

Ε' Συνέδριο της Ευρωπαϊκής Εταιρείας
Νεοελληνικών Σπουδών
(Θεσσαλονίκη, 2-5 Οκτωβρίου 2014)

ΠΕΜΠΗ 2 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2014

8.00-10.00	Παραλαβή φακέλων από συνέδρους που δεν διαμένουν στο Grand Hotel Palace: Υποδοχή Grand Hotel Palace							
10.00-11.00	Έναρξη Συνεδρίου – Χαιρετισμοί (Αίθουσα: «Βούλα Πατουλίδου»)							
11.00-11.30	Διάλειμμα							
		ΑΙΘΟΥΣΑ 1	ΑΙΘΟΥΣΑ 2	ΑΙΘΟΥΣΑ 3	ΑΙΘΟΥΣΑ 4	ΑΙΘΟΥΣΑ 5	ΑΙΘΟΥΣΑ 6	ΑΙΘΟΥΣΑ 7
1η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Εννοιολογήσεις των κρίσεων	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος	Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος
		<i>Η πολιτισμική νοηματοδότηση της κρίσης</i>	<i>Αναπαραστάσεις του πολέμου και της προσωφικής εμπειρίας</i>	<i>Σημειωτικοί κώδικες και γλωσσικά παίγνια</i>	<i>Ειδολογικοί προβληματισμοί</i>	<i>Πολιτισμική πολιτική και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις</i>	<i>Θρησκευτικές ταυτότητες και πολιτισμικές ρήξεις</i>	<i>Στάσεις απέναντι στην αρχαιότητα</i>
11.30-11.50		Πρόεδρος: Ζωή Βερβεροπούλου Βασίλικα Παπαγεωργίου Κρυσιακό τοπίο και ΜΜΕ: μεταποτασίες του δημόσιου λόγου και νέα πολιτισμικά πρότυπα στην περίπτωση της ελληνικής τηλεόρασης	Πρόεδρος: Σωτηρία Σταυρακοπούλου Γιώργος Φρέρης Η συμβολή του πολέμου της δεκαετίας 1912-22 στη νεοελληνική γραμματεία	Πρόεδρος: Κατερίνα Κωστήου Ελένη Κόλλα Σκίες και σώματα, φωνές στη σιωπή. Περιπτώσεις ονομάτων στο πεζογραφικό έργο του Γιάννη Σκαρίμπα	Πρόεδρος: Κ. Γ. Κασίνης Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντοίνη Συνέχειες και ασυνέχειες στη νεοελληνική ρητορική και ποιητική (18ος-19ος αι.)	Πρόεδρος: Άννα-Μαρία Ρεντζεπέη-Τσάνου Christina Michael The Employment of Cultural and Musical Continuity in Manos Hadjidakis' 1949 "Lecture on Rebetiko"	Πρόεδρος: Δημήτρης Σταματόπουλος Τσάνου Carlos Martinez Κοιτάζοντας προς το Ισλάμ: ο διάλογος ανάμεσα στον Μανουήλ Β' Παλαιολόγο και έναν Μουδάρρη	Πρόεδρος: Γεώργιος Λεοντοίνης Αικατερίνη Λεύκα Συνέχειες και ασυνέχειες στις εκπαιδευτικές απόψεις του Αδ. Κοραή
11.50-12.10		Georgia Aitaki Crisis on prime-time TV: The role of Greek television fiction in understanding the contemporary crisis	Έρη Σταυροπούλου Η παρουσία της Μικρασιατικής Καταστροφής στη νεοελληνική πεζογραφία	Χαρά Νικολακοπούλου Η ρήξη με τη γλώσσα και η διάρρηξη των σχέσεων με τον κοινωνικό ιστό: το Σόλο του <i>Φίγκαρω</i> του Γιάννη Σκαρίμπα	Μαρία Παράλιδου Πρόσληψη της νέας τέχνης - Η κλαυσορομαντική αντανόηση στο καταληκτικό κεφάλαιο της φιλοσοφικής πραγματίας <i>Δοκίμιον Καλλιλογίας ήτοι Στοιχεία Αισθητικής</i> (Ζάκυνθος, 1856) του Κωνσταντίνου Στρατούλη	Πολίνα Ταμπακάκη Εθνικές και παγκόσμιες κρίσεις στη δεκαετία του 1940: η «νακαλόψη» του ρεμπέτικου και η νεοελληνική λογοτεχνία	Μαίρη Μαργαρώνη Η εξάπλωση των Μπαχαί Πίστης από το Ιράν στην Ελλάδα: Συμβολή στην ιστορία και τον πολιτισμικό βίο των ελληνικών θρησκευτικών μειονοτήτων	Βασίλης Μπακούρος Η ρητορική αναπαλαιώση και «οι της αρχαιότητας πλίνθιν» στο εκπαιδευτικό οικοδόμημα του Γένου, Ένα ανέκδοτο προοφώνημα του 1706, έργο του Αντωνίου Βυζαντίου, προς τον πατριάρχη Γαβριήλ Γ'
12.10-12.30		Βιβή Δεληκάρη Απέριτες αμφισβήτησης της «κρίσης» ως ηγεμονικής πολιτισμικής μεταφοράς, με όρους κοινωνιολογίας της τέχνης	Anastasia Stefanidou Aegean Ruptures in Elia Kazan's Fiction	Λίζα Μαμακούκα «Λέξεις-αστάξιες», «λέξεις-φουσέλες»: Οι γλωσσικές επιλογές ως μέσο κατάλυσης θεσμών στα μυθιστορήματα του Παύλου Μάτσει	Νικολέτα Ζαμπάκη Η ποιητική πρόσληψη του Edward Young από τον Γεώργιο Σακελλάριο	Άννα-Μαρία Σιχάνη «Τραγούδια με ήχο και υλικό»: Μελοποιημένη Ποίηση, λαϊκός μοντερνισμός και πολιτιστική πολιτική στη δικτατορία των συνταγματαρχών	Αλέξανδρος Σακελλαρίου Μορφές αθεΐας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: πολιτισμικές ρήξεις εντός ενός ελληνορθόδοξου κοινωνικού περιβάλλοντος	Γεώργιος Κοντογιώργης Σχετικά με το τέλος της αρχαιότητας
12.30-12.50		Maria Boletsi Middle Voice and The Subject in/of Crisis: The Case of A Greek Wall-Writing	Θανάσης Αγάθος <i>Γαλήνη</i> : από τον λυρισμό του Ηλία Βενεζή (1939) στον πειραματισμό του Gregory Markopoulos (1958)	Ευάγγελος Λ. Ντάβας Έριος: θάνατος. Η ρήξη των φραγμών στον <i>Παλαιό των ημερών</i> του Παύλου Μάτσει	Θάλα Ιερωνυμάκη Στον τόπο της διακαής και της συνέχειας του βίου. Η «ποίηση του νεκροταφείου» στον 19ο αιώνα	Κομνηνός Βλάχος Η αναπαράσταση της ελληνικής ιστορίας μέσα από τις ιστορικές πολεμικές ταινίες της δικτατορίας των συνταγματαρχών	Δημήτρης Αγγελής Η υποδοχή των «νεορθόδοξων» από τα λογοτεχνικά περιοδικά	Nikolaos C. Petropoulos Rupture in the Sense of Belonging, Rupture in the Sense of Continuity: Modern Greek Literature vis-à-vis the "unworthy heir" syndrome
12.50-13.20 13.20-15.00	Συζήτηση Παύση							
2η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο	Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών
		<i>Ο λόγος της κριτικής και της διανόησης: επιτελείες του κανόνα</i>	<i>Διερευνήσεις της ιστορίας της Θεσσαλονίκης στη λογοτεχνία και τον δημόσιο λόγο</i>	<i>Έμφυλος λόγος στην ποίηση και στην πεζογραφία (19ος-20ός αι.)</i>	<i>Ειδολογικοί προβληματισμοί</i>	<i>Πολιτισμική πολιτική και οπτική κουλτούρα</i>	<i>Το σύγχρονο θέατρο και η θεατρολογική έρευνα σήμερα</i>	<i>Διαδραστική της ιστορίας</i>
15.00-15.20		Πρόεδρος: Γιάννης Δημητρακάκης Δημήτρης Βλαχοδήμος Ένας πρώιμος κανόνας της "γενιάς του τριάντα": Πέτρος Σπανδωνίδης, «Η πεζογραφία των νέων (1929-1930)», Θεσσαλονίκη 1934	Πρόεδρος: Τριαντάφυλλος Η. Κωτόπουλος Trine Stauning Willert Representations of Late-Ottoman Thessaloniki in Contemporary Greek Literature	Πρόεδρος: Μαρίτα Παπαρούση Βαρβάρα Ρούσου Συνέχειες και ασυνέχειες στη γυναικεία ποίηση του 19ου αιώνα	Πρόεδρος: Στέση Αθήνη Νικόλαος Μαυρέλος Το «Πάρερον», το «Παίγνιον» και η «Διηγηματική Εγκυκλοπαιδεία»: ο «ναρκισσομανός» ως όχημα για τη βαθμιαία ρήξη με την αφηγηματική παράδοση (<i>Φιλοθέου Πάρεργα</i> , <i>Παπατρέχας</i> και <i>Πάτισσα Ιωάννα</i>)	Πρόεδρος: Θανάσης Αγάθος Παρασκευάς Γ. Μουρατίδης Εικόνες των «Συμμάχων»: Τα εθνικά θέματα και το αντιδυτικό πνεύμα στις δημοφιλείς πολιτικές κωμωδίες του Παύλου Ελληνικού Κινηματογράφου, 1946-1974	Πρόεδρος: Αφροδίτη Σιβιτιδίου Pavina Širova <i>Η μητέρα του σκύλου</i> . Η συνάντηση του Παύλου Μάτσει με τον Pavel Kohout σε μια σκηνή της Πράγας	Πρόεδρος: Χαράλαμπος Μπαμπούνης Αγγελική Μουζακίτη Από τη μία και μοναδική ιστορική αλήθεια στις πολλαπλές αναγνώσεις του ιστορικού παρελθόντος. Οι τομές και οι αλλαγές στην ελληνική μέση εκπαίδευση αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας. Θεωρητικά / Ιδεολογικά ζητήματα και προβληματισμοί
15.20-15.40		Σάββας Καραμότσιος Η συνέχεια της εθνικής ποίησης: Τα κριτήρια και οι αποκλεισμοί από τον κανόνα του Αντρέα Κοραντινώνη	Σωτηρία Σταυρακοπούλου Τομές και ρήξεις στη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης	Λουίζα Χριστοδουλίδου Ποιητική του τοπίου. Ρομαντικά και κλασικιστικά στοιχεία στην ποίηση της Σαπφούς Λεοντινάδος: συνέχειες /ασυνέχειες	Ειρήνη Χατζοπούλου <i>Πάτισσα Ιωάννα</i> , μια πρώιμη πρόταση αυτοαναφορικού-ναρκισσομανικού μυθιστορήματος	Χρήστος Δερμεντζόπουλος Μνήμη και παράδοση στον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο λίγο πριν την κρίση: συνέχειες και ασυνέχειες	Γιώργος Π. Πεφάνης Συνέχειες, τομές και διακεκομμένα πεδία στη σκηνική αφήγηση της φρίκης. Η περίπτωση της παράστασης «Μέδουσα» του Θωμά Μοσχόπουλου (2011)	Χάρης Αθανασιάδης Έθνος και Σχολική Ιστορία στην Ελλάδα. Ο κανόνας, οι αποκλίσεις, οι διαμάχες (1853-2013)
15.40-16.00		Andria Michael The Revival of Ancient Greek Drama and the Legitimation of Continuity in Early 20th Century Greece	Φιλοθέη Κολίτση Η Νέα «Σχολή Θεσσαλονίκης» (.). Η λογοτεχνική Θεσσαλονίκη μέσα από μυθιστορήματα του 21ου αιώνα: Συνέχειες - Ασυνέχειες	Νίνα Παλαιού Στα ίχνη μιας χειραφετικής φωνής των αρχών του 20ού αιώνα: η περίπτωση της Λύρας Δάφνης	Φωτεινή Λίκα Επίγονοι του Γιουβενάλη ή του Ορατίου; Ο Λασκαράτος, ο Ροϊδάς και η σάτιρα του 19ου αιώνα	Χαράλαμπος Μπαμπούνης, Στέλλα Βατογιάννη Συνέχειες και ασυνέχειες μέσα απ' το λόγο και την εικόνα: Η περίπτωση του μεταπολεμικού ελληνικού κινηματογράφου	Καλλιόπη Εξάρχου Δημήτρης Δημητριάδης: Η Υπερλογοτεχνία συναντά το δράμα του Σύντακτος	Encarnación Motos Guirao La idea de Bizancio y el helenismo en los manuales escolares españoles de finales del siglo XIX y principios del XX
16.00-16.20		Βασίλης Α. Μπογιατζής «Τηλέφωνα του Επέκεινα»: Έλληνες διανοούμενοι ως δημιουργοί (performers) και αποκλειστικοί αντιπρόσωποι υπερβατικών οντοτήτων και Απολύτων (Μεσοπόλεμος-Μεταπολέμεος)	Ελένη Καρασαββίδου Από το Όλνερμίστον στον Μαραθώνα: 50 χρόνια από την δολοφονία του Γρ. Λαμπράκη ή η πολιτική ως πολιτιστική πρόταση	Διαμάντη Αναγνωστοπούλου Ρήξεις και στερεοτυπικές γυναικείες εικόνες και στάσεις σε κείμενα γυναικών συγγραφέων του Μεσοπολέμου	Κατερίνα Κωστήου Από την παρωδία στο pastiche: ζητήματα ορολογίας και θεωρίας	Αχλλέας Ντελλής Ρήξεις, τήξεις και ανανεώσεις στην ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου	Σοφία Φελοπούλου Συνέχεια και ρήξη στο έργο του Γιώργου Διαλεγμένου	Κλεονίκη Δρούγκα Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) στα ελληνικά διδακτικά εγχειρίδια Ιστορίας (δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) της περιόδου 1950-1974
16.20-16.50 16.50-17.20	Συζήτηση Διάλειμμα							

3η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο	Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος	Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών
		Πολιτισμική πολιτική και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις	Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (Βενετοκρατία και οθωμανική κυριαρχία)	Συγκριτικές και διαλεκτολογικές προσεγγίσεις	Ειδολογικοί προβληματισμοί	Θέατρο και ιδεολογία (20ός αι.)	Ιδεολογικές κρίσεις και συγκρούσεις και η ιστοριογραφική τους αποτύπωση (19ος-20ός αι.)	Διδακτική της λογοτεχνίας
17.20-17.40		Πρόεδρος: Αθανάσιος Γ. Μπλέσιος Naussica Tsima Continuities and discontinuities in the Hellenic cultural history of 19th century, through Hellenic publications of musical books, during the same period	Πρόεδρος: Γιώργος Νικολάου Ελένη Τσουραπά Η βιοση γονεπο: σχεδιάζοντας το σύστημα διακυβέρνησης στην ελληνοβενετική Ανατολή. Το παράδειγμα της Κρήτης (13ος-17ος αι.)	Πρόεδρος: Hu Jingjing Predrag Mutandžić, Sasa Djordjević, Αναστάσιος Κιμπούρης Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα στο σταυροδρόμι ανάμεσα στις «μικρές» και «μεγάλες» γλώσσες (συμβολή στη θεωρία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας)	Πρόεδρος: Λάμπρος Βαρελάς Ιουλιανή Βρούση Η ανατρεπτική «ποίηση του Τύπου»: ο Κωνσταντίνος Παπ και η «επικίνδυνος [ειδολογική] καινοτομία» του νεοελληνικού χρονογράφηματος (1848)	Πρόεδρος: Αρετή Βασιλείου Βάνα Παπανικολάου Καιροσκόπος ή κοινωνιστής; Η πρόσληψη των πολιτικών και θεατρικών ιδεών του George Bernard Shaw από την ελληνική αριστερή διάνοηση	Πρόεδρος: Pedro Bádenas Matilde Morcillo La crisis de 1909 y la asamblea revisionista griega: modificación de la Constitución Helénica de 1864	Πρόεδρος: Μαρία Δημάση Στυλιάνα Χατζηγεωργίου Η λογοτεχνία ως εργαλείο εκμάθησης της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας: η ιδιότυπα περίπτωση της γλώσσας της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη
17.40-18.00		Αναστασία Σιώψη Η ενσωμάτωση της παράδοσης στη μουσική επένδυση παραστάσεων του αρχαίου δράματος στην Ελλάδα του εικοστού αιώνα: συνέχειες και ασυνέχειες	Ρομάνο Τσακίρη Συνέχειες και ρήξεις στην τιμωρία στη βενετοκρατούμενη Κρήτη (13ος-17ος αι.)	Svetlana Berikashvili Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιαιτερείς εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη <i>Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται</i>)	Λεάνδρος Φωτεινιάς Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις της ελληνικής πεζογραφίας στην εφημερίδα <i>Άστυ</i> 1891-1900	Μαρία Χαμάλη Η ελληνική διάνοηση για το αμερικανικό θέατρο	Dimitris Miguel Morfakidis Motos Grecia y los conflictos y rupturas balcánicas en la historiografía decimonónica española. Una primera aproximación	Νίκος Ρουμής Η θέση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας
18.00-18.20		Νικόλαος Μάμαλης Η μουσική πρόσληψη της <i>Ορέστειας</i> του 1903 στο Βασιλικό Θέατρο	Tatiana Markaki Cultural transfers and social ruptures in Venetian Crete: dowries of distinguished cittadini in seventeenth-century Candia	Irina Tesorukova Κατάταξη των νεοελληνικών φρασσεολογισμών: προσέγγιση στο θέμα (με βάση τη ρωσική θεωρία της γλωσσολογίας)	Μαρία Καραϊσκού Ρήξεις και συνέχειες στην ιστορία του νεοελληνικού διηγήματος: ο Δημοσθένης Βουτυράς και το «φάντασμα» της ηθογραφίας (1900-1920)	Virginia López Recio Η ελληνική σκηνή στη Δικτατορία των Συνταγματαρχών: Αλλαγές στο ρεπερτόριο και λογοκρισία.	Σπυρίδων Πλουμίδης Από την <i>Graeciam irredentam</i> στη Μεγάλη Ελλάδα: Οι μεταλλάξεις της Μεγάλης Ιδέας (1912-1922)	Βασίλης Βασιλειάδης, Δημήτρης Κουτσογιάννης Οψεις της πολυφωνικότητας κατά τη διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας
18.20-18.40		Alexandros Charkioliakis Το Ωδείο Αθηνών ως καθοριστικός φορέας πολιτισμικής διαμόρφωσης	Ουρανία Καραγιάννη Η οικογένεια Λοράντο και η διαδρομή της από τον Χάνδακα στη Βενετία: μια περίπτωση διαπολιτισμικής τεκμηρίωσης του οικογενειακού και υλικού τους βίου (17ος αι.)	Μαξίμ Κισλιέρ Οι Τσάκωτες και τα Τσακόνικα. Μύθοι και πραγματικότητα	Αθηνά Κορούλη Μετά την ηθογραφία: οι νέες κατευθύνσεις της μεσοπολεμικής διηγηματογραφίας (1920-1940)	Γρηγόρης Ιωαννίδης Το ελληνικό «θέατρο της ρήξης»: Οι πρώτες προσπάθειες του νεανικού θεάτρου και του πειραματικού δραματικού λόγου στη διάρκεια της Δικτατορίας και της πρώτης Μεταπολίτευσης (1974-1981)	Χριστίνα Βαμβούρη, Δημήτρης Μαυριδής Ασυνέχεια και ρήξη της ελληνικής κοινωνίας στις μετεμφυλιακές δεκαετίες, 1950-1981	Τριαντάφυλλος Η. Κωτσόπουλος Πράξη και διδασκαλία της Δημοιουργικής Γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα
18.40-19.10	Συζήτηση							

		ΑΙΘΟΥΣΑ 1	ΑΙΘΟΥΣΑ 2	ΑΙΘΟΥΣΑ 3	ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 3 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2014 ΑΙΘΟΥΣΑ 4	ΑΙΘΟΥΣΑ 5	ΑΙΘΟΥΣΑ 6	ΑΙΘΟΥΣΑ 7
4η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Πολιτισμικές μεταφορές, διπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (20ός αι.)</i>	Πολιτισμικές μεταφορές, διπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Μέσα από τον καθρέφτη: πολιτισμοί σε επαφή (Βενετοκρατία και οθωμανική κυριαρχία)</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Προσεγγίσεις στο έργο του Κ. Π. Καβάφη</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Η γενιά του 1930: Πεζογραφία και ιδεολογία</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Γραφές της κρίσης</i>	Ψηφιακή πραγματικότητα: συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις της βιωμένης εμπειρίας <i>Ψηφιακές ανθρωπιστικές σπουδές</i>	Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών <i>Ζητήματα ιστορίας της εκπαίδευσης</i>
9.30-9.50		Πρόεδρος: Γρατσιέλλα-Φωτεινή Κατσάλλου Ειρήνη Αποστόλου Η ελληνική κοινωνία μέσα από τα μάτια των γάλλων φωτογράφων. Εικονογραφικές συνέχειες και ρήξεις	Πρόεδρος: Tudor Dinu Χρήστος Αποστολόπουλος Τα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας στην Κύπρο: Αρχαιικά τεκμήρια για την παρουσία, τη δράση και το θάνατο του Ιάκωβου Διασπορνού	Πρόεδρος: Αναστασία Δανάη Λαζαρίδου Tea Gamrekeili Για μια άγνωστη πτυχή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη	Πρόεδρος: Γεωργία Φαρίνου-Μαλαματάρη Μαρία Μανουμαδιώτου Κοινοβουλευτισμός, Κομμουνισμός και Φυλετισμός στο έργο του Στράτη Μυριβίλη	Πρόεδρος: Νίκη Eideiener- Αναστασιάδη Δώρα Μέντη Δεκέμβρης του '44: Από τα επικραμικά ποιήματα του 1945 ως τη νηφάλια αποτίμηση του 2000	Πρόεδρος: Βασίλης Βασιλειάδης Σωκράτης Μπαλιτζής, Θεόδωρος Βυζάς, Ευγενία Ευμοριδίου Η Σηματοσυνακτική Συμπεριφορά του Ρήματος, ως καθοριστικός παράγοντας στην κατασκευή των Σηματοσυνακτικών Κανόνων της Νεοελληνικής για την Αυτόματη Επεξεργασία της	Πρόεδρος: Χάρης Αθανασιάδης Γεώργιος Λεοντίνης Εισαγωγή και διάδοση της Αλληλοδιδασκτικής Μεθόδου στα σχολεία της Ηπείρου το 19ο αιώνα
9.50-10.10		Julien Calvié La représentation des Grecs dans l'oeuvre de l'helléniste français Louis Roussel (1881-1971): la thématique de la continuité	Κώστας Σαρής Φαναριστικός περιηγητισμός: καθώς ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος κοιτάζει από την άλλη πλευρά του κατόπτρου	Μιχαήλ Πασχάλης Κ. Π. Καβάφης: Η ποιητική του μεταχαιμίου	Bart Soethaert Το <i>Χρονικό μιας μεσοπόλεως</i> του Παντελή Πρεβελάκη και η «μεταβολή» της 4ης Αυγούστου 1936	Θοδωρίς Χιώτης Η φυσιογνωμία του καινούργιου κόσμου: ποιητική του ρηκού υποκειμένου σε καιρούς κρίσης	Μαρία Ακριτιδίου Οι νεοελληνικές σπουδές μπροστά στην ψηφιακή πραγματικότητα. Η ανάπτυξη ψηφιακού σώματος νεοελληνικής ποίησης από το ΚΕΓ με το διεθνές πρότυπο Text Encoding Initiative	Σοφία Ηλιάδου-Τάχου, Αλεξία Ορφανού Θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση της Σάμου: από την εκπαίδευση του ρουμ μιλέτ (οθωμανικό πλαίσιο) στην ελληνική εκπαίδευση της Σαματικής Ηγεμονίας και στην εκπαίδευση του ελληνικού κράτους
10.10-10.30		Μαριλίνα Κουζίνη «Γιατί όχι το Βυζάντιο;». Η θέση του ως συνεχιστή του ελληνικού πνεύματος στη συνείδηση των γάλλων λογίων επισκεπτών της Ελλάδας στα μέσα του 20ού αιώνα.	Γιώργος Νικολάου Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στον ελληνικό κόσμο κατά τα νεώτερα χρόνια: η περίπτωση της Πελοποννήσου (1685-1715)	Στέλλα Βουτά Η λογοτεχνία του Κωνσταντίνου Καβάφη στην Ισπανία: το παράδειγμα του Καταλανού ποιητή Χάιμε Χιλ ντε Μπεδέμια	Γεωργία Λαδογιάννη Η λογοτεχνία στο μεσοπόλεμο. Απομυθοποιήσεις και αποσωπώσεις. Το μυθιστόρημα του Θρόνου Καστανάκη	Ελένη Τζατζιμάκη Σύγχρονη νεοελληνική ποίηση και πολιτικός λόγος. Συνέχεια ή ασυνέχεια;	Dimitrios Kydros, Anastasios Anastasiadis Social Network Analysis in Literature. The case of <i>The Great Eastern</i> by A. Embirikos	Ευστράτιος Βαχάρογλου Η ηθική διαπαιδαγώγηση των αγορών και κορτσιών τον 19ο και αρχές 20ού αιώνα μέσα από εγχειρίδια Ηθικής και Παιδαγωγικά κείμενα: μία πρώτη προσέγγιση
10.30-10.50		Μαρίνα Κοκκινίδου Πολιτισμοί σε επαφή στην Ελλάδα του μεσοπολέμου: Η περίπτωση του περιοδικού <i>Αγγλοελληνική Επιθεώρηση</i> (1945-1955)	Pedro Bádenas Pirates and Slaves. The Greeks and the Sea during the Hidden Centuries	Hans Eideiener Ο Καβάφης και οι σύγχρονοι φιλέλληνες	Κατερίνα Μουστακιάτου Συγγενείς χαρακτήρες και αντικρουόμενες ιδεολογίες στο πεζογραφικό έργο του Γ. Θεοτοκά.	Νικόλας Π. Κακκούφα Κατερίνα Γύγου: χαρτογραφώντας την (επαν-)εμφάνιση ενός (παρα)ποιητικού φαινομένου	Μαρία Μοίρα, Δημήτριος Μακρής Ψηφιακοί πλόες στη λογοτεχνική πόλη. Συνέχειες και ασυνέχειες της αστικής χωρικής εμπειρίας	Ευαγγελία Καλεράντε Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τεχνική εκπαίδευση: από την πολιτική των προθέσεων στη νομοθεσία (1860-2013)
10.50-11.30 11.30-12.00	Συζήτηση Διάλειμμα							
5η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Πολιτισμικές μεταφορές, διπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση του "εθνικού χαρακτήρα" στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Ειδολογικοί προβληματισμοί</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Προσεγγίσεις στο έργο του Κ. Π. Καβάφη</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Η γενιά του 1930: Ποίηση</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Γραφές της κρίσης</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Λογοτεχνία και αριστοτέρι: ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός και η υπέρβασή του</i>	Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος <i>Εικόνες αυτοκρατορικής εξουσίας</i>
12.00-12.20		Πρόεδρος: Άννα Ταμπάκη Άννα Ταμπάκη Εισαγωγή – Παρουσίαση των στόχων της έρευνας και των πρώτων πορισμάτων της	Πρόεδρος: Τάσος Α. Καπλάνης Ελένη Λαμπάκη Ο Αγάπιος Λάνδος και η συνέχεια της Βυζαντινής ομιλητικής παράδοσης	Πρόεδρος: Αναστασία Νάτσανα Vasiliki Dimoula Religious Rhetoric in Fin-de-siècle Literature: Ruptures in the History of Homosexuality and Christianity	Πρόεδρος: Απόστολος Μπενιάσης Γιάννης Δημητρακάκης Ο Γιώργος Σεφέρης και ο γαλλικός κλασικός 17ος αιώνας	Πρόεδρος: Λουίζα Χριστοδουλίδου Σοφία Βουλγαρη Η γραφή της κρίσης: Γιώργος Χειμωνάς – Δημήτρης Δημητριάδης	Πρόεδρος: Γιώργος Φορέρης Κατερίνα Λεμούσια Μια (ανα)καταγραφή (του δόγματος Ζντάνοφ) στην περιοχή της λογοτεχνίας. Η ιστορία μιας πρόσληψης	Πρόεδρος: Moschos Morfakidis Filactos Daniel Hernández San José The Perception of Justinian in the Latin West (13-15th Centuries): Considerations from Dante's Works
12.20-12.40		Κυριακή Αθανασιάδου Εικόνες της Μήδειας και η κατασκευή του γυναικείου φύλου στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου, Αικατερίνη Διακουμοπούλου-Ζαραμπούκα Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα	Ολυμπία Βρακοπούλου Οραματικά κείμενα του 16ου αιώνα	Ιωάννα Σκορδή Καβάφης και Πλάτωνας: εραστές και ερώμενοι	Φωτεινή Οικονόμου Πρόσληψη του τεχνολογικού φαινομένου στο μεσοπολεμικό έργο του Γιώργου Σεφέρη. Πρώτα συμπεράσματα	Νίκη Eideiener-Αναστασιάδη Από τη γενιά της αμφισβήτησης στη λογοτεχνία της κρίσης	Δημήτρης Κάκορης Γιάννης Ρίτσος και σοσιαλιστικός ρεαλισμός: πτυχές μιας περίπλοκης σχέσης	José Soto Chica Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος και η Ισπανία: Ανάπτυξη, ανανέωση και επιβίωση μιας βυζαντινής εποποιίας
12.40-13.00		Ευριπίδης Γαλαντούδης Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη Αλεξάνδρα Λιανέρη Ο συγκρητικός λόγος της αρχαιότητας στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας	Θεοδώρα Ζαμπάκη Θρηνητικοί λόγοι για τον Μέγα Αλέξανδρο στην αισθητική μετάφραση (14ος-16ος αιώνας μ.Χ.) του μυθιστορήματος του Ψευδο-Καλλισθένη και την αραβική παράδοση	Κατερίνα Καρατάσου Ο Καβάφης και ο ελεύθερος πλάγιος λόγος. Προς ένα νέο τύπο ποιητικής αφηγηματικότητας	Maïla Garcia-Amoros Η οικογένεια Σεφεριάδη πριν και μετά το '22 μέσα από την οικογενειακή αλληλογραφία	Παναγιώτης Ξουπιλίδης Τα λογοτεχνικά μυστήρια της θάλασσας του Νότου: Από τη Βαοκελώνη της μεταπολεμικής στην Αθήνα της κρίσης	Μαρία Βαγιλιώτη <i>Η Σονάτα του Σελινόφωτος</i> : Το χρονικό συνεχές ως τομή στην ποίηση του Γιάννη Ρίτσου	Anna A. Kladova Imperial continuity: sultan as basileus in the Greek chronicles of the 16th c.
13.00-13.30 13.30-15.00	Συζήτηση Παύση							

6η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		<p>Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις</p> <p>Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις & διαμόρφωση του "εθνικού χαρακτήρα" στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία</p> <p>Κρητική λογοτεχνία</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο</p> <p>Δραματουργικές μεταμορφώσεις του αρχαίου μύθου</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία</p> <p>Αφήγηση και ιδεολογία στη μεταπολεμική, μεταπολιτευτική και σύγχρονη λογοτεχνία</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα</p> <p>Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας</p>	<p>Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών</p> <p>Μειονοτική εκπαίδευση</p>	<p>Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος</p> <p>Διαβαλκανικές και διευρωπαϊκές σχέσεις</p>
15.00-15.20		<p>Πρόεδρος: Άννα Ταμπάκη</p> <p>Μαρία Σπυριδοπούλου Η πρόσληψη του γαλλικής πεζογραφίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: η περίπτωση του Εμίλ Ζολά</p> <p>Δέσποινα Προβατά Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: η περίπτωση του Βικτωρος Ουγκώ</p>	<p>Πρόεδρος: Hans Eideneier</p> <p>Τάσος Α. Καπλάνης Ασυνέχειες και ρήξεις: Οι ασυγχρονίες του ομόλογου στην κρητική λογοτεχνία (14ος-16ος αι.)</p>	<p>Πρόεδρος: Σοφία Φελοπούλου</p> <p>Σοφία Σιανιδίου Μεταμορφώσεις της Κλυταίμητρας (Σεφέρης-Ρίτσος-Καιμπανέλλης)</p>	<p>Πρόεδρος: Έρη Σταυροπούλου</p> <p>Μαρία Αθανασοπούλου Η 'ούλή του Οδυσσέα': Διακεκομμένη και ερμηνεία στην <i>Αρίανη</i> [1962] του Τοϊρκα</p>	<p>Πρόεδρος: Jadrag Mutavdžić</p> <p>Marijline C. Prins Continuities and discontinuities in the history of the Greek language: the morphology of the verb (ca. 1100-1700)</p>	<p>Πρόεδρος: Σοφία Ηλιάδου-Τάχου</p> <p>Κωστής Τσιούμης Πολιτικές διαχείρισης της μειονοτικής παρουσίας στην ελληνική εκπαίδευση 1923-2000</p>	<p>Πρόεδρος: Ιωάννης Κ. Χασιώτης</p> <p>Ελεονώρα Νατίδου Η ιδέα της Συνέχειας του Ελληνικού Έθνους στην ιστοριογραφική Αφήγηση των Διανοούμενων της Βουλγαρικής Αναγέννησης</p>
15.20-15.40		<p>Αγγελική Σπυροπούλου Ελληνογαλλικές λογοτεχνικές συναντήσεις του 19ου αι. - πρόσληψη και διαπολιτισμικότητα</p> <p>Κατερίνα Καρακάση Από τον Herder στον Büchner. Η πρώτη γνωριμία του ελληνικού κοινού με τους γερμανούς ρομαντικούς ποιητές, δραματογράφους και στοχαστές μέσω του περιοδικού τύπου του 19ου αιώνα</p>	<p>Γιώργος Καλλίνης Απόκλιση του Μπεργκσολφ, Ένα ανιμιακό ποιητικό όνειρο</p>	<p>Μιχάλης Γεωργίου Μεταμορφώσεις των Βακχών στην Ελλάδα (1950-2005)</p>	<p>Ulrich Moenig «Θυμιάσαι»: Ο Νικάνδρος Κεπέσης απαντά στον Άρη Αλεξάνδρου</p>	<p>Henri Tonnet Μια ρήση στη δομή των ελληνικών ανάμεσα στον 7ο και τον 11 αι. Η εμφάνιση του «ρηματικού συντάγματος»</p>	<p>Μαριάνθη Παλιώτη Μια περίπτωση δίσης στο Διαρκές Εθνικό Μικτό Συμβούλιο: η «δική των Αρχηγείων Καθιδρυμάτων» Επιβιτών Θράκης 1887-1892/1894</p>	<p>Γεώργιος Δ. Παναγιόπουλος Έλληνας και Παναθαλασσός με βάση την αρθρογραφία του Κωνσταντίνου Λεοντίδη: Η ρημάτωση των βεβασιωτών η η επιβεβαίωση της ρήξης;</p>
15.40-16.00		<p>Άλκηστη Σοφού Ο Ανατολικός Θεατής (Le Spectateur de l'Orient) διαλέγεται με την Ευρώπη. Οι διακυμάνσεις μιας «εθνικής αφήγησης»</p> <p>Γιώργος Βάρσος Ο διάλογος για τη μετάφραση στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: στοιχεία για την έκταση και τους όρους του</p>	<p>Günther S. Henrich Ακόμα ένα –αποσπασματικό– έργο του Γ. Χορτάστη: «Η Ξεχασμένη Νύφη»</p>	<p>Ana Chikovani Η μορφή της Μήδειας στη σύγχρονη Ελληνική και Γεωργιανή λογοτεχνία (Τυπολογικοί παραλληλισμοί)</p>	<p>Θανάσης Β. Κούγκουλος Συνέχειες και ασυνέχειες στη μεταπολεμική πεζογραφία: Δημήτρης Χατζής</p>	<p>Anna Lazarova Συνέχειες ή ασυνέχειες στην κωμική γλώσσα; Ο ρόλος των πραγματολογικών μορίων στις (νεοελληνικές) μεταφράσεις της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας</p>	<p>Γιάνης Γιάννης Η παιδεία στη Χιμάρα κατά τις δεκαετίες '20 και '30 του περασμένου αιώνα: ανέκδοτα μέχρι τώρα στοιχεία</p>	<p>Ekkehard W. Bornträger Παράδοση, νεωτερικισμός και εκσυγχρονισμός στην ελληνική και ρουμανική δοκιμιογραφία - Συντεταγμένες, αναλογίες και αποκομμένες ιδιομορφίες</p>
16.00-16.20		<p>Στέφη Αθήνη Γραμματικά γένη, λογοτεχνικά και ιδεολογικά ρεύματα: το παράδειγμα της «βιογραφίας λογοτεχνών»</p> <p>Αύρα Ξεπαπαδάκου, Αλέξανδρος Χαρκολάκης Το λυρικό θέατρο και η μουσική σαλονιού στον ελληνόφωνο περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα</p>	<p>Μαρίνα Ροδοσθένους-Μπαλάφα Το θέμα της φιλίας κατά την κοναρμαχία: Ρήξεις και συνέχειες στην κορναρική και ομηρική παράδοση</p>	<p>Αθανάσιος Γ. Μπλιάσιος Ο Προμηθέας και ο Ηρακλής στη νεοελληνική δραματουργία</p>	<p>Evgenia Ilorouλου Χρόνης Μίσσος, Καλά, εσύ σκοτώθηκες χωρίς. Η δυναμική του δευτέρου προσώπου, δυσκολίες και διαδράσεις στο χώρο και στο χρόνο</p>	<p>Karolina Gortych-Michalak Ασυνέχειες ή συνέχειες της νομικής γλώσσας 1974-2014</p>	<p>Κωστάντω Μπαρούτα - Ξέρρα Η παιδεία στο χώρο της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας από την ίδρυση του Αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα</p>	<p>Χρήστος Γραμματικός Το εγχείρημα της ελληνοτουρκικής φιλίας στην ιστορική του προοπτική: οι μορφωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των δύο χωρών, στο διάστημα 1955-1964</p>
16.20-16.50	Συζήτηση							
16.50-17.20	Διάλεμμα							
7η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία</p> <p>Η πρόσληψη του Βυζαντινού και η κατασκευή της παράδοσης</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο</p> <p>Προσεγγίσεις στη δραματουργία του 20ού αιώνα</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία</p> <p>Μετάφραση και πολιτισμική διαμεσολάβηση</p>	<p>Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία</p> <p>Αφήγηση και ιδεολογία στη μεταπολεμική, μεταπολιτευτική και σύγχρονη λογοτεχνία</p>	<p>Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος</p> <p>Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και ιδεολογικές αναζητήσεις στα χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας</p>	<p>Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών</p> <p>Προσεγγίσεις στις σύγχρονες εκπαιδευτικές αλλαγές</p>	<p>Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος</p> <p>Διαβαλκανικές και διευρωπαϊκές σχέσεις</p>
17.20-17.40		<p>Πρόεδρος: Βενετία Αποστολίδου</p> <p>Georgia Pateridou Continuities and discontinuities: Kostis Palamas' cultural politics at the end of the nineteenth century</p>	<p>Πρόεδρος: Κυριακή Πετράκου</p> <p>Γεωργία Κονδύλη Η επιρροή της Αθήνας στην καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης (1897-1922)</p>	<p>Πρόεδρος: Αλεξάνδρα Λιαυηρή</p> <p>Andreas N. Michalopoulos Translating and interpreting Ovid's <i>Heroides</i> in 19th century Greece: Philippou Ioannou and his «Φιλολογικά πάρεργα»</p>	<p>Πρόεδρος: Σοφία Βούλαρη</p> <p>Πασχαλίνα Δουρούνη Σύνκρουση και ρήξη στην πεζογραφία των μεταπολεμικών Ελληνίδων συγγραφέων</p>	<p>Πρόεδρος: Encarnación Motos Guirao</p> <p>Γιώργος Καραμπελιάς Ο Αδάμαντος Κοραής, η Γαλλική Επανάσταση και η Μεγάλη Αικατερίνη</p>	<p>Πρόεδρος: Κωστής Τσιούμης</p> <p>Νικόλαος Λινάρδος Ο νεοπαγής θεσμός των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων: μία απόπειρα θεσμικής αλλαγής στην ελληνική εκπαίδευση</p>	<p>Πρόεδρος: Ιωάννης Κ. Χασιώτης</p> <p>Κύριλλος Νικολάου Γεωπολιτικές σταθερές και γεωπολιτικές μεταβολές. Η Κρήτη και η Κύπρος στα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων (1774-1923)</p>
17.40-18.00		<p>Μιχάλης Κεμεντζετσίδης Η κατασκευή της βυζαντινής παράδοσης στο έργο του Κωστή Παλαμά</p>	<p>Κατερίνα Καρρά Η ελληνική κωμωδιογραφία της περιόδου 1936-1944 ως πεδίο μελέτης πολιτιστικών μεταβολών</p>	<p>Charilaos N. Michalopoulos Literary transfers and cross-cultural exchanges in the Greek speaking world at the turn of the 20th century: the verse translation of Ovid's <i>Metamorphoses</i> by A.S. Kasdaglis (1908)</p>	<p>Αυγή Αίλλη «Παύσιμος» στο «περιβόριο»: Η ρήξη της μεταπολεμικής γενιάς με τη γενιά του '30 και την κριτική μέσα από το «ψευδορεαλιστικό» πρόγραμμα της <i>Φανταστικής περιπέτειας</i> του Αλεξάνδρου Κοτζιά</p>	<p>Στέλιος Μουζιάκης Εθιμικό γλωσσικό δίκαιο και συμπεφορές στον ελληνικό χώρο 17ου-18ου αιώνα: Νομοκάνονες-βροντολογία</p>	<p>Φωτεινή Πατεινάρη Οι εκπαιδευτικές αλλαγές στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που θέτει η πολιτοπολιτισμικότητα: το παράδειγμα των σχολικών εγχειριδίων σύγχρονης ιστορίας</p>	<p>Ηλίας Γ. Σκουλάκης Συνέχειες και ασυνέχειες στον ελληνικό λόγο ως προς το αλβανικό κράτος κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα</p>
18.00-18.20		<p>Πολυξένη Κ. Μπίσια «Η κερπή τάξη των πραγμάτων»: στοιχεία του υπερβατικού στα βυζαντινά έργα του Άγγελου Τερζάκη</p>	<p>Αρετή Μοθιουδάκη Θέατρο σκηνών και πολιτική μεταβολή στην Αθήνα του Μεσοπολέμου</p>	<p>Μαρία Ξεχοπούλου Αντιδάνεια: η αρχαιοπαιική τραγωδία του Στρίντμπεργκ «Hellas» και η άγνωστη μεταφραστική τύχη στην Ελλάδα</p>	<p>Olena Polikhovska Greek history in kaleidoscopic vision of Maro Douka's characters: narrative strategies unifying individual and historical experience</p>	<p>Tudor Dinu Οι ηγεμόνοι του Νικόλαου Μαυροκορδάτου στη Βλαχία και τη Μολδαβία ορόσημο στον τρόπο διακυβέρνησης των Παραδουναβίων Χωρών;</p>	<p>Αλέξανδρος Θεοδοριάδης Η κυριαρχία της αγοράς, η απίσχυση της δημοκρατίας και η διαπολιτισμική αγωγή στην Ελλάδα (1974-2013)</p>	<p>Στράτος Ν. Δορδανάς Ο κομπάρσος-βασιλιάς και η διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας: Από τη βουλγαροφιλία των Βαλκανικών Πολέμων στη γερμανόφιλη αναδίπλωση του Α' Παγκοσμίου Πολέμου</p>
18.20-18.40		<p>Εύα Νικολαΐδου Η «μυθική» μορφή του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου σε έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας</p>	<p>Χριστίνα Παλαιολόγου Παραμυθιακά και μεταφυσικά στοιχεία στο θεατρικό έργο του Σπύτη Σκίτη</p>	<p>Michele Salamina Tudore la tragedia <i>Electre</i> di Jean Giraudoux in greco</p>	<p>Δέσποινα Σκούρη Αντικατοπτρισμοί και μνήμες της περιόδου 1967-1974 στη ελληνική πεζογραφία – Η «απολιτική» μεταπολιτευτική λογοτεχνία αφηγείται την πολιτική μεταβολή του 1974</p>	<p>Stefan Petrescu Συνέχειες και ασυνέχειες στην οργάνωση και τη λειτουργία του ελληνόφωνου κόσμου των Παραδουναβίων ηγεμόνων κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα</p>	<p>Πηνελόπη Βουσιανά Από το σχολείο της μεταπολίτευσης στο σχολείο της κρίσης</p>	<p>Δημήτρης Κ. Αποστολόπουλος Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη σχέση των Ελλήνων με τη Γερμανία: από το Β' Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο και από την ευρωπαϊκή ενσωμάτωση στη σημερινή οικονομική κρίση</p>
18.40-19.10	Συζήτηση							

		ΑΙΘΟΥΣΑ 1	ΑΙΘΟΥΣΑ 2	ΑΙΘΟΥΣΑ 3	ΚΥΡΙΑΚΗ 5 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2014 ΑΙΘΟΥΣΑ 4	ΑΙΘΟΥΣΑ 5	ΑΙΘΟΥΣΑ 6	ΑΙΘΟΥΣΑ 7
12η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Ο λόγος της κριτικής και της διανόησης: επιτελέσεις του κανόνα</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Παιδική και εφηβική λογοτεχνία</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Γραφές της κρίσης</i>	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Πολιτισμική πολιτική και οπτική κουλτούρα</i>	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Πολιτισμική πολιτική και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις</i>	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Λαϊκή παράδοση και λαογραφικές προσεγγίσεις</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη γλώσσα <i>Ζητήματα θεωρίας και ιστορίας της γλώσσας</i>
9.30-9.50		Πρόεδρος: Δημήτρης Κόκορης Βενετία Αποστολίδου Γεώργιος Ζώρας και Άλκος Πολίτης: δύο διαφορετικά επιστημονικά παραδείγματα;	Πρόεδρος: Διαμάντη Αναγνωστοπούλου Φωτεινή Βασιλοπούλου, Παναγιώτα Ψυχογιανοπούλου «Παραμύθια... για μικρούς και μεγάλους» μια τέχνη και τεχνική που διαρκεί στο χρόνο	Πρόεδρος: Λίδια Μπάνιαχ Τάμαρα Κόστιτς-Παχνόγλου Η Αθήνα και τα απίτια της από την μεταπολεμική ως την καταναλωτική κρίση στο έργο του Αντρέα Φραγκιά	Πρόεδρος: Άλκη Χαραλαμπίδης Αρετή Devezidis A question of legitimacy - the subtext in Delacroix's choice of Rubens' design of the "Triumphant entry of Constantine into Rome" as the Model for his painting "Entry of the Crusaders into Constantinople"	Πρόεδρος: Αναστασία Σιάψη Άνα-Μαρία Ρεντζεπέρη-Τσιάνου Η μελοποίηση του ύμνου της Κασσιανής «Κύριε, η εν πολλοίς αμαρτία περπερούσα γυνή» από Έλληνες συνθέτες του 19ου και του 20ού αιώνα	Πρόεδρος: Michal Bzinkowski Ειρήνη Ροδοθένους Τα ακριτικά/επικά άσματα της Κύπρου	Πρόεδρος: Henri Tonnet Milena Jovanović, Πολύδωρος Γκοράνης Ο Γιάννης Ψυχάρης και η Γλωσσολογική Εταιρεία των Παρισίων.
9.50-10.10		Κώστας Καραβιδάς Οι νεοελληνικές σπουδές σε δημόσια θέα. Συγκρότηση και διάχυση της «καθημερινής κριτικής» στα λογοτεχνικά περιοδικά της Μεταπολίτευσης	Μένη Κανασούλη Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία για εφήβους: οδύοντας σε μια αβέβαιη ενθλίωση(!)	Γιώργος Κωστακιάτης Από τη δυστοπία στη ρήξη. Ο απολιτισμός και η απομύθωση του ατόμου στο έργο του Γιάννη Μακρίδακη	Θοδωρής Κουτασιάννης Η προσωπογραφία ως εκδίκαση στο έργο του Νικόλαου Κουτούζη (1741-1813)	Maria Athanassiou Modern Greek Poetry set to music: a cultural diplomat?	Francesco Scalora Τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια και τα τραγούδια των Αλβανόφωνων της Ιταλίας. Για μια σύγκριση	Βούλα Ποσάντζη Η μαχόμενη δημοτικίστρια Σίτσα Καραϊσκάκη και η σχέση της με τον Εθνικοσοσιασμό. Συνέχεια ή ρήξη; Η αλληλογραφία με τον Στρατή Δούκα
10.10-10.30		Νίκος Φαλαγκάς Η κριτική του ημερολογίου στην Ελλάδα: από την καταδίκη στη μίσηση	Γεώργιος Παπαντωνιάδης, Δέσποινα Παπανωνιάδη Συνέχειες και ασυνέχειες. Παιδική λογοτεχνία και Λογοτεχνία. Αλληλοενδορρηματικότητα και συνέχειες	Μαρίτα Παπαρούση Αφηγηματοποιώντας το μέλλον: θεσμικές προοπτικές και ιδεολογικές αναζητήσεις στην πεζογραφία της Ι. Μπουραζοπούλου	Βασιλική Σαρακατσιάνου Η Αναγεννώσκουσα στη νεοελληνική τέχνη: θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση των γυναικών στην καμπή του 19ου προς τον 20ό αιώνα	Gaia Zaccagni Θανάσης Παπακωνσταντίνου: υιοθετώντας στο μεταίματο μεταξύ συνέχειας και ασυνέχειας της λαϊκής παράδοσης	Anna Koustinoudi, Charalampos Passalis E. Gaskell the Ethnographer: The Case of Modern Greek Songs	Akís Gavrilidis The eternal return of the living-dead (languages): Spectres of (dis)continuity
10.30-11.00	Συζήτηση							
11.00-11.30	Διάλειμμα							
13η ΣΥΝΕΔΡΙΑ		Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στο θέατρο <i>Το σύγχρονο θέατρο και η θεατρολογική έρευνα σήμερα</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Η πρόσληψη της αρχαιότητας</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Αφήγηση και ιδεολογία στη μεταπολεμική, μεταπολιτευτική και σύγχρονη λογοτεχνία</i>	Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη λογοτεχνία <i>Εκφάνσεις της διεύρυνσης του σύγχρονου λογοτεχνικού πεδίου</i>	Πολιτισμικές μεταφορές, διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί και διακαλλιτεχνικές προσεγγίσεις <i>Λαϊκή παράδοση και λαογραφικές προσεγγίσεις</i>	Η εκπαίδευση και οι προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών <i>Διδακτική της ελληνικής ως ξένης / Διδακτική της αρχαίας ελληνικής γλώσσας & γραμματικής II</i>	Μεταβολές του πολιτικού / θρησκευτικού παραδείγματος <i>Κοινωνικοί μετασχηματισμοί και ιδεολογικές αναζητήσεις στο όστερο Βυζάντιο</i>
11.30-11.50		Πρόεδρος: Καλλιόπη Εξάρχου Παναγιώτα Παταδοπούλου Ρήξη και ασυνέχειες στην θεματολογία του ελληνικού θεάτρου οκτών: εισβολή της πολιτικής πραγματικότητας	Πρόεδρος: Ιωάννα Σηλιοπούλου Calliopi Dourou Between Renaissance humanism and proto-national revivals of Hellenism: Recapturing the legacy of Homer in Nikolaos Loukanes's 1526 <i>Iliad</i>	Πρόεδρος: Γεωργία Γκότση Άλκη Τσιτσοπού Ρήξη και συνέχεια στην αναζήτηση του ελληνικού πολιτισμού: Τα μυθιστορήματα του Βασίλη Αλεξάκη <i>Η μητρική γλώσσα</i> και <i>μ.Χ.</i>	Πρόεδρος: Σοφία Ιακωβίδου Κέλη Δασκαλά Comics και λογοτεχνία: από τα Κλασικά Εικονογραφημένα στα Graphic novels	Πρόεδρος: Μανώλης Γ. Βαρβούνης Χριστίνα Πετροπούλου Κάποτε υπήρξε ένα χωριό... ή Το πανηγύρι ως μέσο αναβίωσης μιας «χαμένης» συλλογικότητας	Πρόεδρος: Milena Jovanović Antonios Litinas, Cecily Wright Modern Greek at tertiary level: Applying innovative methods of effective assessment and delivery online	Πρόεδρος: Γιώργος Καραμπελάς María Isabel Cabrera Ramos Η Κωνσταντινούπολη και η λατινική κατοχή (1204-1261): Ρήξεις, μεταμορφώσεις και επιβίωση μιας ελληνικής πόλης
11.50-12.10		Μαρία Δημάκη-Ζώρα Συνέχειες και ρήξεις στην εξέλιξη του Θεάτρου για ανήλικους θεατές στην Ελλάδα	Γιάννης Ξουρίας Εκθρονίζοντας τον «Νέον Ανακρέοντα»: Η ρήξη ως αποκατάσταση της συνέχειας στα <i>Μέλη Ανακρέοντικά</i> (1817) του Ιωάννη Ζαμπέλιου	Ευαnthia Βλαχάβα, Σμαράγδα Κωτσούδα Ο λογοτεχνικός κανόνας υπό διαπραγμάτευση στα λογοτεχνικά κείμενα για τους πολιτικούς πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη	Αναστασία Χολιβάτου Αληθινές Ιστορίες: η νοητεία της λογοτεχνικής μη-μυθπλασίας στο πλαίσιο της ελληνικής δημοσιογραφίας	Στεφανίη Τσιουζιλώνη Χορευτικά σώματα και Ιστορία: αναλύοντας τρεις στιγμές από την ιστορία του χορού και της Ελλάδας	Ana Elakovic-Nenadovic, Vojkan Stojčić Ο ρόλος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου	Athanasia Stavrou Late Byzantine Empire: Rupture or Transformation? A Constant Question Reframed
12.10-12.30		Ιωάννα Μενδρινού Ασυνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη και προβολή ορίων της παιδικής ηλικίας στη δραματολογία για ανήλικους θεατές της μεταπολίτευσης	Παναγιώτης Αντωνόπουλος Τι δεν είναι η πρόσληψη της Σαπφώς στα νεοελληνικά κείμενα	Μαρία Ruencoco Peñalver The continuous discontinuity of the Greek diaspora in literature or the outsiders of the contemporary Greek literature	Ζωή Βερβεροπούλου Ο δημιογός σε α' πρόσωπο: έντυπες συνεντεύξεις σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων	Στέλλα Αλεξίου Λαϊκή παράδοση και εκπαίδευση: Γέφυρα επικοινωνίας στις προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών. Η περίπτωση της Κύπρου	Stefan Dumitru Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στην ανώτατη στρατιωτική εκπαίδευση της Ρουμανίας ή το πεπρωμένο ενός μαθήματος	Χαράλαμπος Μηνάλογου Επιστροφή, συνέχεια ή καινά δαιμόνια; Ο άλλος «Ελληνισμός» του Πλήθωνα
12.30-13.00	Συζήτηση							
13.00-13.30		Κλείσιμο του Συνεδρίου (Αίθουσα «Βούλα Πατουλίδου»)						
13.30-14.30		Παύση						
14.30		Γενική Συνέλευση της ΕΕΝΣ (Αίθουσα «Καλλιτάειρα»)						
20.30		Αποχαιρετιστήριο δείπνο της ΕΕΝΣ						

Γαλήνη: από τον λυρισμό του Ηλία Βενέζη (1939) στον πειραματισμό του Gregory Markopoulos (1958)

Το 1939 ο Ηλίας Βενέζης δίνει το δεύτερο μυθιστόρημά του, τη Γαλήνη, όπου αποδίδονται, με λυρικά χρώματα και με έντονη την παρουσία του ονειρικού και του μυθικού στοιχείου, η περιπέτεια των Μικρασιατών προσφύγων κατά την εγκατάστασή τους στην Αττική γη, η νοσταλγία της χαμένης πατρίδας, οι δυσκολίες ένταξης στην τοπική, συχνά εχθρική, κοινωνία. Το βιβλίο σημειώνει μεγάλη επιτυχία, τιμάται με το βραβείο της Ακαδημίας Αθηνών και κατακτά γρήγορα τη θέση του στον κανόνα της νεοελληνικής πεζογραφίας. Δύο δεκαετίες αργότερα, το 1958, ο παραγωγός James Paris αναθέτει στον Ελληνοαμερικανό σκηνοθέτη Gregory Markopoulos, βασικό εκπρόσωπο του πειραματικού αμερικανικού κινηματογράφου των δεκαετιών του '50 και του '60, τη σκηνοθεσία και το σενάριο μιας κινηματογραφικής διασκευής του μυθιστορήματος του Βενέζη. Η φιλόδοξη αυτή ελληνική κινηματογραφική παραγωγή ολοκληρώνει τα γυρίσματά της με πολλές δυσκολίες, αλλά δεν προβάλλεται ποτέ στις κινηματογραφικές αίθουσες, καθώς ο Paris διαφωνεί με την πρωτοποριακή προσέγγιση του Markopoulos, ο οποίος χάνει τον τελικό έλεγχο του μοντάζ και αρνείται να συμβιβαστεί στις απαιτήσεις του παραγωγού. Προτείνεται μια συγκριτική μελέτη των δύο έργων, με άξονα τη ρήξη που επιχειρεί ο Markopoulos, μέσω της συγκεκριμένης ταινίας, τόσο με την κυρίαρχη κινηματογραφική γλώσσα της εποχής όσο και με τις καθιερωμένες συμβάσεις της περιόδου σε σχέση με τη μεταφορά της λογοτεχνίας στον κινηματογράφο –ο σκηνοθέτης, εν μέρει, καταρρίπτει την αντίληψη που επικρατεί στην Ελλάδα της δεκαετίας του '50 ότι τα κλασικά λογοτεχνικά έργα των κορυφαίων λογοτεχνών (υπενθυμίζεται ότι ο Βενέζης ήδη το 1958 έχει τιμηθεί με διεθνείς διακρίσεις και έχει εκλεγεί Ακαδημαϊκός) πρέπει να μεταφέρονται «πιστά» στον κινηματογράφο και να αντιμετωπίζονται με τον δέοντα «σεβασμό».

Crisis on prime-time TV: The role of Greek television fiction in understanding the contemporary crisis

The late 2000s economic crisis and its current dominance on the public discourse of Europe can be analyzed in numerous ways. Its transnational character and its undoubted effects on the everyday life of Europeans have not left Academia unaffected. After all, the original meaning of the word crisis in Greek also entails the notion of judgment and evaluation. The complex parameters of the crisis have therefore been embraced by the social sciences and the humanities, as it is demonstrated in recent publications coming from journals such as *Cultural Studies* (2010, Vol. 24, Issue 3), *tripleC* (2010, Vol. 8, No. 2) and *The International Journal of Communication* (2010, Vol. 4). The main contribution of such publications is identified in their attempt to reconnect the study of economy with culture and society. As Christian Fuchs, Matthias Schafranek, David Hakken and Marcus Breen have noted, the present economic crisis has fuelled a renewed interest in the role of communication technologies, the media, and culture (2010: 197). Nevertheless, although print media, radio broadcasts, television programmes and the Internet have been attracting scholars' attention in light of media's overemphasized role in the contemporary crisis, some cultural products have not yet been established as 'good objects' for further investigation. Such products, for instance, are the ones falling under the category of television fiction.

The present paper focuses on the role of television fiction in the conceptualization of the contemporary crisis and more specifically in the production, reproduction and subversion of dominant understandings of the crisis, in the identification of causal relations, and in the articulation of commentary regarding the possibility for change. Instead of centralizing the economic character of the crisis, the paper uses as a point of departure David Bigney's concept of 'cultural crisis' and his hypothesis that "one's theory as to the nature and origin of cultural crises is itself a major factor in the resolution of such crises" (1946: 541). Examples of Greek television programmes are used in order to illustrate how the crisis is transformed from an economic phenomenon to a product intended for consumption, but also to a mediated account of the crisis which bears multiple meanings and interpretations. Drawing on theories from the fields of media/ communication, television and cultural studies, what this paper ultimately wants to address is the socio-cultural function of television fiction which emerges as a result of its engagement with public issues and political life.

This paper constitutes part of a wider doctoral study on Greek television fiction to be submitted to the University of Gothenburg, Sweden.

Οι νεοελληνικές σπουδές μπροστά στην ψηφιακή πραγματικότητα. Η ανάπτυξη ψηφιακού σώματος νεοελληνικής ποίησης από το ΚΕΓ με το διεθνές πρότυπο Text Encoding Initiative και η πρόκληση για τις λογοτεχνικές σπουδές

Η ανάπτυξη των Ψηφιακών Ανθρωπιστικών Σπουδών ξεκίνησε ως Hilfswissenschaft, μια επικουρική επιστήμη της παραδοσιακής φιλολογίας, με όρους επομένως συνέχειας. Ωστόσο όλο και περισσότερο παρατηρείται ένα χάσμα μεταξύ όσων ασχολούνται με την ανάπτυξη ψηφιακών υποδομών για τις ανθρωπιστικές επιστήμες και των ερευνητών και φιλόλογων των νεοελληνικών σπουδών. Η εμπειρία της δημιουργίας του ψηφιακού περιβάλλοντος της Ανεμόσκαλας (<http://www.greek-language.gr/digitalResources/literature/tools/concordance/index.html>) από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας δείχνει ότι ο διάλογος και η σύγκλιση των δύο πεδίων είναι απαραίτητα. Στο συγκεκριμένο περιβάλλον το έργο ποιητών του 19ου και 20ού αιώνα περιλαμβάνεται ολόκληρο, επιμελημένο εξ αρχής και εκσυγχρονισμένο, ενώ η σήμανση με την οποία εντάχθηκε στη βάση δεδομένων επιτρέπει την ad hoc δημιουργία καταλόγων λέξεων (λημματικών αλλά και σημασιολογικών) αλλά και την αναζήτηση με μια σειρά από ειδικά κριτήρια (αναζήτηση μόνο σε μεταφράσεις, μόνο στα motti, συνδυαστική αναζήτηση λέξεων σε παραπάνω από έναν ποιητές κλπ.). Η μορφολογική αλλά και σημασιολογική σήμανση (tagging) που απαιτεί η σύνθετη ψηφιακή έκδοση, ειδικά η έκδοση ποιητικών κειμένων με τη συνοδεία συμφραστικών πινάκων, δεν λειτουργεί μόνο επικουρικά στις παραδοσιακές εργασίες σύνταξης λεξιλογικών πινάκων, υφολογικής διερεύνησης κλπ. αλλά θέτει η ίδια μια σειρά από ερμηνευτικά ζητήματα που αναδεικνύουν με έναν νέο τρόπο τη μη ουδετερότητα τόσο των ψηφιακών όσο και των έντυπων εκδοτικών συμβάσεων. Επιπλέον η ίδια η οργάνωση του δικτυακού περιβάλλοντος θέτει μια σειρά από ζητήματα για τη θέση του λογοτεχνικού κανόνα αλλά και την πρακτική της ανάγνωσης στην ψηφιακή πραγματικότητα.

Η ποιητική του θανάτου και η γενιά του '70. Συνέχεια και διαφοροποιήσεις του συμβολικού σκηνικού

Στην εισαγωγή του στην ανθολογία με τίτλο Γενιά του '70, ο Αλέξης Ζήρας αναφέρεται στην «ποιητική του θανάτου», η οποία έλκει την καταγωγή της στην ποίηση του Καρυωτάκη και της γενιάς του και αποδεικνύεται ιδιαίτερα επίμονη σε μεταγενέστερες ποιητικές περιόδους, με σημαντικές ωστόσο διαφοροποιήσεις ως προς τη διαχείριση του θέματος από τους νεότερους ποιητές. Επικεντρώνοντας τις παρατηρήσεις του στη γενιά του '70, ο ίδιος μελετητής επισημαίνει μια ιδιομορφία την οποία αποδίδει κυρίως στην ειρωνική στάση των ποιητών απέναντι στο θάνατο, που συχνά κατασταλάζει σε μια «σχέση λαγνείας και θερμής, ερωτικής συναναστροφής», σε μια «λαγνεία του θανάτου».

Με αφορμή τις παραπάνω επισημάνσεις, θα μελετήσουμε το ζήτημα της ποιητικής του θανάτου, επιχειρώντας να αναδείξουμε τη διαχρονικότητα του θέματος και την εξέλιξή του στην ποίηση της γενιάς του '70. Εύλογο είναι ωστόσο πως η αδιαμφισβήτητη αυτή συνέχεια δεν διαγράφει μια ευθεία γραμμή, αλλά εμπλουτίζεται από ασυνέχειες και μετατοπίσεις, οι οποίες σχετίζονται τόσο με τα κοινωνικά-πολιτικά συμφραζόμενα όσο και με την εξέλιξη της ποιητικής ευαισθησίας. Οι νεότερες παρακαταθήκες του μοντερνισμού, του υπερρεαλισμού αλλά και των μεταπολεμικών ποιητών της υπαρξιακής αγωνίας συντελούν στη διαμόρφωση μιας ιδιότυπης παθολογίας, της οποίας ενδεικτικές και αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις είναι η πρόθεσή μας να αναδείξουμε.

Μια τέτοια πορεία που θα μας απασχολήσει είναι αυτή που ορίζεται από τον μεσοπολεμικό Καρυωτάκη, τον μεταπολεμικό Σαχτούρη και τον ποιητή του '70 Γιάννη Βαρβέρη, τρεις ποιητές των οποίων το έργο καθορίζεται από τη θεματική του θανάτου. Σκοπεύουμε στο πλαίσιο αυτό να εντοπίσουμε τους παράγοντες εκείνους που διαρρηγνύουν, με λανθάνοντα ή με αμεσότερο τρόπο, τη συνέχεια και δημιουργούν τις σημαίνουσες ασυνέχειες. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, θα τονιστεί η εξέλιξη που διαφαίνεται ως προς τη θέση του ποιητικού υποκειμένου σε σχέση με τα σύμβολα που πλαισιώνουν την ποιητική του θανάτου και στήνουν το συμβολικό σκηνικό του. Πιο συγκεκριμένα, στον Καρυωτάκη το ποιητικό υποκείμενο ταυτίζεται με τον ποιητή και τοποθετείται στο κέντρο ενός ανθρωποκεντρικού περισσότερο και αφαιρετικού συμβολισμού. Στην ποίηση του Σαχτούρη, στη συνέχεια, το ποιητικό υποκείμενο κινείται τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρεια του συμβολικού σκηνικού, που παρουσιάζεται εμπλουτισμένο με μάλλον «ανοίκεια» σύμβολα και διεκδικεί περισσότερο χώρο του ποιήματος. Τέλος, στο έργο του Βαρβέρη τα σύμβολα «γειώνονται» και πολλαπλασιάζονται, σε ένα σκηνικό που βρίθει από καθημερινά αντικείμενα, πρόσωπα και συμβάντα, ανάμεσα στα οποία τοποθετείται ο ποιητής ξεφεύγοντας, πιστεύουμε εσκεμμένα και συνειδητά, από το κέντρο του ενδιαφέροντος. Συντελείται έτσι σταδιακά το πέρασμα από μια μετωπική ρήξη του ποιητικού εγώ με την πραγματικότητα (Καρυωτάκης) στη δημιουργία μιας αντεστραμμένης, συμβολικής πραγματικότητας (Σαχτούρης) και, τέλος, στη φαινομενική, τουλάχιστον, αποδοχή της με την ταυτόχρονη υποχώρηση της ποιητικής οντότητας σε δεύτερο πλάνο (Βαρβέρης). Οι παραλλαγές αυτές στη σκηνοθεσία του θανάτου υποδηλώνουν και αντίστοιχες συνέχειες και ασυνέχειες που αφορούν όχι μόνο τη διαχείριση του συγκεκριμένου θέματος αλλά και μια ευρύτερη εξέλιξη σε σχέση με ζητήματα ποιητικής, την οποία και θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε.

Λαϊκή παράδοση και εκπαίδευση: Γέφυρα επικοινωνίας στις προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών. Η περίπτωση της Κύπρου

Είναι ευρέως αποδεκτό πως η πρόσφατη κρίση που υπέστη το οικονομικό σύστημα της Κύπρου δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο κανένα τομέα της κυπριακής κοινωνίας όπως και αυτόν της εκπαίδευσης. Οι περικοπές στους μισθούς των εκπαιδευτικών καθώς και η έλλειψη χρημάτων από το κράτος, για σκοπούς ανάπτυξης προγραμμάτων επιμόρφωσης των λειτουργών της παιδείας, εμπλουτισμού των σχολικών εγκαταστάσεων με σύγχρονα εποπτικά μέσα για την καλύτερη και αποδοτικότερη προσφορά του μαθήματος αποτελούν απτές αποδείξεις ότι η παιδαγωγική αποκτά από εδώ και στο εξής ένα καινούριο νόημα. Καθώς στη σημερινή εποχή έχουν αλλάξει οι αντιλήψεις για το πώς μεγαλώνει ένα παιδί, στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσω να εξετάσω τη σημασία της γνώσης του λαϊκού πολιτισμού από την παιδική ηλικία, γνώση, η οποία αποτελεί ερέθισμα για την σύνθεση μιας υγιούς ψυχοσωματικής εφηβικής και μετέπειτα ενήλικης προσωπικότητας. Συγκεκριμένα, θα επισημανθεί ο ρόλος του γονέα – κηδεμόνα στο πλαίσιο της οικογένειας, αλλά και του εκπαιδευτικού στο πλαίσιο της σχολικής κοινότητας. Η πρωτογενής γνώση μπορεί να κατοχυρωθεί στην παιδική ηλικία με τη συμβολή του γονέα και η δευτερογενής (εξειδικευμένη) σε μεγαλύτερη ηλικία με τη βοήθεια του ειδικού (εκπαιδευτικός). Συνεπώς ο «ενήλικας» με τη μεταφορά γνώσης, η οποία εύλογα χαρακτηρίζεται ως «ανέξοδη», μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά στην αντιμετώπιση πολλών κινδύνων που απειλούν την παιδική και εφηβική ηλικία (αλόγιστη χρήση του διαδικτύου, αντικοινωνική συμπεριφορά, βία, περιθωριοποίηση, μοναχικότητα) και στην προώθηση της δράσης του παιδιού ως «κοινωνικού υποκειμένου». Κατ' αυτόν τον τρόπο, ο λαϊκός πολιτισμός, ως ένα σύστημα αξιών και με τον πλούτο κειμένων που διαθέτει, μπορεί να αποτελέσει ναυαγοσωστική επέμβαση στις νέες προκλήσεις των θεσμικών αλλαγών, άποψη η οποία πρόκειται να διερευνηθεί ενδελεχώς.

Έλληνες ηθοποιοί στο Παρίσι σε αναζήτηση της δραματικής τέχνης: Σημεία επίδρασης στην ελληνική υποκριτική την περίοδο από τα τέλη του 19ου αι. ως τις αρχές του 20ού

Η ανακοίνωση αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης έρευνας που πραγματεύεται τα στάδια ανάπτυξης της ελληνικής υποκριτικής ξεκινώντας από τις πρώτες προσπάθειες σύστασης εθνικής σκηνής τον 19ο αιώνα μέχρι την οργάνωση σχολών υποκριτικής και την ίδρυση της Δραματικής Σχολής του Εθνικού Θεάτρου στις αρχές του 20ού αιώνα. Η παρούσα εισήγηση πρόκειται να εστιάσει στην προσπάθεια των ελλήνων ηθοποιών να εξελίξουν την τέχνη τους ερχόμενοι σε επαφή με τις καινοτόμες τάσεις στον χώρο του θεάτρου που την συγκεκριμένη περίοδο αναπτύσσονται στη γαλλική πρωτεύουσα. Ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα διάχυτη ήταν η ανάγκη για καλύτερη κατάρτιση των ελλήνων ηθοποιών και ζητούμενο αποτελούσε η μετάβασή τους στο εξωτερικό προκειμένου να ενημερωθούν για τις εξελίξεις στην τέχνη τους. Παράλληλα γαλλικοί δραματικοί θίασοι που επισκέπτονται την Αθήνα και τις ελληνικές κοινότητες της διασποράς, ανάμεσά τους τα μεγάλα ονόματα του γαλλικού θεάτρου, όπως οι Sarah Bernhardt, Mounet Sully, Coquelin, κ.α. αντιπροσωπεύουν την θεατρική πρωτοπορία της εποχής και ασκούν επίδραση στην εγχώρια υποκριτική. Για σειρά ετών η γαλλική πρωτεύουσα αποτελούσε το κέντρο των εξελίξεων για τα θεατρικά πράγματα και επομένως πόλο έλξης των ελλήνων καλλιτεχνών. Είναι η περίοδος κατά την οποία σημαίνουσες προσωπικότητες των τεχνών και των γραμμάτων που ιστορικά πρόκειται να παίξουν ενεργό ρόλο στην πολιτιστική ανάπτυξη της χώρας συγκεντρώνονται στο Παρίσι για να διευρύνουν τις γνώσεις τους στα ανώτατα εκπαιδευτήρια της Ευρώπης και να γνωρίσουν από κοντά τις νέες καλλιτεχνικές τάσεις και ρεύματα τόσο σε επίπεδο θεωρητικό/ακαδημαϊκό όσο και πρακτικό. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται έλληνες ηθοποιοί –άντρες και γυναίκες- που παρακολουθούν μαθήματα στις διάσημες Σχολές του Conservatoire, του Louis Jouvet, του Charles Dullin κ.α. Αναφέρω ενδεικτικά τους Αλίκη Θεοδωρίδου, Ελένη Χαλκούση, Λάμπρο Κωνσταντάρη κ.α. Οι ίδιοι υπήρξαν πρωτοπόροι τόσο για τις προσπάθειες που έκαναν προκειμένου να αποκτήσουν μια πιο ολοκληρωμένη μόρφωση και γενική κατάρτιση, σε μια περίοδο που αντίστοιχες δυνατότητες ήταν περιορισμένες στον ελληνικό χώρο, όσο και για την χρονική στιγμή που πραγματώνουν το εγχείρημά τους και ειδικότερα τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα περίοδος κατά την οποία επήλθαν ριζικές αλλαγές στη θεατρική πρακτική καθώς με την καθιέρωση του ρόλου του σκηνοθέτη ανακύπτουν νέες προσεγγίσεις της τέχνης του ηθοποιού. Η εισήγηση παρακολουθεί την εξέλιξη των ελλήνων ηθοποιών, επιχειρεί να καταγράψει το πλαίσιο των σπουδών τους και τις καινοτόμες ιδέες που διδάσκονται και υιοθετούν, καθώς και τον αντίκτυπο στην μετέπειτα θεατρική τους δραστηριότητα και ευρύτερα την ελληνική σκηνή. Παράλληλα γίνεται αντιπαραβολή με τα δεδομένα στον ελληνικό χώρο όσον αφορά την θεατρική παιδεία, περιγράφονται οι αντίστοιχες προσπάθειες σύστασης σχολών δραματικής τέχνης και το πλαίσιο λειτουργίας τους.

Greece made me the poet. On occasion of the 190th anniversary of the Great Filhellen Lord George's Byron death

George Noel Gordon Lord Byron (1788-1824), the famous English Poet of the romanticism was Great Filhellen who had fought for the independence of modern Greece during Panhellen Uprising in 1821.

As other young well educated aristocrats he undertook the grand tour, the first journey to Europe. He visited Portugal, Spain and Greece. He became Greece enthusiast after his two years stay (since July 2nd 1809 till July 14th 1811).

In 1823 London Greek Committee was founded and in May Byron became a member of it. A month later Byron as a representative of the London Committee was sailing on the "Hercules" ship to Argostali on Kiefallonia island. On the board there were five horses and two cannons. On December 24th he came to Misolunghi "the swamp city". That was a bad choice made by Byron. The city situated on the lagoon had unhealthy, malarial climate. Malaria or fever was the reason of Byron's death on April 24th 1824, at the age of 36.

Byron self-sacrificed for a case of freedom for the Greeks. He spent all the money he had and sold his property, antiques, valuables and books. Besides, he borrowed from the bank big money in the amount of £ 9000 to assist insurgents. He restored for his own expense Misolunghi fortifications destroyed by Turks during the first siege of the town in 1822. Considerable part of the Suliote troops (500 soldiers) was kept by him.

The death of the greatest poet of romanticism confused Filhellens all over the world and especially in European countries.

In Modern Greek literature Dionisios Solomos (1798 – 1857) was the first who paid tribute to Byron. He wrote encomium "On Lord Byron's death" (May 24th 1824) consisting of 166 four lines verses. The second one was Andreas Kalvas (1792 – 1869) in his poem "To British muse".

The above mentioned poems commemorating Byron's death were written shortly after his death. Byron's action towards Greece and his death was mentioned not only in romanticism period.

Ρήξεις της στερεοτυπικής γυναικείας εικόνας και στάσης σε κείμενα γυναικών συγγραφέων του Μεσοπολέμου

Σε αρκετά μεσοπολεμικά πεζογραφικά κείμενα γυναικών συγγραφέων συναντάμε στάσεις γυναικείων μυθιστορηματικών προσώπων που αποκλίνουν από την τότε στερεοτυπική εικόνα καθώς και διαφοροποιήσεις που παρουσιάζουν οι ρόλοι και τα χαρακτηριστικά τους μέσα από τη γυναικεία γραφίδα. Στο έργο των γυναικών αυτών συγγραφέων (Λ. Νάκου, Μ. Αξιώτη, Κ. Παπά, Ε. Αλεξίου) θα εξετάσουμε τη θεματολογία που καλύπτει η αναπαράσταση του γυναικείου (ταυτότητα, διαφορά, γραφή, μνήμη, εσωτερικότητα, έρωτας και επιθυμία, προσφυγή στην παιδική ηλικία και στον αυτοβιογραφικό λόγο). Παρατηρείται επίσης η ανάδειξη δυναμικών γυναικείων χαρακτήρων που αποκλίνουν από τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής και αναδεικνύουν ένα διαφορετικό γυναικείο «εγώ». Η παρουσία του προσώπου και του υποκειμένου, εκτός από τα ψυχικά του σημεία, ενίοτε εισάγει και την παρουσία του σώματος στο κείμενο, πάντοτε όμως «εσωτερικά» και καλυμμένα.

Μέσα από τη γραφή τους και το ξεδίπλωμα των γυναικείων χαρακτήρων τους, οι γυναίκες συγγραφείς της εποχής αποκαλύπτουν πώς έβλεπαν τον κόσμο, την εποχή τους, τις οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις, την κοινωνία και τη συμβολή τους στην ανάπτυξή της. Υπαινικτικά, το αφηγηματικό τους έργο, μέσα από τη στάση των ηρωίδων και των ηρώων του, προτείνει διορθώσεις στα κοινωνικά προβλήματα θέτοντας ερωτήματα και προσπαθώντας να βρει τις απαντήσεις. Η μυθοπλασία παίρνει το ρίσκο της γυναικείας ματιάς και στάσης, ταρακουνώντας τις οριοθετημένες γραμμές που αλλοτριώνουν τα άτομα μέσα στην κοινωνική τάξη, διδάσκοντάς τους την ψεύτικη πίστη των διακρίσεων.

Τα διαφορετικά στοιχεία γραφής τους έχουν σχέση με την κοινωνική πραγματικότητα της εποχής, με ψυχικά σημεία, με το βιωματικό τους παρελθόν αλλά και με στοιχεία συγκρότησης του φαντασιακού τους. Οι γυναίκες συγγραφείς, μέσα από τις «ρήξεις» που προκαλούν στα κλισέ της εποχής τους στο ξεδίπλωμα της δράσης και της στάσης των μυθιστορηματικών τους προσώπων, δίνουν στους αναγνώστες και στις αναγνώστριες να αντιληφθούν ότι το αφηγηματικό νήμα υφαίνει τους όρους μιας γενικότερης προβληματικής.

Social Network Analysis in Literature. The case of *The Great Eastern* by A. Embirikos

The *Great Eastern* (*Ο Μέγας Ανατολικός*) by Andreas Embirikos (1901-1975), written during 1945 – 1951 and taking its final form in 1970, is allegedly the largest Modern Greek novel. It was published after the authors' death during 1990-1992 and spans eight volumes, five parts, one hundred chapters and about two thousand and one hundred pages. This novel received controversial criticism, ranging from utmost enthusiasm to violent reprobation, mainly due to its bold erotic content.

Social Network Analysis (SNA) analyzes social networks using network theory. A network is comprised of a set of nodes, representing actors and a set of arcs or edges that interconnect nodes, representing relations between the actors. SNA has been successfully applied in many different fields of science, from computer networks to sociology and from biology to political or organizational sciences. Some limited studies have dealt with literature, exploring either semantics and their connections or actual actors and their interactions with other actors, in the structural sense.

In this paper we form and analyze the social network of *The Great Eastern*. More specifically, we represent each one of the actual characters as nodes and every interaction written within the novel as an arc between two nodes. A thorough discussion on the types of nodes and the types of interactions that define different relations is presented. Thus, this social network becomes one (out of many potential ones) structural model of the novel. Some visualizations of the network, revealing interesting patterns are also drawn, using specialized drawing algorithms.

The network is analyzed in a classic social analytic manner, calculating different centrality metrics and discussing some rankings of the actors, followed by a more modern theoretic approach, identifying actors' communities, calculating the triadic census and measuring topological metrics. A topological comparison between the *Great Eastern* network with Homer's *Iliad* and Victor Hugo's *Les Misérables* is also presented and discussed.

Από την Οθωμανική περίοδο στο Ελληνικό κράτος: πολιτικές και κοινωνικές διαστάσεις για την περιοχή των Ιωαννίνων

Η ένταξη της Ηπείρου στην ελληνική επικράτεια τον Φεβρουάριο του 1913 αύξησε τις προσδοκίες των κατοίκων για καλύτερη οργάνωση στο χώρο της δημόσιας διοίκησης και για αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση, από το ελληνικό κράτος, των κληρονομημένων, από το οθωμανικό καθεστώς δεδομένων. Άλλωστε, αυτά απήχησαν την έντονη κοινωνική ρευστότητα και την ανασφάλεια των προηγούμενων ετών. Ως εκ τούτου, στόχος της μελέτης είναι η ερμηνεία των πολιτικών, κοινωνικών και εν γένει οικονομικών χαρακτηριστικών στην Ήπειρο, τόσο κατά τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής περιόδου, όσο και κατά τα πρώτα έτη μετά το 1913. Αυτή η προσέγγιση αρμόζει να συνδεθεί και να μελετηθεί σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά της προϋπάρχουσας πολιτικοκοινωνικής κατάστασης κατά την οθωμανική περίοδο και να αναδείξει τις συνέχειες, τις ασυνέχειες ή και τις ρήξεις στον Ηπειρωτικό κόσμο κατά τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα.

Ομοίως, η ποικιλομορφία και η συχνότητα των δεδομένων και πτυχών της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής, στον υπό εξέταση Ηπειρωτικό χώρο, αντικατοπτρίζει τις επικρατούσες κοινωνικές δομές. Ωστόσο, το ερώτημα το οποίο προβάλλει, τελικώς, επιτακτικό σε αυτήν την συνοπτικού χαρακτήρα ανάπτυξη είναι κατά πόσον τα κοινωνικοπολιτικά δεδομένα, στον υπό εξέταση Ηπειρωτικό χώρο φανερώνουν, σε μικρογραφία, στοιχεία της ελληνικής κοινωνίας προγενέστερα και μεταγενέστερα των Βαλκανικών πολέμων. Η επιρροή και η λειτουργία των κοινωνικών στερεοτύπων, η ακολουθούμενη κρατική πολιτική, η νομοθετική διαδικασία, τα δεδομένα του οθωμανικού παρελθόντος, το έντονο φαινόμενο της παραβατικότητας και η φυσική θέση της περιοχής συνθέτουν, εν πολλοίς, τα κεντρικά σημεία αυτής της ανίχνευσης για το Νομό Ιωαννίνων. Κατά συνέπεια, σε παράλληλη τροχιά με την ανάδειξη των ποικιλόμορφων διαστάσεων της πραγματικότητας, κατά την μεσοπολεμική περίοδο, αποδίδουμε βαρύτητα στις πτυχές εκείνες της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής, που την διαφοροποιούν, εν μέρει, με την αντίστοιχη της Οθωμανικής περιόδου.

Η περάτωση της μελέτης και η εξαγωγή συμπερασμάτων στηρίζεται τόσο στις ποικίλες πηγές και τα αρχειακά τεκμήρια, όσο και στην ποσότητα και την ποικιλότητα της σχετικής βιβλιογραφίας, η οποία επιχειρεί να αναδείξει αυτήν την πλευρά της ιστορίας και ευρύτερα της κοινωνίας.

Η υποδοχή των «νεοορθόδοξων» από τα λογοτεχνικά περιοδικά

Μέσα στη δεκαετία του 1980 κάνει δυναμικά την εμφάνισή της μια εξωστρεφής κίνηση θρησκευτικής μεταρρύθμισης, στους επώνυμους φορείς της οποίας (Κωστή Μοσκώφ, Χρήστο Γιανναρά, Στέλιο Ράμφο, Διονύση Σαββόπουλο κ.ά.) δόθηκε το προσωνύμιο «νεοορθόδοξοι». Η εμφάνιση της κίνησης αυτής, που αντιμετωπίζει το θρησκευτικό φαινόμενο πρωτίστως ως πολιτισμικό γεγονός κι επιζητά μια «εκκλησιαστική αφύπνιση» δια της επιστροφής στις απολεσθείσες αρχές της κοινοτικής παράδοσης, δεν είναι καθόλου άσχετη με τις πολιτικο-κοινωνικές μεταβολές τις ελληνικής κοινωνίας κατά την ίδια περίοδο. Μια ομάδα λαϊκών θεολογούντων, με επιχειρηματολογική ευχέρεια, άριστη συγκρότηση και δυνατότητα δημόσιου λόγου, διαμορφώνει τη θεολογική ατζέντα και το λεξιλόγιο της εποχής, συνδιαλέγεται με τον μαρξισμό και επαναφέρει στο προσκήνιο την Εκκλησία, της οποίας το κύρος είχε εν μέρει τρωθεί κατά τη διάρκεια της επταετούς δικτατορίας. Η ανακοίνωσή μας διερευνά την (αρνητική ως επί το πλείστον) υποδοχή της κίνησης αυτής από τα λογοτεχνικά περιοδικά.

Τι δεν είναι η πρόσληψη της Σαπφώς στα νεοελληνικά γράμματα

Η υποδοχή της Σαπφώς στα νεοελληνικά γράμματα σχηματίζει μια πορεία παράλληλη με αυτή της ιστορίας της ερωτικής λογοτεχνίας, αφού το πρότυπο της αρχαίας ποιήτριας ενσωματώνει όλα τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά που συνδέουν τη γυναικεία υπόσταση με την ποιητική της μετουσίωση: δασκάλα, μούσα ή θεά η Σαπφώ θα υποδυθεί όλους τους παραπάνω ρόλους μέχρι να αναδυθεί και στη νεοελληνική περίπτωση η εικόνα της λεσβίας Σαπφώς, η οποία ανατρέπει τα παραδοσιακά πρότυπα του παρελθόντος για να θεμελιώσει την αρχαία ποιήτρια ως πρότυπο του αποκλίνοντος ερωτισμού. Το έργο της Σαπφώς με τις χαρακτηριστικές συναισθηματικές του συνδηλώσεις, την πλαστικότητα των περιγραφών και των εικόνων του και τις λυρικές του κορυφώσεις στάθηκε πολλές φορές πρότυπο για μεταγενέστερους ποιητές και συγγραφείς, οι οποίοι απομιμήθηκαν τις ερωτικές εκφράσεις, την απaráμιλλη σκιαγράφιση του φυσικού κάλλους και των ψυχολογικών μεταπτώσεων των γυναικείων σχέσεων, όπως φανερώνονται σε ένα πολυσχιδές, αν και κατακερματισμένο έργο, που διασώζει εν τούτοις το μοναδικό αποτύπωμα της ποιήτριας της Λέσβου. Όμως, πριν εξεταστεί η ίδια η ποίηση και η πραγματική ή πλαστή επιρροή της, θα πρέπει να επισημανθεί η παρουσία μιας διαδεδομένης σειράς αρχαιόγλωσσων σαπφικών ποιημάτων που φέρουν συνήθως τον τίτλο Σαπφική ωδή, τα οποία, ακριβώς λόγω του τίτλου, μπορεί να αποπροσανατολίσουν τον ανυποψίαστο αναγνώστη. Στην πραγματικότητα, κανένα από τα δεκάδες αυτά ποιήματα δεν σχετίζεται με το περιεχόμενο της σαπφικής ποίησης, αφού αποτελούν απλώς απομιμήσεις της σαπφικής στροφής, ή οποία δεν φέρει κανένα άλλο διακριτικό στοιχείο εσωτερικής σύνδεσης με τα αρχαία αποσπάσματα. Πρόκειται για ασκήσεις ρητορικής και επίδειξη αρχαιογνωσίας από μια σειρά ελλήνων λογίων, μια παράδοση που χάνεται στο βάθος των αιώνων και απασχόλησε αρκετά και τα υπόλοιπα ευρωπαϊκά γράμματα. Από την άλλη, υπήρξαν περιπτώσεις όπου κοινοί λογοτεχνικοί τόποι στην ελληνική ποίηση του 19ου ή του 20ού αιώνα θεωρήθηκαν ή θα μπορούσαν να θεωρηθούν, ως απηγήσεις του έργου της Σαπφώς είτε λόγω εκφραστικών, αλλά τυχαίων αναλογιών, είτε λόγω παρανάγνωσης των ίδιων των σαπφικών αποσπασμάτων. Η πάγκοινη περιγραφή της σελήνης ή η ύπαρξη μιας σειράς τραγουδιών που σχετίζονται με τον γάμο στο έργο της Σαπφώς αντιμετωπίστηκε από πολλούς μελετητές ως άμεση επιρροή της αρχαίας ποιήτριας είτε στο έργο νεοελλήνων ποιητών είτε στη λαϊκή παράδοση γαμήλιων τραγουδιών, σφυρηλατώντας έτσι, για άλλη μια φορά, την ιδεολογικοποιημένη σχέση της αδιάσπαστης συνέχειας του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού από τη νεώτερη Ελλάδα. Παράλληλα, η ιδιαιτερότητα του ερωτικού αποτυπώματος της Σαπφώς στην ποίησή της αντιμετωπίστηκε συχνά με διστακτικότητα, σκεπτικισμό ή και εχθρότητα. Έτσι, το έργο της αρχαίας ποιήτριας έπεσε θύμα παρερμηνείας και σίχτοι της αλλοιώθηκαν ή μεταφράστηκαν με τέτοιο τρόπο ώστε να προσαρμόζονται πάντα στις αρχές της πεπατημένης, ακίνδυνης για τα χρηστά ήθη συμπεριφοράς. Παράλληλα, εκδοτικά ζητήματα οδήγησαν σε αναχρονιστικές συσχετίσεις του έργου της με έργα παλαιότερων νεοελλήνων ποιητών, στις περιπτώσεις που μελετητές παρέβλεψαν το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος του έργου της Σαπφώς ανακαλύπτεται και εκδίδεται στις αρχές του 20ού αιώνα.

Γεώργιος Ζώρας και Λίνος Πολίτης: δύο διαφορετικά επιστημονικά παραδείγματα;

Η ανακοίνωση εντάσσεται σε μια ευρύτερη έρευνα για τη συγκρότηση της Νεοελληνικής Φιλολογίας ως επιστήμης στις Φιλοσοφικές Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης κατά τη μεταπολεμική εποχή. Σκοπεύει να διερευνήσει τις παράλληλες πορείες των δύο εμβληματικών καθηγητών της ΝΕΦ στα δύο πανεπιστήμια, δύο καθηγητών οι οποίοι, κατά γενική ομολογία, σφράγισαν την εξέλιξη της Νεοελληνικής Φιλολογίας μεταπολεμικά. Ο Γεώργιος Ζώρας δίδαξε στη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας από το 1942 έως το 1968 ενώ ο Λίνος Πολίτης στην αντίστοιχη Σχολή της Θεσσαλονίκης από το 1948 έως το 1969. Και οι δύο διακρίνονται από κοσμοπολίτικο και ευρωπαϊκό πνεύμα. Και οι δύο πασχίζουν να καθιερώσουν και να ισχυροποιήσουν επιστημονικά εργαλεία όπως περιοδικά (Ελληνικά, Παρνασσός), βιβλιογραφίες, εκδοτικές σειρές. Και οι δύο επιδίδονται με πάθος στη μελέτη της κρητικής και της επτανησιακής λογοτεχνίας. Με βάση το ερευνητικό και διδακτικό τους έργο, τις διδακτορικές διατριβές που επόπτευαν, τα περιοδικά τα οποία διηύθυναν και τις υπόλοιπες επιστημονικές και πολιτισμικές δραστηριότητές τους θα συζητηθούν ερωτήματα όπως: Υπάρχει ρήξη ή συνέχεια ανάμεσα στην προπολεμική και μεταπολεμική Νεοελληνική Φιλολογία και ποια μορφή παίρνει στις δύο Σχολές; Πώς διαφοροποιείται το πολιτισμικό κεφάλαιο που αντιπροσωπεύει η ΝΕΦ σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη; Τελικά μπορούμε να μιλούμε για δύο διαφορετικά επιστημονικά παραδείγματα και, εάν η απάντηση είναι θετική, τι συνέπειες είχε η διαφοροποίηση αυτή στην ανάπτυξη της Νεοελληνικής Φιλολογίας;

Τα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας στην Κύπρο: Αρχειακά τεκμήρια για την παρουσία, τη δράση και το θάνατο του Ιάκωβου Διασορηνού

Τα τελευταία χρόνια της Βενετοκρατίας στην Κύπρο έχουν καταγραφεί από την ιστορική έρευνα ως μια περίοδος κατά την οποία η δυσαρέσκεια ορισμένων τμημάτων του τοπικού πληθυσμού οδήγησε στην εκδήλωση ταραχών ή και σε απόπειρες εξεγέρσεων, ποικίλης κατά περίπτωση τυπολογίας και ιστορικής σημασίας, σε βάρος των Βενετών κυρίαρχων της νήσου. Ανάμεσα στα γεγονότα αυτά κυρίαρχη θέση έχει το παρ'ολίγον κίνημα του έλληνα λόγιου Ιάκωβου Διασορηνού, όχι μόνο λόγω του ότι, κατά τα φαινόμενα, επρόκειτο για την πιο οργανωμένη προσπάθεια ρήξης με το καθεστώς, αλλά και εξαιτίας της πολύ ενδιαφέρουσας προσωπικότητας του Διασορηνού, καθώς και των πολλαπλών πολιτικών, κοινωνικών και ιδεολογικών διαστάσεων που φαίνεται να είχε η δράση του στην Κύπρο.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να κωδικοποιήσει και να αξιολογήσει τις πληροφορίες που παρέχονται για την παρουσία του Διασορηνού στην Κύπρο μέσα από τη σημαντικότερη πηγή πρωτογενούς υλικού για το θέμα, ήτοι το Κρατικό Αρχείο της Βενετίας. Αναλύονται συστηματικά άγνωστες, καθώς και μερικώς ή ανεπαρκώς αξιοποιημένες αρχειακές μαρτυρίες για το θέμα, οι οποίες προσφέρουν ένα αρκετά ξεκάθαρο πλαίσιο σε σχέση με τα γεγονότα. Το αποτέλεσμα αντιπαραβάλλεται με τις έως τώρα γνώσεις και διαπιστώσεις για τον Διασορηνό, οι οποίες άλλοτε επιβεβαιώνονται και άλλοτε συμπληρώνονται ή διαφοροποιούνται από τα αρχειακά τεκμήρια. Καταγράφονται, παράλληλα, και τα ερωτήματα που παραμένουν ακόμα και τώρα αναπάντητα. Επισημαίνονται, τέλος, πολύτιμες πληροφορίες που προσφέρουν τα υπό εξέταση έγγραφα για άλλα σημαντικά πρόσωπα και γεγονότα της ίδιας εποχής.

Η ανάλυση του υλικού γίνεται με βάση τους ακόλουθους άξονες:

- την ανασύνθεση της χρονολογικής σειράς των γεγονότων και τη στο μέτρο του δυνατού ανάλυση των ποιοτικών χαρακτηριστικών της δράσης του Διασορηνού στην Κύπρο.
- την επανεκτίμηση των ιδεολογικών διαστάσεων των ενεργειών του Διασορηνού και, ιδίως, την παρουσίαση της πληρέστερης δυνατής εικόνας των επικοινωνιών και των διασυνδέσεων που επιχειρήθηκαν με φορείς ισχύος εκτός της Κύπρου.
- τη συνολική αποτίμηση του γεγονότος μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο των εξελίξεων και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας της τελευταίας δεκαετίας της Βενετοκρατίας στη νήσο.

Συνέχειες, ασυνέχειες, ρήξεις στη σχέση των Ελλήνων με τη Γερμανία: από το Β΄ Παγκόσμιο στον Ψυχρό Πόλεμο και από την ευρωπαϊκή ενοποίηση στη σημερινή οικονομική κρίση

Η προτεινόμενη εισήγηση έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο της σημερινής οικονομικής και ευρύτερης κρίσης στην Ελλάδα και της διαρκούς αναφοράς στον γερμανικό παράγοντα, πολλές φορές με προεκτάσεις στο παρελθόν της γερμανικής κατοχής. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να διερευνήσει τις συνέχειες και τις ασυνέχειες στις διμερείς σχέσεις, σε πρώτη φάση ξεκινώντας από την ισχυρότερη ρήξη στη σχέση των δύο λαών κατά τη διάρκεια του τελευταίου Παγκοσμίου Πολέμου και στη συνέχεια καταγράφοντας την εξομάλυνση αυτού του παρελθόντος στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες, στο πλαίσιο και του Ψυχρού Πολέμου, που θα κορυφωθεί με την παρουσία εκατοντάδων χιλιάδων Ελλήνων μεταναστών στη Γερμανία από τη δεκαετία του '60 και με την υποστήριξη της γερμανικής κοινωνίας στον ελληνικό αντιδικτατορικό αγώνα.

Σε δεύτερη φάση, θα εξεταστεί η σχέση Ελλήνων-Γερμανών στο πλαίσιο της Ευρώπης, από την Ε.Ο.Κ., της οποίας η Γερμανία υπήρξε ιδρυτικό μέλος (1957) και η Ελλάδα πρώτο συνδεδεμένο μέλος (1962) και αργότερα πλήρες μέλος (1981), έως την Ευρωπαϊκή Ένωση της δεκαετίας του 1990 και την Ευρωζώνη, στην οποία εντάχθηκαν και οι δύο χώρες, χρησιμοποιώντας κοινό νόμισμα από τις αρχές της δεκαετίας του 2000.

Στη σημερινή ευρωπαϊκή κρίση η Ελλάδα παρουσιάζεται ως ο φτωχός συγγενής του Νότου, ενώ η Γερμανία ως ο ισχυρός παίκτης, ο πλούσιος του Βορρά με πρωταρχικό-αυταρχικό ρόλο στις εξελίξεις. Επειδή, τα στερεότυπα δηλητηριάζουν τις σχέσεις σε επίπεδο κοινωνιών, η προτεινόμενη ανακοίνωση θα αποτυπώσει με ψύχραιμη ματιά και με ιστορικές-αρχαικές αναφορές την πραγματική διάσταση των σχέσεων των δύο λαών.

Ο εισηγητής, έχοντας εκπονήσει διδακτορικό στις ελληνογερμανικές σχέσεις της πρώτης μεταπολεμικής περιόδου και μεταδιδακτορική έρευνα στις σχέσεις των δύο χωρών κατά τη διάρκεια της επταετίας 1967-1974, είναι γνώστης του υλικού όλων των επίσημων και ιδιωτικών αρχείων (στην Ελλάδα, τη Γερμανία, αλλά και στη Μ. Βρετανία και στις ΗΠΑ) που αφορούν το συγκεκριμένο θέμα. Γι' αυτό και η συγκεκριμένη εισήγηση θα βασιστεί στο μεγαλύτερο μέρος της σε αρχαικές πηγές, ενώ δευτερογενείς πηγές (τύπος και βιβλιογραφία) θα καλύψουν το κενό που δημιουργείται για τις τελευταίες δεκαετίες, λόγω της ρήτρας των 30 ετών, που εφαρμόζουν τα περισσότερα αρχεία.

Η ελληνική κοινωνία μέσα από τα μάτια των Γάλλων φωτογράφων. Εικονογραφικές συνέχειες και ρήξεις

Στην παρούσα εισήγηση θα διερευνηθεί η απεικόνιση της ελληνικής κοινωνίας από τους γάλλους φωτογράφους του 19ου αιώνα. Ειδικότερα, θα αναλυθούν φωτογραφίες που αποτέλεσαν μέρος λευκωμάτων (όπως αυτό του Felix Bonfis) ή που αναπαρίχθησαν σε περιηγητικές εκδόσεις (Le Tour du monde : journal des voyages, A travers le monde, Revue des sciences générales pures et appliquées, Revue des deux mondes) καθώς και στο γαλλικό τύπο (εικονογραφημένες εφημερίδες L'illustration). Ιδιαίτερη προσοχή θα δοθεί σε ανέκδοτο αρχειακό φωτογραφικό υλικό όπως αυτό που βρίσκεται στη Γαλλική αρχαιολογική σχολή και στη Société de Géographie de Paris. Ειδικότερα μέσα από φωτογραφίες που αναπαριστούσαν μεμονωμένες μορφές ή ομάδες προσώπων, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη συνέχεια στην εικονογράφηση της Ελληνικής κοινωνίας όπως αυτή είχε παρουσιαστεί στις χαλκογραφίες των περιηγητικών κειμένων του 18ου και των πρώτων δεκαετιών του 19ου αιώνα (βλ. Pierre Augustin Guys και Antoine-Laurent Castellan, Louis Dupré) δίνοντας έμφαση στη σύνδεση των Ελλήνων με την αρχαιότητα. Στη συνέχεια, θα μελετήσουμε την εξέλιξη των χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας, μέσα στα πλαίσια του Ελληνικού κράτους όπως αυτή μεταφέρθηκε μέσα από το φωτογραφικό φακό. Η ελληνική αστική τάξη, η οποία σταδιακά υιοθέτησε ευρωπαϊκές συνήθειες, υπήρξε αντικείμενο της γαλλικής φωτογραφίας. Στο τέλος του 19ου αιώνα, επαγγελματίες και ερασιτέχνες φωτογράφοι θα απεικονίσουν τη σύγχρονη Ελληνική κοινωνία τονίζοντας το σύγχρονο τρόπο ζωής της. Ας σημειωθεί ότι την ίδια περίοδο παρατηρείται μια εθνολογική προσέγγιση της ζωής στην ελληνική ύπαιθρο. Στη μελέτη μας θα αναλύσουμε την προσέγγιση των Γάλλων φωτογράφων συγκρίνοντας την με αυτήν των Βρετανών και των Ελλήνων. Επίσης θα εξετάσουμε αν η εικόνα της ελληνικής κοινωνίας συμπίπτει με αυτή που περιγράφεται στα γαλλικά περιηγητικά κείμενα και στον τύπο της εποχής.

Αν και ετερογενές από άποψη καλλιτεχνικής ποιότητας το υλικό που θα αναλυθεί κατά τη διάρκεια της παρουσίασης, είναι ιδιαίτερα σημαντικό προκειμένου να κατανοήσουμε τους μηχανισμούς πρόσληψης και παρουσίασης των χαρακτηριστικών της ελληνικής κοινωνίας μέσα από τη φωτογραφία.

Εμποροβιομηχανικές εκθέσεις (1859-1903). Νεωτερικότητα, εκβιομηχάνιση και τα όρια του ελληνικού παραδείγματος

Η δημιουργία του νεοελληνικού κράτους (1830) στην ιστορική συγκυρία διαμόρφωσης του σύγχρονου έθνους-κράτους, το οποίο διέπεται από το πνεύμα της νεωτερικότητας και της βιομηχανικής επανάστασης, έθεσε από την αρχή το ζήτημα της εισαγωγής και της διαμόρφωσης πολιτικών και οικονομικών θεσμών αντίστοιχων με εκείνους που παγιώνονται στα ευρωπαϊκά κράτη στη συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Όσο κι αν οι προσπάθειες αυτές παραμένουν ανολοκλήρωτες, διακρίνονται από τη βούληση και την επιμονή για την επίτευξη του στόχου, έχοντας ως στήριγμα τη δυναμική του νεωτερικού πνεύματος που προσβλέπει σε ένα διεθνοποιημένο μέλλον ανάπτυξης και προόδου.

Οι διεθνείς βιομηχανικές εκθέσεις, οι οποίες ειδικά στο δεύτερο ήμισυ του 19ου αιώνα διοργανώνονται με επιτυχία στις αστικές μητροπόλεις της Ευρώπης και της Βορείου Αμερικής, παρουσιάζουν την οικονομική ανάπτυξη, τα επιστημονικοτεχνικά επιτεύγματα και τα καλλιτεχνικά ρεύματα, όπως εκφράζονται στη φάση της βιομηχανικής επανάστασης, της παγίωσης του έθνους κράτους και της διεθνοποίησης του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής. Η ελληνική συμμετοχή σε αυτές τις εκθέσεις θα οδηγήσει στην προσπάθεια διοργάνωσης αντίστοιχων τοπικών εκθέσεων με σκοπό την προβολή και την ενίσχυση της ελληνικής οικονομίας, των τεχνών και του αρχαιοελληνικού αθλητικού ιδεώδους, συμβάλλοντας στην κατασκευή του ιδεολογήματος για τη συνέχεια του ελληνικού έθνους καθώς και την ολοκλήρωσή του στην περίοδο της νεωτερικότητας. Με την αρχική χρηματοδότηση και στη συνέχεια με το κληροδότημα του ομογενή Ευαγγέλη Ζάππα, διοργανώθηκαν τέσσερις τοπικές εκθέσεις με την ονομασία Ολύμπια (1859, 1870, 1875, 1888), κτίσθηκε το Ζάππειο ως μόνιμος εκθεσιακός χώρος, διοργανώθηκε η πρώτη μόνιμη βιοτεχνική έκθεση (1893), και η πρώτη αυτή περίοδος των εμποροβιομηχανικών εκθέσεων κλείνει με τη διεθνή έκθεση του Ζαππείου το 1903.

Στην ελληνική ιστοριογραφία, μέχρι τώρα, έχει εξεταστεί κυρίως το τμήμα των αθλητικών αγώνων ως προπομπός των σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων. Η προτεινόμενη ανακοίνωση, παρουσιάζοντας τις έξι συγκεκριμένες εκθέσεις, θα προσπαθήσει να εξετάσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εμποροβιομηχανικού και του καλλιτεχνικού τομέα, την επιρροή από τις διεθνείς εκθέσεις, τις αλλαγές στις οργανωτικές δομές, ώστε μέσω της συγκριτικής μελέτης να αναδειχθούν οι ενδείξεις της μετεξέλιξης της ελληνικής κοινωνίας και της οικονομίας προς τον εκσυγχρονισμό, την εκβιομηχάνιση, τον βαθμό όσμωσης με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές εξελίξεις, και να φανούν τα όρια της ελληνικής περίπτωσης. Αξιοποιώντας το πλούσιο αλλά, σε μεγάλο βαθμό, αδιερεύνητο αρχειακό υλικό που υπάρχει διάσπαρτο, θα παρουσιαστούν η εκθεσιακή διάρθρωση, η καθημερινή λειτουργία και η υποδοχή από το αθηναϊκό κοινό.

La génération du Mataroa: Ruptures et continuités spatiales, linguistiques, thématiques et politiques

En décembre 1945 arrivent à Paris grâce au Mataroa et aux bourses de l'Etat français Ellie Alexiou, André Kédros Mimika Kranaki et Matsie Hadzilazarou, rejoints deux ans plus tard par Melpo Axioti. Dans ce contexte d'exil plus ou moins volontaire, qui constitue la rupture fondamentale, chacun de ces écrivains, en fonction de ses convictions et des circonstances, adopte une stratégie différente: rompre avec les engagements politiques ou y rester fidèles, rester à Paris, rentrer en Grèce ou partir pour un second exil, écrire en français, en grec ou dans les deux langues, adopter ou non une nouvelle thématique. Ces choix et leurs combinaisons dessinent cinq parcours différents, illustrant les problématiques propres à cette génération d'écrivains et la part de continuité/discontinuité assumée par chacun. La dimension proprement linguistique et littéraire sera bien sûr valorisée (décision d'écrire et publier en français de Matsie Hadzilazarou ou d'André Kédros, fidélité au grec d'Ellie Alexiou, dualité chez Mimika Kranaki, tentative d'écriture en français de Melpo Axioti, lyrisme personnel de Matsie Hadzilazarou / évocation épique de la résistance chez Kédros, Axioti ou Alexiou, thématisation de l'exil chez Kranaki, mais aussi Axioti et Alexiou), mais sera mise en relation avec les autres paramètres, en particulier les choix politiques de chacun.

Οι έλληνες μηχανικοί (1945-1967) αναμετρώνται με τις μεγάλες προσδοκίες τους

Ο κύκλος των μηχανικών που έχει διαμορφωθεί στην Αθήνα του '30 χαρακτηριζόταν από το υψηλό επίπεδο τεχνικής κατάρτισης και την ελιτίστικη πεποίθηση ότι οφείλει να ηγηθεί της εθνικής προσπάθειας να ανακατασκευαστούν τα θεμέλια της χώρας σε μια τεχνολογική βάση. Η συγκεκριμένη επιδίωξη των μηχανικών ήταν σε αντιστοιχία με το ευρύτερο διανοητικό κλίμα της εποχής, όπως αυτό εκφράστηκε από τη γενιά του '30 που επιχείρησε να ανασυνθέσει την εθνική ταυτότητα. Η παρούσα εργασία που ανήκει στον ακαδημαϊκό κλάδο Σπουδές Μηχανικών, ο οποίος έχει δώσει συγκεκριμένα αποτελέσματα για το 19ο αιώνα και το μεσοπόλεμο, επιχειρεί να επεκτείνει την έρευνα στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες. Τα βασικά τεκμήρια προέρχονται από το αρχείο του ΤΕΕ και συγκεκριμένα την περιοδική έκδοση Τεχνικά Χρονικά (1937-67) και τα πρακτικά της Διοικούσας Επιτροπής (1940-1967), η μελέτη των οποίων συνθέτει μια αξιόπιστη εικόνα για τις δραστηριότητες των μηχανικών και παράλληλα παράγει κάτω από αυτό το πρίσμα μια συγκεκριμένη ιστορική ανάγνωση της περιόδου.

Κεντρικό ερώτημα για την πρώτη περίοδο (1945-49) αποτελεί ο τρόπος που η ελίτ τάξη των μηχανικών του μεσοπολέμου έδρασε στο εγχείρημα της Ανασυγκρότησης και το πώς επιχείρησε να εγκλιματίσει τα προπολεμικά σχέδια οικονομικής ανάπτυξης στις οριακές και διαρκώς μεταβαλλόμενες οικονομικές και πολιτικές συνθήκες του Εμφυλίου. Οι μηχανικοί διστάσαντες από τα πρώτα χρόνια του Β' ΠΠ τις κοσμογονικές αλλαγές που κυοφορούσαν επιμένανε να διεξάγουν τη συζήτηση της Ανασυγκρότησης με όρους ιστορικής ευκαιρίας και άξονες αναφοράς την εκβιομηχάνιση και την ξένη βοήθεια.

Στη μετεμφυλιακή περίοδο, μέσα από τη δράση των μηχανικών, επιχειρούμε να διαμορφώσουμε μια αδρή εικόνα για την περίοδο της εκρηκτικής οικονομικής ανάπτυξης, το περίφημο ελληνικό «οικονομικό θαύμα» των δεκαετιών του '50 και του '60. Τη στιγμή που πιο πραγματιστικές προσεγγίσεις κυριαρχούν στην δημόσια συζήτηση, ηγέτης του ΤΕΕ αναδεικνύεται ο καθηγητής Αθ. Ρουσόπουλος που ενάντια στο παγωμένο πολιτικό κλίμα της περιόδου και με περίσσεια τεχνοκρατική αυτοπεποίθηση θέτει με ένταση το ζήτημα της εκβιομηχάνισης και ασκεί κριτική προς πάσα κατεύθυνση. Η ανέλπιστα οικονομική μεγέθυνση με την οικοδομή να αποτελεί την «ατμομηχανή της ανάπτυξης» αποδεικνύεται ιδιαίτερα ανθεκτική και σταδιακά σχηματοποιείται σε ένα νέο οικονομικό παράδειγμα, όπως με απογοήτευση διαπιστώνει η ηγεσία του ΤΕΕ στα μέσα του '60. Ταυτόχρονα θα αποτελέσει και το νέο πεδίο δράσης για τον μηχανικό που εγκαταλείπει τις παλιές φιλοδοξίες καθοδήγησης της κοινωνίας στον βιομηχανικό παράδεισο και αποδέχεται την εκ των πραγμάτων προνομιά του ως επαγγελματία στη νέα οικονομική πραγματικότητα.

Στο τελευταίο τμήμα της περιόδου (1964-67), ενώ κυριαρχούν οι κεντρώες πολιτικές, αναδεικνύεται μια νέα γενιά μηχανικών που αναλαμβάνει την διοίκηση του ΤΕΕ απηχώντας έναν αέρα εκσυγχρονισμού. Η νέα ηγεσία, ικανή να διατηρεί μια απόσταση από το παραγμένο παρελθόν, αποστρέφεται κάθε είδους αποκλεισμό και επιχειρεί μια ψύχραιμη κριτική αναθεώρηση των στρατηγικών οικονομικής ανάπτυξης της προηγούμενης δεκαετίας. Αυτή η ιδιαίτερα παραγωγική περίοδος τερματίζεται άδοξα όταν η Δικτατορία θα ακυρώσει τις εκλογές του 1967 στο ΤΕΕ και θα καθαιρέσει την διοίκηση λίγο αργότερα.

Έθνος και Σχολική Ιστορία στην Ελλάδα. Ο κανόνας, οι αποκλίσεις, οι διαμάχες (1853-2013)

Τον Σεπτέμβριο του 2006 ξέσπασε στην Ελλάδα μία έντονη και παρατεταμένη δημόσια διαμάχη με αντικείμενο ένα εγχειρίδιο Ιστορίας, που εγκρίθηκε από το υπουργείο Παιδείας για χρήση των μαθητών της ΣΤ΄ Δημοτικού. Η διαμάχη διήρκησε 14 συνολικά μήνες, στη διάρκεια των οποίων δημοσιεύθηκαν στον Τύπο περισσότερα από 2000 κείμενα, και απέληξε στην απόσυρση του βιβλίου. Τούτη, η παρατεταμένη και θορυβώδης ιδεολογική και πολιτική αντιπαράθεση για ένα ζήτημα φαινομενικά ήσσονος σημασίας, δεν θα μπορούσε, βεβαίως, να εξηγηθεί δίχως προσφυγή σε τρεις τουλάχιστον από τις γενικές τάσεις της τελευταίας εικοσαετίας: Τη μείωση της πολιτικής και οικονομικής ισχύος του εθνικού κράτους προς όφελος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την επανεμφάνιση του εθνικισμού στα Βαλκάνια –η οποία στα καθ' ημάς εκφράστηκε με τη διπλωματική διαμάχη για το όνομα Μακεδονία– και τη μαζική έλευση οικονομικών μεταναστών στην Ελλάδα που υποδαυλίζει τις φοβίες για απώλεια της εθνικής ομοιογένειας. Ωστόσο, ένα εξηγητικό σχήμα κατασκευασμένο αποκλειστικά με υλικά της συγκυρίας δύσκολα αντέχει στην ιστορική προοπτική. Διότι, δημόσιες διαμάχες για σχολικά εγχειρίδια αναπτύχθηκαν στην Ελλάδα τόσο στο μεσοπόλεμο όσο και κατά την μεταπολεμική περίοδο και, σε όλες τις περιπτώσεις, η διαμάχη έληξε υπέρ των πολεμίων. Μπορούμε, συνεπώς, να υποθέσουμε πως υποφώσκει μια παγιωμένη νόρμα πάνω στην οποία αρθρώνονται οι συγκυριακές αιτίες και εξαιτίες της οποίας αποκτούν προστιθέμενη αξία και αποβαίνουν καθοριστικές. Στην παρούσα εισήγηση τα σημαντικότερα από τα επίμαχα εγχειρίδια της περιόδου 1919-2007 θα προσεγγισθούν ως αποκλίσεις από τον κανόνα που κατίσχυσε και παγιώθηκε στη σχολική ιστορία κατά το τελευταίο τέταρτο του 19ου αιώνα. Με σκοπό την ισχυροποίηση του κεντρικού επιχειρήματος θα παρουσιαστούν επίσης, ως αντίστιξη, ορισμένες απρόβλεπτες με σημερινά κριτήρια διαμάχες γύρω από βιβλία που προτάθηκαν για σχολική χρήση νωρίτερα, στα μέσα του 19ου αιώνα, πριν δηλαδή την κατίσχυση και παγίωση του ιστορικού κανόνα.

Εικόνες της Μήδειας και η κατασκευή του γυναικείου φύλου στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Η πρόσληψη του αρχαίου ελληνικού δράματος στον 19ο αιώνα αντικατοπτρίζεται στον περιοδικό τύπο της εποχής μέσα από βιβλιοκρισίες, μελέτες και δημοσιεύσεις μεταφράσεων ελληνικών τραγωδιών. Η μετάφραση των θεατρικών κειμένων της αρχαιότητας, σημείο αναφοράς για τη νεοελληνική λογοτεχνία, αποτέλεσε ισχυρό συνεκτικό δεσμό με το παρελθόν. Ένα παρελθόν «οικείο» και ταυτόχρονα «ξένο» το οποίο επανέρχεται συχνά μέσα στις σελίδες των περιοδικών μιας κοινωνίας που διαμορφώνεται με το φορτίο της κληρονομιάς του κλασικού αρχαίου πολιτισμού. Συνεπώς, η ενδογλωσσική μετάφραση ιδωμένη ως φορέας πολιτισμικών διαμεσολαβήσεων, καλείται να προωθήσει τη μετακένωση αμφιλεγόμενων εννοιών και ιδεών προκειμένου να επιτευχθεί η επιτυχής εγκόλπωσή τους στην κοινωνία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η έννοια του “φύλου” και πιο συγκεκριμένα η “γυναικεία εικόνα”, όπως τη συναντούμε στη Μήδεια του Ευριπίδη και όπως εντοπίζεται στον ελληνικό περιοδικό τύπο της εποχής. Το 1868 χρονολογείται η πρώτη νεοελληνική μετάφραση της ευριπίδειας τραγωδίας και ακολουθεί άλλη μία λίγο πριν εκπνεύσει ο αιώνας, το 1894. Η εικόνα του άντρα και της γυναίκας όπως παρουσιάζεται στο αναγνωστικό κοινό, εγείρει ερωτήματα και προβληματισμούς. Η γλώσσα-πηγή και η γλώσσα-στόχος, μπορεί να πολιτογραφούνται στον ίδιο –προσεγγιστικά τουλάχιστον – γεωγραφικό χώρο, οι αιώνες όμως που τις χωρίζουν μορφώνουν δύο διαφορετικές πολιτισμικές πραγματικότητες μέσα από ένα πλαίσιο ανταλλαγών και διαμεσολαβήσεων.

Η απόδοση της έννοιας “γυναίκα”, συνδυαστικά με τη μορφή που της δίνεται κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα μαρτυρά στοιχεία συνέχειας ή ρήξης με το παρελθόν; Είναι γνωστή η βαρύνουσα σημασία της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου για τον ελληνικό κόσμο σε εθνικό, πολιτικό, κοινωνικό και ιδεολογικό επίπεδο. Με το ελληνικό κράτος να βρίσκεται υπό διαμόρφωση και τον λαό του να αναζητά τα πνευματικά και πολιτισμικά του ερείσματα, η έννοια του “φύλου” συγκαταλέγεται αδιαμφισβήτητα στους όρους που χρειάζεται να επαναπροσδιοριστούν. Ποιο είναι το αποτύπωμα των μεταφράσεων της τραγωδίας στην έννοια “γυναίκα”, όπως αυτές παρουσιάζονται στον περιοδικό τύπο και τι προσφέρει στην ιστορία της λογοτεχνίας και της μετάφρασης, αλλά και στην ιστορία των φύλων;

Από τις Κρητικές κωμωδίες στον σατιρικό και «γελαστικό» Σολωμό

Στο επίκεντρο της εργασίας βρίσκονται τα σατιρικά ποιήματα του Σολωμού. Η ανακοίνωση αποσκοπεί στο να καθορίσει επαρκέστερα τη φύση αυτών των ποιημάτων εντοπίζοντας τα ειδοποιά διαφοροποιητικά στοιχεία ανάμεσα στις «γελαστικές» και στις «σοβαρές» σάτιρες του ποιητή (σύμφωνα με τη διάκριση του Ι. Πολυλά) σε επίπεδο μορφής και περιεχομένου. Αποσκοπεί, ακόμα, να αναδείξει τη διακειμενική σχέση τους τόσο με τα σατιρικά ποιήματα άλλων Επτανησίων ποιητών-προπατόρων (του Μαρτελάου, του Δανελάκη, κυρίως δε, με αυτά του Κουτούζη) όσο και με τις κωμωδίες της Κρητικής Αναγέννησης (του Χορτάση ή του Μαρκαντώνιου Φόσκολου), από άποψη θεμάτων και τεχνοτροπίας. Στόχος είναι να καταδειχθούν η λογοτεχνική και η κοινωνικοπολιτική διάσταση της σατιρικής παραγωγής του Σολωμού, οι οποίες την συνδέουν, αφενός, με την *Commedia dell'arte* και, αφετέρου, με τα ιστορικοκοινωνικά συμφραζόμενα του τόπου του και του καιρού του. Ειδική αναφορά θα γίνει στο μοτίβο του γέλιου/της χαράς στο έργο του Σολωμού, θέμα κομβικό για την ποιητική του.

Η 'ουλή του Οδυσσέα': Διακειμενικότητα και ερμηνεία στην *Αριάγνη* [1962] του Τσίρκα

Στην συγκεκριμένη προτεινόμενη συμμετοχή μου στο πέμπτο συνέδριο της ΕΕΝΣ, και συνεχίζοντας την έρευνα που παρουσίασα στο τέταρτο συνέδριο, επιθυμώ να διερευνήσω τη λειτουργία των διακειμενικών αναφορών ως 'εντοιχισμένων' οδηγιών ανάγνωσης στο δεύτερο βιβλίο της τριλογίας *Ακυβέρνητες Πολιτείες* [1960-1965] του Στρατή Τσίρκα, *Αριάγνη* [1962], προς δύο κατευθύνσεις:

α) Σχολιάζοντας ορισμένες από τις προβεβλημένες σκηνές ερμηνείας-ανάγνωσης στις οποίες επιδίδονται οι «αποικιοκράτες» ήρωες προς εξήγηση του κόσμου τους, με ευτυχές ή ατυχές αποτέλεσμα. Για την πρώτη περίπτωση, χαρακτηριστική η σκηνή όπου ο Μάνος συναντά τον Ρίτσαρντς στο διαμέρισμά του, και εκεί ο Καβάφης, ο Έλιοτ, ο Μπωντλαίρ εισάγονται εξίσου κι από τους δύο στη συζήτηση (Α 131), πλαισιώνοντας την κοινή τους αποτίμηση των διανοητικών επιτευγμάτων του 19ου και του 20ού αιώνα. Για τη δεύτερη, χαρακτηριστική η σκηνή απόπειρας σύνταξης τηλεγραφήματος, με το οποίο ο Φάνης κι ο Μάνος ζητούν από το Ανθρωπάκι να μεταβεί στο Κάιρο, ώστε να τους δεχτεί ο Ριγκώ (Α 147): «'Κατεπείγον. Νοσοκομείο Χαντάσα. Για γιατρό Νίνα Μιέλι. Γεροσόλυμα. Στείλετε αμέσως – ξαναλέω αμέσως – ταχτικό σας θεραπευτή νευρώσεων. Όμηρος Κηφισιάς'. [...] - Μείνε ήσυχος, θα της το δώσουνε. Θα πειραχτεί, το ξέρω. Μα στο σοκ της αυτό λογαριάζω για να καταλάβει πόσο γρήγορα πρέπει να κάνει. Μόνο να ερμηνέψει σωστά το 'ταχτικό σας' και το 'Όμηρος'. Εκεί βρίσκεται το κλειδί [...]». Εδώ το αποτέλεσμα γίνεται αβέβαιο, διότι η ψυχολογική εμπλοκή της παραλήπτριας του κρυπτογραφικού κειμένου ενδέχεται να εμποδίσει την ορθή ερμηνεία του. Υπάρχει συμμετρία ή σχεδιασμός ανάμεσα στις δύο αυτές διαμετρικά αντίθετες σκηνές ερμηνείας-ανάγνωσης;

β) Σχολιάζοντας το γεγονός ότι στην *Αριάγνη* ακούμε για πρώτη φορά και τη φωνή των ντόπιων πληθυσμών, των αποικιοκρατούμενων Αιγυπτίων και του τοπικού, παροικιακού ελληνικού στοιχείου, να αναφέρονται στη δική τους λογοτεχνική παράδοση - κίνηση που θα πρέπει να εκλάβουμε ως 'πρόβλεψη' στο σύμπαν του κειμένου [που όμως γράφεται εκ των υστέρων, μετά την νασσερική επανάσταση] του αναδυόμενου δικαιώματός τους να αντιπροσωπεύσουν πολιτικά, και να αναπαραστήσουν μυθοπλαστικά τον κόσμο τους. Θα επιμείνω στη λειτουργία της παραλλαγμένης ιστορίας του αλ Ρασίντ, ηγεμόνα της Βαγδάτης τον 9ο αιώνα, και πιθανολογούμενου συγγραφέα των *Χιλίων και Μιας Νυχτών*, που ο μικρός τυφλός Σεχ Σαλτάμ απευθύνει στην *Αριάγνη* κλείνοντας το βιβλίο: (Α 357). Ακόμα, θα επιμείνω στην καταστατική περίπτωση της 'ουλής του Οδυσσέα', του «σημαδιού στο κούτελο» (Α 106-7) που παρατηρεί η *Αριάγνη*, όταν της πρωτοφέρουν τον Μάνο στο σπίτι της στο Κάιρο. Το ενδιαφέρον της σκηνής έγκειται στην ασυμμετρία της: βλέποντας με τα μάτια της *Αριάγνης*, ο αναγνώστης αναγνωρίζει το οδυσσειακό πλέγμα που ανακινεί ο συγγραφέας στο 'στήσιμο' του ήρωά του. Η *Αριάγνη* όμως δεν συνειδητοποιεί την αναφορά της, αν και μοιράζεται με τον αναγνώστη και το συγγραφέα το ίδιο διακειμενικό σύμπαν. Εκδήλωση της τεχνικής του ταξικού προσδιορισμού των ηρώων στη βάση του βαθμού εγγραμματοσύνης τους, και νύξη για τις θέσεις του Τσίρκα πάνω στο ζήτημα της ερμηνείας, δια των 'εντοιχισμένων' λογοτεχνικών αναφορών του, η σκηνή αυτή αποτελεί προτύπωση της νέας χρήσης των λογοτεχνικών συμβόλων που μας επιφυλάσσει ο Τσίρκα στον δεύτερο τόμο της τριλογίας του, μετά τις πολιτικές περιπέτειες στις οποίες τον ενέπλεξε ο πρώτος τόμος του έργου.

Modern Greek Poetry set to music: a cultural diplomat?

Cultural diplomacy has nothing to do with diplomacy as used when describing relationships between diplomats and government representatives; it has much to do with the fact that it describes various modes of cultural exchange in a wider field of application. As a result, this announcement tends to explore one of its miscellaneous aspects, focusing on the way the Modern Greek poetry set to music implements the real basis of cultural diplomacy.

If the meaning of cultural diplomacy in the modern world has been closely connected to bridge existing differences and serve the universal ideals of democracy, freedom and diversity, the role Modern Greek poetry set to music plays in the international arena could prove to be a decisive one, influencing both cultural and socio-cultural approaches (even the political ones). Recognized contemporary Greek poets and composers have already been cultural ambassadors of their country, promoting its image abroad on the basis of shared values and mutual dialogue. Thanks to the potential the Modern Greek Art Ambassadors convey through their contribution, Greece can identify its contemporary presence and the real significance of its constantly unfolding civilization on the reflection and repercussion these works have across the globe. Modern Greek songs, deriving from poetry of outstanding intellectual value while being accompanied by musical compositions of a high level technique may offer the possibility of further considerations on the subject. For instance, the Great Erotic, The Ballad of Mauthausen and Axion Esti could enable a pithy discussion on the values the Greek Spirit has served through the centuries, while, in the light of cultural diplomacy, they could underline the Greek contribution to the international cultural diversity, through the perspective of musical and poetic approach.

By the same token, another equally significant aspect Modern Greek Poetry set to music embodies is the fact that a great amount of Modern Greek Songs have been translated into other languages. Translation could be considered as a branch of contemporary cultural diplomacy, since it contributes to the communion of some experiences that cross national boundaries and brings to our forefront questions of comparative analysis. Evidence in support of this position could be drawn from some examples of conspicuous poets, such as G.Seferis, O.Elytis, Y.Ritsos, N.Kavvadias, T.Leivaditis, M.Eleftheriou, who had the pleasure to hear their words not only in the context of a song, but also being spread all over the world through their transformation on new cultural grounds.

After all, the main intended contribution of this Conference announcement is to illustrate the way Modern Greek musicalized poetry could lead Greece to establish its actual place in the contemporary world, especially in this era of globalization and this much debated crisis, through its own existing, but usually forgotten, elements. Greek civilization always paves the path and conscious diplomacy can dispel ignorance. At the very least, they can tune ears to a globally shared language that could prove for once more that Modern Greek cultural representatives are gifted descendants of Orpheus, whose music could “soothe the savage beast and breast”.

Γραμματειακά γένη, λογοτεχνικά και ιδεολογικά ρεύματα: το παράδειγμα της «βιογραφίας λογοτεχνών» (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Ο περιοδικός τύπος του 19ου αιώνα με την ειδολογική ποικιλία που τον διακρίνει (εγκυκλοπαιδικά περιοδικά, φιλολογικά ή/και οικογενειακά περιοδικά, ημερολόγια), το εύρος των θεματικών πεδίων που καλύπτει και το διευρυμένο κοινό στο οποίο απευθύνεται προσφέρει ένα προνομιακό έδαφος για την καταγραφή των αναζητήσεων και των ζυμώσεων που διαμορφώνουν τη φυσιογνωμία της νεοελληνικής γραμματείας. Ο αποθησαυρισμός της ύλης των περιοδικών, πρωτότυπης και σε σημαντικό βαθμό μεταφρασμένης, εμπλουτίζει τον προβληματισμό γύρω από τις σχέσεις με το αρχαιοελληνικό και μεσαιωνικό παρελθόν, την ευρωπαϊκή και την παγκόσμια γραμματεία αλλά και τις αντιδράσεις ή αντιστάσεις που υποκινεί. Στόχος της Α΄ ερευνητικής ομάδας του προγράμματος «Χρυσάλλης» –τα πρώτα πορίσματα της οποίας θα παρουσιάσω– είναι να συμβάλει στον παραπάνω προβληματισμό εξειδικεύοντας στα γραμματειακά γένη (λυρική ποίηση, μυθιστόρημα και διήγημα, χρονογράφημα, λογοτεχνική κριτική, ιστορική αφήγηση, ιστοριογραφία, βιογραφία κ.ά.) και στους όρους διαμόρφωσής τους, καθώς και στα ιδεολογικά και λογοτεχνικά ρεύματα και τις τάσεις που επιβιώνουν, αναβιώνουν ή διεισδύουν μέσα από την ύλη των περιοδικών.

Όπως συνάγεται από την εξέλιξη της έρευνας λογοτεχνικά είδη όπως το διήγημα και, κυρίως, το μυθιστόρημα (στην επιφυλλιδική του εκδοχή) δείχνουν να συνιστούν, πρωτίστως, προϊόντα διαπολιτισμικής μεταφοράς, που γονιμοποιούν στην πορεία την πρωτότυπη παραγωγή στη διαμόρφωση του ρεπερτορίου της. Η ανάπτυξη της λυρικής ποίησης στα συμφραζόμενα του ευρωπαϊκού και ελληνικού ρομαντισμού φαίνεται, από τη μεριά της, να συμπαρασύρει την αναβίωση της Σαπφώς και άλλων αρχαίων λυρικών ενώ το χρονογράφημα με ανιχνεύσιμες τις οφειλές του σε γαλλικά πρότυπα, εμφανίζει τις απαρχές του στον Ησίοδο. Η επισκόπησή μου, βασιζόμενη σε ενδεικτικά παραδείγματα που αναδεικνύουν τις σχέσεις ταυτότητας και ετερότητας, τις ρήξεις και τις συνέχειες, τις απαρχές, την κορύφωση και την κάμψη μέσα στη μακρά διαδρομή του περιοδικού τύπου του 19ου αιώνα, θα εστιάσει τη συζήτηση σε μια ιδιαίτερη κατηγορία της ύλης που θα αποκαλούσαμε συμβατικά «βιογραφία λογοτεχνών». Τα κείμενα αυτά εν αφθονία στα περιοδικά, τα περισσότερα από τα οποία –όχι όμως αποκλειστικά– αφορούν ξένους συγγραφείς, υποβάλλουν ενδιαφέροντα ερωτήματα για τη διαχείριση του λογοτεχνικού και πολιτισμικού παρελθόντος και παρόντος, τη συμβολή τους στη γνωριμία, διάδοση ή παγίωση του λογοτεχνικού έργου του συγγραφέα και την κατασκευή της εικόνας του.

Γκιοστράντηδες και Καβαλιέροι. Οι πολυτροπικές συνδηλώσεις του θεατρικού δρώμενου της γκιοστρας του 1835 στη Ζάκυνθο

Ο ρομαντικός 19ος αιώνας, βρήκε την Ζάκυνθο υπό αγγλική «προστασία». Ο Βρετανός κυβερνήτης του νησιού John Longley αποφάσισε την διεξαγωγή ιππηλάσιου (γκιοστρας) κάτω από τον Κόκκινο Βράχο στις 22 και 23 Απριλίου του 1835. Έτσι το «μεισαιωνικό» θέαμα που αποτελούσε επίδειξη δυνάμεως εκ μέρους της Βενετίας, επαναλήφθηκε ως «παιγνιώδης» εκδήλωση της βικτοριανής αποικιοκρατίας.

Θα επιχειρήσουμε μια πολυτροπική ανάλυση της περιγραφής του θεατρικού δρώμενου της «γκιοστρας των Ιγγλέζων» από τον αυτόπτη μάρτυρα του γεγονότος Ν. Βαρβιάνη. Η περιγραφή αυτή περιλαμβάνεται στο «Χρονικό» του και δημοσιεύτηκε το 1904 από τον Λεωνίδα Ζώη στην Εφημερίδα «Ελπίς» της Ζακύνθου.

Στην ανάλυση μας θα λάβουμε υπόψη μας ότι τα θεατρικά δρώμενα, τα οποία σήμερα θεωρούνται από τους θεωρητικούς εικονιστικά κείμενα, διαμορφώνουν συνειδήσεις, προσδιορίζουν ταυτότητες, χειραγωγούν και προπαγανδίζουν και τελικά καθορίζουν ιδεολογίες. Κι αυτό διότι για να αναγνωρίσουμε και να νοηματοδοτήσουμε μία εικόνα ανακαλούμε καταστάσεις που έχουμε βιώσει στο παρελθόν. Η Ψυχανάλυση θεωρεί πως η συνειρμική αυτή λειτουργία υφίσταται τον περιορισμό μίας εσωτερικής «λογοκρισίας» και ειδικότερα ότι δημιουργούμε συνειρμούς με ό,τι οι χωροχρονικές κοινωνικές συμβάσεις μας επιτρέπουν να «θυμηθούμε».

Θα λάβουμε επίσης υπόψη μας την ανάλυση του Homi Bhabha, για τις σχέσεις αποικιοκρατών και αποικιοκρατούμενων, η οποία τονίζει την αλληλεξάρτηση τους και την αμοιβαία κατασκευή της υποκειμενικότητάς τους. Ο υβριδισμός της υποκειμενικότητας που κατασκευάζουν από κοινού, οι Άγγλοι αποικιοκράτες και οι Ζακυνθινοί «ευγενείς», «αποκεντρώνει» την Αγγλική εξουσία από τη θέση δυνάμεώς της, έτσι ώστε να γίνει υβριδική επειδή τοποθετείται σε ένα αποικιακό πλαίσιο στο οποίο συναλλάσσεται, και αλλοιώνεται από την πολιτισμική επίδραση της πρόσληψης από την Ζακυνθινή αριστοκρατία του «libro d' oro» του 19ου αιώνα, των εκδηλώσεων επίδειξης της πολιτισμικής υπεροχής της πάλαι ποτέ Γαληνοτάτης Δημοκρατίας της Βενετίας.

Τέλος, θα προσεγγίσουμε το «θέαμα» της γκιοστρας του 1835 χρησιμοποιώντας το μοντέλο των πολιτισμικών μεταφορών, που προτείνει μια προσέγγιση της σχέσης ανάμεσα σ' αυτό που ονομάζουμε «κουλτούρα προέλευσης» και «κουλτούρα υποδοχής», τα οποία γίνονται αντιληπτά ως σύνολα που διεισδύουν το ένα στο άλλο και συνδιαμορφώνονται.

Συνέχειες και ασυνέχειες μέσα απ' το λόγο και την εικόνα: Η περίπτωση του μεταπολεμικού ελληνικού κινηματογράφου

Η πολιτισμική συνέχεια γίνεται φανερή στην Ελλάδα του 19ου και των αρχών του 20ού αι. με το κοινωνικό και εθνικό περιεχόμενο στη λογοτεχνία και το θέατρο στο βαθμό που περιγράφονται κοινωνικές και ηθικές συμπεριφορές και σχέσεις εξάρτησης, εκμετάλλευσης, στερεοτύπων και ιδεολογιών. Αυτή η δημιουργική διαδικασία έχει ως εκπροσώπους το κοινωνικό μυθιστόρημα (Θεοτόκης), το ηθογραφικό διήγημα (Καρκαβίτσα, Παπαδιαμάντη), το ρεαλιστικό και ρομαντικό μυθιστόρημα και θέατρο (Ξενόπουλος), το ρεαλιστικό διήγημα (Παρορίτης) και το θέατρο (Χορν).

Η αφήγηση μέσα από τον πεζογραφικό και θεατρικό λόγο συναντιέται με τη γενιά του '30, όπου υπεισέρχεται το έργο του Μυριβήλη, του Βενέζη, του Δούκα κ.ά. Ο πεζογραφικός λόγος συγκροτεί μια συνέχεια σχετικά με το περιεχόμενο, τον τρόπο και τις μορφές που επικοινωνούν οι κοινωνίες, κοινωνικές ομάδες, προκρίνοντας κάποιες ιδεολογίες και ιδεολογήματα, ανάμεσα στη συμπεριφορά του ελληνισμού και τις κοινωνικές αναζητήσεις.

Ο πόλεμος και η αντίσταση οδήγησε σε μια νέα έκφραση πολιτισμική που δεν συνεχίστηκε, κυρίως στο επίπεδο του θεάτρου και, εδώ αρχίζουν να εμφανίζονται πολλών μορφών ασυνέχειες, οι οποίες υπερβαίνουν σ' ένα βαθμό τη μεταπολεμική μετεμφυλιακή και ψυχροπολεμική ιδεολογία εξαιτίας της δυνατότητας άλλων μορφών έκφρασης. Μια από τις ασυνέχειες εκφράζεται με τα μέσα του ελληνικού κινηματογράφου, ο οποίος έχει ως βάση το θεατρικό λόγο και το διήγημα της σύγχρονης του εποχής. τείνει όμως να διαμορφώσει νέους κώδικες επικοινωνίας με μέσον την εικόνα· μεταφέρει, έτσι, τις νέες πραγματικότητες και νοηματοδοτεί με διαφορετικό τρόπο τις κοινωνικές συμπεριφορές. Ο ελληνικός κινηματογράφος μετά το 1948 παρουσιάζει ένα περιεχόμενο που συμπυκνώνει μέσα από την εικόνα την ενότητα του ελληνικού τοπίου, της αγροτικής και νησιώτικης ζωής, με τα ήθη και τις συμπεριφορές των κοινωνικών ομάδων, τον αγώνα για επιβίωση, αλλά και τις μεταβολές της μεγαλούπολης (Αθήνας και συνοικιών, Θεσσαλονίκης) μετά τον εμφύλιο και την εσωτερική μετανάστευση. Αυτή την αποτύπωση δεν μπορούσε το ίδιο εύκολα να την κάνει το μυθιστόρημα και το διήγημα, ούτε να την αναπαραστήσει γιατί ο κινηματογράφος είχε τη δυνατότητα ν' αποτυπώνει το λαϊκό πολιτισμό, τις φιγούρες και τα πρόσωπα των ανθρώπων, να διαμορφώνει τύπους. Αυτή μπορεί να χαρακτηριστεί μια δημιουργική ασυνέχεια που ερμηνεύει τη νέα κατάσταση και δίνει δυνατότητα για νέες ερμηνείες.

Ειδικά μετά το 1970, αυτή η ρήξη εκφράζεται με ειδικές θεματικές ενότητες, πολλαπλές ασυνέχειες όπως μνήμες του Εμφυλίου και της διαίρεσης της κοινωνίας (Αγγελόπουλος, Βούλγαρης, Φέρρης), του μεταναστευτικού, της εσωτερικής οικονομικής κρίσης και εμφάνισης του νεοπλουτισμού, των ναρκωτικών και νέας μετανάστευσης στις Βαλκανικές χώρες. Η πολυπλοκότητα των ασυνεχειών και νέων νοημάτων δυσκολεύουν μια επάνοδο σε αντιλήψεις προ της εικόνας καθότι είναι η ίδια η εικόνα που σηματοδοτεί και την πολυδιάσπαση.

Pirates and Slaves. The Greeks and the Sea during the Hidden Centuries

In the World of Mediterranean piracy and slavery, how far were the Greeks involved? Concerning the slavery, the short answer is, apparently very little, once Greeks came under Turkish rule they were reduced to slavery, but really once Turkish rule was established Greeks could not be enslaved by Turks. All inhabitants of the Ottoman Empire were equally subjects of the Sultan, and none of them could own another. The devshirme might be regarded as a form of enslavement, and has been so regarded by Greek historians, but those brought in by devshirme were not literally slaves: they could not be bought and sold. Those recruited were sometimes volunteers and in many cases achieved fame and fortune. The paradox is that Turkish rule has been accused of imposing metaphorical Turkish slavery on the Greeks as whole. But it was this same Turkish rule that ensured that individual Greeks did not become literal slaves of the Turks. The Greeks too were drawn into the world of piracy. Greek sailors are often mentioned among the crews of raiding vessels, and they practise small-scale piracy themselves.

Βασίλης Μπακούρος

Η ρητορική αναπαλαίωση και «οι της αρχαιότητος πλίνθοι» στο εκπαιδευτικό οικοδόμημα του Γένους. Ένα ανέκδοτο προσφώνημα του 1706, έργο του Αντωνίου Βυζαντίου, προς τον πατριάρχη Γαβριήλ Γ΄

Με βάση ένα έως σήμερα ανέκδοτο κείμενο από το ακαδημαϊκό περιβάλλον της Πατριαρχικής Σχολής, επιχειρείται η διερεύνηση των ρητορικών τρόπων, μέσω των οποίων παρίσταται, αναπαρίσταται ή αποσιωπάται ο αρχαίος κόσμος στη συλλογική μνήμη του Γένους. Κυρίως, μελετάται η συμβολή της Εκπαίδευσης ως κοινωνικού μηχανισμού αναπαραγωγής ή ρήξης με το κατεστημένο σύστημα αξιών του Πατριαρχείου στις αρχές του 18ου αιώνα, όταν το σύστημα αυτό ήταν ακόμη αδιατάρακτο και το κύρος του αδιαμφισβήτητο. Η υψηλή αρχαιογνωσία του διδασκάλου της Σχολής, Αντωνίου Βυζαντίου, το λογοτεχνικό ταλέντο του και η αίγλη του στον κύκλο των λογίων της «πατριαρχικής αυλής», καθιστούν το προσφώνημά του προς τον Γαβριήλ Γ΄ μια σημαντική πηγή για τη φιλολογική και ιστορική έρευνα.

Η Σημασιοσυντακτική Συμπεριφορά του Ρήματος ως καθοριστικός παράγοντας στην κατασκευή των Σημασιοσυντακτικών Κανόνων της Νεοελληνικής για την Αυτόματη Επεξεργασία της

Η σημασιολογία είναι η δυσκολότερη και σημαντικότερη γλωσσολογική διάσταση στην επεξεργασία μίας φυσικής γλώσσας διότι, αντίστοιχα : (α) δεν υπάρχουν καταγεγραμμένοι δομολειτουργικοί σημασιολογικοί κανόνες, ανάλογοι αυτών της μορφολογίας ή της σύνταξης για να κωδικοποιηθούν και να αξιοποιηθούν περαιτέρω ηλεκτρονικά και (β) στις σύγχρονες εφαρμογές ο έξυπνος χειρισμός της πληροφορίας και της γνώσης εστιάζεται πρωτίστως στην κατανόηση της σημασίας τους πέραν της συντακτικής διάστασής τους. Επίσης, στην κατανόηση της σημασίας λέξεων ή προτάσεων εστιάζεται η κάθε πολυγλωσσική εφαρμογή που δεν χρησιμοποιεί στατιστικές μεθόδους.

Για την Αυτόματη Επεξεργασία της Νεοελληνικής (ΝΕΓ) προτείναμε ένα μοντέλο που: (α) τυποποιεί όλες τις γλωσσολογικές διαστάσεις της ΝΕΓ- μορφολογική, συντακτική, σημασιολογική, (β) κωδικοποιεί τους πεπερασμένου πλήθους μορφολογικούς, συντακτικούς και σημασιολογικούς κανόνες της και (γ) περιγράφει με απλούς και αποτελεσματικούς αλγορίθμους τις διαδικασίες τεχνολόγησης προτάσεων της ΝΕΓ, κατά την διάρκεια των οποίων οι προαναφερόμενες γλωσσολογικές διαστάσεις της ΝΕΓ αλληλοεξαρτώνται. Το μοντέλο αυτό οδήγησε στην εισαγωγή ενός συστήματος Ηλεκτρονικών Υπολογιστικών Λεξικών της ΝΕΓ το Βασικό Νεοελληνικό Πολυλεξικό (ΒΝΠ) που αποτελείται από: (α) Το Βασικό Νεοελληνικό Λεξικό (ΒΝΛ), περιέχει τις λέξεις, σε αλφαβητική σειρά – περίπου 7.000 λήμματα , μεταξύ των οποίων και 200 πολύσημες λέξεις – τις οποίες το προτεινόμενο σύστημά μας αναγνωρίζει και επεξεργάζεται. (β) Το Νεοελληνικό Μορφολογικό Υπολογιστικό Λεξικό (ΝΜΥΠΛ), το οποίο περιέχει και ελέγχει όλα τα είδη της μορφολογικής πληροφορίας. (γ) Το Νεοελληνικό Συντακτικό Υπολογιστικό Λεξικό (ΝΣΥΠΛ), το οποίο ελέγχει τις συμφωνίες των μορφολογικών τύπων των λέξεων της πρότασης ανάλογα με τον συντακτικό ρόλο τους στην πρόταση. Τέλος, (δ1) το Λογικό Υπολογιστικό Λεξικό των Βασικών Εννοιών (ΛΥΠΛΒΕ) και (δ2) το Υπολογιστικό Λεξικό των Συμφραζομένων της ΝΕΓ (ΛΥΠΛΣΝΓ), είναι τα δύο λεξικά στα οποία στηρίζεται αυτή η εργασία. Το περιεχόμενο των λεξικών αυτών είναι αυτό του ΒΝΛ. Στο πρώτο, το περιεχόμενο αυτό ταξινομείται κατά αυστηρή ακολουθία των εννοιών του, δηλαδή σε κάθε λέξη αντιστοιχεί ένας κωδικός, ο οποίος δηλώνει την επιμέρους διακριτή σημασιολογική κλάση της σημασιολογικής ιεραρχίας στην οποία αυτή ανήκει. Ενώ στο δεύτερο, το περιεχόμενο του ΒΝΛ τυποποιείται σε σημασιολογικούς κανόνες, δηλαδή, σε κάθε λέξη αντιστοιχεί μία σημασιολογική κατηγορία, βάσει των οποίων περιγράφονται οι σημασιοσυντακτικοί κανόνες οι οποίοι ελέγχουν τους αποδεκτούς συνδυασμούς των λέξεων ανάλογα με τον συντακτικό ρόλο τους κάθε φορά.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζουμε τη σημασιολογική βάση της ΝΕΓ η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη σημασιολογική ταξινόμηση των λέξεων της καθώς και την κατασκευή των σημασιοσυντακτικών κανόνων, που ήδη προαναφέραμε. Κυρίως αναδεικνύουμε τη σημασιοσυντακτική συμπεριφορά των ρημάτων ως οδηγό δημιουργίας των σημασιοσυντακτικών κανόνων και πρωτίστως των σημασιολογικών κατηγοριών. Σημειώνουμε ότι με τη βοήθεια των σημασιολογικών κατηγοριών - κατ' αντιστοιχία των συντακτικών κατηγοριών - περιγράφονται οι σημασιοσυντακτικοί κανόνες - κατ' αντιστοιχία των συντακτικών κανόνων. Οι σημασιολογικές κατηγορίες περικλείουν χαρακτηριστικές εννοιολογικές ιδιότητες βάσει των οποίων ομαδοποιούν λέξεις που έχουν τις ίδιες σημασιολογικές ιδιότητες και παίζουν τον κύριο ρόλο και στη συντακτική τους συμπεριφορά. Οι σημασιολογικές κατηγορίες κατά εννοιολογικές ομάδες μπορεί να ιεραρχούνται με σχέσεις υπερωνύμων, υπωνύμων και αντωνύμων. Επίσης, συγκρίνουμε τη σημασιολογική βάση και ιεράρχηση του συστήματός μας με άλλες διαδεδομένες. Τέλος,

παραθέτομε τα συμπεράσματα και τις μελλοντικές μας επιδιώξεις σχετικά με τη δουλειά μας και ως προς την εκπαίδευση, αφού η Μέθοδος Επεξεργασίας της ΝΕΓ την οποία έχουμε εισαγάγει, προτείνεται ως βάση ανάπτυξης Μεθόδου Διδασκαλίας της ΝΕΓ με τη βοήθεια Υπολογιστή (CALL).

Κάλυψη των κενών της ιστορίας στο βιογραφικό μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη «Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ πασά»

Το θέμα της μοίρας των δύο αδελφών που χωρίζονται εξαιτίας των τραγικών ιστορικών γεγονότων συχνά επαναλαμβάνεται στην ελληνική λογοτεχνία (και στην παγκόσμια λογοτεχνία) και παραμένει να τραβά την προσοχή των σύγχρονων συγγραφέων. Έτσι το βιογραφικό μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη «Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ πασά», 1989 εξιστορεί τη μοιραία σύγκρουση των δύο αδελφών, ένας από τους οποίους αιχμαλωτίστηκε στην παιδική ηλικία και επέστρεψε στην γενέτειρα Κρήτη ως αρχηγός του αιγυπτιακού στρατού για να καταστείλει την εξέγερση, το οποίο χρηματοδοτούσε ο αδελφός του ο Αντώνης Καμπάνη-Παπαδάκη.

Ενώ το μυθιστόρημα βασίζεται σε αρχειακό υλικό, βιογραφικά δεδομένα, επιστολές, έγγραφα, ιστορικά γεγονότα, ο κύριος ρόλος στην αφήγηση παραχωρείται στην καλλιτεχνική φαντασία, με κύρια έμφαση στην περιγραφή της ψυχικής κατάστασης του πρωταγωνιστή.

Η Ρέα Γαλανάκη ενσωματώνει τις νέες ποικιλίες του είδους του βιογραφικού μυθιστορήματος. Το μυθιστόρημα «Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ πασά» μπορεί να προσδιοριστεί ως ένα μυθιστόρημα-ανασυγκρότηση, επειδή η συγγραφέας καλύπτει τα κενά στη ζωή του ιστορικού προσώπου με την φαντασία της, διεξάζοντας την επιστημονική μελέτη του βιογραφικού υλικού και πληροφορώντας τον αναγνώστη στα επιλογικά Σχόλια στο μυθιστόρημα για όλες τις πηγές τις οποίες χρησιμοποίησε. Η Γαλανάκη ανασυγκροτεί τις διαδρομές της διαμόρφωσης, στρατιωτικής δραστηριότητας και του θανάτου του Φερίκ, προτείνοντας τη δική της εκδοχή του θανάτου – την αυτοκτονία, προσθέτοντας την αλληλογραφία μετωξύ των αφελφών Αντώνη και Φερίκ.

Η Ρέα Γαλανάκη δεν απομακρύνεται από την παραδοσιακή αφηγηματική γραμμή «γέννηση-διαμόρφωση-δραστηριότητα-θάνατος». Η δομή του μυθιστορήματος σχηματίζεται σταδιακά, λαμβάνοντας υπόψη τις κρίσιμες περιόδους της ζωής της ιστορικής προσωπικότητας και χαρακτηρίζεται από ψυχολογική παροχή των γεγονότων της υπόθεσης. Το μυθιστόρημα χωρίζεται σε τρία μέρη, παρουσιάζοντας τα κύρια στάδια της βιογραφίας του ιστορικού προσώπου. Το πρώτο μέρος «Χρόνια της Αιγύπτου - ο μύθος» είναι γραμμένο στο τρίτο πρόσωπο και είναι μια ιστορία για την προέλευση του Ισμαήλ από το οροπέδιο του Λασιθίου στην Κρήτη. Το δεύτερο μέρος, που ονομάζεται «Ημέρες νόστου και ιστορίας», γράφτηκε τάχα από τον Ισμαήλ Φερίκ και θυμίζει πολεμικά απομνημονεύματα, που τεκμηριώνουν τα πολεμικά γεγονότα της περιόδου 1866-1967 στην Κρήτη. Στο κέντρο της δομής είναι τα σχόλια της συγγραφέα που συνδέουν ετερογενή σημασιολογικά δεδομένα, χωρισμένα σε χρόνο και χώρο. Οι πραγματικοί και φανταστικοί τόποι διασταυρώνονται αποδεικνύοντας μια οδυνηρή δουλειά του εγκεφάλου του πρωταγωνιστή. Το τρίτο μέρος «Επιμύθιο» είναι αφιερωμένο στην έρευνα του θανάτου του Ισμαήλ Φερίκ. Η Ρέα Γαλανάκη προτείνει τρεις εκδοχές του τέλους της ζωής του μυθιστορηματικού ήρωα: ο θάνατος από πληγές (αυτή την εκδοχή υποστηρίζουν οι Έλληνες ιστορικοί Θ. Δετοράκη, Ν. Παναγιωτάκης), δηλητηρίαση για την προδοσία υπό την διαταγή του Ομέρ πασά (μια εκδοχή που διατυπώθηκε από τον ιστορικό Σ. Σπανακάκη), αυτοκτονία (εκδοχή της Ρέας Γαλανάκη). Έτσι, η συγγραφέας αφήνει τον αναγνώστη να επιλέξει από τις τρεις εκδοχές την πιο πιθανή. Έτσι, το θέμα του ήρωα και του προδότη το οποίο πρότεινε ο συγγραφέας της Λατινικής Αμερικής Jorge Luis Borges, έλαβε μια νέα ερμηνεία στο μυθιστόρημα της Ρέας Γαλανάκη. Η συγγραφέας θέτει το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας των εξισλαμισμένων Ελλήνων. Το είδος του βιογραφικού μυθιστορήματος δίνει στην συγγραφέα την δυνατότητα ελεύθερης ερμηνείας των ιστορικών γεγονότων και της απεικόνισης της ιστορικής προσωπικότητας.

Locating belonging, refiguring space: Mediterranean crossings and the 4th Thessaloniki Biennale of Contemporary art

Although the Hellenic world has been shaped by multiple diasporic histories of dispersion, the national imaginary of Hellas has for a long time been rooted in a sense of continuity and authenticity. The global economic, political and cultural transformations that have taken place in the last decades have shifted attention from the concepts of national purity, historical linearity and cultural homogeneity to the hybrid transformations that are redefining the experience of the local. Cities have drawn renewed interest as a focal space of this cultural shift: they have become hubs of cultural intermingling and expressions of glocality.

Against this framework of repositionings and refigurations, Thessaloniki has emerged as a crossroad of different histories and cultures. This diversity has drawn the attention of intellectuals and artists: not surprisingly Thessaloniki has acted as host city for the Biennale of Contemporary Art since 2007. The Thessaloniki Biennale has drawn attention not only to the host's multi-vocal traditions, but also to Thessaloniki's different heritages as expressed in the various sites used as the Biennale's venues. This presentation will examine the ways in which the Biennale's thematic orientations as well as the use of historical localities have addressed continuities, discontinuities and ruptures in the city's identity. Thessaloniki is being reinvented: the Hellenic co-capital is being reconceived as a multicultural and cosmopolitan centre of the Balkans and as a crossroads of the Mediterranean. New connections are being forged between the "old" and the "new" and visions of a new humanism are being articulated.

The 4th Thessaloniki Biennale of Contemporary art in particular aims at repositioning Thessaloniki within a Mediterranean context. Space is central concern of the exhibition. The study will examine how conceptions of being (communal, centripetal sense of identities) and longing (desire-oriented, centrifugal challenges to communitarian identities) are spatialized and invite creative cultural crossings. Space is central in the way the exhibition is spatialized throughout the urban setting – laying claims of public space, historical buildings, museums and transforming these spaces via the crossings represented by the works of art. The audience is invited to revise conceptions of space/ time continuum and of the very city of Thessaloniki in which this event takes place.

Η παιδεία στο χώρο της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας από την ίδρυση του Αλβανικού κράτους μέχρι σήμερα

Τα ελληνικά γράμματα στη Νότιο Αλβανία έχουν μακράιωνη και λαμπρή ιστορία. Συνέχεια της ιστορίας αυτής αποτελεί η παιδεία στο χώρο της Εθνικής Ελληνικής Μειονότητας που ζει και διαβεί εκεί, όρος ο οποίος καθιερώθηκε μετά την ίδρυση του Αλβανικού κράτους το 1913.

Στα πλαίσια της εισήγησης αυτής θα κάνουμε ένα σύντομο ιστορικό της πορείας της παιδείας της ΕΕΜ στις παρακάτω φάσεις:

1. 1913 – 1944 Από την ίδρυση μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.
2. 1945 – 1990 Από την εγκατάσταση του δικτατορικού καθεστώτος μέχρι την πτώση του.
3. 1990 - 2013 Η περίοδος του πολυκομματισμού.

Ακόμη θα παραθέσουμε απόψεις για το μέλλον και τις προοπτικές της παιδείας αυτής.

Η πολυμορφία της ποίησης του Καρυωτάκη

Υπάρχει μια γενικότερη αντίληψη που συνδέει την ποίηση του Καρυωτάκη με την απαισιοδοξία. Στην ανακοίνωσή μας αυτή φιλοδοξούμε να δείξουμε ότι κυρίαρχο στοιχείο της ποιητικής του δημιουργίας είναι οι συνεχείς μετασχηματισμοί. Εμφανίζεται ένα ποιητικό υποκείμενο με κυμαινόμενες ψυχικές καταστάσεις. Η ψυχική του διάθεση δηλαδή μεταβάλλεται συνεχώς και τα δρώντα πρόσωπα της ποίησης του Καρυωτάκη μετακινούνται από τη δυσφορία στην ευφορία και αντίστροφα. Αυτό έχει τον αντίκτυπό του στη γενικότερη αντίληψη του ποιητικού υποκειμένου για τον κόσμο. Έτσι σε επίπεδο ποιητικής δημιουργίας θα συναντήσουμε θεματικές που σχετίζονται με τον έρωτα, την ποίηση, την κριτική αποτίμηση άλλων ποιητών, αλλά και το σχολιασμό της πολιτικής κατάστασης του τόπου του. Τα λεγόμενα «Νεανικά» ποιήματα του Καρυωτάκη, αλλά και οι μεταγενέστερες ποιητικές του συλλογές θα μας προσφέρουν το κατάλληλο υλικό για να σχολιάσουμε και να εξηγήσουμε αυτή τη διαδικασία των συνεχών μετασχηματισμών. Θα διαπιστώσουμε ότι έχουμε να κάνουμε με ένα ποιητικό υποκείμενο που γνωρίζει να αναδεικνύει, ποιητικά, ποικιλόμορφα θέματα.

Η διαπολιτισμική μεταφραστική προσέγγιση των ιδιωτικών εκφράσεων (με βάση ιδιωτικές εκφράσεις από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται)

Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστεί η συγκριτική ανάλυση των ιδιωτικών εκφράσεων της Ελληνικής και Γεωργιανής γλώσσας με βάση το υλικό από το μυθιστόρημα του Νίκου Καζαντζάκη Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται. Είναι μια μεταφραστική προσέγγιση από την άποψη της διαπολιτισμικότητας. Με τον όρο αυτό εννοούμε όχι μόνο απλά μεταφορά ενός κειμένου από μια γλώσσα σε άλλη, αλλά και μια σωστή μετάβαση από μια νοοτροπία σε άλλη, από ένα πολιτιστικό περιβάλλον σε άλλο. Ο προβληματισμός αυτός προέκυψε κατά την επιμέλεια (2013) της μετάφρασης του μυθιστορήματος του Νίκου Καζαντζάκη Ο Χριστός Ξανασταυρώνεται στα Γεωργιανά (μεταφράστρια: Maia Kakashvili).

Η δομή της ανακοίνωσης είναι ως εξής: α) εισαγωγή, β) μεθοδολογία, γ) περιγραφή των ιδιωτικών εκφράσεων και η ταξινόμησή τους σε διάφορες θεματικές ενότητες (π.χ. σωματικές, μυθολογικές, θρησκευτικές εκφράσεις κτλ.), δ) διάφορες τεχνικές της μετάφρασης (μετάθεση, μετατροπή, ισοδυναμία, προσαρμογή κτλ.), ε) προβλήματα κατά τη μετάφραση των ιδιωτισμών και πιθανές λύσεις τους, στ) συμπεράσματα. Τα βασικά συμπεράσματα βασίζονται στην εξακρίβωση της περισσότερο αποδεκτής τεχνικής κατά τη μετάφραση των ιδιωτικών εκφράσεων με διάφορο θεματικό περιεχόμενο.

Για την επίλυση των προβλημάτων που προέκυψαν, συντάχθηκε μια βάση δεδομένων από τις ιδιωτικές εκφράσεις (εν σύνολω: 502) που χρησιμοποιεί ο Νίκος Καζαντζάκης στο μυθιστόρημά του. Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε είναι ως εξής: μέθοδος συλλογής δεδομένων, μέθοδος ανάλυσης συστατικών λέξεων της ιδιωτικής έκφρασης, συγκριτική μέθοδος, καθώς και μέθοδος επιλογής «ισοδύναμου» (method of equivalent selection). Το παρόν υλικό θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένα μέρος για τη σύνταξη γλωσσαρίου ιδιωτικών εκφράσεων από τα μυθιστορήματα του Νίκου Καζαντζάκη.

Προηγουμένως έχουμε ασχοληθεί με διάφορες πλευρές της μελέτης των ιδιωτικών εκφράσεων, όπως είναι λεξικό και συντακτικό ρόλο των ιδιωτισμών (βλ. http://www.eens.org/wordpress/wp-content/uploads/2012/05/Identities-in-the-Greek-world-Granada-2010-Congress-Vol_3-2011-isbn_978-960-99699-5-61.pdf), διδασκαλία ιδιωτισμών σε μη ελληνόφωνους φοιτητές (Πανελλήνιο Συνέδριο: Η διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας ως πρώτης/μητρικής, δεύτερης/ξένης, ΠΔΜ 2009), επιδιόρθωση του Γεωργιανο-Νεοελληνικού Λεξικού των Ιδιωτισμών, που εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος του Εθνικού Επιστημονικού Ιδρύματος του Σοτά Ρουσταβέλι (Shota Rustaveli National Science Foundation) από την Irina Lobzhanidze το 2010 κτλ., στην παρούσα ανακοίνωση θα περιοριστούμε σε διαπολιτισμική μετάγγιση της μετάφρασης, κυρίως της μεταφοράς των πολιτισμικών στοιχείων όπως είναι ιδιωτικές εκφράσεις

π.χ. ιδιωτισμοί: του ψήνει το ψάρι στα χείλια (I κεφ., σελ. 19) – tsetskhlis k'aloshi aq'enebs (τον βάζει στο αλώνι της φωτιάς) τίναξε τα πέταλα (V κεφ., σελ. 124) – rekhebi gatch'ima (άπλωσε τα πόδια του) τα μάτια σου τέσσερα (XVII κεφ., σελ. 392) – asi tvali da asi q'uri gamoibi (να έχεις εκατό μάτια και εκατό αυτιά) θα προστεθούν και μερικά παραδείγματα με πολιτισμικά φορτισμένες λέξεις και παροιμίες.

π.χ. πολιτισμικές λέξεις (φράσεις):

ως την Κόκκινη Μηλιά (II κεφ., σελ. 45) – tskhra mtas ikit (πέρα από εννέα βουνά) (μετάφραση που θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί λόγω παρόμοιας χρήσης στα Γεωργιανά) ή ts'iteli vashlis khemde (ως την Κόκκινη Μηλιά) (θα χρησιμοποιηθεί ο εξωτισμός, αλλά με επεξήγηση).

π. χ. παροιμίες:

σκαλίζοντας σκαλίζοντας βγάνει η όρνιθα τα μάτια της (IX κεφ., σελ. 226) – tagvma tkhara tkhara, kat'a gamotkhara (έσκαβε, έσκαβε το ποντίκι, και έβγαλε τη γάτα)
σηκώθηκαν τα πόδια να βαρέσουν το κεφάλι (XII κεφ., σελ. 306) – shvili mamas asts'avlidaο (το παιδί δίδασκε τον πατέρα του)

Με βάση τη μελέτη που διεξάχθηκε και που είχε δύο κατευθύνσεις: την ανάλυση των ιδιωτικών εκφράσεων κατά τις θεματικές ενότητες και την επιλογή των διάφορων μεταφραστικών στρατηγικών, αποφάνηκε πως κάποιες στρατηγικές είναι πιο δεκτές για ορισμένες θεματικές ενότητες.

Joseph Marcou Baruch: ένας εβραίος γαριβαλδινός εθελοντής στον ελληνoturκικό πόλεμο του 1897

Ο Joseph Marcou (Marco) Baruch, γόνος εβραϊκής οικογένειας, γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη. Έζησε έναν βίο σύντομο, αλλά περιπετειώδη και έντονο κατά τα τελευταία έτη του 19ου αιώνα (1872-1899), μεταξύ Κωνσταντινούπολης, Παρισιού, Βέρνης, Αλγερίας, Λυών, Βερολίνου, Βιέννης, Πράγας, Βουλγαρίας, Θεσσαλονίκης, Ρόδου, Σμύρνης και Αιγύπτου, σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο πολιτικό περιβάλλον: σε μία Ευρώπη οξύτατων εθνικιστικών πιέσεων και σε μία Οθωμανική Αυτοκρατορία, η προϊούσα κατάρρευση της οποίας άνοιγε κατά τρόπο αμετάκλητο το ζήτημα της χειραφέτησης των λαών που τη συναπάρτιζαν. Υπό την επίδραση των ιδεών του ιταλικού Risorgimento, αγωνίστηκε για την εβραϊκή υπόθεση και αναδείχτηκε σε έναν από τους σημαντικότερους προπαγανδιστές του νεοεμφανισθέντος σιωνιστικού κινήματος. Ονειροπόλος και πεπεισμένος ότι το όνομα του Garibaldi ήταν συνυφασμένο με την ελευθερία όλων των λαών και πως ο δικός του, ο εβραϊκός, μετά από εκατοντάδες χρόνια εξορίας και διασποράς άξιζε, ομοίως, τη χειραφέτηση και εθνική ολοκλήρωσή του, αποφάσισε να λάβει μέρος σε έναν «δίκαιο» πόλεμο για την απελευθέρωση ενός αδελφού λαού της Ανατολής, του ελληνικού, προσχωρώντας στο σώμα των ιταλών γαριβαλδινών εθελοντών που συγκροτήθηκε στα 1897 υπό την ηγεσία του στρατηγού Ricciotti Garibaldi, με την ελπίδα πως μία ημέρα ο τελευταίος και οι εθελοντές του θα υποστήριζαν και θα μάχονταν και για τη δική του υπόθεση. Σημειωτέον ότι το εν λόγω εθελοντικό σώμα των ιταλών γαριβαλδινών συμμετείχε και συνεισέφερε στη μοναδική νικηφόρα μάχη για την ελληνική πλευρά, σ' εκείνη του Δομοκού. Με βάση αυτοβιογραφικά κείμενα του Baruch – τις σημειώσεις που μας άφησε από την αποστολή του στον ελλαδικό χώρο και επιστολές του προς φιλικά του πρόσωπα–, στην ανακοίνωση εξετάζονται οι όροι, οι προϋποθέσεις και οι συνθήκες της συμμετοχής του ακτιβιστή αυτού σιωνιστή στον ελληνικό αλυτρωτικό αγώνα, καθώς και ο τρόπος της διαπλοκής στην περίπτωση του τού περιρρέοντος εθνικιστικού κλίματος, του πολιτικού ακτιβισμού, του εθελοντισμού, του τυχοδιωκτισμού και του ουτοπισμού.

«Η ιερή τάξη των πραγμάτων»: στοιχεία του υπερβατικού στα βυζαντινά έργα του Άγγελου Τερζάκη

Ο Άγγελος Τερζάκης από το 1936 έως το 1956 γράφει μια σειρά από θεατρικά έργα, όπως «Αυτοκράτωρ Μιχαήλ», «Ο σταυρός και το σπαθί», «Θεοφανώ», «Νύχτα στη Μεσόγειο», που διαδραματίζονται στα βυζαντινά χρόνια. Παράλληλα δημοσιεύει και το μυθιστόρημα «Πριγκηπέσσα Ιζαμπώ» που τοποθετείται στην εποχή της Φραγκοκρατίας. Το Βυζάντιο είναι ο χώρος για τον οποίο ο συγγραφέας σημειώνει ότι αισθάνεται «βαθιά ψυχική συγγένεια», ενώ και στο δοκιμιακό του έργο αναφέρεται συχνά στον «Μεσαιώνα» στον οποίο κυριαρχεί το μυστηριακό και το υπερβατικό. Σε αυτό το πλαίσιο ο Τερζάκης βαθιά επηρεασμένος από τον Πασκάλ, τον Μπερξόν και τον Μπερντιάγεφ αναζητά το μυστικά ιερό και αγωνίζεται να «δώσει φωνή στα αμίλητα», όπως γράφει στον πρόλογο της «Ιζαμπώς».

Στην εισήγηση θα ανιχνευτούν οι συνέχειες που υπάρχουν, κατά τη γνώμη μας, ανάμεσα στα βυζαντινά θεατρικά έργα του Τερζάκη και την «Πριγκηπέσσα Ιζαμπώ» στην ψηλάφηση του υπερβατικού. Θα δειχτεί ότι σε αυτά τα κείμενα ένας κόσμος γεμάτος σύμβολα, που διατηρούν «όλο τους το άγριο, αδυσώπητο μυστήριο», αναδύεται πλάι στον αισθητό. Παρά τη διαφορά των ειδών ο συγγραφέας φαίνεται να κινείται χωρίς τους περιορισμούς του «αιώνα των Φώτων», «ξεντύνεται την αρματωσιά του ορθού λόγου, αφήνεται με κλειστά μάτια στο κρυφό ρεύμα της καρδιάς», δημιουργώντας ήρωες αλαφροϊσκιωτους, ενορατικούς. Αυτοί οι ήρωες ζουν σε έναν κόσμο γεμάτο σημάδια και σύμβολα του «ανεκλάλητου». Φαίνεται να γυρεύουν « άσυλο στο Μυστήριο», στήνοντας γέφυρες από τον έναν κόσμο στον άλλο. Ο συγγραφέας του «Δίχως Θεό» (1950) περνά άραγε από την πολλαπλώς διακηρυγμένη μεταφυσική το αγωνία στη μεταφυσική πίστη;

Ο Προμηθέας και ο Ηρακλής στη νεοελληνική δραματουργία

Δημοφιλείς μυθικοί ήρωες πρωτότυπων ελληνικών δραμάτων υπήρξαν κατά τους δύο τελευταίους αιώνες ο Οδυσσεύς και η Πηνελόπη, ο Ορέστης, η Μήδεια, ο Προμηθέας και άλλοι. Ο μύθος αποτελεί ένα από τα εργαλεία σύνδεσης με την κλασική παράδοση, μέσω του οποίου αξιοποιείται η αίσθηση της συνέχειας, της μετεξέλιξης ή και της ρήξης με την παράδοση αυτή. Η νεωτερικότητα σχετίζεται με το ύφος της θεατρικής γραφής και με τη διάθεση δημιουργικής επεξεργασίας και συχνά ανατροπής των μυθικών δεδομένων, όπως κυρίως αυτά αποτελούν αντικείμενο επεξεργασίας στην αρχαία τραγωδία, προς όφελος μιας σύγχρονης προβληματικής. Ο αρχαίος μύθος, όπως και η αρχαία ιστορία, λειτουργεί συχνά ως μια πρόφαση για σύγχρονες κοινωνικοπολιτικές αναφορές και κριτικά σχόλια.

Η αξιοποίηση του μύθου του Προμηθέα στα θεατρικά έργα υπήρξε αξιοσημείωτη κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα. Η εμβληματική αυτή μυθική μορφή βρίσκεται στο επίκεντρο της σύνδεσης του αρχαίου παρελθόντος με το παρόν και οδηγεί σε αξιόλογα έργα γνωστών και μη γνωστών συγγραφέων (π. χ. Καζαντζάκης, Βρεττάκος, Ρώτας, Μιχαλακέας, Π. Δ. Πανταζής). Μπορεί να νοηματοδοτήσει σύγχρονους προβληματισμούς και το επιτυγχάνει, με βάση τις περισσότερες φορές ιδιότητες που φέρει από τον μύθο.

Ο Ηρακλής συνδέεται με τον μύθο του Προμηθέα, αλλά και λειτουργεί ανεξάρτητα απ' αυτόν, με βάση το πλούσιο μυθολογικό υλικό. Στην πρώτη περίπτωση λειτουργεί άλλοτε επικουρικά και άλλοτε ουσιαστικά δίπλα στο βασικό σύμβολο του Προμηθέα, ενώ στη δεύτερη περίπτωση λειτουργεί ορισμένες φορές πιο ελεύθερα συμβάλλοντας στη διαμόρφωση και προβολή ενός σύγχρονου κριτικού, σατιρικού και παρωδιακού δραματικού λόγου.

Οι δύο μυθικοί ήρωες συμβάλλουν αποφασιστικά στην αίσθηση της συνέχειας ή και της ρήξης στη νεοελληνική δραματουργία με μια πλούσια μυθολογική παράδοση. Η ανακοίνωση έχει ως στόχο να αναδείξει τα στοιχεία συνέχειας και ασυνέχειας με τη μυθολογική παράδοση, έτσι ώστε να φανεί ο πλούτος και η δυναμική της νεοελληνικής δραματουργίας, αλλά και οι σύγχρονες ανάγκες που προβάλλονται μέσω αυτής.

«Τηλέφωνα του Επέκεινα»: Έλληνες διανοούμενοι ως δημιουργοί (performers) και αποκλειστικοί αντιπρόσωποι υπερβατικών οντοτήτων και Απολύτων (Μεσοπόλεμος-Μεταπόλεμος)

Η παρούσα ανακοίνωση έχει δύο στόχους. Αφενός, να «προσφέρει» ένα μεθοδολογικό σχέδιασμα για μια κοινωνιολογία των Ελλήνων διανοουμένων σε δύο μείζονος σημασίας περιόδους του 20ού αιώνα, τον Μεσοπόλεμο (1922-1940) και αυτή της μεταπολεμικής ανασυγκρότησης (1950-1967). Αντλώντας από τα πεδία της αναστοχαστικής ερμηνευτικής κοινωνιολογίας της νεωτερικότητας και της κοινωνιολογίας των διανοουμένων και εστιάζοντας κυρίως στις συνεισφορές των Mannheim, Bauman, Bourdieu, Ankersmit, στη θεωρία της μετάφρασης των προερχόμενων από τις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας Latour και Callon, καθώς και στη θεματοποίηση του διανοούμενου ως ξένου από τον Dick Pels, επιχειρεί να συγκροτήσει μια αναστοχαστική θεώρηση η οποία: πρώτον, επικεντρώνεται στις επιτελέσεις (performances) βασισμένη στην παραδοχή ότι όλες οι κοινωνικές οντότητες έχουν ανάγκη από έναν ομιλούντα εκπρόσωπο που καθιστά αυτές παρούσες, που τους δίνει μια ύπαρξη η οποία παρέχει τη δυνατότητα να «φέρουν», να «βαραίνουν» και να «ενεργούν» επί άλλων κοινωνικών πραγματικοτήτων. Δεύτερον, προσπαθώντας να διαμορφώσει ένα πλαίσιο πραγμάτευσης των ιδεολογικών διαμαχών αυτών των δύο περιόδων, αποπειράται να διαφύγει τόσο από μια ερμηνευτική της υποψίας και κριτική της ιδεολογίας, όσο και από την απλή παρακολούθηση των δρώντων στην κατασκευή των νομιμοποιητικών λόγων/ πρακτικών τους. Λαμβάνοντας υπόψη ότι οι διανοούμενοι αναλαμβάνουν πολιτικές/πολιτισμικές δεσμεύσεις, αυτοπαρουσιάζονται ως οργανικοί αντιπρόσωποι της Ιστορίας, της Κοινωνίας, του Έθνους, της Εργατικής Τάξης, του Πολιτισμού, του Λόγου, της Επιστήμης-Τεχνολογίας, του Λαού, της Τέχνης κλπ., προσπαθεί να εντοπίσει τόσο τη δημιουργική διάσταση της επιτέλεσης της οντότητας εν ονόματι της οποίας ομιλεί ο αντιπρόσωπος, όσο και τον ταυτόχρονο κίνδυνο της πραγματοποίησης, ο αντιπρόσωπος, δηλαδή, λειτουργώντας ως –στην ειρωνική διατύπωση του Nietzsche– «τηλέφωνο του επέκεινα» να ομιλεί με τέτοιο τρόπο για τα πράγματα ώστε να φαίνεται πως αυτά ομιλούν για λογαριασμό τους, και να σφετερίζεται τη δύναμή τους. Τρίτον, να καταστήσει σαφές ότι δεν διεκδικεί μια «ολική» εποπτεία του πεδίου που ορίζουν αυτές οι δύο περίοδοι, αλλά τις προσεγγίζει με βάση τις εξής αρχικές παραδοχές: την εγγενή ομιλιακότητα κάθε αναπαράστασης/αντιπροσώπησης, το ότι ο διανοούμενος ως ξένος ακολουθεί έναν τρίτο πολιτικό δρόμο απορρίπτοντας δύο υπάρχουσες αντικρουόμενες οπτικές, την –ανεξάλειπτη– αυτονομία του –διανοούμενου– αντιπροσώπου σε σχέση με την οντότητα την οποία αντιπροσωπεύει. Αφετέρου, να παρουσιάσει τα πρώτα «ευρήματα» τα οποία προκύπτουν από το υπό διερεύνηση στη βάση των μεθοδολογικών αρχών της υλικό (δοκίμια, συνεντεύξεις, αρχεία, παρεμβάσεις δημόσιων διανοουμένων) όσον αφορά: τους άξονες των διαμαχών στις οποίες ενεπλάκησαν οι Έλληνες διανοούμενοι τις δύο αυτές περιόδους, τις συνέχειες και ασυνέχειες των τοποθετήσεών τους, τους νομιμοποιητικούς λόγους που ανέπτυξαν για να υποστηρίξουν τις υποθέσεις εν ονόματι των οποίων ομιλούσαν και των οποίων αποκλειστικοί αντιπρόσωποι επιχείρησαν να αναγορευθούν. ακόμη, το πώς επιτέλεσαν (perform) την ίδια τους τη θέση και τον ρόλο ως διανοουμένων, τις υποθέσεις/οντότητες που αξίωσαν να εκπροσωπήσουν, αλλά και τους αντιπάλους τους. ταυτόχρονα, ποιες μορφές συμβολικής βίας επιχείρησαν να ασκήσουν στη βάση ακριβώς αυτών των επιτελέσεων. τέλος, να αναφερθεί στις ποικίλες αντιμεταθέσεις, διατομές, αναλογίες και ομολογίες στη σκέψη τους, παρά τις διαφορετικές πολιτικές τοποθετήσεις τους (Αριστερά, Κέντρο, Δεξιά). Έτσι, αποπειράται να εισηγηθεί ένα άλλο πλαίσιο απάντησης στα και σήμερα διαρκώς επαναλαμβανόμενα ερωτήματα σχετικά με τον ρόλο, την απουσία/παρουσία των διανοουμένων αλλά και το πού εντοπίζεται η «προδοσία» τους.

Middle Voice and The Subject in/of Crisis: The Case of A Greek Wall-Writing

This paper explores the performativity of a wall-writing featuring the word “βασανίζομαι...” against the backdrop of popular discourses on the Greek crisis. Since 2011, this wall-writing, which has been welcomed as “street art,” keeps turning up in Greek urban centers (Athens, Thessaloniki, Veroia, and elsewhere) on walls of run-down buildings, public property, monuments, or windows of empty shops and bankrupt businesses. Its dissemination continues through the Internet, where images of “βασανίζομαι...” are collected and commented upon in blogs and other websites.

Unlike in many politically motivated wall-writings, in which the addressee of the message is identifiable and, usually, different from the addresser, in “βασανίζομαι...” the language situation is more complex. The subject is involved in the designated process, but the agent at the source of the suffering remains ambiguous (it could be the subject itself or an external undefined agent). This paper unravels the communicative situation in the speech act this wall-writing constitutes, and zooms in on the function of the middle diathesis in it.

As a mode in which the subject remains inside the action designated, the middle voice unsettles straightforward distinctions between active/passive or perpetrator/victim. As such, it has preoccupied theorists, which either underscore its productive, critical potential or its controversial aspects (Barthes, Derrida, White, LaCapra, Pecora etc.). By bringing theoretical approaches to the middle voice to bear on this case of street art, I explore the political potential but also the risks the middle voice harbors here.

By evoking the middle voice, “βασανίζομαι...” critically responds to dominant discourses within and outside Greece, which tend to either hold the Greek people as a whole responsible for the crisis (eg., by invoking the stereotype of the “lazy Greek”) or cast disenfranchised Greek people as powerless victims of a corrupt political system or of global economic forces beyond their control. These discourses, despite their crucial differences, usually depend on binaries along the lines of perpetrator/victim and active/passive.

The middle voice - its critics indicate - makes it difficult to construct ethical positions of responsibility. It could therefore support the elusive workings of neoliberal capitalism, which obstruct attempts to clearly identify “perpetrators” in the economic crisis. I argue, however, that “βασανίζομαι...” concretizes and exposes this systemic violence by highlighting its pervasiveness in the suffering bodies of citizens. Moreover, through the middle voice, this wall-writing problematizes both facile attributions of guilt and the kind of victimization that deprives dispossessed subjects of agency in the political.

In “βασανίζομαι...”, I contend, the evocation of the middle voice enables an agency that is not grounded in the traditional models of the humanist “willing” subject or the fully determined subject. This wall-writing intervenes in public space by envisioning alternative relationalities, subjectivities, and expressive modes, more capable of articulating the experience of disenfranchised citizens in the context of the crisis. Taking my cue from Judith Butler’s recent work, I will show how “βασανίζομαι...” fosters a political space through an agency grounded in the vulnerability of the tormented subject, relating to others through the public sharing of suffering.

Παράδοση, νεωτερισμός και εκσυγχρονισμός στην ελληνική και ρουμανική δοκιμιογραφία — Συντεταγμένες, αναλογίες και αποκλίνουσες ιδιομορφίες

Η δοκιμιογραφία αποτελούσε και αποτελεί συχνά έναν κρίκο μεταξύ του κόσμου των ειδικών και του ευρύτερου κοινού. Κατέχει μια ενδιάμεση θέση μεταξύ του ακαδημαϊκού λόγου και της καθημερινής αρθρογραφίας του τύπου, και ταυτόχρονα παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία ως προς την επαγγελματική κατάρτιση των γραφόντων: επιστήμονες, λογοτέχνες, κριτικοί αλλά και άνθρωποι της πολιτικής σκηνής διαπρέπουν στο είδος αυτό. Η τάση της κλιμάκωσης του λόγου σε πολεμική, η χρήση της ειρωνείας, προσδίδουν στα δοκίμια, αν όχι πάντα μεγάλη πειθώ, μια συχνά ενδιαφέρουσα και ευανάγνωστη διατύπωση γνώμων και προβληματισμών που αφορούν θεμελιώδη θέματα της κοινωνίας. Ο ρόλος του δοκιμίου στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης εμφανίζεται ιδιαίτερα σημαντικός στην περιοχή της νότιας και νοτιοανατολικής Ευρώπης όπου ο επιστημονικός λόγος ακόμη σπάνια βρίσκει απήχηση εκτός του «χρυσελεφάντινου πύργου».

Άρα δεν χωρεί αμφιβολία ότι και η σύγκρουση ανάμεσα στους οπαδούς της συνέχειας και του παραδοσιακού ρυθμού ζωής και στους προμάχους του εκσυγχρονισμού βρήκε ένα γόνιμο πεδίο συζήτησης και μάχης στα δοκίμια που σημείωσαν τα διάφορα στάδια κοινωνικού προσανατολισμού στις δυο εξεταζόμενες χώρες. Θα επιστήσουμε την προσοχή στο πως σκηνοθετείται το ρεπερτόριο της παράδοσης, από την κλασική / και προκλασική (δακική), την βυζαντινή και βαλκανική έως τη λαϊκή / αγροτική κληρονομία, στην αντιφατική αξιολόγηση των ρήξεων εσωτερικής και εξωτερικής φύσεως, καθώς και στην επιχειρηματολογία του ριζικού ή μετριοπαθούς μοντερνισμού σε σύζευξη με τα πρότυπα (Δύση, Ανατολή, και πρόσθετα ιδεολογήματα) που επικαλείται. Επιπροσθέτως θα εξεταστούν και οι ντετερμινιστικές ή μή αντιλήψεις του φυσικού περιβάλλοντος ως παράγοντα συντήρησης ή πρόκλησης για αλλαγή. Η συγκριτική προσέγγιση θα συμβάλει στην αδρότερη σκιαγράφηση των χαρακτηριστικών αναλογιών, αλλά και των ιδιομορφιών και ασύμμετρων τάσεων στη διαχείριση της ιστορικής συνέχειας και αλλαγής.

Εννοείται ότι η μελέτη μας δεν έχει αξιώσεις συστηματικής αποδελτίωσης, φιλοδοξεί όμως να δώσει ορισμένες θεμελιώδεις συντεταγμένες στην αξιολόγηση των προκλήσεων του εκσυγχρονισμού όπως το έζησαν οι δυο χώρες υπό το πρίσμα της δοκιμιογραφίας. Θα περιοριστούμε στην ανάλυση και αντιπαράθεση πέντε περίπου αντιπροσωπευτικών κειμένων, από την εποχή 1840-1940, μεταξύ των οποίων δοκίμια του Ρενιέρη, του Θεοτοκά, του Maiorescu και του Cioran.

The Parasemantics of Plato: Elytis and Plotinus

Among the many creative dialogs Elytis engaged in during his literary career, his dialog with Plotinus remains among the least studied ones. Although it is known that Plotinus comprised one of the fundamental intertexts of *The Axion Esti* (Elytis 1995) and that Elytis closed his collection of *Little Epsilon* with an intriguing passage from the *Enneads*, the relation between the two has never been directly addressed in literary scholarship. The first, obvious reason for this is relative absence of Plotinus' philosophy from the mainstream of overall philological and philosophical education in modernity, which obscures the fact that he was one of the most influential ancient philosophers in history (Corrigan 2005); secondly, his dubious position inside the Platonic tradition, which eventually led to the construct of "Neoplatonism" of which Plotinus was dubbed a founder (e.g., Gerson 2013); and thirdly, the general ambivalent reception of Platonism(s), which reaches deep into some of the most crucial problems of the twentieth-century cultural politics and additionally complicates the literary dialog between the two writers. Preliminarily, I will establish, through philological analysis, the sources and discursive channels through which Elytis came to know Plotinus' philosophy. Afterwards, I will delineate the elective affinities between the two, including the doctrine of the number Elytis was famously attached to, Plotinus' ethical teachings (closely related to the principle of the One), the concept of anagoge (including the "dialectical hexis"), the non-discursive nature of Plotinus philosophical system and his so-called "mysticism" (Oosthout 1991; Rappe 2000; Catana 2013), as well as other important characteristics of Plotinian philosophy that appeared to have had particular appeal for Elytis. I will then show how all these elements stand at the core of Elytis' "theory of analogies," whose Platonic traits have already been pointed out to some extent (Koutrianou 2002). In an attempt to survey some of the literary, social, and political reverberations of this theory, I will discuss how the *Enneads* partake in an alternative tradition which Elytis tried to establish and around which he focused a significant part of his intellectual activity, both as an act of resistance to the cultural models and values surrounding him and as an examination of possibilities that he saw as their alternatives. I will also briefly address other participants, or mediators, in this dialog, above all the Italian poet Giuseppe Ungaretti, whose affinities with Elytis have been explored by the literary scholars, but whose "Plotinian link" has never been satisfactorily explained (somewhat enigmatically, Elytis called him "a belated Plotinus of lyricism"); and several Romantic poets and thinkers who were among Elytis' favorites, from Yeats to Keats to Rimbaud.

Η δυτικοευρωπαϊκή μάσκα του Χάρου στα δημοτικά τραγούδια

Στην ανακοίνωσή μου ανιχνεύω τα δυτικοευρωπαϊκά χαρακτηριστικά του Χάρου/Θανάτου στα νεοελληνικά δημοτικά τραγούδια. Πρόκειται μεταξύ άλλων για την παράσταση του Χάρου με το δρεπάνι που είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα των δυτικοευρωπαϊκών εικόνων του Θανάτου όπου παρουσιάζεται αυτός ως θεριστής. Όπως αποδεικνύεται από την πολιτισμική και εθνογλωσσολογική έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας θα χρησιμοποιήσω στην παρούσα ανακοίνωση, το αναφερόμενο όπλο του Χάρου στην δημοτική παράδοση εμφανίζεται κυρίως στα τραγούδια της Κρήτης, των Δωδεκανήσων και της Λέσβου.

Η Κωνσταντινούπολη και η λατινική κατοχή (1204-1261): Ρήξεις, μεταμορφώσεις και επιβίωση μιας ελληνικής πόλης

Η Κωνσταντινούπολη, πρωταγωνίστρια μίας μακρόχρονης ιστορίας ως πρωτεύουσα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, βρισκόταν πάντα σε συνεχή μεταμόρφωση, αλλά διατηρούσε επίσης μια συνέχεια, παρά τα πολλά σκληρά χτυπήματα του χρόνου και των εχθρών της. Το 1204, η Πόλη έπεσε στα χέρια των λατίνων κατά την τέταρτη σταυροφορία. Οι νέοι κύριοι της Πόλης, με οργή και αγριότητα στην αρχή, και με συστηματική κατεδάφιση των βυζαντινών «ιδιαιτεροτήτων» αργότερα, προκάλεσαν μια βαθιά πολιτική, κοινωνική, θρησκευτική, αλλά και πολιτισμική ρίξη που υπέσκαψε, όχι μόνο την πόλη, αλλά και την ίδια την αυτοκρατορία. Από πολιτισμική άποψη, μία λατινική μειονότητα επιβλήθηκε στην βυζαντινή πλεονότητα, ενώ από πολιτική άποψη, η εξουσία του βασιλέως μεταβλήθηκε σε μία φεουδαρχική δυτική κυριαρχία. Όσον αφορά τη θρησκεία, ο καθολικισμός επιβλήθηκε στην Ορθοδοξία. Ακόμη κι από αρχιτεκτονική άποψη, πολλά από τα πιο εμβληματικά κτήρια εξαφανίστηκαν ή μεταμορφώθηκαν.

Μπορούμε όντως να μιλάμε για ρήξη και για μεταμόρφωση, αλλά ποτέ για εξαφάνιση. Η βυζαντινή Κωνσταντινούπολη δεν εξαφανίστηκε, επέζησε κάτω από την λατινική χροιά και ξαναγεννήθηκε ως πρωτεύουσα το 1261, όταν αποκαταστάθηκε η Βυζαντινή Αυτοκρατορία. Ωστόσο, η φθορά της σκοτεινής αυτής λατινικής εποχής ήταν τόσο μεγάλη, που η αυτοκρατορία δεν ανάκτησε ποτέ την παλιά της αίγλη. Από εκείνη τη στιγμή μετατράπηκε σε πρωτεύουσα μίας δεύτερης τάξεως δύναμης.

La représentation des Grecs dans l'œuvre de l'helléniste français Louis Roussel (1881-1971): la thématique de la continuité

Louis Roussel a tenu dans l'histoire du néo-hellénisme en France un rôle de pionnier. Agrégé de Lettres, ancien élève de l'École Française d'Athènes, il enseigna à l'Université de Montpellier le grec (ancien et moderne) de 1925 jusqu'à la fin de sa carrière. Son journal, *Libre*, qui parut régulièrement de décembre 1922 à juillet 1936 et qui contenait des comptes rendus de revues, des comptes rendus bibliographiques, des annonces de conférences et des articles pédagogiques, nous fournit une vision très riche et très vivante de la vie intellectuelle athénienne dans les années 20 et 30.

L'image que Louis Roussel donne des Grecs, dans *Libre* et dans le reste de son œuvre, est cohérente : les Grecs y sont présentés tant du point de vue de leurs traits physiques et de leur gestuelle que du point de vue de leur comportement, de leur caractère, de leurs croyances (en particulier de leurs croyances religieuses), de leurs modes de pensée et de leurs façons de raisonner.

Le portrait que Louis Roussel fait des Grecs de son époque, admirables et ridicules à la fois, capables de grandeur et de petitesse, pourrait tout aussi bien s'appliquer aux Grecs de l'Antiquité. Pour l'helléniste français, c'est avant tout du point de vue de la culture, de la langue, de la civilisation que « les Grecs peuvent se dire les arrière-petits-fils de Platon » (Louis Roussel, *L'Hellénisme* de Jean Moréas, Aix-en-Provence, 1932, p. 115). Les Grecs d'aujourd'hui peuvent donc nous aider, pense-t-il, à comprendre les Grecs d'autrefois.

Τα διηγήματα του Ναπολέοντα Λαπαθιώτη

Ο Ναπολέων Λαπαθιώτης (1888-1944) υπήρξε μοναδική μορφή καλλιτέχνη και διανοούμενου στην Ελλάδα της εποχής του. Γνωρίζοντας καλά τρεις ευρωπαϊκές γλώσσες (Αγγλικά, Γαλλικά, Ιταλικά), εκτός από τα Ελληνικά (Αρχαία και Νέα), λάτρης της μουσικής και της τέχνης, ο Λαπαθιώτης ήθελε να εισάγει στη χώρα του είδη και περιεχόμενα της δυτικής λογοτεχνίας.

Παίρνοντας την έμπνευσή του από τον Όσκαρ Γουάιλντ, έγινε αισθητής και "καταραμένος ποιητής", και αποτέλεσε ένα ζωντανό θρύλο για τούς νέους της γενιάς του (μερικοί των οποίων ήταν επίσης καλλιτέχνες, όπως ο Άγρας, ο Δικταίος, ο Παπατσώνης, και αργότερα, ως κριτικοί και μελετητές, ασχολήθηκαν με το έργο του). Πολύτιμη πηγή πληροφοριών για τη ζωή του ποιητή, αλλά και για τις απόψεις του, και γενικά για τη δική του αντίληψη της ζωής, είναι η αυτοβιογραφία του (Η ζωή μου. Απόπειρα συνοπτικής αυτοβιογραφίας, Στιγμή, Αθήνα 1986).

Λόγω της περίεργης, μοναδικής ύπαρξής του, ο Λαπαθιώτης έχει γίνει αντικείμενο μερικών έργων τέχνης, όπως λ.χ. το μυθιστόρημα του Γ. Τσουκαλά Κουρασμένος απ'τον έρωτα (1927), η ταινία του Τ. Σπετσιώτη, Μετέωρο και σκιά (1985), τα πιο πρόσφατα θεατρικά Καρδιά με κόκκαλα (των Χ. Κανελλόπουλου και Γ. Σαχίνη) και Μόλις θυμούμαι πια τους ποιητές (της Μ. Σεβαστοπούλου).

Η ποίηση του Λαπαθιώτη παρουσιάζει συχνά έντονα τολμηρά θέματα, ωστόσο τα ποιήματά του παραμένουν δεμένα στην παράδοση για όσον αφορά γλώσσα και στίχο. Ο ίδιος ο ποιητής δημοσίευσε μόνο μια μικρή ποιητική συλλογή το 1939, ενώ μια πληρέστερη έκδοση των ποιημάτων (Τα ποιήματα, Φέξη, Ατene 1964) με επιμέλεια του Άρη Δικταίου είδε το φως μόλις είκοσι ολόκληρα χρόνια μετά τον θάνατό του.

Ως πρωτότυπα έργα του θεωρούνται τα πεζογραφήματά του (που κάπως θυμίζουν τα *roèmes en prose* του Ρεμπώ), μερικά των οποίων έχουν δημοσιευθεί στον τόμο του Τ. Σπετσιώτη, Χαίρε Ναπολέων – Δοκίμιο για την τέχνη του Ναπολέοντα Λαπαθιώτη (Αθήνα 1999).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα διηγήματα του Λαπαθιώτη, τα πιο πολλά των οποίων είναι ακόμα ανέκδοτα, η βρίσκονται σε διάφορα περιοδικά - μέχρι στιγμής έχει βγει μόνο ένας πρώτος τόμος, που συγκεντρώνει τα νεανικά, με επιμέλεια του Νίκου Σαραντάκου: Τα μαραμένα μάτια και άλλες ιστορίες (Αθήνα 2011). Πρόκειται οπωσδήποτε για κείμενα γύρω από διάφορα θέματα, που χαρακτηρίζονται από λεπτή ευαισθησία και ποιητική διάθεση, πρωτοποριακά ευρήματα, καμιά φορά και εκπληκτικό, απροσδόκητο τέλος. Για αυτούς τους λόγους αξίζουν, κατά τη γνώμη μου, συστηματικότερη μελέτη.

Κρίση και θύματα στο έργο του Κωνσταντίνου Θεοτόκη: Οι Σκλάβοι στα δεσμά τους

Στο κοινωνικό του μυθιστόρημα, «Οι Σκλάβοι στα δεσμά τους» (1922), ο Κωνσταντίνος Θεοτόκης, προσπαθώντας να συλλάβει τα γνωρίσματα και τα αιτήματα των καιρών του, εξετάζει προσεκτικά τη συνείδηση της εποχής του και περιγράφει με ρεαλισμό και σε όλη της την οξύτητα την κρίση που δημιουργήθηκε στις αρχές του 20ού αιώνα, στον ελληνικό χώρο, από την άνοδο της αστικής τάξης και την κατάρρευση της αριστοκρατίας. Τι είναι η κρίση; Ας την ορίσουμε ως το μεγάλωμα της αταξίας μέσα σε ένα σύστημα που οι οργανωτικές του δομές βασίζονται στην αυστηρότητα της μηχανικής εφαρμογής των κανόνων του. Η διόγκωση της αταξίας στο εσωτερικό ενός συστήματος, δηλαδή η αύξηση των ανταγωνιστικών του δυνάμεων, τροφοδοτεί, σύμφωνα με τον Εντγκάρ Μορίν, αφ'ενός τις ανελαστικότητες και, αφ'ετέρου, την απελευθέρωση δυνατοτήτων που μέχρι τότε βρίσκονταν σε αναστολή. Όπως κάθε κρίση επομένως, η κρίση των αρχών του 20ού αιώνα όρθωσε έντονες αντιπαλότητες, στήνοντας αντιμέτωπους δύο κόσμους: Από τη μία, την αστική τάξη, τη φορτωμένη με υποσχέσεις για απεριόριστη πρόοδο και με ενεργητική βούληση για την επίτευξη των στόχων της και από την άλλη, την αριστοκρατία, τη συνεπαρμένη από τους τόσους νόμους που στο παρελθόν θέσπιζαν, έτρεφαν και συντηρούσαν τη συνειδητή της συμμετοχή στη ραθυμία και τη νωθρότητα. Κρίση οικονομική και κοινωνικό-πολιτισμική, ανακατάταξη αξιών, καινούρια αποτίμηση της ζωής, με κάποιους που, χωρίς να θέλουν να σαλέψουν από την κοινωνική τους παράδοση, ζουν στο έσχατο όριο της αντοχής τους για να μην εγκαταλείψουν το προσκήνιο. Άνθρωποι «τετελεσμένοι» που έχουν χάσει τη θέση τους στους νέους καιρούς, που αρνούνται να παλέψουν, να τοποθετηθούν μπροστά στη ροή και τη φορά των πραγμάτων· άνθρωποι που στοχάζονται μόνο τον εαυτό τους ακόμη κι όταν δείχνουν να στοχάζονται τους άλλους· άνθρωποι που στον έσχατο απελπισμό τους, εξαιτίας της αδράνειας τους, συντρίβουν χωρίς τύψεις ανθρώπινες ζωές. Άλλωστε οποιαδήποτε κρίση οδηγεί στην πραγμάτωση θυσιών και στη δημιουργία θυμάτων. Κάποιοι καλούνται να πραγματώσουν τον προορισμό τους, θυσιάζοντας τον εαυτό τους κι ό,τι πιο βαθύ και ριζωμένο υπάρχει μέσα τους στο βόλεμα των άλλων.

Ο Δημήτριος Σ. Ζαλούχος και το ελληνικό θέατρο: η συνέχεια μιας «αδυναμίας»

Ο Δημήτριος Σπυρίδωνος Ζαλούχος, γεννημένος στο Μεσολόγγι το 1857, διδάκτωρ των Φυσικών Επιστημών και του Δικαίου, ανέπτυξε έντονη πολιτική, κοινωνική και πνευματική δραστηριότητα: δημοσιογράφος, εκδότης δυο εφημερίδων κι αρχισυντάκτης του Μεταρρυθμιστού, συγγραφέας ποικίλων και βραβευμένων βιβλίων (πολλά με εκπαιδευτικό ή εκλαϊκευτικό περιεχόμενο), συντάκτης Λεξικών, στενός συνεργάτης του Θεόδωρου Φλογαΐτη στους Κώδικες της ελληνικής νομοθεσίας, εισηγητής συστημάτων φορολογίας, ποιητής, μεταφραστής, καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης στην Πάτρα, τη Σμύρνη και τη Σάμο, υφηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ομιλητής στη Σχολή του Λαού των Πατρών, πρόεδρος, έφορος και μέλος γνωστών συλλόγων, στέλεχος της Βιομηχανικής και Εμπορικής Ακαδημίας, θεωρητικός της «Νέας Πολιτείας» (του συλλόγου που εξέφραζε κοινωνιστικές ιδέες), υποψήφιος βουλευτής Μεσολογγίου το 1898 και του Ανορθωτικού Κόμματος των Φιλελευθέρων το 1910 και ιδρυτής μιας πρότυπης πτηνοτροφικής σχολής στην Καλλιθέα των Αθηνών (1904), για την οποία επινόησε και νέο σύστημα πτηνοτροφικών μηχανημάτων.

Η αγάπη του για το ελληνικό θέατρο («αδυναμία» τη χαρακτήριζε ο ίδιος σε γράμμα του στον Παλαμά), εκδηλώθηκε στα εφηβικά του χρόνια και χρονολογούνται από τότε οι πρώτοι της καρποί. Ακολουθήσανε στοχευμένες ενέργειες του Ζαλούχου για το θέατρο, αλλά και περιπέτειες όχι πολύ συνηθισμένες. Η ανακοίνωση στοχεύει ν' αναδείξει το δεσμό του Δημητρίου Σ. Ζαλούχου με το θέατρο, ως κρίκο αναπόσπαστο της πολυσχιδούς του δράσης.

Ψηφιακή πραγματικότητα και στερεότυπα του φύλου στο διαφημιστικό λόγο

Στο κείμενο αυτό εστιάζουμε στις αντιφάσεις που διατρέχουν το διαφημιστικό λόγο όσον αφορά τα στερεότυπα του ανδρικού φύλου στις απόπειρές του να προωθήσει σύγχρονα ψηφιακά προϊόντα αλλά και να αξιοποιήσει τεχνολογικά τις προωθημένες εφαρμογές τους.

Αντλούμε θεωρητικά από την κοινωνιολογική θεωρία της εικόνας και αξιοποιούμε ως εμπειρικό υλικό τηλεοπτικές διαφημίσεις του τελευταίου τριμήνου, με κριτήριο τις αναφορές τους, άμεσες ή υπαινικτικές σε στερεότυπα του φύλου.

Βασικός ισχυρισμός μας είναι ότι, παρά τις γενικευμένες εκπαιδευτικές και άλλες επαγγελίες για ψηφιακό γραμματισμό και τον εκσυγχρονισμό των ψηφιακών προϊόντων και των μέσων με τα οποία αυτά επικοινωνούνται, στερεότυπα όπως αυτό του φύλου, επιβιώνουν, νομιμοποιούνται και αναπαράγονται επίμονα και σε πείσμα επίμοχθα κατοχυρωμένων κοινωνικών δικαιωμάτων.

Για παράδειγμα, ο ανεξάρτητος φοιτητής γιος φεύγει από το σπίτι και αποκτά τη δυνατότητα για προσωπική διαχείριση του χρόνου του, των καθηκόντων του και της ψυχαγωγίας του. Φεύγει, αλλά δεν απομακρύνεται καθόλου από το σπίτι: ανοίγει μια καταπακτή και κατεβαίνει στην κουζίνα της μάνας του διότι ποιος θα του μαγειρεύει «γεμιστά»;

Σε άλλο παράδειγμα, η τεχνολογία επιτρέπει στο «γιο» να διατηρεί μια διάδραση, σαν να είναι πολύ κοντά, με τη «μητέρα» του, έτσι όντας σε απομακρυσμένη παραλία ανεβάζει φωτογραφία του με πρόσωπο γεμάτο τατουάζ χένας. Η «μαμά» αντιδρά ταχύτατα στην «αυτοκαταστροφική» επιλογή του γιου της καλώντας τον για εξηγήσεις και αυτός συνεχίζει να της εξηγεί αγόγγυστα καθώς εκείνη εξακολουθεί να τον παρενοχλεί, ενώ αυτός βρίσκεται σε ερημική παραλία παίζοντας τάβλι με την παρέα του.

Τέλος, ο υπναράς «γιος» δέχεται μητρική εισβολή που του μεταφέρει ως Δαναός το δώρο του φρέσκου χυμού από εξωτικά φρούτα κοκτέιλ ή απλό πορτοκάλι. Η «μάνα» επιδεικνύει το ενδιαφέρον της είτε ο «γιος» είναι στρατιώτης σε επιθεώρηση και εκείνη παρακάμπτει την αυστηρή στρατιωτική ιεραρχία για να «του πάει» το χυμό! Οι αξιωματικοί αποδέχονται την παραβατική συμπεριφορά «μάνας» και «γιου» ως «φυσική».

Μεθοδολογικά αξιοποιούμε την ανάλυση περιεχομένου προκειμένου να αναλύσουμε το περιεχόμενο των διαφημίσεων όσον αφορά την εικονοποιία και το λόγο που τις υπομνηματίζει.

Ερευνητικά διαπιστώνουμε ότι τα παραπάνω μηνύματα, και μάλιστα πλαισιωμένα από μια ρητορική για ψηφιακό εκσυγχρονισμό, επιχειρούν να φυσικοποιήσουν σεξιστικές εμπειρίες και ταυτότητες.

Το λυρικό θέατρο και η μουσική σαλονιού στον ελληνόφωνο περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Το λυρικό θέατρο κατέχει κεντρική θέση στην πολιτιστική ζωή του 19ου αιώνα. Είναι το πρώτο και το κυρίαρχο σκηνικό είδος του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Για τους προγόνους μας το θέατρο ταυτιζόταν με την όπερα, ενώ ο όρος «ηθοποιός» δεν χαρακτήριζε μόνο τον δραματικό καλλιτέχνη, αλλά και τον λυρικό ερμηνευτή, τον τραγουδιστή του μελοδράματος. Η ιταλική όπερα και στη συνέχεια η γαλλική όπερα και οπερέτα έδειξε στις πρώτες γενιές των νεόκοπων αστών τι σημαίνει θέατρο, σκηνική πράξη, παράσταση, σκηνική ερμηνεία, υποκριτικό ύφος, θεατρικότητα.

Σε παράλληλη ανάπτυξη με το λυρικό θέατρο διαδόθηκε η μουσική σαλονιού στα ελληνόφωνα αστικά κέντρα. Ο όρος «μουσική σαλονιού» έχει καθιερωθεί για να περιγράψει τη μουσική που πλαισίωνε τις ιδιωτικές βραδινές συναντήσεις στα αστικά σαλόνια του 19ου αιώνα. Το ρεπερτόριο αυτό περιελάμβανε κυρίως μορφές φωνητικής και πιανιστικής μουσικής, παραφράσεις από οπερατικά έργα και δημοφιλή σολιστικά είδη, καθώς και πολυάριθμους χορούς. Το είδος αυτό εν τη γενέσει του συνδέθηκε με το γυναικείο φύλο, αλλά και το πιάνο, το κατ' εξοχήν μουσικό όργανο της ρομαντικής εποχής. Στην παρούσα εισήγηση θα εξεταστεί η παρουσία του λυρικού θεάτρου και της μουσικής σαλονιού στα περιοδικά ποικίλης ύλης του 19ου αιώνα, στο πλαίσιο της ειδικής έρευνας που πραγματοποιείται ως μέρος του Προγράμματος «Χρυσάλλης». Ο περιοδικός τύπος του 19ου αιώνα κρύβει μέσα στις σελίδες του μία μεγάλης αξίας παρακαταθήκη της ελληνικής μουσικοθεατρικής δημιουργίας, την οποία σε μεγάλο βαθμό αγνοούσε η σημερινή μουσικολογική και θεατρολογική έρευνα. Πρόκειται για υλικό ιδιαίτερης ποικιλομορφίας, εκτεινόμενο από την απλή ειδησεογραφία ή τον κριτικό σχολιασμό της εποχικής καλλιτεχνικής κίνησης έως τη δημοσίευση πρωτότυπων, συχνά άγνωστων και μη καταγεγραμμένων μουσικών και λυρικών έργων, που συμπληρώνουν τις βιογραφίες και εργογραφίες Ελλήνων δημιουργών.

Το Ωδείο Αθηνών ως καθοριστικός φορέας πολιτισμικής διαμόρφωσης

Το Ωδείο Αθηνών είναι ένα από τα παλαιότερα μουσικά ιδρύματα στην Ευρώπη καθώς ιδρύθηκε το 1871 και από τότε παραμένει ενεργό και καθοριστικό στη μουσική εκπαίδευση της Ελλάδας. Ταυτόχρονα, μέσω του Ωδείου έχουν δημιουργηθεί παράλληλες δομές που λειτούργησαν και λειτουργούν στη πολιτισμική ζωή της Ελλάδας με τρόπο καθοριστικό. Για παράδειγμα, μία από αυτές τις δομές είναι και η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών.

Σε αυτή την ανακοίνωση ο στόχος θα είναι να καταδειχθεί και να αναδειχθεί ο ρόλος που έπαιξε το Ωδείο Αθηνών στη μουσική ζωή της Ελλάδας αλλά και να διερευνηθεί ο βαθμός διείσδυσής και συμβολής του στη πολιτισμική ζωή της χώρας. Τέλος, θα προσπαθήσουμε να επικεντρωθούμε και να βγάλουμε χρήσιμα συμπεράσματα για τη φυσιογνωμία του ιδρύματος και τις όποιες τυχόν μεταβολές αυτή έχει υποστεί ανά τα χρόνια και τις ιστορικές περιόδους.

Πάπισσα Ιωάννα, μια πρώιμη πρόταση αυτοαναφορικού-ναρκισσιστικού μυθιστορήματος.

Η εργασία αυτή έχει ως αντικείμενό της το μυθιστόρημα του Εμμ. Ροΐδη Πάπισσα Ιωάννα. Στόχος της είναι να αναδείξει το πρώιμο ενδιαφέρον και την ευαισθησία του Έλληνα συγγραφέα γύρω από θεωρητικά ζητήματα ρητορικής και μεταρρητορικής. Ο Ροΐδης φαίνεται να θέτει προδρομικά τόσο στο θεωρητικό-κριτικό, όσο και στο λογοτεχνικό του έργο προηγμένες λογοτεχνικές ανησυχίες, πάνω στις οποίες προσπαθεί να θεμελιώσει την προσωπική του ρητορική και θεωρία για τον λόγο και τη γραφή γενικότερα.

Στο πρώτο μέρος επιχειρούμε να διερευνήσουμε το σύστημα των μεταφορών που διατρέχουν την Πάπισσα, των «ψηλαφητών εικόνων», όπως ο ίδιος ο συγγραφέας τις ονομάζει. Η μεταφορά αποτελεί ένα από τα σταθερά και αποτελεσματικά εργαλεία του ροΐδειου ύφους. Η ευρύτητα, η συνθετότητα και η πολυσημία της καθώς και το πλούσιο φιλοσοφικό υπόβαθρο, πάνω στο οποίο στηρίζεται το σχήμα αυτό, μάς επιτρέπει να πούμε ότι η μεταφορά του Ροΐδη αξιοποιεί και αντλεί τις αρετές και τα χαρακτηριστικά της από τη ρητορική του Αριστοτέλη, τη θεωρία του δηλαδή για τη φύση της λογοτεχνίας και του λόγου και πιο συγκεκριμένα για την έννοια του «μεταφέρειν», όπως αυτή διατυπώνεται στα έργα του μεγάλου φιλοσόφου, Ρητορική και Ποιητική. Η μεταφορά στα χέρια του Ροΐδη γίνεται ένα μέσο υψηλής αναπαραστατικής δύναμης του λόγου αλλά ταυτόχρονα χρησιμοποιείται από τον συγγραφέα μας και ως όχημα, για να μεταφέρει και να προβάλλει τους προβληματισμούς του, τα ιδεολογικά και επιστημολογικά του ενδιαφέροντα πάνω σε θέματα θεωρητικά, ρητορικά και μεταρρητορικά, θίγοντας ζητήματα όπως η διακειμενικότητα, η διαλογική μείξη ειδών και τρόπων, η συνύπαρξη διαφορετικών υφολογικών επιπέδων, η συμφιλίωση πεζού και ποιητικού λόγου.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας επιχειρούμε να ανιχνεύσουμε συγκεκριμένες νεωτερικές τεχνικές και συμβάσεις του μυθιστορηματικού είδους που αξιοποιεί ο Ροΐδης στο έργο του πρώιμα και πειραματικά, οι οποίες συστηματικά εφαρμόστηκαν και θεωρητικά θεμελιώθηκαν αρκετά αργότερα από τους εκπροσώπους και θεωρητικούς του νεωτερικού-μοντέρνου μυθιστορήματος του 20ού αιώνα. Η Πάπισσα αποδεικνύεται ένα έργο που τολμά να αντιδρά στον λογοτεχνικό κανόνα της εποχής του, να παρωδεί τα καθιερωμένα αφηγηματικά είδη και τις συμβάσεις, να διαψεύδει τις παγιωμένες και συμβατικές αναγνωστικές προσδοκίες του κοινού, συστήνοντάς μας τη διαφορετική αφηγηματική του ταυτότητα και αποτελώντας έτσι μια προδρομική μορφή νεωτερικού, αυτοαναφορικού/ναρκισσιστικού μυθιστορήματος.

Η τοπική του μυθιστορηματικού λόγου ως δείκτης συνέχειας, ασυνέχειας ή ρήξης: το παράδειγμα του υστεροβυζαντινού/πρώιμου νεοελληνικού ερωτικού μυθιστορήματος.

Στην πραγμάτευση του θέματος της ανακοίνωσης, σημείο εκκίνησης αποτελεί η διερεύνηση της ιδιαιτερότητας του πρώιμου μυθιστορηματικού λόγου μέσω των διακειμενικών σχέσεων τις οποίες διαμορφώνουν οι αφηγηματικοί τόποι. Η εξέταση στηρίζεται στην υπόθεση εργασίας ότι: η αναζήτηση, η καταγραφή και η ταξινόμηση των αφηγηματικών τόπων, καθώς και η διαπίστωση του τρόπου με τον οποίο κυκλοφορούν από έργο σε έργο και επανενεργοποιούνται διά μέσου των εποχών, θα επιτρέψουν τη βαθύτερη κατανόηση του τρόπου οργάνωσης και λειτουργίας της πρώιμης μυθιστορηματικής γραφής σε ποικίλα επίπεδα. Ταυτοχρόνως, θα δοθεί η δυνατότητα να σταθμιστεί η ευρετική αξία των αφηγηματικών τόπων στην πιστοποίηση των συνεχειών, των ασυνεχειών ή των ρήξεων που παρουσιάζονται στα μυθιστορήματα της υστεροβυζαντινής/πρώιμης νεοελληνικής περιόδου.

Στο πλαίσιο της παραπάνω υπόθεσης εργασίας θα παρουσιαστούν και θα σχολιαστούν παραδείγματα αφηγηματικών τόπων από τα πρώιμα δημόδη ερωτικά μυθιστορήματα, θα συζητηθεί το περιεχόμενο του όρου «αφηγηματικός τόπος» τόσο σε θεωρητικό επίπεδο (λ.χ. η αριστοτελική τοπική σε σχέση με τη σύγχρονη θεωρία για τους αφηγηματικούς τόπους), όσο και σε επίπεδο πρακτικό (λ.χ. οι δυσκολίες τις οποίες αντιμετωπίζει ο ερευνητής στην πιστοποίηση ενός τόπου και στην ταξινόμησή του). Θα συζητηθεί, τέλος, ο ρόλος και η σημασία που μπορεί να έχει η εξέταση της τοπικής στην προσέγγιση και αποτίμηση του πρώιμου μυθιστορηματικού λόγου.

Η μορφή της Μήδειας στη σύγχρονη Ελληνική και Γεωργιανή λογοτεχνία (Τυπολογικοί παραλληλισμοί)

Ο σκοπός της έρευνάς μας είναι να μελετηθούν καινούριες τάσεις ερμηνείας του λογοτεχνικού μύθου και της μορφής της Μήδειας στη σύγχρονη Ελληνική και Γεωργιανή Λογοτεχνία.

Η λογοτεχνική μορφή της Μήδειας έχει επεξεργαστεί σε διάφορες παραλλαγές και ήταν δημοφιλής ανάμεσα σε συγγραφείς επί αιώνες. Η Μήδεια, η οποία συμπεριέλαβε στον εαυτό της τελείως αντιφατικά χαρακτηριστικά, ήταν ιδανική λογοτεχνική μορφή με την οποία οι συγγραφείς και οι καλλιτέχνες μπορούσαν να επεξεργαστούν το πρόβλημα του «Εαυτού» και του «Άλλου».

Η αποτίμηση του λογοτεχνικού μύθου και η μελέτη των στοιχείων που συνθέτουν την εικόνα της Μήδειας στη σύγχρονη ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία θα γίνει μέσα από την μελέτη των έργων του 20ού-21ου αιώνα (Βασίλης Γκουρογιάννης «Μήδεια», Κώστας Καναβούρης «Η Μήδεια δεν βλέπει εφιάλτες», Βασίλης Μπουντούρης «Η άλλη Μήδεια», Μπόστ «Μήδεια», Γρηγκόλ Ρομπακίτζε «Μέγκη – η Γεωργιανή δεσποινίδα ή οι κοτσίδες της Μήδειας», Οτάρ Τσιλάτζε «Ένας άνθρωπος πήγαινε στο δρόμο» κ.ά.)

Θεωρώντας ότι πολλοί λογοτεχνικοί μύθοι φορτίζονται σε μεγάλο βαθμό από την ιστορική συγκυρία—συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις που τους δίνουν ή αλλάζουν περιεχόμενο—, θα προσπαθήσουμε να εντοπίσουμε σε ποιό βαθμό ο μύθος της Μήδειας έχει υποστεί μεταλλάξεις και μεταποιήσεις. Έτσι, μαζί με το λογοτεχνικό ενδιαφέρον ιδιαίτερη σημασία αποκτά και η πολιτισμική πλευρά του ζητήματος. Στα τέλη του 21ου αιώνα το ενδιαφέρον προς το λογοτεχνικό μύθο της Μήδειας αυξάνει. Τα κίνητρα μπορεί να είναι πολλά και διαφορετικά. Μερικοί λογοτέχνες προσπαθούν να απαλλάξουν την Μήδεια από την ευθύνη της δολοφονίας, άλλοι χρησιμοποιούν την μορφή της ως σύμβολο φεμινισμού.

Βάσει μιας συγκριτικής προσέγγισης η μελέτη προσπαθεί να δείξει, πώς εκφράστηκαν στην λογοτεχνία τα στοιχεία των πολιτισμικών αλλαγών που λειτουργούσαν σε δύο αυτές κοινωνίες, και πώς λειτουργούν μέσα στα λογοτεχνικά έργα των Ελλήνων και Γεωργιανών Συγγραφέων.

Η φυσιογνωμία του καινούργιου κόσμου: ποιητική του ηθικού υποκειμένου σε καιρούς κρίσης

Στο ποίημα «Διερώτηση για να μην κάθομαι άνεργος», ο Νίκος Καρούζος αναρωτώμενος τι είναι τα ποιήματα εκείνος καταλήγει στην αφοπλιστική διαπίστωση ότι ενώ «πολλοί τα βαλσαμώνουν ως μηνύματα» ενώ εκείνος τα αντιλαμβάνεται ως «ενθύμια φρίκης». Στην ομιλία μου θέλω να διερευνήσω πως το ηθικό και το συγγραφικό υποκείμενο (στην έννοια του συγγραφικού υποκειμένου συμπεριλαμβάνεται και το ποιητικό υποκείμενο) διασταυρώνονται και αποκλίνουν στα έργα που παράγονται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 (Αναγνωστάκης, κτλ.) και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας που διανύουμε (Στίγκας, Δημητρακάκη, κτλ.). Η ομιλία μου δεν θα επικεντρωθεί μόνο στην πολιτική διάσταση του ατόμου και στις συνθήκες οι οποίες καθιστούν δυνατή ή αδύνατη τη σύσταση της κοινωνικής ομάδας αλλά θα διερευνήσει πως αποτυπώνονται στη λογοτεχνική παραγωγή των περιόδων αυτών αντίρροπες τάσεις εδραίωσης ενός συγκεκριμένου κοινωνικού και συγγραφικού υποκειμένου και ο ενεργός πειραματισμός με αντιστεκόμενες μορφές και δομές.

Αληθινές Ιστορίες: η γοητεία της λογοτεχνικής μη-μυθοπλασίας στο πλαίσιο της ελληνικής δημοσιογραφίας

Μια πρόσφατη τάση που μοιάζει να μαγνητίζει και να γοητεύει τόσο το τηλεοπτικό όσο και το αναγνωστικό κοινό είναι η εμμονή στις λεγόμενες αληθινές ιστορίες, ειδήσεις από όλο τον κόσμο —κάτι που πάντα συνέβαινε σε περιόδους μεγάλων κοινωνικών αναταραχών. Η Ελλάδα της κρίσης μπορεί να υποδεχτεί στους κόλπους της τον μεγάλο αριθμό μεταναστών που εισρέουν συνεχώς στο εσωτερικό της; Η μετανάστευση, η φτώχεια, η κατασκευή της εθνικής συνείδησης, οι φυλετικές, οικονομικές και κοινωνικές διακρίσεις, η σύγκρουση των πολιτισμών και των θρησκειών, αποτελούν σήμερα τα καυτά θέματα της επικαιρότητας που απασχολούν τους πολίτες και τους σημερινούς ‘νέους δημοσιογράφους’. Η επιθυμία για αντικειμενική, γεγονοτική πληροφόρηση, μέσα από προσωπικές ιστορίες βγαλμένες από τα πρωτοσέλιδα, έχει εντατικοποιηθεί λόγω των έκρυθμων και επισφαλών κοινωνικών καταστάσεων του 21ου αιώνα και εκφράζεται μέσα από την ανελέητη δίψα του κοινού για δράμα, για ψυχαγωγία «βασισμένη σε αληθινά γεγονότα», όπως διαβάζουμε συνήθως στα οπισθόφυλλα λογοτεχνικών βιβλίων και στους τίτλους έναρξης κινηματογραφικών ταινιών. Αν τον 19ο αιώνα ο τομέας της μη-μυθοπλασίας ήταν δημοφιλής, σήμερα είναι εξίσου αν όχι ακόμη περισσότερο περίβλεπτος απ’ ότι το ακραιφνές μυθιστόρημα, φαίνεται ότι αποτελεί τελικά κατά τον κριτικό Seymour Krim, την *de facto* λογοτεχνία της εποχής μας.

Η παρούσα εισήγηση -ορμώμενη από το ρεύμα της ‘νέας δημοσιογραφίας’ που ξεπρόβαλλε στην αμερικανική κοινωνία της δεκαετίας του 1960 και που συνδύαζε τη δημοσιογραφία με τη λογοτεχνία σε ένα υβριδικό είδος λόγου που αποσκοπούσε να φτάσει όσο το δυνατόν πιο κοντά στην αλήθεια των γεγονότων-αποπειράται να φέρει στο φως ελληνικά παραδείγματα ‘νέας δημοσιογραφίας’ τα οποία αποδεικνύουν ένα διαρκές αίτημα ανανέωσης του δημοσιογραφικού λόγου στη χώρα και έρχονται να προτείνουν μια άλλη, εναλλακτική δημοσιογραφία δίπλα στη συμβατική δημοσιογραφία των ελληνικών εφημερίδων και περιοδικών που αδυνατούν να εκφράσουν επιτυχώς την ταραγμένη εποχή που διανύουμε.

Πώς συνδυάζεται η δημοσιογραφία με τη λογοτεχνία στις ελληνικές εκδοχές της ‘νέας δημοσιογραφίας’; Έχουμε να κάνουμε με επιτυχημένα παραδείγματα σύζευξης του δημοσιογραφικού και του λογοτεχνικού πεδίου; Η διείσδυση της λογοτεχνίας στη δημοσιογραφία συνιστά τελικά την απαρχή μιας κρίσης στο δημοσιογραφικό επάγγελμα ή την απάντηση σε αυτήν; Με αυτά και άλλα καίρια ερωτήματα που άπτονται της γοητευτικής ανάμειξης της δημοσιογραφίας με τη λογοτεχνία θα ασχοληθούμε στην ομιλία μας.

Ποιητική του τοπίου. Ρομαντικά και κλασικιστικά στοιχεία στην ποίηση της Σαπφούς Λεοντιάδος: συνέχειες / ασυνέχειες

Η εισήγηση αυτή επιχειρεί να αναδείξει τη συνέχεια ή την ασυνέχεια σχετικά με τις ρομαντικές απηγήσεις στο έργο της «καλλικελάδου τής Ιωνίας αηδόνος» Σαπφούς Λεοντιάδος (Κωνσταντινούπολη, 1830/1832-1900), με κυρίαρχη δεσπόζουσα το ρομαντικό μοτίβο της περιπλάνησης/περιήγησης.

Η διερευνητική μας προοπτική διαρθρώνεται, ως εκ τούτου, γύρω από δύο άξονες. Σε ένα πρώτο επίπεδο μας ενδιαφέρει, κατά κύριον λόγο, να αναδείξουμε την τυπολογία των μακροσκελών, κατά τα άλλα, ποιημάτων της σε ό,τι αφορά την καταγραφή ρομαντικών και κλασικιστικών στοιχείων, «είδος μικτό αλλά νόμιμο», για να φανεί η συνέχεια αυτής της τάσης που υπηρέτησαν, με επιτυχία, οι Κάλβος και Σολωμός.

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, θα ακολουθήσουμε τα ταξιδιωτικά βήματα της Μικρασιάτισσας ποιήτριας και παιδαγωγού σε σημαίνοντες πνευματικούς κυρίως τόπους και θα εστιάσουμε στην ποιητική τους πρόσληψη, σκιαγράφηση και αποτύπωση. Τα ποιήματα που θα προσεγγίσουμε απεικονίζουν διαφορετικής υφής τοπία, το οποίο συνεπάγεται διαφορετικές οπτικές γωνίες. Η ποικιλόμορφη τοπιογραφία της Λεοντιάδος, αστική και νησιωτική, περιλαμβάνει τόσο το κλεινόν άστυ και το συνακόλουθο «προσκύνημα» στην Ακρόπολη, την οποίαν αποθεώνει, όσο και δύο από τις «Χαλκηδόνιες νήσους» (Αριστοτέλης): Αντιγόνη και Χάλκη, για ανάπαυση, στοχασμό και περισυλλογή μέσα στη φύση, ως τόπους διαφυγής. Συνεπώς, η έκδηλη ασκητική αφοσίωση της ποιήτριας στο φυσικό περιβάλλον, θα μας επιτρέψει να διερευνήσουμε τη συνέχεια/ασυνέχεια στο μείζον ζήτημα της ποιητικής θεώρησης της φύσης και ειδικότερα της διπολικής σχέσης: ανθρώπου/ φύσης. Ο ευρωπαϊκός ρομαντισμός, όπως είναι γνωστό, επαναπροσδιόρισε τη σχέση Τέχνης – Φύσης. Θα δούμε αν η Λεοντιάς απεικονίζει μια φύση απειλητική προς τον άνθρωπο, ακολουθώντας τη θεμελιώδη αρχή της ρομαντικής σύγκρουσης του εκλεκτού ατόμου με την άγρια φύση ή αν αντιβαίνει τον κανόνα και δίνει άλλες διαστάσεις στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα, ανακαλώντας ειδυλλιακές γαλήνιες εικόνες.

Το ρομαντικό κίνημα κατόρθωσε να προσδώσει στη Φύση οντολογική υπόσταση. Για τη Λεοντιάδα, η Φύση μεταρσιώνεται αποκτώντας «φωνή» και τέτοια υπόσταση, ώστε το ποιητικό υποκείμενο να διαλέγεται μαζί της. Οι υποβλητικές ποιητικές εικόνες των υπό εξέταση ποιημάτων δεν ανήκουν απλώς στο οπλοστάσιο των νεοκλασικιστικών διακοσμητικών περιγραφών, αλλά, εμπεριέχοντας νέο σημασιολογικό-συμβολικό περιεχόμενο, συνιστούν δομικά μέρη του κειμένου, όπως άλλωστε το είχε προτείνει ο A. W. Schlegel για να υπερκερασθεί το πρόβλημα που ανέκυψε, όταν οι ρομαντικοί ποιητές ερευνούσαν τρόπους μετατροπής του οραματικού σε απτό και αναζητούσαν το ιδανικό μέσα στο πραγματικό.

L'eco del futurismo italiano in Grecia – Il caso di Giorgio Theotokas

Il Futurismo nasce all'inizio del Novecento, un periodo di notevole fase evolutiva dove tutto il mondo dell'arte e della cultura era stimolato da numerosi fattori determinanti: le guerre, la trasformazione sociale dei popoli, i grandi cambiamenti politici e le nuove scoperte tecnologiche e di comunicazione, come il telegrafo senza fili, la radio, aeroplani e le prime cineprese; tutti fattori che arrivarono a cambiare completamente la percezione delle distanze e del tempo, rendendo più vicini fra loro i continenti.

Il XX secolo era quindi invaso da un nuovo vento, che portava all'interno dell'uomo una nuova realtà: la velocità. I futuristi intendevano idealmente "bruciare i musei e le biblioteche" in modo da non avere più rapporti con il passato e concentrarsi così sul dinamico presente; tutto ciò, come è ovvio, in senso ideologico. Le catene di montaggio abbatterono i tempi di produzione, le automobili aumentavano ogni giorno, le strade si illuminarono di luce artificiale e si avvertiva questa nuova sensazione di futuro e velocità sia nel tempo impiegato per produrre o arrivare ad una destinazione, sia nei nuovi spazi che potevano essere percorsi, sia, infine, nelle nuove possibilità di comunicazione.

Il movimento futurista nacque inizialmente in Italia e successivamente si diffuse in tutta Europa.

Nello stesso periodo in Grecia, il Futurismo diventa oggetto di critica, In particolare, vengono trattate e discusse negativamente le idee futuriste sulla distruzione/distacco dal passato, perché, secondo Palamas (1911), il manifesto rappresenta lo "sterile nuovo" e minaccia la stabilità e la valenza della tradizione del "vecchio".

Anni dopo, il giovane (all'epoca) Giorgio Theotokas pubblica nel 1929 "Spirito Libero", un testo-manifesto che viene caratterizzato da ottimismo giovanile.

Senza fare proprie le idee del movimento, Theotokas insiste nel voler sottolinearne l'euforia della gioventù e le nuove scoperte tecnologiche della sua epoca e cerca la rottura con tutto ciò che è venuto prima, tutto protratto verso il futuro.

Ο κήπος στον *Πολυπαθή* του Γρηγορίου Παλαιολόγου (1839)

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με την καταληκτική σκηνή του *Πολυπαθούς*, του πρώτου μυθιστορήματος του Γρηγορίου Παλαιολόγου (1839). Στο τέλος του έργου, ο Αλέξανδρος Φαβίνης, ύστερα από πολλές περιπέτειες και περιπλανήσεις σε Ανατολή και Δύση, αποσύρεται στην κατοικία του στην Αθήνα μαζί με τη γυναίκα του, Ρωξάνδρα. Μαζί φροντίζουν και περιποιούνται τον κήπο τους, δίχως να συμμετέχουν στις πολιτικές εξελίξεις του τόπου. Η ενασχόληση του ζευγαριού με τον κήπο μπορεί να συσχετιστεί αρχικά με την τελευταία σκηνή από τον *Καντίντ* του Βολταίρου (όπου και η περίφημη φράση: “Il faut cultiver notre jardin”). Ωστόσο, ο τρόπος που χειρίζεται ο Παλαιολόγος το θέμα του διαφοροποιείται σε διάφορα σημαντικά σημεία από τον *Καντίντ*, κυρίως σε ό,τι αφορά τη στάση των δύο ηρώων απέναντι στην κοινωνία. Κατά δεύτερον, ο ενδεχόμενος ερωτισμός που κρύβεται πίσω από τον παλαιολόγειο κήπο (περισσότερο με την έννοια της αμοιβαίας αγάπης, εφόσον το ζευγάρι δεν είναι πια νέο) δημιουργεί πιθανές διακειμενικές σχέσεις με το κύριο πρότυπο του *Πολυπαθούς*, τον *Ζιλ Μπαλς* του Λεσάζ, όπως επίσης και με κάποιες ελληνικές μυθιστορίες της ύστερης αρχαιότητας και του Μεσαίωνα, όπως το *Λευκίππη* και *Κλειτοφών* του Αχιλλέως Τατίου και το *Υσμίνη και Υσμινίας* του Ευσταθίου Μακρεμβολίτη. Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι η διερεύνηση των παραπάνω διακειμενικών σχέσεων, όπως και ο ιδεολογικός προσδιορισμός της τελικής σκηνής του *Πολυπαθούς*. Τέλος, θα γίνουν πρόσθετες αναφορές στο μοτίβο του ερωτικού κήπου στις δημώδεις μυθιστορίες του ελληνικού Μεσαίωνα, παρόλο που η σχέση τους με το μυθιστόρημα του Παλαιολόγου θα πρέπει να θεωρείται αμφίβολη, καθώς την εποχή που εκδίδεται ο *Πολυπαθής*, οι δημώδεις μυθιστορίες δεν διαθέτουν καν αξιόπιστες εκδόσεις.

Αρχαιολογία και Ιστορία της Τέχνης: Η Κυκλαδική Τέχνη και η αισθητική του Μοντερνισμού στον Christian Zervos

Το κυκλαδικό ειδώλιο με το απλοποιημένο σχήμα, τον μερικό τονισμό των λεπτομερειών (επιμήκεις κυλινδρικοί λαιμοί, αναγεργμένα κεφάλια, τονισμένες μύτες) προκαλεί, στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα, το ενδιαφέρον τόσο των μοντέρνων καλλιτεχνών όσο και των κριτικών και των ιστορικών της τέχνης. Αποτελεί ένα από τα πολυάριθμα, έμμεσα σημεία αναφοράς των καλλιτεχνών, καθώς οι πηγές τους εντοπίζονται σε όλα τα μήκη και πλάτη, σε όλες τις εποχές, από την παλαιολιθική έως τα έργα της πρώιμης αναγέννησης. Οι μοντέρνοι καλλιτέχνες καταφεύγουν ενσυνείδητα είτε σε μορφές του μακρινού παρελθόντος είτε σε τόπους μακρινούς και εξωτικούς, όπου τίποτε δεν θυμίζει το λαμπρό παρελθόν του ευρωπαϊκού κόσμου και τις κλασικές καταβολές του. Η εμμονή στην απλοποίηση και τη σχηματοποίηση οδηγεί τους καλλιτέχνες σε έναν «καλλιτεχνικό» ή «στιλιστικό» πριμιτιβισμό, μέσω του οποίου ανακαλείται στην μνήμη η αρχετυπική μορφή. Τα κυκλαδικά ειδώλια, γίνονται ευρέως γνωστά και καθιερώνονται ως έργα τέχνης. Η καθιέρωσή τους δεν αφορά, την περίοδο αυτή, στους επαΐοντες αλλά, στους καλλιτέχνες, τους ιστορικούς και τους κριτικούς της τέχνης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του Christian Zervos, ο οποίος υπερασπίζεται το πρωτοκυκλαδικό ειδώλιο, όταν αναφέρεται στην «έλλειψη στοργής για την λαμπρή αυτή νεότητα της ελληνικής τέχνης». Ο Zervos, ιστορικός της τέχνης, συλλέκτης και φίλος των καλλιτεχνών της εποχής του, ίδρυσε, το 1926, το περιοδικό Cahiers d'Art προκειμένου να υποστηρίξει τις ιδέες και την αισθητική του Μοντερνισμού. Τα κυκλαδικά ειδώλια από παράξενα, χονδροειδή και άσχημα, βαρβαρικά και πρωτόγονα αναγνωρίζονται ως έργα τέχνης και αρχίζουν να επιβάλλονται χωρίς να απαιτείται η αρχαιολογική τους ταυτότητα. Ξεκομμένα από το περιβάλλον τους, διακινούνται με ευκολία, αλλάζουν χέρια, πρωταγωνιστούν σε μεγάλες εκθέσεις, φιγουράρουν σε καταλόγους, εμπορευματοποιούνται. Το έκδηλο ενδιαφέρον ειδικών και μη τα καθιστά περιζήτητα τόσο στην έρευνα όσο και στην αγορά έργων τέχνης.

Σχετικά με το τέλος της αρχαιότητας

Η απόφαση για την έννοια του "τέλους της αρχαιότητας" όσο και για τον χρόνο που αυτό τοποθετείται, είναι καθοριστικές για τον ελληνικό κόσμο, αλλά και για την κοσμοϊστορία. Με τη διατύπωση αυτή, εννοείται ότι ο "αρχαίος" κόσμος παύει να υφίσταται —τα θεμέλια, οι θεσμοί, οι αξίες κλπ.— και η ανθρωπότητα εισέρχεται ουσιαστικά στον Μεσαίωνα. Ο χρόνος του "τέλους της αρχαιότητας" τοποθετείται συνήθως μεταξύ του 4ου και του 6ου αιώνα.

Η άποψη που θα υποστηρίξω, εν προκειμένω, είναι ότι το τέλος του "κόσμου της αρχαιότητας" συντελείται ουσιαστικά τον 19ο αιώνα και σε ότι αφορά στον ελληνισμό η αρχή του ανάγεται στην ελληνική Επανάσταση. Από τότε και στη διάρκεια ενός αιώνα, αποδομείται το ελληνικό ή ανθρωποκεντρικό κοσμοσύστημα μικρής κλίμακας που αποτέλεσε την διακρίνουσα βάση του ελληνισμού, ο οποίος εισέρχεται στη φάση της μεγάλης κοσμοσυστημικής κλίμακας. Με μια λέξη το τέλος της αρχαιότητας για την Εσπερία δεν συμπίπτει με το τέλος της αρχαιότητας στον ελληνικό κόσμο. Επιπλέον, η ίδια η Αναγέννηση στην Δυτική Ευρώπη θα συντελεσθεί με τις πραγματολογικές παραμέτρους της "αρχαιότητας", τις οποίες θα απορρίψει ουσιαστικά μόλις στη διάρκεια του 19ου αιώνα.

Comics και λογοτεχνία: από τα Κλασικά Εικονογραφημένα στα Graphic novels

Τα τελευταία χρόνια τα comics σημειώνουν τεράστια εκδοτική επιτυχία. Στόχος της εργασίας είναι η μελέτη της μεταφοράς σε comics λογοτεχνικών έργων. Τάση ήδη διαδεδομένη από τον περασμένο αιώνα –πιο γνωστό παράδειγμα τα δημοφιλή έως τις μέρες μας «Κλασικά Εικονογραφημένα». Πώς όμως οι νεότεροι κομίστες συνομιλούν με τα λογοτεχνικά κείμενα; Ποια επιλέγουν; Ακολουθούν τους παλαιότερους ομοτέχνους τους; Πώς οι επιλογές τους επηρεάζουν την έννοια του «κλασικού»; Είναι γνωστό πως η αμερικάνικη σειρά Classics Illustrated επιχείρησε να απαντήσει στις κατηγορίες που ήθελαν τα comics να ανήκουν στην παραλογοτεχνία και συνεπώς να θέτουν σε κίνδυνο τον παιδαγωγικό ρόλο της λεγόμενης 'υψηλής' λογοτεχνίας. Με αφορμή λοιπόν την αυξανόμενη στις μέρες μας παρουσία γραφιστικών μυθιστορημάτων (Graphic novels), το σενάριο των οποίων στηρίζεται σε λογοτεχνικά έργα, η παρούσα εργασία διερευνά, πρώτον, τι άλλαξε ώστε τα comics να κερδίζουν στις μέρες μας κριτική και αναγνωστικό κοινό, και δεύτερον πώς οι σύγχρονοι κομίστες συνομιλούν με κείμενα που θεωρούνται "κλασικά" στο παγκόσμιο και ελληνικό λογοτεχνικό πεδίο (Σαίξπηρ, Πόε, Κάφκα, και οι δικοί μας, Βουτυράς, Καρυωτάκης, Καβάφης και άλλοι).

L'image de la Grèce et du Japon dans les premières expositions universelles (1851-1910): changement ou continuité

Conçues au départ comme un moyen d'échanger les nouvelles connaissances technologiques avant de contribuer au développement des nations présentes lors de l'événement, les Expositions universelles sont devenues très tôt une vitrine privilégiée pour montrer également aux "autres" les changements produits à l'intérieur des pays représentés, en quête de ce progrès qui était si recherché au XIXe siècle.

Dans ce contexte, les exemples de la Grèce et du Japon sont très intéressants car, appartenant à des civilisations différentes, ayant un passé riche et reconnu, ils se trouvent au XIXe siècle considérées comme des nations "arriérées" et donc vouées à faire des efforts pour "retrouver" leur gloire passée. Les Expositions deviennent alors un excellent moyen pour "afficher" ces changements. Or, il se trouve que ces changements -si souhaités par les Puissances occidentales- seront, paradoxalement boudés par celles-ci, car considérés comme contraires à "l'esprit" grec et japonais. Ainsi, nous pouvons nous demander finalement si l'image montrée par les deux nations lors des Expositions et la réception de celle-ci de la part des autres Puissances relève de la continuité ou du changement.

Ο ρόλος της χρονικής ασυνέχειας στις διακειμενικές νοηματοδοτήσεις του λογοτεχνικού μύθου

Αφετηρία μου αποτελεί ο διάλογος του λογοτέχνη με το πρωτογενές μυθικό υλικό και το δευτερογενές λογοτεχνικό υλικό που απορρέει από το πρώτο, καθώς και η συνεπαγόμενη υπερ-σημειοδότηση του μυθικού κώδικα: η χρήση ενός και μόνο χαρακτηριστικού προσώπου, συμβόλου ή κατάστασης ενός μύθου προκαλεί το διακειμενικό διάλογο με όλα τα μυθικά ή λογοτεχνικά του προπλάσματα. Ο συλλογικός χαρακτήρας του λογοτεχνικού μύθου, όμως, εγκαθιδρύεται και στην προσληπτική του δυναμική: ο σύγχρονος ή ιδανικός ή ενεχόμενος αναγνώστης αποτελούν χαρακτηριστικούς όρους συμπύκνωσης του κοινού που καταξιώνει και νοηματοδοτεί κάθε λογοτεχνικό έργο. Η διαδικασία της παραγωγής διατηρεί τη δευτερογενή συλλογική της διάσταση χάρη στη διακειμενικότητα, και μόνο η πρόσληψη ολοκληρώνει τη συλλογική διαδικασία σημασιοδότησης της προτεινόμενης από το συγγραφέα ερμηνευτικής διακειμενικότητας. Η δυνατότητα διακειμενικής ανάσυρσης λανθανουσών σημασιολογικών εκδοχών από τον αναγνώστη συνιστά βασικό μηχανισμό επικύρωσης, ακύρωσης ή μετατροπής των προτεινόμενων από το συγγραφέα νοηματοδοτήσεων. Προτείνω, έτσι, την εισαγωγή του όρου "διακειμενικό σημαίνον", εννοώντας την πρόταση νοηματοδότησης της μορφής σε πρώτο επίπεδο από το λογοτέχνη και την ουσιαστική επικύρωση, ακύρωση ή μετατροπή της σε δεύτερο επίπεδο από τον αναγνώστη. Ο τελευταίος αναλαμβάνει να σημασιοδοτήσει ένα σημαίνον που είναι «μερικώς κενό», διότι οι διακειμενικές του εμπειρίες – συμπεριλαμβανομένων των υποδείξεων του συγγραφέα – παρέχουν τη δυνατότητα επιλογής των σημειωτικών υλικών με τα οποία θα επανανοηματοδοτήσει το μυθικό σημαίνον. Για παράδειγμα, η αναφορά του ονόματος Μήδεια ή Κίρκη σε ένα λογοτεχνικό έργο αναγκάζει τον αναγνώστη να αναζητήσει και άλλα σημεία-γέφυρες με τον αντίστοιχο μύθο και τις λογοτεχνικές του μεταπλάσεις, αλλά και το όνομα αυτό ως διακειμενικό σημαίνον στο νέο του μυθικό αφηγηματικό πλαίσιο είναι «μερικώς κενό», διότι οι διακειμενικές του συσχετίσεις είναι νέες και ο αναγνώστης θα επιλέξει από αυτές το κατάλληλο σημασιολογικό του περιεχόμενο. Οι διακειμενικές νοηματοδοτήσεις του δέκτη αναπροσαρμόζουν το πολιτισμικό και ιδεολογικό τους φορτίο με βάση διάφορα κριτήρια, εκ των οποίων τρία ιδιαίτερα σημαντικά, κατά τη γνώμη μου, είναι η μορφική αποτύπωση του μυθικού σεναρίου, η αλληγορική ευελιξία ως κειμενική αρετή του μυθικού υλικού και η επιλογή του κατάλληλου λογοτεχνικού γένους για κάθε περίπτωση. Το πρώτο σχετίζεται με την αισθητική αποτίμηση του λογοτεχνικού έργου, το δεύτερο με την πολυπρισματική διάσταση της μυθικής πλοκής, και το τρίτο με τις ιδιαίτερες συνθήκες ευδοκίμησης των διακειμενικών νοηματοδοτήσεων στο ενδεδειγμένο λογοτεχνικό γένος.

Απόπειρες αμφισβήτησης της «κρίσης» ως ηγεμονικής πολιτισμικής μεταφοράς, με όρους κοινωνιολογίας της τέχνης

Στο κείμενο αυτό, αντλώντας από δυο πεδία, αυτό της θεωρίας του λόγου (political discourse theory) όπως αυτή έχει διαμορφωθεί από τους Ernesto Laclau, Cantal Mouffe & Γιάννη Σταυρακάκη, και αυτό της τέχνης, στη μορφή των performances, επιχειρούμε να αναδείξουμε πώς η «κρίση», ως ηγεμονική πολιτισμική μεταφορά, μπορεί να αμφισβητείται, να πλαισιώνει και να επικοινωνεί με θεωρητικές και μεθοδολογικές παραδοχές των κοινωνικών επιστημών.

Στις ερευνητικές μας προθέσεις είναι:

η αμφισβήτηση της ουσιοκρατικής συζήτησης της «κρίσης» και της ομογενοποίησης του κοινωνικού πεδίου που αυτή επιχειρεί να εδραιώσει με τη συνδρομή των μιντιακών λόγων η υπονόμηση των αυθαίρετων και απλουστευτικών αναγωγισμών που επιχειρούνται στο όνομά της, στηρίζοντας και νομιμοποιώντας εκτεταμένες κοινωνικές αδικίες σε βάρος των πιο αδύναμων κοινωνικών στρωμάτων.

Ως εμπειρικό υλικό χρησιμοποιούμε performances που δημιουργήθηκαν με αφορμή τον διαγωνισμό solo performance του Κέντρου για Παραστατικές Τέχνες, Κινητήρας studio (www.kinitiras.com) τον Φεβρουάριο 2010, με τίτλο «Τι μου αρέσει στην κρίση». Σύμφωνα με την ανάγνωσή μας, οι όροι εικαστικής διαπραγμάτευσης της κρίσης συγκλίνουν ιδεολογικά με τους όρους συζήτησης της κρίσης σε κοινωνιολογικά συμφραζόμενα. Αντλούμε, επίσης, από δημοσιευμένα στον καθημερινό τύπο κείμενα της διετίας (2009-2011), συγκεντρωμένα με άλλη αφορμή (με κριτήριο να αφορούν τη συζήτηση για αλλαγές στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, πριν την ψήφιση του Νόμου 4009, ΦΕΚ 195/6-9-2011) και να περιλαμβάνουν επικλήσεις στην κρίση.

Στα διαφορετικά αυτά υλικά, δηλαδή το εικαστικό και το μιντιακό, υποβάλλουμε κοινά ερευνητικά ερωτήματα. Υιοθετούμε την προσέγγιση που η Κοντογιαννοπούλου-Πολυδωρίδη (1997: 18), ονομάζει «λογική στη χρήση»: είναι μη προβλέψιμη η συμβολή των πραγματολογικών δεδομένων σε ένα ζήτημα, και δεν υπάρχουν αυτονόητα κριτήρια για την επιλογή ή την αναζήτηση 'χρήσιμου' πραγματολογικού υλικού. Το πρόβλημα που συνεπάγεται μια τέτοια αντίληψη είναι ότι η αντίστοιχη ερευνητική πρακτική δεν είναι δυνατό να μεταδοθεί ή να διδαχθεί συστηματικά. Δεν μπορεί, δηλαδή, να αποτελέσει μέρος μιας 'ανακατασκευασμένης λογικής'. Μπορεί, όμως, να αναπτυχθεί ως μέρος της 'λογικής-στη-χρήση'.

Η ανάλυση του εμπειρικού υλικού αναδεικνύει την πολλαπλότητα των επιπέδων που συναρθρώνονται στη συγκρότηση της έννοιας της κρίσης, και στηρίζει την ερευνητική διαπίστωση ότι τα «προκρούστεια ηθικολογικά σχήματα» (Σταυρακάκης, 2011), μέσα από τα οποία δημόσιοι ηγεμονικοί λόγοι, που είναι σε κυκλοφορία, συζητούν την κρίση, δεν καταφέρνουν εν τέλει να συσκοτίσουν την ευρύτητα του πεδίου δυνατοτήτων ορισμού και κυρίως διαχείρισής της.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Κοντογιαννοπούλου – Πολυδωρίδη, Γ. (1997) Κοινωνιολογική Ανάλυση της Ελληνικής Εκπαίδευσης, Οι Εισαγωγικές Εξετάσεις, Τόμος Ι, Μέθοδος, Κοινωνικά Υποκείμενα, Ιεράρχηση της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα: Gutenberg
Σταυρακάκης, Γ. (2011) Οι πολιτισμικές ρίζες της κρίσης (Η Πόλις και η πόλη: Η ελληνική κοινωνία σε αναστοχασμό): <http://www.sgt.gr/gr/multimedia/20,6,183>

Μνήμη και παράδοση στον σύγχρονο ελληνικό κινηματογράφο λίγο πριν την κρίση: συνέχειες και ασυνέχειες

Λίγα χρόνια πριν την κρίση που γνωρίζει ο ευρωπαϊκός και παγκόσμιος χώρος και λίγο πριν την ανάδυση ενός «νέου» ελληνικού κινηματογράφου της κρίσης, δύο ταινίες με διαφορά ενός χρόνου τοποθέτησαν, κατά τη γνώμη μου, τις βάσεις για ένα συνολικό αναστοχασμό γύρω από την ελληνική πραγματικότητα και το ζήτημα της συνέχειας. Πρόκειται για τις ταινίες ο Γιος του φύλακα του Δημήτρη Κουτσιαμπασάκου (2006) και διόρθωση του Θάνου Αναστόπουλου (2007). Οι δύο ταινίες έχουν διαφορετική μεταξύ τους θεματολογία και αισθητική. Η πρώτη αναφέρεται στην επιστροφή στην ύπαιθρο με έναν κλασικό αφηγηματικό τρόπο ενώ η δεύτερη περιδιαβαίνει το άστυ με εκτεταμένη χρήση του ψηφιακού βίντεο. Ωστόσο, και οι δύο ταινίες ξεχωρίζουν από την τρέχουσα παραγωγή της εποχής (σεξοκωμωδίες, κομεντί τηλεοπτικού χαρακτήρα, εθνικιστικά έπη όπως ο *El Greco*).

Η ταινία του Κουτσιαμπασάκου καταφέρνει κάτι εξαιρετικά σπάνιο για ελληνική ταινία του σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου: να συνομιλήσει με αυτό που γενικά και άκριτα αποκαλούμε παράδοση καθώς και να αντιμετωπίσει τα ζητήματα του παρελθόντος και της μνήμης. Από την άλλη, η ταινία του Αναστόπουλου καταφέρνει να μιλήσει για πράγματα σύγχρονα (ρατσισμός, πολυπολιτισμικές κοινωνίες, μισαλλοδοξία, σύγχρονες μορφές οικογένειας, κ.τ.τ.) εμμένοντας στο αστικό παρόν με μία ψηφιακή αισθητική αρκετά πρωτόγνωρη για εκείνη τη συγκυρία. Ο λόγος της αρθρώνει μία ουσιαστική κριτική της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας με όλα τα στοιχεία που συγκροτούν την νεοελληνική ταυτότητα των τελευταίων ετών και θέτει άμεσα το ζήτημα των συνεχειών και των ασυνεχειών στη συγκυρία.

Σε μία συγκυρία όπου ο «θάνατος του παρελθόντος» προβάλλεται συνεχώς ενώ αυτό που κυριαρχεί είναι ένα συνεχές παρόν, κατακερματισμένο και ανιστορικό, η ταινία του Κουτσιαμπασάκου θεωρεί ότι οποιαδήποτε φυγή προς το μέλλον περνά απαραίτητα από τη διαπραγμάτευση του παρελθόντος και της παράδοσης με όρους ιστορίας και όχι με κάποιον φολκλορικό ή νοσταλγικό τρόπο. Από την άλλη, η ταινία του Αναστόπουλου επανατοποθετεί την νεοελληνική ταυτότητα σε νέα πλαίσια ανοίγοντας νέους διαπραγματευτικούς ορίζοντες. Και οι δύο ταινίες μετατρέπονται σε τόπους μνήμης που διεκδικούν εκ νέου το παρόν μέσα από τους καθορισμούς του παρελθόντος στη νέα συγκυρία. Κατ' αυτόν τον τρόπο η πολιτισμική μνήμη της νεοελληνικής πραγματικότητας, τόσο συλλογική όσο και ατομική, ριζώνει στο υπαρκτό, στον χώρο, στην εικόνα, στα αντικείμενα.

A question of legitimacy - the subtext in Delacroix's choice of Rubens' design of the "Triumphant entry of Constantine into Rome" as the Model for his painting "Entry of the Crusaders into Constantinople"

New research has come to light indicating that Eugene Delacroix based the structure and composition of his painting "Entry of the Crusaders into Constantinople" on the design by Rubens for a tapestry depicting the "triumphant entry of Constantine into Rome". So far my research has not discovered any other author connecting these two works.

When the image of the Delacroix painting of 1841, "Entry of the Crusaders into Constantinople" is juxtaposed with the image of an oil sketch by Rubens for the design of the tapestry (and an image of the tapestry itself) entitled the "triumphant Entry of Constantine into Rome", the similarities between the Rubens design and the composition of the Delacroix painting are immediately obvious.

I will argue in this presentation that Delacroix deliberately chose the Rubens design for the composition of his painting because, in choosing this model for his painting, he intentionally juxtaposed, overlaid and interconnected the narratives underpinning both images and in doing so, drew attention to their commonalities, which as it emerges in this investigation, are more than just the immediate similarities in pictorial structure and parallel narratives about victors taking possession of the spoils of war.

I suggest that the subtext that comes to light when these two images, created over two hundred years apart are juxtaposed, concerns universal notions of legitimacy and illegitimacy.

When the July Monarchy commissioned Delacroix to paint the "Entry of the Crusaders into Constantinople", the unstated motivation for the commission was to legitimise the king, who was regarded as an usurper of the French throne. It is likely that he thought he could legitimise his possession of the throne by connecting himself to an old lineage reaching far back into medieval history.

A reading of the symbolism in the tapestry of Constantine's triumphant entry into Rome could be seen as an attempt to legitimise Constantine's seizure of Rome. The legitimacy of his seizure of Rome reinforced by a legend about divine authority.

In the case of the knights of the Fourth Crusade, a similar reference to divine authority is made. The Latin belief in the heresy of Orthodoxy, justifying the actions of the Crusaders in sacking Constantinople.

An analysis of the iconography and symbolism of both works of art supports this hypothesis

Διαπολιτισμική πρόσληψη της δραματουργίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Αντικείμενο της εισήγησης αυτής είναι η παρουσίαση των πρώτων αποτελεσμάτων του υποέργου του Ερευνητικού Προγράμματος “Χρυσάλλις” (Επιστημονική Υπεύθυνη καθηγήτρια κ. Άννα Ταμπάκη), που βρίσκεται υπό εκπόνηση από το 2012, με αντικείμενο την πρόσληψη των δραματικών ειδών (συγγραφείς, κείμενα, ιδεολογικά και αισθητικά ρεύματα, θεωρία του δράματος), μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα. Θα επιχειρηθεί μία πρώτη χαρτογράφηση του ευρέος αυτού αντικειμένου ως ακολούθως:

1. Χρονική περιοδολόγηση-ποιοτική και ποσοτική αξιολόγηση των ευρημάτων ανά δεκαετία, σε σχέση με το κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό πλαίσιο της εποχής.
2. Συνολική παρουσίαση της θεματολογίας σχετικά με το θέατρο, στα ελληνικά περιοδικά του 19ου αιώνα που θα έχουν αποδελτιωθεί μέχρι το Σεπτέμβριο 2014.
3. Οι μεταφρασμένοι συγγραφείς ανά εθνική γλώσσα.
4. Τα θεατρικά έργα που μεταφράζονται και η διερεύνηση της περαιτέρω πρόσληψής τους στον ελληνικό χώρο (η σκηνική ή μη παρουσίασή τους και η κριτική αντιμετώπισή τους από τον τύπο και το κοινό). Ακολούθως η κατάταξή τους: α) κατά είδος (τραγωδία ,δράμα, κωμωδία) ,β) ως προς το περιεχόμενο(ποιητικό θέατρο, θέατρο πρόζας, λυρικό θέατρο)και γ) ως προς την έκτασή τους(πολύπρακτα, μονόπρακτα, διάλογοι θεατρικοί ή θεατρόμορφοι).
5. Η προσωπικότητα των μεταφραστών και η ακολουθούμενη μεταφραστική μέθοδός τους ως προς τη χρήση της γλώσσας και την πιστή ή μη απόδοση του πρωτότυπου κειμένου.
6. Οι ιδεολογικές και αισθητικές επιρροές όσον αφορά στην πρόσληψη των ευρωπαϊκών ρευμάτων μέσω των δραματικών κειμένων.
7. Η ανάδειξη των μεταφρασμένων κριτικών δοκιμίων που συμβάλλουν στη θεωρία του δράματος και οι πιθανές συζητήσεις που αυτά προκαλούν και
8. Οι θεατρικές ειδήσεις. Η ενημέρωση του ελληνικού κοινού για το διεθνές θεατρικό γίνεσθαι της εποχής, κυρίως μέσω των ανταποκρίσεων από τις μεγάλες πρωτεύουσες της Ευρώπης (Παρίσι, Λονδίνο κ.ά.).

Από το σύνολο των δεδομένων που θα προκύψουν από την αποδελτίωση των περιοδικών θα δοθεί επίσης η δυνατότητα σύγκρισης των πληροφοριών που αφορούν στη δράση του ελληνικού θεάτρου στον ελληνικό χώρο(παραστάσεις , κριτικές, συγγραφείς, ηθοποιοί κ.α.) σε σχέση με την πρόσληψη της ξένης δραματουργίας.

Θα παρουσιαστούν επίσης συμπληρωματικά ,σχετικά με τα ανωτέρω, στατιστικά στοιχεία, τα οποία μαζί με το περιεχόμενο των προαναφερθέντων αξόνων μπορούν να οδηγήσουν στη συναγωγή των πρώτων συμπερασμάτων.

Ο φιλέλληνας Carl Jakob Iken (1789-1841) και ο πρωτοποριακός του ρόλος για τις Νεοελληνικές Σπουδές

«Ας μην ξεχνάμε», λέει ο Carl Jakob Iken (1789-1841) στην εισαγωγή της Λευκοθέας, πως οι Έλληνες είναι «οι απόγονοι του πιο φημισμένου έθνους στον κόσμο». «Ο λόγος αυτός, πως είναι απόγονοι του πιο φημισμένου έθνους της γης, έδωσε στον εκδότη την πρώτη σκέψη, να τους κάνει αντικείμενο της εξέτασής του· ο λόγος αυτός ήταν η πρώτη αφορμή που τον παρακίνησε, και πολύ νωρίτερα ακόμη, όταν κανείς δεν είχε στο νου του την επανάσταση» (Leukothea, 1825, τ. 1, σ. VIII, Εισαγωγή).

Πράγματι, ο Iken ξεκινά νωρίς την ενασχόλησή του με τους σύγχρονους Έλληνες. Το 1817 παίρνει τον τίτλο του διδάκτορα της φιλοσοφίας από το πανεπιστήμιο της Ιένης, φοιτώντας υπό την επίβλεψη του ξακουστού ιστορικού Heinrich Luden (1778-1847). Ο τίτλος του διδακτορικού του, συνταγμένου στα λατινικά, Περί της κατάστασης της σημερινής Ελλάδας και της ιστορίας των νεοελλήνων ή ρωμιών, από άποψη ιστορική και λογοτεχνική, δείχνει το πρώιμο ενδιαφέρον του Iken για τη νεοελληνική λογοτεχνία και ιστορία. Πρόκειται για το πρώτο διδακτορικό που αφορά τη νεοελληνική λογοτεχνία και την ιστορία της καθαυτή. Είναι η προσπάθεια να συντάξει μια εθνική ιστορία, μια Ιστορία του Νεοελληνικού Πολιτισμού, πριν ακόμη υπάρξει ανάλογη πολιτική υπόσταση.

Καθώς όμως ο Iken δεν αρκείται πια να βασίζεται τις γνώσεις του στα ταξιδιωτικά συγγράμματα και τα νέα που συλλέγει από τις εφημερίδες, αναζητά την άμεση επαφή με λόγιους της εποχής και την πληροφόρηση από πρώτο χέρι. Έτσι γράφει στην Εισαγωγή της Λευκοθέας: «Ο εκδότης είχε την τύχη [...] να λάβει ζωντανές πληροφορίες για εκείνη τη χώρα από το στόμα ενός γνήσιου Έλληνα [του Στέφανου Κανέλου], κι όχι από νεκρά βιβλία» (Leukothea, 1825, τ. 1, σ. VII, Εισαγωγή).

Η Λευκοθέα, μια συλλογή επιστολών ενός γνήσιου Έλληνα για την πολιτεία, τη λογοτεχνία και την ποιητική τέχνη της νεότερης Ελλάδας (1825) παρουσιάζει ουσιαστικά την πρώτη εκτενή ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και του πολιτισμού. Οι επιστολές γράφονται λίγο μετά το ξέσπασμα της επανάστασης, στις αρχές του 1822, μεταφράζονται, εμπλουτίζονται με παραρτήματα και σημειώσεις από τον Iken και τυπώνονται τρία χρόνια αργότερα. Το 1827 ο Iken προσθέτει ένα ακόμη έργο, την Ευνομία, μια ανθολογία νεοελληνικής λογοτεχνίας σε τρεις τόμους, φτιάχνοντας έναν πρωτότυπο κανόνα νεοελληνικής γραμματείας και δίνοντας πρώτος βάρος σε έργα της δημώδους λογοτεχνίας όπως π.χ. τον Ερωτόκριτο. Παρόλα αυτά δεν περιλαμβάνει στη συλλογή του μόνο δημοτικά τραγούδια, όπως έκαναν άλλοι συλλέκτες της εποχής (Haxthausen, Fauriel), αλλά και επώνυμη, λόγια ποίηση και πεζά.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστεί ως τώρα άγνωστο υλικό από το νεοανακαλυφθέν αρχείο του Iken, τη διαθήκη και τον φάκελο σπουδών του καθώς και από ανέκδοτες επιστολές, με σκοπό να διαλευκανθεί το φιλελληνικό του έργο και το δίκτυο επαφών του με Έλληνες και Γερμανούς λόγιους της εποχής (πχ. κοραϊκός κύκλος, Λόγιος Ερμής, φιλελληνική εταιρία Βρέμης, Friedrich Thiersch, Johann Wolfgang von Goethe) και να υπογραμμιστεί η σημασία του για την ιστορία των Νεοελληνικών Σπουδών.

Συνέχειες και ρήξεις στην εξέλιξη του Θεάτρου για ανήλικους θεατές στην Ελλάδα

Το νεοελληνικό θέατρο για ανήλικους θεατές έχει, από τις αρχές του 20ού αι. έως σήμερα, διανύσει μια πορεία σημαντική, με αναζητήσεις, πειραματισμούς, συνέχειες αλλά και σημαντικές τομές που σηματοδοτούν ρήξεις με την παράδοση και διαμόρφωση νέων προοπτικών. Οι απαρχές του είδους ανάγονται στις πρώτες δεκαετίες του 20ού αι., με συγγραφείς όπως ο Γρηγόριος Ξενόπουλος και με την ίδρυση των πρώτων παιδικών σκηνών από την Ευφροσύνη Λόντου-Δημητρακοπούλου και την Αντιγόνη Μεταξά-Κροντηρά. Έως και τα μεταπολεμικά χρόνια, η εξέλιξη του είδους αυτού στην Ελλάδα ακολουθεί κατά κύριο λόγο μια ευθύγραμμη πορεία, με κυρίαρχη την αισθητική του διδασκτισμού και θεματολογία που σχετίζεται κυρίως με την εθνική και θρησκευτική ζωή. Στις αρχές της δεκαετίας του '70, υπό την επίδραση των ευρωπαϊκών εξελίξεων στο χώρο του θεάτρου και της δραματουργίας για παιδιά, επήλθε η πρώτη ρήξη με το παρελθόν, η οποία σηματοδοτήθηκε με την ίδρυση νέων θεατρικών σκηνών που απευθύνονταν αποκλειστικά σε παιδικό κοινό, όπως η «Παιδική Σκηνή» (αργότερα «Μικρή Πόρτα») της Ξένιας Καλογεροπούλου και η «Παιδική Σκηνή του Θεάτρου Έρευνας» του Δημήτρη Ποταμίτη. Οι νέες αυτές σκηνές οργανώθηκαν με επαγγελματισμό, επιδιώκοντας υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο. Δόθηκε έμφαση στην καλλιτεχνική αρτιότητα των παραστάσεων και οι δραματουργοί απομακρύνθηκαν από παραδοσιακά θέματα και εκφραστικούς τρόπους. Ακολούθησε μια περίοδος όπου το θέατρο για ανήλικους θεατές συνέχισε την πορεία του στα ίδια ίχνη, ενώ μια νέα τομή επήλθε υπό την επίδραση του μεταμοντερνισμού και των σύγχρονων τάσεων που κυριάρχησαν στο θέατρο γενικότερα. Έτσι, το θέατρο για παιδιά από τη μια πλευρά συνέχισε το νήμα της παράδοσης, με την έμφαση στο παραμύθι και στις λαϊκές αφηγήσεις, και, από την άλλη, πειραματίστηκε με πρωτοποριακές και σύγχρονες τεχνικές, όπως η συμμετοχικότητα και η διαδραστικότητα που αναπτύσσεται μεταξύ σκηνής και πλατείας. Τα πρώτα χρόνια του 21ου αι. η βαθμιαία μετεξέλιξη του είδους αυτού συνεχίζεται με την ανάπτυξη του θεάτρου που απευθύνεται αποκλειστικά σε εφηβικό κοινό, με θέατρο που χρησιμοποιεί interactive τεχνικές και με άλλα στοιχεία. Με την παρούσα εργασία επιδιώκουμε να ανιχνεύσουμε τα νήματα που συνδέουν το σύγχρονο ελληνικό θέατρο για παιδιά αφενός με την παράδοση και αφετέρου με την πρωτοπορία σε ό,τι αφορά στη δραματουργία αλλά και στη σκηνική πράξη.

Λέξεις από την τουρκική γλώσσα στα διηγήματα του Γεωργίου Βιζυηνού: η σημειωτική συμβολή τους στην αφηγηματική πλοκή και στην ενίσχυση της αναγνωστικής πρόσληψης διαχρονικά

Το έργο του Γεωργίου Βιζυηνού αποτελεί σημαντικό σημείο αναφοράς για τη μελέτη της λογοτεχνίας μιας εποχής και συνακόλουθα μιας περιοχής, της Θράκης, μέσα από τα αφηγούμενα στα πέντε από τα οκτώ διηγήματά του. Οι λέξεις από την τουρκική γλώσσα εντάσσονται στη μελέτη του εξωτερικού δανεισμού της ελληνικής γλώσσας και συγκεκριμένα στα μεταγενέστερα δάνεια τα οποία προέκυψαν μέσω του ιστορικού γεγονότος της τουρκοκρατίας (Μπακάκου-Ορφανού, 2005: 146) και χαρακτηρίζονται ως λαϊκά δάνεια (Ξυδόπουλος, 2009: 100-101).

Στην προτεινόμενη εισήγηση θα παρουσιαστούν οι λέξεις από την τουρκική γλώσσα στα οκτώ διηγήματα του Βιζυηνού και κυρίως στα τέσσερα «θρακιώτικα» διηγήματά του, τα οποία και αποτέλεσαν το ερευνώμενο υλικό:

Τό άμάρτημα τής μητρός μου
Ποίος ήτον ό φονεύς τοῦ αδερφοῦ μου
Τό μόνον τής ζωής μου ταξείδιον
Ό Μοσκώβ Σελήμ.

Οι λέξεις εντοπίστηκαν στα συγκεκριμένα κείμενα και μελετήθηκαν ως προς τα σημασιολογικά τους χαρακτηριστικά, στο πλαίσιο της δηλωτικής και αναφορικής λειτουργίας τους. Η αναγωγή των λέξεων σε επίπεδο σημαίνοντων και σημαινομένων, στο κατά περίπτωση περιεχόμενο, ανέδειξε τη σημαντικότητα της ποικιλίας των σημασιών, γνωστικής, εκφραστικής-συγκινησιακής και κοινωνικής, καθώς και της πολυσημίας (Μπακάκου-Ορφανού, 2005: 70-115) η οποία εντάχτηκε στη συγκριτική μελέτη των σημασιών στη δότρια και τη γλώσσα υποδοχής αφενός και στην εξελικτική πορεία της λέξης στις δύο γλώσσες στην περίπτωση που αυτή μέχρι και σήμερα ανήκει στο κοινό ελληνοτουρκικό λεξιλόγιο (Δημάση, Νιζάμ, 2004).

Για κάθε διήγημα προέκυψε ένα «γλωσσάριο» και στο τέλος ένα για το σύνολο των λέξεων τουρκικής προέλευσης. Στο ληματολόγιο καταχωρήθηκαν οι βασικοί τύποι αναφοράς των λεξημάτων, όπως ισχύουν για την ελληνική γλώσσα: ο τύπος της ονομαστικής του ενικού (ή του πληθυντικού) για τα ονόματα, της ονομαστικής ενικού του αρσενικού για τα επίθετα και του πρώτου προσώπου της οριστικής του ενεστώτα για τα ρήματα.

Οι λέξεις που ερευνήθηκαν σημασιολογικά μελετήθηκαν και ως γλωσσικά σημεία των κειμένων στο πλαίσιο της ανάπτυξης της αφηγηματικής πλοκής με σημείο αναφοράς το κατά περίπτωση συγκείμενο και το περιεχόμενο: τα κοινωνικά, οικονομικά, πολιτικά, πολιτισμικά συμφραζόμενα του χωροχρόνου, ιστορικού και αφηγηματικού με εργαλείο την αφηγηματική σημειωτική και την κριτική ανάλυση λόγου.

Faces of cannibalism/man-eating in Greek and Icelandic folk-tales: cross-cultural aspects and clues for interpretation

Cannibalism and anthropophagy are age-old phenomena that have deep roots in the history of humankind, also in Europe and, in fact, have been witnessed not too long ago – for instance, in Paris as recently as in 1590. Culturally, these are reflected both directly (narrated overtly) and indirectly (alluded to, encoded) in oral and written sources, both folklore and authored fiction. It is interesting to look at the folk-tales in both Greek and Icelandic sources, to compare the shared and distinctive features of the cannibalistic activities, to look at the relevant functions of those in the context of the particular local, isolated culture and, in the event of Greece, also from a broader, cross-cultural perspective (that of the Balkans), distinguishing both continental/epeirotiká and island/nesiótika tales. In the Icelandic world cannibalism (mannát) is distributed unevenly along the broad categories of the tales, as classified by Jón Arnason (Elves and Hidden people/Álfar og huldufólk, Trolls/Tröll, Ghost Tales/Draugasögur, Magic tales/Galdrasögur, Tales about Outlaws/Útilegumannasögur, Tales about Events and Adventures/Viðburðasögur og ævintýri). Functionally it is productive to single out ceremonial or religious cannibalism, cannibalism as punishment (punitive cannibalism), cannibalism as a way to obtain food (trophic cannibalism), to quote a few. In my paper I will particularly focus on folk tales published by Jean Pio (*Contes populaires grecs*, first published in 1879) and on selected folk-tales in the collection by Jón Arnason (*Íslenzkar þjóðsögur og ævintýri*, first published in 1862).

There are multiple possibilities of symbolic interpretation both in reference to S. Freud and K.G. Jung and in the light of more recent theories of gender and colonialism (Marie-Louise von Franz, Lutz Röhrich, Alan Dundes Lanham a.o.). Structural approaches (along the lines of the one proposed by V. Propp in his seminal work "Morphology of the Folk-Tale") turn out to be particularly fruitful in analyzing the tales. Last but not least, it is worth pointing out that there are particular narrative strategies at work when referring to cannibalism-related events that allow us to make conclusions about the prominence of that phenomenon in a given society (ways of description, amount of detail and other aspects).

Ο Γιώργος Σεφέρης και ο γαλλικός κλασικός 17ος αιώνας

Το 1944 ο Γιώργος Σεφέρης υπογράμμισε την «τεράστια σημασία» του γαλλικού 17ου και 18ου αιώνα για την εξέλιξη του ανθρώπινου πνεύματος και την «εκπληκτική γενεσιουργό τους δύναμη υπεράνω και επέκεινα του ρομαντισμού» (Γ. Σεφέρης, «Δύο πτυχές της πνευματικής επικοινωνίας Γαλλίας και Ελλάδας»). Έχει επισημανθεί από τον Γ. Θεοτοκά ο σημαντικός ρόλος που διαδραμάτισε ο Ρακίνας στην πνευματική διαμόρφωση του Σεφέρη («Ο Γιώργος Σεφέρης όπως τον γνώρισα»). Στην ανακοίνωση αυτή θα επικεντρωθώ καταρχάς στον τρόπο με τον οποίο κατανοεί ο Σεφέρης το έργο του Ρακίνα και ευρύτερα τη γαλλική νεοκλασική λογοτεχνία του 17ου αιώνα. Για τον Σεφέρη ο Ρακίνας είναι ποιητής, όχι δραματουργός· το ρακινικό έργο ο Έλληνας ποιητής το αντιλαμβάνεται ως ουσιωδώς ποιητικό. Ακόμα, ο Σεφέρης αποσυνδέει τον Ρακίνα, και κατ' επέκταση τον γαλλικό νεοκλασικισμό, από το αρχαιοελληνικό κλασικό πρότυπο. Ο Ρακίνας εκλαμβάνεται επίσης ως κλασικός που γονιμοποιεί τη μοντέρνα λογοτεχνία: ο Σεφέρης διαπιστώνει την αναβίωση της ποίησης του Ρακίνα στη Γαλλία, καθώς συγγραφείς όπως ο Μαλλαρμέ, ο Βαλερύ και ο Ζιντ «ακολούθησαν το χνάρι του μεγάλου ποιητή του 17ου αιώνα» («Για τους ταξιδιώτες του 'Sea-Adventure'»). Η πρόσληψη μάλιστα του Ρακίνα από τον Βαλερύ επικαθορίζει πλέον τη σύγχρονη ματιά πάνω στο έργο του δημιουργού της Φαίδρας: ο Ρακίνας δεν έχει το ίδιο νόημα πριν και ύστερα από τον Βαλερύ, υποστηρίζει ο Σεφέρης («Διάλογος πάνω στην ποίηση»). Η ανακοίνωση ακολούθως θα δοκιμάσει να απαντήσει στα εξής ερωτήματα: τι ακριβώς είναι αυτό που συνδέει, σύμφωνα με τον Σεφέρη, τους Γάλλους «κλασικούς του μοντερνισμού» με τον κατεξοχήν εκπρόσωπο του γαλλικού νεοκλασικισμού; Πώς κατανοεί ο Σεφέρης τη βαλερική πρόσληψη του Ρακίνα; Το τελευταίο αυτό ερώτημα είναι κρίσιμο, εάν λάβουμε υπόψη μίαν άλλη απόφαση του Σεφέρη, κατά την οποία η πρόσληψη του ρακινικού έργου από τον Βαλερύ διαμόρφωσε τους όρους της αναγνωστικής ανταπόκρισης του ίδιου στην αναγεννησιακή κρητική λογοτεχνία: «Και κυρίως μου έμαθε [ο Βαλερύ] πως μπορείς [να είσαι] ο πιο μοντέρνος της εποχής σου με την πιο αυστηρή φόρμα και με πιστή υποταγή στους προγόνους σου. Τον μιμήθηκα δουλικά στο εξής: γύρεψα από τους Κρητικούς ό,τι γύρεψε από τους Γάλλους λογοτέχνες του 17ου» (Γ. Κ. Κατσίμπαλης & Γιώργος Σεφέρης, «Αγαπητέ μου Γιώργο». Αλληλογραφία (1924-1970), τ. Α'). Θα επιχειρήσω εντέλει να θίξω το ζήτημα του κατά πόσο ο «μοντέρνος κλασικισμός», όπως ενσαρκώθηκε από τον στοχασμό και την καλλιτεχνική δημιουργία των Ζιντ και Βαλερύ, ανταποκρίνεται στα αισθητικά ιδεώδη του Σεφέρη.

Religious Rhetoric in Fin-de-siècle Literature: Ruptures in the History of Homosexuality and Christianity

This paper engages with the ongoing discussion of the convergence of medical and artistic conceptions of sexuality at the turn of the century, with emphasis on the representation of the homosexual body in fin de siècle decadent literature. In this context, it highlights the importance of the intersection of the nascent discipline of sexology and its paradoxical Other: Christianity.

The emergence of medicalised sexology at the end of the 19th century inaugurated a discursive rupture in the fraught history of the encounter between Christianity and homosexuality and gave a new edge to 'religious rhetoric' (Kenneth Burke) in erotic literature. The connection between sadomasochism and homosexuality established by sexologists such as Richard Krafft-Ebing and Havelock Ellis arguably corroborated the uncanny affinities between Christian martyrdom and the polymorphous eroticism of the vulnerable body exploited by many contemporary writers. In the works, for example, of John Addington Symonds, Walter Pater, Oscar Wilde, and Marcel Proust among others, the martyr - with the prominent example of St. Sebastian - becomes a 'homoerotic totem' and is adored as such. Sexological texts themselves offer support to the poetic 'religion' of the 'homosexual martyr': in Havelock Ellis' *Sexual Inversion* (1897) Christian imagery is often appropriated with the aim to ground a minority identity in a language of authority; in Andre Raffalovich's *Uranisme et Unisexualité* inversion acquires sublime and saintly connotations.

My special focus in the paper will be the Alexandrian poet C.P. Cavafy. Though challenging, recent scholarly work on Cavafy and contemporary sexological discourse does not account fully for the distinctive representation of the god-like ephebe in his poetry ('Ionicon', 'Kaisarion', 'One of their gods', 'At the café door', 'The Next Table', 'Days of 1908'). I suggest that a comparative reading of Cavafy and authors such as Wilde and Pater sheds new light on this issue and crucially reopens the supposedly settled question of his post-1911 realism. Saints figure explicitly in some of Cavafy's poems ('St Sebastian', 1898, 'St Simeon Stylites', 1917), but Christian allusions also lie hidden in his explicitly homoerotic work, where the male body appears as a support of some form of suffering: tired, dying, dead, or, even more relevantly, wounded ('The Funeral of Sarpedon', 'The Bandaged Shoulder'). The carnal thus opens up to the transcendent, the visible to the visual (Benjamin) and any notion of realistic representation becomes problematic. In support of my argument I draw on the concept of a 'transcendental phenomenology in relation to the visible', developed by Georges Didi Huberman in the field of visual arts (*L'image ouverte*, 2007), and suggest its relevance to specific poetic techniques.

Μαρία Πολυδούρη- Άννα Γρίβα και Στέργια Κάββαλου: ο νεορομαντισμός ως πρόδρομος της «ταραγμένης γενιάς» της κρίσης

Με αφετηρία την συλλογιστική του Raymond Williams για τη σχέση του ατόμου και των δημιουργημάτων του με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον, θα προσπαθήσουμε στην ανακοίνωσή μας να διαγράψουμε αφενός της σχέση της νεορομαντικής ποιήτριας Μαρίας Πολυδούρη με την ταραγμένη και πνευματικά λιμοκτονημένη εποχή του Μεσοπολέμου και κατόπιν θα αναζητήσουμε τη σχέση δύο σύγχρονων ελληνίδων ποιητριών με την εξίσου πολυπρισματικά ταραγμένη εποχή τους. Η ρήξη και η ασυνέχεια μεταξύ των γενεών είναι εμφανής ωστόσο υπάρχουν και σαφείς ενδείξεις συνέχειας. Θα προσπαθήσουμε λοιπόν, να αναζητήσουμε τα αίτια της επιλογής της εκάστοτε προσέγγισης εκ μέρους των ποιητριών. Άξονας στην ανακοίνωση αυτή πρόκειται να είναι η ιστορική και φιλοσοφική προσέγγιση του Raymond Williams όπως αυτή οριοθετείται στα έργα του, *Culture and society* και *The long revolution* και ιδιαίτερα το εννοιολογικό εργαλείο της «δομής της αίσθησης», το οποίο βοηθάει στην κατανόηση της σχέσης της τέχνης με την κοινωνία.

Οι ηγεμονίες του Νικόλαου Μαυροκορδάτου στη Βλαχία και τη Μολδαβία ορόσημο στον τρόπο διακυβέρνησης των Παραδουνάβιων Χωρών;

Ο διορισμός του Νικόλαου Μαυροκορδάτου στο θρόνο του Ιασίου στις 26 Σεπτεμβρίου 1711 χαρακτηρίζεται συνήθως ως ορόσημο στην εξέλιξη των Ρουμανικών Χωρών, οι οποίες εισέρχονται έκτοτε σε μια νέα ιστορική φάση (τη φαναριώτικη εποχή). Η αγανάκτηση της Πύλης για την προδοσία του Δημητρίου Καντεμίρη, πρίγκιπα ο οποίος είχε ανατραφεί και εκπαιδευτεί στην Κωνσταντινούπολη, αλλά είχε περάσει στο στρατόπεδο των Ρώσων του Πέτρου του Μεγάλου, θεωρείται παραδοσιακά η αιτία που ώθησε τους Τούρκους να αντικαταστήσουν τους ντόπιους ηγεμόνες των Παραδουνάβιων Χωρών με Έλληνες από το Φανάρι, αν και από τους θρόνους στο Βουκουρέστι και στο Ιάσιο είχαν περάσει προηγουμένως αρκετοί αλλοδαποί και ο ίδιος ο Νικόλαος Μαυροκορδάτος είχε διατελέσει για μια φορά ηγεμόνας της Μολδαβίας πριν από τη Φαναριώτικη εποχή (sic!). Το ζήτημα της μεταβολής του πολιτικού ή οικονομικού παραδείγματος στις Ρουμανικές Χώρες παρουσιάζεται επομένως ιδιαίτερα περίπλοκο, απαιτώντας μια λεπτότατη εξονυχιστική έρευνα, η οποία να τεκμηριώνεται σε πλήθος ποικίλων πηγών – πρόκειται για ένα παλιό, ακόμα ανεκπλήρωτο *desideratum* της ρουμανικής ιστοριογραφίας. Όσον μας αφορά, στην παρούσα ανακοίνωση σκοπεύουμε, βασιζόμενοι σε πρωτογενείς ιστορικές πηγές (ρουμανικές, ελληνικές, τουρκικές κτλ.) να καθορίσουμε σε ποιο βαθμό οι πολιτικές, διοικητικές και οικονομικές ενέργειες του πρώτου Φαναριώτη ηγεμόνα σηματοδότησαν ή όχι ρήξη με το παλαιό σύστημα διακυβέρνησης των Παραδουνάβιων Χωρών.

Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα στο σταυροδρόμι ανάμεσα στις «μικρές» και «μεγάλες» γλώσσες (συμβολή στη θεωρία της διαπολιτισμικής επικοινωνίας)

Η σύγχρονη ελληνική γλώσσα (δημοτική) έχει τη μοίρα όλων των υπόλοιπων βαλκανικών γλωσσών και των λεγόμενων «μικρών» ευρωπαϊκών, όσον αφορά την επικοινωνία σε διεθνές επίπεδο, που σημαίνει ότι η θέση και ο ρόλος της περιθωριοποιούνται λόγω της επιρροής των «μεγάλων» (παγκόσμιων) γλωσσών. Ωστόσο, η σημασία της δεν περιορίστηκε ακόμη για πολλούς λόγους. Τελευταία, τουλάχιστον στη Βαλκανική χερσόνησο, δημιουργείται η εντύπωση ότι η σύγχρονη ελληνική γλώσσα μεταμορφώνεται σε ένα σημαντικό γλωσσικό όργανο διεθνούς εμβέλειας. Η άποψη αυτή ενισχύεται από τον αριθμό των εγγεγραμμένων φοιτητών που ασχολούνται με τη μελέτη της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας σε διάφορες έδρες νεοελληνικών σπουδών στα Βαλκάνια, όπως και από τον συνεχώς αυξανόμενο αριθμό των ενδιαφερόμενων για την κατάκτηση αυτής της γλώσσας. Επιπροσθέτως, συμβάλλει και η πολιτική θέση που κατέχει το ελληνικό κράτος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως και η κυρίαρχουσα οικονομικο-πολιτική θέση της Ελλάδας στα Βαλκάνια.

Σύγκρουση και ρήξη στην πεζογραφία των μεταπολεμικών Ελληνίδων συγγραφέων

Η ανακοίνωση σκοπεύει να μελετήσει την απεικόνιση της σύγκρουσης σε συνδυασμό με τον αφηγηματικό πειραματισμό στην πεζογραφία των Ελληνίδων συγγραφέων, αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου. Ο στόχος της είναι να καταδείξει, μέσα από συγκεκριμένα παραδείγματα, πώς μια ομάδα γυναικών συγγραφέων, στην απόπειρά της να ανταποκριθεί στην καθοριστική εμπειρία του πολέμου αλλά και στις ιδεολογικές συγκρούσεις των πρώτων μεταπολεμικών χρόνων, παράγει αφηγήσεις οι οποίες έρχονται σε ρήξη με παραδοσιακούς τρόπους απεικόνισης του πολέμου και των πολιτικών συγκρούσεων στη λογοτεχνία.

Συγγραφείς όπως η Μέλπω Αξιώτη, η Μιμικά Κρανάκη, η Μαργαρίτα Λυμπεράκη και η Τατιάνα Γκρίτση- Μιλλιέξ- των οποίων έργα θα συζητηθούν στην ανακοίνωση- παρουσιάζουν κείμενα τα οποία, από τη μια πλευρά αποπειρώνται να αναστοχαστούν και να απεικονίσουν την εμπειρία της σύγκρουσης- είτε στο πλαίσιο του Β' Παγκόσμιου πολέμου, της Αντίστασης εναντίον της Γερμανικής Κατοχής και αργότερα του εμφυλίου πολέμου, είτε σε αυτό της έντονης ιδεολογικής σύγκρουσης που ακολουθεί το τέλος του εμφυλίου, στις πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες- και παράλληλα συνομιλούν, στις περισσότερες περιπτώσεις, με πρωτοποριακά λογοτεχνικά και φιλοσοφικά ρεύματα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι αφηγήσεις αυτές να διαφοροποιούνται σημαντικά από τις κυρίαρχες τάσεις στη νεοελληνική λογοτεχνία εκείνης της περιόδου, κυρίως σε ό,τι αφορά την απεικόνιση του πολέμου και των ιδεολογικών συγκρούσεων, που ευνοούν μια πιο ρεαλιστική αφήγηση, αλλά και να υπερβαίνουν την ιδεολογική πόλωση της μεταπολεμικής περιόδου και τις συμβάσεις των ιδεολογικά στρατευμένων κειμένων. Επίσης, διαφοροποιούνται και από απόπειρες λογοτεχνικού πειραματισμού και από τον- συχνά- αυτοαναφορικό χαρακτήρα των τελευταίων, χωρίς ιδιαίτερες αναφορές στην κοινωνία. Μέσα από τις αφηγήσεις τους, φέρνουν στο προσκήνιο το άτομο και την ατομική συνείδηση καθώς και την πρόσληψη της ιστορικής και πολιτικής εμπειρίας μέσω της τελευταίας. Με αυτόν τον τρόπο, αμφισβητούν την πρωτοκαθεδρία του συλλογικού στοιχείου στην νεοελληνική λογοτεχνία αλλά και τις επιταγές των ιδεολογικών συστημάτων, που στηρίζονται σε αυτό. Τέλος, αναθεωρούν παραδοσιακά μοντέλα σχετικά με τον ρόλο των δύο φύλων.

Ο κουμπάρος-βασιλιάς και η διαφύλαξη της εδαφικής ακεραιότητας: Από τη βουλγαροφαγία των Βαλκανικών Πολέμων στη γερμανόφιλη αναδίπλωση του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου

Ενωμένος με τα δεσμά της κουμπαριάς ο στρατηλάτης διάδοχος και μετέπειτα βασιλιάς οδήγησε τον στρατό του σε περιφανείς νίκες κατά τη διάρκεια των Βαλκανικών Πολέμων και προσέθεσε με τον τρόπο αυτόν ένα ακόμη ιδρυτικό λιθαράκι στον μύθο της προοριζόμενης από τη μοίρα αποστολής του: Ο Κωνσταντίνος ΙΒ΄ ήταν γραφτό να εισέλθει θριαμβευτής στην Πόλη, φράζοντας οριστικά τον δρόμο στη ρωσική κάθοδο αλλά και στον βουλγαρικό μεγαλοϊδεατισμό. Αν για το πρώτο η θεία αποστολή του έμελλε να εκπληρωθεί στο μέλλον, αναφορικά με το δεύτερο το ελληνικό αντισλαβικό φράγμα βρισκόταν ήδη υπό κατασκευή. Στον Β΄ Βαλκανικό Πόλεμο ο βουλγαροφάγος βασιλιάς και ο στρατός του κατατρόπωσαν τους εχθρούς και μόνο κατόπιν διεθνούς πίεσης στάθηκε δυνατό να ανασχεθεί η προέλαση για να δώσει τη θέση της στη διπλωματία. Ωστόσο η εδραιωμένη φήμη περί του νέου βουλγαροκτόνου δεν επρόκειτο να μακροημερεύσει και μαζί της η προσπάθεια των νέων προσκτήσεων του ελληνικού βασιλείου. Μετά την έκρηξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και τη σύγκρουση με τον Βενιζέλο η αρχικώς υποστηριχθείσα ουδετερότητα άρχισε να αποκτά τα σαφή χαρακτηριστικά μιας γερμανόφιλης πολιτικής που στηρίχθηκε στο παλάτι και υποστηρίχθηκε από τη διευρυμένη αυλή των γερμανόφιλων και αντιβενιζελικών δυνάμεων. Με τα όρια μεταξύ των δύο θέσεων να καθίστανται ολοένα και δυσδιάκριτα εξαιτίας της πολιτικής πόλωσης, η συνεχιζόμενη υποστήριξή τους οδήγησε στην υπαναχώρηση από προηγούμενα εθνικά αξιώματα: Η γερμανοβουλγαρική συμμαχία διέρρηξε τον βασιλικό αντιβουλγαρισμό, ενώ η ανταντική παρουσία στη Θεσσαλονίκη οδήγησε στην έγκριση της εισβολής στο ελληνικό έδαφος των Κεντρικών Αυτοκρατοριών σε βάρος του απαραβίαστου του ελληνικού εδάφους.

Η παρούσα εισήγηση (με βάση ανέκδοτες πηγές από τα γερμανικά, αυστριακά και ελληνικά αρχεία, καθώς και τη διαθέσιμη βιβλιογραφία.) επιχειρεί να παρακολουθήσει τις σημειωθείσες αλλαγές στην πολιτική σκέψη και πρακτική τού -μόνο κατά το σύνταγμα- ανεύθυνου άνακτος στο χρονικό πλαίσιο που σηματοδότησαν οι Βαλκανικοί Πόλεμοι και ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Με άλλα λόγια, ο αντιβουλγαρισμός και η Μεγάλη Ελλάδα που είχαν «καταχωρηθεί» ως κατακτήσεις στην πολιτική προμετωπίδα του βασιλιά Κωνσταντίνου, καταβαραθρώθηκαν κατά τη διάρκεια του Μεγάλου Πολέμου και αντικαταστάθηκαν από την εξυπηρέτηση του φιλογερμανισμού και την πολιτική της «μικράς πλην εντίμου Ελλάδος».

Between Renaissance humanism and proto-national revivals of Hellenism: Recapturing the legacy of Homer in Nikolaos Loukanes's 1526 *Iliad*

Born in Venetian Zakynthos in the first decade of the sixteenth century and recruited at an early age by the eminent Cretan Hellenist Markos Mousouros to attend the Greek College (Gymnasio Mediceo) of Rome - founded by the Medici Pope Leo X for the express purpose of promoting Greek studies in Italy-, Nikolaos Loukanes from the very outset of his educational career can be unmistakably identified with the ideals of Renaissance humanism. Ensclosed as he was in the nurturing atmosphere of a school directed by no less a figure than Ianos Laskares the young student had in all probability actively participated in the production of some of the Gymnasium's most important publications, as for example the Ancient Scholia on the *Iliad* which appeared in 1517. His subsequent engagement, therefore, with Homer's great masterpiece in 1526 comes as no surprise. What is striking, however, -and must have been even more so in his own times- is the fact that Loukanes here is no longer preoccupied with an edition of an ancient Greek text but rather with a "paraphrase" of an original work into vernacular Greek; the first translation of the *Iliad* to be printed in a modern language!

Why did our author opt for such a daunting enterprise? Was he maybe following a well established tradition already traced in Byzantium in the works of scholars such as Michael Psellos, Manouel Moschopoulos and Konstantinos Hermoniakos? Moreover, who were the intended recipients of his work and what was the vision of the publishers, namely Andreas Kounades and his father-in-law Damian di santa Maria, who in sponsoring it spared no expense? Could Loukanes's ambitious endeavor be better construed in conjunction with Nikolaos Sophianos's first Grammar of spoken Greek and the eloquently expounded valorization of the koinē found therein? In attempting to answer these questions we will try to offer a contextual analysis of this largely underexplored text with a view to reconstructing the intriguing cultural environment in which it was spawned. Many were the remarkable ruptures in tradition that were witnessed during this period: manuscripts were gradually eclipsed by printed books, ancient languages becoming increasingly outdated were ultimately ousted by modern vernaculars, whereas material that had long been harbored in as revered a genre as epic were creatively refracted into novelistic accounts. Nikolaos Loukanes's *Iliad* enmeshed in this complex web of shifts and liminally lying at the interface between Byzantium and Modern Greece can -I hope- fruitfully redound to a discussion revolving around issues of continuity and discontinuity in the Greek world.

Θεματικές τομές στα «Χαοτικά Ι» του Ε. Κακναβάτου

Ο Έκτωρ Κακναβάτος είναι σημαντικός εκπρόσωπος της νεοελληνικής ποίησης. Ομολογουμένως δε εντάσσεται στους μεγάλους Έλληνες υπερρεαλιστές. Τα παραπάνω στοιχεία έχουν αναλυθεί ικανοποιητικά στην ακαδημαϊκή έρευνα και δεικνύουν ικανά τις ισχυρές σχέσεις του ποιητή με το λογοτεχνικό ρεύμα στο οποίο ανήκει. Στην εισήγησή μας θεωρούνται δε ως a priori ενδείξεις της «συνέχειας» του Κακναβάτου σε σχέση με τον Ελληνικό υπερρεαλισμό.

Το ερευνητικό μας ενδιαφέρον εστιάζεται στα «Χαοτικά Ι» (1997). Ορμώμενοι από αυτή την ποιητική συλλογή, προσπαθούμε να υπογραμμίσουμε τις τομές του Έκτορα Κακναβάτου σε σχέση με την πρότερη ποιητική του παραγωγή, αλλά και την εσωτερική συνέχεια που διακρίνει το έργο του. Φρονούμε δε ότι αυτή η προσέγγιση είναι ενδιαφέρουσα, καθώς η μεγαλύτερη -έως τούδε- δημοσιευμένη ad hoc μελέτη για τον ποιητή και την εργογραφία του δεν περιλαμβάνει την ανωτέρω συλλογή. Με πυρήνα το χάος, το οποίο εμφανίζεται συχνά ως θεμελιώδης έννοια στην ποιητική δημιουργία του Κακναβάτου, προσεγγίζουμε ερμηνευτικά το έργο, αναζητώντας τις διαφοροποιήσεις και τις ομοιότητες.

Για λόγους συντομίας επιλέγουμε τις ακόλουθες προσεγγίσεις: προσεγγίζουμε γλωσσικά το έργο, αναδεικνύοντας τον ποιητικό λόγο του Κακναβάτου, τον ιδιαίτερο χειρισμό της γλώσσας, την απρόσμενη επιλογή λέξεων, αλλά και την άντληση από τη δημοτική, την καθαρεύουσα, την αρχαία Ελληνική (υφολογικές παρατηρήσεις). Από την μελέτη αυτή των λέξεων οδηγούμαστε στην προβληματική παρουσία της ορολογίας. Χρησιμοποιούμε το επίθετο «προβληματική» για να υπογραμμίσουμε το επόμενο στάδιο προσέγγισης: αυτό της σχέσης σημαίνοντος και σημαινόμενου (σημασιολογία και πραγματολογία). Αν και μαθηματικός, ο Έκτωρ Κακναβάτος προσεγγίζει το χάος φαινομενολογικά, παρά ως μία μαθηματική έννοια. Το διακρίνει -και πολλές φορές το εξυμνεί- στη ζωή, στον έρωτα, στη δημιουργία. Κατά συνέπεια αυτής της απόκλισης από τον τυπικό ορισμό του Χάους, διακρίνεται η απόσχιση της αντιστοιχίας σημαίνοντος και σημαινόμενου -κάτι που ο ίδιος ο ποιητής συνειδητά το προκαλεί.

Αυτή η μεταδομιστική προσέγγιση του ποιητή προκαλεί τον αναγνώστη, καθώς πρέπει να αναμετρηθεί με τον λόγο του δημιουργού, ώστε να κατανοήσει και να συνδιαλεχθεί με το ανά χείρας έργο. Αναδεικνύεται, λοιπόν, η ανάγκη της πραγματολογικής μελέτης του νοήματος, της εισαγωγής στο ερμηνευτικό μοντέλο της κριτικής της αντίδρασης του αναγνώστη (reader-response criticism). Η ερμηνευτική, λοιπόν, «απορία» εμπρός στον κατακλυσμιαίο υπερρεαλιστικό λόγο προσεγγίζεται με τη διακειμενικότητα, θέτοντας το ακόλουθο ερώτημα: προς τι η διαφοροποίηση στη θεματολογία των «Χαοτικών»; Αναζητούμε συσχετισμούς με άλλα κείμενα, με άξονα το προαναφερθέν ερώτημα. Η εισήγηση κλείνει με την πρόταση της ανάγνωσης των "Χαοτικών" ως ενός ύμνου της κοσμικής δημιουργίας, του εύθραυστου κόσμου του ανθρώπου. Η ποιητική συλλογή είναι ένας διακειμενικός διάλογος με προγενέστερα θεματικώς ομοειδή έργα («Θεογονία» του Ησίοδου, «Έπος του Γιλγκαμές», Γένεση (Π.Δ.), αλλά και μέρη του «Άξιον Εστί» του Ο. Ελύτη). Εκεί συγκλίνουν αρχέτυπα και σύμβολα που εντοπίζονται σε παρόμοια κείμενα: χάος, σκοτάδι, οι πρόγονοι, ανθρώπινες σχέσεις, η ανάδυση του Λόγου, η αγωνία του θανάτου. Τα «Χαοτικά Ι», λοιπόν, είναι μία διακριτή τομή στο Ελληνικό υπερρεαλιστικό κίνημα, αφού εισάγουν σε επίπεδο αυτοδύναμης ποιητικής συλλογής -και όχι ενός ποιήματος- τη θεματολογία των όρων της Δημιουργίας, του Χρόνου και του Τέλους.

Κλεονίκη Δρούγκα

Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι (1912-1913) στα ελληνικά διδακτικά εγχειρίδια Ιστορίας (δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) της περιόδου 1950-1974

The educational history course books used by the Greek students in Secondary School, during the period 1950-1974, present political and war events which took place during the Balkan warfare 1912-1913. The presentation is chronologically given, quotes the military movements, gives a few aspects of the Greek political situation and describes the different nations that participated. The Greek soldiers are praised for their bravery but the enemy -and especially the Bulgarians- is accused of fraudulence. The writers of both books avoid any interpretation of the political or war movements during that period. Conversely, the same period neighbor nations showed great interest in building a theory of their political rights. That reveals the indifference of the Greek political governments of the period 1950-1974 or their need to cover or eliminate the historical Knowledge.

Η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας στην ανώτατη στρατιωτική εκπαίδευση της Ρουμανίας ή το πεπρωμένο ενός μαθήματος

Στην παρούσα ανακοίνωση θα παρουσιάσουμε τις κύριες απόψεις της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στην ανώτατη στρατιωτική εκπαίδευση στη Ρουμανία. Συγκεκριμένα, την προσοχή μας θα εστιάσουν η εξέλιξη και η πορεία των μαθημάτων Νεοελληνικής γλώσσας στο πιο σημαντικό ίδρυμα στρατιωτικής εκπαίδευσης της Ρουμανίας, το Εθνικό Πανεπιστήμιο Άμυνας «Κάρολος Α΄». Θα πλησιάσουμε κατά σειράν τον τρόπο επιλογής των μαθητευόμενων, το περιεχόμενο και τη διάρθρωση των μαθημάτων, τις τεχνικές διδασκαλίας και αξιολόγησης κ.α.

Όλες αυτές οι απόψεις θα αναλύονται στα ευρύτερα συμφραζόμενα της παρουσίασης της εξέλιξης της ανώτερης πολιτικής εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια και των επιπτώσεων της εφαρμογής του συστήματος της Μπολόνιας στη διδασκαλία της Νεοελληνικής. Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που επέβαλε αυτό το σύστημα θα συνδυαστεί με τις επιπτώσεις που είχε στην διδασκαλία της Νεοελληνικής μια άλλη αλλαγή, εξίσου μείζων: η οικονομική κρίση της Ευρώπης.

Μια σύντομη επισκόπηση των σημαντικότερων στρατιωτικών εξελίξεων και επιχειρήσεων σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο (π.χ. η εμφάνιση νέων θεάτρων πολέμου στη Συρία και στο Αφγανιστάν, η αναβάθμιση της μαχητικής τεχνικής κλπ.), καθώς και μια εξέταση των αλλαγών που έγιναν στο πλαίσιο του ρουμανικού στρατού τα τελευταία χρόνια (η εισαγωγή της προαιρετικής στρατιωτικής θητείας, η μείωση του αριθμού των ενεργών στρατιωτικών κλπ.) θα μεταθέσουν τον φακό μας στο πεπρωμένο της διδασκαλίας της Νεοελληνικής στο πιο σημαντικό κέντρο εκμάθησης ξένων γλωσσών του Υπουργείου Άμυνας της Ρουμανίας, Κέντρο που αποτελεί τμήμα του Εθνικού Πανεπιστημίου Άμυνας «Κάρολος Α΄».

Μια περιληπτική έκθεση της διδασκαλίας της Νεοελληνικής σε αυτό το τμήμα θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε ποιες ήταν οι διάφορες προκλήσεις τις οποίες αντιμετώπισε ολόκληρη η δυναμική του μαθήματος. Φυσικά, η προσοχή μας θα κατευθυνθεί επίσης στα αποτελέσματα αυτών των αλλαγών πάνω στο ενδιαφέρον όσων παρακολούθησαν τα μαθήματα Νεοελληνικών στο προαναφερθέν ίδρυμα: με αυτή την ευκαιρία θα αναρωτηθούμε (όχι ρητορικά) πώς θα εξελιχθεί αυτό το μάθημα, έχοντας υπόψη ότι η διδασκαλία της Νεοελληνικής δεν συνιστά δυστυχώς πια προτεραιότητα για τους αξιωματικούς του Ρουμανικού στρατού (η συμμετοχή των Ρουμάνων στρατιωτικών σε επιχειρησιακές ασκήσεις (π.χ. Helbroc) στην Ελλάδα, δεν εξαρτάται από την Ελληνομάθεια, η οποία έγινε προαιρετική). Τέλος, θα προσπαθήσουμε να προβλέψουμε αν τα Ελληνικά έχουν ευκαιρίες επιβίωσης στο πιο σημαντικό ίδρυμα ανώτερης στρατιωτικής εκπαίδευσης στη Ρουμανία ή αν υποστούν η ίδια, στη σειρά της, τα αποτελέσματα του οδοστρωτήρα της παγκοσμιοποίησης.

Από τη γενιά της αμφισβήτησης στη λογοτεχνία της κρίσης

Μήπως η „αμφισβήτηση“ είναι προφητική της κρίσης; Ανατρέχοντας στην ποίηση του Αντώνη Φωσιέρη ως αντιπροσώπου της γενιάς του '70, αφήνοντας στο περιθώριο το „ποιητικό όραμα“ της γενιάς του '80, σταματάμε στην πρόσφατη παρουσία της γενιάς που εμφανίστηκε σχεδόν συγχρόνως με την κρίση ή λίγο νωρίτερα, με ποίηση, αλλά κυρίως και πιο συγκροτημένα με την πεζογραφία (π.χ. Α. Σαράφη, Χ. Οικονόμου, Ν. Οικονόμου, Μ. Τσίτας). Θα αναζητηθούν κοινά σημεία και, κυρίως, η αντιμετώπιση της κεντρικής τους θεματικής.

Ο Καβάφης και οι σύγχρονοι φιλέλληνες

Όταν ο Καβάφης στο γνωστό του ποίημα «Φιλέλλην» παρουσιάζει έναν φιλέλληνα της ελληνορωμαϊκής εποχής, βασίζεται στο χωρίο του Ηροδότου, όπου γίνεται λόγος για την απονομή του τιμητικού αυτού τίτλου σε έναν ξένο βασιλέα ως φίλο των –αρχαίων – Ελλήνων. Στην ανακοίνωσή μου θα προσπαθήσω να σκιαγραφήσω τον δρόμο της „φιλελληνίας“ από την ελληνοιστική εποχή ως στον καιρό του ίδιου του Καβάφη, αλλά και ως σήμερα.

Ο ρόλος της Αρχαίας Ελληνικής γλώσσας στη διδασκαλία της Νέας Ελληνικής στο Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου

Στην παρούσα εργασία θα ασχοληθούμε με τη σημασία της διδασκαλίας της Αρχαίας Ελληνικής, στην εκμάθηση και στην ακριβή κατανόηση των γραμματικών κανόνων στα Νέα Ελληνικά. Η έρευνά μας θα συμπεριλάβει τους δευτεροετείς φοιτητές στο Τμήμα Νεοελληνικών Σπουδών της Φιλολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου. Στην έρευνά μας θα χρησιμοποιήσουμε την ποσοτική και ποιοτική μέθοδο, όπως και την ανάλυση λαθών σε ένα καθορισμένο αριθμό ερωτηθέντων. Μολονότι οι φοιτητές μας πολύ συχνά αντιμετωπίζουν ορισμένες δυσκολίες στην εκμάθηση της Αρχαίας Ελληνικής, η έρευνά μας θα αποτελέσει μια προσπάθεια για να εντοπίσουμε ορισμένες λύσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που έχουν παρατηρηθεί. Οι σύγχρονες μελέτες της διαδικασίας της γλωσσικής εκπαίδευσης, όλο και περισσότερο, δίνουν σημασία στη διαδραστική μέθοδο διδασκαλίας. Ως εκ τούτου, στην εισήγησή μας θα αφιερωθεί ένα κεφάλαιο στις δυνατότητες εφαρμογής των διαδραστικών μοντέλων στη διδασκαλία των κλασικών γλωσσών και πρώτα απ' όλα, της Αρχαίας Ελληνικής. Μια από τις πιθανές λύσεις αποτελεί και η χρήση της συγκριτικής μεθόδου στη διεξαγωγή των μαθημάτων της προαναφερθείσας γλώσσας. Ως βασική αφετηρία για την επίλυση του εν λόγω προβλήματος, θα εξετάσουμε το ρόλο των κινήτρων, ο οποίος στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ουσιώδους σημασίας για την ενθάρρυνση των φοιτητών στη διδασκαλία και ιδίως θα αναφερθούμε στα εξωγενή κίνητρα.

Λέξεις κλειδιά: Αρχαία Ελληνικά, Νέα Ελληνικά, γραμματικοί κανόνες, ανάλυση λαθών, εξωγενή κίνητρα.

Η αισθητική του εφιάλτη στα έργα Παπαδιαμάντη και Ντοστογιέβσκι («Έγκλημα και τιμωρία» και «Φόνισσα»). Το θέμα των ονείρων

Η παρούσα ανακοίνωση παρουσιάζει μια ακόμα προσπάθεια αντιπαραβολής του «Εγκλήματος και Τιμωρίας» του Ντοστογιέβσκι και της «Φόνισσας» του Παπαδιαμάντη. Σκοπεύουμε να αποδείξουμε ότι παρ' όλες τις επιφανειακές συμπτώσεις υπάρχει μια ουσιώδης διαφορά στην κοσμοθεωρία και αφηγηματικές στρατηγικές των δύο συγγραφέων.

Το μυθιστόρημα του Ντοστογιέβσκι «Έγκλημα και τιμωρία» έγινε σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη της κοινωνικής θεωρίας και της φιλοσοφικής σκέψης εν μέρει χάρη στην επιρροή του μεγάλου Ρώσου στοχαστή Μιχαήλ Μαχτίν. Το μυθιστόρημα για τον Μπαχτίν νοείται ως αλληλεπίδραση των ισάξιων φωνών ενώ η ηθική αντιμετωπίζεται ως ένα είδος πρωταρχικού ενδιαφέροντος για το έτερο. Τον όρο πολυφωνία ο Μπαχτίν δανείζεται από την θεωρία της μουσικής, η οποία τον ενδιέφερε από πολύ πρώιμη εποχή. Η αντιπαραβολή του «Εγκλήματος και Τιμωρίας» και της «Φόνισσας» από καιρό απασχολεί τους ερευνητές. Είναι ολοφάνερο ότι μιά τέτοια αντιπαραβολή μας βοηθάει να προχωρήσουμε στην αποκωδικοποίηση και των δύο έργων και σαν αποτέλεσμα να κατανοήσουμε καλύτερα τα πολιτισμικά συμφραζόμενα.

Η σύγκριση των δύο συγγραφέων στηρίζεται σε πολλά κοινά στοιχεία – στην παρούσα ανακοίνωση γίνεται μια προσπάθεια να ξανακοιτάξουμε από λίγο διαφορετική γωνιά μερικά από αυτά τα σημεία μεταξύ των οποίων βρίσκονται

- οι βιογραφικές συμπτώσεις και παραλληλισμοί
- η τάση αισθητικοποίησης της κοινωνίας και κοινωνικοποίησης της αισθητικής
- οι παρόμοιες τακτικές στην αντιμετώπιση της γλώσσας και μερικά άλλα.

Στην ανακοίνωση εστιάζομαστε στο θέμα των ονείρων το οποίο έχει μεγάλη σημασία στα δύο μυθιστορήματα.

Η ονειρική εμπειρία είναι άκρως σημαντική και ερμηνεύεται συνήθως σαν ταξίδι της ψυχής στον άλλο - (τον κάτω ή τον πάνω) κόσμο.

Εκτός από το περιεχόμενο των ονείρων φαίνεται πολύ σημαντική και η κατάσταση του κοιμώμενου: η αϋπνία οδήγησε τη Φραγκογιαννού, την πρωταγωνίστρια της «Φόνισσας», σε παραφροσύνη, ο Ρασκόλνικοβ στο «Έγκλημα και τιμωρία», αντίθετα, κοιμάται υπερβολικά πολύ μετά τη δολοφονία ενώ μερικά σημαντικά πρόσωπα (όπως ο Σβιντριγκάιλοβ π. χ.) εμφανίζονται τη πρώτη φορά σαν από μια ονειρική διάσταση. Τα όνειρα βλέπουν κυρίως οι πρωταγωνιστές. Και στα δύο μυθιστορήματα τα όνειρα αποτελούν μια επίδειξη τύψεων των πρωταγωνιστών.

Ο καθένας βλέπει ένα καθοριστικό του όνειρο: στο «Έγκλημα και τιμωρία» τέτοιο όνειρο είναι η εφιάλτη του Ρασκόλνικοβ για τη γριά τοκογλύφο που γελάει. Μετά το όνειρο αυτό ο Ρασκόλνικοβ τελικά συνειδητοποιεί ότι η ιδέα του ναυάγησε. Στη «Φόνισσα» τέτοιο όνειρο είναι το τελευταίο όνειρο της Φραγκογιαννού, μετά το οποίο η γριά λέει ότι καλύτερα είναι να πεθάνει παρά να βλέπει τέτοια όνειρα και σε λίγο αυτοκτονεί.

Οι δύο συγγραφείς περιγράφουν τα όνειρα των πρωταγωνιστών τους σε πολλές λεπτομέρειες και αυτό δημιουργεί μια ιδιόρρυθμη αισθητική της εφιάλτης.

Η βασική διάφορα στην ερμηνεία των ονείρων έχει ως εξής: στη «Φόνισσα» όλα τα όνειρα είναι συνδεδεμένα με τη πρωταγωνίστρια, στο «Έγκλημα και τιμωρία» όμως παράλληλα με τα όνειρα του Ρασκόλνικοβ περιγράφονται και τα όνειρα του Σβιντριγκάιλοβ, που έχουν τη δική τους πλοκή.

Η Σημασιοσυντακτική Συμπεριφορά του Ρήματος ως καθοριστικός παράγοντας στην κατασκευή των Σημασιοσυντακτικών Κανόνων της Νεοελληνικής για την Αυτόματη Επεξεργασία της

Η σημασιολογία είναι η δυσκολότερη και σημαντικότερη γλωσσολογική διάσταση στην επεξεργασία μίας φυσικής γλώσσας διότι, αντίστοιχα : (α) δεν υπάρχουν καταγεγραμμένοι δομολειτουργικοί σημασιολογικοί κανόνες, ανάλογοι αυτών της μορφολογίας ή της σύνταξης για να κωδικοποιηθούν και να αξιοποιηθούν περαιτέρω ηλεκτρονικά και (β) στις σύγχρονες εφαρμογές ο έξυπνος χειρισμός της πληροφορίας και της γνώσης εστιάζεται πρωτίστως στην κατανόηση της σημασίας τους πέραν της συντακτικής διάστασής τους. Επίσης, στην κατανόηση της σημασίας λέξεων ή προτάσεων εστιάζεται η κάθε πολυγλωσσική εφαρμογή που δεν χρησιμοποιεί στατιστικές μεθόδους.

Για την Αυτόματη Επεξεργασία της Νεοελληνικής (ΝΕΓ) προτείναμε ένα μοντέλο που: (α) τυποποιεί όλες τις γλωσσολογικές διαστάσεις της ΝΕΓ- μορφολογική, συντακτική, σημασιολογική, (β) κωδικοποιεί τους πεπερασμένου πλήθους μορφολογικούς, συντακτικούς και σημασιολογικούς κανόνες της και (γ) περιγράφει με απλούς και αποτελεσματικούς αλγορίθμους τις διαδικασίες τεχνολόγησης προτάσεων της ΝΕΓ, κατά την διάρκεια των οποίων οι προαναφερόμενες γλωσσολογικές διαστάσεις της ΝΕΓ αλληλοεξαρτώνται. Το μοντέλο αυτό οδήγησε στην εισαγωγή ενός συστήματος Ηλεκτρονικών Υπολογιστικών Λεξικών της ΝΕΓ το Βασικό Νεοελληνικό Πολυλεξικό (ΒΝΠ) που αποτελείται από: (α) Το Βασικό Νεοελληνικό Λεξικό (ΒΝΛ), περιέχει τις λέξεις, σε αλφαβητική σειρά – περίπου 7.000 λήμματα , μεταξύ των οποίων και 200 πολύσημες λέξεις – τις οποίες το προτεινόμενο σύστημά μας αναγνωρίζει και επεξεργάζεται. (β) Το Νεοελληνικό Μορφολογικό Υπολογιστικό Λεξικό (ΝΜΥΠΛ), το οποίο περιέχει και ελέγχει όλα τα είδη της μορφολογικής πληροφορίας. (γ) Το Νεοελληνικό Συντακτικό Υπολογιστικό Λεξικό (ΝΣΥΠΛ), το οποίο ελέγχει τις συμφωνίες των μορφολογικών τύπων των λέξεων της πρότασης ανάλογα με τον συντακτικό ρόλο τους στην πρόταση. Τέλος, (δ1) το Λογικό Υπολογιστικό Λεξικό των Βασικών Εννοιών (ΛΥΠΛΒΕ) και (δ2) το Υπολογιστικό Λεξικό των Συμφραζομένων της ΝΕΓ (ΛΥΠΛΣΝΓ), είναι τα δύο λεξικά στα οποία στηρίζεται αυτή η εργασία. Το περιεχόμενο των λεξικών αυτών είναι αυτό του ΒΝΛ. Στο πρώτο, το περιεχόμενο αυτό ταξινομείται κατά αυστηρή ακολουθία των εννοιών του, δηλαδή σε κάθε λέξη αντιστοιχεί ένας κωδικός, ο οποίος δηλώνει την επιμέρους διακριτή σημασιολογική κλάση της σημασιολογικής ιεραρχίας στην οποία αυτή ανήκει. Ενώ στο δεύτερο, το περιεχόμενο του ΒΝΛ τυποποιείται σε σημασιολογικούς κανόνες, δηλαδή, σε κάθε λέξη αντιστοιχεί μία σημασιολογική κατηγορία, βάσει των οποίων περιγράφονται οι σημασιοσυντακτικοί κανόνες οι οποίοι ελέγχουν τους αποδεκτούς συνδυασμούς των λέξεων ανάλογα με τον συντακτικό ρόλο τους κάθε φορά.

Στην εργασία αυτή παρουσιάζουμε τη σημασιολογική βάση της ΝΕΓ η οποία χρησιμοποιήθηκε για τη σημασιολογική ταξινόμηση των λέξεων της καθώς και την κατασκευή των σημασιοσυντακτικών κανόνων, που ήδη προαναφέραμε. Κυρίως αναδεικνύουμε τη σημασιοσυντακτική συμπεριφορά των ρημάτων ως οδηγό δημιουργίας των σημασιοσυντακτικών κανόνων και πρωτίστως των σημασιολογικών κατηγοριών. Σημειώνουμε ότι με τη βοήθεια των σημασιολογικών κατηγοριών - κατ' αντιστοιχία των συντακτικών κατηγοριών - περιγράφονται οι σημασιοσυντακτικοί κανόνες - κατ' αντιστοιχία των συντακτικών κανόνων. Οι σημασιολογικές κατηγορίες περικλείουν χαρακτηριστικές εννοιολογικές ιδιότητες βάσει των οποίων ομαδοποιούν λέξεις που έχουν τις ίδιες σημασιολογικές ιδιότητες και παίζουν τον κύριο ρόλο και στη συντακτική τους συμπεριφορά. Οι σημασιολογικές κατηγορίες κατά εννοιολογικές ομάδες μπορεί να ιεραρχούνται με σχέσεις υπερωνύμων, υπωνύμων και αντωνύμων. Επίσης, συγκρίνουμε τη σημασιολογική βάση και ιεράρχηση του συστήματός μας με άλλες διαδεδομένες. Τέλος,

παραθέτομε τα συμπεράσματα και τις μελλοντικές μας επιδιώξεις σχετικά με τη δουλειά μας και ως προς την εκπαίδευση, αφού η Μέθοδος Επεξεργασίας της ΝΕΓ την οποία έχουμε εισαγάγει, προτείνεται ως βάση ανάπτυξης Μεθόδου Διδασκαλίας της ΝΕΓ με τη βοήθεια Υπολογιστή (CALL).

Policies that Succeed and Programs that Fail: Ambiguity, Conflict, and Crisis in Greek Higher Education

The Greek sovereign debt crisis since 2009 has had a major impact in Greek policy-making. We explore one issue area, Greek higher education reform since 2011, to make two arguments. First, macroeconomic imbalances have dramatic impact across numerous and somewhat unrelated sectors of public policy. While higher education reform was not a consequence of the crisis and is not a major element of Greece's two bailout packages, it has assumed significant public attention and has raised considerable political conflict. Governing parties and the opposition have used reform as a rallying cry and a "battlefield" to support or oppose the bailout packages and fight broader struggles regarding the role of the public sector in Greece. Second, we argue the same policy strategies (selective access and framing) that work well when applied in policy formation hinder implementation because the latter privileges a very different set of actors. We probe this argument in the case of Greek higher education. We explore the strategies used by policy entrepreneurs to pass the reform of higher education in 2011 by a two-thirds majority of votes in parliament and the obstacles it has since encountered. This feat is remarkable given that the law was passed by a greater majority than any law in the Metapolitefsi era. Yet, implementation has proven significantly more difficult. While the program has not completely failed, major aspects of it have been dramatically modified, delayed or abandoned. The findings illustrate the role ambiguity plays in linking policy formation to implementation, the reverberation of political conflict across disparate policy sectors, and the conditions that elevate the chances of Greek programmatic success or failure. The findings are then placed in a comparative framework to examine their generalizability. We argue they are not uniquely Greek phenomena; rather they are part of "normal" policy-making under extreme crisis conditions.

Δημήτρης Δημητριάδης: Η Υπερλογοτεχνία συναντά το Δράμα του Σύμπαντος

Από μια φράση του Blanchot που αφορά την αντίληψή του για το λογοτεχνικό έργο, το περίφημο «*pas encore*», ορμώμενος και εμπνεόμενος ο Δημήτρης Δημητριάδης θέτει τα συστατικά στοιχεία της δικής του θεώρησης για τη Λογοτεχνία και στη συνέχεια για το Θέατρο. Ονομάζοντας Υπερλογοτεχνία την ασυνορία της λογοτεχνίας, αυτό «το ασύνορο όριο, το βήμα προς το λεχθέν πέρα από το ήδη λεχθέν, προς έναν άλλο λόγο, προς μια μη λεχθείσα έκφραση, προς μια λογοτεχνία που ωθεί τη λογοτεχνία ακόμη πιο μακριά», ο Δ. Δημητριάδης εμμένει στην ιδέα ότι αυτό το υπέρ είναι αναγκαίο γιατί αφορά πριν από όλα τον Άνθρωπο.

Από την άλλη, το φλέγον ερώτημα «ποιος είναι ο ρόλος του θεάτρου σήμερα;» μέσα από τον στοχασμό του Δ. Δημητριάδη ανοίγει νέους ορίζοντες έρευνας στην ιστορία και το μέλλον της δραματουργίας.

Ξεκινώντας από τον ορισμό του για τη δραματουργική σύλληψη ως «εκ θεμελίων σύλληψη», διαπιστώνει ότι ο θεατρικός ποιητής είναι ο δημιουργός «που, πριν από όλα και από οτιδήποτε άλλο, συλλαμβάνει το θεατρικό γεγονός», βρίσκεται δηλαδή φύσει πλησιέστερα στην ΕΝΑΡΚΤΗΡΙΑ ΣΤΙΓΜΗ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΙΚΟΥ ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ, στη στιγμή «της θέασης του ανείπωτου».

Αυτήν τη νέα θέαση της Λογοτεχνίας και του δραματικού γίνεσθαι θα παρακολουθήσουμε εν παραλληλία, μέσα από τον εμβριθή στοχασμό του Δ. Δημητριάδη, βασιζόμενοι επίσης επιλεκτικά στο ποιητικό του θέατρο, κυρίως. Το θέατρο του Δ. Δημητριάδη διευρύνει τους ορίζοντες της θεατρικής τέχνης, αναγορεύοντάς την σε ανθρώπινη τέχνη. Το θέατρο του κατέχει το μεγάλο προνόμιο να κάνει Ποίηση την κληρονομιά της ανθρωπότητας.

Η αισθητική και θεωρητική χώρα του Δ. Δημητριάδη έρχεται διαρκώς αντιμέτωπη με το παράδοξο της γνώσης και της κατανόησης του «άγνωστου, του απρόοπτου, του ανεξέλεγκτου, του απράγματος, του ανείπωτου, του ανέφικτου, του απόλυτου», στοιχεία που συνθέτουν τη θεμελιώδη κατάσταση, το «θεμέλιο» πάνω στο οποίο οικοδομείται «Το Δράμα του Σύμπαντος».

Η κριτική του ημερολογίου στην Ελλάδα: από την καταδίκη στη μίμηση

Η δημοσίευση ημερολογιακών κειμένων, και ιδιαίτερα η δημοσίευση προσωπικών ημερολογίων, αντιμετωπίστηκαν συχνά από την ελληνική κριτική με αμηχανία, αν όχι με καχυποψία. Κάποιες από τις αντιδράσεις που προκάλεσε η δημοσίευση λ.χ. του τόμου Μέρες του 1945-1951 του Γιώργου Σεφέρη ή τα Τετράδια ημερολογίου του Γιώργου Θεοτοκά παρουσιάζουν αξιοσημείωτες αναλογίες με την αφοριστική κριτική που διατύπωσε ο Paul Bourget το 1921 ή ο Roger Caillois το 1946 για τα γαλλικά ημερολόγια: διαμαρτυρία για το περιεχόμενο του ημερολογιακού κειμένου, μομφή κατά της αφρόντιστης μορφής του, και τελικά διαμαρτυρία για το γεγονός ότι τέτοιου είδους κείμενα φτάνουν ως το τυπογραφείο.

Τα κριτικά κείμενα που παρουσιάζουν ή σχολιάζουν με κάποια πληρότητα την έκδοση ελληνικών ημερολογιακών κειμένων, ακόμα και εκείνα που γράφονται για παράδειγμα, από τον Κ. Θ. Δημαρά, ή τον Αλέξανδρο Κοτζιά, συχνά αποκαλύπτουν την έλλειψη εξοικείωσης των κριτικών με το είδος του ημερολογιακού κειμένου ή ακόμα και παρανοήσεις για τη μορφή, τη δομή ή τη λειτουργία του. Η εικόνα αυτή σταδιακά βέβαια αλλάζει και η ελληνική κριτική έχει να επιδείξει ακόμα και παραδείγματα υιοθέτησης του ημερολογιακού λόγου, σε ένα μεγάλο εύρος κειμένων από τις Δοκιμές του Σεφέρη ως το «Ημερολόγιο αναγνώστη» (1991) του Ξενοφώντα Κοκόλη ή το κείμενο «Από το “Ημερολόγιο της αυτοβιογραφίας”» (1994) του Παναγιώτη Μουλλά.

Μέσα από την εξέταση των κριτικών κειμένων αλλά και μελετών και άρθρων, που γράφτηκαν με αφορμή ημερολογιακά κείμενα του Δραγούμη, του Σεφέρη, του Θεοτοκά και άλλων ημερολογιογράφων, σκιαγραφείται η ιστορία της πρόσληψης του ημερολογιακού είδους στην Ελλάδα. Η εικόνα αυτή αντιπαραβάλλεται με έναν αριθμό κειμένων στα οποία φαίνεται να συγκλίνουν ή και να συλλειτουργούν ο κριτικός με τον ημερολογιακό λόγο. Έτσι, τίθεται το ερώτημα αν τα κείμενα αυτά αποτελούν μια κατάκτηση της ελληνικής κριτικής ως προς την βαθύτερη κατανόηση του ημερολογιακού λόγου ή αν αποτελούν απλώς δείκτες της πολυμορφίας του κριτικού λόγου.

Textual Navigations: Papdiamandis and Tennyson

This paper sheds light on Tennyson's neglected fortunes in Greece, focusing on his reception by Alex. Papdiamandis. Apart from several references to Tennyson's life and works in fin-de-siècle Greek press, most probably known to the Greek author, Papdiamandis was familiar with the poet laureate through his translation of Sarah Grand's "The Heavenly Twins" (1895-96) – a novel which largely cites and revises Tennyson's poetry. Our aim, here, is to detect tennysonian themes, motifs and images, such as drowning, singing and mirroring, the funeral boat, erotic desire and death, the transition from fall to salvation, the conflict between art and life, romantic poetry and realist prose, in Papdiamandis' short stories published after 1895.

Συνέχεια και ρήξη στο έργο του Γιώργου Διαλεγμένου

Η διαδρομή του Γιώργου Διαλεγμένου, ως θεατρικού συγγραφέα, παρουσιάζει ενδιαφέρον για δύο κυρίως λόγους. Από το 1970 μέχρι σήμερα, που περιμένουμε το ανέβασμα του τελευταίου του έργου, κατάφερε τα επτά, όλα κι όλα, έργα του να τα αναλάβουν σημαντικοί έλληνες σκηνοθέτες με ξεχωριστό στίγμα ο καθένας. Οι σκηνοθέτες – μεταξύ αυτών ο Λευτέρης Βογιατζής, ο Αντώνης Αντύπας, ο Τάκης Βουτέρης – διέκριναν τόσο την εκκρεμότητα του κειμένου που τα καθιστούσε άκρως παραστάσιμα, όσο και την αξία του ίδιου του κειμένου, με την ιδιαιτερότητα και την ξεχωριστή του θεατρικότητα, με αποτέλεσμα οι πρώτες, κάθε φορά, παραστάσεις των έργων του Διαλεγμένου να γίνονται σημείο αναφοράς για την εποχή τους.

Το δεύτερο στοιχείο αφορά στην εξέλιξη του δραματουργού στη γλώσσα, τη θεματολογία αλλά κυρίως την τεχνική. Αν τα πρώτα έργα αντανakλούσαν εύγλωττα την εποχή τους, τον ελληνικό χώρο και χρόνο με τα προβλήματά τους, σταδιακά ανοίγονται, μοιάζουν να ξεπερνούν τα ελληνικά σύνορα – παρότι ο σκηνικός χώρος δηλώνεται ελληνικός – και να αγγίζουν μια θεματολογία που δεν άπτεται πλέον της ελληνικής καθημερινότητας, και την οποία θεματολογία ο συγγραφέας χειρίζεται με πρωτόγνωρη γι' αυτόν τεχνική δεξιότητα. Θα μπορούσε όμως να ισχυριστεί κανείς πως και σ' αυτά τα έργα, τη Νύχτα της κουκουβάγιας (1997) και το *Bella Venezia* (2003), ο δραματουργός και πάλι ακολουθεί την εποχή του: στον καιρό της παγκοσμιοποίησης, ο ελληνικός κόσμος βγαίνει από την ελληνοκεντρικότητα, τα προβλήματα επιβίωσης ή και τις πολιτικές ανησυχίες και αναζητήσεις, για να ασχοληθεί με εσωτερικά, προσωπικά και ψυχολογικά ζητήματα. Κυριαρχεί ο εγκιβωτισμός, η επίμονη αναδρομή στο παρελθόν, η εμμονή σε μια γλώσσα προσεγγμένη και κατά διαστήματα εξειδικευμένη.

Στα έργα αυτά φαίνεται το «παράδοξο» του Διαλεγμένου. Η φαινομενική ασυνέχεια του έργου του, προϊόν μιας εσωτερικής αναζήτησης και προσωπικής εξέλιξης ύφους και ενδιαφερόντων, αποδεικνύεται μάλλον μια «συνεπής» συνέχεια στο χρόνο, προσαρμοσμένη στις αναζητήσεις της εποχής και ενταγμένη στο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό γίγνεσθαι, με έντονη πάντοτε την αίσθηση της ρήξης με το κατεστημένο και το «επιβεβλημένο».

Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις της ελληνικής πεζογραφίας στην εφημερίδα *Άστυ* 1891-1900

Η εφημερίδα το *Άστυ* αποτέλεσε μια σημαντική στέγη για τους Έλληνες λογοτέχνες στα τέλη του 19ου αιώνα. Στους κόλπους της συναντάται σε καθημερινή βάση η ελληνική και ξένη λογοτεχνία μέσα από διάφορες ειδολογικές μορφές, την ποίηση, την πεζογραφία και την κριτική. Η έρευνα που εκπονήθηκε για τον ελληνικό λογοτεχνικό πεζό λόγο της δεκαετίας 1891-1900 στην εφημερίδα μαρτυρεί τις συνέχειες, τις ασυνέχειες και τις ρήξεις της ελληνικής πεζογραφίας στη δύση του 19ου αιώνα.

Τα κείμενα που “ανασύρθηκαν” από την εφημερίδα δείχνουν ότι η δημοσίευση ενός λογοτεχνήματος στην εφημερίδα δεν σηματοδοτεί μόνο την εκκίνηση της ζωής του εκάστοτε έργου, αλλά δίνει την ευκαιρία για την καταγραφή της “συνέχειάς” του μέσα από τη σύγκριση με τις μεταγενέστερες αναδημοσιεύσεις του ίδιου έργου. Στην ανακοίνωση αυτή θα χρησιμοποιηθούν κάποια παραδείγματα μόνο λόγω έλλειψης χρόνου. Ο Αργ. Εφταλιώτης, ο Γρ. Ξενόπουλος και ο Δ. Βικέλας επιφέρουν μικρές υφολογικές αλλαγές στα διηγήματά τους από τη μία έκδοση στην επόμενη, ο Ανδ. Καρκαβίτσας όμως μεταβάλλει ολόκληρες παραγράφους στο διήγημά του «Θεός Αθάνατος», αλλάζοντας σχεδόν εξολοκλήρου τη φυσιογνωμία του κειμένου στα συγκεκριμένα σημεία. Η σύγκριση των μεταγενέστερων εκδόσεων ανοίγει μια εικόνα στο εργαστήρι του.

Η εφημερίδα, επιπροσθέτως, προσέφερε ενίοτε τη δυνατότητα για τη γένεση και τη συνέχιση του έργου ενός λογοτέχνη. Για παράδειγμα, το *Άστυ* «γεννά» λογοτεχνικά τον Νικόλαο Επισκοπόπουλο και τον στηρίζει σε όλη του την πορεία μέχρι και την αναχώρηση του στο εξωτερικό.

Το έντυπο δεν δίνει χώρο μόνο για συνέχειες, αλλά και επιφέρει ρήξεις. Το *Άστυ* δημοσιεύει όχι μόνο ρεαλιστικά διηγήματα, που διαδραματίζονται στην ελληνική επαρχία, όπως αυτά κυριάρχησαν την προηγούμενη δεκαετία μετά το διαγωνισμό της Εστίας, αλλά δημιουργεί και ρήξεις. Η πρωτοκαθεδρία του Ρεαλισμού διαταράσσεται, καθώς η εφημερίδα εγκολπώνεται τον Αισθητισμό με τους Ν. Επισκοπόπουλο, Π. Νιρβάνα και Δ. Χατζόπουλο με αποτέλεσμα το διήγημα να αποτελεί εκφραστή δυο ρευμάτων.

Οι ρήξεις που επιφέρει η εφημερίδα γίνονται ακόμη πιο έντονες, όταν με τόλμη δημοσιεύεται ελληνικό πρωτότυπο μυθιστόρημα του Γρ. Ξενόπουλου στη θέση των μέχρι τότε μεταφρασμένων ελαφρών επιφυλλιδογραφικών μυθιστορημάτων. Ο ίδιος πεζογράφος, σπάζοντας την παγιωμένη σχέση συγγραφέα – αναγνώστη, τολμά να ζητήσει από τους αναγνώστες να συμπληρώσουν τη συνέχεια του διηγήματός του Ψυχολογική πάλη.

Ο κόσμος της εφημερίδας είναι ιδιαιτέρως αποκαλυπτικός για την ελληνική πεζογραφία και δύναται να επιφέρει πολλά νέα στοιχεία τα οποία θα συμπληρώσουν την εικόνα της τότε λογοτεχνικής παραγωγής, όπως αυτή έχει σχηματιστεί από την υπάρχουσα βιβλιογραφία και να καταδείξει πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του ημερήσιου τύπου για την νεοελληνική λογοτεχνία.

Από το «Μισολόγγι» στη «Μεσολογγιάδα»· μια ποιητική ασυνέχεια

“Μισολόγγι” ή “Χρέος” είναι οι δυο προηγούμενοι τίτλοι της ποιητικής σύνθεσης “Ελεύθεροι Πολιορκημένοι” του Διονυσίου Σολωμού. “Μεσολογγιάς” επιγράφεται το πολύστιχο ιστορικό έπος του Αντωνίου Ι. Αντωνιάδου, που εκδόθηκε στην Αθήνα το 1876.

Η σύνθεση των “Ελεύθερων Πολιορκημένων” απασχόλησε για πολλά χρόνια τον Σολωμό και, ως γνωστόν, παραδίδεται σε τρία σχεδιάσματα. Το 1859 ο Ιάκωβος Πολυλάς εξέδωσε “Τα ευρισκόμενα” του Δ. Σολωμού. Οι “Ελεύθεροι Πολιορκημένοι” ήταν το πιο “αποσπασματικό” από τα ώριμα έργα του ποιητή, όμως οργανωμένο σε αυτοτελείς “λυρικές ενότητες”, με εσωτερική συνοχή και συνέπεια, όπως εύστοχα παρατηρήθηκε. Για να αποκαταστήσει τον αφηγηματικό ειρμό, τη χρονική και αιτιατή οργάνωση των ιστορικών γεγονότων του “Μισολογγιού”, ο Πολυλάς σύρραψε τις λυρικές ενότητες με δικά του διευκρινιστικά σχόλια και πεζές μεταφράσεις από τις σημειώσεις του ποιητή.

Στα 1874 ο Αντώνιος Αντωνιάδης υπέβαλε τη “Μεσολογγιάδα” στον Πανεπιστημιακό Ποιητικό Διαγωνισμό. Το ιστορικό έπος του, γραμμένο κατά μίμηση των ομηρικών επών, εκτείνεται σε περίπου 10.000 στίχους και χωρίζεται σε 24 ραψωδίες. Αν και ο πολυβραβευμένος ποιητής των Ποιητικών Διαγωνισμών δεν κατόρθωσε εκείνη τη χρονιά να πάρει το γέρας της ακαδημαϊκής κριτικής, έλαβε όμως στην επέτειο της εκατονταετηρίδας από την μεγάλη Έξοδο (1926) τον έπαινο του ποιητή Κωστή Παλαμά: “[...] ως την ώρα αυτή εκείνος που θα έπρεπε να αναγνωριστή και να τιμηθή ως ο καθευατό ψάλτης της μισολογγίτικης παλληκαριάς και της θυσίας είναι ο Αντώνιος Αντωνιάδης, ο επικός της ‘Μεσολογγιάδος’”. Σύμφωνα με την κρίση του, ο Αντωνιάδης θα μπορούσε να είναι “ο εθνικός της ρωμιοσύνης ποιητής”, αν κατείχε το “νόημα της τέχνης”. Είναι όμως “ο πρόδρομος κάποιας τεράστιας ποιητικής δημιουργίας”.

Η ανακοίνωσή μας θα προσπαθήσει να διερευνήσει μια ποιητική ασυνέχεια. Ο Σολωμός θρεμμένος με γερή κλασική παιδεία στην Ιταλία, ξεπερνά γρήγορα τις κλασικιστικές επιταγές της εποχής του. Δημιουργεί, στη φάση της ωριμότητας, ένα νέο είδος με τη νόμιμη σύνθεση του κλασικισμού και του ρομαντισμού, μια τέχνη πρωτοποριακή, κύριο χαρακτηριστικό της οποίας είναι, όπως έχει επισημανθεί, η “ανανεούμενη και ουδέποτε τελειούμενη” κειμενική λειτουργία. Ο Πολυλάς, ο Αντωνιάδης, ο Παλαμάς συγκαταλέγονται στους θαυμαστές του Σολωμού. Πόσο όμως μπόρεσαν οι θαυμαστές να κατανοήσουν τα ποιητικά “συντρίμια” των “Ελεύθερων Πολιορκημένων”; Η εποχή τους ζητούσε έργα κλασικιστικά, καμωμένα με αφηγηματική - ιστορική ακολουθία, με “νοοκρατική συστηματοποίηση”. Ο Πολυλάς έσπειρε την ιδέα για τις χαμένες μεγάλες συνθέσεις του Σολωμού: “[...] πολύ περισσότερα και πολύ τελειότερα, παρά τα ευρισκόμενα, συγγράμματα είχε αφήσει ο μακαρίτης εις την αγαπημένην Ελλάδα και εις την ανθρωπότητα”. Ο ιστοριονόμος Σπυρίδων Ζαμπέλιος είχε αναλάβει δράση. Ο Βαλαωρίτης ήταν απογοητευμένος από τις “ασυνάρτητες στροφές” του Σολωμού. Δεκαπέντε ακριβώς χρόνια μετά την έκδοση των “Ευρισκομένων” ο Αντώνιος Αντωνιάδης βρήκε την ευκαιρία να “συμπληρώσει” με χιλιάδες ανομοιοκατάληκτους δεκαπεντασύλλαβους την ιστορική και λογική αλληλουχία στα “αποσπάσματα” του “Μισολογγιού”.

Η συμβολή του πολέμου της δεκαετίας 1912-22 στη νεοελληνική γραμματεία

Σκοπεύουμε να αναδείξουμε πως ή έννοια του πολέμου, έννοια καθαρά συλλογική μέχρι τότε, παρέμεινε ιδεολογικά υπερφορισμένη με θετικά στοιχεία από την ελληνική κοινωνία επί σειρά ετών ή και αιώνων, αρχίζει να αλλάζει στο διάστημα των Βαλκανικών πολέμων, της διεθνούς σύρραξης και της εθνικής ήττας του 1922.

Με την εμφάνιση του πολεμικού μυθιστόρηματος και τη γενιά του '30, ο πόλεμος γίνεται αφορμή για αλλαγή πορείας και ενός νέου προσανατολισμού σε επίπεδο προσωπικό, κοινωνικό και εθνικό. Αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής είναι η διατύπωση μιας άλλης σκοπιάς της Ιστορίας και η συγγραφική «συμβολή» στην καταγραφή της επίσημης Ιστορίας, αναδεικνύει διάφορους λογοτεχνικούς τύπους, ασχολείται σοβαρά και εξετάζει πολλά «νέα» λογοτεχνικά θέματα και τροποποιεί την μυθιστορηματική αφήγηση πολεμικών σκηνών και γεγονότων. Στρατευμένοι ή ενταγμένοι, οι συγγραφείς έχουν την αίσθηση, γιατί μοιράστηκαν ή έζησαν ορισμένες δοκιμασίες του πλήθους, πως είναι ένα αντιπροσωπευτικό μέρος του συνόλου. Διαισθάνονται πως η θεματογραφία του πολέμου αποκτά ενδιαφέρον και η γραφή τους επηρεάζει διαχρονικά εκατομύρια συνειδήσεις, μόνον όταν παρουσιάζεται η τραγική αλήθεια του θέματος, όταν η ερμηνεία του δημιουργού είναι προσωπική, όταν η υποκειμενική τους εικονοπλασία ελκύει την προσοχή εκείνων που δε δέχονται όλες τις προϋποθέσεις της, όταν κατορθώνουν να διεγείρουν κάποιο συγκινησιακό κάλεσμα επισημαίνοντας και δραστηροποιώντας αρκετά υπολείμματα ψυχικής ταύτισης.

Όλη την την αλλαγή που προκαλείται γύρω και με αφορμή την έννοια του πολέμου σκοπεύουμε να μελετήσουμε με βάση τη θεωρία της πρόσληψης του Hans-Robert Jauss και της περί αυτοβιογραφίας, του Philippe Lejeune, αντλώντας φυσικά συγκεκριμένα παραδείγματα από τη γραφή και την περιγραφή του πολέμου της συγκεκριμένης περιόδου, προκειμένου να αναδείξουμε ότι η ποιητική της «πολεμικής γραφής» δεν είναι μόνον υπόθεση προσωπική αλλά και ιδεολογική, ότι αποτελεί κι ένα είδος της «εθνικής κληρονομιάς» που αλλάζει σταδιακά υπό την επίδραση της όλης κοινωνικό-τεχνικής εξέλιξης της κοινωνίας κι ότι τα συμπεράσματα της αυτής της πολεμικής πεζογραφικής παραγωγής μπορούν να συνοψιστούν σε ιδεολογικά και ποιοτικά, δηλαδή ότι η νέα αντίληψη του πολέμου στάθηκε για τους έλληνες πεζογράφους, ένας τόπος έμπνευσης με πολλαπλές διεξόδους εκμετάλλευσης, τόσο στο αφηγηματικό πεδίο όσο και στο ιδεολογικό.

Για μια άγνωστη πτυχή της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη

Παρόλο που το έργο του Κωνσταντίνου Καβάφη έχει μελετηθεί σε σημαντικό βαθμό, υπάρχουν κάποιες πτυχές της ποίησής του, που δεν έχουν ερευνηθεί ακόμη αρκετά. Μια από τις λιγότερο μελετημένες πλευρές της ποίησης του Καβάφη είναι αυτή της δομικής οργάνωσης των ποιημάτων του.

Η αυστηρή δομική οργάνωση, ένα ουσιαστικό, κατά τη γνώμη μας, στοιχείο για την κατανόηση του χαρακτήρα γενικότερα του έργου του Αλεξανδρινού ποιητή, θα μπορούσε να αποτελέσει καινούργιο υλικό για τους επιστήμονες, έτσι που να διευκρινισθεί τελικά η μοναδικότητα και η ιδιοτυπία του ύφους του ποιητή, το πως ο Καβάφης δεν δημιουργούσε χαοτικά τα ποιήματά του, αλλά έχοντας συνειδητά ή υποσυνείδητα υπόψη του μια συγκεκριμένη λογοτεχνική μορφή.

Στην εισήγησή μου θα παρουσιάσω τους βασικούς νόμους της δομικής οργάνωσης που συναντιούνται στα ποιήματα του Καβάφη και θα δούμε ποια είναι η σχέση τους με την ανάπτυξη της ποιητικής σκέψης του Αλεξανδρινού ποιητή. Θα διευκρινίσουμε επίσης ποια είναι η μορφική φόρτιση των δομικών σχημάτων που οικοδομεί ο Καβάφης και με τι σχετίζεται η αξιοποίηση των νόμων της δομικής οργάνωσης στα έργα του.

Μυθοπλασιακές βιογραφίες του Γ.Μ. Βιζυηνού: Ρήξεις, ανατροπές και συνέχειες

Η περίπτωση του Γεωργίου Βιζυηνού (1849-1896) είναι, δίχως αμφιβολία, μια από τις πλέον δελεαστικές για όποιον επιθυμεί να καταπιαστεί με τη μυθιστορηματική ανάπλασή της, καθώς πρόκειται για μια ζωή μέσα στην οποία χώρεσαν τόσα πολλά πριν καν προλάβει να καλύψει μισό αιώνα. Μια ζωή εντέλει μυθιστορηματική, πρόσφορη για μια ερεθιστική βιογραφία με αρχή, ένταση, κορύφωση και τραγικό τέλος, σύμφωνη –κατά πολλούς μελετητές– με τις συμβάσεις της ρεαλιστικής, της τραγικής, της μελοδραματικής κτλ. πλοκής.

Ωστόσο, ακριβώς για αυτόν το λόγο, το πρόβλημα και το στοίχημα για τον εκάστοτε συγγραφέα που θα θελήσει να αναμετρηθεί με την περίπτωση του Βιζυηνού, επιχειρώντας να τον βιογραφήσει είναι πρόδηλο και τίθεται ξεκάθαρα από την αρχή: «πώς το μυθιστόρημα θα συλλάβει την αλήθεια ενός βίου που υπήρξε τόσο πλούσιος ή τόσο αντιφατικός ώστε να χαρακτηριστεί ήδη μυθιστορηματικός, πριν η λογοτεχνία καταπιαστεί με την “ανάπλασή” του;», κατά τη ρήση του Παντελή Μπουκάλα. Η προτεινόμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσει να απαντήσει στο ερώτημα αυτό, εξετάζοντας περισσότερες από δέκα, παλαιότερες, νεότερες και πιο πρόσφατες μυθοπλασιακές βιογραφήσεις του Βιζυηνού, η δραματική ζωή του οποίου ενέπνευσε και εξακολουθεί να εμπνέει πολλούς λογοτέχνες. Η ανακοίνωση λοιπόν θα παρακολουθήσει συνολικά και εκ παραλλήλου τις μυθοπλασιακές βιογραφίες που έχουν γραφτεί μέχρι σήμερα για τον Βιζυηνό και θα επιχειρήσει να εντοπίσει και να επισημάνει τις μεταξύ τους συγκλίσεις και αποκλίσεις, με σκοπό να φωτίσει και από άλλες οπτικές γωνίες το πορτρέτο του συγκεκριμένου καλλιτέχνη και να αναδείξει τις συνέχειες, τις ρήξεις και τις ανατροπές που παρουσιάζουν αυτά τα έργα σε σχέση με τη φιλολογική βιογραφία του Βιζυηνού.

Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Η αναβίωση των αρχαίων ελληνικών μέτρων είναι ένα από τα περισσότερο ενδιαφέροντα φαινόμενα της ποιητικής θεωρίας και πράξης του ελληνικού 19ου αιώνα, λόγω ακριβώς της αλληλενέργειας θεωρίας και πράξης: από τη μια υποστηρίζεται μια μετρική θεωρία των νεοελληνικών στίχων η οποία όχι μόνο ορίζεται αλλά και αξιολογείται με κριτήριο τη στενή σχέση ή και ταύτιση της νεότερης τονικής μετρικής με την αρχαία προσωδία, από την άλλη γράφονται ποιήματα που λειτουργούν ως η έμπρακτη επαλήθευση αυτής της θεωρίας. Η μέχρι τώρα έρευνα της αναβίωσης των αρχαίων μέτρων έχει ήδη αναδείξει ότι αυτή συναρτάται τόσο με τις κλασικιστικές-αρχαϊστικές αντιλήψεις της λεγόμενης «Αθηναϊκής Σχολής», αλλά και ευρύτερα με τις ιδεολογικές ροπές της εποχής, όσο και με την πρόσληψη των σύγχρονων δυτικών αντιλήψεων περί της αρχαιότητας. Π.χ. σε δεκάδες δοκιμιακά κείμενά του, δημοσιευμένα από το 1936 μέχρι το θάνατό του (1892) ή μεταθανάτια (σε μελέτες, βιβλιοκρισίες, επιστολές, εισαγωγές και προλόγους σε λογοτεχνικά κείμενα ή μεταφράσεις του, στις εκθέσεις των ποιητικών διαγωνισμών στους οποίους συμμετείχε, στις σημειώσεις ενός εγχειριδίου αρχαίας ελληνικής μετρικής για σχολική χρήση, ακόμη και στα απομνημονεύματά του), ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής υποστήριξε μια μετρική θεωρία των νεοελληνικών στίχων η οποία όχι μόνο ορίζεται αλλά και αξιολογείται με κριτήριο τη στενή σχέση ή και ταύτιση της νεότερης τονικής μετρικής με την αρχαία προσωδία. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να σχολιαστεί περαιτέρω το φαινόμενο της αναβίωσης της αρχαίας ελληνικής μετρικής με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα των περιοδικών του 19ου αιώνα, σε συνδυασμό και με τα πορίσματα του ερευνητικού προγράμματος «Ποιητικά κείμενα αναβίωσης των αρχαίων μέτρων στον 19ο αιώνα» (Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, 2003-2004, επιστημονικοί υπεύθυνοι: Νάσος Βαγενάς και Ευριπίδης Γαραντούδης). Αποτέλεσμα της έρευνας του εν λόγω προγράμματος ήταν η καταγραφή σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων και η ψηφιοποίηση σε ηλεκτρονικό αρχείο 400 περίπου ποικίλης έκτασης ποιημάτων που εμπίπτουν στην κατηγορία της αναβίωσης των αρχαίων μέτρων. Τα ποιήματα αυτά εντοπίστηκαν στο σύνολο των 617 ερευνηθέντων ποιητικών βιβλίων του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού αιώνα.

Η οικογένεια Σεφεριάδη πριν και μετά το '22 μέσα από την οικογενειακή αλληλογραφία

Μέσα από το επιστολογραφικό υλικό της οικογένειας Σεφεριάδη, προτείνουμε μία διαδρομή από τις αρχές του 20ού αιώνα στη Σμύρνη έως την Μικρασιατική Καταστροφή. Θα αναλύσουμε πώς ήταν η ζωή της οικογένειας στη Σμύρνη στις αρχές του 20ού αιώνα, πώς άλλαξε μετά το '22 και ποιες ήταν οι επιπτώσεις της Καταστροφής για την οικογένεια. Θα έχουμε ως επίκεντρο την οικογένεια του Στέλιου Σεφεριάδη (κυρίως τον Στέλιο και την Δέσποινα Σεφεριάδη και τα παιδιά τους, Γιώργο και Ιωάννα) και θα δουλέψουμε με τις επιστολές που λάμβαναν από τους συγγενείς που ζούσαν στην μικρασιατική πόλη. Ο Στέλιος και η Δέσποινα Σεφεριάδης (γονείς του ποιητή Γιώργου Σεφέρη) είχαν εγκαταλείψει τη Σμύρνη ήδη από το 1914 και είχαν εγκατασταθεί στην Αθήνα, ενώ η υπόλοιπη οικογένεια, τόσο από τη μεριά του Στέλιου Σεφεριάδη όσο από τη μεριά της Δέσποινας (του γένους Τενεκίδη), παρέμειναν στη Μικρά Ασία μέχρι το Σεπτέμβριο του 1922. Διαθέτουμε επομένως, ένα πολύ ευρύ επιστολογραφικό υλικό πολλών χρόνων και πολλών ατόμων, μέσα από το οποίο σκοπεύουμε να χαράξουμε την πορεία αυτής της οικογένειας πριν και μετά την Καταστροφή. Η αλληλογραφία διατηρείται στο Αρχείο Σεφέρη και στο Αρχείο Τσάτσου που στεγάζονται στη Γενναδείου Βιβλιοθήκη της Αθήνας.

The eternal return of the living-dead (languages): Spectres of (dis)continuity

In September 2013, for the umpteenth time, a large and heated discussion was triggered in the Greek-speaking public (and cyber-) space, after an MP, a historian herself, stated that “ancient Greek is a dead language” and shouldn’t be taught throughout the educational system, but only to specialised students.

The affective reactions to this statement testified to a shock before the use of the word “dead”. Many people viewed that as deeply offensive, and counter-offended using all kinds of sexist names and hate speech against the author, often closing with the remark “it is you who is (/should be) dead”.

The intolerance for somebody stating what is obvious for philologists, reveals that the construction of the Modern Greek subjectivity and its self esteem are premised upon the idea that the ancient Greek language (and, by extension, culture) is alive. Therefore, this language should imperatively be taught to younger generations in order for them not to lose contact with this glorious tradition. Which, incidentally, is slightly self-contradicting: if it were “alive”, there would be no need for it to be meticulously taught. But everybody knows that the relation to ancient Greek for high school students is not granted; on the contrary, this language is incomprehensible to most high school graduates, in spite of long hours of tedious and unbearable classes.

Many of those protesting, (including the members of the Philology Faculty at the Athens University in a statement they issued), acknowledged this fact, but insisted that “the blame for this should not go to the language itself, but to the teaching method, which is formalistic”. But who is responsible for this formalism, and who should do something to change it, if not they?

The presentation will discuss this spectral status of a language which is simultaneously dead and alive; the paradoxical situation of an object that we cannot stand, but feel compelled to stick to, that we verbally admit it is problematic but do not dare make a move to redress these problems. This complex is linked to the peculiar organisation of national enjoyment in Modern Greece. In particular, it is linked to the strategy of the Modern Greek subjectivity to wall itself against the orientalising gaze of Europeans, (and against the self-orientalising gaze of Greeks themselves in so far as they as they perform European-ness), through the axiom of “unbreakable continuity between ancient and modern Greeks”. This axiom was supposed to win for modern Greeks the approval of the West, as the latter was itself based on unlimited admiration for, and identification with, the classical ideal. So every hint to the idea of discontinuity is perceived as a threat that must absolutely be negated, as it could reduce this subjectivity to ruins.

Accordingly, the axiom of perfect continuity could appear as a piece of luggage we once took with us as a shield, but has instead become an unnecessary burden. I will try to discuss if there could be a less burdensome way to deal with the (crypto-)colonial encounter.

Κωνσταντίνα Γεωργιάδη

Οι Ίσαυροι του Κλέωνα Ραγκαβή και ο θάνατος της καθαρουσιάνικης ιστορικής τραγωδίας στο μεταίχμιο των δύο αιώνων (19ος-20ός)

Η ανακοίνωση έχει σκοπό να προσεγγίσει ένα μόνο μέρος από το αφανές και ανεξερεύνητο ως τώρα στο σύνολό του θεατρικό έργο ενός από τους τελευταίους υπερασπιστές του καθαρουσιάνικου ιστορικού δράματος του 19ου αιώνα, του Κλέωνα Ραγκαβή. Στόχος της εργασίας είναι να μελετήσει το ανέκδοτο θεατρικό έργο *Ίσαυροι* παράλληλα με τις πολυσέλιδες σημειώσεις του συγγραφέα γύρω από το δημιούργημά του, καθώς και την πρόσληψή του στο πλαίσιο της εκπνοής της αρχαιοπρεπούς, καθαρουσιάνικης τραγωδίας του 19ου αιώνα, μέσω της παράστασης του έργου στο Βασιλικό Θέατρο το 1904, λίγους μόνο μήνες μετά την ταραγμένη και αιματοβαμμένη παρουσίαση της *Ορέστειας*. Οι *Ίσαυροι* κλείνουν την μεγάλη και μακριά πορείας της αρχαΐζουσας ιστορικής τραγωδίας, λίγο πριν την εισβολή του δημοτικίζοντος ιστορικού δράματος.

Μεταμορφώσεις των *Βακχών* στην Ελλάδα (1950-2005)

Οι Βάκχες του Ευριπίδη αποτελούν ένα έργο, για τη σκηνική αναβίβαση του οποίου ελάχιστο ενδιαφέρον είχε υπάρξει στη θεατρική σκηνή παγκοσμίως μέχρι τη δεκαετία του 1960, όταν το θέμα της «θυσίας» επανήλθε στο προσκήνιο της δυτικής κουλτούρας, επαναπροσδιορίζοντας τη σχέση θεάτρου και τελετουργίας. Συγκεκριμένα, μέχρι το '50 οι Βάκχες είχαν παρουσιαστεί δύο φορές στο Λονδίνο – το 1908 σε σκηνοθεσία William Poel και το 1912 σε σκηνοθεσία Harley Granville-Barker – και δύο φορές στο θέατρο Συρακουσών – το 1922 σε σκηνοθεσία Ettore Romagnoli και το 1950 σε σκηνοθεσία Guido Salvini, με την τελευταία να αποτελεί την παράσταση με τη μεγαλύτερη απήχηση. Την περίοδο αυτή η αμερικανική επαγγελματική θεατρική σκηνή δεν είχε να επιδείξει κάποια παράσταση των Βακχών. Η περιορισμένη παρουσία του έργου σχετίζεται με την αμηχανία που δημιουργούσε σε φιλόλογους και καλλιτέχνες η ιδιαίτερη φύση του. Αν και η γένεση της τραγωδίας προήλθε από τη διονυσιακή λατρεία, το έργο αυτό είναι το μοναδικό με γνήσια διονυσιακή υπόθεση, εξιστορώντας την έλευση του ανθρωποποιημένου θεού Βάκχου (Διόνυσου) στη Θήβα, κατά την οποία ο Πενθέας φονεύεται από τις Μαινάδες με πρώτη τη μητέρα του Αγαύη, διότι αμφισβήτησε τη λατρεία του θεού.

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να περιγράψει την ιστορία των παραστάσεων των Βακχών στην Ελλάδα, συσχετίζοντάς τις με τις ευρωπαϊκές σκηνοθετικές εξελίξεις, αλλά και τον εν εξελίξει μετασχηματισμό της ελληνικής κοινωνίας. Μέσα από τα διαθέσιμα τεκμήρια, ανασυγκροτούμε μια διαδρομή που ξεκινά το 1950, με την ιδεαλιστική σκηνοθεσία των Βακχών από τον Λίνο Καρζή για το Θυμελικό Θίασο. Σε πλήρη αντίθεση με την προσέγγιση του Καρζή βρίσκεται η ιστορικιστική προσέγγιση του Αλέξη Μινωτή, στην πρώτη παράσταση του έργου από το Εθνικό Θέατρο (1962). Ακολουθούν οι παραστάσεις της μεταδικτατορικής εποχής, αρχικά με την πολιτική προσέγγιση του Σπύρου Ευαγγελάτου στο Εθνικό Θέατρο (1975) και έπειτα με αυτή του Κάρολου Κουν στο Θέατρο Τέχνης (1977), στην οποία έκανε χρήση της μπρεχτικής αποστασιοποίησης, ενώ συνέδεσε την παράσταση με το πνεύμα της «Μεταπολίτευσης». Μια δεκαετία αργότερα, η προσέγγιση του Θεόδωρου Τερζόπουλου με το θέατρο Άπτις (1986) μεταφέρει στην Ελλάδα τον προβληματισμό για τη σχέση θεάτρου και τελετουργίας, ανοίγοντας το δρόμο σε νέες προσεγγίσεις για τη θεατρική πρακτική. Η «σκανδαλώδης», μεταμοντέρνα παράσταση των Βακχών του Matthias Langhoff με το ΚΘΒΕ (1997) επαναπροσδιορίζει τα όρια μεταξύ σκηνής και κοινού, ενώ η παράσταση του Peter Hall με το Βασιλικό Θέατρο της Μ. Βρετανίας (2002) προσδίδει μια διαπολιτισμική διάσταση στο έργο. Η έρευνά μας ολοκληρώνεται με την κειμενοκεντρική σκηνοθετική προσέγγιση του Σωτήρη Χατζάκη με το Εθνικό Θέατρο (2005). Οι σκηνοθεσίες των Βακχών επεκτείνουν, παραμένουν σε διάλογο ή ανατρέπουν κάθε φορά τις προηγούμενες προβληματικές της αμφίσημης και «ανοιχτής» ερμηνευτικά, μυθικής δυναμικής της διονυσιακής ουσίας. Παράλληλα έρχονται να τροφοδοτήσουν τη διαχείριση του μυθικού/ιστορικού παρελθόντος, να διερευνήσουν τη σχέση της διονυσιακής λατρείας με το θέατρο, παράγοντας νέες μορφές και λειτουργίες του τελευταίου, είτε τέλος να επικυρώσουν εκ νέου ότι ο ελληνικός πολιτισμός ενέχει στοιχεία τόσο από την Ανατολή όσο και από τη Δύση, εντάσσοντας το σύγχρονο ελληνικό θέατρο σε ένα διαπολιτισμικό διάλογο.

Συνέχειες και ασυνέχειες στην πολιτισμική ιστορία μιας ελληνικής κοινότητας στη διασπορά: η περίπτωση της κοινότητας στο Σουλινά (Ρουμανία) με βάση τα γλυπτά μνημεία

Ο Σουλινάς, λιμάνι στο δέλτα του Δούναβη, γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη κυρίως από τα τέλη του 19ου αιώνα έως το Μεσοπόλεμο, λόγω της σημαίνουσας θέσης του για τη διεξαγωγή του εμπορίου σιτηρών. Στην πόλη αυτή, με την πολυπολιτισμική σύνθεση, οι Έλληνες αποτελούσαν τη σημαντικότερη εθνότητα και διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο στην οικονομική και πολιτισμική ζωή του τόπου. Η ελληνική παρουσία συνεχίζει να είναι αισθητή στο Σουλινά, παρά τις επιδράσεις που έχει δεχθεί από τη χώρα υποδοχής (Ρουμανία). Στην πόλη υπάρχει ελληνική κοινότητα, συνεχίζεται να ομιλείται ακόμα από ορισμένους η ελληνική γλώσσα και υπάρχουν μνημεία που θυμίζουν τον ελληνισμό (εκκλησία, σχολείο, κοιμητήριο). Η παρούσα εργασία εστιάζει ειδικότερα στα γλυπτά μνημεία που βρίσκονται στο ελληνικό κοιμητήριο της πόλης, διότι από αυτά μπορούν να εξαχθούν σημαντικά στοιχεία που αφορούν στην πολιτισμική ιστορία της κοινότητας, τις σχέσεις της τόσο με τη χώρα προέλευσης όσο και με τη χώρα υποδοχής, καθώς και τις σχέσεις της με άλλες κοινότητες. Μετά από σύντομη εισαγωγή σχετικά με την ιστορία της κοινότητας, παρουσιάζονται τα σωζόμενα μνημεία. Αρχικά μελετώνται τα στοιχεία που προέρχονται από τις επιγραφές που είναι χαραγμένες στα μνημεία και αναφέρονται στους θανόντες (ονόματα κατοίκων, τόποι καταγωγής, κοινωνικές τάξεις, επαγγέλματα, χρήση της ελληνικής ή/και της ρουμανικής γλώσσας, κ.ά.) και συνάγονται σημαντικές μαρτυρίες για την ιστορία της ελληνικής κοινότητας και τις πολιτισμικές της επαφές. Οι επιγραφές παρέχουν επίσης συχνά πληροφορίες για τους δημιουργούς των έργων και για τον τόπο κατασκευής τους. Πρόκειται κυρίως για Έλληνες γλύπτες εγκατεστημένους σε διάφορες πόλεις της Ρουμανίας, υπάρχει όμως και ένα έργο κατασκευασμένο στην Ελλάδα. Ακολούθως μελετώνται τα εικαστικά στοιχεία και συνάγονται επίσης μαρτυρίες για την ιστορία της τέχνης που άνθησε στην περιοχή. Διαπιστώνονται τα καλλιτεχνικά ρεύματα που ακολουθούνται και οι επαφές με καλλιτεχνικά κέντρα. Ακολουθούν συμπεράσματα. Η εργασία βασίζεται σε επιτόπια έρευνα και στη μελέτη αδημοσίευτου υλικού. Γίνεται επίσης χρήση γραπτών πηγών (Τύπος) και βιβλιογραφίας.

Η λειτουργία του αφηγητή και του διηγητή in mediam narrationem

La traduzione occidentale della coppia ἀφήγησις-διήγησις con il termine narrazione è funzionale ma non è innocente, poiché non è innocente in generale la copertura della piccola polisemia da parte della grande polisemia del narrare.

Ἀφήγησις e διήγησις non sono una coppia aristotelica e quindi non hanno mai ottenuto il prestigio di una consapevolezza linguistica, e non hanno mai avuto tanta fortuna nella bibliografia degli studi narratologici. I termini si sono pian piano insediati nella lingua greca, ma senza una distinzione concreta. Che cosa potrebbe costituire la sottile linea distintiva tra i due termini? Perché il romanzo moderno non ha mai conosciuto un διηγητής ma solamente ἄφηγητής? Come si potrebbe ottenere il massimo rendimento dal contributo inestimabile della narratologia moderna, se non per spiegare almeno per comprendere l'uso ormai indistinguibile dei due termini nella lingua greca moderna?

Nel presente lavoro si vorrebbero indagare i termini gemelli in asse diacronico, cominciando, in effetti, molto prima del 1204. Ma, dal momento che la verità non si trova esclusivamente nel significato atavico delle parole, ci rivolgeremo alle osservazioni degli studiosi contemporanei per rincorrere i segni di continuità, di discontinuità e di rottura nel lungo percorso che conduce dalla nascita dello stravagante φαντασιοπληκτογραφήματος (Αλ. Χαντσέρης, 1854) dei giovani ρωμαντζολόγων (Επιστολαί Γ. Π. Κρέμου και Ηθική Στιχουργία Α. Κ. Βυζαντίου, 1870) fino alla formazione del romanzo (greco) moderno.

Παραβατικές συμπεριφορές και ποινική τους όψη στις εκλογές του Ελληνικού κράτους 1867-1872. Ένας πίνακας ποινών του Υπουργείου Δικαιοσύνης (1873)

Η διεξαγωγή των εκλογών στο Ελληνικό κράτος από την ίδρυσή του δεν είχε πάντοτε την όψη μιας ομαλής διαδικασίας. Παρά το γεγονός ότι οι εκλογικοί νόμοι ήταν από τους πιο φιλελεύθερους στην Ευρώπη, υπήρχαν συχνά, και με διαφορετική ένταση κάθε φορά, περιστατικά νοθείας και αλλοίωσης των αποτελεσμάτων. Οι παρεμβάσεις αυτές ήταν καθοδηγούμενες είτε υπό την ανοχή της κεντρικής εξουσίας είτε από τους κατά τόπους φορείς εξουσίας και ισχύος αλλά και μεμονωμένες πράξεις και πρωτοβουλίες πολιτών. Η εικόνα αυτή σε πολλές περιπτώσεις αποτυπώνεται και μέσα από τον έλεγχο και την επικύρωση της κάθε εκλογής στη Βουλή ή και στον τύπο όπως και τη φυλλαδιογραφία.

Το φυλλάδιο με τίτλο «Πίναξ των καταδικασθέντων κατά την τελευταίαν πενταετίαν δι' εγκλήματα κατά τας εκλογάς και παραβάσεις του εκλογικού νόμου» εκδόθηκε στις 10 Ιανουαρίου 1873 από το Υπουργείο Δικαιοσύνης και εντοπίστηκε σε συλλογή λυτών εγγράφων και φυλλαδίων της Γενναδείου Βιβλιοθήκης. Στον πίνακα αυτό καταγράφονται οι ποινές που επιβλήθηκαν σχετικά με παραβάσεις του εκλογικού νόμου, τα ονόματα των καταδικασθέντων και τα δικαστήρια όπου εκδικάσθηκαν οι υποθέσεις.

Στον πίνακα, οι ποινές δεν κατατάσσονται χρονολογικά ή με κάποιο άλλο κριτήριο. Ως εκ τούτου, στην παρούσα μελέτη αρχικά θα επιχειρηθεί ανάλυση του περιεχομένου του πίνακα με αρχικό άξονα τη χρονολογική κατάταξη των εκλογών που καταγράφονται. Θα ακολουθήσει η ταξινόμηση των ποινών κατά είδος καθώς και η ευρύτερη κατανομή τους με κριτήρια γεωγραφικά αλλά και σχετικά με το είδος της παράβασης και το είδος και ύψος της ποινής που επιβλήθηκε και με την ιδιότητα των καταδικασθέντων.

Με κεντρικό σημείο αναφοράς την ποινική αποτύπωση των αδικημάτων πάνω στον εκλογικό νόμο κατά την περίοδο 1867-1872, η συγκεκριμένη μελέτη θα επιχειρήσει εν τέλει να αποδώσει την εξέλιξη της ποινικής όψης της παραβατικότητας στις εκλογές και την επιρροή της στη διαμόρφωση του ήθους των εκλογέων και των πολιτικών ηθών γενικότερα. Η πενταετία 1867-1872 που μας προσδιορίζει ο πίνακας των ποινών θα αποτελέσει την ενδεικτική χρονική περίοδο για να αποτυπώσουμε τις συνέχειες ή τις ασυνέχειες στην εκλογική διαδικασία μεταξύ δύο πολιτευμάτων. Στην πράξη πρόκειται για μια περίοδο κατά την οποία το πολίτευμα της Βασιλευομένης Δημοκρατίας, με την εφαρμογή του νέου Συντάγματος, αναπτύσσει τις βασικές του δομές και οι συνθήκες διεξαγωγής των εκλογών είναι κύριο συστατικό του στοιχείου.

Μνήμη, λήθη και προσμονή στην Πόλη των Ελλήνων. Το αλησμόνητο παρελθόν, το αδήριτο παρόν και το άδηλο μέλλον

Η Κωνσταντινούπολη υπήρξε επί σειρά αιώνων το αδιαμφισβήτητο κέντρο της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, το κέντρο του «Γένους», και αυτό ανεξάρτητα από το πως οι φορείς αυτού του πολιτισμού και της γλώσσας κατά καιρούς αυτοπροσδιορίζονταν συλλογικά. Η Αθήνα ως δεύτερο, καινούργιο και δυναμικό κέντρο του ελληνισμού, δημιουργείται μαζί με την ίδρυση του ελληνικού κράτους και την ελληνική εθνογένεση και θα γίνει σταδιακά, συχνά σε αντιπαρατιθέμενη με την Πόλη, το νέο κέντρο του ελληνισμού, το κέντρο, πλέον, του «Έθνους».

Στο διάστημα της συνύπαρξης των δύο κέντρων ωστόσο, δηλαδή από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι τις αρχές του 20ού ο ελληνισμός της Πόλης, η ρωμιοσύνη όπως λέμε σήμερα θα διανύσει την χρυσή του εποχή. Την ίδια εποχή η ελληνορθόδοξη κοινότητα της Κωνσταντινούπολης αρχίζει να επηρεάζεται καταλυτικά και αρχίζει να αφομοιώνεται στην ελληνική εθνική ιδεολογία. Η ήττα του ελληνικού στρατού το 1922 και η μετέπειτα εξέλιξη των ελληνοτουρκικών σχέσεων θα επηρεάσουν μοιραία και την τύχη της ρωμιοσύνης της Πόλης. Η γηγενής ελληνική κοινότητα εξαιρείται μεν από την ανταλλαγή ωστόσο στις επόμενες δεκαετίες θα αρχίσει να φθίνει ραγδαία και να παρακμάζει. Σήμερα ωστόσο η ελληνορθόδοξη κοινότητα αν και εξαιρετικά συρρικνωμένη είναι όχι μόνο ζωντανή και κατά ένα τρόπο σε μία φάση αναδιοργάνωσης και σχετικής ανάπτυξης.

Η εισήγηση θα προσπαθήσει, με κύρια πηγή της νεοελληνικά λογοτεχνικά κείμενα που σχετίζονται με την Πόλη να ανιχνεύσει στοιχεία συνέχειας της ελληνικής παρουσίας στην τοπογραφία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό των σημερινών κατοίκων της, ελληνόφωνων κυρίως αλλά και μη, αλλά και να επισημάνει τις πολλές ασυνέχειες και τομές της μακρόχρονης αυτής πορείας. Το αν και πώς η Κωνσταντινούπολη μπορεί να θεωρηθεί τμήμα του ελληνικού κόσμου σήμερα και αύριο είναι το ερώτημα που θα απασχολήσει το τελευταίο κομμάτι της εισήγησης.

Ο Γιάννης Ψυχάρης και η Γλωσσολογική Εταιρεία των Παρισίων

Ο Γιάννης Ψυχάρης ξεκίνησε ως κλασικός φιλόλογος και ομοίως όπως οι περισσότεροι γλωσσολόγοι της περιόδου αυτής ασχολήθηκε με τα λατινικά, αλλά σύντομα τα εγκατέλειψε και κατευθύνθηκε προς την μελέτη της νέας ελληνικής γλώσσας και λογοτεχνίας. Σπούδασε και δίδαξε στην *École pratique des hautes études* στο Παρίσι, αλλά για τον ίδιο υψίστης σημασίας αποτελούσε η *Société de Linguistique de Paris*, διότι σε αυτήν είχε τη δυνατότητα να εκθέτει τα συμπεράσματα των ερευνών του σε εξειδικευμένους συνομιλητές με τους οποίους είχε τα ίδια ενδιαφέροντα.

Ο Ψυχάρης έγινε ιδιαίτερα γνωστός με το αμφιλεγόμενο ταξιδιωτικό του διήγημα για τις εντυπώσεις του από την Ελλάδα (Το ταξίδι μου, 1888), με το οποίο παρουσίασε τον εαυτό του ως λογοτέχνη και ως φιλόλογο. Αυτός σε αντίθεση με την πλειοψηφία των προκατόχων του προσανατολίστηκε στη ζωντανή γλώσσα, επιστημονικά θεμελίωσε την μελέτη της νέας ελληνικής γλώσσας και με το δικό του τρόπο επέλυσε το «Γλωσσικό ζήτημα», για το οποίο είχε δεχτεί πολλές κριτικές, σε άλλες περιπτώσεις δικαίως και άλλες αδικώς. Η Ελληνική γλώσσα, ως μια και μοναδική γλώσσα, ήταν με το δικό της τρόπο «επιφορτισμένη» από την παραδοσιακή δυαδικότητα της «εθνικής» και «λόγιας» γλώσσας και συγκεκριμένα της «διγλωσσίας», έτσι ώστε ήταν προετοιμασμένος, αν και λίγο βεβιασμένα, να «απελευθερωθεί» από την άκαμπτη φιλολογική ερμηνεία και να περάσει στη γλωσσολογική μεθοδολογία, όπως συνέβαινε με τις άλλες γλώσσες. Ανεξαρτήτως από το αν ο Ψυχάρης είχε ή όχι υπόψη του την προγενέστερη (ουσιαστική) σχέση λογοτεχνίας και επιστήμης, αυτός ακριβώς με αυτό τον τρόπο και ενήργησε: ασχολήθηκε με την λογοτεχνία και την επιστήμη. Το σημείο που τον διαφοροποιεί από τις παλαιότερες απόψεις για την λειτουργία της λογοτεχνίας είναι η επιθυμία του να δημιουργήσει λογοτεχνικά έργα, τα οποία θα καταστούν «πρότυπα μοντέλα». Συνεπώς, στο έθνος που μιλά τη δική του γλώσσα λείπει η λογοτεχνική πεζογραφία και η σύγχρονη Ελλάδα, σύμφωνα με τον ίδιο, δεν είχε ακόμη τη δική της λογοτεχνία. Στη νέα γλώσσα την οποία μιλά όλο το έθνος και της οποίας τα Αρχαία Ελληνικά ήταν πρόγονος επιβλήθηκε μια «λόγια και βαρβαρική» γλώσσα, η οποία «προσαρμόστηκε» ως υπηρεσιακή γλώσσα στην οποία γράφονται βιβλία, εφημερίδες, όπως αν αντικαθιστούνταν τα γαλλικά με τα λατινικά της περιόδου του σχολαστικισμού. Λαμβάνοντας υπόψη τα επιτεύγματα της «καμπίης» του, οι κριτικές κυρίως εκείνες που ήταν λιγότερο ή περισσότερο αδικαιολόγητες, ωχριούν μπροστά στο γεγονός, ότι αυτός την κατάλληλη στιγμή έκανε τη στροφή διαισθανόμενος, ότι ήταν ώριμες οι συνθήκες για να κάνει ένα βήμα μπροστά και σίγουρος για την ορθότητα της ενέργειάς του.

Αντιλαμβανόταν και τις συνέπειες των ενεργειών του και δεν έκανε πλέον οποιεσδήποτε υποχωρήσεις, προκαλώντας ενστάσεις για την ακαμψία του, η οποία μπορεί πιο εύκολα να γίνει κατανοητή ως ασυμβίβαστη ελληνικότητα. Θα καθιερώσει πραγματικά μια νέα επιστήμη, τις Νεοελληνικές σπουδές.

Συνέχειες και ασυνέχειες στη νεοελληνική ρητορική και ποιητική (18ος-19ος αι.)

Στην ανακοίνωση αυτή θα εξετάσω συγγράμματα ρητορικής και ποιητικής της νεοελληνικής γραμματείας τα οποία αναδεικνύουν συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις με τον παραδοσιακό τρόπο διδασκαλίας τους, αφού σε αυτά τα συγγράμματα διαπλέκεται η εξάρτηση των Νεοελλήνων λογίων από την αρχαία ελληνική παράδοση, και κατ' εξοχήν από την αριστοτελική, με τη νεωτερική, που αναπτύσσεται στα ευρωπαϊκά κέντρα του Διαφωτισμού. Οι Νεοέλληνες λόγιοι συνεχίζουν καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας τη διδασκαλία της αριστοτελικής ποιητικής και ρητορικής, ωστόσο ορισμένοι από αυτούς προσανατολίζονται προς τη σύγχρονή τους ευρωπαϊκή ρητορική και ποιητική, επειδή αποβλέπουν στον εκσυγχρονισμό της νεοελληνικής παιδείας και στη διαμόρφωση ενός μορφωμένου κοινού το οποίο θα επικοινωνεί γόνιμα μέσω της γλώσσας και θα έχει διαμορφώσει κριτική ικανότητα. Αν οι πριν από τον Θεόφιλο Κορυδαλέα λόγιοι περιόριζαν τη διδασκαλία των φιλοσοφικών μαθημάτων στη λογική και σε μέρος της ρητορικής του Αριστοτέλη αλλά και στα σχετικά συγγράμματα του Ερμογένη, οι νεώτεροι, όπως ο Β. Δαμωδός, ο Ι. Μοισιόδαξ, ο Α. Κοραής, ο Ν. Βάμβας, ο Κ. Βαρδαλάχος, ο Κ. Οικονόμου, μολονότι συνεχίζουν την παράδοση αυτή, υιοθετούν την προβληματική της νεωτερικής ρητορικής και ποιητικής σε μια προσπάθεια μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών που σκοπεύουν στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γλώσσας και στη δημιουργία κριτικού πνεύματος, αν και άλλοι, όπως ο Α. Πάριος και ο Θ. Ρέντιος, παραμένουν πιστοί ερμηνευτές της αριστοτελικής ρητορικής και ποιητικής, και αναδεικνύουν πως οι ρήξεις, οι συνέχειες και ασυνέχειες είναι κύριο χαρακτηριστικό της νεοελληνικής φιλοσοφίας όχι μόνο στην περιοχή της λογικής, της ρητορικής και ποιητικής αλλά και στην περιοχή της επιστήμης.

Η μοντερνιστική Οδύσσεια του Νίκου Καζαντζάκη. Κλασικός και φιλοσοφικός ήρωας

Συνήθως ο Καζαντζάκης παραμένει έξω από το κεφάλαιο του Μοντερνισμού στα εγχειρίδια και στις ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Είτε θεωρείται πρόδρομος του Μοντερνισμού, είτε επίγονος του Ρομαντισμού, ανάμεσα σε δύο αιώνες. Στα πρώιμα έργα του Καζαντζάκη, στα μυθιστορήματα της ωριμότητάς του και στην Οδύσσεια υπάρχει, όμως, μια σημαντική μοντερνιστική επιρροή (Beaton 2009). Δεν εμφανίζεται άμεσα αυτή η επιρροή, αλλά κάτω από την επιφάνεια, στα θέματα, τη φιλοσοφία και τις συνθετικές μεθόδους. Ίσως ο Μοντερνισμός του Καζαντζάκη να είναι λιγότερο ελληνικός και περισσότερο ευρωπαϊκός, μια που οι συνομιλητές του είναι οι Ευρωπαίοι και όχι οι Έλληνες μοντερνιστές.

Μεταξύ των δασκάλων και των επιρροών του συμπεριλαμβάνονται μεγάλοι πρόδρομοι του Μοντερνισμού, όπως ο Nietzsche, ο Marx, ο Freud ή ο Frazer, οι οποίοι συνδέονται με την αρχαιότητα και την επικαιροποίηση των μύθων της. Η Οδύσσεια του Καζαντζάκη ανήκει σε αυτήν την ατμόσφαιρα, ειδικά όσον αφορά τα κρητικά και μινωικά στοιχεία που ήταν τόσο πολύ της μόδας εκείνη την περίοδο. Όταν τη μελετάμε σαν έργο του Μοντερνισμού, διευρύνονται οι δυνατότητες ερμηνείας και εξηγούνται τα κρητικά στοιχεία.

Η Οδύσσεια προσαρμόζεται στα χρονικά σύνορα του κινήματος. Η υφολογική ποικιλία των εκπροσώπων του (ακόμη και η υφολογική ποικιλία μέσα στην παραγωγή του ίδιου συγγραφέα) δεν τον αφήνει έξω: ο Μοντερνισμός χαρακτηρίζεται από τη ρήξη των συμβάσεων. Από τη μεριά της, η μυθική μέθοδος, που προσφέρει συνοχή στο κίνημα, είναι παράγοντας-κλειδί στην Οδύσσεια. Άλλα ζητήματα τυπικά του ευρωπαϊκού Μοντερνισμού όπως η έγνοια για τη γλώσσα, το υποσυνείδητο, τη σεξουαλικότητα, την πολιτική, την ταυτότητα ή τη χρονικότητα, εντοπίστηκαν επίσης στο ποίημα. Η γεωγραφική κατανομή του Μοντερνισμού, περιορισμένου στα περιθώρια και στις μεγάλες πόλεις που ελκύουν εκπατρισμένους καλλιτέχνες και πολιτισμικούς μετανάστες, οι οποίοι γράφουν συχνά και σε δύο γλώσσες, υποστηρίζει επίσης την υπόθεσή μας: η Οδύσσεια σχετίζεται πολύ με το κλίμα της εποχής.

Οι ανακοίνωση αυτή θα έχει την εξής δομή: 1. ουσιαστικά χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού και του ελληνικού Μοντερνισμού, τονίζοντας εκείνα που η Οδύσσεια μοιράζεται με τον καθένα, 2. μοντερνιστικά χαρακτηριστικά του ποιήματος ερμηνευμένα με τη βοήθεια των μεταγενέστερων μυθιστορημάτων του Καζαντζάκη, 3. παραλληλισμοί και διαφορές με τον Ulysses του Joyce, και 4. ευρωπαϊκή ταυτότητα και μινωικός πολιτισμός.

Ασυνέχειες ή συνέχειες της νομικής γλώσσας 1974-2014

Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι να παρουσιαστούν γλωσσικά φαινόμενα της νομικής ελληνικής γλώσσας στην περίοδο 1974-2014. Από τη μία πλευρά (πραγματική-νομική) η γλώσσα των ελληνικών νόμων στην περίοδο αυτή έχει μεταγλωττιστεί μόνο διότι οι κύριοι νόμοι, όπως π.χ. ο Αστικός Κώδικας, συνέχισαν να ισχύουν, ενώ από την άλλη (γλωσσολογική) η γλώσσα, εννοούμενη ως γλωσσικό σύστημα που λειτουργεί ως εργαλείο έκφρασης των κανόνων δικαίου, έχει αλλάξει. Η μελέτη επικεντρώνεται στα πιο χαρακτηριστικά φαινόμενα της γλώσσας των νόμων (statutory language) τα οποία αξιοποιούνται από τον έλληνα νομοθέτη ως μέσα έκφρασης των βασικών στοιχείων του κανόνα δικαίου όπως: α) περιγραφή περίπτωσης (description of case), β) υποκείμενο του κανόνα δικαίου (legal subject), γ) νομική πράξη (legal action). Οι νομικές διατάξεις στη γλωσσική μορφή εκφράζουν τα αναφερόμενα στοιχεία των κανόνων δικαίου ενώ η φράση «γλωσσική μορφή» σημαίνει ορισμένα συντακτικά, μορφολογικά και λεξικά μέσα έκφρασης με τα οποία ο αναγνώστης νομικών κειμένων (των νόμων) ερμηνεύει τους κανόνες δικαίου. Η μελέτη έχει τον χαρακτήρα μιας διαχρονικής σύγκρισης με σκοπό να συγκριθούν οι «παλιότερες» και οι «νεότερες» μέθοδοι έκφρασης των κανόνων δικαίου. Από την εξέταση τα αποτελέσματα που προκύπτουν δείχνουν όχι μόνο τον τρόπο μεταγλώττισης ορισμένων νομικών διατάξεων αλλά και τις τάσεις της νομοθεσίας από γλωσσική άποψη. Τα συμπεράσματα τα οποία εξαγονται από την μελέτη δείχνουν την «ανανεωμένη» νομική ελληνική γλώσσα, υπογραμμίζοντας τη μορφή των γλωσσικών μέσων που εκφράζουν τα στοιχεία των κανόνων δικαίου, ενώ η γλωσσική μορφή τους αποτελεί ένα υλικό για επεξεργασία οδηγίων σύνταξης, ερμηνείας και ακόμη μετάφρασης των ελληνικών νομοθετικών κειμένων.

Textual Navigations: Papdiamandis and Tennyson

Georgia Farinou-Malamatari & Georgia Gotsi
Textual Navigations: Papdiamandis and Tennyson

This paper sheds light on Tennyson's neglected fortunes in Greece, focusing on his reception by Alex. Papdiamandis. Apart from several references to Tennyson's life and works in fin-de-siècle Greek press, most probably known to the Greek author, Papdiamantis was familiar with the poet laureate through his translation of Sarah Grand's "The Heavenly Twins" (1895-96) – a novel which largely cites and revises Tennyson's poetry. Our aim, here, is to detect tennysonian themes, motifs and images, such as drowning, singing and mirroring, the funeral boat, erotic desire and death, the transition from fall to salvation, the conflict between art and life, romantic poetry and realist prose, in Papdiamantis' short stories published after 1895.

Το εγχείρημα της ελληνοτουρκικής φιλίας στην ιστορική του προοπτική: οι μορφωτικές και πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των δύο χωρών, στο διάστημα 1955-1964

Η μορφωτική και πολιτιστική συνεργασία μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας αναπτύχθηκε και διατηρήθηκε σε σημαντικό βαθμό, σε μια εποχή, που οι σχέσεις των δύο κρατών λόγω κυρίως της διένεξης γύρω από το κυπριακό ζήτημα, δοκιμάζονταν σκληρά. Η δραστηριότητα αυτή πρέπει να ερμηνευθεί ως επιδίωξη να διατηρηθούν τα προσχήματα των καλών σχέσεων, έστω και στο περιορισμένο επίπεδο της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής συνεργασίας. Μια σημαντική πρωτοβουλία προς αυτήν την κατεύθυνση, αποτέλεσε η δημιουργία συνδέσμων ελληνοτουρκικής φιλίας. Ένα τέτοιο σωματείο ιδρύθηκε στη Θεσσαλονίκη ήδη τον Μάρτιο του 1948. Στόχο του είχε την ανάπτυξη φιλικών σχέσεων και την καλλιέργεια κοινωνικών και πνευματικών επαφών μεταξύ των δύο λαών.

Μερικές ενδιαφέρουσες πτυχές της εκπαιδευτικής και πολιτιστικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, στα χρόνια αμέσως μετά τα Σεπτεμβριανά της Κωνσταντινούπολης, το 1955, αποκαλύπτονται στην αλληλογραφία υπηρεσιακών παραγόντων της ελληνικής διπλωματίας. Στις 30 Απριλίου 1957 ο επιθεωρητής ξένων και μειονοτικών σχολείων Αθανάσιος Παπαευγενίου, σε υπόμνημά του προς την ελληνική κυβέρνηση σχετικά με τη δυσμενή μεταχείριση μειονοτήτων, αναφέρει για την Τουρκία, με βάση την εμπειρία του από τις συνεδριάσεις της Μικτής Ελληνοτουρκικής Μορφωτικής Επιτροπής, ότι θεωρεί δεδομένο πως θα χαράξει την εκπαιδευτική της πολιτική για την ελληνική μειονότητα, ανεξάρτητα από τις διακυμάνσεις των σχέσεων με την Ελλάδα. Υποστηρίζει επίσης, ότι δεν πρόκειται η Τουρκία να σεβαστεί διεθνή σύμφωνα για μειονότητες, εφόσον παραβιάζει συστηματικά τα ήδη υπάρχοντα. Ενδεικτικό είναι το θέμα της πλήρους απουσίας της ελληνικής γλώσσας, σε σχολικές επιγραφές και τίτλους σπουδών στα ελληνικά μειονοτικά σχολεία και της άρνησης των Τούρκων αρμοδίων, να πραγματοποιείται πρωινή προσευχή. Επίσης, η τουρκική πλευρά αρνούνταν επίμονα να δεχθεί τον όρο «ελληνικός», για χρήση από τη «ρωμαίικη» κοινότητα της Κωνσταντινούπολης, έστω και ανεπίσημα. Ακόμα και ο νόμος που απαγόρευε την ανέγερση νέων σχολικών κτηρίων ή την επισκευή παλαιότερων, αδρανοποιήθηκε αλλά δεν καταργήθηκε, προφανώς για να δύναται να επαναφερθεί αν κριθεί σκόπιμο.

Στον τομέα του πολιτισμού, λαμβάνουν χώρα ενδιαφέρουσες πρωτοβουλίες την περίοδο αυτή. Στις 24 Σεπτεμβρίου 1957, ο Τούρκος καθηγητής Ιατρικής και πρώην πρύτανης κ. Γκιουρκάν, γνωστός για τα φιλικά του αισθήματα προς την Ελλάδα, επισκέπτεται τον Έλληνα Πρέσβη στην Άγκυρα κ. Πεσμαζόγλου και συζητούν σχετικά με την επανεκκίνηση της διακοπείσας επιστημονικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, ενώ παραδίδει και ιατρική του ανακοίνωση μεταφρασμένη στα ελληνικά από το στενό του συνεργάτη ομογενή κ. Ψωμόπουλο, για να διαβιβαστεί σε Έλληνα συνάδελφό του. Στις 5 Μαρτίου του 1961, ο Sukru Kurgan καταθέτει στις ελληνικές προξενικές αρχές αναλυτική έκθεση, για την ανάπτυξη πνευματικών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και της Τουρκίας. Η μελέτη αυτή περιλάμβανε παρεμβάσεις σε φιλολογία, μουσική, γλυπτική, ζωγραφική, κινηματογράφο αλλά και πολιτική.

Στις 28 Μαρτίου 1964 ωστόσο, πληροφορούμαστε ότι ελληνικοί καλλιτεχνικοί όμιλοι δεν θα αντιπροσωπευθούν στο 9ο φεστιβάλ Κων/πόλεως, εξαιτίας ανειλημμένων υποχρεώσεων αλλά κυρίως λόγω της τεταμένης κατάστασης των ελληνοτουρκικών σχέσεων και του κινδύνου προπηλακισμών. Τέλος, στις 28 Σεπτεμβρίου 1964, μαθαίνουμε από τον Έλληνα πρόξενο στην Κωνσταντινούπολη κ. Χρυσανθόπουλο, ότι η απροθυμία των Ελλήνων εκπαιδευτικών να αναλάβουν υπηρεσία στην Κωνσταντινούπολη ως μετακλητοί, είναι ενδεικτική της ατμόσφαιρας τρόμου που κυριαρχεί, τεκμήριο που

εύληπτα αποτυπώνει το αδιέξοδο των ελληνοτουρκικών σχέσεων την υπό εξέταση περίοδο.

Χαμένες πατρίδες – ρήξη και διχασμός ανάμεσα σε δύο κόσμους στην ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία (Ρ. Γαλανάκη – Κ. Ταταρασβίλι)

Στην μελέτη μας πρωταρχικά θα εξετάσουμε τον προβληματισμό που προκαλεί η ύπαρξη των δύο πατρίδων και η αναζήτηση της χαμένης πατρίδας από τους λογοτεχνικούς χαρακτήρες. Το ενδιαφέρον μας προκάλεσε το γεγονός ότι στην ελληνική και γεωργιανή λογοτεχνία συναντάμε όμοιους χαρακτήρες, οι οποίοι αιχμαλωτίστηκαν σε νεαρή ηλικία, μεταφέρθηκαν και εγκαταστάθηκαν στην Αίγυπτο, κατορθώνοντας να κατέχουν υψηλές στρατιωτικές θέσεις. Η ακούσια εγκατάσταση σε μια άγνωστη και ξένη χώρα, η ακούσια απομάκρυνση από το γενέθλιο τόπο και το σπιτικό, ο καημός του ξεριζωμένου, η κατανόηση της σύγκρουσης των δύο διαφορετικών χώρων – πατρίδων οδηγεί τα μυθοπλαστικά πρόσωπα στην νοσταλγία της χαμένης πατρίδας τους, στην νοερή αναζήτηση και απομνημόνευση. Η μνήμη ξαναφέρει τους λογοτεχνικούς ήρωες στις χαμένες πατρίδες τους, ο γενέθλιος τόπος δεν μπορεί να μη παραμένει αλησμόνητο. Η ανακάλυψη της ρήξης ανάμεσα σε δύο κόσμους – του γενέθλιου τους τόπου και της νέας πατρίδας τους, όπου διαμορφώνονται η προσωπικότητές τους – προκαλεί απερίγραπτο πένθος, διχασμό προσωπικότητας και ξεκινάει εσωτερικός αγώνας μεταξύ των δύο κόσμων με το τελικό σκοπό να νικήσει κάποιος. Η μελέτη μας σκοπεύει να εξετάσει τη λειτουργία της θεματικής χαμένης πατρίδας στα λογοτεχνικά έργα της Ελληνίδας συγγραφέα Ρέα Γαλανάκη («Ο βίος του Ισμαήλ Φερίκ Πασά») και του Γεωργιανού συγγραφέα Κοντράτ Ταταρασβίλι («Ο Μαμελούκος»). Ο σκοπός μας είναι να μελετήσουμε στα λογοτεχνικά έργα των ανωτέρω συγγραφέων το πώς λειτουργεί η θεματική δύο πατρίδων στον προβληματισμό εσωτερικής σύγκρουσης και διχασμό προσωπικότητας ανάμεσα σε δύο κόσμους (αφ'ενός ορθόδοξου (Ελλάδα-Γεωργία), και αφ'ετέρου μουσουλμανικού (Αίγυπτος)). Για τους λόγους αυτούς θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος συγκριτικής, θα αναζητηθούν σχετικές πηγές. Με την μελέτη μας θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τη λειτουργία των προβληματισμών που αποτυπώνονται στα λογοτεχνικά έργα της Ελληνίδας και του Γεωργιανού λογοτέχνη.

Η λογοτεχνία ως εργαλείο εκμάθησης της Νέας Ελληνικής ως δεύτερης ή ξένης γλώσσας: η ιδιάζουσα περίπτωση της γλώσσας της ποίησης του Κ. Π. Καβάφη

Η λογοτεχνία έχει αποδειχθεί αποτελεσματικό εργαλείο για τη διδασκαλία μιας γλώσσας ως δεύτερης ή ξένης και το φαινόμενο αυτό έχει τύχει εκτεταμένης έρευνας για την αγγλική γλώσσα, με πρωταρχικό εισηγητή του, τον Widdowson (1975). Παρά την αποδεδειγμένη σημαντικότητά του σε άλλες γλώσσες, το ζητούμενο δεν έχει εξεταστεί ικανοποιητικά όσον αφορά στην ελληνική γλώσσα. Η παρούσα ανακοίνωση αποσκοπεί στο να αποσαφηνίσει τα ζητήματα που προκύπτουν γύρω από το ερώτημα εάν η ποίηση του Κ. Π. Καβάφη, η οποία μελετάται υποχρεωτικώς στο πλαίσιο της εξέτασης γλωσσικής επάρκειας των A'Level στη Νέα Ελληνική [EDEXCEL], αποδεικνύεται κατάλληλο γλωσσικό και λογοτεχνικό υλικό για τη βελτίωση της γλωσσικής ικανότητας αλλόγλωσσων μαθητών της ελληνικής ως δεύτερης και ξένης γλώσσας. Το υλικό της παρουσίασης προκύπτει από ποιοτική έρευνα, που διεξήχθη σε ελληνικό παροικιακό σχολείο του Βόρειου Λονδίνου, με δείγμα Έλληνες ομογενείς μαθητές, δεύτερης και τρίτης γενιάς, ηλικίας 16 – 17 χρονών. Υπό εξέταση τίθεται η ρήξη που προκύπτει μεταξύ της επιλογής ενός λογοτεχνικού υλικού, κωδικοποιημένου στην καθαρεύουσα, τον γλωσσικό κώδικα του ποιητικού έργου του Κ.Π. Καβάφη, με τη Κοινή Νεοελληνική, τη γλώσσα-στόχο των μαθημάτων. Ως εκ τούτου, θα γίνει μια προσπάθεια αποσαφήνισης των λόγων που επιλέγεται να εξεταστεί η επάρκεια των μαθητών στη νέα ελληνική γλώσσα, με αρωγό και εν μέρει κριτήριο τον υψηλό γλωσσικό κώδικα (high language) των αρχών του 20ού αιώνα, την καθαρεύουσα, καθώς επίσης και ανίχνευσης των τρόπων με τους οποίους αντιλαμβάνονται οι μαθητές τις συντακτικές, λεξιλογικές και γραμματικές διαφορές μεταξύ των γλωσσικών επιλογών του Κ. Π. Καβάφη με το διδαχθέντα γλωσσικό κανόνα. Τέλος, θα αποκωδικοποιηθούν οι μέθοδοι, που ενεργοποιούνται από τους διδάσκοντες για την αποτελεσματική διδασκαλία της ποίησης του Κ.Π. Καβάφη, με τρόπο που να προάγει ή να εμπλουτίζει τη γλωσσική ικανότητα των μαθητών καθώς και το ποιοι γλωσσικοί τομείς βελτιώνονται μέσω της χρήσης της.

Η ελληνική διανόηση για το αμερικανικό θέατρο

Η ανακοίνωση επιχειρεί να εξερευνήσει τους μηχανισμούς ή ακόμη και τις συγκυρίες μέσα από τις οποίες σημαντικές προσωπικότητες της ελληνικής διανόησης συνέβαλαν στην πρόσληψη του αμερικανικού θεάτρου, όπως αυτό εκπροσωπείται στη χώρα μέσα από τους τρεις μείζονες θεατρικούς συγγραφείς – Eugene O'Neill, Tennessee Williams, Arthur Miller – κατά την τριακονταετία 1930-1960 όπου το αμερικανικό θέατρο κυριαρχεί στις ελληνικές (αθηναϊκές) σκηνές. Ποιητές και συγγραφείς όπως οι Νίκος Καββαδίας, Νίκος Γκάτσος, Νίκος Σπάνιας, Μάριος Πλωρίτης, Άρης Αλεξάνδρου, Στάθης Σπηλιωτόπουλος, Αιμίλιος Χουρμούζιος, συνέβαλαν μέσα από σημαντικές μεταφράσεις, κριτικές και άρθρα, στη μεταφορά των έργων στα καθ' ημάς (και όχι μόνο τα γλωσσικά), στην κατανόησή τους από το ελληνικό αναγνωστικό κοινό και στην «ομαλότερη», ίσως, πρόσληψή τους από το θεατρικό κοινό. Αντιστοίχως, εξερευνάται και η επίδραση που είχε το αμερικανικό θέατρο σε κάποιους εξ αυτών και στον τρόπο που αυτή καθορίζει τη μετέπειτα συγγραφική τους πορεία, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την περίπτωση του ποιητή Νίκου Σπάνια.

Ακόμα ένα –αποσπασματικό– έργο του Γ. Χορτάση: «Η Ξεχασμένη Νύφη»

Το 2011 ο Βάλτερ Πούχνερ δημοσίευσε το βιβλίο «Η Ξεχασμένη Νύφη» (Αθήνα, εκδόσεις Αρμός), στο οποίο εξιχνεύεται η ιστορία ενός παραμυθιού του τύπου Aa Th 313 c, κυρίως στην Ιταλία και την Ελλάδα, και ανασυγκροτούνται τα αποσπάσματα ανώνυμου έμμετρου έργου της κρητικής ακμής, μάλλον μιας κωμωδίας, που βασίζεται σ' αυτό. Το παραδομένο αποκλειστικώς προφορικά (!) κείμενο αποτελείται μόνο από μέρη δύο σκηνών με συνολικά 78 δεκαπεντασύλλαβα δίστιχα και ονομάστηκε, όπως το βασικό του παραμύθι, «Η Ξεχασμένη Νύφη». Έτσι με τη μετάβαση από το παραμύθι στο έντεχνο προσωπικό —αν και ως τώρα ανώνυμου ποιητή— έργο συντελέστηκε λοιπόν μια λογοτεχνική συνέχεια.

Εφόσον σχεδόν όλα τα ποιητικά κομμάτια του κρητικού 17ου αιώνα καταγράφηκαν στο λατινικό αλφάβητο με λίγο πολύ φωνητική ορθογραφία που ακολουθεί τη βενετσιάνικη, είναι πάρα πολύ πιθανό να ισχύει το ίδιο και για την «Ξεχασμένη Νύφη». Υπάρχει όμως δυνατότητα να εντοπίσουμε τον ποιητή της; Μάλιστα: αν ξεκινώντας από τον βενετολατινικό τρόπο γραφής εφαρμόσουμε τη μέθοδο της "κρυπτοσφραγίδας", οι κανόνες της οποίας θα δοθούν επίσης στην ανακοίνωση, τότε σ' ολόκληρο το κείμενο διαπιστώνονται πάμπολλες φορές τόσο τα πατριδωνυμικά όσο και το ονοματεπώνυμο του συγγραφέα του: ο Rethē/ímgnio(ti)s και ο Cri(tico)s, καθώς και ο Giēorgios ο Ghortac(h)i(o)s.

Προστίθεται λοιπόν στον κατάλογο των έργων του "Shakespeare της Κρήτης" ακόμα ένα, έστω και αποσπασματικό (που κατά κάποιον τρόπο αποτελεί και αυτό μια "συνέχεια").

The Perception of Justinian in the Latin West (13-15th Centuries): Considerations from Dante's Works

In this paper we are going to expose a study about the medieval image of the emperor Justinian from XIII to XV centuries, as he was seen by the western sources. Since we do not have a historiographical view on this matter (only G. Prinzig in the 80s studied his image from the Byzantine Empire perspective, but not from the Latin West's: "Das Bild Justinians I. in der Überlieferung der Byzantiner vom 7. bis 15. Jahrhundert", *Fontes minores*, VII, Frankfurt, 1986, pp. 1-99), we are going to base our work on the readings of Dante. In his *Comedia*, he reclaims the reign of Justinian and he supports its remembrance in the Poem VI of its *Paradise*, paying him more attention than Constantine or Charlemagne, who are less present in his works although they are in higher spheres of his Heaven. Until Dante, the image of Justinian appears to be forgotten in the "Latinity", so he could make a rupture on this tradition.

Linking these considerations with the political conceptions of Dante, through his *De Monarchia*, the study of the political and religious profile of Justinian, but most of all, his image as lawyer, will be the center of our work: this is because Justinian will be seen, and remembered, as the emperor who restores the dignity and the authority of the Empire from the restitution of its laws. So far, Henry VII should have been his alter ego, as Dante had a clear concept of what an Emperor should be. Moreover, we will need to study the interesting image of Trajan, Constantine, Charlemagne and other governors in his opera, but also, we are going to reach other writings from, for example, France or Spain: places where the royal authority was reinforced by kings as Philippe Auguste or Alfonso X. Moreover, other later authors, as Piccolomini in his *Europe*, writing about the Romania and Constantine. The final objective of this work will be, in fact, the study of how the Latin world remembered the roman past and how it saw an Emperor who was the link between the two Empires of the same world: the Eastern and Western ones, in a moment when the Palaiologos were reinforcing the authority of the Roman Empire in Constantinople, still seen as the *Nova Roma*.

Οι διαπολιτισμικές διαφορές στο μάθημα μετάφρασης ελληνικών - κινέζικων μέσω των έργων του Καζαντζάκη

Αφού εμφανίστηκε ο όρος «Διαπολιτισμική Επικοινωνία», η εφαρμογή της μελετείται από αρκετούς διανοούμενους των διάφορων χωρών, ιδιαίτερα στο πεδίο της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών. Όπως ξέρουμε, ο κινέζικος πολιτισμός έχει μέγιστη διαφορά από τον δυτικό πολιτισμό, ώστε στην επικοινωνία μεταξύ των Κινέζων και των ξένων εμφανίζονται πολύ συχνά εμπόδια. Στην Κίνα η παραδοσιακή μέθοδος διδασκαλίας των ξένων γλωσσών προκάλεσε πολλά προβλήματα στην επικοινωνία, γεγονός που παρατηρήθηκε ήδη από πολλούς μελετητές. Αφού μαθαίνουν πάνω από δέκα χρόνια αγγλικά, οι μαθητές συνήθως δεν ξέρουν να επικοινωνούν με τους ξένους. Οι φοιτητές από το Τμήμα Αγγλικής Γλωσσολογίας και Φιλολογίας ακόμα χρησιμοποιούν τον τρόπο σκέψης των Κινέζων στην επικοινωνία με τους ξένους, που προκαλεί μερικές φορές αστείες ή σοβαρές παρανοήσεις. Πολλοί παιδαγωγοί αρχίζουν να γνωρίζουν την σημαντικότητα της εισαγωγής της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στο μάθημά τους, με σκοπό να αφαιρέσουν τα εμπόδια στην επικοινωνία τα οποία προκαλούνται από τη διαφορά των δύο πολιτισμών.

Η ιστορία της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσσας στην Κίνα δεν είναι μακρόχρονη. Τα τελευταία χρόνια οι Κινέζοι παιδαγωγοί αφιερώνονται να βελτιώσουν την μέθοδο διδασκαλίας για να καταρτίσουν τους ικανούς φοιτητές να διαδώσουν τον κινέζικο και τον ελληνικό πολιτισμό. Όσο πιο μακρόχρονος είναι ένας πολιτισμός, τόσο πιο διακριτικά είναι τα χαρακτηριστικά του. Έτσι είναι και ο κινέζικος και ο ελληνικός πολιτισμός, με αποτέλεσμα ότι υπάρχει τεράστια διαφορά μεταξύ τους. Στην πρακτική της μετάφρασης οι φοιτητές αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα διάφορες δυσκολίες, έτσι οι παιδαγωγοί της ελληνικής γλώσσας αρχίζουν να σχολιάζουν πώς να τους βοηθήσουν να αφαιρέσουν τα εμπόδια αυτά.

Στο μάθημα της μετάφρασης ελληνικών – κινέζικων χρησιμοποιούνται συχνά τα έργα του Νίκου Καζαντζάκη ως διδακτικό υλικό ή αντικείμενο μελέτης, διότι αυτός είναι ακριβώς ένας πολυσυζητημένος Έλληνας συγγραφέας στην Κίνα και αρκετά του έργα είναι μεταφρασμένα στην κινέζικη γλώσσα λόγω της προσωπικής του εμπειρίας. Στην παρούσα εργασία θα μελετήσω ειδικά την εκμετάλλευση των έργων του στο μάθημα της μετάφρασης, μέσω των οποίων θα αναλύσω τα διαπολιτισμικά στοιχεία στο μάθημα αυτό.

Επειδή ο Καζαντζάκης ταξίδεψε δύο φορές στην Κίνα, σίγουρα είχε δική του κατανόηση για τον κινέζικο πολιτισμό η οποία παρουσιάζεται στα έργα του. Το πρώτο έργο της μελέτης είναι «Ταξιδεύοντας: Ιαπωνία – Κίνα» (το μέρος για την Κίνα). Συγκρίνοντας την ελληνική και την κινέζικη εκδοχή θα αναλύσω από τις πλευρές της γλώσσας και του περιεχομένου τις διαφορές μεταξύ του ελληνικού και του κινέζικου πολιτισμού για να μελετήσω τα διαπολιτισμικά στοιχεία στην πρακτική της μετάφρασης που θα βοηθήσουν τους φοιτητές να αφαιρέσουν τα εμπόδια της διαπολιτισμικής επικοινωνίας. Θα αναλύσω μάλιστα και τις αιτίες που προκαλούν μερικά λάθη στην μετάφραση. Από μερικά άλλα έργα του Καζαντζάκη θα αναλύσω τις διαφορές των δύο πολιτισμών από διάφορες πλευρές, όπως τα ήθη και έθιμα, την θρησκεία, την ιστορία, τις παραδόσεις κ.ά., με σκοπό να διερευνήσω πώς να πραγματοποιηθεί η Διαπολιτισμική Επικοινωνία στην μετάφραση λέξεων, των φράσεων, των ιδιωμάτων ή των παροιμιών.

Η εισαγωγή της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στο μάθημα μετάφρασης βελτιώνει αναμφισβήτητα την ποιότητα της διδασκαλίας με την οποία οι φοιτητές μπορούν να

αποκτήσουν καλύτερη ικανότητα της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας. Σε σύγκριση με άλλα ελληνικά έργα, αυτά του Καζαντζάκη έχουν τα ειδικά πλεονεκτήματα στην διδασκαλία της μετάφρασης, όχι μόνο στην γλώσσα αλλά και στο περιεχόμενο, στο νόημα. Δεν είναι περίεργο που είναι ένας πολυσυζητημένος Έλληνας συγγραφέας στην Κίνα ακόμα και σήμερα.

Διαβάζοντας (για) την ανάγνωση: όψεις της θεματοποίησης της ανάγνωσης στη σύγχρονη μυθοπλασία

Τα μυθιστορήματα με θέμα την ανάγνωση/τον αναγνώστη ή ο αναγνώστης ως λογοτεχνικός χαρακτήρας ή «δοκιμακά» μυθιστορήματα που ρέπουν, με το πρόσχημα μιας σχετικής πλοκής, προς την εκδίπλωση μιας θεωρίας για την ανάγνωση – ή μιας θεωρίας για την ίδια τη λογοτεχνία, μια και σύμφωνα με έναν από τους ορισμούς της που εστιάζει στον παράγοντα πρόσληψη λογοτεχνία είναι αυτό που συμβαίνει καθώς διαβάζουμε (οι εναλλακτικοί τίτλοι του ζητήματος που θα επιχειρήσουμε να κεντράρουμε εδώ αντιστοιχούν και σε διαφορετικές του εκφάνσεις), συνιστούν ένα φαινόμενο που εκτινάχθηκε ποσοτικά και ποιοτικά κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα και εξακολουθεί να βαίνει αυξανόμενο. Την ίδια στιγμή πρόκειται για ένα ζήτημα παλιό όσο το ίδιο το μυθιστόρημα (ή η ίδια η λογοτεχνία). Ήδη στο κατώφλι του 19ου αιώνα ο Σλέγκελ παρατηρούσε πως «μια θεωρία του μυθιστορήματος θα όφειλε να αποτελεί η ίδια μυθιστόρημα» (1800). Πώς ωστόσο αισθάνονται αυτήν την «οφειλή» οι σύγχρονοι συγγραφείς; Τους βαραίνει τόσο όσο ώστε να έχει καταστεί αναπόδραστη ως πλοκή, έχει μήπως καταντήσει να τρώει τις σάρκες της ίδιας τους της δημιουργικής μυθοπλασίας (ιδιαίτερα όταν δοκιμάζει τα όρια του μεταμοντερνισμού, της αυτοαναφορικότητας που βρίσκεται στο επίκεντρό του) ή αποτελεί κάτι το παράδοξα επαμφοτερίζον, καθώς δεν μπορεί να θεωρεί μόνο επιφανόμενο (ή «παράπλευρη απώλεια») της κρίσης που διέρχεται ο θεσμός της ανάγνωσης όσο και αυτός της λογοτεχνίας, αλλά ενδεχομένως να μπορεί να αντιμετωπιστεί και ως αναπάντεχο όφελός της; Πρόκειται εντέλει για ζήτημα κορεσμένο ή για αέναη δημιουργική μήτρα; Ακόμη: πώς μπορεί «να κάνει την οικονομία» των ίδιων των συμπτωμάτων της η μεγάλη αγάπη για τη λογοτεχνία, το υπερβολικό δόσιμο σε αυτήν; Με το να προσέχει περισσότερο τις αποστάσεις της από τον διδακτισμό (για το πώς γίνεται κανείς αληθινός αναγνώστης, τι είναι η ουσιαστική ανάγνωση, πόσο ενδείκνυται η λογοτεχνία για την αντιμετώπιση της ευρύτερης κοινωνικής κρίσης κ.ά.). Επειδή είναι εξίσου δύσκολο να κάνει κανείς την οικονομία των ερωτημάτων που το ζήτημα αυτό εγείρει, θα προσπαθήσουμε , μετά από μια σύντομη αναδρομή στην ιστορία του φαινομένου να εστιαστούμε σε επιλεγμένα έργα της νεοελληνικής μυθοπλασίας του τρέχοντος αιώνα. Πως μιλούν αυτά για το πώς έχει τροποποιηθεί η έννοια του αναγνώστη στη σύγχρονη πολιτισμική συνθήκη; Ποιες εναλλακτικές εικόνες /στάσεις/ αντιλήψεις για την ανάγνωση θα είχαν να επιδείξουν;

Στον τόπο της διακοπής και της συνέχειας του βίου. Η «ποίηση του νεκροταφείου» στον 19ο αιώνα

Μια ιδιαίτερη κατηγορία ελεγειακών ποιημάτων προσδιορίζεται από την ιδιαίτερη λειτουργία του χώρου όπου τοποθετείται το υποκείμενο εκφοράς του ποιητικού λόγου. Το σκηνικό, το νεκροταφείο, αποτέλεσε το πλαίσιο ανάπτυξης ενός συγκεκριμένου προ-ρομαντικού τύπου ποίησης κατά τον 18ο αιώνα στον ευρωπαϊκό χώρο (από ποιητές όπως ο Thomas Gray, ο Edward Young, αλλά και ο Ugo Foscolo, ακόμα και από ρομαντικούς όπως ο Samuel Taylor Coleridge). Όσον αφορά στη νεοελληνική λογοτεχνία, στοχαστικά ελεγειακά ποιήματα, στα οποία το ποιητικό υποκείμενο τοποθετείται στο χώρο του νεκροταφείου, ανιχνεύονται από τις πρώτες δεκαετίες του 19ου αιώνα. Στην ανακοίνωση θα εξεταστούν παραδειγματικές περιπτώσεις ποιημάτων (από τις ωδές του Ανδρέα Κάλβου έως κάποια ποιήματα του Παναγιώτη Σούτσου, του Ιωάννη Καρασούτσα, του Αλέξ. Ρ. Ραγκαβή και άλλων) ώστε να διερευνηθεί η λειτουργία του χώρου στη συγκρότησή τους· καθώς το κοιμητήριο, αλλά και ο τάφος ειδικότερα, άλλοτε σηματοδοτούν τη ρήξη του βίου επισφραγίζοντας την απώλεια δια της ενσωμάτωσης του νεκρού σώματος και άλλοτε αποτελούν την απτή υλική αφετηρία της μετάβασης σε μια άλλη μορφή ζωής, ως συνέχειας της επίγειας ή ως επανέναρξής της, θα διερευνηθεί ο ρόλος του ποιητικού λόγου στην πρόκληση, αλλά και στην αποκατάσταση της ρήξης, όπως και τα ιδιαίτερα ειδολογικά χαρακτηριστικά του (θεματικά, υφολογικά, μετρικά). Ειδικότερα θα ανιχνευθούν τα κίνητρα που ωθούν συγκεκριμένους ποιητές στη συγγραφή ποιημάτων όπου το υποκείμενο εκφοράς τοποθετείται στο χώρο του κοιμητηρίου, η στόχευση τέτοιων ποιημάτων, όπως και η σχέση, αλλά και οι αποκλίσεις της “ποίησης του νεκροταφείου” από άλλα παρεμφερή ελεγειακά ποιητικά είδη. Καθώς η διακοπή του βίου αποτελεί την αφετηρία των “ποιημάτων του νεκροταφείου”, θα εξεταστεί η ιδιαίτερη λειτουργία τους ως προς την “παραμυθία” του αποδέκτη είτε αυτή συνίσταται στη συμφιλίωση με την απώλεια, άρα στην αποδοχή της, είτε στην υπερβατική και ως ένα βαθμό οραματική “συνέχεια” του πνεύματος σε ένα επέκεινα που άλλοτε συνάπτεται και ομοιάζει με το εδώ και άλλοτε διαφοροποιείται.

Θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση της Σάμου: από την εκπαίδευση του ρουμ μιλέτ (οθωμανικό πλαίσιο) στην ελληνική εκπαίδευση της Σαμιακής Ηγεμονίας και στην εκπαίδευση του ελληνικού κράτους

Θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση της Σάμου: από την εκπαίδευση του ρουμ μιλέτ (οθωμανικό πλαίσιο) στην ελληνική εκπαίδευση της Σαμιακής Ηγεμονίας και στην εκπαίδευση του ελληνικού κράτους

1. Οθωμανική περίοδος 1571-1577 (εποικισμός Σάμου και μετατροπή του νησιού σε βακούφ) μέχρι το 1821: Παρά το ιδιαίτερο καθεστώς διοίκησης της Σάμου στην οθωμανική περίοδο η παιδεία παραμένει υπόθεση της εκκλησίας και της κοινότητας. Αναφέρονται σχολείο για μικρά παιδιά το 1587 και σχολείο «Δασκαλειό» στη Χώρα το 1757. Το 1784 ιδρύθηκε η Ελληνική Σχολή Καρλοβάσου ή Πορφυριάδα Σχολή με δωρεά του Επισκόπου Πορφύριου. Γύρω στα 1800 νέα κοινωνικά στρώματα επιδιώκουν εκπροσώπηση στην κοινότητα και συγκρούονται με τους παλιούς προεστούς. 2. Στρατοπολιτικό πολίτευμα 1821-1828: Εφαρμόστηκε ο «Στρατοπολιτικός Διοργανισμός της Νήσου Σάμου» που ενίσχυσε το θεσμό της τοπικής αυτοδιοίκησης που ήταν πολύ ισχυρός παραδοσιακά στο νησί και ιδρύθηκαν σχολεία ως μέσα διάδοσης των «φώτων»: (Το 1824 το πρώτο αλληλοδιδασκτικό στη Χώρα, το 1825 ελληνική σχολή στον Μαραθόκαμπο). Το 1827 υπήρχαν τρία ελληνικά και ένα αλληλοδιδασκτικό. 3. Η Σάμος πρωτεύουσα της ελληνικής περιφέρειας των Ανατολικών Σποράδων 1828-1830: Η εκπαίδευση προσδιορίστηκε από οδηγίες του Κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια και Διατάγματα του Έκτακτου Επιτρόπου Ανατολικών Σποράδων. Η Επιτροπεία ήταν υπεύθυνη για τη συντήρηση των σχολείων και τη μισθοδοσία των εκπαιδευτικών. Η προσπάθεια συγκρότησης ενός συγκεντρωτικού, αυστηρά οργανωμένου κράτους οδήγησε σε συγκρούσεις κράτους και εκκλησίας, κρατικής εξουσίας και τοπικών παραγόντων διοίκησης, ξένων και γηγενών. Ιδρύθηκαν τρία ελληνικά και οκτώ αλληλοδιδασκτικά. Κύριοι τύποι σχολείων ήταν το ελληνικό και το αλληλοδιδασκτικό. Υπήρχαν και κοινά σχολεία. 4. Εθνικοεπαναστατικό τοπικό καθεστώς 1830-1834: Εφαρμόστηκε ο «Στρατοπολιτικός Διοργανισμός» με ορισμένες τροποποιήσεις. «Ο Λυκούργος ως Διευθυντής της διοίκησης της Σάμου όρισε γενικό έφορο των Ι. Μονών και των σχολείων τον αρχιεπίσκοπο Σάμου Κύριλλο. Το 1832 λειτουργούσαν 5 ελληνικά και 7 αλληλοδιδασκτικά σχολεία. Οι εισφορές όμως των μονών ήταν μηδαμινές. 5. Σαμιακή Ηγεμονία 1834-1912: α) Στην «ισχυρή ηγεμονία» (1834-1950) οι θεσμοί προσδιορίστηκαν από τον Οργανικό Χάρτη του 1832, ψηφίσματα των Γενικών Συνελεύσεων των Σαμίων και το Ηγεμονικό Διάταγμα του 1837 και στόχευαν στην ανάπτυξη ενός πλήρους σχολικού δικτύου και τη διατήρηση της απολυταρχικής ηγεμονικής εξουσίας. β) Στην περίοδο (1850-1907) του κοινοβουλευτισμού οι θεσμοί προσδιορίζονται από τον Αναλυτικό Οργανικό Χάρτη του 1850 και πληθώρα Ηγεμονικών Διαταγμάτων και Νόμων. Υπεύθυνοι για την χρηματοδότηση των σχολείων ήταν οι Βουλευτές. Η εκπαίδευση εξυπηρέτησε τις ανάγκες τις ανερχόμενης αστικής τάξης και τις εθνικές της βλέψεις με έντονο προσανατολισμό στη νομοθεσία της Ελλάδας. γ) Στην περίοδο 1908-1912 το θεσμικό πλαίσιο στόχεψε σε εντατικές διαδικασίες εθνικοποίησης. 6. Προσωρινή Κυβέρνηση Σάμου (ΠΚΣ) 1912-1913: Στόχευε στην ένωση με την Ελλάδα και ήταν προϊόν της εθνικής επανάστασης των Σαμίων του 1912. Το θεσμικό πλαίσιο διαμορφώθηκε από την μέχρι τότε ισχύουσα ηγεμονική νομοθεσία που συμπληρώθηκε με νόμους της ΠΚΣ αλλά και Διατάγματα του Προέδρου της ΠΚΣ. Προβλέφθηκε θέση Συμβούλου Παιδείας. Με εγκύκλιο του Προέδρου της ΠΚΣ ανεστάλη η λειτουργία των σχολείων, εκτός του Γυμνασίου και των ανωτέρων τάξεων των τεσσάρων Αστικών Σχολών. Οι εκπαιδευτικοί επανατοποθετήθηκαν ανάλογα με τα υπηρεσιακά προσόντα τους. 7. Ελληνική περίοδος 1913: Εφαρμόστηκε ειδική ελληνική νομοθεσία των Νέων Χωρών, με στόχο την «εξομοίωση» στο θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας, που

χαρακτηρίστηκε από νέα αναβαθμισμένα κριτήρια πρόσληψης, βελτίωση αποδοχών και εργασιακών συνθηκών των εκπαιδευτικών, δειγματικές διδασκαλίες και παιδαγωγικά μαθήματα για τους εκπαιδευτικούς.

Χρόνης Μίσσιος: Καλά, εσύ σκοτώθηκες νωρίς. Η δυναμική του δευτέρου προσώπου, διασκελισμοί και διαδράσεις στο χώρο και στο χρόνο

Ο Χρόνης Μίσσιος (1930-2012) εμφανίζεται το 1985 στο χώρο της λογοτεχνίας με το καθαρά αυτοβιογραφικό αφήγημα *Καλά, εσύ σκοτώθηκες νωρίς*, Πρόκειται για μια συνειρμική μαρτυρία γραμμένη στο δεύτερο πρόσωπο με τη μορφή φιλικής καθημερινής εξιστόρησης, απευθυνόμενη σε έναν σύντροφο του συγγραφέα ο οποίος έχασε τη ζωή του νωρίς σύμφωνα με τον τίτλο. Η εξιστόρηση, γεμάτη παρεκβάσεις και αναχρονισμούς, είναι μια αναδρομή στις αλλεπάλληλες δοκιμασίες που αντιμετώπισε ο ήρωας, ενεργό μέλος της Αριστεράς, από τα χρόνια του Μεταξά μέχρι και τη Χούντα. Σημαντικό είναι να αναφέρουμε πως η εξιστόρηση παρουσιάζεται περισσότερο ως μέθοδος προσδιορισμού της ταυτότητας του ήρωα και λιγότερο ως προσπάθεια σύνοψης μιας ολόκληρης ζωής.

Η δυναμική του δευτέρου προσώπου σαν αφηγηματικός τρόπος και το απροσδιόριστο χρονικά νωρίς, (νωρίς σε σχέση με τι, άραγε;) δίνουν στο κείμενο έναν αιγιματικό χαρακτήρα και επιτρέπουν τόσο στον αναγνώστη όσο και στον ίδιο τον αφηγητή, ο οποίος μοιάζει να είναι και ο ίδιος αναγνώστης της προσωπικής του μαρτυρίας, πολλαπλές αναγνώσεις και προσεγγίσεις της ίδιας ιστορίας. Η επινόηση ενός αφηγηματικού εσύ αποτελεί λογοτεχνικό τέχνασμα το οποίο προσφέρει τη δυνατότητα αναδιπλασιασμού στο εγώ του Μίσσιου. Το κείμενο ισορροπεί διαρκώς ανάμεσα στο συγγραφικό εγώ που κρίνει τα γεγονότα από το παρόν και στο αφηγηματικό εγώ που προέρχεται ολοφάνερα από το παρελθόν και διατηρεί τις αρχές του αυτόπτη και αυτήκοου μάρτυρα. Οι δύο οπτικές γωνίες δεν συγκρούονται ούτε αναμειγνύονται ποτέ και διατηρούν σε όλο το έργο πιστά το αφηγηματικό τους πρόγραμμα. Η αρμονική συνύπαρξη των δύο φωνών δικαιολογεί την ακατάπαυστη νοερή περιπλάνηση του Μίσσιου μέσα στη μνήμη του, και συμπαρασύρει τον αναγνώστη σε μια σειρά διασκελισμών και διαδράσεων στο χώρο και στο χρόνο.

Ακροβατώντας ανάμεσα στο χρονικό και στη λογοτεχνία ο Μίσσιος μετατρέπει την οδυνηρή πολιτική του εμπειρία σε ζωντανό λογοτεχνικό μύθο, καταγγέλλοντας τόσο τα βασανιστήρια και τους βασανιστές του όσο και τους κομματικούς γραφειοκράτες της Αριστεράς και τον δογματισμό τους. Η αμεσότητα του προφορικού λόγου ενσωματώνει τον αναγνώστη στο κείμενο με τρόπο αυτόματο και απλό, επιτρέποντας στον Μίσσιο να υπερβεί το στενό πλαίσιο του αριστερού απομνημονεύματος και φιλοτεχνώντας μια μυθιστορηματική αυτοβιογραφία με έντονα πολιτικό λόγο, στην οποία ο αναγνώστης καλείται κάθε φορά να επαναπροσδιορίζει τον εαυτό του ανάλογα με τις δικές του πολιτικές αντιλήψεις. Ο μονόλογος του ψευδώνυμου ήρωα απευθύνεται στο σύντροφο του, το έργο του Μίσσιου όμως είναι περισσότερο ένας πολιτικός διάλογος που επιθυμεί να πραγματοποιήσει ο συγγραφέας με τους αναγνώστες.

Το υποκείμενο τοποθετεί κάποιον απέναντι του για να αυτοπροσδιοριστεί και να μετρήσει τις αποστάσεις του. Πόσο μακριά βρίσκεται από το σύντροφο του; Πόσο κοντά του βρέθηκε; Την ίδια διαδικασία αυτοπροσδιορισμού πραγματοποιεί και ο αναγνώστης. Πρόκειται για μια ιστορία παράφορης αυτοαποκάλυψης δοσμένης μέσα από την τέχνη των αποστάσεων. Η γραφή του Μίσσιου συνιστά μια συνειδητή ομολογία ισόβιας μοναξιάς η οποία καλύπτει όλη τη νεανική του ζωή, όλες τις εκφάνσεις του εαυτού του, τις ιδέες, τα πάθη του, από φυλακή σε φυλακή, από αποχωρισμό σε αποχωρισμό, χωρίς τον σύντροφο και ό,τι άλλο μπορεί να χάθηκε νωρίς.

Η ποίηση στη σκηνή: Συνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη των Ρομαντικών και των επιγόνων τους. (Έλληνες Ρομαντικοί και Λωτρεαμόν από την ομάδα Bijoux de Kant)

Η δραματοποίηση ποιητικών κειμένων, που λειτουργεί ως αντίβαρο στον κυρίαρχο τρόπο πρόσληψης της ποίησης στις μέρες μας, την εξατομικευμένη, σιωπηλή ανάγνωση ή τον φιλολογικό σχολιασμό, θέτει ζητήματα που σχετίζονται τόσο με την αλλαγή κώδικα επικοινωνίας και τη μετεγγραφή των αρχικών σημείων τέχνης σε ένα άλλο καλλιτεχνικό σύστημα (π.χ. αναγνώστης-θεατής, ανάγνωση ή απαγγελία-θεατρική μίμηση, λυρικό τοπίο-σκηνικός χώρος) όσο και με την ίδια την υπόσταση ενός λογοτεχνικού είδους/ρεύματος ή τη θέση ενός εμβληματικού κειμένου που θεσπίζει η ταξινομητική λειτουργία της Ιστορίας της Λογοτεχνίας. Η ανακοίνωση επικεντρώνεται στα ειδολογικά, διακαλλιτεχνικά και ιδεολογικά θέματα που ανακύπτουν κατά την πρόσληψη των Ελλήνων ρομαντικών ποιητών και επιγόνων τους, καθώς επίσης και του Γάλλου Λωτρεαμόν, μέσα από τη δραματοποίηση κειμένων τους για τις παραστάσεις *In Extremis/Alive/Ελευθερία ή Θάνατος* (2010-2012) και *Maldoror-Εγκώμιο μιας μεταμόρφωσης* (2012) της ομάδας Bijoux de Kant (σκηνοθεσία: Γιάννης Σκουρλέτης). Η ανάδυση διαφορετικών εκφάνσεων της ρομαντικής ποίησης σε ένα νεωτεριστικό θεατρικό πλαίσιο εξετάζεται γύρω από τρεις άξονες:

Α) Δημιουργία ενός νέου «κειμένου»: Είτε με την επιλογή αποσπασμάτων από ενιαίο κείμενο (*Maldoror*), είτε με τη σκηνική και μουσική γειτνίαση δειγμάτων της νεοελληνικής ρομαντικής δημιουργίας, προκύπτει ένα νέο κείμενο, που μετατοπίζει την προσλαμβάνουσα αρχή σε ένα αγνώριστο έδαφος. Ποια εικόνα του αρχικού είδους/ρεύματος/σχολής αναδύεται μέσα από τη δραματοποίηση; Στο εσωτερικό μιας παράστασης με σκελετό την Παλαιά (Πρώτη) Αθηναϊκή Σχολή, πώς ανασηματοδοτείται η ενσωμάτωση στροφών του Κάλβου και του Σολωμού, της Γενιάς του 1880 (Παλαμάς), του Αισθητισμού (Λαπαθιώτης), ή ακόμα και το ειδολογικό πέρασμα στην πρόζα του Χρηστομάνου; Πώς μετακινείται η διαχωριστική γραμμή μεταξύ ρευμάτων και θεματολογιών όταν η θεατρική εκδοχή προτείνει μια αντιμετάθεση ιδιοτήτων με τη «συγκόλληση» του σαχτουρικού μακάβριου παραλόγου στη θανατολαγνεία του Δ. Παπαρρηγόπουλου; Παραδοσιακές γραμματολογικές στεγανοποιήσεις καταρρέουν και προτείνονται διαφορετικά ριζώματα γύρω από τον υποτιθέμενο, προδιαγεγραμμένο πυρήνα.

Β) Οι συγκεκριμένες προτάσεις θεατροποίησης προϋποθέτουν, ως όρο ύπαρξης, την ανάδειξη της σχέσης ποίησης/εικαστικών τεχνών, καθώς ο θεατής βρίσκεται μπροστά σε μια σειρά «ζωγραφικών» αποδόσεων της ποίησης αυτής, χαρακτηριστικών μορφών και αποχρώσεων της (φύση, θάνατος, γοτθικό στοιχείο κλπ.), που άλλοτε γίνονται μετακινούμενες σειρές εικόνων και άλλοτε παγώνουν σε «ταμπλό βιβάν», με τη σκηνογραφία να δημιουργεί ιδιαίτερα τοπία. Οι παράμετροι αυτής της διακαλλιτεχνικής συμβίωσης ποίησης-εικόνας θα εξετασθούν διεξοδικά, καθώς συμβάλλουν καθοριστικά στην προαναφερθείσα μετατόπιση της «κανονικής» πρόσληψης ρευμάτων και ειδών.

Γ) Το ιδεολογικό διακύβευμα μιας τέτοιας προσέγγισης συνδέεται, στην παρούσα μελέτη, με τις έννοιες του χρόνου και του υποκειμένου. Η αυτονόητη παρουσία της μπωντλαιρικής μοντερνικότητας στον Λωτρεαμόν σηματοδοτεί και τις θεατροποιήσεις των Ελλήνων Ρομαντικών, ακόμα και αν δεν είναι υπαρκτή ή τόσο φανερή στα αρχικά ποιήματα. Μουσική, ήχος και θόρυβος, προβολές video και άλλες τεχνικές (που παραπέμπουν στις κουλτούρες pop, ενσωματώνοντας όμως την καθαρεύουσα και διάφορες ποιητικές φόρμες του παρελθόντος) τονίζουν τη στιγμή, το φευγαλέο, την αυτο-ειρωνεία, την προβληματική τοποθέτηση του υποκειμένου στο χρόνο, ζητήματα που συμπίπτουν με την αυγή της μοντερνιστικής ποίησης. Η πολυφωνία που προκύπτει από

όλα αυτά αποτελεί μια γόνιμη αλλαγή παραδείγματος στη γενικότερη αντίληψη περί ρομαντισμού και προβληματίζει προς διάφορες κατευθύνσεις.

Το ελληνικό «θέατρο της ρήξης»: Οι πρώτες προσπάθειες του νεανικού θεάτρου και του πειραματικού δραματικού λόγου στη διάρκεια της Δικτατορίας και της πρώτης Μεταπολίτευσης (1974-1981)

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60 δημιουργείται στο πλαίσιο της ελληνικής σκηνής η πρώτη οργανωμένη, τακτική και σχετικά συστηματική εμφάνιση νεανικών θιάσων, οι οποίοι υπηρετούν μέσα από το θέατρο τα σύγχρονα σκηνικά αιτήματα. Τα αιτήματα αυτά συνδέονται με τη σειρά τους με την καλλιέργεια της πρωτοποριακής για τα τότε δεδομένα δραματουργίας του θεάτρου-ντοκουμέντου και ακολουθούν στενά τις πολιτικές τάσεις της εποχής, που οδηγούν στο Μάη του '68. Αποτελούν επομένως, σε σχέση με το τότε καλλιτεχνικό κατεστημένο, έναν τρίτο θα λέγαμε πόλο διαμόρφωσης της ελληνικής σκηνής (δίπλα στο Εθνικό Θέατρο και το Θέατρο Τέχνης), έναν πόλο ρήξης ως προς τον επίσημο θεατρικό λόγο αλλά και ασυνέχειας σε σχέση με την μέχρι τότε πορεία του ελληνικού θεάτρου.

Η γενιά αυτή των ελλήνων καλλιτεχνών θα είναι η πρώτη που θα επιχειρήσει να δώσει στο εγχώριο θεατρικό λόγο μια εξωστρεφή δυναμική, και θα αποτελέσει τη βάση για κάθε σοβαρή εμφάνιση του πειραματικού θεάτρου στα επόμενα χρόνια της Δικτατορίας. Πράγματι, στη διάρκεια κιόλας της Επταετίας οι συγκεκριμένες συνθήκες μοιάζουν να συσπειρώνουν ακόμα περισσότερο τις –μέχρι τότε– σποραδικές καλλιτεχνικές φωνές, ενώ οι όποιες δυσχέρειες δίνουν νέα ώθηση στους καλλιτέχνες του μέχρι τότε περιθωρίου και τους στρέφουν αποφασιστικά προς την πολιτική συνειδητοποίηση της αποστολής τους.

Η σημαντική αυτή τάση δεν θα έχει ωστόσο διάρκεια. Για διάφορους λόγους, που θα αναλύσουμε στην παρούσα εισήγηση, ήδη κατά την εποχή της πρώτης Μεταπολίτευσης το κίνημα των νέων θιάσων μοιραία θα αποδυναμωθεί ή θα στραφεί προς άλλους στόχους, όπως είναι οι παράγοντες συγκρότησης ενός ιθαγενούς ελληνικού δραματικού λόγου ή η ανάδειξη νέων Ελλήνων συγγραφέων. Η αρχική, δυναμική αναζήτηση των νέων διεθνών σκηνικών αιτημάτων για ένα σοβαρό διάστημα θα ατονήσει, μέχρι την εκ νέου εμφάνιση του ερευνητικού «θεάτρου της ρήξης» στις αρχές πλέον της δεκαετίας του '90.

Γιάννης Γιάννης

Η παιδεία στη Χιμάρα κατά τις δεκαετίες '20 και '30 του περασμένου αιώνα: ανέκδοτα μέχρι τώρα στοιχεία

Η ανακοίνωση θα κάνει λόγο για την παιδεία στην περιοχή της Χιμάρας, μια περιοχή όπου κατοικεί σημαντικό κομμάτι του Βορειοηπειρωτικού Ελληνισμού. Η περιοχή αυτή είναι γνωστή για τους αγώνες και τη μαχητικότητα των κατοίκων. Καθώς στη συγκεκριμένη περιοχή "συγκρούονται" δυο πολιτισμοί και δυο παραδόσεις, είναι με αρκετό ενδιαφέρον η μελέτη ιστορικών ντοκουμέντων που αφορούν τα θέματα ελληνικής παιδείας. Εμείς θα επικεντρωθούμε σε μια περίοδο κατά την οποία το αλβανικό κράτος προσπαθεί να συσταθεί και να αποκτήσει τη δική του ταυτότητα. Οι δυο δεκαετίες που προσεγγίζουμε χρονικά τοποθετούνται στη διάρκεια της βασιλείας του Ζώγκου. Επιδιώκουμε να παρουσιάσουμε ανέκδοτα μέχρι τώρα στοιχεία που αφορούν τα θέματα παιδείας σ' αυτήν την τόσο ευαίσθητη περιοχή.

Continuities and discontinuities in the history of the Greek language: the morphology of the verb (ca. 1100-1700)

The development of the Greek language from Ancient to Modern Greek is often viewed and presented as a straight line that leads directly from A to B. Such descriptions usually take either Ancient Greek or Standard Modern Greek as their point of reference, and the Medieval and Early Modern periods are either passed over in silence or treated selectively. The only framework in which these periods are given due attention is that of modern dialectology, which seeks to trace modern dialectal features as far back as possible. The reality, however, is that Medieval and Early Modern Greek show distinct features of their own, which are neither Ancient nor Modern. And, as in the period under discussion there was no norm for the vernacular language, there is quite a bit of morphological experimenting. Some features that are now typical of certain dialects were much more widespread, others appeared in entirely different geographical areas than today, whereas others still are completely absent.

In this paper I aim to trace continuities and discontinuities in the morphology of the Greek verb in the Late Medieval and Early Modern Greek periods, highlighting both major developments and minor experiments that never made it into the mainstream.

Κατερίνα Γώγου: χαρτογραφώντας την (επαν-)εμφάνιση ενός (παρα)ποιητικού φαινομένου

Η Κατερίνα Γώγου [1940-1993], αν και έγινε γνωστή μέσω των δευτεραγωνιστικών της ρόλων στον κινηματογράφο, κυρίως της δεκαετίας του 60', ήταν παράλληλα και μια "ποιήτρια της κοινωνικής επανάστασης". Αποτελεί μια πολύ ιδιαίτερη περίπτωση, της οποίας η ζωή δίνει φως στο ιδιόρρυθμο αστικό τοπίο της εποχής της. Αν και άνηκε στον κύκλο των δημιουργών των Εξαρχείων, μαζί με τους Παύλο Σιδηρόπουλο και Νικόλα Άσιμο, ήταν εκτός των εκδοτικών και λογοτεχνικών κυκλωμάτων της εποχής, ενώ το ποιητικό της έργο ακόμα συνεχίζει να μην τυγχάνει αναγνώρισης από τη λογοτεχνική κριτική. Η παρούσα ανακοίνωση έχει ως στόχο, αφενός να εξετάσει το ποιητικό έργο της Γώγου με άξονα την έντονη κριτική, που ασκεί μέσα από αυτό στα θεμέλια της νεοελληνικής κοινωνίας, στα πρώτα χρόνια μετά την κατάρρευση της Χούντας, αλλά και στις απόψεις της υπέρ του αντιεξουσιαστικού χώρου, που προωθούνται μέσω αυτού, και αφετέρου, να χαρτογραφήσει την επανεμφάνισή της, ως κοινωνικό και πολιτιστικό φαινόμενο, στην Ελλάδα της κρίσης των πολιτικών και κοινωνικών αξιών. Στο πλαίσιο αυτό, θα συνεξεταστούν οι οφειλές της ίδιας στο κίνημα των Μπιτ ποιητών, ειδικότερα στον Γκίνσπεργκ, αλλά και στον Καρυωτάκη από τον ελληνικό ποιητικό χώρο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η προσπάθεια για (επαν-)εμφάνισή της εντοπίζεται, όχι μόνο στην επανέκδοση των ποιημάτων της και στην προώθηση της βιογραφίας της [2007], αλλά και στην επιστράτευση άλλων τεχνών, εφόσον το 2013, είκοσι χρόνια μετά την αυτοχειρία της, έχει εκδοθεί ένας τόμος που αφορά στο έργο της με τη συνοδεία ενός δίσκου με μελοποιημένη ποίηση και αναγνώσεις του, όπως επίσης και το ντοκυμαντέρ του Αντώνη Μποσκοϊτή με τον πολυσήμαντο τίτλο «Κατερίνα Γώγου: η αποκατάσταση του μαύρου». Τι είναι, λοιπόν, αυτό που επαναφέρει τη Γώγου στο προσκήνιο, ως ένα (παρα)ποιητικό σύμβολο αντίστασης, ως ένα γοητευτικό μύθο – δικαίως ή όχι – και πώς αυτό προσλαμβάνεται, ως ρήξη απέναντι σε κάθε μορφή κατεστημένου από τη νεότερη γενιά;

Ελληνική εκπαιδευτική πολιτική για την τεχνική εκπαίδευση: από την πολιτική των προθέσεων στη νομοθεσία (1860-2013)

Στην εισήγησή μας εξετάζεται συγκριτικά η εκπαιδευτική πολιτική του ελληνικού κράτους για την τεχνική εκπαίδευση αναδεικνύοντας το σύνθετο περιβάλλον στο οποίο διαμορφώνεται η εκπαιδευτική κουλτούρα. Ειδικότερα, διερευνάται πώς η ανορθολογική σχεδιοποίησή της, που εντάσσεται σε ένα μοντέλο ανισορροπίας του εκπαιδευτικού συστήματος, αναπαράγει την απαξίωση και την υποτίμηση της τεχνικής εκπαίδευσης. Παρουσιάζουμε τις προθέσεις των κυβερνήσεων ως σύνθετο πολιτικό λόγο, που ενθυλακώνει το λόγο των ομάδων πίεσης, τις διεθνείς τάσεις και τις απόψεις των διανοούμενων. Προσπαθούμε να απομυθοποιήσουμε την κυρίαρχη άποψη για τη μονοσήμαντη εκπαιδευτική πολιτική, αναδεικνύοντας τη συγχώνευση των τάσεων που ρητά ή υπόρητα διαμορφώνουν μια «απολιθωμένη φόρμουλα» τεχνικής εκπαίδευσης. Επικεντρωνόμαστε στις μεταβολές της τεχνικής εκπαίδευσης, που πραγματοποιούνται με τις νομοθετικές ρυθμίσεις και παρακολουθούμε το θεωρητικό επαναπροσδιορισμό και την επιλεκτική απορρόφηση ιδεολογικών σχημάτων για την επιστημονική και την τεχνική πρόοδο. Μας ενδιαφέρει, πώς εναλλακτικές εκπαιδευτικές προτάσεις ενσωματώνονται στην εκπαιδευτική νομοθεσία και διαμορφώνουν τον κυρίαρχο λόγο για την εκπαιδευτική κατάσταση στην τεχνική εκπαίδευση. Ταυτόχρονα, αναζητείται το «αμετάφραστο» περιεχόμενο της πολιτικής των προθέσεων, που τελικά δεν εκφράζεται στην νομοθεσία. Η εξέλιξη της νομοθεσίας για την τεχνική εκπαίδευση αποτυπώνει τις ευρύτερες διχοτομήσεις μεταξύ των δυο ανομοιογενών τύπων εκπαίδευσης, της γενικής και της τεχνικής, που διαμορφώνει και θεσμοποιεί κατηγοριοποιήσεις ατόμων μέσα από μια εκπαιδευτική κουλτούρα, που διαμορφώνει αναγκαιότητες και αποκλεισμούς. Παράλληλα, με τη νομοθεσία διερευνώνται εκπαιδευτικά έντυπα σε διαφορετικές περιόδους, που φαίνεται ότι ως κειμενικός λόγος προτρέπει σε εκπαιδευτικές αλλαγές και εκφράζει ένα σύμπλεγμα αρχών και θέσεων με δεσμευτικό χαρακτήρα, ανάλογα με το ρόλο της ομάδας ή των ομάδων σε μια οπερασιοναλιστική θεώρηση της εκπαιδευτικής κατάστασης. Επίκεντρο της εισήγησής μας θα είναι η σχέση μεταξύ της νομοθεσίας ως θεσμικού κειμένου και των ομάδων που διατυπώνουν προθέσεις και των εκπαιδευτικών που υλοποιούν την νομοθεσία. Έτσι, θα προβάλλουμε και θα νοηματοδοτήσουμε την πολιτική των προθέσεων ως διαμορφούμενη κατάσταση, τη νομοθεσία ως πολιτική συγκρότηση ή συσχέτιση και το σύμπλεγμα των εφαρμογών των αρχών και θέσεων της νομοθεσίας από τους εκπαιδευτικούς, ως βάση αυτονόμησης ή αποδοχής.

Απόκοπος του Μπεργαδή. Ένα αινιγματικό ποιητικό όνειρο

Ο *Απόκοπος* του Μπεργαδή, ποίημα που γράφτηκε πιθανόν στην αρχή του 15ου αιώνα και εκδόθηκε έναν αιώνα αργότερα (1509), υιοθετεί τη φόρμα του λογοτεχνικού ονείρου για να αφηγηθεί μια κατάβαση του ήρωα-αφηγητή και συγγραφέα του στον Κάτω Κόσμο. Η φαινομενικώς κοινότοπη αυτή φόρμα έχει ως αποτέλεσμα, με τον τρόπο που τη διαχειρίζεται ο συγγραφέας της, ένα ποίημα που όμοιό του δεν υπάρχει ούτε στη δυτικοευρωπαϊκή ούτε στην ανατολικорωμαϊκή λογοτεχνική παραγωγή. Παρόλο που χρησιμοποιούνται κάποιες από τις γνωστές τεχνικές του ποιητικού ονείρου, ο ήρωας-αφηγητής-συγγραφέας επιτυγχάνει να καταστήσει την αφήγηση του ονείρου του αινιγματική. Κάτι που επιτείνεται από την ύπαρξη ενός αμφιλεγόμενου επιλόγου, ο οποίος όμως, παρά τα φαινόμενα, περιέχει ενδείξεις που αμφισβητούν ερμηνείες τύπου «*carpe diem*» και ενισχύουν την υποψία ότι η τεχνική του ονείρου χρησιμοποιείται για μια εσωτερική ανάγνωση του εξωτερικού κόσμου.

Η βιοτική μεταφορά στον Παπαδιαμάντη: Το παπαδιαμαντικό παράδειγμα της ρήξης ανάμεσα στη μεταφυσική ανησυχία του αστικού κόσμου και στη νηπτική ενσωμάτωση της πολιτικοοικονομικής ελλαδικής κρίσης

Η παρούσα εισήγηση, εδρασμένη στις νεωτερικές θεωρητικολογιοτεχνικές αντιλήψεις για τη λειτουργία της μεταφοράς ως σχήματος λόγου και ρητορικού εργαλείου, αποσκοπεί στην παρουσίαση των παπαδιαμαντικών νύξεων για την αστική ζωή, την πολιτικοοικονομική κρίση και τον πολιτιστικό περίγυρο της εποχής του υπό την προοπτική ενός φιλολογικού στοιχήματος: να διαπιστωθεί εάν και κατά πόσον η παπαδιαμαντική γραφή και στάση διαμαρτυρίας μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα περιγραφής μιας κοινωνικοπολιτικής ρήξης και οξείας ασυνέχειας ανάμεσα στη μεταφυσική ανησυχία του αστικού κόσμου και στη νηπτική εγρήγορση (άπαγε της ταυτολογίας!...) του συνειδητού ελληνογνώστη και ορθοδόξου συγγραφέα. Για την τεκμηρίωση επικαλούμαστε τις μεταφορικές εικόνες του βίου και της βιοπάλης στα παπαδιαμαντικά άπαντα, όπου φαίνεται τυπικά πως ο δημιουργός τους προσηλώνεται ευλαβικά στον καθημερινό μόχθο των απλών και απλοϊκών κατοίκων είτε της γενέθλιας νήσου του είτε της πολύβουης Αθήνας. Ωστόσο, η χρήση του μεταφορικού λόγου αποκαλύπτει τη δυναμική ενός κειμένου διαχρονικής αλληλεγγύης προς τον προβληματισμό του γνήσιου στοχαστή –όχι ενός προβληματικού και απόκοσμου ιδεολόγου. Όταν μάλιστα η γραμματολογική μυθογραφία προβάλλει αντ' αυτού την εικόνα ενός μεταφυσικού φιλοσόφου με θρησκευτικές παρωπίδες, εξυπηρετεί αλλότρια (αντι-)ερμηνευτικά συμφέροντα. Υποθέτουμε ότι όσοι διαπρύσιοι θεράποντες της φιλολογικής επιστήμης παρέλειψαν να ασχοληθούν με τους αδάμαντες του πολιτικοκοινωνικού παπαδιαμαντικού στοχασμού, ξαστόχησαν όσον αφορά τα κλασικά πρότυπα και την πεμπτουσία της υψηλής γραφής που ανεξίτηλα σφραγίζουν λαούς κι εποχές. Οι παπαδιαμαντικοί στοχασμοί διατυπώνονται ως ενεργητική συζήτηση του συγγραφέα με τον αναγνώστη, συγγραφέα που εκφράζει –δεν διαφημίζει και δεν διατυμπανίζει– τη δική του πολιτική και κοινωνική «φιλοσοφία», όπου υπεράνω όλων τίθεται η εκκλησιαστική θεία λατρεία. Η θέση αυτή του συγγραφέα δεν αποτελεί προϊόν πολιτικής επιφυλλιδογραφίας αλλά λογοτεχνικής κυριαρχίας πάνω στο υλικό του, τους πρωταγωνιστές του. Το φιλόδοξο στοίχημα (ως σύνθεση θεωρίας της λογοτεχνίας και ιδεολογικού πειραματισμού) ενδεχομένως απαντά στο βιβλιογραφικό desideratum του τίτλου, ώστε να αντιμετωπίζεται ευκρινέστερα η θεωρητικολογία για τον γοητευτικό «κοσμοκαλόγερο» των νεοελληνικών γραμμάτων που δήθεν «έμενε εκτός των προβληματισμών του κόσμου τούτου».

Μερικές ιδιότητες της διάδοσης των λογοτεχνικών ρευμάτων στην Ελλάδα και στη Γεωργία στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα

Αρχίζοντας από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας τα περισσότερα ρεύματα και σχολές στην ευρωπαϊκή τέχνη εμφανίζονται στο μεταίχμιο του 19ου προς τον 20ο αι. Δεν θα βρεθεί καμία άλλη περίοδος στην ιστορία της ανθρωπότητας που στην τέχνη να συνυπάρχουν τόσα κινήματα. Όπως είναι γνωστό η ελληνική τέχνη καθώς και η γεωργιανή προσπαθούσε να πορεύεται στην "ευρωπαϊκή κοίτη". Στο μεταίχμιο των δύο αυτών αιώνων ο πολιτισμός των δύο χωρών αντικατόπτριζε τις τάσεις που έλαβαν χώρα στην ευρωπαϊκή τέχνη. Παρόλο που ο ήχος των πολυάριθμων κινημάτων και πειραμάτων έφτασε αργότερα τόσο στην Ελλάδα, όσο και στη Γεωργία, οι έλληνες και οι γεωργιανοί συγγραφείς κατάφεραν να κατανοήσουν την έννοια των ρευμάτων και σχολών με τον δικό τους τρόπο και να τους παρουσιάσουν με την δική τους εθνική εκδοχή. Προκαλεί ενδιαφέρον η ομοιότητα της εξέλιξης των καλλιτεχνικών κινήματων αυτών των δύο χωρών.

Το ανανεωτικό δεύτερο ρεύμα του συμβολισμού κάνει την εμφάνιση του γύρω στο 1910-1920 στην Ελλάδα και διαρκεί περίπου μέχρι το 1930. Τα γνωρίσματά του δεν διαφέρουν από του ευρωπαϊκού συμβολισμού: η διακριτική και υποβλητική έκφραση των συναισθημάτων, οι θολές και ακαθόριστες εικόνες, το κλίμα μελαγχολίας κλπ.

Την ίδια εποχή μια ομάδα των λογοτεχνών στη Γεωργία με το όνομα "Τσίσπερι Καντσεμπι" συγκεντρώνεται με τον σκοπό να διεισδύσει στον ανεξιχνίαστο και μυστηριώδη κόσμο με την βοήθεια των συμβόλων. Ο συμβολισμός στη Γεωργία συνέχισε την ύπαρξή του μέχρι το τριάντα, όταν η κυβέρνηση της Σοβιετικής Ένωσης αποφάσισε, ότι η ιδέες της λογοτεχνικής αυτής ομάδας ήταν επικίνδυνες για τον σοβιετικό λαό. Αντιδρώντας στο συμβολισμό, αλλά και για πολλούς άλλους λόγους, στη Γεωργία κάνει την εμφάνισή του ένα άλλο κίνημα με το όνομα φουτουρισμός. Το 1924 οι λογοτέχνες εκδίδουν το φουτουριστικό περιοδικό "H2SO4".

Ενώ από τα πρωτοποριακά κινήματα η πιο μεγάλη διάδοση στη Γεωργία ήταν του φουτουρισμού, στην Ελλάδα μεγαλύτερη επιρροή είχε ο υπερρεαλισμός.

Ο σκοπός της εισήγησής μου είναι, χρησιμοποιώντας την συγκριτική μέθοδο, να παρουσιάσω τις ομοιότητες και διαφορές στην λογοτεχνική πορεία των δύο χωρών στις αρχές του εικοστού αιώνα και τα ιστορικά και κοινωνικά γεγονότα που προκάλεσαν την εμφάνιση και συνέβαλαν στην εξέλιξη των κινήματων αυτών στην Ελλάδα και στη Γεωργία.

Σύγχρονη ελληνική λογοτεχνία για εφήβους: οδεύοντας σε μια αβέβαιη ενηλικίωση(;)

Τα βασικά ερωτήματα που θέτει ο σχετικά διφορούμενος τίτλος της εισήγησης είναι -Ποιος οδεύει στην ενηλικίωση; -Ο/η έφηβος ή η εφηβική λογοτεχνία; -Τι μπορεί να σημαίνει στο πλαίσιο της λογοτεχνίας αυτής «ενηλικίωση»; -Και γιατί «αβέβαιη ενηλικίωση;».

Η θεματική του άρθρου θα κινηθεί σε μια συνοπτική επιστημολογική θεώρηση της λογοτεχνίας για εφήβους όπως διαμορφώθηκε και διαμορφώνεται στην Ελλάδα. Στη συνέχεια θα δοθεί έμφαση στα παραπάνω ερωτήματα: Δηλαδή, πώς μέσα από το έργο των συγγραφέων που γράφουν για εφήβους (Ζέη, Κοντολέων, Ψαραύτη, Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, Μάστορη, Παπαγιάννη, Παπαθεοδώρου, Μανδηλαράς, Δαρλάση, Κατσαμά) επιτυγχάνεται η ενηλικίωση των χαρακτήρων; Επιδιώκεται, συμβαίνει, έχει άραγε νόημα να συμβαίνει; Μήπως αναιρούνται ή και ματαιώνονται τόσο η διαδικασία ενηλικίωσης όσο και η αιτιολόγησή της από τη βία, τη διάψευση των ονείρων, την κατάρρευση των παλαιότερων αξιών, την άσκηση διαφόρων μορφών εξουσίας, στοιχεία που συνιστούν την περιρρέουσα ατμόσφαιρα των σύγχρονων ελληνικών ιστοριών για εφήβους; Μήπως η καθήλωση στην παιδικότητα είναι η λογοτεχνική απάντηση που προτείνεται –έστω από κάποιους συγγραφείς; Η μήπως η ρευστότητα της απάντησης –η αβέβαιη ενηλικίωση- είναι ανάλογη προς τη ρευστότητα αυτού του λογοτεχνικού είδους του οποίου τα όρια και οι ειδολογικές συντεταγμένες είναι ασαφώς ορισμένα;

Τα ερωτήματα αυτά που αναφύονται από τη μελέτη ενός ικανοποιητικού αριθμού σύγχρονων εφηβικών μυθιστορημάτων θα τα εξετάσω παρακολουθώντας τον τρόπο που δομούνται οι λογοτεχνικοί χαρακτήρες, την αφηγηματική οπτική που υιοθετείται και ποιες είναι οι ιδεολογικές στοχεύσεις τους. Στο πλαίσιο αυτό θα συνεξεταστούν παράγοντες όπως π.χ. το φύλο ή η σεξουαλικότητα των λογοτεχνικών χαρακτήρων, αλλά και οι κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν -αν και τείνουν να μεταβάλλονται- στο άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον τους.

Οι τάσεις που αναπτύσσονται στα επιμέρους παραδείγματα ελληνικής εφηβικής λογοτεχνίας στα οποία θα αναφερθώ και που οδηγούν προφανώς και σε εσωτερικές κατηγοριοποιήσεις της μπορούν να αποτελέσουν, εν κατακλείδι, το υλικό για να οριστεί το σύγχρονο περιεχόμενό της. Ενδεχομένως η αβεβαιότητα της λογοτεχνικής εφηβείας ή και η άρνηση της ενηλικίωσης είναι τα σημεία που πια καθορίζουν τη σύγχρονη εφηβική λογοτεχνία, ακόμη και οδηγώντας στην απορρόφησή της από την παιδική λογοτεχνία ή τη λογοτεχνία για ενηλίκους. Ίσως όμως πάλι, αυτή η αβεβαιότητα, η μη αναγνώριση των σημείων που παραδοσιακά αποδίδουμε στην εφηβεία και στη λογοτεχνία που την περιγράφει να είναι η αρχή για μια καινούργια, διαφορετική, πιθανώς απροσδόκητη εκδοχή της.

Η νέα κειμενική πραγματικότητα στο πλαίσιο του ψηφιακού γραμματισμού

Στην τρέχουσα μετανεωτερική εποχή η χρήση των ηλεκτρονικών Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας, δια μέσου μάλιστα των σελίδων κοινωνικής δικτύωσης, αποτελεί μια πραγματικότητα στον τρόπο πληροφόρησης και ενημέρωσης ως επί το πλείστον των εφήβων και των νέων. Η αναγνωσιμότητα των ηλεκτρονικών εντύπων είναι υψηλή λόγω της παράλληλης υψηλής χρήσης του διαδικτύου στη σύγχρονη καθημερινότητα. Η ευρεία χρήση του υπολογιστή όχι μόνο για επικοινωνία αλλά και για γράψιμο και διάβασμα καθιστά σήμερα τον ψηφιακό γραμματισμό σημαντικό πεδίο έρευνας και ανάλυσης των δεδομένων που προσφέρει. Σύμφωνα με έρευνες του Παρατηρητηρίου για την κοινωνία της πληροφορίας τα τελευταία χρόνια η χρήση του διαδικτύου έχει αυξηθεί αισθητά παρουσιάζοντας από το 2002 έως σήμερα διπλασιασμό του ποσοστού των χρηστών στις ηλικίες 13 έως 17 και 18 έως 24, φτάνοντας αντίστοιχα στο ποσοστό 96,2% και 95,9%, ενώ στις ηλικίες 25 έως 34, 35 έως 44 και 45 έως 54 η αύξηση είναι θεαματική και είναι άνω του 300%. Σε έρευνα του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας το 2006 σε μαθητές 14 έως 16 ετών, τα αποτελέσματα για τη χρήση του διαδικτύου ως περιβάλλον εξωσχολικών πρακτικών γραμματισμού έδειξαν ότι το 96,3% των ερωτηθέντων το χρησιμοποιεί. Οι έφηβοι και οι νέοι απαρτίζουν το κοινό που συντελεί στη διαμόρφωση της νέας γλωσσικής και πολιτισμικής συνείδησης, έχοντας σχεδόν όλοι καθημερινή επαφή με το διαδίκτυο επηρεάζονται και επηρεάζουν, ως χρήστες του, τον σύγχρονο γλωσσικό κώδικα. Το διαδίκτυο αποτελεί ένα χώρο συνάντησης των γλωσσών όπου κυρίαρχο ρόλο έχει η αγγλική γλώσσα. Ανταλλασσόμενοι οι χρήστες, καθημερινά, με ξενόγλωσσα στοιχεία που δεν ανήκουν στον ελληνικό γλωσσικό πλούτο οδεύουν προς μια νέα δομή, μορφολογία και ορθογραφία της Νεοελληνικής με άμεσες επιρροές κυρίως από τα αγγλικά.

Στην ανακοίνωση αυτή αρχικά μελετάται, ποσοτικά και ποιοτικά, η εμφάνιση ξενόγλωσσων στοιχείων σε δώδεκα αυθεντικά ηλεκτρονικά άρθρα σύγχρονων διαδικτυακών Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης υψηλής αναγνωσιμότητας, της περιόδου Φεβρουαρίου και Μαρτίου 2012 καθώς και Φεβρουαρίου και Μαρτίου 2013. Στο κάθε άρθρο εντοπίστηκαν όλα τα ξενικά γλωσσικά στοιχεία τα οποία μελετήθηκαν ως προς την ποσότητα τους και την ποιότητά τους αναλύοντάς τα γλωσσολογικά ως προς τη μορφολογία και τη σημασιολογία τους. Τα αποτελέσματα που θα παρουσιαστούν αφορούν εξέταση άρθρων που αναφέρονται στον αθλητισμό, τη μόδα, την οικονομία και την τεχνολογία. Θα παρουσιαστούν επίσης τα συμπεράσματα ως προς το είδος ηλεκτρονικών εντύπων που υιοθετούν περισσότερο ή λιγότερο την χρήση ξενόγλωσσων στοιχείων στη γλώσσα γραφής τους ενώ θα επισημανθούν οι τάσεις που διακρίνονται πλέον στο φαινόμενο της νέας κειμενικής πραγματικότητας στη νεοελληνική «ψηφιακή» γλώσσα.

Ενδεικτική βιβλιογραφία και δικτυογραφία:

1. Cope, B. And Kalantzis, M. (2000) (eds). *Multiliteracies. Literacy learning and the Design of social futures*. London: Routledge.
2. Crystal, D. (2001). *Language and the Internet*. Cambridge: Cambridge University Press.
3. Κουτσογιάννης, Δ. (2001) (επιμ.). *Πληροφορική - επικοινωνιακή τεχνολογία και γλωσσική αγωγή: η διεθνής εμπειρία*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.
4. Kress G. and van Leeuwen, T. (2001). *Multimodal Discourse*. London: Arnold.
5. <http://www.observatory.gr/page/default.asp?id=4> (ημ.ανάκτησης 05.09.12)
6. <http://www.tanea.gr/athlitismos/article/?aid=4704396> (ημ.ανάκτησης 21.03.12)

Ασυνέχειες και ρήξεις; Οι ασυγχρονίες του ομόχρονου στην κρητική λογοτεχνία (14ος-16ος αι.)

Η ιστορία της πρώιμης νεοελληνικής λογοτεχνίας γενικά και της κρητικής λογοτεχνίας ειδικότερα είναι μια ιστορία «πολλαπλών χρονικοτήτων» που συχνά γίνονται αντιληπτές ως ασυνέχειες και ρήξεις. Οι ιστορικοί της λογοτεχνίας για να αντιμετωπίσουν την ανάγκη (τους) για περιοδολόγηση δε διστάζουν να τραβήξουν κάθετες διαχωριστικές γραμμές και να εξοβελίσουν ποιητές και έργα από το νεοελληνικό λογοτεχνικό «κανόνα» με βάση προκατασκευασμένα χρονολογικά σχήματα (λ.χ. το τέλος του «μεσαίωνα» πρέπει να τοποθετηθεί στα 1453 ή στο τέλος του 15ου αι.). Σε άλλες περιπτώσεις, επιχειρούν θεμιτές αισθητικές αποτιμήσεις με βάση τεχνοτροπικά χαρακτηριστικά των έργων, που όμως τείνουν να αποσιωπήσουν την ομοχρονία τους ή, ακόμη χειρότερα, εντελώς αβάσιμα να την ανατρέψουν (λ.χ. τα έργα *Ερωτόκριτος* και *Ερωφίλη* που γράφονται και τα δύο στην Κρήτη στα τέλη του 16ου αι., πιθανώς την ίδια δεκαετία, θεωρούνται χαρακτηριστικά παραδείγματα της «Αναγέννησης» και του «Μπαρόκ» αντίστοιχα, χωρίς αυτό να μπορεί να μας οδηγήσει σε κανένα άλλο ασφαλές συμπέρασμα για την μεταξύ τους χρονολογική σχέση ή, πολύ περισσότερο, στο συμπέρασμα ότι η «μπαρόκ» *Ερωφίλη* έπεται χρονολογικά του «αναγεννησιακού» *Ερωτόκριτου*). Δυστυχώς, η πρώιμη νεοελληνική λογοτεχνία είναι γεμάτη από αχρονολόγητα έργα και ονόματα συγγραφέων χωρίς ασφαλή βιογραφικά στοιχεία. Αυτό επιτείνει τη σύγχυση και οδηγεί συχνά σε κολοσσιαία χρονολογικά σφάλματα (όπως λ.χ. στην παλιότερη χρονολόγηση του Στέφανου Σαχλίκη στα τέλη του 15ου ή στο 16ο αι. με βάση την ύπαρξη ομοιοκαταληξιών στο έργο του, ενώ σήμερα η αρχειακή έρευνα έχει αποδείξει ότι πρόκειται για ποιητή του 14ου αι.).

Στην ανακοίνωσή μου θα επιχειρήσω να αναδείξω τις «ασυγχρονίες του ομόχρονου», δανειζόμενος στοιχεία από τη θεωρία των «πολλαπλών χρονικοτήτων» του Reinhart Koselleck. Θα εξετάσω τρία ζεύγη κρητικών ποιητών: τους ποιητές του 14ου αι. Στέφανο Σαχλίκη και Λεονάρδο Ντελλαπόρτα, του 15ου αι. Πέτρο Μπεργαδή και Ιωάννη Πικατόρο και του 16ου αι. Βιτσέντζο Κορνάρο και Γεώργιο Χορτάση. Κάθε ζεύγος αφορά λογοτέχνες που δρουν την ίδια εποχή, στον ίδιο τόπο, στην ίδια κοινωνία, απευθυνόμενοι συχνά στους ίδιους ανθρώπους και εμπνεόμενοι επίσης συχνά από τα ίδια θέματα. Εκείνο που θα καταδειχτεί είναι ότι λογοτεχνικές προσεγγίσεις των θεμάτων αυτών, όπως αποτυπώνονται στο έργο κάθε ζεύγους ομόχρονων ποιητών, είναι τόσο διαφορετικές (κάποτε αβυσσαλέα διαφορετικές) που πιστεύω μας αναγκάζουν να αναθεωρήσουμε όχι τις χρονολογήσεις των έργων, αλλά τις δικές μας προκαταλήψεις και τα δικά μας προκατασκευασμένα σχήματα. Εντέλει, εκείνο που θα υποστηριχτεί είναι η ανάγκη να αποφύγουμε τις σχηματοποιήσεις του κενού γραμμικού χρόνου των περιοδολογήσεων και να αρχίσουμε να αποδεχόμαστε αυτό προς το οποίο εδώ και πολλά χρόνια τα υπάρχοντα στοιχεία συνηγορούν: ότι ο ιστορικός χρόνος δεν είναι γραμμικός και ομογενοποιημένος, αλλά αντίθετα πολύπλοκος και πολυεπίπεδος, αποτελούμενος από διάφορες χρονικότητες που η καθεμιά τους έχει διαφορετική προέλευση, διαφορετική διάρκεια και κινείται με διαφορετικές ταχύτητες. Κι αν αυτό αποδεικνύει τη ματαιότητα των οργανωτικών μας προσπαθειών σε ό,τι αφορά το ιστορικό και λογοτεχνικό παρελθόν, έχει το μεγάλο πλεονέκτημα ότι μπορεί να μας οδηγήσει σε δικαιότερες αποτιμήσεις των ίδιων των έργων, αλλά και να μας προφυλάξει στο μέλλον από συχνές μέχρι πρόσφατα προκαταλήψεις και σφάλματα.

Η οικογένεια Λοράντο και η διαδρομή της από τον Χάνδακα στη Βενετία: μια περίπτωση διαπολιτισμικής τεκμηρίωσης του οικογενειακού και υλικού τους βίου (17ος αι.)

Πώς τεκμηριώνεται επαρκώς μια οικογενειακή ιστορία και μάλιστα για τρεις διαδοχικές γενεές; Ειδικά εφόσον είχε σημείο εκκίνησης τον Χάνδακα όπου διαβιούσε σε υψηλό αστικό περιβάλλον, υιοθετώντας εν πολλοίς την υλική κουλτούρα της εποχής· ενώ, στη συνέχεια, η παρουσία της καταγράφηκε στην Βενετία όπου αφενός διατήρησε την ευμάρειά της αφετέρου την ενεργό συμμετοχή της στα επαγγελματικά και κοινωνικά δίκτυα της πόλης;

Η οικογένεια Λοράντου συνιστά χαρακτηριστική περίπτωση μελέτης μέσω αρχειακών τεκμηρίων αναφορικά με την κληροδότηση και διανομή κινητής περιουσίας. Καθώς έχουν εντοπιστεί διαθήκες μελών της, μετά θάνατον απογραφές κινητής περιουσίας αλλά και το έγγραφο της διανομής της στα τρία νόμιμα τέκνα, είναι δυνατή η ανασύνθεση στοιχείων της οικογενειακής ιστορίας, του επιπέδου διαβίωσης μιας εύπορης κρητικής οικογένειας γιατρών που μετοίκησε από τον Χάνδακα στη Βενετία και έκτοτε δραστηριοποιήθηκε στη νέα πατρίδα. Η συγκέντρωση και αποκρυπτογράφηση των αρχειακών πληροφοριών διαγράφει με ζωντανό τρόπο την εξέλιξη του οίκου στη διάρκεια του 17ου αιώνα, τη διαμόρφωση των οικογενειακών σχέσεων, την επαγγελματική και κοινωνική θέση, την παιδεία και αισθητική τους, την αγοραστική τους δύναμη, και τέλος τη διατήρηση οικογενειακών κειμηλίων από την εποχή που οι γεννήτορες ζούσαν στην Κρήτη. Το οικογενειακό αρχείο που διατηρούσε ο Νικολό Λοράντος στην οικία του, είναι ευτυχώς καταγεγραμμένο και αρκετά πλούσιο, ούτως ώστε να τεκμηριώνεται επαρκώς το πλαίσιο δράσης και σχέσεων των μελών της. Επιπλέον, η μετά-θάνατον καταγραφή των κινητών αγαθών του ιδίου αποτελεί σημείο αναφοράς για την κινητή περιουσία που είχε συγκεντρωθεί από την οικογένεια και κληροδοτήθηκε στην επόμενη γενιά· συγχρόνως, μάς αποκρυπτογραφεί ποικίλες πλευρές της υλικής καθημερινότητας. Τέλος, η μελέτη διαθηκών της οικογένειας ξεδιπλώνει το γενεαλογικό δέντρο των Λοράντων και μάς εισάγει στον μικρόκοσμό τους.

Εν κατακλείδι, η αρχειακή αυτή περίπτωση μελέτης αρκεί για την τεκμηρίωση της διαπολιτισμικής συμπεριφοράς των μελών της, της μετάβασης στο κατεξοχήν μητροπολιτικό κέντρο της Βενετίας και της προσαρμογής στο κοσμοπολίτικο περιβάλλον της πόλης.

Ρήξεις και συνέχειες στην ιστορία του νεοελληνικού διηγήματος: ο Δημοσθένης Βουτυράς και το «φάντασμα» της ηθογραφίας (1900-1920)

Η ανακοίνωση εστιάζεται σε μια ομάδα διηγημάτων του Δ. Βουτυρά που γράφτηκαν κατά κύριο λόγο τις δυο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα και εμφανίζουν στενή συνάφεια με το μοντέλο του ηθογραφικού διηγήματος, με την έννοια ότι αναπλάθουν λαϊκούς μύθους, παραδόσεις ή παραμύθια και υιοθετούν τεχνικές, όπως η προφορικότητα, το αφηγηματικό πλαίσιο και η εγκιβωτισμένη αφήγηση, η εκτεταμένη χρήση της περιγραφής. Στόχος μας είναι να καταδείξουμε τον αποκλίνοντα τρόπο με τον οποίο ο αιρετικός διηγηματογράφος, που προκαλεί, σύμφωνα με τους σύγχρονους του κριτικούς, με τα κείμενά του τις κρατούσες αντιλήψεις περί διηγήματος, χειρίζεται το ηθογραφικό υλικό. Συνάμα θα διερευνηθούν οι βαθύτεροι λόγοι για τους οποίους ο Βουτυράς στρέφεται σε έναν τύπο διηγήματος που άνθισε στο πλαίσιο των ανανεωτικών για την πεζογραφία προσπαθειών της γενιάς του 1880, ωστόσο πολύ γρήγορα γνώρισε επικρίσεις τόσο λόγω μιας συχνά τυποποιημένης και ατελούς τεχνικής ενός επιφανειακού ρεαλισμού όσο και εξαιτίας του καθησυχαστικού του ιδεολογικού κόσμου. Θα εξεταστεί η αποσπασματική παράθεση του λαογραφικού υλικού στη συγκεκριμένη ομάδα αφηγημάτων του Βουτυρά, η ιδιαίτερη χρήση του πλαισίου που αντί να ενημερώνει τον αναγνώστη για βασικές παραμέτρους της αφήγησης δημιουργεί ερωτηματικά ή περιέχει νοηματικές ασυνέπειες που ουδέποτε εξηγούνται στα συμφραζόμενα του κειμένου, η ιδιόζουσα παρουσία του εγκιβωτισμού που αντανάκλαται είτε στην καθυστερημένη παράθεση μιας ιστορίας είτε στο φιλτράρισμά της μέσα από τις αναμνήσεις του πρωταγωνιστή, η λειτουργία της περιγραφής του τοπίου εν είδει μιας «αντικειμενικής συστοιχίας» που υποδηλώνει την εσωτερική διάθεση των ηρώων. Επιπλέον, θα επισημανθεί ότι η παρουσία των μύθων και των παραδόσεων στα διηγήματα του Βουτυρά δεν υπηρετεί ούτε τη νοσταλγική αναπόληση ενός σταθερού λαϊκού τρόπου ζωής που τείνει να χαθεί ούτε την κατάδειξη πτυχών του εθνικού βίου και τη συνακόλουθη ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης των αναγνωστών, όπως συμβαίνει στο κλασικό ηθογραφικό διήγημα. Αντίθετα αποσκοπεί στο να κλονίσει βεβαιότητες γύρω από τη σύλληψη της πραγματικότητας, να ενδυναμώσει το στοιχείο του μυστηριακού και του σκοτεινού, που ούτως ή άλλως ενοικεί συχνά στις λαϊκές προφορικές αφηγήσεις, και κυρίως να γίνει ο φορέας της υποκειμενικής διάθεσης των πρωταγωνιστών. Προκειμένου να αναδυθεί ο νεοτερικός χειρισμός του μοντέλου της ηθογραφίας από τον Βουτυρά θα επιχειρηθούν συγκρίσεις με διηγηματογράφους της προηγούμενης γενιάς του 1880 που ακολουθούν το μοντέλο της ηθογραφίας είτε στην πιο στατική / ειδυλλιακή του εκδοχή (Δροσίνης) είτε στην πιο άρτια και ρεαλιστική του (Καρκαβίτσας, Βιζυηνός, Παπαδιαμάντης).

Από τον Herder στον Büchner. Η πρώτη γνωριμία του ελληνικού κοινού με τους γερμανούς ρομαντικούς ποιητές, δραματουργούς και στοχαστές μέσω του περιοδικού τύπου του 19ου αιώνα (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Η παρούσα ανακοίνωση στηριζόμενη στην μέχρι τώρα επιστημονική έρευνα σχετικά με τις ποικίλες εκφάνσεις του ρομαντισμού στην Ελλάδα θα επικεντρωθεί σε ένα corpus κειμένων που περιλαμβάνονται σε φιλολογικά περιοδικά του 19ου αιώνα (όπως π.χ. Ευτέρπη, Ερανιστής κ.ά.) και αφορούν πρωτεργάτες του ρομαντικού κινήματος στη Γερμανία. Πρόκειται για κείμενα που μέχρι σήμερα δεν έχουν μελετηθεί επαρκώς. Ο λόγος για τον οποίο η φιλολογική κριτική δεν έχει ενσκήψει στα κείμενα αυτά είναι γιατί κατά κύριο λόγο είναι σύντομα άρθρα ή βιογραφίες, τα περισσότερα εκ των οποίων είναι μεταφρασμένα από τα γαλλικά. Έτσι π.χ. τόσο ο Johann Gottfried Herder, όσο και ο August Wilhelm Schlegel, οι θεμελιωτές του πρώιμου γερμανικού ρομαντισμού, παρουσιάζονται μέσω βιογραφιών στο ελληνικό κοινό. Οι βιογραφίες αυτές τους εξυμνούν περιγράφοντας ταυτόχρονα τις περιπέτειες της ζωής τους ενώ αναφέρονται και σε ορισμένα σημαντικά τους έργα. Ωστόσο εκτός σε αυτά τα αμιγώς βιογραφικά κείμενα υπάρχουν και πρωτότυπες μεταφράσεις κειμένων, όπως π.χ. Ο θάνατος του Δαντόν του Georg Büchner το 1843 στον Ερανιστή, που παρουσιάζουν και το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τον μελετητή.

Και αν μέσα από αυτά τα εκ πρώτης όψεως απλώς εγκυκλοπαιδικά άρθρα σκιαγραφείται όχι μόνο η ταραχώδης πνευματική ζωή της Γερμανίας, αλλά και οι ποικίλες προϋποθέσεις του ρομαντικού φαινομένου, μέσα από τις μεταφράσεις πρωτότυπων έργων παρουσιάζεται η ιδιαίτερη θεματολογία του ρομαντισμού στην Ελλάδα. Με δεδομένο τον σημαίνοντα ρόλο του περιοδικού τύπου του 19ου αιώνα στην «επιμόρφωση» του ελληνικού αναγνωστικού κοινού τα κείμενα αυτά αποκτούν ιδιαίτερη βαρύτητα για την μελέτη του ρομαντισμού στην Ελλάδα, καθώς και για την εξέταση της επίδρασης του γερμανικού ρομαντισμού στην ελληνική λογοτεχνική παραγωγή.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι μια πρώτη κριτική ανθολόγηση άρθρων με αντικείμενο γερμανούς ρομαντικούς ποιητές δραματουργούς και στοχαστές, όπως σκιαγραφούνται στο περιοδικό τύπο του της εποχής αλλά και μεταφρασμάτων, που θα προσφέρει νέα στοιχεία στην πρόσληψη του ρομαντισμού και συγκεκριμένα του γερμανικού ρομαντισμού στην Ελλάδα.

Η συνέχεια της εθνικής ποίησης: Τα κριτήρια και οι αποκλεισμοί από τον κανόνα του Αντρέα Καραντώνη

Στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας ο προσδιορισμός και η οριοθέτηση της εθνικής ποίησης αποτέλεσε διαχρονικά ένα από τα βασικά αντικείμενα των συζητήσεων των κριτικών και των μεταξύ τους διαμαχών. Στην περίοδο του μεσοπολέμου εμφανίστηκε στα ελληνικά γράμματα ο Αντρέας Καραντώνης και η παράλληλη πορεία του ως κριτικού με τους λογοτέχνες της λεγόμενης 'γενιάς του 1930' τον συνδέει άμεσα με τις ανακατατάξεις και τις αλλαγές που συντελέστηκαν στη νεοελληνική λογοτεχνία εκείνη την περίοδο. Η κριτική αποτίμηση της παράδοσης και η καλλιέργεια της νεωτερικής ποίησης έθεταν τον λογοτεχνικό κανόνα υπό πραγμάτευση και μεταβολή. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο Καραντώνης πρότεινε έναν κανόνα για την εθνική ποίηση ανάγοντας την αφετηρία της στον παραδοσιακό λυρισμό του 19ου αιώνα και συστήνοντας τη συνέχειά της από τους σύγχρονους του ποιητές. Τη στιγμή που η απελευθέρωση του στίχου αποτελούσε σημείο ασυνέχειας στο επίπεδο της μορφής, ο κριτικός εισηγείται τη αδιάλειπτη απόδοση της ελληνικότητας στο επίπεδο του περιεχομένου. Η λυρική πραγμάτευση θεμάτων εμπνευσμένων από την ελληνική ιστορία και φύση προσλαμβάνεται από τον Καραντώνη ως συνεκτικός κρίκος της παραδοσιακής με τη νεωτερική ποίηση και προωθείται από τον κριτικό ως όρος για τη συνέχεια της πρώτης από τη δεύτερη. Με αυτό τον γνώμονα, στον κανόνα που συγκροτεί, εντάσσονται ποιητές και έργα διαφορετικών εποχών και τεχνοτροπιών: Σολωμός, Κάλβος, Παλαμάς, Σικελιανός, Καβάφης, Σεφέρης, Ελύτης, Αντωνίου, ακόμη και ο Εγγονόπουλος με τον "Μπολιβάρ". Η προσέγγιση του Καραντώνη είναι ιδεολογικά φορτισμένη με το αισθητικό κριτήριο να υποχωρεί. Ποιητές που τα θέματά τους δεν προσαρμόζονται στον κανόνα της εθνικής ποίησης που προτείνει, προσπερνιούνται, όπως ο Σαραντάρης και ο Εμπειρικός, και άλλοι που ο κοινωνικός και πολιτικός στοχασμός τους επιφέρει ρήγματα, αποκλείονται, όπως ο Καρυωτάκης και ο Ρίτσος. Αλλά ακόμα και στις περιπτώσεις ποιητών που ο Καραντώνης θεωρεί πως υπηρετούν τη συνέχεια της εθνικής ποίησης, με τα κριτήρια που εφαρμόζει στην πρόσληψη των έργων τους τελικά παραβλέπει και παρασιωπά άλλες και σημαντικές πτυχές τους.

Ο Αδαμάντιος Κοραής, η Γαλλική Επανάσταση και η Μεγάλη Αικατερίνη

Ο Κοραής θαύμαζε τη Γαλλία και τον διαφωτισμό αλλά παρέμενε πριν απ' όλα Έλληνας – «Γραικός». Καθ' όλη τη διάρκεια του «Πολέμου των τριών Ιμπερίων» (1788-1792) δείχνει τη συμπάθειά του προς τους Ρώσους και την Αυτοκράτειρα, εύχεται τη συνδρομή τους για την απελευθέρωση του γένους, ενώ καταφέρεται επανειλημμένα εναντίον των ευρωπαϊκών δυνάμεων, που επιθυμούν την ακεραιότητα της οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Ακόμα και μετά το τέλος του πολέμου ελπίζει σε μια νέα σύγκρουση: «δὲν θέλει παρέλθωσι (ένθυμοῦτο καλώτατα) πέντε χρόνοι καὶ ὁ πόλεμος πάλιν ἀνάπτεται μὲ παντελῆ καταστροφὴν τῶν χαμάληδων» (Επιστολαί, τ. Α', σσ. 229-230). Για τον Κοραή, όπως και για τον Ρήγα, το σημαντικότερο ζήτημα δεν είναι τότε η μορφή του καθεστώτος, αλλά η εθνική τους απελευθέρωση, γι' αυτό οι επιλογές τους στρέφονται αυτή την εποχή μάλλον προς τη Ρωσία παρά την προτίμησή τους προς το γαλλικό καθεστώς, γι' αυτό και ο Ρήγας θα εκδώσει στη Βιέννη τον Αγαθάγγελο το 1790. Ο Κοραής αποδέχεται ακόμα και μια πιθανή υπαγωγή της Ελλάδας υπό ρωσική ηγεμονία ως πιθανό στάδιο της απελευθέρωσης:

Στις 28 Ιουλίου 1793, στην κρισιμότερη στιγμή της γαλλικής επανάστασης, σε επιστολή του στον Γάλλο φιλόλογο Chardon de la Rochette, διευκρινίζει τη στάση του, με μια εξαιρετική ανάλυση τόσο της συμπεριφοράς των Ευρωπαίων έναντι της Τουρκίας όσο, κυρίως, των Ελλήνων απέναντι στις μεγάλες δυνάμεις και πικραμένος καταλήγει:

Όχι φίλε μου, δεν υπάρχει πια πατρίδα για μένα. Η μόνη πατρίδα που θα μπορούσα να αναγνωρίσω θα ήταν η Μάλτα και η Ρωσία, (Παρόλο που) δεν αγαπώ ούτε τους Μαλτέζους ούτε τους Ρώσους. (Αλληλογραφία, τ. Α', ΟΜΕΔ, σσ. 344-345.)

Ελένη Καρασαββίδου

Από το Όλνερμάστον στον Μαραθώνα: 50 χρόνια από την δολοφονία του Γρ. Λαμπράκη ή η πολιτική ως πολιτιστική πρόταση

Στην έρευνά μας η έννοια της διαπολιτισμικότητας και της πολιτισμικής μεταφοράς δεν νοείται ως ανεξάρτητη από τον εσωτερικό διάλογο και αντίλογο ενός πολλαπλού ελληνικού εαυτού, σε πλήρη αντίθεση από την εκδοχή που θέλει την ελληνικότητα έναν συνεκτικό μονόλιθο. Ερευνούμε έτσι τους τρόπους πρόσληψης ενός κορυφαίου πολιτικού συμβάντος, που συνέβαλλε σε μια πρόσκαιρη αλλά σημαντική μετάλλαξη του προδικτατορικού πολιτικού "παραδείγματος": Το 2013 συμπληρώνονται 50 χρόνια από την δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Για να δούμε τους τρόπους πολιτικής αλλά και λογοτεχνικής «μεταγραφής» του συμβάντος, χρησιμοποιούμε τα 3 τεύχη από το περιοδικό οι Δρόμοι της Ειρήνης, προχωρώντας σε μια συγκριτική αξιολόγηση με φύλλα της εφημερίδας Ελληνικός Βορράς εκείνης της εποχής.

Ο Καβάφης και ο ελεύθερος πλάγιος λόγος. Προς ένα νέο τύπο ποιητικής αφηγηματικότητας

Ο Κ. Π. Καβάφης εκόμισε στην τέχνη, ανάμεσα σε άλλα, μια νέα αίσθηση και ένα νέο τύπο ποιητικής αφηγηματικότητας: Η τομή που από την άποψη αυτή χαράσσει το έργο του ισχύει με γραμματολογικό φόντο καταρχάς την παράδοση του επικού ποιήματος του φθίνοντος ελληνικού ρομαντισμού και του μεταγενέστερου αφηγηματικού παραδείγματος που προήγαγαν τα συνθεσιακής πνοής έργα του Κωστή Παλαμά. Ισχύει όμως και ως ισότιμη, αν και διαφορετική, μορφή πίεσης της ορθόδοξης αφηγηματικότητας όπως ασκήθηκε από τον βικτωριανό και στη συνέχεια τον μοντερνιστικό δραματικό μονόλογο. Ο καινοτόμος χαρακτήρας αυτού του νέου τύπου ποιητικής αφηγηματικότητας γίνεται αντιληπτός τόσο στη σύλληψη, την κλίμακα, τη χρονική ποιότητα, το περίγραμμα και το σώμα του αφηγηματικού περιεχομένου της καβαφικής ποίησης όσο στις μορφές παράστασης του λόγου και της συνείδησης των αφηγηματικών προσώπων. Για την ακρίβεια οι τεχνικές πρωτοβουλίες του Καβάφη, και ιδίως η τολμηρή, σε ποιητικά συμφραζόμενα, διάθλαση της “συνειδησιακής” ύλης μέσα από τη μορφή του ελεύθερου πλάγιου λόγου (Ε.Π.Λ.), είναι άρρηκτα δεμένες με το όλο εγχείρημα. Προμηνύματα αλλά και πραγματικές κατακτήσεις της βρίσκουμε ήδη κατά τη δεκαετία του 1890, εποχή των απαρχών της καβαφικής αφηγηματικής τέχνης, με ποιήματα όπως τα «Λαγίδου φιλοξενία» (Κρυμμένα, 1893) και «Όποιος απέτυχε» (Κρυμμένα, 1894). Και έως το διάστημα μετά το 1920, εποχή ποιημάτων σπάνιας αφηγηματικής “κοπής”, δεν σταματά να αρδεύει από την πλούσια πηγή των δυνατοτήτων που προσφέρει ο Ε.Π.Λ. και να δοκιμάζει τα όρια της μορφής, περνώντας από τον Ε.Π.Λ. στο ποιητικό κείμενο στον Ε.Π.Λ. ως ποιητικό κείμενο. Στο πλαίσιο της προτεινόμενης ανακοίνωσης διαγράφονται τα κύρια (κατά την εκτίμησή μας) επεισόδια στην περιπέτεια διαμόρφωσης αυτής της νέας αφηγηματικότητας με πεδίο αναφοράς το σύνολο των αφηγηματικών ποιημάτων του Καβάφη (αναγνωρισμένων, κρυμμένων, αποκηρυγμένων και ατελών). Πιο συγκεκριμένα, στοιχειοθετούμε και αναλύουμε τον κρίσιμο ρόλο που ο ποιητής απέδωσε στον Ε.Π.Λ. σε αυτή την περιπέτεια (ειδολογικής) διαμόρφωσης, τόσο από τεχνική άποψη όσο και από την άποψη του ευρύτερου σημασιολογικού και καλλιτεχνικού αναπτύγματός της, αναφερόμενοι παράλληλα στις άλλες μορφές παράστασης του λόγου και της συνείδησης που αξιοποιούνται συνδυαστικά με τον Ε.Π.Λ. στην ποίησή του, όπως η ψυχαφήγηση, ο άμεσος λόγος και η ιδιότυπη μορφή του υβριδικού λόγου.

Οι νεοελληνικές σπουδές σε δημόσια θέα. Συγκρότηση και διάχυση της «ακαδημαϊκής κριτικής» στα λογοτεχνικά περιοδικά της Μεταπολίτευσης

Η Μεταπολίτευση του 1974 δεν συνιστά τομή μόνο για την πολιτική ιστορία. Για τα γράμματα και τη λογοτεχνία αποτελεί κομβικό σημείο μεταβολών, κυρίως ως προς την κριτική αντιμετώπιση της λογοτεχνίας.

Μια από τις πιο ευδιάκριτες τάσεις της μεταδικτατορικής λογοτεχνικής κριτικής υπήρξε η ανάπτυξη της «ακαδημαϊκής (πανεπιστημιακής) κριτικής». Σε σύγκριση με την προδικτατορική περίοδο, κατά την οποία ο ρόλος της ήταν περιορισμένος και πάντως υπάκουε σε τελείως διαφορετική λογική και στρατηγική, στη Μεταπολίτευση σημειώθηκε μια άνθηση της «ακαδημαϊκής φιλολογίας», ως συνέπεια της διεύρυνσης της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την ίδρυση νέων τμημάτων αλλά και της δυναμικότερης επαφής της νεοελληνικής φιλολογικής κοινότητας με την Ευρώπη και την Αμερική. Όπως έχει υποστηρίξει ο Μάριο Βίττι, μέχρι τότε «τα φοβερά “συγγράμματα” δεν έβγαιναν από το προαύλιο των δυο Φιλοσοφικών Σχολών της χώρας, εκτός από σπάνιες περιπτώσεις». Παράλληλα, η άνθηση της ακαδημαϊκής κριτικής στη Μεταπολίτευση συμπίπτει χρονικά με την εκδοτική έκρηξη στον χώρο των λογοτεχνικών περιοδικών. Τα λογοτεχνικά περιοδικά της μεταδικτατορικής εποχής έγιναν οι κατεξοχήν φορείς αυτού του είδους κριτικού λόγου· όχι όμως όλα. Μέσα στους κόλπους τους βρίσκουμε σοβαρές διαφοροποιήσεις, που δείχνουν ακριβώς διακριτές αντιλήψεις γύρω από τις στρατηγικές προσέγγισης των λογοτεχνικών φαινομένων. Τα περισσότερα πάντως από αυτά, κυρίως με όχημα το λογοτεχνικό αφιέρωμα, που γίνεται στη Μεταπολίτευση ο κυρίαρχος τρόπος συστηματικής παρακολούθησης συγγραφέων, τάσεων και ρευμάτων της νεοελληνικής λογοτεχνίας, προωθούν συστηματικά την «ακαδημαϊκή» κριτική –με ό,τι αυτή συνεπάγεται-, που άλλοτε συγκρούεται και άλλοτε συνυπάρχει με την παραδοσιακή «δοκιμιακή» και την «ιμπρεσιονιστική» κριτική.

Στόχος της προτεινόμενης ανακοίνωσης είναι να διερευνήσει τις συνέχειες, τις ασυνέχειες και τις ρήξεις στο πεδίο της ιστορίας της λογοτεχνικής κριτικής μέσα από το πρίσμα της αντίθεσης ανάμεσα στην κλασική «δοκιμιακή» και την νεοφανή «ακαδημαϊκή κριτική» που συνυπάρχουν μεν στη Μεταπολίτευση, με σαφή όμως σταδιακή μετατόπιση του κέντρου βάρους προς τη δεύτερη. Θα επιχειρηθεί επιπλέον η αξιολόγηση της συμβολής της «ακαδημαϊκής κριτικής» και θα δοκιμαστούν κάποια συμπεράσματα σχετικά με τις ανανεωτικές διαδικασίες και τις συνέπειες που επέφερε στον χώρο της ιστορίας, της θεωρίας και της κριτικής λογοτεχνίας μετά το 1974. Ενδιαφέρον επίσης έχει να φανεί με ποιες γενικότερες εξελίξεις των νεοελληνικών σπουδών συνδέεται αυτή η διάχυση της «ακαδημαϊκής κριτικής» στον δημόσιο χώρο. Τέλος, θα εξεταστούν και οι επιμέρους, εσωτερικές συνέχειες και ασυνέχειες μέσα στη μεταδικτατορική περίοδο, όσον αφορά την κριτική και φιλολογική αντιμετώπιση των κειμένων, όπως και ο ρόλος και οι αντιθέσεις των λογοτεχνικών περιοδικών.

Η ελληνική κωμωδιογραφία της περιόδου 1936-1944 ως πεδίο μελέτης πολιτιστικών μεταβολών.

Η κωμωδιογραφία ανέκαθεν αποτελούσε προνομιακό πεδίο μελέτης πολιτιστικών μεταβολών και μετασχηματισμών της κοινωνίας. Προκειμένου να διαπιστωθεί κατά πόσο η ελληνική κωμωδιογραφία της περιόδου 1936-1944 συνδέθηκε με τις πολιτισμικές μεταβολές της συγκεκριμένης εποχής, η παρούσα ανακοίνωση διατρέχει δύο χρονικούς άξονες: ο πρώτος την περίοδο από την επιβολή της μεταξικής δικτατορίας μέχρι την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου και ο δεύτερος από την κήρυξη του ελληνοϊταλικού πολέμου μέχρι το τέλος της περιόδου της Κατοχής.

Στην πρώτη περίοδο της μεταξικής δικτατορίας οι κωμωδιογράφοι αναζητούν τρόπους ανανέωσης και εκσυγχρονισμού της κωμωδιογραφίας. Συνεργάζονται με καταξιωμένους επιθεωρησιογράφους αντιδρώντας στη συρρίκνωση της κλασικής επιθεώρησης μετά τη σκληρή εφαρμογή των ήδη υπάρχοντων από τις προηγούμενες κυβερνήσεις μέτρων λογοκρισίας. Εμπλουτίζοντας την τυπολογία της παραδοσιακής κωμωδιογραφίας ανεβάζουν συστηματικά στη σκηνή λαϊκούς επαγγελματίες – τον γαλατά, τον ηλεκτρολόγο, τον ταβερνιάρη, τον πλανόδιο πωλητή- και τύπους δανεισμένους από την επιθεωρησιακή τυπολογία.

Στη δεύτερη περίοδο της Κατοχής τα κριτήρια που καθορίζουν τις επιλογές των θιάσων αλλά και τους προσανατολισμούς των κωμωδιογράφων βρίσκονται επίσης σε άμεση συνάρτηση με τις ανάγκες που διαμορφώνουν οι ιστορικές και πολιτικές εξελίξεις. Βασικό χαρακτηριστικό της θεατρικής δραστηριότητας την κατοχική περίοδο είναι μεταξύ άλλων η αύξηση των θεατρικών παραγωγών, η αύξηση του θεατρικού κοινού, και κυρίως η παρουσία στο ρεπερτόριο των αθηναϊκών θιάσων πρόζας ενός μεγάλου αριθμού νέων ελληνικών έργων, και κυρίως κωμωδιών βουλεβάρτου. Οι κωμωδίες αυτές έχουν θέματα ανώδυνα (συζυγική απιστία, ερωτικά τρίγωνα, αστυφιλία) και αναπαράγουν την προπολεμική θεματολογία χωρίς ν' απεικονίζουν τη γύρω τους ζοφερή πραγματικότητα. Παρ' όλα αυτά σε αρκετές περιπτώσεις σχολιάζουν έμμεσα τα προβλήματα της καθημερινότητας με τρόπο που να ξεπερνούν την τριπλή λογοκρισία και παράλληλα να εμψυχώνουν το θεατρικό κοινό.

Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει να αναδείξει τον τρόπο με τον οποίο οι κωμωδιογράφοι εκσυγχρόνισαν την κωμωδιογραφία της εποχής μέσω της απεικόνισης των πολιτιστικών μεταβολών της περιόδου. Η μελέτη στηρίζεται σε έρευνα στο αρχείο του Θεατρικού Μουσείου, στο αρχείο του Εθνικού Θεάτρου, σε θεατρικά κείμενα αντιπροσωπευτικών συγγραφέων, στον περιοδικό και ημερήσιο Τύπο της εποχής και σε δευτερογενείς πηγές.

Ο Ελληνικός Joyce: Μια αμφίδρομη σχέση

Στην εισήγηση αυτή διερευνάται η αμφίδρομη σχέση του James Joyce με τον ελληνικό πολιτισμό. Από την χαρτογράφηση των εξωτερικών δεδομένων και την επισήμανση των εσωτερικών τεκμηρίων φαίνεται πως η σχέση αυτή επηρέασε δημιουργικά και τα δύο μέρη. Ο Joyce πίστευε ότι οι αρχαίοι Έλληνες ήταν το πιο καλλιεργημένο έθνος στον κόσμο. Με τον κλασικό πολιτισμό ήλθε σε επαφή κατά την διάρκεια των σπουδών του στην Ιρλανδία. Όμως, η στενή γνωριμία του με τον ελληνισμό έλαβε χώρα στις αρχές του 20ού αιώνα, κατά την διάρκεια της παραμονής του στην Τεργέστη, με την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας και κυρίως με την καθημερινή συναναστροφή του με Έλληνες των ανωτέρων και λαϊκών τάξεων. Οι νέοι αυτοί Οδυσσείς αποτέλεσαν την πηγή της έμπνευσης του *Ulysses*. Και στους Δουβλινέζους, επίσης, άλλο μείζον έργο του, τρεις ελληνικές λέξεις – παράλυσις, σιμωνία, γνώμων – λειτούργησαν ως οδηγοί της δομής του έργου ως όλου, αλλά ταυτόχρονα αποτελούν και τα κλειδιά της ερμηνευτικής προσέγγισής του.

Ο εγκλιματισμός του Joyce στην Ελλάδα αρχίζει στις αρχές της δεκαετίας του 1930 στους λογοτεχνικούς κύκλους της Θεσσαλονίκης (Στ. Ξεφλούδας, Αλκης Γιαννόπουλος, Γ. Δέλιος, Ν. Γ. Πεντζίκης, Τάκης Παπατζώνης, Ζωή Καρέλη), με την μετάφραση αποσπασμάτων από τον Οδυσσέα και τη εισαγωγή στην νεοελληνική λογοτεχνία του «εσωτερικού μονολόγου» και της «συνειδησιακής ροής» (*stream of consciousness*). Έκτοτε έχουν μεταφρασθεί στα ελληνικά τα μείζονα έργα του (μερικά δύο έως και έξι φορές) και έχουν γραφτεί αξιόλογες μελέτες, γραμματολογικές, ερμηνευτικές, συγκριτολογικές, από σπουδαίους φιλόλογους, μεταφραστές, λογοτέχνες.

Όλα αυτά τα στοιχεία, που αποτελούν την νεοελληνική τύχη του Ιρλανδού συγγραφέα, και κυρίως τον ρόλο των ελληνικών μεταφράσεων των έργων του ως **δ ι α μ ο ρ φ ω τ ι κ ή ς δ ύ ν α μ η ς** του (ελληνικού) πολιτισμού-στόχου θα επιχειρήσουμε να προσεγγίσουμε με την μελέτη αυτή.

Η νεοελληνική βορειομανία: η ρήξη με το ρομαντικό παρελθόν

Η νεοελληνική παιδεία και λογοτεχνία του 19ου γαλλοκρατείται, όπως προκύπτει από την μεταφρασμένη στα ελληνικά ξένη λογοτεχνία. Το 65% επί συνόλου 3.215 εκδοτικών μονάδων προέρχεται από την γαλλική γλώσσα. Η καθαρή στροφή προς τον γαλλικό ρομαντισμό και κυρίως το μυθιστόρημα παρατηρείται το 1845 και φτάνει ως τα μέσα της δεκαετίας του 1890, οπότε η πτώση του ενδιαφέροντος προς το γαλλικό μυθιστόρημα είναι ραγδαία. Το ασύμπτωτο της θεματολογίας των γαλλικών έργων με την νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται στην ελληνική κοινωνία και παιδεία τα δύσκολα χρόνια στο γύρισμα του αιώνα προκαλούν την ρήξη. Τότε βρίσκουν γόνιμο έδαφος οι βόρειες λογοτεχνίες και εισβάλλουν δυναμικά στην νεοελληνική παιδεία. Ο αναπροσανατολισμός της λογοτεχνίας μας φαίνεται καθαρά στα περιοδικά της εποχής, η *Τέχνη* και ο *Διώνυσος*, αλλά κυρίως στο πλήθος των μεταφρασμένων έργων από τις λογοτεχνίες αυτές. Χρησιμοποιούμε πάλι την αδιάψευστη γλώσσα των αριθμών. Το ποσοστό των βόρειων λογοτεχνιών του 19ου αιώνα από 8% εκτινάσσεται στο 25% τον 20ο αιώνα, δηλαδή σημειώνει αύξηση 300% και πλέον. Έτσι, η παρουσία των βόρειων λογοτεχνιών είναι εντυπωσιακή. Η θεματολογία των έργων στοιχίζεται με τις ανάγκες της νεοελληνικής κοινωνίας των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα και επηρεάζει βαθιά την νεοελληνική λογοτεχνία.

Η Bona, το Africo και ο Άγιος Leo. Η διαφιλονικούμενη παράδοση δύο κοινοτήτων του ιταλικού νότου

Η Bona είναι μια τυπική αγροτική πόλη του ιταλικού νότου η οποία κατάφερε να καθυποτάξει τη γειτονική της αγροτική περιφέρεια, μια ολόκληρη στεφάνη από αγροικίες μεμονωμένες ή μη, που αποδίδονται τοπικά ως η «εξοχή» (η «campagna») της Bona. Η σχέση της Bona με την campagna της, οδήγησε σε καταμερισμό εργασίας των κατοίκων και σε ενσυνείδητο χωρισμό επικρατειών: η campagna ήταν η επικράτεια των αγροτών και η Bona ήταν η επικράτεια των ισχυρών γαιοκτημόνων, των επισκόπων, των γραφειοκρατών και των μαστόρων. Οι δυο αυτές επικράτειες συνδέονται συμβολικά με τον San Leo και έτσι ενώ ο Άγιος ενώνει τους Bovesi με τους campagnoli, διαχωρίζει ταυτόχρονα τους Bovesi από τους κατοίκους της διπλανής κοινότητας του Africo που βρισκόταν στις παρυφές της «εξοχής» της Bona και άρα στο χαμηλότερο επίπεδο της τοπικής ιεραρχίας.

Η διένεξη των δύο κοινοτήτων, της Bona με το Africo, αφορά την πατρότητα του Αγίου αφού και οι δύο διεκδικούν τον Άγιο ως δικό τους και μέσα από αυτή την διεκδίκηση αναπαριστώνται ή και αμφισβητούνται περιοχές ιδιοκτησίας και ζώνες κυριαρχίας. Οι Bovesi ισχυρίζονται ότι ο Άγιος είναι δικός τους γιατί ο πατέρας του ήταν από την Bona ενώ το Africo απαντά ότι ο Άγιος είναι δικός τους γιατί έζησε στα εδάφη του Africo. Ήταν το Africo κομμάτι της «εξοχής» της Bona; Ως τέτοιο μπορεί να εγείρει αξιώσεις χωροταξικής ιδιοκτησίας;

Θα μπορούσε επίσης αυτή η διένεξη να υποκρύπτει και την ανταγωνιστική σχέση του βοσκού με τον γεωργό όταν οι Βαρόνοι της Bona ως γαιοκτήμονες όλης της περιοχής, εκδίωξαν τους βοσκούς του Africo γιατί βρήκαν πιο συμφέρουσες τις προσόδους της σιτοκαλλιέργειας μπροστά στην οποία υποχώρησαν οριστικά τα βοσκοτόπια.

Στην εισήγηση θα προσπαθήσουμε να αποφενακίσουμε τις κεκαλυμμένες εδαφικές διενέξεις, τη σχέση ιδιοκτησίας και χρήσης της γης, τη σημασία των κοινοτικών εδαφών και πώς αναπαριστώνται μέσα από την τοπική λατρεία του Santu Leo, οποίος όντας καλά φυλαγμένος από το χρόνο συνεχίζει να ελέγχει τις ρητορικές μάχες γύρω από την επιβεβαίωση ή την άρνηση της εντοπιότητας.

Η κατασκευή της βυζαντινής παράδοσης στο έργο του Κωστή Παλαμά

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να εξεταστεί η ανάδειξη της βυζαντινής παράδοσης στο έργο του Κωστή Παλαμά. Ανιχνεύοντας όλες τις αναφορές στους δεκαέξι τόμους των Απάντων θα τεθούν ερωτήματα σχετικά με την παράδοση και την κατασκευή της. Το βιβλίο των E. Hobsbaum και T. Ranger για την επινόηση της παράδοσης προσφέρει τη δυνατότητα να συζητηθούν αφενός η προβολή της ως συνέχειας του έθνους και αφετέρου οι ρήξεις που συντελούνται με τέτοιου είδους προβολές, καθώς η προσπάθεια διάσωσης της παράδοσης αποκαλύπτει μια κοινωνία που χαρακτηρίζεται από ασυνέχειες και στρέφεται στο παρελθόν για να αντιμετωπίσει ζητήματα του παρόντος. Η προσέγγιση αυτού του θέματος στην ποίηση, την πεζογραφία και την κριτική του Παλαμά επιτρέπει την εξέταση της λειτουργίας του συγκεκριμένου εγχειρήματος. Στα τέλη του 19ου αιώνα και στις αρχές του 20ού αιώνα λόγω των διεκδικήσεων του νεοελληνικού κράτους οι διανοούμενοι αναλαμβάνουν να συμβάλουν στη συγκρότηση της νεοελληνικής παράδοσης. Στη συνέχεια, θα συζητηθούν οι περίοδοι και τα πρόσωπα της βυζαντινής ιστορίας που αναδεικνύονται, διότι μ' αυτό τον τρόπο καθίστανται εθνικά σύμβολα. Τέλος, η άρρηκτη σχέση ιδεολογίας και αισθητικής θα τονιστεί με την ερμηνεία των κειμενικών ειδών που επιλέγονται. Με το έργο του Κωστή Παλαμά ως παράδειγμα μπορούμε να αναλύσουμε τις αναπαραστάσεις του παρελθόντος και τις εικόνες που διαμορφώνονται για το έθνος και το κράτος.

Οι Τσάκωνες και τα Τσακώνικα. Μύθοι και πραγματικότητα

Στις σημερινές Νεοελληνικές σπουδές κυριαρχεί η άποψη ότι οι Τσάκωνες κατευθίαν προέρχονται από πληθυσμούς της αρχαίας Λακονίας και η διάλεκτός τους προήλθε από τη Δωρική διάλεκτο της Αρχαίας ελληνικής και δεν πέρασε την φάση της Ελληνιστικής κοινής. Πιστεύουν επίσης ότι η διάλεκτος και πολιτισμός διατηρείται αφού δεν υπήρχει δρόμος μέχρι 1960 και οι Τσάκωνες ήταν κλεισμένοι χωρίς επαφές με τους υπόλοιπους Έλληνες και άλλους λαούς.

Από 2010 έκανα ένδεκα αποστολές στην περιοχή με σκοπό περιγραφής Τσακωνικής διαλέκτου, λαογραφίας και πολιτισμού.

Η έρευνα αποκάλυψε πολλά ξενόγλωσσα στοιχεία μέσα στο λεξιλόγιο, δηλαδή, υπάρχουν δανισμοί από τα σλάβικα (π. χ. τσέρβα 'παπούτσια'), τα ιταλικά (π. χ. κολλέγα 'φίλος'), τα βενετσιάνικα (π. χ. γκάντζο 'άγκυρα'), τα αλβανικά (π. χ. λιάρε 'ασπρόμαυρος (για έναν ζωό), τα βλάχικα (π. χ. λάγιε 'μαύρο πρόβατο') κ. λ. π. Μερικοί δανισμοί συμπίπτουν με τις λέξεις τα οποία υπάρχουν στα Βόρεια ελληνικά ιδιώματα. Αυτό σημαίνει ότι οι Τσάκωνες είχαν επαφές με τους ομιλητές άλλων διαλέκτων και άλλων γλωσσών.

Η ανάλυση της μορφολογίας (και ιδιαίτερα του ρηματικού συστήματος) απέδειξε ότι η διάλεκτος των Τσακώνων θα έπρεπε να έχει περάσει το στάδιο της Ελληνιστικής κοινής παρ'όλα που τα Τσακώνικα έχουν αρκετά αρχαία και Αρχαία δωρικά στοιχεία όπως κούε 'σκύλλος', ύο 'νερό', [ένι] ποίου 'κάνω', [ένι] ορού / οράκα 'βλέπω / είδα', [ε]ψιλέ 'μάτι' κ. λ. π.

Έτσι κάποια στερεότυπα μπορούν να επαναλαμβάνονται από έρευνα σε έρευνα και να γίνουν εμπόδιο για μια αντικειμενική μελέτη. Για αυτούς τους λόγους, κατά τη γνώμη μου, ακόμη και σήμερα πιστεύεται ότι η Τσακωνική διάλεκτος δεν μοιάζει καθόλου με τα υπόλοιπα ιδιώματα της Νέας Ελληνικής γλώσσας, δεν συγκρίνεται με αυτά και για αυτούς τους λόγους έως σήμερα δεν μπορεί στην ταξινόμηση των Νεοελληνικών διαλέκτων.

Στην ομιλία μου θα προσπαθήσω να αποδείξω πως μια καινούργια προσέγγιση επιτρέπει να βρεθούμε πιο κοντά στην αλήθεια και να ξέρουμε επιτέλους πού είναι οι μύθοι και που είναι η πραγματικότητα.

Imperial continuity: sultan as basileus in the Greek chronicles of the 16th c.

Imperial ideology, personified in the figure of the basileus, the Emperor, constituted one of the main continuities in the Byzantine world. The Byzantines, perceiving themselves as Rhōmaioi, Romans, believed that their Empire will last as long as the earthly world would last. When the imperial capital Constantinople fell to the Turks in 1453, this worldview had to be reconciled with the actual situation the Rhōmaioi now faced. There were several solutions possible. Late Konstantinos Pitsakis analysed three of them: a) the supposition that the doomsday was actually coming (e.g. such an opinion was held by the first post-Byzantine Patriarch Gennadios Scholarios); b) the supposition that the Empire was not destroyed, but only disappeared for some time to be then revived (as in the legend of the Marble Emperor); c) the conviction that the Empire continued its existence in the body of the Church, Christ himself representing the Emperor (cf. the modifications in liturgical practices and iconography). Dimitris Apostolopoulos, on the other hand, has shown that the Church, being aware of the new political circumstances, acknowledged the Ottoman sultan to be a sort of successor to the Roman Emperors. This ideology is exemplified through the policy of the post-Byzantine Patriarchate.

This last concept has not yet been put in the context of the Greek historiography of the 16th c., its most important works being the anonymous chronicles, such as the “*Ekthesis chronikē*”, the “*Patriarchikē Kōnstantinoupoleōs Historia*”, the “*Chronicle of the Turkish Sultans*”, the so-called “*Chronicle of 1570*” et al. These texts show a variety of attitudes towards the sultan–Emperor question, from complete absence of the denomination basileus with regard to the sultan (“*Ekthesis*”), through a somewhat displeased statement that after the capture of the City the sultan became the basileus tōn Rhōmaiōn, the Emperor of the Romans (“*Historia politikē Kōnstantinoupoleōs*”) – displeased not meaning here that the anonymous author was not aware of the ideological implications of the statement, which he was obviously willing to profess, – to the sultan-centered view, which tended to trace the history of the Ottoman basileis even before the imperial capital was actually captured. The aim of the present paper is to illustrate and analyse this spectrum of ideologies represented by the Greek chronicles of the 16th c.

Η αντίληψη της προσωποποιημένης Μοίρας στον λαϊκό πολιτισμό των Νότιων Βαλκανίων

Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιαστούν αποτελέσματα εθνογλωσσολογικής ανάλυσης των μυθολογικών προσώπων, τα οποία, σύμφωνα με τις λαϊκές παραδόσεις, ορίζουν την μοίρα του νεογέννητου μωρού. Το πρώτο μέρος της μελέτης είναι αφιερωμένο στην ανάλυση των ονομάτων αυτών των προσώπων (Μοίρες για την ελληνική παράδοση και *орисници*, *наречници*, *суђеници* και άλλα για τις παραδόσεις των Νότιων Σλάβων). Υπάρχει μία πολύ ενδιαφέρουσα ιδιαιτερότητα των τοπικών λαϊκών αντιλήψεων των Νότιων Σλάβων για τα μυθολογικά πρόσωπα αυτά: στους Σέρβους, στους Κροάτες και στους Βουλγάρους διαβάζουμε για μυθολογικά πρόσωπα αρσενικού γένους, που έχουν την ίδια λειτουργία με τα αντίστοιχα θηλυκά πλάσματα στα σέρβικα είναι (*Урис* (*Урис*), και στα βουλγάρικα – *уричник* (*уричник*). Εξετάζοντας την νοτιοσλαβική παράδοση στο πλαίσιο του λεξοκοιολογίου που γενικώς έχει σχέση με την ορολογία των μυθολογικών προσώπων που ορίζουν την μοίρα, παρατηρούμε ότι εδώ υπάρχουν τρεις βασικές ρίζες: *+суд-*, *+рек/ч-*, *+(ο/у)рис-* με την κοινή σημασία ‘ορίζω την μοίρα, μαντεύω, λέω, δικάζω’. Από αυτές τις ρίζες οι δύο πρώτες είναι σλαβικές, ενώ η τελευταία είναι ελληνικής προέλευσης. Είναι σημαντικό, ότι υπάρχουν πάρα πολλά παραδείγματα με λέξεις ελληνικής καταγωγής (από το ορίζω) που έχουν άμεση σχέση με την έννοια της μοίρας. Τα δάνεια αυτά πέρασαν ευρέως στα Βαλκάνια και έδωσαν πολλά παράγωγα στις νότιες σλαβικές γλώσσες, παρ’ όλο που δεν έχουν κάποια ακριβή αντιστοιχία στην νέα ελληνική γλώσσα, γιατί στη σύγχρονη ελληνική παράδοση είναι γνωστά ονόματα μυθολογικών προσώπων, που προέρχονται από την αρχαία ελληνική γλώσσα, από τη ρίζα –μοίρ- (μοίρα): Μοίρες, Καλομοίρες. Στην ανακοίνωση θα παρουσιαστούν εθνογλωσσολογικοί χάρτες με ονόματα αυτών μυθολογικών προσώπων, με λαϊκές αντιλήψεις και παραδόσεις, στους οποίους φαίνονται τα κοινά σημεία και οι ιδιαιτερότητες αυτών των δοξασιών σε διάφορους πολιτισμούς των Νότιων Βαλκανίων. Με βάση την εθνογλωσσολογική μελέτη του ρητού, πραγματικού και δραστικού κώδικα του παραδοσιακού πολιτισμού, όπως φαίνεται στο παράδειγμα της παρούσας ανάλυσης μπορεί να προχωρήσει κατά κάποιον τρόπο η αναδόμηση των αρχαϊκών βαλκανικών στοιχείων.

Πολιτισμοί σε επαφή στην Ελλάδα του μεταπολέμου: Η περίπτωση του περιοδικού *Αγγλοελληνική Επιθεώρηση* (1945-1955)

Σε εποχές κατά τις οποίες οι διεθνείς εξελίξεις, και ιδιαίτερα οι πολιτισμικές αποχρώσεις τους, δεν γίνονταν άμεσα αντιληπτές και η διαφήμιση δεν αποτελούσε διαδεδομένη επικοινωνιακή τεχνική στην προώθηση πολιτισμικών προϊόντων, τα λογοτεχνικά περιοδικά ήταν ένας από τους βασικότερους διαύλους διάδρασης για τους ανθρώπους του πνεύματος και του κοινού τους όχι μόνον εντός αλλά και εκτός των εθνικών, πολιτισμικών και γλωσσικών ορίων τους. Έτσι, ανιχνεύοντας, παρουσιάζοντας και οριοθετώντας τάσεις, εντάσεις, ρεύματα και κινήματα ιδεών, τα περιοδικά αυτά συνέβαλαν στη διαμόρφωση της ίδιας της πολιτισμικής ζωής και ιστορίας.

Η Αγγλοελληνική Επιθεώρηση, μια έκδοση του Βρετανικού Συμβουλίου, δίγλωσση στα πρώτα της τεύχη, φιλοδόξησε να αποτελέσει μέσο ενίσχυσης της ελληνο-αγγλικής φιλίας, πολιτιστικής αντίληψης, πολιτισμικής κατανόησης και, ιδανικά, αποδοχής. Έχοντας ως διευθυντές της αρχικά τον Γ. Κ. Κατσιμπαλή και στη συνέχεια τον Γ. Π. Σαββίδη, παρουσίασε μέσα από τις σελίδες της κείμενα της ελληνικής και παράλληλα της αγγλόγλωσσης γραμματείας που αφορούσαν όλους τους τομείς του πολιτισμού, γεγονός ασυνήθιστο για την εποχή της. Ήταν το περιοδικό που συσπείρωσε ορισμένους από τους σημαντικότερους εκπροσώπους της λεγόμενης γενιάς του '30 (όπως οι Σεφέρης, Ελύτης, Θεοτοκάς, Καραντώνης κ.ά.) μετά τον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο και το κλείσιμο του ιστορικού περιοδικού *Νέα Γράμματα*, οι οποίοι τον καιρό εκείνο βρίσκονταν στην ώριμη περίοδό τους και θεωρούνταν καταξιωμένοι λογοτέχνες και κριτικοί στην Ελλάδα αλλά και το εξωτερικό. Ήταν επιπλέον το περιοδικό που παρουσίασε, για πρώτη φορά ίσως, στο ελληνικό κοινό τόσο συγκροτημένα, τους άγγλους μοντερνιστές της αντίστοιχης γενιάς του '20 και του '30, παράλληλα με την παρουσίαση γνωστότερων δημιουργών (όπως οι Ελισσαβετιανοί και ο T. S. Eliot). Στην παρούσα εργασία μετά από μια σύντομη παρουσίαση του περιοδικού θα αναδειχθούν τα στοιχεία του διαπολιτισμικού διαλόγου που αναπτύσσονται στις σελίδες του καθώς και τα ιδιαίτερα, για την εποχή, χαρακτηριστικά του, τα οποία το καθιστούν μια από τις πιο ενδιαφέρουσες περιπτώσεις στον τομέα της επικοινωνίας και της πολιτισμικής διάδρασης στο χώρο του πνεύματος σε μια δύσκολη ιστορικά περίοδο για την Ελλάδα.

Το προφίλ του σπουδαστή της ελληνικής γλώσσας στο επίπεδο επάρκειας (B2): διδακτικές προκλήσεις και προτάσεις

Στην εποχή μας η αποτελεσματική χρήση μιας γλώσσας δεν περιορίζεται στη γνώση του λεξιλογίου, της μορφολογίας και της σύνταξης. Είναι ήδη γνωστό, επίσης, ότι η επικοινωνιακή ικανότητα δεν μπορεί να ορίζεται μόνον ως αριθμός γλωσσικών πράξεων που προσαρμόζονται από τον χρήστη στις διαφορετικές περιστάσεις επικοινωνίας, αλλά ως μια πιο σύνθετη διαδικασία: μια δυναμική επιλογή κατάλληλων στρατηγικών που οδηγούν στην ενεργό συμμετοχή του χρήστη στην κοινωνία μέσα στην οποία ζει και εργάζεται. Οι στόχοι αυτοί ισχύουν τόσο στη διδασκαλία της μητρικής όσο και της ξένης γλώσσας. Στη δεύτερη όμως περίπτωση και ειδικά στο επίπεδο επάρκειας, όπως αυτό ορίζεται από το Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες (ΚΕΠΑ), σημαίνει ότι ο ξένος χρήστης της Ελληνικής θα πρέπει να μπορεί να λειτουργήσει ως «Ανεξάρτητος Χρήστης» (Independent User) με την απαιτούμενη κοινωνιογλωσσική καταλληλότητα τόσο σε μια φιλική περίσταση επικοινωνίας (π.χ. στην παρέα) όσο και σε περιβάλλοντα με υψηλότερες απαιτήσεις (π.χ. εργασία, πανεπιστήμιο, επίσημες συναλλαγές και κοινωνικές συναναστροφές).

Η πλειονότητα των σπουδαστών που επιθυμεί να αποκτήσει πιστοποίηση ελληνομάθειας στο επίπεδο επάρκειας σκοπεύει συνήθως να σπουδάσει σε ελληνικά πανεπιστήμια ή ανώτερες δημόσιες ή ιδιωτικές σχολές ή να δουλέψει σε ελληνικές επιχειρήσεις. Αυτό σημαίνει ότι η παρεχόμενη γλωσσική εκπαίδευση θα πρέπει να καταστήσει αυτούς τους σπουδαστές ικανούς να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις της εποχής και της σημερινής απαιτητικής ελληνικής αγοράς, η οποία μαστίζεται επιπλέον από οικονομική δυσπραγία. Είναι αναγκαίος, λοιπόν, ο ανάλογος προσανατολισμός του μαθήματος διδασκαλίας της Ελληνικής στη σημερινή κοινωνία, η οποία αλλάζει με ταχείς ρυθμούς.

Στην παρούσα εργασία θα γίνει μια σύντομη παρουσίαση του προφίλ των σπουδαστών του επιπέδου επάρκειας και θα επισημανθούν οι ανάγκες και οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τόσο στην κατάκτηση της γλώσσας στο επίπεδο αυτό, όσο και κατά τη φοίτηση τους στο ελληνικό πανεπιστήμιο τα πρώτα εξάμηνα. Στη συνέχεια θα παρουσιαστούν προτάσεις για την επιλογή θεματικών ενοτήτων και κειμένων, καθώς και προτάσεις για τη διδακτική αξιοποίησή τους σε τάξεις σπουδαστών επιπέδου επάρκειας και άνω. Η διδακτική αυτή πρόταση θα αποτελέσει μια προσπάθεια κάλυψης σε κάποιο βαθμό της έλλειψης διδακτικού υλικού γι' αυτό το επίπεδο σε αντίθεση με τα επίπεδα Α και Β όπου διδάσκοντες και σπουδαστές έχουν στη διάθεση του πληθώρα εγχειριδίων καθώς και ηλεκτρονικού υλικού για την εκμάθηση της Ελληνικής.

Γιάννης Ρίτσος και σοσιαλιστικός ρεαλισμός: πτυχές μιας περίπλοκης σχέσης

Τον Αύγουστο του 1934, τη χρονιά που εκδόθηκε η πρώτη ποιητική συλλογή του Γιάννη Ρίτσου (Τρακτέρ), εκπορεύτηκε επίσημα από το 1ο Συνέδριο Σοβιετικών Συγγραφέων (έγινε στη Μόσχα) και το θεωρητικό μόρφωμα του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Η ελληνική αριστερή διανόηση ανταποκρίθηκε με ταχύτητα ως προς την παρουσίαση των βασικών θέσεων του σοσιαλιστικού ρεαλισμού (το περιοδικό Νέοι Πρωτοπόροι αφιέρωσε ένα ειδικό τεύχος : «έκτακτη έκδοση Σεπτέμβρη 1934»). Οι δύο πρώτες ποιητικές συλλογές του Ρίτσου (Τρακτέρ – 1934, Πυραμίδες – 1935), περιλαμβάνουν δείγματα της παραγωγής του δημιουργού από το 1930 και μετά. Παρότι, λοιπόν, δεν είναι βάσιμο να υποστηριχθεί ότι εν συνόλω τα ποιήματα των δύο συλλογών συντέθηκαν σύμφωνα με το «γράμμα» του σοσιαλιστικού ρεαλισμού ως κανονιστικής για την καλλιτεχνική δημιουργία αρχής, είναι ανιχνεύσιμο το ότι αρκετά από αυτά γράφτηκαν μέσα σε μία περιρρέουσα ατμόσφαιρα, που προωθούσε την αναζήτηση και συντελούσε στην εκκόλαψη μορφωμάτων σοσιαλιστικής προέλευσης ως προς το θέμα «τέχνη».

Με τον Επιτάφιο ο Ρίτσος αξιοποιεί τη δημοτική ποιητική παράδοση και καλλιτεχνικά προασπίζει και τη θέση της αριστερής μεσοπολεμικής διανόησης πάνω στο θέμα «παράδοση – ελληνικότητα. Ο Επιτάφιος, ωστόσο, δεν αποτελεί απλώς μία αριστερή απάντηση στην επιχειρούμενη μονοπώληση της ελληνικότητας, που επιχειρήθηκε από την αστική διανόηση, αλλά συγκροτεί και λειτουργικό δείγμα στράτευσης στις αρχές του σοσιαλιστικού ρεαλισμού : αποτυπώνει την πραγματικότητα στην επαναστατική της εξέλιξη (συγκεκριμένο χωροχρονικό πλαίσιο, εργατική διαδήλωση, θανάτωση προλετάριου από το αστικό κράτος), προωθεί το μοντέλο του θετικού ήρωα ως ηρωικού και αγωνιστικού συμβόλου, εγκολπώνεται μία έκφραση παραδοσιακής υφής και υψηλόβαθμης διαύγειας, τόσο ιδεολογικής όσο και συναισθηματικής.

Με το ποίημα «Ο σύντροφός μας». Νίκος Ζαχαριάδης (1945) ο Ρίτσος εγκαινιάζει μία σειρά συνθέσεων, αφιερωμένων σε πρόσωπα – παραδείγματα μεγαλοσύνης, αγωνιστικότητας και ηρωισμού, στις οποίες η λεκτικός τόνος είναι υψηλός και η ποιητική διάθεση εξυμνητική. Το πρόπλασμα της συγκεκριμένης ποιητικής ροπής του Ρίτσου ανιχνεύεται σε μεμονωμένα ποιήματα της δεκαετίας του 1930 και ενσαρκώνεται εμφανέστερα σε ποιητικές καταθέσεις σαν την προαναφερθείσα («Ο σύντροφός μας» [...]), και ακόμη σε ποιητικά συνθέματα αφιερωμένα στον Άρη Βελουχιώτη (Το υστερόγραφο της δόξας – 1945 : δεν δημοσιεύτηκε, όταν γράφτηκε . εντάχθηκε στον τόμο Τα Επικαιρικά – 1975), στον Νίκο Μπελογιάννη (Ο άνθρωπος με το γαρύφαλλο – 1952), στον Βλαντιμίρ Μαγιακόβσκι (Γεια σου, Βλαδίμηρε Μαγιακόβσκη - 1953), στον Γρηγόρη Αυξεντίου (Αποχαιρετισμός – 1957), στον Πατρίς Λουμούμπα (Ο Μαύρος Άγιος – 1961) κ.ά. Σε αυτές τις συνθέσεις, η προβολή του θετικού ήρωα, η σκιαγράφηση της ιστορικής εξέλιξης με υπογράμμιση της αγωνιστικότητας και της επαναστατικότητας, καθώς και το γενικά διαυγές νοηματικό περίγραμμα, τοποθετούν το ποιητικό υλικό στο πλαίσιο του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Ωστόσο, και από τα ποιήματα αυτά δεν λείπουν οι υπαρξιακές και μεταφυσικές εσοχές, ενώ η ιδεολογική ευκρίνεια και η συναισθηματική καθαρότητα συνυπάρχουν με τη δραματικότητα ως πυκνή διαδοχή εικόνων και σκέψεων, καθώς και με τη σποραδική διατάραξη του λογικά και ρεαλιστικά αναμενομένου, έτσι ώστε τα ποιήματα να κινούνται στο χώρο της νεωτερικής έκφρασης. Ο Ρίτσος καλλιτεχνικά ευστόχησε, όταν συνέβαλε στη δημιουργική μετεξέλιξη του σοσιαλιστικού ρεαλισμού, διατηρώντας ιδεολογική φόρτιση στους στίχους του, εμπλουτισμένη με υπαρξιακές – μεταφυσικές αναζητήσεις, και χωρίς να εκφράζει τη συναισθηματική του πληθωρικότητα σε κραυγαλέους τόνους.

Η Νέα «Σχολή Θεσσαλονίκης» (;). Η λογοτεχνική Θεσσαλονίκη μέσα από μυθιστορήματα του 21ου αιώνα: Συνέχειες – Ασυνέχειες

Στη μελέτη αυτή εξετάζονται σύγχρονα μυθιστορήματα του 21ου αιώνα γραμμένα από εκπαιδευτικούς συγγραφείς, που ζουν και εργάζονται στη Θεσσαλονίκη: Δημήτρης Μίγγας (φυσικομαθηματικός), Θωμάς Κοροβίνης (φιλόλογος), Μάκης Καραγιάννης (μαθηματικός), Ισίδωρος Ζουργός (δάσκαλος), Σοφία Νικολαΐδου (φιλόλογος). Όλοι τους γεννήθηκαν στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα και με το πεζογραφικό τους έργο αποτυπώνουν ποικίλες πτυχές της ζωής και της ιστορίας της πόλης.

Στα έργα τους αναδεικνύεται η τραυματική ιστορική μνήμη, που αποτέλεσε θεματικό άξονα και στα πεζογραφήματα παλαιότερων συγγραφέων της Θεσσαλονίκης (πχ στα έργα του Γιώργου Ιωάννου και του Νίκου Μπακόλα), αλλά και η λανθάνουσα - απωθημένη μνήμη (Έλληνες δωσίλογοι στην κατοχή, εκτοπισμός των Εβραίων της πόλης). Ταυτόχρονα δίνεται έμφαση στην πολιτική ζωή του τόπου, με την ηθική χρεοκοπία της γενιάς της μεταπολίτευσης, τη διαφθορά και τη διαπλοκή σε πολιτικούς, θρησκευτικούς και πανεπιστημιακούς κύκλους, ενώ καταγράφονται πολιτικές δολοφονίες (όπως του Αμερικανού δημοσιογράφου Πολκ) και δικαστικές πλάνες (όπως του δράκου του Σεΐχ Σου).

Πρόκειται για μυθιστορήματα με έντονο κοινωνικο-πολιτικό χαρακτήρα, που συχνά συνιστούν απόπειρα ψυχογράφησης των ηρώων τους και ταυτόχρονα ανασυνθέσεις του κατακερματισμένου προσώπου της σύγχρονης Θεσσαλονίκης, μιας “λογοτεχνικής πόλης” που ξεδιπλώνεται στα μάτια του αναγνώστη ανοίκεια οικεία, σπαρταριστή και ολοζώντανη, έτοιμη να του ‘παραδοθεί’, αποκαλύπτοντάς του τα κρυμμένα, κάποτε ένοχα μυστικά της. Υβριδικά πεζογραφήματα, που εμπεριέχουν στοιχεία ποικίλων λογοτεχνικών ειδών, στα οποία οι ρεαλιστικές σκηνές συμπλέκονται με σκληρές ενδοσκοπήσεις των λογοτεχνικών χαρακτήρων και λυρικές περιγραφές της πόλης, μέσα στο πλαίσιο μιας μοντέρνας ή μεταμοντέρνας αφηγηματικής δομής. Μυθιστορηματικοί κόσμοι όπου κατοικούν ήρωες του γραφείου που διψούν για “αλήθεια” ή του περιθωρίου που πεινούν κυριολεκτικά, επαναστάτες νέοι και συμβιβασμένοι μεσήλικες, συνιστώντας ένα πολυάνθρωπο ψηφιδωτό, ζωγραφισμένο με την ανθρωπιστική ματιά του συγγραφέα-αφηγητή, μέσα σε ένα πλαίσιο ορθόδοξης, επαναστατικής ή επίπλαστης συλλογικότητας.

Μέσα από τα έργα αυτά, αναδύεται τελικά ο σύγχρονος «λογοτεχνικός μύθος» της Θεσσαλονίκης, μιας πόλης πολυπολιτισμικής, δυναμικής και πάντα ερωτικής, που στις δύσκολες στιγμές του παρόντος δε διστάζει να αντικρίσει κατάματα το παρελθόν της.

Σκιές και σώματα, φωνές στη σιωπή. Περιπτώσεις ονομάτων στο πεζογραφικό έργο του Γιάννη Σκαρίμπα

Ο ανανεωτικός παλμός που διατρέχει την ποίηση της δεκαετίας του 1930, επιβάλλοντας έναν νέο εκφραστικό κώδικα, επεκτείνεται και στην πεζογραφία. Εκπρόσωποι της πρωτοπορίας αυτής η Μέλπω Αξιώτη, ο Γιάννης Μπεράτης, ο Στέλιος Ξεφλούδας, ο Ν. Γ. Πεντζίκης, ο Γιάννης Σκαρίμπα, το έργο των οποίων μοιάζει να αποτυπώνει την «περιπέτεια μιας αφήγησης» (Jean Ricardou).

Το ιδιόρρυθμο και προσωπικό ύφος του Σκαρίμπα, όπως άλλωστε και η αναρχική του γλώσσα, αποτελούν στοιχεία που επισημάνθηκαν από την κριτική της εποχής του ήδη από τους Καϋμούς στο Γριπονήσι (1930). Η άρνηση παλαιότερων λογοτεχνικών συμβάσεων και η αμφισβήτηση της ικανότητας της γλώσσας να σημαίνει αποτυπώνεται και στην επιλογή των κύριων ονομάτων των ηρώων του αιρετικού πεζογράφου. Ο πλασματικός ετερόκοσμος στον οποίο ζουν δεν αναφέρεται στον κόσμο της πραγματικότητας, όπως συμβαίνει στο ρεαλιστικό μυθιστόρημα, αλλά στους ετερόκοσμους άλλων κειμένων του ίδιου συγγραφέα. Ετούτος ο διακειμενικός χαρακτήρας του υποκειμένου υπογραμμίζεται με τη μορφή και το νόημα των ονομάτων, τα οποία δηλώνουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά των προσώπων ή των άψυχων αντικειμένων και συνήθως επαναλαμβάνουν κάποιο μοτίβο επιβάλλοντας μια ενότητα. Η αυθαιρεσία ως προς τη σχέση σημαίνοντος και σημαινομένου, φαντασίας και πραγματικότητας οδηγεί συχνά σε τολμηρούς γλωσσικούς πειραματισμούς, σε νέες λέξεις που πλάθει ο ίδιος ο συγγραφέας, τα επιμέρους συστατικά των οποίων ανιχνεύονται κυρίως σε άλλες υπαρκτές λέξεις.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Σκαρίμπα πλάθει κύρια ονόματα, τα οποία φέρουν άνθρωποι και μη, χαρίζοντας τον ρόλο του πρωταγωνιστή στη γλώσσα και όχι στον ήρωα. Ο Κρακ-Τοκ, η Ουλαλούμ, ο Μημίλιας, η Σιωπία είναι ορισμένα παραδείγματα «σκαριμπικών» ονομάτων· πρόσωπα-σκιές, πρόσωπα-πράγματα, με όνομα και ταυτόχρονα ανώνυμα, μοιάζουν να υπάρχουν συχνά για να ακυρώσουν την παρουσία τους. Πρόκειται για ονόματα που δημιουργούνται με κάποιον από τους παρακάτω τρόπους: με ηχοποίητες λέξεις, μέσω υιοθέτησης με παραποίηση ή όχι ξένων λέξεων, μέσω παραγωγής ή σύνθεσης λέξεων από άλλες λέξεις, με την καταχρηστική χρήση λέξεων που έχουν ήδη ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο και τέλος με λέξεις που δεν σημαίνουν τίποτα και σημασιοδοτούνται αυθαίρετα από τον συγγραφέα. Άλλες φορές τα ονόματα αυτά συνοδεύονται από το επώνυμο του εκάστοτε ήρωα (λ.χ. Σαχραγιάννα Τιφφίν) και άλλες όχι πλησιάζοντας έτσι πιο κοντά σε περιπτώσεις ανωνυμίας.

Πρόκειται για συνέχεια στη ρήξη ή ρήξη στη συνέχεια; Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα αυτό θα εντοπιστούν τα στοιχεία εκείνα που αφορούν τον σχηματισμό των «σκαριμπικών» ονομάτων και εντάσσουν τον συγγραφέα στις αποκλίσεις από τον «κανόνα» της γενιάς του. Παράλληλα θα εξεταστεί η ίδια διαδικασία, όπως (ή αν) αυτή παρατηρείται σε άλλους πρωτοποριακούς συγγραφείς· ο κύριος Ρούιτ Χόρας από το Μυθιστόρημα της κυρίας Έρσης (1966), ο κύριος Πωσαντομπούμ και η κυρία Χαμενμολύβ από τις Σημειώσεις εκατό ημερών (1973) του Ν. Γ. Πεντζίκη αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα. Γίνεται φανερό πως το παιχνίδι του Σκαρίμπα με τον αναγνώστη του προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή του δεύτερου (όπως σε κάθε νεωτερικό κείμενο), ώστε να αντιληφθεί τις συνδηλώσεις των «σκαριμπικών» ονομάτων, που δεν αντιλαμβάνονται οι ίδιοι οι ήρωες.

Η αναπαράσταση της ελληνικής ιστορίας μέσα από τις ιστορικές πολεμικές ταινίες της δικτατορίας των συνταγματαρχών

Η ανακοίνωση αυτή θα επιχειρήσει να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους αποδόθηκε η κυρίαρχη οπτική για την ελληνική ιστορία μέσα από τις ιστορικές-πολεμικές ταινίες κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των συνταγματαρχών.

Κεντρικό σημείο της συζήτησης αποτελεί η έννοια της ιστορίας ως συνέχεια, ιδίως σε ότι αφορά την αφήγησή της σύμφωνα με την εθνικιστική προσέγγιση. Δεδομένης της ανάγκης του καθεστώτος για κατασκευή κοινωνικής συναίνεσης, είναι μάλλον σημαντικότερο να εστιάσουμε την προσοχή μας στο ρόλο των ταινιών αυτών όχι τόσο ως εργαλεία συστηματικής και άμεσης προπαγάνδας, όσο ως εκφάνσεις της μαζικής κουλτούρας της Ελληνικής κοινωνίας κατά τη δεδομένη χρονική περίοδο. Το ενδιαφέρον των ταινιών αυτών έγκειται ακριβώς στο γεγονός ότι πέρα από τον όποιο καθεστωτικό έλεγχο ή λογοκρισία, οπτικοποίησαν και μάλιστα σε μορφή μαζικού λαϊκού θεάματος τις κυρίαρχες μεταπολεμικές εθνικιστικές αφηγήσεις της ιστορίας, ταυτίζοντας αφενός την ελληνική ιστορία με μια σειρά διαδοχικών και διαρκών αγώνων και πολεμικών συγκρούσεων εκτεινόμενες από την αρχαιότητα μέχρι τη σύγχρονη εποχή, δικαιολογώντας αφετέρου το καθεστώς εκτάκτου ανάγκης ως απόρροια του ιστορικού πεπρωμένου του ελληνικού έθνους. Σήμερα οι ταινίες αυτές επιβιώνουν σε επετειακές προβολές με αφορμή εθνικές εορτές, αλλά και στο διαδίκτυο ως σπάνιες και συχνά κλασσικές ή έγκυρες κινηματογραφικές αποδόσεις ιστορικών γεγονότων.

Η ανακοίνωση στο πλαίσιο που περιγράφηκε θα επικεντρωθεί ,χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την ελληνική κινηματογραφική παραγωγή ιστορικών-πολεμικών ταινιών της περιόδου της επταετίας, στα ακόλουθα ερωτήματα και θα επιχειρήσει αν όχι να τα απαντήσει, τότε να εμβαθύνει και να επεκτείνει τη σχετική συζήτηση:

- Η ιστορία του έθνους ως συνέχεια, εθνικισμός, παράδοση και ιστορία.
- Ο πόλεμος ως αναπόσπαστο κομμάτι της εθνικιστικής ιστορικής αφήγησης.
- Η κινηματογραφική αναπαράσταση της ιστορίας ως εργαλείο προπαγάνδας και πειθούς.
- Η συλλογική ιστορική μνήμη και η οπτικοακουστική απόδοση της ιστορίας. Ο κινηματογράφος διδάσκει ιστορία;

Η επιρροή της Αθήνας στην καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης (1897-1922)

Από το 1839 ο Σουλτάνος Αμπντούλ Μετζίντ ξεκινά μια κίνηση δυτικοποίησης γεγονός που είχε ως αποτέλεσμα και την εισαγωγή του ευρωπαϊκού θεάτρου στην Οθωμανική αυλή. Με αυτό τον τρόπο το ευρωπαϊκό θέατρο πρόζας και το μουσικό θέατρο γίνονται αγαπητά είδη διασκέδασης όχι μόνο στην Κωνσταντινούπολη αλλά και σε άλλες πόλεις της Οθωμανικής αυτοκρατορίας όπως η Σμύρνη και η Άγκυρα. Σε ότι αφορά την καλλιτεχνική ζωή της Κωνσταντινούπολης έχουν πραγματοποιηθεί κάποιες έρευνες. Σε ότι αφορά, όμως, τη Σμύρνη οι πληροφορίες που υπάρχουν είναι λιγοστές.

Αυτό αποτέλεσε κίνητρο για τη διεξαγωγή μιας έρευνας που έχει ως αντικείμενο τη θεατρική ζωή της Σμύρνης, της οποίας αποτελεί μέρος η συγκεκριμένη πρόταση. Καρποί της έρευνας αυτής υπήρξαν δύο εισηγήσεις σε διεθνή συνέδρια: η μία με θέμα το μουσικό θέατρο στα τέλη του 19ου αιώνα στη Σμύρνη (CIEPO 20, Ρέθυμνο, 2012) και η δεύτερη με θέμα τις παραστάσεις όπερας του Βέρντι στη Σμύρνη (The Staging of Verdi & Wagner Operas, Pistoia, 2013). Επίσης, αναμένεται μία τρίτη μελέτη για την καλλιτεχνική ζωή της Σμύρνης από το 1900 ως το 1922.

Κατά τη διάρκεια του 19ου αιώνα και μέχρι το 1922 η Σμύρνη ήταν ένα από τα πιο σημαντικά λιμάνια στη Μεσόγειο. Ωστόσο, δεν ήταν μόνο ένα κέντρο εμπορικό αλλά μια πόλη με διαφορετικές εθνότητες, διαφορετικούς πολιτισμούς και διαφορετικές θρησκείες. Αυτή η πολύμορφη σύνθεση είχε σημαντικές επιπτώσεις στον πολιτιστικό τομέα της πόλης με αποτέλεσμα να αναπτυχθεί στη Σμύρνη μια πλούσια θεατρική δραστηριότητα.

Έχει επικρατήσει η άποψη ότι η Αθήνα, ήταν μία από τις τρεις πολιτιστικές μητροπόλεις της Σμύρνης –το Παρίσι και η Κωνσταντινούπολη θεωρούνταν οι άλλες δύο- και αυτή η πεποίθηση βασίζεται στο γεγονός ότι η καλλιτεχνική ζωή της πόλης δέχτηκε άμεσες επιρροές από τις προαναφερθείσες πόλεις. Επίσης δεν γίνεται να παραβλεφθεί το γεγονός ότι το θέατρο πρόζας αλλά και το μουσικό θέατρο έγιναν γνωστά στη Σμύρνη από περιοδεύοντες θιάσους, ιταλικούς, γαλλικούς, ελληνικούς, αρμένικους που ταξίδευαν και έδιναν παραστάσεις σε πολλές ευρωπαϊκές πόλεις, ανάμεσα σε αυτές η Κωνσταντινούπολη και η Σμύρνη.

Παίρνοντας ως σημείο εκκίνησης το 1897, έτος έναρξης του ελληνοτουρκικού πολέμου, και ως τελικό το έτος 1922, έτος καταστροφής της Σμύρνης, η παρούσα πρόταση θα εστιάσει στους ελληνικούς θιάσους που ταξίδεψαν από την Ελλάδα στην Οθωμανική Αυτοκρατορία για να εξετάσει την επίδραση της θεατρικής ζωής της Αθήνας στη θεατρική ζωή της Σμύρνης. Φυσικά δε γίνεται να παραβλεφθεί ο ρόλος των ελληνο-τουρκικών εξελίξεων/ρήξεων στις πολιτιστικές ανταλλαγές των δύο χωρών.

Γιώργος Σεφέρης - Οδυσσέας Ελύτης: ανάμεσα στον μύθο και την Ιστορία, την ελληνική και ευρωπαϊκή λογοτεχνική παράδοση

Σε περιόδους εθνικών αναταράξεων, η εστίαση του ενδιαφέροντος κάθε χώρας στον εαυτό της, στο παρελθόν, την ιστορία και τις παραδόσεις της, όπως και η αναζήτηση της εθνικής ταυτότητας είναι αναμενόμενη. Αυτή η ανακίνηση του ενδιαφέροντος για την εθνική ταυτότητα ήταν χαρακτηριστική στην Ευρώπη την περίοδο του μεσοπολέμου. Πιο συγκεκριμένα, στους λογοτεχνικούς κύκλους της εποχής συναντούμε μια επανεξέταση του παρελθόντος και της παράδοσης κάθε χώρας, η οποία όμως δεν οδήγησε σε τυφλή απομίμηση αλλά στην επανεκτίμηση αυτού του παρελθόντος, στη γόνιμη εκμετάλλευση συγκεκριμένων χαρακτηριστικών και τέλος, στη γένεση νέων ιδεών και στην ανανέωση της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Στην Ελλάδα, ο Γιώργος Σεφέρης και ο Οδυσσέας Ελύτης είναι από τις λαμπρές εξαιρέσεις του ελληνικού λογοτεχνικού κανόνα, που κινούμενοι στο πλαίσιο που περιγράψαμε, κατόρθωσαν να διαρρήξουν τα εθνικά σύνορα και να κατακτήσουν μια θέση στη Weltliteratur. Το έργο τους κινείται ανάμεσα στην ελληνική παράδοση και τα σύγχρονα ευρωπαϊκά λογοτεχνικά ρεύματα. Χρησιμοποιούν στοιχεία όπως ο μύθος, συνεχίζοντας έτσι την εθνική ποιητική παράδοση εμπλουτισμένα και ανανεωμένα όμως από τις ευρωπαϊκές επιδράσεις. Δημιουργούν μια εντελώς προσωπική γραφή που ταλαντώνεται ανάμεσα σ Ελλάδα και Δύση, στην παράδοση και την πρωτοπορία.

Στα πλαίσια της ανακοίνωσης θα προσπαθήσουμε να εξετάσουμε το στοιχείο του μύθου, όπως αυτό εμφανίζεται στην ποίηση των Σεφέρη και Ελύτη. Πώς κάνοντας χρήση ενός καθαρά παραδοσιακού στοιχείου, κατορθώνουν όχι μόνο να διαρρήξουν και να ανανεώσουν την ίδια την παράδοση αλλά και να συνομιλήσουν με τους συγχρονους τους ευρωπαίους ομολόγους. Ποια είναι η σχέση του μύθου και της Ιστορίας μέσα στην ποίησή τους, τότε η Ιστορία κάνει την εμφάνισή της στο έργο τους και ποια είναι η στάση του Γιώργου Σεφέρη και του Οδυσσέα Ελύτη με βάση και την προσωπική βιογραφία του καθενός από τους ποιητές μας απέναντι στο δίπολο μύθος- Ιστορία.

Μετά την ηθογραφία: οι νέες κατευθύνσεις της μεσοπολεμικής διηγηματογραφίας (1920-1940)

Η μετατόπιση του διηγήματος από το κέντρο προς την περιφέρεια του νεοελληνικού λογοτεχνικού κανόνα ως αποτέλεσμα της πίεσης που νέες δυνάμεις ασκούν στο πεδίο της λογοτεχνίας αποτελεί μέρος της σύνθετης εικόνας των λογοτεχνικών και ευρύτερα πολιτισμικών διεργασιών της μεσοπολεμικής περιόδου (1918-1940) στην Ελλάδα. Οι κυριότεροι αγωγοί του κριτικού λόγου που υποστήριξε αυτή την ανακατάταξη υπήρξαν αφενός το αίτημα για νεοελληνικό μυθιστόρημα με τις ευρύτερες στοχεύσεις που αυτό συμπεριέλαβε, και αφετέρου η κριτική προς το νεοελληνικό πεζογραφικό παρελθόν, κριτική που ανέδειξε το «πρόβλημα της ηθογραφίας», παρουσιάζοντας το ως πρόβλημα λογοτεχνικής κουλτούρας που περιόριζε τη νεοελληνική πεζογραφία γύρω από μία στενή, τοπικιστική και λαογραφική, αντίληψη της ζωής αλλά και σε ειδολογικές και μορφικές επιλογές που θεωρήθηκε ότι οδήγησαν σε προχειρότητα και τυποποίηση της λογοτεχνικής πεζογραφικής παραγωγής μέχρι τουλάχιστον και την πρώτη μεσοπολεμική δεκαετία. Σε ένα τέτοιο πλαίσιο προβληματισμού το διήγημα ως κυρίαρχο λογοτεχνικό είδος της προηγούμενης, ηθογραφικής, περιόδου (1880-1920) «επαναξιολογείται» και καλείται να διανύσει τη μεταηθογραφική περίοδο εξέλιξής του.

Αν και η μεσοπολεμική περίοδος παραδοσιακά συνδέεται με το μυθιστόρημα ως γέφυρα συγχρονισμού της νεοελληνικής πεζογραφίας με την ευρωπαϊκή πνευματική ζωή, η αυστηρή κριτική που δέχτηκε το διήγημα σε συνδυασμό με τις νέες λογοτεχνικές αναζητήσεις και στοχεύσεις επέδρασαν ευνοϊκά στην εξέλιξή του, με αποτέλεσμα κατά την ίδια περίοδο προώθησης του νεοελληνικού μυθιστορήματος ως κυρίαρχου είδους του λογοτεχνικού πεζογραφικού κανόνα να αναπτύσσεται και η ανανεωτική δυναμική του διηγήματος σε επίπεδο τόσο περιεχομένου όσο και μορφής. Σε αυτό το περιβάλλον ανακατατάξεων μας ενδιέφερε να μελετήσουμε ένα είδος με πλούσια παράδοση στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας κατά την περίοδο εκείνη που επιχειρήθηκε η συστηματική αλλαγή κατεύθυνσης προς το μυθιστόρημα, και να διερευνήσουμε το χώρο που τελικά κατέλαβε το είδος που θεωρήθηκε ιεραρχικά υποδεέστερο, δηλαδή το διήγημα. Στην ανακοίνωση θα αναφερθούμε στις κατευθύνσεις και στα χαρακτηριστικά που οδήγησαν στην υπέρβαση των προβλημάτων του ηθογραφικού διηγήματος και στη μετάβαση σε μία περίοδο που χαρακτηρίστηκε ως «νέο ξεκίνημα» της νεοελληνικής διηγηματογραφίας.

Από τη δυστοπία στη ρήξη. Ο αποκλεισμός και η απομόνωση του ατόμου στο έργο του Γιάννη Μακριδάκη

Στην παρεμβασή μας αυτή, ακολουθώντας τους πρωταγωνιστές στο διακείμενο του Γιάννη Μακριδάκη, θα προσπαθήσουμε καταρχήν να διερευνήσουμε τους μηχανισμούς μέσα από τους οποίους ο ήρωας αποκλείεται – ηθελημένα ή όχι – από το κοινωνικό σύνολο για να απομονωθεί σ'ένα κόσμο απόλυτης δυστυχίας. Κατόπιν θα μελετήσουμε τους τρόπους που οι πρωταγωνιστές επιστρατεύουν αναζητώντας διέξοδα ελευθερίας, ερχόμενοι σε διαρκή σύγκρουση με τον κόσμο τους.

Στο έργο του Μακριδάκη φαίνεται να ισχύει η παρατήρηση της Τζ. Πολίτη ότι «ο κάθε ήρωας είναι πάσχον σώμα και πάσχουσα συνείδηση που αντιπαλεύει την εννοιολογική οργάνωση και την προσδιορισμένη κοσμοαντίληψη μέσα στην οποία ο χρόνος της ιστορίας εγκλωβίζει την τροχιά της υπαρξής του».

Το ψυχολογικό πρόσωπο μετατρέπεται σε γλωσσολογικό, έτσι οι ήρωες του συγγραφέα δεν ορίζονται μόνο μέσα από τις προθέσεις και τις διαθέσεις τους αλλά και από τη θέση τους μέσα στο λόγο. Όταν το άτομο συνθλίβεται, ο λόγος γίνεται αδύνατος, η ύπαρξη του ατόμου παγιδεύεται σ'ένα χώρο δυστοπίας. Κατά συνέπεια, η ρήξη, σε κάθε επίπεδο (ψυχολογικό, κοινωνικό αλλά και γλωσσικό), επιβάλλεται από τον Μακριδάκη ως η μόνη δυνατή λύση.

Στην ανάλυσή μας αυτή θα έχουμε γνώμονα τις σημειολογικές μελέτες του Ρολάν Μπαρτ για τη δομή της διήγησης και τις κριτικές αναλύσεις του Μωρίς Μπλανσώ και της Τζίνας Πολίτη για τη λειτουργία των προσώπων σε σχέση με τον κόσμο, την κοινωνία και την ιστορία (τους).

Η Αθήνα και τα σπίτια της από την μεταπολεμική ως την καταναλωτική κρίση στο έργο του Αντρέα Φραγκιά

Οι πόλεις στο έργο ενός από τους πιο σημαντικούς Έλληνες μεταπολεμικούς συγγραφείς, Αντρέα Φραγκιά, ενσωματώνουν και εκφράζουν με τη μορφή τους όλη τη νεότερη ιστορία της ελληνικής κοινωνίας, όπως αυτή σημάδεψε και τον ίδιο τον συγγραφέα. Το έργο του παρακολουθεί τη ζωή στην Ελλάδα από το 1950 ως το 1985-86. Από τον πρώτο χρόνο μετά τον Εμφύλιο πόλεμο ως σχεδόν την τελευταία δεκαετία του 20ού αιώνα η μοίρα της πόλης ακολουθεί και αντανακλά τη μοίρα των περισσότερων κατοίκων της. Αν και οι κάτοικοι ίσως δεν το παρατηρούν πάντα, ειδικά στο τελευταίο μυθιστόρημα, όλα αυτά τα χρόνια από κάποια άποψη θα μπορούσαν να θεωρηθούν χρόνια κρίσης. Οι περισσότεροι άνθρωποι τείνουν να πιστεύουν ότι η κρίση υπάρχει μόνο αν στερούνται τα υλικά αγαθά, αλλά η κρίση σίγουρα μπορεί να έχει και άλλες όψεις. Επηρεάζει αναπόφευκτα όσο τους κατοίκους, τόσο και τον περιβάλλοντα χώρο τους. Τρία από τα τέσσερα μυθιστορήματα του Αντρέα Φραγκιά (Άνθρωποι και σπίτια, Η καγκελόπορτα, Το πλήθος) διαδραματίζονται μέσα σε μια μεγαλούπολη, η οποία, αν και δεν αναφέρεται ρητά, είναι η Αθήνα. Η ανακοίνωση εξετάζει την κατάσταση της πόλης και των σπιτιών της στα τρία αυτά μυθιστορήματα, όπως και την επιρροή που έχει στους κατοίκους της. Είναι η πόλη του Φραγκιά ένας ελεγχόμενος και προστατευμένος χώρος ή χαοτικός και απειλητικός, ουδέτερος ή κοινωνικά χρωματισμένος, ελεύθερος για απεριόριστη κίνηση ή περιορισμένος; Πώς επηρεάζονται η πόλη και τα σπίτια της από τις κρίσεις επίκαιρες για κάθε συγκεκριμένη περίοδο; Παραμένει η Αθήνα πάντα ίδια ή κάτι αλλάζει ουσιαστικά; Ποιες συνέχειες και ποιες ασυνέχειες μπορούμε να παρατηρήσουμε; Μπορούσε η κατάσταση της πόλης στο τελευταίο μυθιστόρημα να αναγγείλει την κρίση που περνάει η Ελλάδα αυτή την περίοδο; Τι είναι η αρρώστια των σπιτιών για την οποία γίνεται λόγος στο τελευταίο μυθιστόρημα; Η ανακοίνωση αυτή είναι μια προσπάθεια εύρεσης απαντήσεων σε αυτές και άλλες παρόμοιες ερωτήσεις.

Από την παρωδία στο *pastiche*: ζητήματα ορολογίας και θεωρίας

Ένα από τα πεδία σύγχυσης που αφορούν τον όρο παρωδία εκκινεί από τη σχέση της με το *pastiche*, όρο με τον οποίο έχει συχνά χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά. Ωστόσο, όπως έχει συχνά επισημανθεί από τους μελετητές του φαινομένου, η βασική τους διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η παρωδία μεταμορφώνει το κείμενο-πρότυπο, ενώ το *pastiche* όχι. Είναι γνωστό ότι η παρωδία κάνει το παρωδούμενο κείμενο μέρος του υλικού της και επαναδραστηριοποιεί τη λογοτεχνική γλώσσα, αλλά με κριτική απόσταση. Δηλαδή, ενώ σχετίζεται με τη μίμηση, προσδιορίζεται από τη διαφορά. Αντίθετα, το *pastiche* αποτελεί ένα συμπλήρωμα των μοτίβων ενός έργου ή ενός συγγραφέα, στο ύφος του προτύπου, και δεν ενέχει το στοιχείο του μετασχηματισμού. Ωστόσο, η σύγχρονη κριτική για τους παραπάνω όρους δεν έχει λειτουργήσει πάντα προς την κατεύθυνση της διασάφησης τους καθώς, στην προσπάθεια αναθεώρησης ενός ζητήματος, καταλήγει σε ορισμούς και διακρίσεις που επαναθέτουν προς συζήτηση θέματα τα οποία σχετικά πρόσφατα φαινόταν να είχαν διασαφηνιστεί. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την άποψη του έγκυρου θεωρητικού Philippe Hamon το *pastiche* εκκινεί είτε από τον θαυμασμό είτε από τη διάθεση επίκρισης· στην πρώτη περίπτωση καλύπτει τρόπους γραφής που ξεκινούν από την απόδοση τιμής και φθάνουν έως την λογοκλοπή· στη δεύτερη περίπτωση κίνητρο είναι η παιγνιώδης διάθεση. Τότε συγγενεύει άμεσα με τη σάτιρα περνώντας από διάφορες φάσεις της παρωδίας.

Στην ανακοίνωσή μου θα προσπαθήσω να συζητήσω εκ νέου δύο σημαντικά ερωτήματα, απόρροια του θεωρητικού προβληματισμού γύρω από τους όρους «παρωδία» και «*pastiche*», εκκινώντας από τα ίδια τα κείμενα. Α) Με βάση το διάσημο ποίημα του Σεφέρη «Τι είπε η γκαμήλα;», που παρωδεί το Ε΄ μέρος της Έρημης Χώρας του T.S. Eliot «What the Thunder said», θα διερευνήσω τα σημεία τομής των δύο όρων. Β) Μέσα από μια συγκριτική προσέγγιση του παραπάνω ποιήματος του Σεφέρη και των ποιημάτων «Σαν πέσει ο κεραυνός» του Ηλία Λάγιου και «Λόγος παραγορητικός» του Θεοδόση Νικολάου θα εξετάσω αν η παρωδία συνιστά ρήξη της παράδοσης όπως είχε υποστηρίξει η Margaret Rose, ή συνέχειά της όπως επισημαίνει η Linda Hutcheon. Παράλληλα, θα αποπειραθώ να απαντήσω σε συναφή θεωρητικά ζητήματα που σχετίζονται με τα όρια των εννοιών αυτών, τη λειτουργία των κειμένων και τη στόχευση των δημιουργών τους.

Ο λογοτεχνικός κανόνας υπό διαπραγμάτευση στα λογοτεχνικά κείμενα για τους πολιτικούς πρόσφυγες στην Ανατολική Ευρώπη

Ο λογοτεχνικός κανόνας ως (εκ)παιδευτική πρόταση, εντολή, περιορισμός ή επιλογή στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ορίζεται και διαμορφώνεται από τις εθνικές, ιστορικές και πολιτισμικές εξελίξεις, αλλά και αμφισβητείται ή αντικαθίσταται από άλλον αντίμαχο υπό την επίδραση πολιτικών εξελίξεων και μετασχηματισμών (όπως η εμφάνιση του μαρξισμού, ή του φεμινιστικού κινήματος ή των εθνικών διεκδικήσεων και κινήματων ή της μεταπολίτευσης στην Ελλάδα). Η μεταπολίτευση στην Ελλάδα και μετέπειτα η παλιννόστηση των πολιτικών προσφύγων και των οικογενειών τους από τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και του υπαρκτού σοσιαλισμού αναδιαμόρφωσε στην πορεία την ύλη των σχολικών εγχειριδίων στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Στα σύγχρονα σχολικά εγχειρίδια της λογοτεχνίας συμπεριλαμβάνονται λογοτεχνικά κείμενα που αφορούν τη ζωή των πολιτικών προσφύγων στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης αλλά και στα ιδιαίτερα προβλήματα που αυτοί αντιμετώπισαν μετά την παλιννόστησή τους στην Ελλάδα (οικονομικές δυσκολίες, έλλειψη αποδοχής, αντιμετώπιση από το επίσημο κράτος). Θα μπορούσε να θεωρηθεί αυτό ως μια ρήξη του επίσημου λογοτεχνικού κανόνα που κυριαρχούσε στα σχολικά εγχειρίδια των πριν από την μεταπολίτευση χρόνων. Η συγκεκριμένη αλλαγή στο περιεχόμενο των σχολικών εγχειριδίων υποστηρίζει και προωθεί στην εκπαίδευση και στη συνείδηση των μαθητών την ενότητα και όχι το διαχωρισμό, την ελευθερία στην επιλογή ιδεολογίας, ανασυνθέτοντας δίκαια το ιστορικό παρελθόν και προσδιορίζοντας το παρόν, εθνικό και πολιτισμικό. Επιπλέον θέτει σε κρίση τα δεδομένα για πολλούς ιδεολογικά και πολιτικά κριτήρια και συμβάλλει στην κατανόηση και στη συνέχεια στην αποδοχή του διαφορετικού. Προτείνεται η διεύρυνση του λογοτεχνικού κανόνα με πιο σύγχρονα κείμενα και συγγραφείς. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε σε δύο κείμενα της σύγχρονης λογοτεχνικής παραγωγής, συγκεκριμένα της πεζογραφίας, σχετικά με τη ζωή των πολιτικών προσφύγων και πώς αυτά (κατά τη διδασκαλία τους) ανασυνθέτουν το λογοτεχνικό κανόνα. Τα κείμενα που επιλέχθηκαν είναι τα παρακάτω: «Πατρίδα από βαμβάκι» της Έλενας Χουζούρη, « Από τις όχθες του Αλιάκμονα στον Μολδάβα» του Μιχάλη Θεοδώρου.

Πράξη και διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα

Η «Δημιουργική Γραφή» προβληματίζει και μόνο ως όρος, καθώς είναι επείσακτος και διφορούμενος, προσπάθεια απόδοσης του αγγλοσαξονικού «Creative Writing». Στις μέρες μας πάντως δεν αντιμετωπίζεται απλώς ως ένα «συνώνυμο» της Λογοτεχνίας, αλλά συνιστά ένα σώμα γνώσεων και ένα σύνολο εκπαιδευτικών τεχνικών που μεταδίδουν αυτή τη γνώση και προσδίδουν στη γραφή κοινωνικό (συχνά ακόμα και ψυχοθεραπευτικό) ρόλο, απομακρύνοντάς την από την ενίοτε στείρα λογική της μοναχικής και βασανιστικής διαδικασίας. Στοχεύει δηλαδή στην «έμπρακτη μάθηση», στην άσκηση της λογοτεχνικής πρακτικής, σηματοδοτώντας ταυτόχρονα μία λογική ρήξης με τον καθιερωμένο τρόπο προσέγγισης και διδασκαλία της Λογοτεχνίας.

Η ιστορία της Δημιουργικής Γραφής ξεκινά στην Αθήνα με τον Αριστοτέλη, αλλά έχει τις ρίζες της πίσω από αυτόν, καθώς το έργο του Περί Ποιητικής αποτελεί ουσιαστικά έναν ερμηνευτικό απολογισμό εκείνων των δημιουργικών πρακτικών που συνέλεξε και μελέτησε και που στο μεταξύ είχαν γίνει αποδεκτές και αριθμούσαν ήδη αρκετά χρόνια εφαρμογής. Ο Αριστοτέλης υποδεικνύει στους μαθητές του τι να αναζητήσουν και τι να αποφύγουν στην σύνθεση των ποιητικών τους δραμάτων, το αποτέλεσμα στο οποίο πρέπει να στοχεύουν τέτοια είδους κείμενα, τα μέσα που θα τους βοηθήσουν να το πραγματοποιήσουν, το πώς η επίτευξη των στόχων προσδιορίζει και καθορίζει την μορφή του δραματικού κειμένου, αλλά και ποιες ελλείψεις μπορούν να οδηγήσουν έναν δραματουργό σε μια αποτυχία.

Η ανάδυση της Δημιουργικής Γραφής ως επιστημονικού κλάδου στις αρχές του 20ού αιώνα στην πανεπιστημιακή κοινότητα των Η.Π.Α. (Harvard και Iowa) πραγματοποιείται παράλληλα με τις προσπάθειες να αντικατασταθεί η ιστορική – φιλολογική και γλωσσολογική ανάλυση των λογοτεχνικών έργων από μία λογοτεχνική κριτική που να αξιολογεί τη Λογοτεχνία με όρους που αφορούν την αισθητική της ποιότητα. Την εποχή αυτή καταγράφεται η αρχή της ανόδου της Θεωρίας, η οποία αντιμετωπίζεται σταδιακά στις ανθρωπιστικές σπουδές ως *lingua franca*. Η Δημιουργική Γραφή διαθέτει σήμερα μία πολύ ισχυρή διεθνή παρουσία, ειδικότερα μάλιστα κατά την τελευταία εικοσαετία, έχοντας εξελιχθεί και κατοχυρωθεί στους κόλπους των σημαντικότερων πανεπιστημιακών ιδρυμάτων του κόσμου.

Όμως, παρά την κατακόρυφη αύξηση της δημοτικότητάς της και του ενδιαφέροντος που εκδηλώνεται γι' αυτήν, δεν απουσιάζουν από την ακαδημαϊκή κοινότητα αντιλήψεις που πλαισιώνουν έναν παλιομοδίτικο σκεπτικισμό. Αφορούν κυρίως τη «νομιμοποίησή» της ως επιστημονικού κλάδου και περιστρέφονται γύρω από την απλουστευτική πολεμική που αποκρυσταλλώνεται στο ερώτημα: μπορεί να διδαχτεί η «γραφή»; και το συνακόλουθό του: πρέπει να διδάσκεται; Ένας τέτοιος όμως προβληματισμός συνεχίζει ουσιαστικά τη δημόσια συζήτηση γύρω από τη Λογοτεχνία που ξεκινά από την αρχαιότητα. Φυσικό ταλέντο ή καλλιεργημένη δεξιότητα; Ή και τα δύο;

Στη δική μας εργασία θα διερευνήσουμε την πράξη και τη διδασκαλία της Δημιουργικής Γραφής στη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα, όπως αυτή διαμορφώνεται τόσο σε επίπεδο πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης (προπτυχιακά και μεταπτυχιακά μαθήματα), όσο και σε μορφές μη τυπικής εκπαίδευσης (πληθώρα δημόσιων και ιδιωτικών φορέων). Θα παραθέσουμε, στο μέτρο του δυνατού, τον τρόπο και τον τόπο διεξαγωγής των μαθημάτων, τη διάρκεια και τις μεθόδους που υιοθετούνται, καθώς και τους σκοπούς και τα μαθησιακά αποτελέσματα που επιδιώκονται, επιχειρώντας να αναδείξουμε και την ποιοτική τους διαφοροποίηση.

Συνέχειες και ασυνέχειες στη μεταπολεμική πεζογραφία: Δημήτρης Χατζής

Ο Δημήτρης Χατζής με τη συλλογή διηγημάτων "Το τέλος της μικρής μας πόλης" λειτουργεί ως πρότυπο ανάμεσα στους ομότεχνούς του μεταπολεμικούς πεζογράφους. Για την εκδοτική ομάδα της περιοδικής έκδοσης των Ιωαννίνων "Ενδοχώρα" (1959-1966) η διηγηματογραφία του Δημήτρη Χατζή λογίζεται ως αφετηρία για την καλλιέργεια μιας λογοτεχνίας που εγκύπτει στον τόπο και στον πολιτισμό της Ηπείρου. Η "Ενδοχώρα" αναγνωρίζει ότι ο Χατζής είναι ορόσημο για τη στροφή προς την εντοπιότητα και υπόδειγμα αισθητικής και ύφους πολύ πρώιμα, όταν ακόμη τα διηγήματα του Τέλους της μικρής μας πόλης είναι σχεδόν άγνωστα στην Ελλάδα. Πριν το πρώτο τεύχος, του Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου του 1959, ελάχιστοι πρέπει να έχουν πρόσβαση στην έκδοση του 1953 από το εκδοτικό «Νέα Ελλάδα» στο Βουκουρέστι και μόλις το 1958 η Επιθεώρηση Τέχνης δημοσιεύει τις αναθεωρήσεις των διηγημάτων «Σαμπεθαί Καμπιλής» και «Ο Σιούλας ο ταμπάκος». Παρ' όλα αυτά το 1960 ο Φρίξος Τζιόβας, μέλος της συντακτικής επιτροπής του περιοδικού, σε βιβλιοκριτική του όχι μόνο φαίνεται να γνωρίζει πολύ καλά τα διηγήματα του Χατζή αλλά έχει την πεποίθηση ότι είναι το κορύφωμα της γενιάς του, η οποία αποπειράται να δώσει νέα ώθηση στη λογοτεχνική κίνηση της Ηπείρου, παρόμοια μ' εκείνη της Κρήτης.

Βασικά θέματα και μοτίβα της μεταπολεμικής πεζογραφίας που επικεντρώνεται στον τόπο (πχ. μυθοποίηση της μικρής επαρχιακής πόλης, προσδιορισμός του χώρου μέσω της τοπικής δείξης, εισαγωγή υπαρκτών προσώπων στη μυθοπλασία, εστίαση στα θύματα της Ιστορίας, συμπόρευση με τον ρυθμό των δημοτικών τραγουδιών, ανατροφοδότηση λαϊκών θρύλων, χρήση του τοπικού γλωσσικού ιδιώματος, διακειμενική συσχέτιση με την τοπική ιστοριογραφία κ.ά.) προέρχονται από τον Δημήτρη Χατζή. Ο Χατζής αποτελεί ένα μεταίχμιο στη μεταπολεμική λογοτεχνία. Είναι ο συνεχιστής και ο ανανεωτής μιας μακράς πεζογραφικής παράδοσης που θεματικά αρδεύεται από την τοπικότητα. Ανατροφοδοτώντας τις τεχνικές προσέγγισης του γενέθλιου τόπου στη συλλογή διηγημάτων "Το τέλος της μικρής μας πόλης" γίνεται ο οδηγός μιας ομάδας Ηπειρωτών πεζογράφων της πρώτης και της δεύτερης μεταπολεμικής γενιάς (Τζάλλας, Τζιόβας, Δάλλας, Πορφύρης, Μηλιώνης, Σταμάτης, Μούλιος) που μεταμορφώνει δεξιοτεχνικά την ιθαγένεια σε λογοτεχνικό μύθο.

Παρότι ο Γιώργος Δ. Παγανός υποστηρίζει ότι η εντυπωσιακή εξέλιξη της πεζογραφίας που έχει ως υπόβαθρο την Ήπειρο δεν οφείλεται σε επίδραση του Χατζή, μια μερίδα της κριτικής διακρίνει τη μέγιστη συμβολή του στη συγκρότηση ενός διακριτού κύκλου Ηπειρωτών πεζογράφων στα μεταπολεμικά και σύγχρονα γράμματά μας. Οπωσδήποτε δική του επινοήση είναι η ενδοκειμενική ιθαγένεια αφηγητή και δρώντων προσώπων, η οποία υιοθετείται από όλους τους μεταγενέστερους συγγραφείς. Αδιαμφισβήτητο υπόδειγμα για την ενδοκειμενική ανάδυση της εντοπιότητας είναι η συνάφεια του αφηγητή και των ηρώων με τον χώρο δράσης στο Τέλος της μικρής μας πόλης. Ο αφηγητής της συλλογής μολονότι τριτοπρόσωπος και ετεροδιηγητικός δεν είναι παντογνώστης αλλά ρέπει προς τον ομοδιηγητικό. Αποποιείται την όποια ουδετερότητά του, εντάσσεται στο εσωτερικό της μικρής πόλης και εμφανίζεται ως γνώστης προσώπων και πραγμάτων. Έχει την ιδιότητα του ανώνυμου συμπολίτη που μετέχει στην τοπική κοινωνία και αναλαμβάνει τον ρόλο ενός σύγχρονου χρονικογράφου της αποσύνθεσης των πατροπαράδοτων κοινωνικών δομών. Παρόμοιες ιδιότητες διαθέτουν και οι αφηγητές των άλλων συγγραφέων της ηπειρώτικης εντοπιότητας, μιμούμενοι τον αφηγητή του "Τέλους της μικρής μας πόλης".

Κοινωνικο-οικονομικές μεταβολές και ορολογία της συγγένειας στους Μαρωνίτες της Κύπρου

Η ανακοίνωση που ακολουθεί βασίζεται στη διαχρονική ανάλυση μιας βάσης λεξικολογικών και γλωσσολογικών δεδομένων που προέρχονται από την Κύπρο και αφορούν στο μετασχηματισμό των οικονομικών, κοινωνικών και οικογενειακών δομών έτσι όπως παρουσιάζονται μέσα από την ορολογία της συγγένειας των αραβόφωνων Μαρωνιτών που ζουν στα κατεχόμενα εδάφη του νησιού.

Οι Μαρωνίτες της Κύπρου (\approx 5000 άτομα ή 0.6% του πληθυσμού) αποτελούν μια θρησκευτική μειονότητα της οποίας η παρουσία στο νησί χρονολογείται περίπου δέκα αιώνες. Η πλειονότητα κατοικεί στις μεγάλες πόλεις, κυρίως στη Λευκωσία, ενώ περίπου 100 άτομα κατοικούν στα κατεχόμενα εδάφη (90 στον Κορμακίτη, 12 στην Καρπάσια). Μέρος της Μαρωνίτικης ταυτότητας συνδέεται στενά με τη γλώσσα και συγκεκριμένα με μια παραλλαγή της αραβικής γλώσσας που ονομάζεται «Μαρωνίτικα Αραβικά της Κύπρου», ομιλείται μόνο από τους κατοίκους του χωριού Κορμακίτης και ανήκει στις υπό εξαφάνιση γλώσσες.

Οι ιδιαίτερες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν στην Κύπρο μετά την τουρκική εισβολή και τον εκτοπισμό του 1974 επηρέασαν και την Μαρωνίτικη Κοινότητα. Πιο συγκεκριμένα, η καθημερινή επαφή, ο συγχρωτισμός με το ελληνορθόδοξο στοιχείο, οι μικτοί γάμοι και οι αλλαγές που επέφερε η εισβολή στον κοινωνικό ιστό των εκτοπισμένων Μαρωνιτών αποτυπώθηκαν και στη γλώσσα.

Έχοντας λοιπόν ως βάση δεδομένων τα γλωσσάρια των επιφανών γλωσσολόγων Alex. Borg, Arlette Roth και του Μαρωνίτη λόγιου Αντωνίου Φραγκίσκου και έχοντας διεξάγει επί σειρά ετών επιτόπια έρευνα στο αραβόφωνο χωριό του Κορμακίτη, θα επιχειρήσω να παρουσιάσω ποιες πλευρές αυτών των κοινωνικών και οικονομικών αποτυπώνονται στη γλώσσα των Μαρωνιτών, τόσο μέσα από την ορολογία της συγγένειας όσο και από την αντικατάσταση όρων της αραβικής με στοιχεία της κυπριακής διαλέκτου.

Η βιογράφηση ενός λογίου διδασκάλου της τουρκοκρατίας, του Ευγενίου Γιαννούλη, από τον 18ο ως τον 20ό αιώνα

Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι να διερευνηθεί η φιλολογικο-ιστορική διαδρομή και η ιδεολογική χρήση μιας βιογραφίας ενός σημαντικού λογίου των πρώιμων χρόνων της οθωμανοκρατίας, του Ευγενίου Γιαννούλη (1597-1682). Πρόκειται για μια προσωπικότητα μεγάλης πνευματικής και παιδευτικής εμβέλειας, κάτοχο μιας εξαιρετικής μόρφωσης, όπως αυτό καταδεικνύεται μέσα από την εκτεταμένη επιστολογραφία του με σημαίνοντα πρόσωπα της εποχής εκείνης. Ο παιδευτικός του ζήλος τον οδήγησε στην ίδρυση κατωτέρων και ανωτέρων Σχολών στην περιοχή της Αιτωλίας και των Αγράφων.

Η συγγραφή των «έργων και των ημερών» ενός διδασκάλου, και συγχρόνως κληρικού, ανάλογα με τη σχέση και τη θέση του συγγραφέα με το βιογραφούμενο πρόσωπο, είναι ο καθρέπτης που αναδεικνύει στον αναγνώστη, σύγχρονο και μεταγενέστερο, δύο πρόσωπα: βιογραφούμενο και βιογράφο.

Ο Ευγένιος Γιαννούλης είχε την «αγαθή τύχη» να βιογραφηθεί από τον επιστήθιο μαθητή του, και στη συνέχεια άξιο συνεχιστή του παιδευτικού και ποιμαντικού έργου του, τον Αναστάσιο τον Γόρδιο (1654-1729). Είναι λοιπόν αυτονόητο πως ο Γόρδιος, μέσα στο πλαίσιο της πνευματικής χειροθεσίας, θα «παραδώσει» έναν «Βίο» που, εκτός από τις ιστοριογεωγραφικές πληροφορίες της εποχής εκείνης, στοχεύει να θέσει το δάσκαλό του ως πρότυπο ζωής. Τον έγραψε στο Ανατολικό της Αιτωλίας το έτος 1703, όταν διάνυε τη μεστότερη πνευματικά ηλικία του.

Από τη χειρόγραφη παράδοση ο βίος αυτός θα περάσει στην έντυπη μορφή καταρχήν – μέρος του όλου κειμένου – στην «Εφημερίδα των φιλομαθών» το 1868, από τον Λευκαδίτη σχολάρχη Ιωάννη Σταματέλο. «Τον Βίον όλον», το έτος 1872 στον τρίτο τόμο της Μεσαιωνικής Βιβλιοθήκης, θα εκδώσει ο χαλκέντερος ιστοριοδίφης Κωνσταντίνος Σάθας.

Οι διαδρομές της βιογράφησης συνεχίζονται... Σπυρίδων Λάμπρου, Ματθαίος Παρανίκας, Τρύφων Ευαγγελίδης, Παναγιώτης Αραβαντινός, Κ. Θ. Δημαράς, Μιχαήλ Περάνθης κ. ά. Ιδιαίτερο όμως ενδιαφέρον παρουσιάζει η «τύχη» που είχε ο βίος του Ευγενίου Γιαννούλη στην τοπική ιστοριογραφία και η προβολή της προσωπικότητάς του στην τοπική κοινωνία της Ευρυτανίας, στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα.

E. Gaskell the Ethnographer: The Case of Modern Greek Songs

We propose to examine from both a folklorist and a literary point of view Elizabeth Gaskell's short piece "Modern Greek Songs" which appeared in Charles Dickens's *Household Words* on 25th February 1854 and constitutes a comparative notice of Claude Fauriel's *Chants Populaires de la Grèce* (*Folk Songs of Modern Greece*). Gaskell probably got to know Fauriel's work through the Paris-based Mohls, as well as through Felicia Hemans' version of "Message to the Dead", which she explicitly mentions in the article itself, while also mentioning an occasional encounter with a Greek family and their traditions and customs during the festive Easter period, which bears significant importance in the Greek Orthodox tradition. Indirectly, also, through Gaskell's allusion to Felicia Hemans's poetry, which often refers to the contemporary Hellenic reality, it becomes clear that it is not only Fauriel's work that provides Gaskell with a link to the Greek folkloric background, but, also, a whole body of contemporary poetry that dealt with things Greek, both ancient and contemporary, such as an ancient glorious past, but also a less fortunate present characterized by the Greek struggle for independence against the Ottoman empire. In the article, among other things, Gaskell shows a lively interest in the indisputable artistic and literary value of folksongs ("very poetical, and full of meaning in themselves", as she claims), drawing parallels with those of the Scottish tradition, thus attempting a comparative approach of the two cultures very important in itself, while also drawing an analogy between the Klephts (free-booters) and the figure of Robin hood, as well as between certain customs and superstitions common to both cultures as these become manifest through folksongs. "Real ballads - poems springing out of the heart of the nation whenever it is deeply stirred, and circulating from man to man with the rapidity of flame never written down, but never forgotten", constitute, for Gaskell, an integral part of the every culture, since they are evocative of the every day joys, hopes and concerns of simple peoples' lives so favoured by Romanticism. The climax of such poetic value coincides with the last part of "Modern Greek Songs", where Fauriel's work is compared to that of the Scottish historical novelist and poet Sir Walter Scott's three-volume set of collected Scottish ballads, titled "Minstrelsy of the Scottish Border" (1806)

Η προσωπογραφία ως εκδίκηση στο έργο του Νικόλαου Κουτούζη (1741-1813)

Η προσωπογραφία στη νεώτερη δυτικοευρωπαϊκή ζωγραφική έχει κατά κύριο ρόλο χαρακτήρα «ιστορικής κατοχύρωσης» όταν αφορά συγκεκριμένα γνωστά πρόσωπα, οπότε ο προσωπογράφος προσπαθεί να αποδώσει τα φυσιογνωμικά χαρακτηριστικά του προσωπογραφούμενου ρεαλιστικά, σε γενικές γραμμές, ή / και εξιδανικευτικά.

Ο ζακυνθινός ζωγράφος Νικόλαος Κουτούζης (1741-1813), από τους πιο σημαντικούς εκπροσώπους της λεγομένης Επτανησιακής Σχολής – που συνολικά αποτελεί ένα «εισαγωγικό κεφάλαιο» για τη νεοελληνική τέχνη εν γένει – αναδείχθηκε σε σημαντικό προσωπογράφο. Ακολουθώντας τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα, ιδίως τα ιταλικά, και στη θεματική της προσωπογραφίας, προσπαθεί για ρεαλιστική απόδοση και πειστική έκφραση, μεγαλοπρέπεια και προβολή. Αυτή η χρήση του πορτραίτου προς εξύμνηση του προσωπογραφούμενου καταδεικνύεται και στις αυτοπροσωπογραφίες του, τόσο στην πρώιμη εντός της πολυπρόσωπης «Λιτανείας του Αγίου Διονυσίου» (1766), όσο και στην (ατομική) ώριμη (περ. 1800), με τις οποίες κατοχυρώνει το προσωπικό κύρος του.

Ωστόσο ο Κουτούζης, ιερέας και συγχρόνως σατιρικός ποιητής, προσωπικότητα εν γένει αντιφατική, εκκεντρική και εριστική, εμπλεκόμενος συνεχώς σε προστριβές, φτάνει να χρησιμοποιήσει την προσωπογράφηση προκειμένου να εκδικηθεί αντιπάλους του.

Συγκεκριμένα μαρτυρούνται ορισμένες περιπτώσεις (δυστυχώς φιλολογικά, καθώς τα ίδια τα έργα δεν έχουν ανευρεθεί) που ο Κουτούζης διαπομπεύει άτομα με τα οποία είχε περιέλθει σε σύγκρουση, για διάφορους λόγους, προσωπογραφώντας τα σε ρόλο αρνητικό και απαξιωτικό.

Ιδιαίτερα ενδιαφέρει η περίπτωση ενός συντοπίτη του που τόλμησε να επικρίνει τον Κουτούζη για έλλειψη φυσικής ομοιότητας των προσωπογραφιών του, άρα να θίξει την καλλιτεχνική του δεινότητα· αντί άλλης απόδειξης, ο ζωγράφος απέδωσε πιστά τα χαρακτηριστικά του επικριτή του στη μορφή του δήμιου σε μία σκηνή μαρτυρίου ενός αγίου.

Για άλλους λόγους, χρησιμοποιεί επίσης την προσωπογράφιση ως διαπόμπευση, όταν την ερωμένη του που τον εγκατέλειψε, την παρουσιάζει ως Μαγδαληνή, ενώ επιτρόπους εκκλησίας που τον ζημίωσαν οικονομικά, φροντίζει να «φασκελώνονται» από το βημόθυρο του ναού.

Σε αυτό το πνεύμα, προκειμένου να αποδοθεί ο οξύθυμος χαρακτήρας και η έντονη καλλιτεχνική προσωπικότητα του Κουτούζη, ο Διονύσιος Ρώμας τον παρουσιάζει σε θεατρικό του έργο να εξιστορεί πως όταν δεν πληρώθηκε από έναν παραγγελιοδότη για πορταίτο του, προφασιζόμενος μη ικανοποιητική (πιστή) απόδοση, ο Κουτούζης τον διαπόμπευσε επιζωγραφίζοντας το συγκεκριμένο πορταίτο, προσθέτοντας κέρατα και τελικά παρουσιάζοντάς τον «κερατά» σε κοινή θέα.

Με αυτόν τον έμπρακτο τρόπο, δια της ίδιας της τέχνης, ο Κουτούζης υπερασπίζεται τόσο την καλλιτεχνική προσωπικότητά του όσο και την ατομική του αξιοπρέπεια. Η αντίδραση αυτή, όσο κι αν ξενίζει – καθώς αποτελεί παρέκκλιση από τον κανόνα – παραπέμπει ωστόσο με τη σειρά της στο πρότυπο του μοντέρνου δυτικοευρωπαίου καλλιτέχνη, από την ιταλική Αναγέννηση και εξής, που υπερασπίζεται τον εαυτό του με τα ίδια τα μέσα της τέχνης του. Είναι γνωστές ανάλογες με του Κουτούζη περιπτώσεις σημαντικών καλλιτεχνών της Αναγέννησης, ονομαστικά του Michelangelo, του Leonardo da Vinci και του Tiziano, που σε παρόμοιες καταστάσεις εκδικήθηκαν (ή τουλάχιστον απείλησαν) με εντελώς παρόμοιο τρόπο, απεικονίζοντας τους διαδίκους τους απαξιωτικά. Η παρούσα ανακοίνωση, πλέον της ιστορίας της τέχνης καθαυτής, εξετάζει την ψυχολογία και την κοινωνική θέση του καλλιτέχνη, σε μία συγκριτική θεώρηση μεταξύ της νεοελληνικής τέχνης και της πρότυπής της ευρωπαϊκής. Σχετίζεται επομένως ευρύτερα

με τον οπτικό πολιτισμό της Δύσης και τη νεοελληνική εκδοχή και πρόσληψή της, γενικότερα με την ιστορία του νεώτερου πολιτισμού.

Όψεις της πολυφωνικότητας κατά τη διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας

Οι αναζητήσεις στη διδασκαλία της λογοτεχνίας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση είναι ιδιαίτερα έντονες κατά τις τελευταίες δεκαετίες, κάτι που σχετίζεται τόσο με τις δραστικές ιστορικές μεταβολές όσο και με τις νέες επιστημονικές αναζητήσεις. Έτσι, την κυρίαρχη πρακτική των αρχών του 20ού αιώνα, ότι το μάθημα της λογοτεχνίας είναι ένα από τα μέσα για τη διαμόρφωση των εθνικών ταυτοτήτων και την ενίσχυση των κυρίαρχων ηθικών και αισθητικών αξιών, διαδέχθηκαν σταδιακά διάφορες άλλες εκδοχές. Σε ορισμένες από αυτές το μάθημα γίνεται αντιληπτό ως το διδακτικό αντικείμενο που θα δώσει νέα πνοή στη γλωσσική αγωγή καθώς θεωρείται ότι η ανάγνωση της λογοτεχνίας είναι προσφιλής στα παιδιά (βλ. *whole language*), επομένως καλή αφετηρία και για την καλλιέργεια του σχολικού γραμματισμού (βλ. *δημιουργική γραφή*)· σε άλλες πάλι περιπτώσεις τονίστηκε ιδιαίτερα η στενή σχέση της λογοτεχνίας με την καθημερινή πολιτισμική πραγματικότητα και αμφισβητήθηκαν οι ταξινομήσεις του παρελθόντος περί υψηλής λογοτεχνίας (*cultural studies*). Αν στις αναζητήσεις αυτές συνυπολογιστούν και προσεγγίσεις που εστιάζουν σε παιδαγωγικές οπτικές (π.χ. παραδοσιακές ή πιο σύγχρονες διδακτικές προσεγγίσεις) ή σε πιο θεωρητικά ζητήματα περί λογοτεχνίας, λογοτεχνικότητας και σχέσης του αναγνώστη με το κείμενο (π.χ. αποδόμηση, θεωρία της πρόσληψης, αναγνωστικές θεωρίες), τότε το πεδίο της διδασκαλίας της λογοτεχνίας γίνεται εξαιρετικά πολύπλοκο. Πολυπλοκότητα που εντείνεται από το γεγονός ότι σχετικές συζητήσεις δεν έλειψαν και στην Ελλάδα είτε ως αναπλαισιώσεις ανάλογων διεθνών επιστημονικών προβληματισμών είτε στο πλαίσιο καθαρά τοπικών αναζητήσεων.

Ωστόσο, παρά τις έντονες αυτές αναζητήσεις και τις ποικίλες τοπικές και διεθνείς παραδόσεις που έχουν αναπτυχθεί, το τι πράγματι συμβαίνει στην ελληνική σχολική πραγματικότητα έχει ελάχιστα διερευνηθεί. Τι είδους μάθημα διδασκαλίας της νεοελληνικής λογοτεχνίας πραγματώνεται στο ελληνικό σχολείο; Σε ποιο βαθμό και προς ποιες κατευθύνσεις ή ποικιλότητα των φωνών, αλλά και οι καθαρά τοπικοί σχεδιασμοί (Προγράμματα Σπουδών, σχολικά βιβλία κλπ.) διαπερνούν τη διδακτική καθημερινότητα; Ζώντας οι εκπαιδευτικοί σε ένα περιβάλλον με τόσες διαφορετικές φωνές, τι είδους μείξεις πραγματοποιούν κατά τη διδασκαλία τους;

Η παρούσα ανακοίνωση επιχειρεί να δώσει μια πρώτη απάντηση στα ερωτήματα αυτά, αναλύοντας έξι διδασκαλίες εκπαιδευτικών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τα ευρήματα που προκύπτουν είναι, προφανώς, ενδεικτικά τάσεων που αναπτύσσονται και για την ανάλυσή τους αξιοποιούνται κυρίως παραδόσεις από τον χώρο της κοινωνικής σημειωτικής (*Social Semiotics*). Πέρα όμως από τα ενδεικτικά αυτά ευρήματα, η ανακοίνωση αποπειράται να θέσει και ένα θεωρητικό – μεθοδολογικό πλαίσιο για τη μελέτη της διδασκαλίας του μαθήματος της λογοτεχνίας σε μια μεταιχμιακή εποχή έντονων ρήξεων και συνεχιών στις παραδόσεις που συγκροτούν πολυφωνικά τη διδακτική πράξη.

«Γιατί όχι το Βυζάντιο;». Η θέση του ως συνεχιστή του ελληνικού πνεύματος στη συνείδηση των γάλλων λογίων επισκεπτών της Ελλάδας στα μέσα του 20ού αιώνα

Για κάθε ευρωπαϊό λόγιο, το ταξίδι στην Ελλάδα αποτελούσε ανέκαθεν μια επιστροφή στις ρίζες. Γαλουχημένοι από τα σχολικά τους ακόμα χρόνια με την αρχαιοελληνική φιλοσοφία, μυθολογία, ετυμολογία, κλπ., οι γάλλοι συγγραφείς αναζητούσαν πάντοτε στην Ελλάδα του σήμερα, ζωντανά, τα ίχνη της κλασικής τους παιδείας.

Η παρούσα ανακοίνωση σκοπό έχει να μελετήσει κατά πόσον οι βυζαντινοί χρόνοι θεωρούνται από κάποιους γάλλους διανοούμενους επισκέπτες του 20ού αιώνα σαν ένα ακόμα πολιτιστικό στάδιο του ελληνισμού ή όχι. Θα εξετασθεί, δηλαδή, σε ποιο μέτρο το Βυζάντιο έχει ελληνική ταυτότητα στα μάτια του Δυτικού επισκέπτη.

Έχει παρατηρηθεί, για παράδειγμα, ότι συγγραφείς όπως ο Μισέλ Μπυτόρ, ο Ζακ Λακαριέρ, ο Ζαν Ρουντό και ο Μισέλ Ντεόν, περιγράφοντας στα έργα τους εντυπώσεις από τα ταξίδια και τη διαμονή τους στην Ελλάδα κατά την εικοσαετία 1947-1967, δεν παραλείπουν να υπογραμμίσουν την άρρηκτη συνέχεια μεταξύ της αρχαίας και της σύγχρονης Ελλάδας. Εντύπωση όμως προκαλεί το γεγονός ότι οι αναφορές τους στην διαμόρφωση της μεταπολεμικής Ελλάδας χάρις στη συνεισφορά του βυζαντινού πολιτισμού, είναι απειροελάχιστες και γενικόλογες.

Σ' ένα δεύτερο επίπεδο, λοιπόν, η ανακοίνωση αυτή στοχεύει στο να φωτίσει τα αίτια της σοβαρής αυτής ιστορικής παράλειψης εκ μέρους των προαναφερθέντων γάλλων συγγραφέων, θεωρώντας τους ως αντιπροσωπευτικό δείγμα του Δυτικού λόγιου περιηγητή στα μέσα του 20ού αιώνα.

Greek minority in the Polish People's Republic (1948-1990). Outline of the problem

After the defeat of the communists in the civil war about 15,000 Greeks went to the Poland which received the status of "stateless". Within them were adults and children, Greeks, Macedonians, Vlachs and Roma, also varied due to their social, territorial or political beliefs. The civil war for many years has left mark on relations between Greeks, both those who were in Poland and the rest of Greece. The aim of my text is to shift the consequences of displacement caused by war.

I want to present the effects of sociological, anthropological, cultural resulting from displacement: show the crisis of broken families, broken relationships, inability to find the refugees in new how different conditions, during their stay in the People's Republic of Poland and after returns to his homeland. Demonstrate how the war affected their subsequent family life, work, and remembered her as "the past affects the number of ways to present simply because it precedes" (D. Jackson, 2002). The repatriates had many problems with adjusting to Poland to other conditions of civilization, economic, overcoming the language barrier, to a cuisine or climate. Even after their return to Greece, after more than 20 years of absence, they had to adjust to the new realities of life in a country that has undergone major changes (or - in the case of children - which they do not know). Refugees by the communist authorities organized cultural life and education. They organized themselves into artistic groups, dance, the Union of Political Refugees in Greece in Poland, issued newspaper "Dimokratis", organized learning of Greek and Macedonian history and geography. It was all an outgrowth of Greece. After the liquidation of the Communist Party of Greece (KKE) in the Greek community, in Poland began friction and struggle, much of the younger generation, I was brought up in Poland remained in conflict with the older generation, representing the orthodox communist and militant stance .I want to show all this difficult situations.

I base my research on the source materials hitherto unfathomable by Polish historians available in the State Archives in Poland: State Archive in Gdansk, State Archive in Gdansk- branch Gdynia, State Archive in Szczecin, State Archive in Wroclaw, State Archive in Katowice, State Archive in Poznan, State Archive in Rzeszow, State Archive in Rzeszow- branch Sanok, Archive of New Files in Warsaw. Also very important to my research are General State Archives in Greece and The Benaki Mouseum in Greece.

In addition, I plan to conduct a series of interviews, field studies with people who were in Poland after the Greek Civil War or were born in Poland. I will try to find out about the truth about the past on the basis of criticism of archival sources, and also through research by "oral history" of group and individual biographies in Poland, Greece and in Macedonia. I also plan to use many titles from foreign-language literature.

Η λογοτεχνία στο μεσοπόλεμο. Απομυθοποιήσεις και αποσιωπήσεις. Το μυθιστόρημα του Θράσου Καστανάκη

Οι Πρίγκιπες (1924) είναι η πρώιμη ανανέωση στην ιστορία του μυθιστορήματος, προτού δώσει εμβληματική χροιά στην ανανέωση η «γενιά του τριάντα». Η θεματική, η οπτική, οι χαρακτήρες, το κοινωνικό υλικό, το χάρισμα της αφήγησης -που στα κατοπινά έργα θα αναδειχθεί σε αφηγηματική ευφυΐα- δείχνανε την αποφασιστική υπέρβαση του απλοϊκού ηθογραφισμού. Τα διηγήματα και τα μυθιστορήματα που ακολουθούν επιβεβαιώνουν την αξία που έχει η λογοτεχνική παραγωγή του Καστανάκη. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1930 εκδίδει άλλα τέσσερα μυθιστορήματα (Στο χορό της Ευρώπης, Η φυλή των ανθρώπων, Μυστήρια της Ρωμισούνης, Μεγάλοι αστοί), που ανατέμνουν κοινωνίες και χαρακτήρες, στα πιο σημαντικά κοσμοπολίτικα κέντρα της εποχής, το Παρίσι και την Κωνσταντινούπολη. Τα κινήματα της λογοτεχνίας της παρακμής αλλά και του νατουραλισμού, που όμως φαίνεται να υποστηρίζονται ουσιαστικά από τις ψυχολογικές βυθοσκοπήσεις της ψυχανάλυσης, αποτελούν τις αισθητικές προϋποθέσεις του μυθιστορήματος του Καστανάκη. Με κλειδί τον χαρακτήρα -ένα στοιχείο που επίμονα αναζητούσε ο Θεοτοκάς στο Ελεύθερο Πνεύμα- ο Καστανάκης ανοίγει τον ορίζοντα της κρίσης στις κοινωνίες που έζησε ως κρίσης εξουσίας (του χρήματος, της πολιτικής) και ηθικής (των αξιών, του οράματος). Η οπτική που αναπαριστά την κοινωνία στο μυθιστόρημα συνιστά την απόλυτη ρήξη με τις μεγαλοϊδεατικές κατασκευές, που συντηρούνται και αναθερμαίνονται ακόμα και μετά το τέλος του μεγαλοϊδεατισμού (1922). Το μυθιστόρημα του Καστανάκη ερχόταν να αποδείξει στην πράξη ότι η ελληνική αφήγηση είχε ανάγκη την ανανέωση. Επίσης, ερχόταν να ανταποκριθεί στις αναζητήσεις της γενιάς του. Ωστόσο, η κριτική, ποσοτικά ισχνότατη στην εποχή που κυκλοφόρησαν τα έργα, εισήγαγε ιεραρχήσεις για τη λογοτεχνία του μεσοπολέμου, από τις οποίες απουσιάζει το ουσιαστικό ενδιαφέρον για το μυθιστόρημα του Καστανάκη και το ρόλο του στην ανανέωση. Στη μελέτη μας αναλύουμε το μεσοπολεμικό μυθιστόρημα του Καστανάκη από την σκοπιά της απομυθοποίησης κατασκευών που παρακάμπτουν τις ταξικές επιλογές και νομιμοποιούν πρακτικές ενός υποκριτικού πατριωτισμού. Επίσης, διερευνούμε τις αντιδράσεις της κριτικής, του κύκλου των φίλων, των ομοϊδεατών, τις «αποσιωπήσεις» των ιστοριών της λογοτεχνίας και τις «αποσιωπήσεις» συγκεκριμένων ιεραρχήσεων στην ακαδημαϊκή κριτική και την έρευνα.

Ο Αγάπιος Λάνδος και η συνέχεια της Βυζαντινής ομιλητικής παράδοσης

Ο Αγάπιος Λάνδος ο Κρης ήταν ένας από τους δημοφιλέστερους συγγραφείς «ψυχωφελών» αναγνωσμάτων της περιόδου της Τουρκοκρατίας. Τα έργα του γνώρισαν ευρύτατη διάδοση ως λαϊκά βιβλία και ανατυπώθηκαν πολλές φορές στα ελληνικά τυπογραφεία της Βενετίας. Ολόκληρο το συγγραφικό έργο του Λάνδου ήταν στην ουσία διασκευαστικό, αφού και τα αγιολογικά έργα και οι ψυχωφελείς αφηγήσεις που συνέλεγε και εξέδιδε ήταν μεταφορά στη δημώδη γλώσσα παλαιότερων έργων ή σύνθεση από ιταλικές πηγές. Ένα από τα δημοφιλέστερα έργα του είναι το Κυριακοδρόμιο, συλλογή ομιλιών που ερμηνεύουν τις ευαγγελικές περικοπές κάθε Κυριακής του έτους (Βιβλίον καλούμενον Κυριακοδρόμιον ἤγουν διδαχαὶ καὶ ὁμιλίαι εἰς τὰς Κυριακὰς ὅλου τοῦ ἔνιαυτοῦ, Βενετία 1657). Το Κυριακοδρόμιο συνεχίζει τη Βυζαντινή παράδοση των Ομιλιῶν και συνδέεται στενά με το λεγόμενο Πατριαρχικό Ομιλιῶν II, το οποίο αποτέλεσε το άμεσο πρότυπό του. Το Πατριαρχικό Ομιλιῶν II σώζεται σε πλήθος χειρογράφων και αποδίδεται σε πολλούς πατριάρχες που έδρασαν ανάμεσα στον 12ο και τον 14ο αιώνα. Θέμα της ανακοίνωσης είναι η συγκριτική εξέταση του Κυριακοδρομίου και του Πατριαρχικού Ομιλιῶν, για να παρουσιαστεί ο τρόπος εργασίας του Λάνδου. Η σχέση μεταξύ των δύο έργων είναι στενή, αλλά δεν έχουμε να κάνουμε με πιστή μετάφραση. Ο Λάνδος μεταθέτει χωρία ομιλιῶν σε άλλες ομιλίες που κατά τη γνώμη του συγγενεύουν θεματικά, αναπτύσσει και επεξηγεί κάποιες έννοιες ή απλοποιεί σύνθετα νοήματα και ιστορικές πληροφορίες. Παράλληλα, αξιοποιώντας τις ρητορικές γνώσεις, εμπλουτίζει υφολογικά το κείμενο με σχήματα λόγου και προσδίδει προσωπικό χαρακτήρα, χωρίς να δεσμεύεται από το πρωτότυπο. Η ανακοίνωση θα παρουσιάσει κάποια χαρακτηριστικά παραδείγματα από τη διασκευαστική εργασία του Λάνδου για να καταδείξει τη δημιουργική αξιοποίηση μιας ομιλητικής παράδοσης εδραιωμένης από αιώνες.

«..από τα κόκκαλα βγαλμένοι»; Α. Κάλβος, Δ. Σολωμός, Ι. Ρίζος Νερουλός: Φαναριώτες και Επτανήσιοι στη δίνη της κρίσιμης επαναστατικής δεκαετίας 1820-1830

Στα πλαίσια διερεύνησης η οποία θα ιχνηλατούσε την πορεία της αναγέννησης των ελληνικών γραμμάτων στις αρχές του «ρομαντικού, βυρωνοκρατούμενου » 19ου αιώνα, υπο το πρίσμα της πολιτισμικής ιστορίας (Peter Burke, Isaiah Berlin), όσο κι αν ο χώρος δεν αποτελεί παρθένο έδαφος (βλ. για τις πιο πρόσφατες μελέτες, μεταξύ άλλων, εκείνες των Π. Μουλλά, Α. Πολίτη, Γ. Βελουδή, Δ. Αρβανιτάκη, Α. Γεωργαντά), άστοχο δεν θα ήταν να επανεξετασθούν οι σχέσεις τριών επιφανών εκπροσώπων της νεοελληνικής γραμματείας, μεταξύ τους αλλά και σε αντίστιξη με την ευρωπαϊκή διακίνηση των ιδεών – και των λογοτεχνικών δρωμένων– της εποχής, κυρίως τη γαλλική και την ιταλική, με τις οποίες και οι τρεις είχαν άμεση τριβή και εξοικείωση.

Ο στοχασμός, αφ' ενός, πάνω στην έννοια της ελληνικής παράδοσης, η πραγμάτωση αφ' ετέρου έργου λογοτεχνικών αξιώσεων κατα τη διάρκεια μιας δεκαετίας εκρηκτικών εξελίξεων για τις τύχες της οιονεί νεκραναστημένης Ελλάδας –και των συναφών ιδεολογημάτων της ελευθερίας, της αρετής, της εθνικής παιδείας και «αποκατάστασης»– αποτελούν κοινό παρονομαστή της σχεδόν ταυτόχρονης δράσης των δύο Επτανησίων ποιητών και του Φαναριώτη διπλωμάτη και λογίου ιστορικού της νεοελληνικής φιλολογίας, στοιχείου πρόσφορου για υπο νέους όρους προβληματισμό πάνω στη νοηματοδότηση του ίδιου του όρου της πολιτισμικής, και δή της «ελληνικής» παράδοσης.

Η παράλληλη μελέτη των αισθητικών αξιολογήσεων, δεδηλωμένων και υπολανθανουσών, η αντιπαράθεση των κριτικών επιλογών του Α. Κάλβου, του Δ. Σολωμού και του Ι. Ρίζου Νερουλού σε θέματα γλώσσας και καλλιτεχνικής δημιουργίας, η κατα συγχρονία και διαχρονία πρόσληψη του έργου τους, προσφέρουν την ευκαιρία, εν μέρει ακόμη ανεκμετάλλευτη, πέρα απο την καθεαυτό κατανόηση των προϊόντων της διανοίας τους, να καταβληθεί προσπάθεια για την ενδεδειγμένη ίσως εξακρίβωση του περιεχομένου του διαλεκτικού ζεύγους συνέχεια-ασυνέχεια στο λογοτεχνικό γίνεσθαι και τη διεύρυνση των γνώσεών μας για την «ποκίλη δράση των στοχαστικών προσαρμογών» στην αενάως ρευστή ανθρώπινη πραγματικότητα.

Συνέχειες ή ασυνέχειες στην κωμική γλώσσα; Ο ρόλος των πραγματολογικών μορίων στις (νεοελληνικές) μεταφράσεις της αρχαίας ελληνικής κωμωδίας

Ο Αριστοφάνης σε φέρνει αντιμέτωπο με μια ουσιαστική πρόκληση: πώς να μιλήσεις για το εδώ και το τώρα μέσα από ένα έργο που σφύζει από τη ζωή και τον παλμό μιας περασμένης και μακρινής εποχής και να κάνεις το κοινό να γελάσει; Πώς να αποδώσεις στα νέα ελληνικά τη γλώσσα του, κρατώντας τον ρυθμό της, την ένταση, την πυκνότητά της, τα ηχητικά της παιχνίδια και τους υπαινιγμούς της; Πρόκειται για ένα πρόβλημα γλωσσικής προσαρμογής το οποίο κάθε μεταφραστής (ή σκηνοθέτης) λύνει με δικό του τρόπο.

Η κωμική γλώσσα, εκτός άλλων, ξεχωρίζει και για τη συχνή χρήση επιφωνηματικών στοιχείων. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον στη μεταγλώττιση του λόγου των αρχαίων δραματουργών και κωμωδιογράφων παρουσιάζει η εμφάνιση πραγματολογικών μορίων (όπως το ντε και το ρε) χαρακτηριστικών για τη γλωσσική συμπεριφορά των σύγχρονων Ελλήνων τα οποία, όμως, πολλές φορές δεν έχουν ακριβή αντίστοιχα στο πρωτότυπο κείμενο. Μερικά από τα εν λόγω μόρια (ελληνικής ή τουρκικής προέλευσης) εμφανίζονται και σε άλλες βαλκανικές γλώσσες και προστίθενται στις αντίστοιχες μεταφράσεις αρχαίων ελληνικών κωμωδιών. Η παρούσα μελέτη ερευνά τη συγκεκριμένη αυτή μεταφραστική στρατηγική και εστιάζει στον ρόλο των εκ πρώτης όψεως «προστιθέμενων» στις νεοελληνικές και τις βουλγαρικές μεταφράσεις αρχαίων θεατρικών έργων πραγματολογικών μορίων. Επιπλέον, γίνεται σύγκριση με σχετικές μεταφραστικές λύσεις σε αγγλικές και γαλλικές μεταφράσεις, δηλαδή σε γλώσσες στις οποίες δεν υπάρχουν αντίστοιχα μόρια.

Συνέχειες και ασυνέχειες στις εκπαιδευτικές απόψεις του Αδ. Κοραή

Ο Αδαμάντιος Κοραής, ένα από τα λαμπρότερα πνεύματα του ελληνικού Διαφωτισμού και επίσημα αναγνωρισμένος ως “Διδάσκαλος του Γένους” θεωρούσε την παιδεία ως ακρογωνιαίο λίθο πρώτα για την απελευθέρωση και κατόπιν για την ευημερία των Ελλήνων. Συχνά μέσα στα πλαίσια του τεράστιου συγγραφικού του έργου διατύπωσε πολλές - και λεπτομερείς μάλιστα - απόψεις για το περιεχόμενο, τις μεθόδους και τη γλώσσα της εκπαίδευσης που θα εξυπηρετούσε αυτούς τους σκοπούς.

Αν εξετάσουμε προσεκτικά τα κείμενα αυτά του Κοραή νομίζω ότι μπορούμε να διαπιστώσουμε μια διπλή τάση του συγγραφέα: αφ’ ενός την προσπάθειά του να εδραιώσει μια συνέχεια με τη γραμματεία και τις αξίες της αρχαίας Ελλάδας, αφ’ετέρου να πάρει μια απόσταση από τις τρέχουσες κατά την εποχή του εκπαιδευτικές συνήθειες ως προς τις θεματικές, τις γλωσσικές και τις μεθοδολογικές επιλογές.

Στην ανακοίνωσή μου προτείνω να προβώ σε μια τεκμηριωμένη ανάλυση αυτών των συνεχειών και των ασυνεχειών στις εκπαιδευτικές απόψεις του μεγάλου αυτού στοχαστή, απόψεις που μπορεί να αποδειχτούν πάντα ενδιαφέρουσες όσον αφορά τους στόχους που πρέπει να εξυπηρετεί η παιδεία και τους πιθανούς τρόπους πραγμάτωσής τους.

Ο Νικόλαος Λούντζης μεταφραστής του Hegel. Ποιητική, Ιδεαλισμός και πολιτισμική κινητικότητα

Με την εργασία μου επιχειρώ να απαντήσω στο κεφαλαίωδες για τις σολωμικές σπουδές ερώτημα γύρω από τους όρους και τις συνθήκες που επέτρεψαν και καθόρισαν την επικοινωνία του Διονύσιου Σολωμού με την φιλοσοφία του Hegel. Η επικοινωνία αυτή κατέστη δυνατή με τη μεσολάβηση ιταλικών μεταφράσεων που πραγματοποίησε για χάρη του ποιητή ο Ζακύνθιος λόγιος Νικόλαος Λούντζης. Μέρος των μεταφράσεων αυτών σώζεται σήμερα σε 25 χειρόγραφους κώδικες εκ των οποίων 24 φυλάσσονται στο Μουσείο Σολωμού στη Ζάκυνθο και ένας στην Εθνική Βιβλιοθήκη. Η αναγκαιότητα επανεξέτασης των χειρογράφων υπαγορεύθηκε από τα πολλά ερωτήματα που άφηναν αναπάντητα οι παλαιότερες μελέτες και από άλλα που προέκυψαν έκτοτε. Η ψηφιοποίηση του corpus των μεταφράσεων αποτέλεσε το πρώτο βήμα μιας ερευνητικής πορείας που βαίνει προς την ολοκλήρωσή της και φιλοδοξεί με τα συμπεράσματά της να συμβάλει στην ορθότερη κατανόηση της σολωμικής δεξίωσης του ιδεαλισμού.

Αν τα μεγάλα μεταφραστικά προγράμματα προκύπτουν, όπως υποδεικνύει η πολυσυστημική θεωρία, ως απόκριση στις ζητήσεις ενός συστήματος υποδοχής ακόμη αδιαμόρφωτου, περιφερειακού και ιστορικά μεταίχμιακού, που σηματοδοτεί τις περισσότερες φορές σημεία καμπίης ή χάσματα, τότε το νεοελληνικό παράδειγμα είναι ένα από τα πλέον χαρακτηριστικά πεδία εφαρμογής του διατυπωμένου από τον Even-Zohar σχήματος. Η επικοινωνία του Σολωμού με τον θεωρητικό κυρίως λόγο του ρομαντισμού και του ιδεαλισμού, διαμεσολαβημένη από το τεράστιο μεταφραστικό έργο του Λούντζη, συνιστά, εντός του ίδιου παραδείγματος και σε σχέση με το παραπάνω σχήμα, μια εξαιρετική περίπτωση συγκλίσεων και αποκλίσεων. Η ανάλυση του περιεχομένου των χειρογράφων με τα εργαλεία της περιγραφικής μεταφρασεολογίας επικεντρώνεται στην χαρτογράφηση του μεταφραστικού habitus του Λούντζη ως προς την απόδοση των κυριότερων όρων της εγγελιανής φιλοσοφίας. Παρακολουθείται το διαγλωσσικό ταξίδι των ιδεών, η μεταμόρφωσή τους και η εννοιολογική ευελιξία τους εντός των νέων γλωσσικών και πολιτισμικών συμφραζομένων σύμφωνα με τη θεωρία της πολιτισμικής κινητικότητας. Τα μεταφράσματα που αντιμετωπίστηκαν από την μέχρι σήμερα έρευνα μονάχα ως τεκμήρια των σολωμικών ζητήσεων προσεγγίζονται τώρα για πρώτη φορά ως τεκμήρια διαγλωσσικών πολιτισμικών μεταφορών. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις πολιτισμικές σπουδές προκύπτει από την διαπίστωση ότι το corpus αυτό αποτελεί μια ιδιόζουσα περίπτωση «τριγωνικής πολιτισμικής μεταφοράς» (Γερμανία-Ιταλία-Ελλάδα) που προσφέρει μια νέα οπτική γωνία σ' αυτό το έτσι κι αλλιώς ελάχιστα ερευνημένο πεδίο.

Μια (ανα)καταγραφή (του δόγματος Ζντάνοφ) στην περιοχή της λογοτεχνίας. Η ιστορία μιας πρόσληψης

Στο σύνθετο, και εν πολλοίς δυσμενές, πολιτικό και κοινωνικό μεσοπολεμικό σκηνικό, η διάψευση των ιδανικών αποτυπώνεται και αντιμετωπίζεται ευρύτερα πολιτισμικά, πιο συγκεκριμένα στην περιοχή της λογοτεχνίας ακολουθώντας δύο βασικούς δρόμους: ο αστισμός επιβάλλει το αστικό μυθιστόρημα, ενώ στον αντίποδα ο σοσιαλισμός εμβαπτίζει το ρεαλισμό με τα συστατικά εκείνα στοιχεία που προσδοκά να τον καθιερώσουν. Η αφήγηση στο σοσιαλιστικό ρεαλισμό, εκκινεί και νοηματοδοτείται από το φαντασιακό, όπως πάντα στη λογοτεχνία υπό την προϋπόθεση να μην παρασιτεί εκεί ο ιντιβιντουαλισμός, αλλά η αφήγηση οφείλει να προικοδοτείται από την μαρξιστική θεώρηση και να υπηρετεί τις προδιαγραφές για την ανάδειξη της προλεταριακής λογοτεχνίας. Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός δε θα μπορούσε να είχε γεννηθεί ακέφαλος και κολοβός, αλλά έπρεπε να τοποθετηθεί απέναντι αλλά και εντός ενός ολιστικού σχήματος ερμηνείας της ιστορίας λαμβάνοντας υπόψη και τη δική του ιστορικότητα, όπου θα τοποθετούνταν και οι αριστεροί συγγραφείς. Ουσιαστικά, αυτό που αναδείχτηκε ήταν η ανάγκη μιας μαρξιστικής ιστορίας της λογοτεχνίας και η ρήξη με τον καθιερωμένο κανόνα.

Κάθε ιδεολογία για να αναπτυχθεί αρχικά, και να αναδειχθεί σε δεσπόζουσα εντός του πολιτισμικού πεδίου εν συνεχεία, οφείλει να εμπλακεί στους υπάρχοντες θεσμούς και να αποκτήσει τρόπους προβολής και αυτοκαθιέρωσης. Η επιβολή ενός αριστερού λογοτεχνικού κανόνα γίνεται ανταποδοτική, εφόσον δημιουργεί τους όρους πρόσληψης της αριστερής λογοτεχνικής παραγωγής. Η Μέλπω Αξιώτη, εμπλέκεται σε αυτό το δίκτυο των ιδεών και γράφει το δοκίμιό της Μία καταγραφή στην περιοχή της λογοτεχνίας το 1953 επιχειρώντας τη χαρτογράφηση των ελληνικών γραμμάτων υπό την αριστερή προοπτική, με εργαλεία τα οποία ανέδειξε και επέβαλε ο Αντρέι Ζντάνοφ. Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να αναδειχθεί η λιγότερο ή περισσότερο δημιουργική ανάπτυξη της γραμμής του Ζντάνοφ και η πρόσληψή του στην Καταγραφή της Μέλπω Αξιώτη. Ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός, άλλωστε, αποτελεί πνευματικό τέκνο του Ζντάνοφ, του οποίου οι παρεμβάσεις στο χώρο των ρωσικών γραμμάτων είχαν ταχεία πρόσληψη στα εν Ελλάδι δρώμενα με άμεσες μεταφράσεις σε έκτακτο τεύχος των Νέων Πρωτοπόρων (1934) και στο Ριζοσπάστη (1946).

«Βλέποντας την κρίση ως ευκαιρία»: χρήση και κατάχρηση ωφελμιστικών επιχειρημάτων στην σύγχρονη ελληνική πολιτική και οικονομική κρίση

Από την αρχή της ελληνικής οικονομικής και πολιτικής κρίσης τον Μάρτιο του 2010, πολλά επιχειρήματα έχουν διατυπωθεί με ποικίλους τρόπους και από πολλά διαφορετικά δημόσια πρόσωπα (πολιτικούς, δημοσιογράφους, λογοτέχνες, πανεπιστημιακούς) με σκοπό να δικαιολογήσουν την εφαρμογή νεοφιλελεύθερων οικονομικών πρακτικών στην ελληνική κοινωνία. Τα επιχειρήματα αυτά έχουν διαφοροποιηθεί στη ρητορική τους, την δικαιολόγηση και την πηγή προέλευσής τους. Αρκετά από τα επιχειρήματα αυτά στηρίζονται σε φιλοσοφικές προκείμενες, επιχειρώντας να προσφέρουν μία ηθική δικαιολόγηση της κρίσης και της κατάστασης που βρισκόμαστε σήμερα. Στόχος μου στη μελέτη αυτή είναι να επικεντρωθώ στη ρητορική των επιχειρημάτων αυτών, και ειδικότερα στο είδος των επιχειρημάτων που κάνουν έμμεση χρήση ηθικών κανονιστικών θεωριών (και κυρίως χρήση του ωφελμιστικού επιχειρήματος), προσπαθώντας να θεμελιώσουν ηθικά την ανάγκη εφαρμογής νεοφιλελεύθερων πρακτικών, και να καταδείξω την μη εγκυρότητά τους.

Η θεωρία της συνεπειοκρατίας (consequentialism), της οποίας η πιο γνωστή εκδοχή είναι αυτή της ωφελμιστικής θεωρίας (utilitarianism), υποστηρίζει ότι έχουμε ηθική υποχρέωση να πράττουμε πάντοτε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να παράγουμε τις καλύτερες δυνατόν συνέπειες. Πράγματι, ο ωφελμισμός, η πιο ονομαστή μορφή συνεπειοκρατικής θεωρίας, υποστηρίζει ότι οφείλουμε να προσπαθούμε να μεγιστοποιούμε την ωφελιμότητα για το μεγαλύτερο δυνατό μέρος του πληθυσμού, να επιλέγουμε, δηλαδή, την περίπτωση που θα δημιουργήσει «τη μεγαλύτερη δυνατόν ευτυχία για το μεγαλύτερο αριθμό». Οφείλουμε δηλαδή να πράττουμε οτιδήποτε θα συμβάλλει στην προώθηση της μεγαλύτερης ευτυχίας για τον μεγαλύτερο αριθμό. Σύμφωνα με την «αρχή της μεγαλύτερης ευτυχίας» (greater happiness principle), οι πράξεις μας είναι ηθικώς ορθές υπό την προϋπόθεση ότι συμβάλλουν στην μεγιστοποίηση «της μεγαλύτερης ευτυχίας του μεγαλύτερου αριθμού». Επίσης, υποστηρίζουν την πλήρη ισότητα: «ο καθένας να μετράει ως ένας και όχι περισσότερο από ένας». Ενδέχεται, φυσικά, να διαφωνούμε σχετικά με το τι σημαίνει να μεγιστοποιούμε τη μεγαλύτερη ευτυχία του μεγαλύτερου αριθμού και επιπλέον ενδεχομένως να μην είμαστε σίγουροι για το πώς αυτή θα πρέπει να επιτευχθεί. Κατά τη γνώμη μου, όπως προσπαθώ να αποδείξω στη μελέτη αυτή, πολλά από τα επιχειρήματα «ωφελμιστικού τύπου», που έχουν πρόσφατα χρησιμοποιηθεί στην ελληνική πολιτική ζωή, υποστηρίζουν πως «πρέπει να δούμε την κρίση ως ευκαιρία» ή «πως κάτι καλύτερο θα προκύψει αν υποφέρουμε τώρα», (χρησιμοποιούν δηλ., ανάμεσα σε άλλα παρόμοια, και το επιχείρημα υπέρ των μελλοντικών γενεών σύμφωνα με το οποίο έχουμε χρέος να προστατεύουμε τις μελλοντικές γενιές ακόμη και αν θα πρέπει στον παρόντιό χρόνο να κάνουμε μεγάλες θυσίες), αλλά στην πραγματικότητα αποτελούν επιχειρήματα του λεγόμενου «αρνητικού ωφελισμού», αφού δεν μεγιστοποιείται η ευτυχία, αλλά αντιθέτως αυξάνονται η δυστυχία και ο πόνος χωρίς κάποια πραγματική προοπτική βελτίωσης για το μέλλον. Σε κάθε περίπτωση, το επιχείρημα υπέρ των μελλοντικών γενεών είναι προβληματικό, όπως επιχειρώ να δείξω στη μελέτη αυτή. Επίσης, υποστηρίζω πως τα υπόλοιπα ωφελμιστικά επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται από τους μνημονιακούς υποστηρικτές υπόκεινται στην ίδια κριτική που έχει ασκηθεί κατά καιρούς στην ωφελμιστική θεωρία εν γένει.

Εισαγωγή και διάδοση της Αλληλοδιδασκτικής Μεθόδου στα σχολεία της Ηπείρου το 19ο αιώνα

Με την ανακοίνωσή μου θα επιχειρήσω να αναλύσω κοινωνικές, πολιτικές και κυρίως εκπαιδευτικές υποδομές του Ηπειρωτικού χώρου κατά την περίοδο που αυτός υποδέχεται και αξιοποιεί το αλληλοδιδασκτικό σύστημα εκπαίδευσης (19ος αι.). Αναδεικνύονται ζητήματα και προβλήματα που σχετίζονται με το ρήγμα που αυτό επέφερε στο παλαιό σύστημα εκπαίδευσης, στο σύστημα δηλαδή εμπειρικών μεθόδων εκπαίδευσης που μέχρι τότε κυριαρχούσαν στον ευρωπαϊκό και στον ελληνικό χώρο (περίοδος παλαιού πολιτικού και κοινωνικού καθεστώτος). Συγκεκριμένα, επιχειρείται η ανάδειξη των συνθηκών εισχώρησης, διάδοσης και επικράτησης της αλληλοδιδασκτικής μεθόδου στον Ηπειρωτικό χώρο στο πλαίσιο της τρέχουσας εκπαιδευτικής του παράδοσης, καθώς ευρύτατα στον ελληνικό χώρο κυριαρχούσε η αντίληψη ότι οι νέες αυτές εκπαιδευτικές πρακτικές θα βοηθούσαν ώστε να καταστούν αυτές ένας από τους συντελεστές προαγωγής κοινωνικής και πολιτικής αλλαγής.

Το κείμενο διαρθρώνεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη προβαίνει σε μια αδρομερή προσέγγιση του φαινομένου της εισαγωγής, διάδοσης και καθιέρωσης του αλληλοδιδασκτικού συστήματος εκπαίδευσης στην ενιαία Ήπειρο τον 19ο αιώνα και η δεύτερη στην αξιολόγηση της νέας μεθόδου από τους εισηγητές της στην Ήπειρο, στις αντιδράσεις που αυτή προκάλεσε από πρόσωπα και φορείς της κοινωνίας και τέλος στην επικράτηση της αλληλοδιδασκτικής εμπειρίας στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Θα δειχθεί ότι η περίοδος των εξήντα περίπου χρόνων αλληλοδιδασκτικής εμπειρίας άνοιξε νέους ορίζοντες στη νεοελληνική εκπαίδευση και ότι η επιτυχία αυτή του συστήματος είναι δυνατόν να αποδοθεί στην ενεργό συμμετοχή και κινητοποίηση μεγάλου μέρους του κοινωνικού σώματος, το οποίο με συνειδητές επιλογές του εκδήλωσε διάθεση για εκσυγχρονισμό και ανανέωση των εκπαιδευτικών δομών στην περιοχή του. Επίσης επιχειρείται να αναδειχθεί ότι η περίοδος αυτή ουσιαστικά γεφύρωσε τον παλαιότερο με το νεότερο κόσμο, κατοχυρώνοντας τη φιλελεύθερη πορεία του ελληνικού έθνους-κράτους.

Ο συγκρητικός λόγος της αρχαιότητας στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Ο περιοδικός τύπος του 19ου αιώνα χαρακτηρίζεται από μια διττή στροφή προς την αρχαιότητα και προς τη νεωτερική ευρωπαϊκή σκέψη. Το ενδιαφέρον για τα αρχαία κείμενα εκφράζεται μέσω ενός συνεχούς διαλόγου για τη σχέση μεταξύ αρχαίας και νεώτερης παράδοσης, καθώς και μέσω μεταφράσεων, διασκευών και κριτικών εκδόσεων. Σε σχέση με την ευρωπαϊκή λογοτεχνία οι μεταφράσεις κατέχουν κεντρικό ρόλο στη διαδικασία πολιτισμικών μεταφορών, ενώ αδιάλειπτος είναι ο προβληματισμός για τη θέση του έθνους και του νεοσύστατου κράτους μεταξύ Ανατολής και Δύσης.

Αυτές οι διαδρομές πολιτισμικής επαφής δεν είναι παράλληλες, αλλά τέμνονται σε τέτοιο βαθμό και έκταση που συχνά καταλήγουν σε ένα κοινό συγκρητικό λόγο μέσω του οποίου το αρχαιοελληνικό παρελθόν περνά μέσα από το φίλτρο της Ευρώπης, και αντίστροφα, η ευρωπαϊκή σκέψη και λογοτεχνία έρχονται να συγχρονιστούν με τη συζήτηση για τα αρχαία κείμενα. Τα όρια μεταξύ του οικείου και του ξένου γίνονται συχνά δυσδιάκριτα, ενώ το παρελθόν προσεγγίζεται μέσα από την επαφή, αλλά και το όραμα του ευρωπαϊκού μέλλοντος.

Η παρουσίαση αυτή θα επικεντρωθεί στην αρχαιοελληνική έννοια του πολιτικού επιχειρώντας να καταδείξει τα πεδία στα οποία συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις διαμορφώνονται στο πλέγμα των σχέσεων μεταξύ της αρχαιότητας, της ευρωπαϊκής και της ελληνικής νεωτερικότητας. Κύριο χαρακτηριστικό αυτών των σχέσεων είναι η μη γραμμική χρονικότητα που χαρακτηρίζει τον συγκρητικό λόγο. Ο διαμεσολαβητικός χαρακτήρας της Ευρώπης δεν έρχεται να επιβληθεί στον νεοελληνικό λόγο δημιουργώντας μια δευτερογενή νεωτερική σχέση με την αρχαία παράδοση, μια νεωτερικότητα της περιφέρειας που διατυπώνει ‘με καθυστέρηση’ τις πολιτισμικές της γενεαλογίες. Αντιθέτως, ο περιοδικός τύπος έρχεται να αμφισβητήσει την ίδια την αντίθεση μεταξύ κέντρου και περιφέρειας ως προς τον αρχαίο κόσμο και να καταδείξει τις πολλαπλές κατευθύνσεις των διαδρομών που πλάθουν τη σχέση μεταξύ ελληνικής αρχαιότητας και ευρωπαϊκής νεωτερικότητας, συμπεριλαμβανομένης της ελληνικής. Η αμφισβήτηση αυτή θέτει τους όρους για τη συζήτηση μιας διαπολιτισμικής, συγκρητικής έννοιας της νεωτερικότητας, στο πλαίσιο της οποίας η νεοελληνική πρόσληψη της αρχαιότητας αρθρώνει τις ρήξεις και ασυνέχειες που χαρακτηρίζουν την ίδια την ευρωπαϊκή νεωτερικότητα καθώς και τη σχέση της με το αρχαιοελληνικό παρελθόν.

Επίγονοι του Γιουβενάλη ή του Ορατίου; Ο Λασκαράτος, ο Ροΐδης και η σάτιρα του 19ου αιώνα

Στο πλαίσιο της αναζήτησης των ιδεολογικών μετασχηματισμών κατά το δέκατο ένατο αιώνα στην Ελλάδα, οι περιπτώσεις του Α. Λασκαράτου και του Εμ. Ροΐδη είναι αποκαλυπτικές των νέων τάσεων που εμφανίζονται στο νεοσύστατο ελληνικό βασίλειο, αλλά και ενδεικτικές της ρήξης που σημείωσαν οι ιδέες τους με το περιοριστικό θρησκευτικό και κοινωνικό κατεστημένο της εποχής τους. Σε αντίθεση με το συντηρητισμό που αναγκάστηκαν να επιδείξουν οι Φαναριώτες της πρωτεύουσας (Ραγκαβής, αδελφοί Σούτσοι) στην προσπάθειά τους να προσαρμοστούν στα δεδομένα μιας νεοσύστατης κοινωνίας, οι δύο συγγραφείς συγκρούστηκαν ανοικτά και κατά μέτωπο με τα κακώς κείμενα της εποχής τους. Ειδικότερα, ο Λασκαράτος επιχείρησε να αναδιαμορφώσει τα κοινωνικά ήθη και άσκησε στηλιτευτική κριτική στις θρησκευτικές προκαταλήψεις και στην πολιτική ζωή της τοπικής νησιωτικής κοινωνίας στην οποία ζούσε. Στα Μυστήρια της Κεφαλονιάς (1856) με το δηκτικό του λόγο σατίρισε τις αδυναμίες της επτανησιακής κοινωνίας, καυτηρίασε τη στενομυαλιά των συγχρόνων του και οριοθέτησε τον ριζοσπαστισμό των διδασχών του στην αμείλικτη κριτική που άσκησε, αδιαφορώντας για την καθεστηκυία τάξη πραγμάτων. Αυτή η τολμηρή συμπεριφορά τού χάρισε μια θέση ανάμεσα στους πρωτοπόρους σατιρικούς στην Ελλάδα σε ό,τι σχετίζεται με τη θρησκευτική και την κοινωνική ανανέωσή της κατά τη διάρκεια του δέκατου ένατου αιώνα. Η αποτελεσματικότητα της σάτιράς του αποδεικνύεται εν μέρει και από το γεγονός ότι η Εκκλησία τον αφόρισε επικαλούμενη την «προοδευτικότητα» και τη διαφορετικότητα των απόψεων του. Παρόμοια ήταν και η περίπτωση του Ροΐδη, ο οποίος εκκινώντας από διαφορετική αφετηρία και όντας περισσότερο προσανατολισμένος στην Ευρώπη των Φώτων και του Ρομαντισμού, επιχείρησε στην, αφορισμένη από την Ιερά Σύνοδο, Πάπισσα Ιωάννα του (1866) να σατιρίσει ό,τι ήταν δυνατόν να προκαλέσει το γέλιο, είτε κρυβόταν κάτω από το ράσο κάποιου μοναχού είτε κάτω από τον τρίβωνα κάποιου φιλοσόφου. Στο άρθρο αυτό θα αναζητηθούν οι πολιτικές, θρησκευτικές και κοινωνικές συνισταμένες της σκέψης των δύο συγγραφέων, σε μία απόπειρα να αποτυπωθούν οι μεταξύ τους συγκλίσεις και αποκλίσεις καθώς και η ρήξη τους με το λογοτεχνικό κανόνα της εποχής τους.

«Ποιώντας» στο «περιθώριο»: Η ρήξη της μεταπολεμικής γενιάς με τη γενιά του '30 και την κριτική μέσα από το «ψευδορεαλιστικό» πρίσμα της Φανταστικής περιπέτειας του Αλέξανδρου Κοτζιά

Το 1963 ξεσπά μέσα από τις σελίδες της Μεσημβρινής μια ορμητική διαμάχη ανάμεσα σε εκπροσώπους της γενιάς του '30 και της μεταπολεμικής γενιάς. Τη σύγκρουση πυροδοτεί η πολύκροτη συνέντευξη του Ηλία Βενέζη στην ίδια εφημερίδα, στην οποία ο ίδιος υποστηρίζει μεταξύ άλλων ότι η μεταπολεμική γενιά «έδωσε ό,τι είχε να δώσει». Για τη γενιά του '30, με αφορμή τη συνέντευξη ενός εκπροσώπου της, που επέφερε πάμπολλες αντιδράσεις και από τα δύο «στρατόπεδα», ο Αλέξανδρος Κοτζιάς, όντας συντάκτης της Μεσημβρινής, τοποθετείται σε άλλο έντυπο, κάνοντας λόγο για «εκτρωματικό φαινόμενο». Δεν παύει ποτέ να υποστηρίζει σθεναρά την τολμηρή για την εποχή άποψη, υπογραμμίζοντας συνεχώς τη διάσταση ανάμεσα στα μυθιστορήματα του πλαστού κοσμοπολιτισμού της γενιάς του '30 και σε εκείνα της μεταπολεμικής γενιάς, τα οποία απεικονίζουν ρεαλιστικά τον πολιτικοκοινωνικό διχασμό.

Ως κριτικό τον Κοτζιά ενδιαφέρει η συγκρότηση ενός στέρεου και ισορροπημένου σχήματος για τη νεοελληνική λογοτεχνία και η πρόσληψή της. Στο καθιερωμένο από την παραδοσιακή κριτική σχήμα αντιτάσσει ένα άλλο, όπου ειδικότερα η γενιά του '30 δεν έχει την εξέχουσα θέση μιας πεφωτισμένης ομάδας, αλλά αποτελεί τρόπον τινά μια ομάδα πεζογράφων και κριτικών, οι οποίοι με έπαρση και αυτοπροβολή δημιούργησαν και συντήρησαν ένα μύθο. Το «μύθο» αυτό ο Κοτζιάς επανειλημμένα επιχειρεί να καταρρίψει, υποστηρίζοντας ότι η πεζογραφία τουλάχιστον του μεσοπολέμου -καθιστώντας σαφή τη διάκριση ανάμεσα στους ανανεωτές του λόγου ποιητές της γενιάς του '30 και τους υπερεκτιμημένους πεζογράφους της- δεν κατάφερε να κληροδοτήσει μεγάλα έργα, καθώς απέτυχε να ανταποκριθεί στις προϋποθέσεις ενός γνήσιου μυθιστορήματος, εκείνων δηλαδή της δημιουργίας ελληνικών ανθρώπινων τύπων σε έναν «ελληνοφανή» χώρο με «ελληνοφανή» κοινωνικοπολιτικά συμφραζόμενα, προϋποθέσεις στις οποίες οι μεταπολεμικοί πεζογράφοι ωστόσο ανταποκρίθηκαν υποδειγματικά. Η μεταπολεμική γενιά όμως, δεν βιώνει μόνο τη ρήξη λογοτεχνικών και άλλων αξιών με τους προκατόχους της, αλλά και εκείνη που δημιουργείται ανάμεσα στην ίδια και την αριστερή κριτική, ευρισκόμενη έτσι εν μέσω δυο συγκρουσιακών πεδίων, τα οποία την κρατούν, σύμφωνα με τον Κοτζιά, σταθερά στο «περιθώριο».

Αυτή τη διπλή ή πολλαπλή ασυνέχεια ο Κοτζιάς δεν την προβάλλει μόνο στα κριτικά του κείμενα και δοκίμια, αλλά τη μεταφέρει σε ένα κορυφαίο για τη νεοελληνική λογοτεχνία έργο, αλλά και ένα άρτιο, σύμφωνα με τον ίδιο ως κριτικό, μυθιστόρημα. Στη Φανταστική Περιπέτεια ο Αλέξανδρος Κοτζιάς ποιεί σε έναν αμιγή λογοτεχνικά νεοελληνικό χώρο «ψευδορεαλιστικά» επεισόδια με πιθανοφανείς ελληνικούς χαρακτήρες, τα οποία καθρεφτίζουν μεταξύ άλλων μια σαφέστατα ελληνική κατάσταση: τη βαθιά ρήξη που λαμβάνει μεταπολεμικά χώρα στο λογοτεχνικό πεδίο, της μεταπολεμικής γενιάς με τη γενιά του '30 αφενός και με την κριτική αφετέρου.

Ο νεοπαγής θεσμός των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων: μία απόπειρα θεσμικής αλλαγής στην ελληνική εκπαίδευση

Με τον νόμο 3966/2011 εισάγεται στην ελληνική εκπαίδευση ο θεσμός των «Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων». Ο θεσμός έτυχε θετικής αποδοχής από τα ΜΜΕ και την κοινή γνώμη και χαιρετίστηκε ως ένα σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της ποιοτικής αναβάθμισης του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Το όλο εγχείρημα συνδέθηκε εξ αρχής με τον παλαιότερο και κατηγορημένο από το 1985 θεσμό των «Πρότυπων Σχολείων», και με την επιδίωξη και ενθάρρυνση της μαθητικής αριστείας. Από την άλλη πλευρά, εκφράστηκαν από μερίδα του εκπαιδευτικού κόσμου σοβαρές επιφυλάξεις, που αφορούν όχι μόνο στις πρακτικές δυσχέρειες εφαρμογής του νέου νομοθετικού πλαισίου – ιδιαίτερα στην παρούσα δυσμενή οικονομική συγκυρία – αλλά και στις ίδιες τις παιδαγωγικές αρχές και στην εκπαιδευτική φιλοσοφία που τα Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία υπηρετούν. Εξαιρετικά ενδιαφέρον για τη μελέτη του θέματός μας είναι το κείμενο που δημοσιεύτηκε από το Υπουργείο Παιδείας ως βάση προβληματισμού για τη δημόσια διαβούλευση που προηγήθηκε της ψήφισης του σχετικού νόμου. Η επισήμανση της αντίφασης που συνιστά ο συνδυασμός των προσδιορισμών «Πρότυπα» και «Πειραματικά» στον τίτλο των εν λόγω σχολείων έρχεται και επανέρχεται ως μόνιμη επωδός των παρεμβάσεων και των κρίσεων που διατυπώνουν οι συμμετέχοντες στον δημόσιο διάλογο. Επιχειρούμε, μέσα από τη μελέτη των κανονιστικών διατάξεων, των απόψεων των εμπλεκομένων (πολιτικών και διοικητικών ιθυνόντων, εκπαιδευτικών φορέων, διδασκόντων, μαθητών, γονέων κ.α.) και των μετρήσιμων αποτελεσμάτων, να εξετάσουμε την παρούσα κατάσταση και τις προοπτικές των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων, και κυρίως να απαντήσουμε στο ερώτημα εάν ο νέος θεσμός αποτελεί μείζονα θεσμική αλλαγή που μεταμορφώνει το εκπαιδευτικό τοπίο ή επουσιώδη παρέμβαση που εν πολλοίς παραμένει στο επίπεδο των διακηρύξεων. Η ίδρυση και η μέχρι σήμερα λειτουργία των Πρότυπων Πειραματικών Σχολείων είναι η πιο πρόσφατη απόπειρα «μεταρρύθμισης» στα ελληνικά εκπαιδευτικά πράγματα – τουλάχιστον στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση – και από την άποψη αυτή η ενδελεχής εξέταση όλων των παραμέτρων της μπορεί να συμβάλει γενικότερα στη μελέτη του τρόπου με τον οποίο η σύγχρονη ελληνική κοινωνία και ο εκπαιδευτικός κόσμος αντιμετωπίζουν και εφαρμόζουν τις θεσμικές αλλαγές.

Modern Greek at tertiary level: Applying innovative methods of effective assessment and delivery online

Australia has actively shown a considerable desire to preserve its community languages as part of its cultural and linguistic diversity. However, it can be difficult to generate sufficient numbers to sustain the provision of a specific language course in any one location. As a result some university language programs are under threat due to small enrolments. Traditional university language programs are being further challenged by the movement towards new models of delivery incorporating online and blended learning. It is only by recognising these challenges and adopting new approaches to languages in our universities that the provision of diverse language programs necessary for contemporary Australia will be possible.

The Logos Australian Centre for Hellenic Language and Culture was established at Flinders University in South Australia in 2011. Promotion and preservation of Greek language and culture is the focus of the centre which is funded by the South Australian Government with support from the Greek Government. The centre is enhancing the delivery of Modern Greek and enabling a wider delivery of this small enrolment language by developing online content and an effective model for delivery via synchronous and asynchronous technologies.

Having identified assessment as a complex issue within our Modern Greek topics we are currently working towards implementing an online assessment strategy based on the principles of authentic assessment. The functionality provided by synchronous online environments greatly enhances opportunities for authentic online assessment of speaking in particular. This paper describes our implementation of a dynamic authentic assessment strategy based on continual engagement and participation in synchronous online speaking activities.

Virginia López Recio

Η ελληνική σκηνή στη Δικτατορία των Συνταγματαρχών: Αλλαγές στο ρεπερτόριο και λογοκρισία

Η ανακοίνωσή μας έχει ως σκοπό να μελετήσει αφενός την αισθητική και θεματική αλλαγή στο παραστασιολόγιο της επταετίας 1967-1974 και αφετέρου να καταγράψει την αλλαγή που σημειώνεται στο ρεπερτόριο που παρουσιάζεται στην ελληνική θεατρική σκηνή κατά τη διάρκεια της Δικτατορίας των Συνταγματαρχών. Επίσης, μέσα στους στόχους της ανακοίνωσής μας είναι να σκιαγραφήσει τον αντιστασιακό ρόλο που παίζουν ορισμένα μεταφρασμένα έργα τα οποία ανεβαίνουν στη σκηνή εκείνη ακριβώς την περίοδο, με σαφή πρόθεση να ξεγελάσουν τους λογοκριτικούς μηχανισμούς του δικτατορικού καθεστώτος.

Η αναδιήγηση μιας παλιάς ιστορίας: *Φραντζέσκα ντα Ρίμινι* (1922) του Διονύσιου Κόκκινου

Η τραγική ερωτική ιστορία της Φραντζέσκας του Ρίμινι (1255 - περ. 1285) και του εραστή της Πάολο Μαλατέστα (γνωστού και ως Paolo il Bello) αποτελεί το θέμα αυτού του μυθιστορήματος του Διον. Κόκκινου (το έργο εκδίδεται με το ψευδώνυμο «Τζιοβάννι Κιέζε» στη σειρά «Εκλεκτά Έργα», αρ. 156, του Γ. Βασιλείου). Οι πολυάριθμες αναπαραστάσεις της, λογοτεχνικές – ήδη από τη δαντική Θεία Κωμωδία (Κόλαση 5.73-142) και τους σχολιαστές της (ανάμεσά τους και ο Boccaccio) –, μουσικές (Tchaikovsky, G. Rossini, S. Rachmaninoff) και εικαστικές (από τις πιο γνωστές ανάμεσά τους αυτές του A. Rodin, του Ingres και του Rossetti) υποδεικνύουν τη λειτουργία της ως κοινής (παρά τις επιμέρους διαφοροποιήσεις της) πολιτισμικής εικόνας της οποίας η αναγνωρισιμότητα και η δημοφιλία μπορούν ίσως να συγκριθούν με του Ρωμαίου και της Ιουλιέτας ή του Λάνσελοτ και της Γκουίνεβιρ.

Σκοπός μου στην ανακοίνωση αυτή είναι να διερευνήσω τους όρους αναδιήγησης αυτής της παλιάς ιστορίας από τον Διον. Κόκκينو. Μένοντας μακριά από την ιδεολογικά «συντηρητική» δαντική εκδοχή, που θέλει τους δύο εραστές να τιμωρούνται στον δεύτερο κύκλο της Κόλασης για το αμάρτημα της φιληδονίας, ο Κόκκινος ακολουθεί την εκδοχή του Boccaccio και της «νομιμοποίησης» των δύο εραστών, στη γραμμή των νέων αισθητικών αναζητήσεων του τέλους του 19ου αιώνα και των αρχών του 20ού (πρβ. και την ομότιτλη τραγωδία του D'Annunzio) για ιστορίες βίαιων παθών και σύγκρουσης της επιθυμίας με την πραγματικότητα. εναρμονισμένες με τη μεταρομαντική αισθητική της *décadence*, τις βαγκνερικές ιδέες και τη φιλοσοφική σκέψη του Schopenhauer.

Η βιβλιοθήκη Μουτζάν. Η ιταλομάθεια της Ελισάβετ Μαρτινέγκου (1801-1832)

With this paper we intend to shed more light on one neglected by critics aspect about the Zakynthian writer Elizabeth Moutzan-Martinegou. For whole thirty years of her life, as we are told from her autobiographical work, she spent nearly every day in a kind of house arrest (it was a real entrapment), which she succeeded to transform with originality into a fruitful and creative self-education. As it is known from her autobiography and from the testimony of her son Elizavetiu (her first editor) the Zakynthian authoress attended to write poems, plays in Greek and Italian language and translations from ancient Greek literature. Among the books which Elizabeth received from her brother and her father, during their frequently stay in Italy, and among those who belonged to the father's library, many contributed to develop her deep "italomatheia". To act as trigger for the Zakynthian young writer there were her first teachers who frequented her house and mainly the three well-known: George Tsoukalas, Theodosius Dimadis and Vassilios Romantzàs. All of them belonged to the inferior Orthodox clergy. Her library consisted mainly of literary books such as the widespread in Greece bilingual chapbook "Anthos ton Chariton", the Boccaccio's "Decameron" (1313-1375) and Francesco Soave's tales (1743-1806), by which Elizabet made her first exercises in Italian and in translating, although some of them, such as "Decameron", troubled her enough at first. But Elizavet's mind turned later towards theoretical treatises of dramaturgical art, such as the work of Gian Vincenzo Gravina (1664-1718), as far as the rhetoric of tragic poetry is concerned and other ethical essays. All these works contributed to form a worthwhile education of the writer, who implemented of course by means of a wonderfully creative work, especially in her dramaturgical experiments, as we can appreciate from the survived drama "O Filarghyros".

Continuity, tradition and innovation in the Palaiologan romances

During the reign of the Palaiologan dynasty various Western romances of love and chivalry were translated from French and Italian to the medieval Greek vernacular; other romances, which were not adaptations *stricto sensu*, would nevertheless appear to have been similarly inspired by court literature, even though specific corresponding exemplars are lacking.

The romances studied herein include the following: Florios and Platziaflora, translated from the French novel *Floire et Blanchefleur*; Imperios and Margarona, adapted from *Pierre de Provence et la belle Maguelonne*; Apollonios of Tyr, translated from a Tuscan “cantare”; Belthandros and Chrysantza, Callimachos and Chrysorroë the Libistros and Rhodamne and the Achilleis. All of these works are anonymous and the language in which they were written does not betray the distinctive shades of regional specificity which might prove useful in determining the location of and the specific period during which these texts were written and elaborated upon. The dual innovation brought about by Palaiologan novelesque works, as opposed to Byzantine love novels of the Komnenian period, can be located at the level of thematic choice as well as among many of the linguistic features peculiar to the medium itself in so far as the language employed is no longer that of the Attic literary idiom – disconnected as it was from common parlance. Moreover, we note that in Palaiologan novelesque works, the vernacular idiom as well as Western literary models are preferred to those which are based on ancient Greek novels, in contradistinction from the deliberate archaeological retrieval and reappropriation of the Attic idiom by authors of the Komnenian literary tradition, a tradition which ultimately remained without followers.

The politico-syllabic fifteen-syllable verse is particularly well adapted to spoken language and is unencumbered by an associated literary tradition; it therefore encourages greater freedom of expression. In keeping with the longstanding topos of the author's linguistic and descriptive inability, the lengthy compounds which qualify in persistently superlative terms the “ineffable” beauty of the protagonists are often hapax. They innovate using a language of humble origins, whose morphology and grammar are still *in fieri*, in order to better transform it into a literary language with all of the associated conventions.

They also revisit and transform a popular register, which contains patterns specific to tales and folk songs, thereby conferring an almost naive and sometimes magical aspect to the stories.

The effect thus produced is further emphasized by repeated, metaleptic, intra-diegetic verbal addresses made to the reader and purposefully distributed throughout the narrative resulting in either prolonged suspense, or the evocation of feelings of compassion and surprise in the reader.

This tradition finds one of its more illustrious representatives in the novel *Erotokritos*, which was inspired by the French novel, *Paris et Vienne*, and was written before the Turkish conquest of the island of Crete.

As we will demonstrate, these romances mark the creation of a burgeoning tradition, which will enjoy remarkable success in the dawn of modern Greek literature.

Συνέχειες και ασυνέχειες στην ελληνική παράδοση των ιερατικών αμφίων (19ος – 20ός αιώνας)

Η μελέτη των ιερατικών αμφίων και της εξέλιξής τους στο πέρασμα των χρόνων αποτελεί ένα ευρύ πεδίο έρευνας με πολλές παραμέτρους και διαφορετικούς άξονες προσέγγισης. Μέχρι σήμερα όμως, η έρευνα έχει επικεντρωθεί κυρίως στη μελέτη τους ως εξαιρετικών έργων τέχνης λόγω των χρυσοκεντημένων μεταξωτών εκκλησιαστικών ενδυμάτων.

Η προσεκτική ανάλυση της μορφής της ενυφασμένης ή και κεντημένης στο χέρι διακόσμησής τους φανερώνει ότι τα ιερατικά ενδύματα παρακολουθούν συχνά, ως προς την επιλογή των διακοσμητικών μοτίβων, τις εναλλαγές της μόδας, με την έννοια του συρμού, αποτελώντας το αντικαθρέφτισμα των προσανατολισμών της κοινωνίας. Μέχρι την επικράτηση του βιομηχανοποιημένου ευρωπαϊκού υφάσματος με ενυφασμένο διάκοσμο στην αγορά (19ος αιώνας), στην κατασκευή των ιερατικών ενδυμάτων πρωταγωνιστούν τα μεταξωτά υφάσματα οθωμανικής και περσικής προέλευσης με ενυφασμένο αργυροχρυσοκέντητο διάκοσμο. Πολυτελή μεταξωτά με ενυφασμένο διάκοσμο με χριστιανικά θέματα προέρχονται από τα εργαστήρια της Προύσας και της Κωνσταντινούπολης. Στον 19ο αιώνα η αγορά κατακλύζεται από υφάσματα ευρωπαϊκής προέλευσης ενώ παράλληλα, σε μικρότερο ποσοστό, συνεχίζουν να κινούνται και τα περσικά μεταξωτά. Οθωμανικές τουλίπες και γαρύφαλλα εναλλάσσονται με τον πολύχρωμο άνθινο διάκοσμο του δυτικοευρωπαϊκού μπαρόκ.

Εκτός όμως από τα υφάσματα αυτά, στην κατασκευή των ιερατικών ενδυμάτων συναντώνται και υφάσματα με κοσμικό κέντημα, που άλλοτε μιμείται τον διάκοσμο των ευρωπαϊκών και άλλοτε, αποτελεί εξαιρετικό δείγμα τοπικής κεντητικής τέχνης. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται τα εκκλησιαστικά ενδύματα που έχουν γίνει από μεταποίηση κοσμικών κεντημάτων που στην πρώτη τους χρήση κοσμούσαν μία τοπική ενδυμασία ή ένα κέντημα σπιτιού.

Η «κίνηση» αυτή ανάμεσα σε παλιές και σε νέες μορφές και τεχνικές διακόσμησης ως έκφραση του ευμετάβολου της μόδας, αποτελεί μια χαρακτηριστική περίπτωση πολιτισμικής κίνησης ανάμεσα σε συνέχειες και σε ασυνέχειες, σ' ένα χώρο μάλιστα, αρκετά συντηρητικό.

Στο πλαίσιο αυτό εξετάζονται οι συνέχειες και οι ασυνέχειες ως προς τον διάκοσμο που συναντάται σε αντιπροσωπευτικά δείγματα ιερατικών αμφίων, που σώζονται σε μουσειακές συλλογές σε σύγκριση με τον αντίστοιχο των σημερινών.

«Λέξεις -ασπάλακες», «λέξεις- φουρνέλα»: Οι γλωσσικές επιλογές ως μέσο κατάλυσης θεσμών στα μυθιστορήματα του Παύλου Μάτεσι

Όντας από χρόνια ένας εξαιρετος μεταφραστής θεατρικών έργων, όταν ξεκίνησε να γράφει τα μυθιστορήματά του, ο Παύλος Μάτεσις ήταν ήδη όχι μόνο ένας άψογος χειριστής της γλώσσας, αλλά κι επίσης -λόγω και της εμπειρίας του σαν θεατρικός συγγραφέας- ένας βαθύτατος γνώστης τόσο της οικονομίας του λόγου, όσο και της καταλυτικής δύναμης της «ατάκας» μέσα στο κείμενο. «Ό,τι κι αν κάνω, μυρίζει θέατρο», είχε δηλώσει κάποτε, αυτός που ένοιωθε σαν «λαθρεπιβάτης» στην πρόζα.

Τα κείμενα, ωστόσο, με τα οποία θ'ασχοληθεί η ανακοίνωσή μου δεν είναι ούτε τα θεατρικά του έργα, ούτε οι συλλογές διηγημάτων του. Είναι -εξαιρώντας το πρώτο του, την Αφροδίτη (που δημοσιεύτηκε το 1986)- τα επτά γνωστότερα μυθιστορήματα του Παύλου Μάτεσι, ξεκινώντας από την εμβληματική Μητέρα του σκύλου (1990) και καταλήγοντας στο προφητικό Graffito (2009).

Σαφώς ανατρεπτικού περιεχομένου, το καθένα απ'αυτά τα μυθιστορήματα μοιάζει να επικεντρώνεται πρωταρχικά στην αμφισβήτηση και τελικά στο γκρέμισμα ενός κυρίως θεσμού (της θρησκείας π.χ. , ο Παλιός των ημερών, της μικροαστικής ηθικής, το Πάντα καλά, κλπ.), χωρίς βεβαίως να παραλείπει ο Μάτεσις να «ροκανίσει» παράλληλα μέσα απ'αυτά τα κείμενα και τα θεμέλια άλλων κοινωνικών παραδόσεων.

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι λοιπόν ν'αναδείξει -με συγκεκριμένα γλωσσικά παραδείγματα μέσα απ'τα έργα αυτά- με ποιούς τρόπους [άλλοτε σαν υπομονετικό «τρωκτικό», με διαβρωτικούς νεολογισμούς, κι άλλοτε σαν τολμηρός «μπουρλοτιέρης», γνώστης των εκρήξεων που δημιουργούνται από απρόσμενες (αντι) παραθέσεις λέξεων] χρησιμοποιεί ο Μάτεσις τη δυναμική της γλώσσας σαν όπλο για τη δημιουργία «ρωγμών», την αποδόμηση και τέλος την κονιορτοποίηση θεσμών που επί σειρά αιώνων στήριζαν κοινωνίες.

Η μουσική πρόσληψη της *Ορέστειας* του 1903 στο Βασιλικό Θέατρο

Η πρόσληψη της τριλογίας της *Ορέστειας* του 1903 έχει απασχολήσει πολλούς μελετητές μέχρι σήμερα. Από τα πρώτα δημοσιεύματα και μέχρι τον Νοέμβριο του 1903, οπότε και δόθηκαν οι πρώτες παραστάσεις με τις γνωστές δραματικές συνέπειες των επονομαζόμενων “*Ορεστειακών*”, άρχισαν βαθμιαία να γνωστοποιούνται πληροφορίες σχετικά με την προέλευση της παράστασης. Είναι γνωστό ότι η παραγγελία για τη μετάφραση ανατέθηκε στον φιλόλογο, αρχαιολόγο και μετέπειτα πανεπιστημιακό Γεώργιο Σωτηριάδη (1852-1941), ώστε να αποτραπούν οι γλωσσικές ακρότητες και οι αντιδράσεις εκ μέρους των δημοτικιστών και των καθαρευουσιάνων. Οι παραστάσεις καθώς και οι συνέπειες των συγκρούσεων που προκλήθηκαν, έχουν καλυφθεί εκτενώς από πολλές επιστημονικές ανακοινώσεις. Το χειρόγραφο του θιάσου της Μαρίκας Κοτοπούλη (σ. 63) του 1949, το οποίο φυλάσσεται στο Θεατρικό Μουσείο, διαφωτίζει τη διανομή, τη μετάφραση και τις σκηνοθετικές οδηγίες. Σύμφωνα με νεότερες έρευνες η μετάφραση της *Ορέστειας* βασίστηκε στο κείμενο του Βιλαμόβιτς το οποίο παρουσιάστηκε στο Μπουργκτεάτερ στη Βιέννη το 1900 σε απόδοση Paul Schlenther και σκηνοθεσία Fritz Krastel. Ωστόσο γύρω από το ζήτημα της μουσικής η σύγχυση εξακολουθεί να διαιωνίζεται λόγω της ελλιπούς πληροφόρησης. Σύμφωνα με το πρόγραμμα του Βασιλικού Θεάτρου αλλά και τις απόψεις αρκετών μελετητών, τη μουσική είχε συνθέσει ο ιρλανδικής καταγωγής μουσουργός, διευθυντής ορχήστρας και διεθνούς φήμης καθηγητής του Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ Charles Villiers Stanford (1852-1924). Εντούτοις, όπως επιβεβαιώνεται από την εργογραφία του, ο Στάνφορντ δεν συνέθεσε ποτέ μουσική για την τριλογία της *Ορέστειας*.

Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση, μετά τον εντοπισμό των μουσικών χειρογράφων της παράστασης, επιχειρείται η ανάδειξη της μουσικής παραμέτρου της *Ορέστειας* και η προέλευσή της. Η διερεύνηση της μουσικής επένδυσης αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον γιατί διαφωτίζει τα δομικά και αισθητικά χαρακτηριστικά της· συμβάλει στην ένταξή της στο πλαίσιο της μουσικής ιστορίας και θέτει τα ερωτήματα της «λειτουργικότητάς» της. Επιπρόσθετα η ανάδειξη του μουσικού παράγοντα συμβάλει στην αναζήτηση του μουσικού ενδιαφέροντος για τον ίδιο αλλά και θέτει ζητήματα της μουσικής ανάπτυξης και κορύφωσης αλλά και γενικότερα των δραματικών σκοπεύσεων των ιθυνόντων. Τέλος επιχειρείται η αποκατάσταση των πραγματικών συντελεστών και η αποσαφήνιση των αιτιών της μέχρι σήμερα παραπληροφόρησης.

Κοινοβουλευτισμός, Κομμουνισμός και Φυλετισμός στο έργο του Στράτη Μυριβήλη

Οι αλληπάλληλες αναθεωρήσεις στα λογοτεχνικά έργα του Στράτη Μυριβήλη (1890-1969) αποτελούν όχι μόνο ένα παράδειγμα καλλιτεχνικής τελειοθηρίας, αλλά και μια ένδειξη των μεταλλάξεων στον ιδεολογικό κόσμο και στην πολιτική στάση του συγγραφέα. Είναι ενδεικτικό πως τη δεκαετία του 1920 και μέχρι το 1932 που διέμενε στη Μυτιλήνη υπήρξε δημοτικιστής και θερμός θιασώτης του Βενιζέλου. Την περίοδο αυτή ήταν συνδιευθυντής και συνεκδότης των εφημερίδων της Μυτιλήνης "Ελεύθερος Λόγος" (1916-1932), "Καμπάνα" (1923-1924) και "Ταχυδρόμος" (1925-1932). Το 1933 που εγκαταστάθηκε μόνιμα στην Αθήνα, συνδέθηκε με τον Αλέξανδρο Παπαναστασίου και ανέλαβε τη διεύθυνση της εφημερίδας "Δημοκρατία". Σημαντική στροφή στην ιδεολογία και στην πολιτική του στάση παρατηρείται το 1936 με την εγκαθίδρυση της δικτατορίας του Μεταξά, οπότε και εμφανίζεται υποστηρικτής του δικτατορικού καθεστώτος. Σκοπός της παρούσας ανακοίνωσης είναι να διερευνήσει τις διαδρομές της σκέψης του και τις τοποθετήσεις του απέναντι στον φυλετισμό, στον κοινοβουλευτισμό και στον κομμουνισμό. Παράλληλα με το λογοτεχνικό του έργο, θα εξεταστεί η αλληλογραφία του συγγραφέα και κυρίως τα δημοσιεύματά του σε περιοδικά και εφημερίδες της περιόδου του Μεσοπολέμου.

Πρόσληψη, Αποδοχή, Ρήξη, Λογοτεχνική Δημιουργικότητα: Το Ημερολόγιο της Πηνελόπης και η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη του Κώστα Βάρναλη

Στην ανακοίνωσή μας θα επιχειρήσουμε να εξετάσουμε την πρόσληψη της αρχαίας ελληνικής λογοτεχνικής παράδοσης από τον Κώστα Βάρναλη, όπως η τελευταία διατυπώθηκε στα έργα του η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη (1933) και Το Ημερολόγιο της Πηνελόπης (1946). Σημαντικά δείγματα και τα δύο του ταλέντου του Βάρναλη στην πεζογραφία, αποτελούν, το καθένα με τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, ανάγλυφα παραδείγματα του πώς ο φιλόλογος Βάρναλης χρησιμοποίησε δύο βασικά πρόσωπα της αρχαιοελληνικής παράδοσης. Πιο συγκεκριμένα, ο Βάρναλης αξιοποίησε έναν φιλόσοφο και μία ομηρική ηρωίδα, προκειμένου να σατιρίσει, να καυτηριάσει και να δώσει μια νέα πρόταση στο αναγνωστικό του κοινό.

Η Αληθινή Απολογία του Σωκράτη φέρει σαφείς επιρροές από την μαρξιστική ιδεολογία. Στην ουσία, ο κεντρικός ήρωας λίγο θυμίζει τον Σωκράτη του Πλάτωνα και του Ξενοφώντα. Αυτό, όμως, δεν σημαίνει ότι ο Βάρναλης δεν γνώριζε καλά τον πλατωνικό Σωκράτη. Αντίθετα, εάν δεν ήταν βαθιά εξοικειωμένος με το πλατωνικό κείμενο, αλλά και με τα κείμενα του Ξενοφώντα, δεν θα ήταν δυνατόν να παρουσιάσει τον δικό του, ανατρεπτικό και καταγγελτικό προλετάριο Σωκράτη, που διώκεται από τους εκπροσώπους της αστικής τάξης Μέλητο, Άνυτο και Λύκωνα. Στην ουσία, η απόρριψη του παραδοσιακού πλατωνικού ήρωα δίδει στον Βάρναλη την ευκαιρία να δώσει έναν Σωκράτη, δημιουργημένο από τον ίδιο, με σκοπό πολύ συγκεκριμένο. Παρά ταύτα, η σωκρατική ειρωνεία και η αμείλικτη κριτική, όπως τις αποτύπωσε ο Πλάτων, διαπνέουν όλο το έργο.

Στο Ημερολόγιο της Πηνελόπης ο Βάρναλης ανασκευάζει την παραδοσιακή ομηρική εικόνα της συζύγου του Οδυσσέα, αλλά χρησιμοποιεί την σάτιρα, για να φθάσει την καταγγελία της αστικής υποκριτικής κοινωνίας στα άκρα. Ο βίος και τα έργα της Πηνελόπης του Βάρναλη έρχονται σε ρήξη με την ομηρική πιστή ηρωίδα. Η ηρωίδα του Βάρναλη, αν και δεν περιμένει καρτερικά τον Οδυσσέα, αφού συνάπτει μεταμφιεσμένη σε δούλα σεξουαλικές σχέσεις με τους μνηστήρες, εν τούτοις διατηρεί τα βασικά χαρακτηριστικά της εξυπνάδας και της πονηριάς. Η ομηρική παράδοση τονίζει την εξυπνάδα και πονηριά, μέσω του τεχνάσματος με το υφαντό, το οποίο ξήλωνε τη νύχτα, αλλά και μέσα από την δοκιμασία της θέσης της νυφικής κλίνης, στην οποία υποβάλλει τον Οδυσσέα στην ραψωδία ψ της Οδύσσειας. Αυτό το κορυφαίο χαρακτηριστικό της ομηρικής Πηνελόπης το διατήρησε ο Βάρναλης, δημιουργώντας, παρά ταύτα, με τρόπο ειρωνικό και εικονοκλαστικό, μία ενδιαφέρουσα ηρωίδα και ένα πολύ σημαντικό έργο πρόσληψης της αρχαιοελληνικής λογοτεχνίας.

Götgök στις χώρες του Στέμματος του Αγίου Στεφάνου. Πρακτικές πολιτισμικών μεταφορών και ανταλλαγών (18ος - αρχές 19ου αι.)

Στόχος της ανακοίνωσής μου είναι η διερεύνηση της αλληλόδρασης δύο διακριτών πολιτισμικών ενοτήτων μέσα από την εξέταση της σχέσης των πολιτισμικών φορτίων και αξιακών συστημάτων, που μεταφέρουν τα μεταναστευτικά υποκείμενα από την κοινωνία προέλευσης (οθωμανοκρατούμενη ΝΑ Ευρώπη) στην κοινωνία υποδοχής (κεντροευρωπαϊκά εδάφη της Αψβουργικής Αυτοκρατορίας) και τανάπαλιν. Στο επίπεδο δηλαδή της ανίχνευσης των πολιτισμικών μεταφορών, η παραγωγή και μεταχείριση υλικών και συμβολικών στοιχείων αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, όταν μελετώνται σε συνάρτηση με την παρακολούθηση της ιστορίας των ελληνικών παροικιών στο εξω-οθωμανικό περιβάλλον. Παραδείγματα από το ανατολικό τμήμα της Μοναρχίας, όπως είναι οι ελληνικές εμπορικές κομπανίες στην Ουγγαρία (Πέστη, Μίσκολτς, Κέτσκεμετ, Έγκερ, Τόκαι κ.ά.), τον 18ο αι. και αρχές του 19ου αιώνα, αποκαλύπτουν τη μετασχηματιστική δυναμική αυτής της διεργασίας, η οποία επαναπροσδιορίζει διαρκώς τη σχέση μεταξύ της κουλτούρας προέλευσης (Μακεδονίας, Ηπείρου και Θεσσαλίας) και της κουλτούρας υποδοχής (Ουγγαρίας), αναδεικνύοντας τον βαθμό και την έκταση των πολιτισμικών διεισδύσεων και πρακτικών.

Το ενδιαφέρον μας εστιάζεται κατ' αρχάς στο πεδίο των οικονομικών ανταλλαγών, όπως αυτές διαφαίνονται στις διατροφικές, καταναλωτικές και πολιτισμικές συνήθειες ή στις εμπορικές συναλλαγές των ελλήνων παροίκων, καθώς και στις νέες μορφές συσσωμάτωσης και συλλογικής οργάνωσής τους στα αστικά ή ημιαστικά κεντροευρωπαϊκά κέντρα. Παράλληλα, δεδομένης της κυρίαρχης κουλτούρας στον τόπο υποδοχής, παρουσιάζονται πτυχές της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτισμικής ζωής των Ελλήνων στην Ουγγαρία, όπως αυτές συνδιαμορφώνονται στο πλαίσιο της ώσμωσής τους με το πολύγλωσσο και πολυεθνικό αψβουργικό περιβάλλον και της τροφοδότησης των δεσμών τους με τους αφετηριακούς τους τόπους.

Μαίρη Μαργαρώνη

Η εξάπλωση της Μπαχάι Πίστης από το Ιράν στην Ελλάδα: Συμβολή στην ιστορία και τον πολιτισμικό βίο των ελληνικών θρησκευτικών μειονοτήτων

Η Μπαχάι Πίστη (Baha'i Faith), μία από τις νεότερες θρησκείες, που μπορούν να χαρακτηριστούν ως παγκόσμιες, θεμελιώθηκε από τον Bahá'u'lláh (Μπαχασλλά), στο Ιράν, στα μέσα του 19ου αιώνα. Έχοντας ως βασικές της θρησκευτικές αρχές, τη μοναδικότητα του Θεού, και, ως εκ τούτου, την ενότητα των θρησκειών και του ανθρώπινου είδους, η Μπαχάι Πίστη διακηρύσσει την ειρήνη ως θεμελιώδη αρχή στην κοινωνική ζωή των ανθρώπων. Ωστόσο, οι πιστοί της αποτέλεσαν, συχνά, το στόχαστρο απαντών διώξεων.

Η προτεινόμενη εισήγηση, στηριζόμενη, αφενός, σε αρχειακό υλικό της ελληνικής Μπαχάι Κοινότητας, στην Αθήνα, και, αφετέρου, σε ημιδομημένες συνεντεύξεις με μέλη της Κοινότητας, στην ευρύτερη ελληνική επικράτεια, διερευνά ζητήματα, που αφορούν την ιστορία της Μπαχάι Κοινότητας, στην Ελλάδα, από την πρωτοεμφάνισή της έως τις μέρες μας· τις κοινωνικές της πρακτικές, που απορρέουν από τις ευρύτερες θρησκευτικές της πεποιθήσεις και τις κοινωνικές αρχές που την διέπουν· τις σχέσεις της με το ελληνικό κράτος, τους ευρύτερους θεσμούς του και την κοινωνία του.

Παναγιώτης Αργυριάδης: 17 χρόνια υπό το βλέμμα της Παρισινής Αστυνομίας

Η έως τώρα περιορισμένη βιβλιογραφία για το σημαντικότερο ενδεχομένως «διεθνή» έλληνα σοσιαλιστή του 19ου αιώνα, οφείλεται κατά πολύ στην έλλειψη αρχειακού υλικού. Πέρα από κάποια τεύχη του περιοδικού *Question de l'Almanach Sociale* που εξέδιδε ο ίδιος στο Παρίσι λίγα χρόνια μετά την πτώση της Παρισινής Κομμούνας, ελάχιστες είναι οι πληροφορίες που έχουμε για τη ζωή και τη δράση του. Ας σημειωθεί ότι ακόμα και το όνομά του γνωρίζει παραλλαγές ιστοριογραφικά καθώς ενίοτε αναφέρεται ως Παύλος.

Η παρούσα ανακοίνωση φέρνει στο φως μεγάλο μέρος της παραμονής και της δράσης του στο Παρίσι, μέσα από μια ιδιαίτερη πηγή. Δύο κυττία, ήτοι περισσότερες από 2000 αστυνομικές εκθέσεις προς τον επικεφαλής της Αστυνομίας του Παρισιού, μαρτυρούν την ακατάπαυστη παρακολούθηση του Π. Αργυριάδη για 17 συναπτά έτη από δύο και πλέον αστυνομικούς που έχουν παρεισφρήσει στο κοινωνικό του περίγυρο. Σε αυτές περιγράφονται –μεταξύ άλλων- το έρεισμά του στην «επαναστατική» μητρόπολη καθώς και οι διασυνδέσεις του με το γαλλικό εργατικό κίνημα σε μεγάλα αστικά κέντρα.

Η ανακοίνωση σκοπό δεν έχει την εξαντλητική παρουσίαση του παραπάνω υλικού. Στοχεύει όμως στη γενική επισκόπησή του, προκειμένου να τεθούν κάποια, ενδεχομένως σημαντικά, ερωτήματα. Ποια η σημασία του Αργυριάδη στο Παρίσι του 1880-1900 που επιφέρει τόσο συστηματική κινητοποίηση; Ήταν άραγε η φύση της προσωπικότητας που διεκδίκησε τέτοια προσοχή ή μήπως η παρακολούθησή του εντάσσεται στα πλαίσια συγκεκριμένης πολιτικής της Τρίτης γαλλικής Δημοκρατίας; Ποιο πολιτικό ρεύμα εξέφρασε εντέλει η πορεία και δράση του σύμφωνα με τους «διώκτες» του; Κυρίως όμως, υπάρχει σύνδεση με την Ελλάδα και εάν ναι, μήπως μπορούμε να αναφερθούμε σε αμιγώς πολιτική παράμετρο του περίφημου ελληνογαλλικού διαπολιτισμού που σημάδεψε όλο το 19ο αιώνα;

Τα παραπάνω ερωτήματα είναι βεβαίως ενδεικτικά και ελπίζω να είναι κατανοητό ότι δεν γίνεται να εξαντληθούν στην προτεινόμενη ανακοίνωση. Μπορούν όμως να αποτελέσουν αφορμή για προβληματισμό, εστιάζοντας σε μια «ελληνική» και μάλλον άγνωστη ψηφίδα, των αγώνων του γαλλικού εργατικού κινήματος.

Cultural transfers and social ruptures in Venetian Crete: dowries of distinguished cittadini in seventeenth-century Candia

This paper investigates practices of cultural transfer, emulation and appropriation using seventeenth-century Venetian Crete and its capital city Candia (modern Heraklion) as a case study. It explores the material goods of the dowries assigned to brides in this town during the period 1600-1645, focusing on the ones consumed by the upper segment of the social stratum of cittadini. Doctors, pharmacists, secretaries and the like formed a distinguished group, since they belonged among the most wealthy and prestigious members of the urban non-elite.

The paper selectively draws on archival material collected in the notary archives of the State Archives of Venice. Marriage agreements and inventories of movable property demonstrate the consumption behaviour of this non-elite group, when fathers were marrying off their daughters. It approaches dowry as a “vehicle of differentiation and identification” and a constituent element of the phenomenon of *vivere civilmente* examining how distinguished cittadini differentiated from other members of this social group by appropriating material goods assigned by elite families.

In which ways did these cittadini attempt to emulate the lifestyle of the upper class, striving to follow the so-called *vivere civilmente*? How did their material choices differentiate from the ones of other less wealthy and prestigious cittadini? To what extent did the cultural influence from Venice on the dotal material goods of cittadini played a decisive role in the processes of cultural transfer and appropriation? Another major parameter that the paper probes into is the question of how exactly this group approached the upper social class of the elite, whereas it formally belonged to the non-elite. Thus, the paper closely investigates the question of rupture between this distinguished group and the rest of cittadini illustrated in and shaped by their marital lifestyle.

Κοιτάζοντας προς το Ισλάμ: ο διάλογος ανάμεσα στον Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγο και έναν Μουδάρρη

Ο Μανουήλ Β΄ Παλαιολόγος ανήλθε στον αυτοκρατορικό θρόνο σε μία εποχή στην οποία οι τούρκοι είχαν πετύχει σημαντικές στρατιωτικές νίκες και είχαν κατακτήσει ένα μεγάλο μέρος της αυτοκρατορίας, η οποία έβλεπε να μειώνεται ολοένα και περισσότερο το έδαφός της. Μπορούμε να θεωρήσουμε τον Μανουήλ Β΄ ως πρόδρομος των μεταγενέστερων ευρωπαϊκών ηγετών της Αναγέννησης. Σ' αυτήν την ατμόσφαιρα, στην οποία ο ανατολικός χριστιανισμός είχε αρχίσει να εμφανίζεται, ο αυτοκράτορας ανέλαβε την προστασία, όχι μόνο της ορθοδοξίας αλλά και της ελληνικής γλώσσας και του ελληνικού πολιτισμού, εναντίον των Μουσουλμάνων. Στα τέλη του 14ου αιώνα παρακολουθούμε την αναγέννηση ενός λογοτεχνικού είδους, της πολεμικής, την οποία είχε ξεκινήσει τον 8ο αιώνα η λαμπρή προσωπικότητα του Ιωάννη Δαμασκηνού. Πρόκειται για μία πολύ παρόμοια κατάσταση ρώμης μίας ιδεολογίας που απειλούσε να σβήσει την ορθόδοξη ταυτότητα, γι' αυτό και μπορούμε να ερμηνεύσουμε την αναγέννηση αυτού του είδους, όχι μόνο ως μία διαλεκτική μάχη μεταξύ της ορθοδοξίας και του Ισλάμ, αλλά και ως μία μάχη μεταξύ του ελληνικού και του αραβικού πολιτισμού. Γι' αυτό τον λόγο, μερικές εικόνες επαναλαμβάνονται, αν και με καινούριες χροιές, με σκοπό την υπεράσπιση των ιδεολογικών τους στάσεων εναντίον των ξένων.

Πρόκειται για μία αντιπαράθεση που μπορούμε να μεταφέρουμε ακόμα και στην σημερινή εποχή, όπως αποδεικνύει η αναφορά του Πάπα Βενεντίκτο σ' αυτήν την πολεμική, με την οποία άνοιγε παλιές πληγές.

Θέατρο σκιών και πολιτική μεταβολή στην Αθήνα του Μεσοπολέμου

Το θέατρο σκιών, γνήσια λαϊκή έκφραση, σε όλη τη διάρκεια του Μεσοπολέμου ζει σε κάθε αθηναϊκή γειτονιά και σχολιάζει με το δικό του μοναδικό τρόπο την καθημερινότητα και αλλά και την κοινωνικοοικονομικοπολιτική πραγματικότητα της εποχής. Συμπολιτεύεται, αντιπολιτεύεται, τονώνει το εθνικό φρόνημα, διακωμωδεί την πολιτική ζωή και προσωπικότητές της και μας δίνει πολύτιμες πληροφορίες για τη σχέση του θεάτρου σκιών με τα γεγονότα της περιόδου που εξετάζουμε: τη μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή, την εγκατάσταση των προσφύγων, τη θνησιγενή – όπως έχει χαρακτηριστεί επανειλημμένως - δημοκρατία του Μεσοπολέμου, που σημαδεύτηκε από σωρεία πρωθυπουργιών, εκλογών, πραξικοπημάτων, δικτατοριών και στρατιωτικών κινήσεων αλλά και παράλληλων εξελίξεων στην κοινωνική και οικονομική ζωή όπως η ανάπτυξη της εκβιομηχάνισης, του φεμινισμού, κτλ.

Μέσα σ' αυτό το ρευστό τοπίο ο Καραγκιόζης συνοδεύει τους στρατιώτες στο μικρασιατικό μέτωπο, διασκεδάζει τους πρόσφυγες στους καταυλισμούς, προσφέρει ψυχαγωγία στις λαϊκές γειτονιές, συνοδεύει τους Αθηναίους κατά τις θερινές τους διακοπές στα κοντινά θέρετρα, κεντρίζει το ενδιαφέρον καλλιτεχνών, διανοουμένων και πολιτικών, γίνεται αντικείμενο μελέτης, σχολιάζει δηκτικά την επικαιρότητα, λογοκρίνεται και, εν τέλει, λειτουργεί σαν καθρέφτης της μεσοπολεμικής αθηναϊκής κοινωνίας.

Το μεγαλύτερο μέρος της μελέτης μας βασίζεται στην αποδελτίωση του ημερήσιου και περιοδικού Αθηναϊκού Τύπου από το 1918 έως και το 1940 αλλά και στην χρήση άλλων πηγών όπως φυλλαδίων, ηχογραφήσεων και αρχειακού υλικού, που προέρχεται από ιδρύματα και ιδιωτικές συλλογές.

Η γλωσσική ποιητική ταυτότητα του ΚΑΒΑΦΗ και του ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ : μια συγκριτική μελέτη

Κωνσταντίνος Π. Καβάφης (Αλεξάνδρεια. 1863 - 1933)

Νίκος Καζαντζάκης (Ηράκλειο. 1883 - Freiburg. 1957):

δύο κορυφαίοι Ποιητές του Λόγου και της Έκφρασης που αποτελούν σημείο αιχμής για παλαιότερους και σύγχρονους ερευνητές. Έχουν χαρακτηρίσει με τη συγγραφική τους γραφίδα τη Νεοελληνική λογοτεχνία αλλά και έχουν χαρακτηρισθεί ως οι πλέον μεταφρασμένοι Νεοέλληνες λογοτέχνες στο διεθνές στερέωμα.

Κύριος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της γλωσσικής ταυτότητας του Καβάφη και του Καζαντζάκη, ανιχνεύοντας την ιδιαίτερη συγγραφική σφραγίδα τους και την ξεχωριστή ποιητική γραμματική τους, καθώς και η συγκριτική μελέτη του λόγου και της έκφρασης των ποιημάτων τους. Συγκεκριμένα, πρόκειται να ερευνηθούν διάφορα στοιχεία που αποκαλύπτουν τη γλωσσική ποιητική ταυτότητα των συγγραφέων σε συνάρτηση με την εποχή τους:

- α) τα βασικά χαρακτηριστικά των ποιημάτων,
- β) οι ποιητικές γραμματικές των συγγραφέων,
- γ) η χρήση της γλώσσας,
- δ) η ποικιλία του λεξιλογίου και
- ε) ο νεολογικός χαρακτήρας των λεξικών τύπων.

Βιβλιογραφικοί αρωγοί στην προσπάθεια σκιαγράφησης της ποιητικής και της γλωσσικής ποιητικότητας των δύο λογοτεχνών αποτελούν το Αρχείο του Κ. Π. Καβάφη, που βρίσκεται στο Ίδρυμα Ωνάση στην Αθήνα, και το Αρχείο του Ν. Καζαντζάκη, που φυλάσσεται στο Μουσείο Νίκου Καζαντζάκη στη Μυρτιά στην Κρήτη, καθώς και ορισμένες γλωσσολογικές μελέτες από έλληνες και ξένους ερευνητές.

Λέξεις κλειδιά :

ποιητική γραμματική, γλωσσική ταυτότητα, νεολογισμός, διαλεκτικά ή ιδιωματικά στοιχεία, ιδιόλεκτος, Καβάφης, Καζαντζάκης.

Το «Πάρεργον», το «Παίγνιον» και η «Διηγηματική Εγκυκλοπαίδεια»: ο «ναρκισσισμός» ως όχημα για τη βαθμιαία ρήξη με την αφηγηματική παράδοση (Φιλοθέου Πάρεργα, Παπατρέχας και Πάπισσα Ιωάννα)

Η έννοια του ναρκισσισμού στην αφήγηση αφορά σε όρο που εισήγαγε η L. Hutcheon για κείμενα της πρώιμης νεωτερικότητας (early modernity), στα οποία εντοπίζονται στοιχεία που ανανεώνουν την αφηγηματική παράδοση και τα πρότυπά της, τόσο στο επίπεδο τεχνικών όσο και ως προς τις ειδολογικές πτυχές της κειμενικής ταυτότητας. Η δημιουργική πεζογραφία του Διαφωτισμού στα καθ' ημάς έχει εξεταστεί ευρέως ως προς την ιδεολογία, τη γλώσσα και τα ιστορικά, πολιτικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα, αλλά πολύ λίγο στο επίπεδο των προαναφερθέντων τεχνικών. Κάποια από τα στοιχεία αυτά είναι η τάση για ενεργή συμμετοχή του αναγνώστη στην αφήγηση, η θεματοποίηση της ίδιας της συγγραφικής ταυτότητας, η χρήση της παρωδίας ή του παιγνιώδους τρόπου παρουσίασης των δεδομένων της πραγματικότητας και άλλα.

Στην όλη πορεία του Διαφωτισμού, από την αρχή ως τις τελευταίες απολήξεις του (μέσα 19ου αι.) εντοπίζονται τρία παραδείγματα κειμένων που αναδεικνύουν με εξαιρετικό τρόπο την πορεία που είχαν αυτές οι τεχνικές σε πρωτότυπα κείμενα μεγάλης έκτασης. Δεν είναι τυχαίο που οι ειδολογικοί προσδιορισμοί τους οποίους επιλέγουν οι συγγραφείς τους αφορούν σε υπάρχουσες από την παράδοση κατηγορίες, αλλά συνάμα αναδεικνύουν την παιγνιώδη λειτουργία ως όχημα της τέχνης του λόγου που προβάλλει τον σοβαρό τους σκοπό, την αφύπνιση του αναγνώστη.

Τα δύο πρώτα είναι ατελή έργα, αν και όχι από πρόθεση, όπως στα έργα του Ρομαντισμού. Το Φιλοθέου Πάρεργα του Ν. Μαυροκορδάτου ενέχει στον τίτλο την έννοια του παιγνιώδους δημιουργικού (πάρεργον) και όχι του επιστημονικού έργου, ενώ ο Παπατρέχας χαρακτηρίζεται από τον συγγραφέα του, Αδ. Κοραή, ως παίγνιον. Το τρίτο, η Πάπισσα Ιωάννα, έχοντας βαθιές ρίζες στο Διαφωτισμό αλλά ξεπερνώντας τον, αποτελεί ένα ριζοσπαστικότερο στις τεχνικές του αποτέλεσμα και μάλιστα ολοκληρωμένο. Και οι τρεις συγγραφείς ξέρουν ότι πειραματίζονται αναμιγνύοντας λειτουργίες (σοβαρή – παιγνιώδη), ύψη (υψηλό – χαμηλό) και είδη που για τους Αρχαίους ήταν διακριτά μεταξύ τους (χαμηλά – υψηλά), εισάγοντας νέες τεχνικές στον πεζό λόγο. Ο τελευταίος γίνεται σιγά σιγά τέχνη με στόχο συγκεκριμένο και σοβαρό. Ειδικά ο Ροΐδης θα καταφέρει να δώσει το πρώτο ολοκληρωμένο και σε ύψιστο βαθμό οργανωμένο συνειδητά δείγμα “ναρκισσιστικής” αφήγησης.

ΑΣΥΝΕΧΕΙΑ ΚΑΙ ΡΗΞΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΣΤΙΣ ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ, 1950-1981

Η ελληνική κοινωνία έχει, κατά καιρούς, υποστεί ρήξεις για διάφορους λόγους. Μια από τις πλέον οδυνηρές υπήρξε εκείνη που σημειώθηκε κατά την περίοδο του εμφυλίου πολέμου (1946-1949) και η οποία, δυστυχώς, διατηρήθηκε για πολλές δεκαετίες. Συνέπειά της ήταν ο χωρισμός των πολιτών σε εθνικόφρονες και μη εθνικόφρονες, στους κακούς Έλληνες, σύμφωνα με τη ρητορική του κράτους. Έτσι, ένα μέρος των πολιτών απολάμβαναν όλες τις παροχές της Πολιτείας (κυρίως εργασιακή αποκατάσταση), ενώ αντίθετα, εκείνοι που είχαν κατηγορηθεί και γι' αυτό στοχοποιηθεί ότι συμπαθούσαν ή στήριζαν το εξόριστο Κ.Κ.Ε. και γενικότερα την Αριστερά, αποκλείονταν από πολλά δικαιώματα, όπως από τους διορισμούς στο Δημόσιο ή από την εισαγωγή τους σε πανεπιστημιακές σχολές. Μια σειρά Αναγκαστικών Νόμων, Ψηφισμάτων και Βασιλικών Διαταγμάτων, που αποτέλεσαν το λεγόμενο 'Παρασύνταγμα' παγίωσαν το διαχωρισμό των πολιτών και ρύθμιζαν, σε ένα βαθμό τις ατομικές και συλλογικές συμπεριφορές, και τους αποκλεισμούς των κοινωνικών δρώντων.

Εξαιτίας αυτής της ρήξης πολλές οικογένειες, συνοικίες ή ακόμη και ολόκληρα χωριά χωρίστηκαν και δεν είχαν καμία επαφή μεταξύ τους. Τα τραύματα που προκλήθηκαν από αυτή τη ρήξη στις τοπικές κοινωνίες δύσκολα επουλώθηκαν και κάποιες φορές μένουν ακόμη ανοιχτά. Στη διαμόρφωση αυτής της νοσηρής κατάστασης συνετέλεσε και ο υπερσυντηρητικός και ακροδεξιός ελληνικός Τύπος, με πύρινα δημοσιεύματα κατά των κομμουνιστών.

Η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στον καταλυτικό ρόλο του Τύπου στη ρήξη της ελληνικής κοινωνίας και στο διαχωρισμό των πολιτών και στον τρόπο που αυτός χρησιμοποιήθηκε για να χειραγωγήσει την κοινή γνώμη.

Οι τελευταίοι έλληνες του Σεμλίνου στο έργο της Ισιδώρας Σέκουλιτς

Στη διάρκεια του 17ου και του 18ου αιώνα εκδηλώθηκαν διάφορες μεταναστευτικές κινήσεις ελλήνων προς τις περιοχές της αυστριακής επικράτειας. Οι κινήσεις αυτές είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία σημαντικών παροικιών σε διάφορες πόλεις της μοναρχίας. Ιδιαίτερα σημαντικές ήταν εκείνες του Βελιγραδίου και του Σεμλίνου (Zemun), οι οποίες άκμασαν καθ' όλη τη διάρκεια του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα. Ωστόσο, από το 1840 και μετέπειτα, οι ελληνικές παροικίες άρχισαν να παρακμάζουν.

Το κείμενο της Ισιδώρας Σέκουλιτς «Η κωμόπολη και οι τελευταίοι Έλληνες» (1940) περιγράφει αυτή ακριβώς τη διαδικασία της παρακμής. Με επίκεντρο το νεκροταφείο του Σεμλίνου η σερβίδα συγγραφέας αναφέρεται στην τελευταία φάση της παρουσίας των Ελλήνων στην πόλη. Με ιδιαίτερα μελαγχολικό ύφος επικεντρώνεται στα «σκουπίδια της ιστορίας», σε εκείνους που «έρχονται, φεύγουν, αφομοιώνονται, πεθαίνουν», για τον φόβο τους να ζήσουν με τους νέους, αφού αυτοί «προδίδουν τη γλώσσα και τη γενέθλια χώρα». Καταγράφει ακόμη τις τεταμένες σχέσεις μεταξύ Σέρβων και Ελλήνων λόγω της θρησκείας, τους υποτιμητικούς όρους με τους οποίους οι πρώτοι αποκαλούσαν τους Έλληνες, για τις επαγγελματικές τους δραστηριότητες, τη διάκριση μεταξύ «καθαρών» και «διαφορετικών Ελλήνων» και την τελική ενσωμάτωσή τους στη σερβική κοινωνία.

Το ψηφιακό αρχείο του Ελληνικού Κέντρου Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού Θεάτρου - Θεατρικού Μουσείου. Οι ανεκμετάλλευτοι αρχειακοί θησαυροί και η «περιπέτεια» της θεατρολογικής έρευνας στην Ελλάδα της κρίσης

Η εισήγηση θα εστιάσει στον άγνωστο αρχειακό πλούτο του Κέντρου Μελέτης και Έρευνας του Ελληνικού Θεάτρου, το ψηφιακό αρχείο και τα πολύτιμα στοιχεία που αναδεικνύονται για την μελέτη της ελληνικής ιστορίας, από τον 19ο αιώνα έως σήμερα, καθώς αναφέρεται στην δραστηριότητα ελληνικών θιάσων που δραστηριοποιήθηκαν στον ελλαδικό χώρο, στις περιοχές της βαλκανικής, στην περιοδεία ξένων θιάσων στον ελλαδικό χώρο καθώς και ελληνικών στο εξωτερικό. Τα αρχεία αυτά αναφέρονται στο «όλον» του ελληνικού θεάτρου χωρίς να εστιάζουν σε κάποιο συγκεκριμένο θεατρικό είδος, ή να διαχωρίζουν την προσφορά του επαγγελματικού από το ερασιτεχνικό θέατρο. Από το 1936 έως το 2011, όπου έπαυσε η λειτουργία του ΚΜΕΕΘ, τα αρχεία αυτά τροφοδότησαν την θεατρολογική έρευνα και την καλλιτεχνική παραγωγή. Πρόκειται για αρχεία και συλλογές: χειρογράφων, δακτυλογραφημένων θεατρικών έργων, βιβλίων, περιοδικών, εφημερίδων, παρτιτούρων, θεατρικών προγραμμάτων, αφισών, φωτογραφιών, σκηνογραφικών μακετών, κοστουμιών, σκηνικών αντικειμένων, βιντεοσκοπημένων παραστάσεων και ηχητικών ντοκουμέντων. Η ψηφιοποίηση μεγάλου μέρους του αρχείου προέκυψε από την δημιουργία ηλεκτρονικής βάσης με θέμα το θεατρικό γίνεσθαι καθώς και τα αρχεία προσώπων κάθε ιδιότητας που εμπλέκονται με αυτό. Θα παρουσιαστούν οι ερευνητικές δυνατότητες του ηλεκτρονικού αρχείου που διαθέτε το ΚΜΕΕΘ καθώς και τα ερευνητικά προβλήματα στα οποία έδωσε έγκυρες λύσεις. Θα παρουσιαστούν μέρη των αρχείων και των συλλογών αυτών, θα γίνει αναφορά στην προσφορά τους στην έρευνα του νεοελληνικού θεάτρου, καθώς και στην διαδικασία αξιοποίησής τους ως ψηφιακά αντικείμενα εθνικής κληρονομιάς, αλλά και επιστημονικής τεκμηρίωσης στο πεδίο των ελληνικών Θεατρολογικών πανεπιστημιακών τμημάτων. Θα αναφερθούμε εμπειριστατωμένα στην μεθοδολογία ανάπτυξης των όρων δημιουργίας, αλλά και ανάγνωσης των αρχείων αυτών και των δυνατοτήτων περαιτέρω ανάπτυξης που θα μπορούσε να έχουν, μέσω των εξελίξεων των μέσων ψηφιοποίησης καθώς και προβολής τους στο διαδίκτυο. Θα αναφερθούμε στις εκπαιδευτικές δυνατότητες των μουσειακών εκθεμάτων και τέλος θα παρουσιαστεί η δεινή κατάσταση στην οποία βρίσκονται αυτή την στιγμή τα αρχεία και οι συλλογές αυτές, καθώς και στους κινδύνους ενδεχόμενης καταστροφής τους.

Ασυνέχειες και ρήξεις στην πρόσληψη και προβολή όψεων της παιδικής ηλικίας στη δραματουργία για ανήλικους θεατές της μεταπολίτευσης

Ο ψυχαγωγικός χαρακτήρας, η κοινωνική δυναμική, το επικοινωνιακό εύρος, η πολύσημη φύση, η ενεργοποιητική ιδιοσυστασία, η μυθοπλαστική και εικονοπλαστική θελκτικότητα, αποτελούν συνισταμένες της μορφο/παιδευτικής υπόστασης του θεάτρου, αποκαλυπτικές των λόγων για τους οποίους έχει συχνά καπηλευθεί για την εξυπηρέτηση ιδεολογικών σκοπιμοτήτων. Αντιμετωπίζοντας το θέατρο που απευθύνεται σε ανήλικους θεατές ως ιδιαίτερη πολιτισμική “επινόηση” που ακολουθεί παράλληλες διαδρομές με την έννοια της “παιδικότητας” από τη γένεσή της έως σήμερα, καθίσταται σαφές πως η παρουσία του σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους συνδέεται διαχρονικά και καθολικά, με τις αναζητήσεις της κοινωνίας των ενηλίκων για το είδος και τον τρόπο διαπαιδαγώγησης και εκπαίδευσης των μελλοντικών πολιτών της.

Συμβάλλοντας στην αναπαραγωγή, προβολή και διάδοση αξιακών, παιδαγωγικών και αισθητικών προτύπων του κυρίαρχου συστήματος εξουσίας ή των αντιμάχων του, το θέατρο για παιδιά και νέους ανάγεται σε έναν άδηλο αλλά ενεργητικό ιδεολογικό μηχανισμό προώθησης, συντήρησης, εξισορρόπησης, ή επιβουλής, κριτικής και αποδόμησης της ισχύουσας τάξης πραγμάτων. Εν τούτοις, η υπό εξέταση μορφή θεάτρου, αποτελώντας όπως άλλωστε και το θέατρο ενηλίκων, ένα δευτερογενές σύστημα σημείωσης της πραγματικότητας, εκτός από πομπός διαμεσολάβησης ιδεών και απόψεων-όχημα συνεπώς άσκησης παιδαγωγίας, συνιστά και έναν ευαίσθητο δέκτη του ιστορικού, κοινωνικο-πολιτικού και πολιτισμικού γίνεσθαι-ένα πεδίο εγγραφής επομένως των αναπαραστάσεων της κοινωνίας για τους ανήλικους.

Κατ’ αυτό τον τρόπο, το πεδίο έρευνας της παρούσας εισήγησης επικεντρώνεται στη μελέτη των εγγεγραμμένων όψεων του εννοούμενου και του πραγματικού θεατή στη δραματουργία της μεταπολιτευτικής περιόδου και στην κατάδειξη της ρήξης σε κάθε επίπεδο (ιδεολογικό, κοινωνικό, αισθητικό, κ.λ.π.) που πραγματοποιείται σε σχέση με την προγενέστερη παραγωγή. Ρήξη, με την έννοια της υπονόμησης, επαναδιαπραγμάτευσης, παραβίασης εδραιωμένων όρων και ορίων, ανανέωσης ή και ανατροπής στερεοτύπων, βεβαιοτήτων και πρακτικών, που συντελείται και ολοκληρώνεται εξαιτίας της καταλυτικής απελευθέρωσης των προοδευτικών δυνάμεων μετά την πτώση της “δικτατορίας των συνταγματαρχών” και των επιπτώσεων που επιφέρει η ραγδαία τεχνολογική πρόοδος στη φύση, στην κοινωνία και στην καθημερινότητα του ατόμου.

Ρήξη τέλος, που αφορά, από τη μια το μετασχηματισμό των κυρίαρχων προβολών στο παιδί και του ρόλου που καλείται να αναλάβει ως ενεργητικό κοινωνικό υποκείμενο και από την άλλη, την πολλαπλότητα και ενίοτε διχαστική ανάγνωση και ερμηνεία της γενικότερης κατάστασης του να είσαι παιδί ή δραματουργός που απευθύνεται σε παιδιά, στο υπό εξέταση ιστορικό συγκείμενο. Η διερεύνηση των διαστάσεων και των επιπτώσεων του μεταπολιτευτικού παραδείγματος συνιστά επιπροσθέτως αφετηρία για τη διατύπωση κρίσεων και οντολογικών προβληματισμών αναφορικά με τις ρηξικέλευθες όψεις που εκλαμβάνει το ελληνικό θέατρο για ανήλικους, την υπόσταση και την παρουσία του είδους στη σύγχρονη μεταβατική, ιδιαίτερα ρευστή και αβέβαιη πραγματικότητα των αρχών του 21ου αιώνα.

Δεκέμβρης του '44: Από τα επικαιρικά ποιήματα του 1945 ως τη νηφάλια αποτίμηση του 2000

Η άμεση ποιητική απόδοση των Δεκεμβριανών εκδηλώθηκε κυρίως με πέντε ποιητικές συλλογές που εκδόθηκαν το 1945 (Δεκέμβρης του Γιάννη Σφακιανάκη, Το αίμα των αθών του Νίκου Παππά, Αθήνα-Δεκέμβρης 1944 της Ρίτας Μπούμη-Παπά, 33 ημέρες, του Νικηφόρου Βρεττάκου, Ύμνος στην Αθήνα του Δεκέμβρη, του Θεοδόση Πιερίδη), και έδρασε παράλληλα με μια σειρά νεανικών ποιημάτων που δημοσιεύτηκαν από το 1945 ως το 1947 κυρίως στο αριστερό περιοδικό Ελεύθερα Γράμματα. Μελετώντας σήμερα αυτήν την ημιφωτισμένη ακόμα ποιητική κατάθεση που δόθηκε κατά κύριο λόγο επικαιρικά ενώ στη συνέχεια επαναδιατυπώθηκε καλύπτοντας, με ρητό ή άρρητο τρόπο, σχεδόν όλη τη διάρκεια του μισού εικοστού αιώνα, μπορούμε να αναγνωρίσουμε όχι μόνο το βαθύτερο χαρακτήρα της στρατευμένης ποίησης μα και την κοινή ποιητική μήτρα που έθρεψε το αίσθημα τόσο της ρομαντικής μυθοποίησης όσο και του τραγικού αδιεξόδου σε ολόκληρη τη μεταπολεμική ποίηση. Ανάμεσα στους συγγραφείς αυτών των κειμένων θα βρούμε όχι μόνο τους προαναφερθέντες νεαρούς τότε και πρωτοεμφανιζόμενους μα και ηλικιακά μεγαλύτερους και αναγνωρισμένους ποιητές, με προεξάρχοντα τον ανήσυχο και ζυγισμένο λόγο του μεσήλικα Γιώργου Σεφέρη στο ημερολογιακό ποίημα με τον αρχικό τίτλο «Θεόφιλος» που μετεξελίχτηκε σε «Τυφλός». Συνοψίζοντας τις βασικές κατευθύνσεις αυτής της εργασίας, θα παρακολουθήσουμε αρχικά την άμεση αντίδραση που προκλήθηκε γύρω από επικαιρικές ποιητικές συλλογές, όπως αυτές του Βρεττάκου, θα αναφερθούμε στη συνέχεια στην ιδεολογική σημασία των διαδοχικών επαναφορών του θέματος που εντοπίζονται σε ποιήματα του Γιάννη Ρίτσου και θα κλείσουμε αποτιμώντας τη γενική αίσθηση του επιζώντος ως τελευταίου μιας εποχής, όπως διασώζεται στις συχνές μνημονικές ανακλήσεις του Τίτου Πατρίκιου. Συμπληρωματικά, η οπτική των ποιητών που έγραψαν για το Δεκέμβρη θα διασταυρώνεται όχι μόνο με το χρόνο μα και με τον τόπο της δράσης, με στόχο να αναδειχθούν όχι μόνο το πολιτικό σκηνικό αλλά και η κοινωνική ανθρωπογεωγραφία της Αθήνας, σύμφωνα με την αποκρυσταλλωμένη πλέον εικόνα της πόλης που διαθέτουμε για την αδελφοκτόνα εκείνη εποχή.

The Revival of Ancient Greek Drama and the Legitimisation of Continuity in Early 20th Century Greece

The Ancient Greek World -and everything that derives from this concept by definition (civilization, democracy, philosophy, drama)- has always worked as a landmark not only for the construction of any future Greek civilization but also for the construction of many aspects of the European civilization and culture as a whole. As a result, both historical and cultural continuity has been imposed not only by the Greeks but also by the majority of other European intellectuals. Various arguments as well as serious academic research have been devoted on proving and legitimising this continuity.

A significant part of the ancient Greek heritage passed over to the Modern Greek and European civilization, is the texts of the Ancient Greek Plays. Therefore, the legitimisation of Greek continuity rested, to an extent, on these ancient plays, and specifically their revival and modern staging. They have been in the center of academic, intellectual, historical, cultural and artistic interest, and inevitably they have become a matter of dispute amongst scholars for centuries as far as this much desired continuity is concerned.

Even though the revival and modern staging of ancient Greek plays has concerned other European intellectual and artistic circles in a more scholarly manner, for the Greeks the matter extends further and deeper. The legitimisation of continuity through the revival of ancient Greek drama has been a matter at stake for the Greeks for two reasons. The first finds its roots in the shared European need to prove historical and cultural continuity and the second, and most important, in the need to legitimise the Greek nation, the Greek nation-state and the Greek 'race' as a result of the four centuries under the Ottoman Rule and the War of Independence (1821).

The study of discussions and arguments over the first revivals of Ancient Greek Drama by the Greek National Theatre (Ethniko Theatro) as well as the Art Theatre (Theatro Technis) in the first half of the twentieth century, reveals the struggle for this continuity legitimisation from distinguishably opposing perspectives. My aim is to give insights on the questions arising on the matter, such as the kind of continuity that the Greek intellectuals and artists of the time were trying to prove, the importance of proving such continuity and the kinds of discontinuities that arise from such efforts.

The Employment of Cultural and Musical Continuity in Manos Hadjidakis' 1949 "Lecture on Rebetiko"

On the 31st of January 1949 Manos Hadjidakis delivered a lecture at the 'Art Theatre' on rebetiko song, entitled 'The Interpretation and Role of Popular Song (Rebetiko)'. This seminal lecture by Hadjidakis has been constantly praised and is often presented by academics and researchers as one of the most important events in the history of modern Greek song as well as a daring and venturesome movement of Hadjidakis. At this point it is indicative to mention that even though rebetiko tradition was already in the process of westernisation and legitimisation, the genre was still under attack from the official leadership of the political parties of the right as well as the left. Amongst the various remarks of Hadjidakis, there was one that retrospectively seems to have elevated the value of the lecture and arguably the genre of rebetiko. This was Hadjidakis' effort to position rebetiko into the pure, authentic national music of Greece. More specifically, in the second part of the lecture, Hadjidakis focused on the so-called Greekness of rebetiko, its natural continuity with Byzantine chant and, at times, with ancient Greek culture. These attributed aspects were subsequently considered required criteria for the official legitimisation of rebetiko within neo-Hellenism.

Even though the triptych Ancient Greece, Byzantium and Modern Greece as a continuous entity is an ideology that Hadjidakis never fully adopted in his subsequent work, its presence in the particular text is dominating and worth a closer analysis. The complicated and highly problematic question of musical continuity has provoked numerous discussions over its validity for various genres of music. However, the main question in this paper is not to examine whether this continuity exists in the music itself; it is rather to examine the ways Hadjidakis structured his arguments over musical and cultural continuity in order to achieve 'official' recognition of the genre. It is also intriguing to observe the reasons why a composer whose general beliefs on music were not in harmony with ideas of continuity, decided to publicly discuss the importance of the –until then– marginal genre of rebetiko with the rhetoric of cultural and musical continuity.

Άνθηση και κρίση του λογοτεχνικού βιβλίου στον Μεσοπόλεμο

Απαραίτητη προϋπόθεση για τη διάδοση της λογοτεχνίας τα νεότερα χρόνια αποτελεί, πέρα από την παρουσία προικισμένων δημιουργών, η ύπαρξη μιας εύρωστης βιβλιαγοράς. Η τελευταία βασίζεται σε ποικίλους αλληλένδετους παράγοντες, όπως ο αποτελεσματικός τρόπος διάθεσης του έντυπου υλικού, οι φορολογικές ελαφρύνσεις στο χαρτί και την τελική τιμή, η συστηματική κρατική πολιτική για την ευρύτερη διάδοση του βιβλίου, αλλά και η ύπαρξη ενός υπολογίσιμου αγοραστικού κοινού, ικανού να συντηρήσει τον εκδοτικό κλάδο.

Τα τελευταία χρόνια του 19ου και τα πρώτα του 20ού αιώνα ιδρύονται μερικοί από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς οίκους της Ελλάδας, οι οποίοι θα αποδειχθούν και οι μακροβιότεροι στη διάρκεια του αιώνα. Στο διάστημα αυτό παρατηρείται το σταδιακό πέρασμα της εκδοτικής δραστηριότητας από τα τυπογραφεία στους εκδοτικούς οίκους και τα βιβλιοπωλεία.

Μια απότομη αλλαγή στο χώρο του βιβλίου σημειώνεται μετά τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο και σφραγίζει ολόκληρη τη δεκαετία του 1920: νέοι εκδοτικοί οίκοι εμφανίζονται με όλο και μεγαλύτερη συχνότητα, κάποτε με έδρα εκτός Αθηνών, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται οι όροι μιας νέας εποχής για το λογοτεχνικό βιβλίο, το πρωτότυπο και το μεταφρασμένο. Ωστόσο, η άνθηση αυτή, μοναδική για τα προπολεμικά χρόνια, φτάνει αρκετά βίαια στο τέλος της στις αρχές της δεκαετίας του '30, με το κλείσιμο πολλών μικρότερων εκδοτικών οίκων και τη σοβαρή μείωση του τζίρου των μεγαλύτερων.

Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει στην ερμηνεία των δύο αυτών τομών στην ιστορία του ελληνικού λογοτεχνικού βιβλίου. Στο πρώτο μέρος της, θα εξεταστεί η έκρηξη της εκδοτικής δραστηριότητας στο πρώτο μισό του Μεσοπολέμου, μια έκρηξη που οφείλεται τόσο σε ενδογενείς αιτίες, όπως είναι η καταπολέμηση του αναλφαβητισμού και η εισαγωγή της βιομηχανικής τεχνολογίας στο χώρο του βιβλίου, όσο και στη διεθνή συγκυρία. Μια πτυχή της αποτελεί η διασάλευση του εισαγωγικού εμπορίου, λόγω των συνεχών πολεμικών συρράξεων, με αποτέλεσμα, μεταξύ άλλων, τον αποκλεισμό του ξενόγλωσσου βιβλίου από την ελληνική βιβλιαγορά και την αναπλήρωσή του από την αυξημένη έκδοση ελληνόγλωσσων βιβλίων.

Ακόμη σημαντικότερο είναι, ωστόσο, να ερμηνευθεί η κρίση των εκδοτικών οίκων τη δεκαετία του '30. Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 1929, αν και καθοριστική, δεν αρκεί από μόνη της για να εξηγήσει το φαινόμενο: ζητήματα όπως η επιπλέον επιβάρυνση στη φορολογία χάρτου, η απουσία ικανού δικτύου διανομής του βιβλίου στην επαρχία, αλλά και η νέα δυναμική είσοδος, ύστερα από δεκαετίες, του ημερήσιου Τύπου στον ήδη επιβαρυσμένο ανταγωνισμό των εκδοτών, συνιστούν μερικές από τις πολλές όψεις του σύνθετου φαινομένου της κρίσης του λογοτεχνικού βιβλίου στον Μεσοπόλεμο.

Σκοπός της ανακοίνωσης δεν είναι μόνο μια προσπάθεια ιστορικής ανάλυσης της κρίσης του βιβλίου. Ενδιαφέρον έχει ακόμη να καταγραφεί η πρόσληψη της κρίσης την εποχή που συμβαίνει και να παρουσιαστούν οι ποικίλες και εν μέρει αντιφατικές ερμηνείες που προτείνουν οι διανοούμενοι και επιχειρηματίες που τη βιώνουν. Τέλος, με έναυσμα τη συζήτηση της μεσοπολεμικής κρίσης, θα επιχειρηθεί η σκιαγράφηση των αναλογιών της με την πρόσφατη κρίση του ελληνικού βιβλίου.

Literary transfers and cross-cultural exchanges in the Greek speaking world at the turn of the 20th century: the verse translation of Ovid's *Metamorphoses* by A.S. Kasdaglis (1908)

The literary career of Ovid's *Metamorphoses* in the Greek speaking world has been rather unsuccessful compared with its vast popularity in Western Europe. Beyond any doubt the translation by the Byzantine monk and scholar Maximus Planudes in the 13th century constitutes a landmark in the circulation of the work in the East. Even though we do not lack Greek translations during the 17th and 18th centuries (Makolas 1686, Daponte c. 1737-1750, Vlandis 1789), however it was the 19th and the beginning of the 20th century that saw a real surge of interest in Greek translations of the Ovidian *Metamorphoses* (Kavvadias 1873, Ioannou 1874, Papa Georgiou and Papa Photiou 1875, Kophiniotis 1879, Vithoukias 1890, Chatziemmanouil 1900, Livadas 1908, Kasdaglis 1908).

My paper offers a detailed examination of the translation of Ovid's *Metamorphoses* by A.S. Kasdaglis (1908), which has not received so far any scholarly attention. Kasdaglis offers a verse translation in fifteen-syllables (the metre of Greek folk songs) using however the Greek 'katharevousa', instead of the 'dēmōtikē'. Issues of language, style and metrics will be addressed.

This work is also very important for offering two very interesting theoretical texts of literary history and translation theory. The 'Introduction' and the 'Epilegomena' (a kind of critical Appendix) are a goldmine for the aesthetic and ideological climate in Greece at the turn of the 20th century regarding the critical assessment of Latin literature and the need for new translations in Greek as part of a wider political and cultural agenda of the newly established Greek State. Himself a translator of Milton's 'Paradise Lost' and of Sir Lewis Morris' 'The Epic of Hades' Kasdaglis proves to be fully informed of the available (mainly French and English) translations of Ovid's *Metamorphoses*. My investigation will focus on Kasdaglis' comparative reading of the Greek, English and French translations of the poem's proemium by Planudes (13th c.), Dryden (1717), Vlandis (1789), Ioannou (1874), Desaintage (1803). Kasdaglis' special interest in Ovid's influence on visual arts and on his own poetry (he proudly admits to have used the *Metamorphoses* as inspiration for his tragedies entitled 'Procris' and 'Pandionides') will also be discussed.

Translating and interpreting Ovid's *Heroides* in 19th century Greece: Philippos Ioannou and his «Φιλολογικά πάρεργα»

This paper seeks to explore a hitherto uncharted area, namely Ovid's impact on the intellectual and cultural milieu of 19th century Greece, in the decades following the establishment of the independent Greek state after the Revolution against the Ottoman Empire. I will focus on the work of Philippos Ioannou (circa 1800–1880), the first Professor of Philosophy at the Ottonian University of Athens (now “National and Kapodistrian University of Athens”). In 1865 Ioannou published a collection entitled «Φιλολογικά πάρεργα» (2nd edition in 1874). This collection comprises an impressive variety of philological works, ranging from the translation and commentary of Tacitus' *Germania* to Ioannou's own poetic compositions such as dedicatory and funerary epigrams, odes and proverbs. The largest part of the collection is devoted to Ovid: Ioannou's translation of the first five books of Ovid's *Metamorphoses* (accompanied by introduction and commentary) is followed by his translation of *Heroides* 1 and 7, the letters of Penelope and Dido to Odysseus and Aeneas respectively (again accompanied by introduction and commentary).

The object of this paper is to examine Ioannou's translation of Penelope's letter to Odysseus (*Ov. Her.* 1). I will explore Ioannou's language, style, and metre, his comments on the letter, and I will evaluate the accuracy of his Greek translation. Maximus Planudes' translation of the same letter will be brought into discussion for reasons of comparison. For his translation of *Ov. Her.* 1 Philippos Ioannou uses Loers' edition of the *Heroides*; Ioannou converses with Loers on a variety of topics, such as the authenticity of the letter and different readings of the text. Ioannou's dedicatory letter to his brother and his prolegomena to each translation is a valuable source for his views on the texts and his methods of translation.

Philippos Ioannou is a characteristic representative of a generation of Greek scholars (such as Al. Kasdaglis, Sp. Vlandis, E. Voulgaris et al.) who struggled to set the foundations of University education in the young Greek state and who firmly believed that the texts of the classical antiquity, both Greek and Latin, were the *sine qua non* conditions for the intellectual rebirth of the Greek people.

Επιστροφή, συνέχεια ή καινά δαιμόνια; Ο άλλος «Ελληνισμός» του Πλήθωνα

Κατά τον 15ο αιώνα μαζί με την παρακμή και διάλυση της Αυτοκρατορίας ο Ελληνισμός γνώρισε και μία αναβίωση της ειδωλολατρίας. Η αρχαία θρησκεία χαμένη από αιώνες υποτίθεται πως επανεμφανίστηκε μέσα από τα έργα και την διδασκαλία ενός από τα καλύτερα μυαλά της εποχής, του Γεώργιου Γεμιστού Πλήθωνα. Πού στηρίχθηκε όμως ο Πλήθωνας για να «επιαναφέρει» την αρχαία θρησκεία; Σε ποιο τυπικό και σε ποια θεωρία της; Ήταν όντως επιστροφή στον δωδεκαθεϊσμό ή πρόκειται για ένα νέο φιλοσοφικό και θεολογικό σύστημα που ο Πλήθωνας προσπάθησε να παρουσιάσει ως αρχαιοελληνικό; Και το σπουδαιότερο, ποια ήταν η πολιτική σημασία της «επιαναμόρφωσης» της ειδωλολατρίας στην συγκεκριμένη συγκυρία και τι είχε να προσφέρει αυτή στον τουρκοκρατούμενο πλέον τότε Ελληνισμό;

Ο Πλήθωνας βέβαια εκτιμούσε το σύστημά του ως κάτι ανώτερο και σαφή συνέχεια της αρχαίας θρησκείας, πίστευε μάλιστα πως μέχρι το τέλος του 15ου αιώνα θα είχε επικρατήσει πλήρως και θα είχε εξαλείψει τον Χριστιανισμό. Ο Σχολάριος αντίθετα πίστευε ότι ήταν ένα σατανικό κατασκεύασμα. Εμείς θα προσπαθήσουμε να το δούμε στις πραγματικές του διαστάσεις, υπό το φως ιδίως νεώτερων ευρημάτων σχετικά με τον δάσκαλο του Πλήθωνα, τον Ελισσαίο και τις καμπαλιστικές επιδράσεις στο έργο του.

Ο ρόλος της ποιητικής μετάφρασης στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γλώσσας και ποίησης

Είναι αναμφισβήτητο το γεγονός ότι οι μεταφράσεις διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση εθνικών λογοτεχνιών και γλωσσών. Όσον αφορά στην Ελλάδα, η μεταφραστική δραστηριότητα άρχισε να εντείνεται από το 19ο αιώνα κι έπειτα, στο πλαίσιο των ζυμώσεων που χαρακτήριζαν τη μετάβαση από τη μια περίοδο στην άλλη. Το ρόλο του μεταφραστή ανέλαβαν σε μεγάλο βαθμό οι ποιητές, οι οποίοι ασχολήθηκαν ενσυνείδητα και συστηματικά με τη μετάφραση έχοντας αναγνωρίσει τα οφέλη της. Όπως ήταν φυσικό, η μετάφραση συνδέθηκε άρρηκτα με φλέγοντα ζητήματα της περιόδου, όπως τη γλώσσα και την παιδεία, καθώς επίσης και με την αναγκαιότητα εμπλουτισμού της εγχώριας λογοτεχνικής παραγωγής.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι ν' αναδειχθεί ο σημαντικός ρόλος της ποιητικής μετάφρασης στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γλώσσας και ποίησης, εξετάζοντας συνοπτικά ορισμένες απόψεις που διατύπωσαν για τη μετάφραση έλληνες ποιητές-μεταφραστές του 19ου και 20ού (-1974) αιώνα και διαγράφοντας το ιστορικό πλαίσιο στο οποίο αναπτύχθηκαν και διαμορφώθηκαν οι εν λόγω αντιλήψεις και στο οποίο δημοσιεύτηκαν οι ποιητικές μεταφράσεις. Απώτερος στόχος είναι να καταδειχθεί η σπουδαιότητα του μεταφραστικού έργου, τόσο σε πρακτικό όσο και σε θεωρητικό επίπεδο, ελλήνων ποιητών της συγκεκριμένης περιόδου, καθώς επίσης και η αναγκαιότητα διεξαγωγής μελετών που θα φωτίσουν νέες πτυχές και θα συμβάλλουν στον εμπλουτισμό της ιστορίας των ελληνικών μεταφράσεων και, συνακόλουθα, της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Ενδεικτική Βιβλιογραφία

Connolly, David. Μεταποίηση. 6 (+1) Μελέτες για τη Μετάφραση της Ποίησης. Αθήνα: Ύψιλον, 1997. Τυπ.

Δημαράς, Θ. Κωνσταντίνος. Νεοελληνικός Διαφωτισμός. 5η έκδ. Αθήνα: Ερμής, 1989. Τυπ.

---. Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας. Από τις Πρώτες Ρίζες ως την Έποχή μας. 9η έκδ. Αθήνα: Ίκαρος, 2000. Τυπ.

Έλύτης, Όδυσσεάς. Δεύτερη Γραφή. 1974. Αθήνα: Ίκαρος, 2007. Τυπ.

Ζώρα, Θ. Γεώργιου. Έπτανησιακά Μελετήματα. Τόμ. Β΄. Έν Αθήναι: χ. ό., 1959. Τυπ.

---. Έπτανησιακά Μελετήματα. Τόμ. Α΄. Αθήναι: χ.ό., 1960. Τυπ.

Καγιαλής, Τάκης. «Η Μετάφραση της Ποίησης στον Μοντερνισμό: Κέντρο και Περιφέρεια.» Η Γλώσσα της Λογοτεχνίας και η Γλώσσα της Μετάφρασης. Πρακτικά Ημερίδας (24 Μαΐου 1997). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 1998. 47-67. Τυπ.

Κακριδής, Ιωάννης. Το Μεταφραστικό Πρόβλημα. 2η έκδ. Αθήνα: Ίκαρος, 1948. Τυπ.

Κασίνης, Γ. Κωνσταντίνος. Διασταυρώσεις. Μελέτες για το ΙΘ΄ και Κ΄ Αι. Αθήνα: Εκδ. Χατζηνικολή, 1998. Τυπ.

Καταρτζής, Δημήτριος. Τα Ευρισκόμενα. Αθήνα: Ερμής, 1970. Τυπ.

Κατσιγιάννη, Άννα. «Η Διαμόρφωση μιας Νέας Ποιητικής Συνείδησης στην Ελλάδα. Μεταφράσεις Έμμετρων (ή Πεζοποιητικών) Έργων σε Πεζό το 19ο Αιώνα.» Πόρφυρας 88 (10-12.1998): 233-249. Τυπ.

Κεχαγιόγλου, Γιώργος. «Ελληνικές Μεταφράσεις στον 18ο Αιώνα: “Μετα-δοτικές ή Προδοτικές” – “Πιστές και Άσχημες” – “Άπιστες και Όμορφες.”» Η Γλώσσα της Λογοτεχνίας και η Γλώσσα της Μετάφρασης. Πρακτικά Ημερίδας (24 Μαΐου 1997). Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 1998. 25-46. Τυπ.

Κουτσιβίτης, Βασίλης. Θεωρία της Μετάφρασης. Αθήνα: Ελληνικές Πανεπιστημιακές Εκδόσεις, 1994. Τυπ.

---. Πράξη της Μετάφρασης. London: Esperia Publications Ltd., 2000. Τυπ.
Παλαμᾶς, Κωστής. Ξανατονισμένη Μουσική. Μὲ Προλογικὰ Σημειώματα. Ἐν Ἀθήναις:
Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἑστίας», 1930. Τυπ.
Παπαλεοντίου, Λευτέρης. Λογοτεχνικὲς Μεταφράσεις του Μείζονος Ελληνισμοῦ:
Μικρασία, Κύπρος, Αἴγυπτος, 1880-1930. Βιβλιογραφικὴ Μελέτη. Θεσσαλονίκη: Κέντρο
Ελληνικῆς Γλώσσας, 1998. Τυπ.
Πολυλάς, Ἰάκωβος. «Ποιητικὴ Μετάφρασις.» Ἑστία ΛΑ' (1891): 148-150. Τυπ.

«Θυμάμαι»: Ο Νίκανδρος Κεπέσης απαντά στον Άρη Αλεξάνδρου

Η μαρτυρία Θυμάμαι του Νίκανδρου Κεπέση κυκλοφόρησε το 1985. Ο Κεπέσης ήταν, από το 1936, μέλος του ΚΚΕ. Πολέμησε το 1940/41 στον ελληνο-ιταλικό πόλεμο. Στην Κατοχή ήταν οργανωμένος στο ΕΑΜ και πιο ειδικά στον ΕΛΑΣ. Αντικείμενο του Θυμάμαι είναι δυο φυλακίσεις του Κεπέση, το 1945 και το 1946. Η αφήγηση της (αυτοβιογραφικής) μαρτυρίας έχει ως κύριο αντικείμενο τη φυλάκιση του συγγραφέα της τον Οκτώβριο του 1946 και, κυρίως, τις εσωτερικές διαδικασίες του φυλακισμένου κατά τη διάρκεια της απομόνωσής του σ' ένα άδειο κελί. Οι αναμνήσεις του Κεπέση αναφέρονται στην καταδίωξη των αριστερών από το μεταπολεμικό παρακράτος («λευκή τρομοκρατία»), στην παρανομία του καθεστώτος μετά από το τέλος της Κατοχής, το δωσιλογισμό της ελληνικής ηγεσίας από το «Όχι» του 1940 και την Εισβολή του 1941 και μετά.

Το στοιχείο που επιβάλλει τη σύγκριση της μαρτυρίας με το μυθιστόρημα «Το Κιβώτιο» του Άρη Αλεξάνδρου είναι η περίπτωση, στην οποία βρίσκονται οι δυο (ο ένας αυτοβιογραφικός, ο άλλος μυθιστορηματικός) αφηγητές-πρωταγωνιστές: η περίπτωση της απομόνωσης. Η περίπτωση αυτή προκαλεί εσωτερικές διαδικασίες που παράγουν το αντικείμενο της αφήγησης: η επιχείρηση κιβώτιο στη μια περίπτωση, ο αγώνας κατά του παράνομου κράτους στη άλλη.

Κατά τη διάρκεια της αφήγησης η «μνήμη», που παράγει την αφήγηση, γίνεται αντικείμενο της αφήγησης της ίδιας: «Όλα αυτά τα περιστατικά κυλούσαν ένα ένα, σα μεγάλες χάντρες απ'το κομπολόι της θύμησης, μέσα στη μοναξιά της απομόνωσης... Και κάθε μια απ'αυτές χτυπούσε πάνω στην άλλη, με τέτια δύναμη, που ο κρότος απ' τη σύγκρουση μπορούσε να ξεκουφαίνει και τον πιο βαρύκουο. «Προδοσία, προδοσία». Απ' το μυαλό πέρασαν κι άλλες θύμησης...».

Το συμπέρασμα, ότι ο Κεπέσης όχι μόνο γράφει μια μαρτυρία που συμπτωματικά θυμίζει, σε κάποια στοιχεία της, το «Κιβώτιο», αλλά ότι απαντά συνειδητά στην πρόκληση του Άρη Αλεξάνδρου, προκύπτει από τη σύγκριση των δυο αφηγηματικών διαδικασιών όσον αφορά τον τρόπο τους, που είναι συνάρτηση της ψυχικής κατάστασης των δυο αφηγητών καθώς αφηγούνται. Άσχετα από τη σχέση «θέσης-άρσης» που συνδέει τα δυο κείμενα, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον η διαπίστωση ότι στη μνημονική κοινότητα για τον ελληνικό Εμφύλιο Πόλεμο της δεκαετίας του '40 μια μαρτυρία μπορεί να αποτελεί απάντηση σ' ένα μυθιστόρημα –λες και πρόκειται για δυο παραλλαγές ενός και μόνο είδους.

Ψηφιακοί πλόες στη λογοτεχνική πόλη. Συνέχειες και ασυνέχειες της αστικής χωρικής εμπειρίας

«Επειδή βλέπει δρόμους παντού, στέκεται πάντα σ' ένα σταυροδρόμι»
Μπένγιαμιν

Ο πολυεστιακός, πολύσημος και πολυδύναμος χαρακτήρας των σύγχρονων πόλεων καθιστά δυσχερή την αναγνωσιμότητα και την ιδιοποίησή τους από τον κάτοικο, τον επισκέπτη, τον περιηγητή του άστεως.

Η λογοτεχνία στην προσπάθειά της να συλλάβει το «πορτραίτο» μιας πόλης δεν ασχολείται μόνο με την υποτύπωση της υλικής επιφάνειας του πραγματικού. Ανασυνθέτει την εικόνα ενός «κατακερματισμένου κόσμου». Το αφηγηματικό ενέργημα συνιστά μια διήθηση στον χώρο και τον χρόνο. Οι λογοτεχνικές χωρικές αναπαραστάσεις συναιρούν την πραγματικότητα και τον μύθο, το παρόν και το παρελθόν, τη μνήμη και την ιστορία, ιχνηλατώντας τις ασυνέχειες, τις ρήξεις και τις τομές στο αστικό τοπίο. Αποκαλύπτουν όχι την «κυριολεξία» της πολεοδομικής οργάνωσης αλλά το παλίμψηστο της βιωμένης εμπειρίας.

Οι λογοτεχνικές αφηγήσεις δίνουν το υλικό για μια πολυδιάστατη αστική ξενάγηση της πόλης. Δίνουν το στίγμα διεγερτικών εκκινήσεων και καθορίζουν διακριτές πορείες. Λόγος-εικόνα- πληροφορία στην ψηφιακή πραγματικότητα αποκαθιστούν την ιστορική-πολιτισμική συνέχεια. Υποβάλλουν στον επισκέπτη μια κινητική συμπεριφορά που ευνοεί όχι την εποπτεία μιας σειράς αξιόλογων θραυσμάτων μέσα στην πόλη αλλά τη συσχέτισή τους. Μια αναπαράσταση σε έναν τουριστικό χάρτη συνήθως μεταχειρίζεται το αστικό περιβάλλον ως μοναδική ανεξάρτητη υπόθεση, μια εκ των προτέρων ρύθμιση τυπικών κοινωνικών δράσεων, πολιτιστικών εννοιών και αξιών. Η ανάλυση ενός τέτοιου χάρτη συχνά βασίζεται σε υποθετικές ομοιότητες μεταξύ χρήσης, εμπειρίας και αντίληψης της πόλης.

Στο παράδειγμα της πόλης του Ηρακλείου, με πλοηγό επιλεγμένα κείμενα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, ο επισκέπτης αποκτά δάνειες εμπειρίες χώρου, ακολουθώντας τους διαφορετικούς μίτους της αφήγησης διαφορετικών συγγραφέων. Μέσα από τις διασταυρούμενες πράξεις, σκέψεις, αναμνήσεις των ηρώων, εισάγονται στην αφήγηση διαφορετικά κοινωνικά μοντέλα, πρακτικές, πολιτιστικές χρήσεις, προσωπικοί συντελεστές και ο χρήστης-επισκέπτης-περιηγητής δανείζεται μια πληθώρα διαφορετικών βλεμμάτων «για να κοιτάξει την πόλη». Εργαλείο αυτής της περιπλάνησης είναι οι διαδρομές με δομή μύθου οι οποίες ανασύρονται μέσα από τις λογοτεχνικές αναπαραστάσεις, διατυπώνοντας έναν λόγο που σχετίζεται με την καταγωγή, την ταυτότητα, και την ιστορία του τόπου.

Στόχος της ερευνητικής αυτής μελέτης είναι η γνωριμία με την ανθρωπογεωγραφία της πόλης του Ηρακλείου μέσα από ψηφιακά ενισχυόμενους αστικούς πλόες με πυξίδα την νεοελληνική λογοτεχνία.

1. Αφηγήσεις διακεκριμένων λογοτεχνών του γενέθλιου τόπου με οδηγό την αφηγηματική πλοκή λειτουργούν ως εναλλακτικές προτάσεις αστικής πολιτισμικής γεωγραφίας, καθώς αποτυπώνουν την πόλη σαν ένα σημασιακό πεδίο που υπόκειται σε διαρκείς μετασχηματισμούς.
2. Ψηφιακά ενισχυόμενα λογοτεχνικά δρομολόγια ιχνηλατούν μέσα στην πόλη όχι απλές ακολουθίες μνημείων και «αξιοθέατων» αλλά δικτυώσεις τόπων και συμβάντων. Δημιουργούν τη δυνατότητα ανάδειξης και αποκατάστασης της ιστορικής συνέχειας της πόλης με την αποκάλυψη των διαδοχικών στιβάδων παρελθόντων εποχών και

πολιτισμών παράλληλα με τη δυνατότητα φυσικής και ψηφιακής εποπτείας της χωρικής διάταξης και των τοπολογικών σχέσεων που υφίστανται σήμερα.

Η ψηφιακή πραγματικότητα ενσωματώνει και αντανακλά το πολυεπίπεδο δυναμικό πεδίο του χωροχρονικού βάθους της πόλης. Η όσμωση αστικής και ψηφιακής πραγματικότητας επιτρέπει στους χρήστες να εμπλέκονται συναισθηματικά με το αστικό περιβάλλον και να αναπαράγουν πολιτιστικές έννοιες μέσω της αντίληψης και των σωματικών εμπειριών. Κάθε ψηφιακά μεσολαβημένη διαδρομή αποκαθιστά μια δυναμική συνέχεια μεταξύ των μετασχηματισμών που έχει υποστεί το αστικό και κοινωνικό τοπίο του Ηρακλείου.

La crisis de 1909 y la asamblea revisionista griega: modificación de la Constitución Helénica de 1864

El objeto de esta comunicación es hacer un estudio aproximativo a la crisis griega de 1909 y las consecuencias derivadas de ella, como la modificación de la Constitución de 1864, desde la perspectiva española.

La crisis del próximo Oriente de 1908 reavivó la cuestión cretense provocando otra reclamación todavía prematura de la unión de la isla de Creta a Grecia.

En agosto de 1909, aunque las tropas europeas abandonaron la isla, los jóvenes turcos insistieron en obligar a Grecia, bajo amenaza de guerra, a desaprobando la agitación en Creta, una vez más en manos de las potencias. Tal humillación indujo a apoderarse del poder en Atenas a la Liga Militar de oficiales, recientemente constituida, la cual estaba descontenta de cómo se estaba llevando la cuestión de Creta e invitaron a Atenas a Venizelos.

De decisivo podría calificarse el papel desempeñado por el mandatario cretense Venizelos tras su nombramiento como nuevo jefe de gobierno el 18 de octubre de 1910. Él sería el artífice de la revisión de la Constitución de 1864 en vigor, tal y como pedía la Liga Militar. Gran número de artículos sufrieron un cambio esencial, y otros, considerados bastante desfasados, fueron suprimidos y sustituidos por otros, destacando entre los nuevos como más importantes los relativos a la organización de un Consejo de Estado.

Grecia y los conflictos y rupturas balcánicas en la historiografía decimonónica española. Una primera aproximación

Palabras clave: Cuestión de Oriente, Balcanes, nacionalismo, Grecia, historiografía decimonónica española.

Tradicionalmente los estudios históricos sobre la Cuestión de Oriente han caracterizado a los pueblos balcánicos como los sujetos pasivos de dicho proceso. Sin embargo, en no pocas ocasiones han sido las distintas nacionalidades del Imperio Otomano, empezando por la griega, las que han marcado el ritmo y los puntos clave de dicha problemática internacional. De este modo, los estratos político-militares y las elites intelectuales españolas desde muy pronto plantearon los puntos de fricción derivados del irredentismo propio en lo que se vino a llamar la “Turquía de Europa”, a saber: el conflicto de la aspiración de las iglesias nacionales frente al Patriarcado Ecuménico de Constantinopla fue uno de los puntos principales que acapararon la atención de los autores españoles que trataron el tema, así como las desavenencias entre la corriente paneslavista y la Gran Idea griega. En este sentido, llamó la atención el hecho de que en la desmembración del Imperio Otomano, aparte de Grecia, van surgiendo más protagonistas en el ajedrez político y diplomático de los Balcanes: búlgaros, serbios, montenegrinos, rumanos...

Con todo, el objetivo de este trabajo es estudiar:

1. El tratamiento del asunto como tema de actualidad e interés público en la España del siglo XIX.
2. Sus fuentes de información.
3. Su cualificación como analistas de la situación en el Imperio Otomano y del equilibrio europeo.
4. Sus esfuerzos por transmitir a la opinión española decimonónica un adecuado conocimiento e interpretación de las diferencias entre los pueblos balcánicos y la desmitificación de una supuesta unidad y colaboración de los pueblos balcánicos frente al sometimiento otomano.
5. Sus posicionamientos con las diversas culturas y etnias y las razones que esgrimen para ello.
6. La cuestión de los territorios que debería abarcar el Estado de Grecia y los demás Estados del Sureste Europeo.

Η μετανάστευση Ελλήνων καλλιτεχνών στο Παρίσι από το 19ο στον 20ό αιώνα ως πολιτισμικό φαινόμενο: αλληλεπιδράσεις και αποκλίσεις

Αντικείμενο της έρευνας αυτής αποτελεί η μετανάστευση των Ελλήνων καλλιτεχνών στο Παρίσι από το 19ο στον 20ό αιώνα, με χρονολογικά όρια από το 1870 έως το 1970. Η αποδημία και η διασπορά των καλλιτεχνών θεωρείται ουσιώδους σημασίας, καθόσον το έργο τους συνέβαλε καίρια και αποφασιστικά στη διαμόρφωση της Νεοελληνικής Τέχνης. Η σύγχρονη ελληνική τέχνη διαμορφώθηκε στηριζόμενη στην παράδοση και στην καλλιτεχνική κληρονομιά από τη μια και τις κατακτήσεις της Δυτικής Τέχνης από την άλλη, φορείς των οποίων στην Ελλάδα υπήρξαν οι καλλιτέχνες της Ελληνικής Διασποράς. Διαχωρίζονται οι περίοδοι της καλλιτεχνικής μετανάστευσης και εκτίθενται τα αίτια που ώθησαν τους καλλιτέχνες σε κάθε έξοδο από τη χώρα, που, στο μεγαλύτερο ποσοστό, συμπίπτουν με τις αιτίες που προκάλεσαν τα ευρύτερα μεταναστευτικά ρεύματα, ως κοινωνικά φαινόμενα.

Αναφέρονται οι ιστορικές, οικονομικές, πολιτικές, κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες στην Ελλάδα, ως χώρα αποστολής των μεταναστών, και στη Γαλλία ως χώρα υποδοχής, καθώς επέδρασαν ουσιαστικά τόσο στην απόφασή τους για την αποδημία, όσο και στη ζωή τους από την οπτική της ένταξής τους στο κοινωνικό περιβάλλον της χώρας που τους δέχτηκε, τη δημιουργία ταυτότητας, την ανάπτυξη του καλλιτεχνικού ιδιώματος και την ίδρυση παροικιών – κοινοτήτων. Παράλληλα, εξετάζεται η σχέση τους με την Ελλάδα και η συμβολή τους στη εξέλιξη της ελληνικής τέχνης.

Ακόμα, ερευνάται η ζωή και το έργο του Κωνσταντίνου Ανδρέου, γλύπτη, ζωγράφου και χαράκτη, κατεξοχήν εκπροσώπου της Διασποράς των Ελλήνων καλλιτεχνών στο Παρίσι, στο οποίο έζησε από το 1945 έως το 2003. Προβάλλεται ο αντίκτυπος της καλλιτεχνικής του δημιουργίας και προσφοράς στον τόπο αυτόν, όπως και η αντίληψη της τοπικής κοινωνίας αναφορικά με τον ίδιο και το έργο του.

La idea de Bizancio y el helenismo en los manuales escolares españoles de finales del siglo XIX y principios del XX

El desconocimiento que ha caracterizado a España en lo que se refiere a la historia y la cultura medieval griega, empieza a cambiar gradualmente debido a cambios políticos e ideológicos que se observan a partir del tercer decenio del siglo XIX. Por esta razón, la presente comunicación está dirigida a examinar el conocimiento que sobre Grecia y el helenismo en general incluía los manuales y libros de texto españoles dirigidos a la enseñanza de la historia entre finales del siglo XIX y primer tercio del XX. En este sentido, entre otros aspectos, pretendemos analizar:

1. Si el conocimiento de la Grecia y del mundo griego medieval y moderno en la Enseñanza Secundaria española.
2. El papel que juega el factor religioso en el criterio de los autores españoles en la hora de enfocar la cuestión del mundo y de la cultura griega cristiana. Desde este punto de vista, se trataría de examinar hasta qué punto pudieron influir en la redacción de los textos correspondientes las diferencias religiosas entre el mundo católico y el ortodoxo tras el Gran Cisma.
3. Las fuentes de información que pudieron tener los autores de los manuales españoles: españolas y extranjeras y las traducciones al español de libros de historia y de literatura griega medieval.
4. El sistema educativo español y la forma de incorporar en sus manuales la cultura griega en sus periodos posteriores al clásico.
5. El interés por Bizancio como dominador del sur de la Península Ibérica durante el periodo justiniano.
6. El interés por la producción literaria griega cristiana y sus posibles incidencias en el pensamiento español.
7. La política española y la regulación de las materias para incluir en los manuales de Enseñanza Secundaria.

Εικόνες των «Συμμάχων»: Τα εθνικά θέματα και το αντιδυτικό πνεύμα στις δημοφιλείς πολιτικές κωμωδίες του Παλιού Ελληνικού Κινηματογράφου, 1946-1974

Οι ταινίες του Παλιού Ελληνικού Κινηματογράφου εξασφαλίζουν στον ιστορικό μια ανεκτίμητη πηγή υλικού για τη μελέτη της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας. Ο μεταπολεμικός κινηματογράφος, με την προβολή μιας διευθετημένης εικόνας των «ξένων» συνέβαλε στην κατασκευή της έννοιας της εθνικής συνείδησης. Όπως αποδεικνύεται ήδη από τις πρώτες μεταπολεμικές κωμωδίες, Παπούτσι από τον τόπο σου (1946) και Οι Γερμανοί ξανάρχονται (1947), η εικόνα των «Συμμάχων» επηρεάζεται από δύο παράγοντες, τη συμμετοχή των ξένων δυνάμεων στην έκβαση της εμφύλιας σύρραξης αλλά και από τη στάση τους απέναντι στα ελληνικά αιτήματα («εθνικά δίκαια») στη Διάσκεψη της Ειρήνης (1946). Τα επόμενα χρόνια μέχρι την πτώση της Χούντας η εικόνα των ξένων στις δημοφιλείς κωμωδίες επηρεάζεται από τη στάση των Συμμάχων στο Κυπριακό και στις ελληνοτουρκικές διαφορές. Σε γενικές γραμμές ελληνική εθνική κινηματογραφία εμπνεύσθηκε, παρήχθη, διακηρύχθηκε και καταχωρίστηκε ως αντίδραση στις Μεγάλες Δυνάμεις, που, φανερά ή συγκαλυμμένα, κηδεμόνευαν την Ελλάδα. Ευρύτερα, η εικόνα των ξένων επηρεάστηκε από τη διαδικασία του εκσυγχρονισμού της μεταπολεμικής κοινωνίας. Ένα επαναλαμβανόμενο θέμα στις ταινίες του τρίτου τέταρτου του 20ού αιώνα είναι ο εκσυγχρονισμός της ελληνικής κοινωνίας και η αντίθεσή του προς ό,τι εθεωρείτο παραδοσιακά ελληνικό. Το γεγονός ότι οι δημιουργοί των δημοφιλών κωμωδιών καταγγέλλουν τις ξένες επιρροές ή αναδεικνύουν τις παραδοσιακές αξίες νικήτριες στη σύγκρουση με τον εκσυγχρονισμό είναι κρίσιμης πολιτιστικής και πολιτικής σημασίας. Η ενδελεχέστερη μελέτη του Παλιού Ελληνικού Κινηματογράφου, καταδεικνύει τη σημασία του ως μηχανισμού αποτύπωσης αλλά και κατασκευής εννοιών όπως η εθνικότητα, ο εθνικισμός και η εθνική ταυτότητα. Παράλληλα, αποδεικνύει ότι ο μεταπολεμικός κινηματογράφος αποτυπώνει συνολικά την οικονομική, κοινωνική, πολιτική και πολιτιστική ιστορία της σύγχρονης Ελλάδας.

Συγγενείς χαρακτήρες και αντικρουόμενες ιδεολογίες στο πεζογραφικό έργο του Γ. Θεοτοκά

Οι ρήξεις είναι συχνά μεταμορφωμένες συνέχειες, ένας διάλογος και ένας αντίλογος σε επίπεδο θεμάτων και τεχνικής. Μελετώντας το πεζογραφικό και δοκιμιακό έργο του λογοτέχνη και διανοούμενου της γενιάς του '30, Γ. Θεοτοκά (Κωνσταντινούπολη 1905 – Αθήνα 1966) διαπιστώνουμε ιδεολογικές μετατοπίσεις αλλά και συνέχειες τόσο στις ιδέες του όσο και στη γραφή του.

Ο Γ. Θεοτοκάς, ως πεζογράφος φαίνεται διχασμένος ανάμεσα στις διαφορετικές τάσεις της λογοτεχνικής παραγωγής, ακροβατώντας σε δύο αιώνες: το 19ο που εστιάζει στο κοινωνικό μυθιστόρημα και στον 20ο που προβάλλει το ψυχολογικό μυθιστόρημα. Έρχεται σε ρήξη με το λογοτεχνικό κατεστημένο αναπτύσσοντας το μυθιστόρημα και εισάγοντας το δοκίμιο είτε ως αυτόνομο είδος είτε εντάσσοντάς το μέσα στο πεζογραφικό του έργο.

Στο μυθιστορηματικό του έργο, οι ήρωες που αποτελούν δρώσες δυνάμεις και συγκρατούν την ιδεολογία του συγγραφέα μετατρέποντάς την σε πλοκή, συχνά αποτελούν ιδεολογικά δίπολα ο ένας απέναντι στον άλλο. Η πρόσληψη θεσμών και αξιών δημιουργεί είτε ένα πλέγμα ασφάλειας είτε την αιτία ανατροπών. Η ηλικία, η καταγωγή, η επαγγελματική κατάσταση, το κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό πρόσημο των ηρώων αποτελούν το πεδίο αντιπαραθέσεων αλλά και συγκλίσεων. Στην προβληματική αυτή εντάσσεται και η ιδεολογική πόλωση κατά το θεωρητικό μοντέλο της R. S. Suleiman αλλά και η παρουσία συνώνυμων χαρακτήρων. Η επίμονη επανάληψη ορισμένων χαρακτηριστικών τύπων, που εμφανίζεται και σε άλλους λογοτέχνες, όπως στον Τ. Αθανασιάδη, τους κάνει να λειτουργούν ως «καλούπια» πάνω στα οποία σμιλεύονται αρκετά από τα μυθιστορηματικά πρόσωπα με αποτέλεσμα το λογοτεχνικό αυτό υλικό να λειτουργεί ως "μήτρα" για τη δημιουργία χαρακτήρων. Αυτοί οι χαρακτήρες καλούνται "συνώνυμοι" και έχουν την ίδια «σημασιολογική ετικέτα», κατά την ορολογία του Ph. Hamon, όπως προκύπτει από τις επιρροές του ενός προσώπου σε ένα ή πολλά άλλα, όπου επανέρχονται και επικρατούν κοινοί τόποι και μοτίβα σε επίπεδο οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και ιδεολογικό. Στην περίπτωση αυτή κάνουμε λόγο για κυκλικότητα στην πεζογραφία, όπου οι ήρωες ενός μυθιστορήματος μετακινούνται και πραγματοποιούν σύντομες αλλά καθοριστικές εμφανίσεις σε έναν επόμενο χαρακτήρα. Συνοψίζοντας, το ενδιαφέρον στον Γ. Θεοτοκά έγκειται στην προσπάθειά του να άρει παλαιότερες τακτικές στη λογοτεχνική γραφή καθιερώνοντας νέες τάσεις αλλά και στην συγγραφική του ιδιότητα να συγκεράσει αντίπαλες απόψεις ή να μετακυλήσει ιδέες και συμπεριφορές που θεωρεί σημαντικές από ένα ήρωα σε έναν άλλο είτε στο ίδιο είτε σε άλλο μυθιστόρημά του προκαλώντας με αυτό τον τρόπο ενός είδους διάλογο (ταυτίσεων και συγκρούσεων) ανάμεσα στους χαρακτήρες.

Αφομοίωση και διάκριση: οι κοινότητες των Οθωμανών και Εβραίων στο Βόλο μετά την προσάρτηση

Θέμα της ανακοίνωσής μας είναι η εξέλιξη των θρησκευτικών κοινοτήτων του Βόλου, μετά την ενσωμάτωση της πόλης στο ελληνικό κράτος το 1881. Συγκεκριμένα, θα παρακολουθήσουμε τον πληθυσμό των Εβραίων και Οθωμανών της πόλης μέσα από τη διαδικασία της προσάρτησης, μια τομή που επηρέασε την τύχη και των δύο πληθυσμών.

Πληροφορίες για τις θρησκευτικές κοινότητες πριν την ενσωμάτωση εντοπίζουμε στην αλληλογραφία του Γάλλου υποπροξένου της πόλης, που καλύπτει ολόκληρο σχεδόν το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, στις αφηγήσεις περιηγητών, ενώ αναλυτικότερα για τους Εβραίους της πόλης, διαθέτουμε το αρχείο της Σχολής Alliance Israélite Universelle, από το 1865 (έτος ίδρυσης της Σχολής) μέχρι λίγο πριν την προσάρτηση και την αναστολή της λειτουργίας της. Για την περίοδο μετά την ενσωμάτωση, τα δημογραφικά αρχεία είναι πλουσιότερα: διαθέτουμε το δημοτολόγιο του 1885 και τις ληξιαρχικές πράξεις θανάτου από το 1889. Οι τελευταίες είναι ιδιαίτερα αποκαλυπτικές πηγές, στις οποίες αναγράφεται το όνομα, η ηλικία, ο τόπος καταγωγής και θανάτου του προσώπου, το επάγγελμα και η οικογενειακή του κατάσταση, στοιχεία που θα συγκριθούν με τα καταγεγραμμένα νοικοκυριά του δημοτολογίου και τις υπόλοιπες πηγές.

Τα βασικά μας ερωτήματα στρέφονται γύρω από τον εντοπισμό κοινωνικών αλλαγών στη σύνθεση των θρησκευτικών ομάδων, ως αποτέλεσμα των "ζυμώσεων" που προκάλεσε το ξεκαθάρισμα του πληθυσμού, ύστερα από την αποχώρηση του οθωμανικού πληθυσμού της Θεσσαλίας. Ποιες είναι οι μεταβολές που υπέστησαν οι δύο κοινότητες μετά την αλλαγή "φρουράς"; Ποια ήταν η στάση του κυρίαρχου χριστιανικού πληθυσμού απέναντί τους; Στοιχεία τέτοιων συνεχειών ή/και ασυνεχειών αναζητούμε στην επαγγελματική απασχόληση των μελών τους, στους τυχόν μεικτούς γάμους, στους τόπους διαμονής στις συνοικίες της πόλης, αλλά και σε ουσιαστικότερους μετασχηματισμούς, όπως η αλλαγή των ονομάτων τους και οι εκχριστιανισμοί.

Επανάσταση και επαναστάτες στον ελληνικό δημόσιο διάλογο στα μέσα του 19ου αιώνα

Η εξέλιξη της έννοιας «επανάσταση», όπως αντικατοπτρίζεται στο δημόσιο λόγο των ελληνικών εφημερίδων κατά τη μεταβατική περίοδο των δεκαετιών 1840 με 1860, σηματοδοτεί συνέχειες και ασυνέχειες αναδεικνύοντας σημαντικές διαφοροποιήσεις στη σηματοδότηση της έννοιας που κατείχε αμείωτα υψηλή σημασία και κεντρική θέση στην πολιτική και κοινωνική ζωή του τόπου, και παρέμενε πάντα επίκαιρη. Η έννοια «επανάσταση» δήλωνε τον απελευθερωτικό αγώνα που οδήγησε στην εγκαθίδρυση ελεύθερου και ανεξάρτητου ελληνικού κράτους, τις εξεγέρσεις των υπόδουλων Ελλήνων στα πλαίσια του ελληνικού αλυτρωτισμού αλλά και τις επανειλημμένες επαναστάσεις ενάντια σε ένα απολυταρχικό πολιτικό σύστημα και τις συνδεόμενες με αυτό συχνές κυβερνητικές και καθεστωτικές αλλαγές. Η αρνητική σημασία, ή μάλλον η αμφισβήτηση της έννοιας αφορά όχι μόνο τη νομιμοποίηση, τους στόχους ή τις αρχές της επανάστασης, αλλά κυρίως τα όρια και τη διάρκεια της «επαναστατικής κατάστασης» και την κατάχρηση της επανάστασης και των στόχων της από μεμονωμένα άτομα, διεφθαρμένους πολίτες ή διεφθαρμένους πολιτικούς με στόχο την επιβολή και ικανοποίηση ιδίων συμφερόντων. Το αίτημα για επιστροφή στην εσωτερική πολιτική ομαλότητα, δηλ. στην ομαλή λειτουργία του κοινοβουλευτικού πολιτεύματος συνδεόταν με μία νέα διαφοροποιημένη σηματοδότηση της έννοιας «επανάσταση», που ενείχε την επικράτηση των «αρχών της επανάστασης» και τη διατήρηση της νέας πολιτικής τάξης, ενώ σήμαινε ταυτόχρονα και την πραγμάτωση των αρχών και των στόχων της ελληνικής επανάστασης του 1821.

Στέλιος Μουζάκης

Εθιμικό γεωργικό δίκαιο και συμπεριφορές στον ελληνικό χώρο 17ου-18ου αιώνα: Νομοκάνονες-βροντολόγια

Στην εισήγησή μας θα αναφερθούμε στο εθιμικό δίκαιο, στις πρακτικές που ακολουθούσαν οι αγρότες κατά τη διαχείριση-καλλιέργεια του χώρου τους, ως και στις συμπεριφορές τους, κυρίως, στις καταχρηστικές παρεκκλίσεις σε σχέση με την αγροτική γαιοκτησία. Επίσης θα σχολιάσουμε τις σχέσεις των αγροτών μεταξύ τους, με τις κοινότητες, με το περιβάλλον τους, και εν γένει με τη διανομή των υδατικών πόρων. Τέλος και τις αντίστοιχες ποινές ή και επιτίμια που συναντώνται μέσα σε Βροντολόγια, Εξομολογητάρια και Νομοκάνονες του 17ου-18ου αιώνα. Για το σκοπό της εισήγησης ερευνήθηκαν ιδιωτικά, μοναστηριακά αρχεία ως και δημόσιες βιβλιοθήκες.

Από τη μία και μοναδική ιστορική αλήθεια στις πολλαπλές αναγνώσεις του ιστορικού παρελθόντος. Οι τομές και οι αλλαγές στην ελληνική μέση εκπαίδευση αναφορικά με τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας. Θεωρητικά / Ιδεολογικά ζητήματα και προβληματισμοί

Στην ανακοίνωσή μας θα εξετάσουμε τις αλλαγές που έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια στην ελληνική μέση εκπαίδευση όσον αφορά τη διδασκαλία της ιστορίας. Έχοντας ως σημείο αναφοράς τα αναλυτικά προγράμματα και τα σχολικά εγχειρίδια, τις ειδικές μελέτες του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, αλλά και τα πορίσματα ερευνών και εργασιών ιστορικών και παιδαγωγών, θα θίξουμε ζητήματα, όπως η μετάβαση από το εθνοκεντρικό στο ευρωπαϊκό και πολυπολιτισμικό μοντέλο εκπαίδευσης, από τα απομονωμένα μεταξύ τους γνωστικά αντικείμενα στη διαθεματική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης, από την ιστορία ως «αφήγημα» στην ιστορία ως «πρόβλημα» με την κριτική επεξεργασία των ιστορικών πηγών, από το δασκαλοκεντρικό τρόπο διδασκαλίας στην ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, από το ένα και μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο ιστορίας στο πολλαπλό ψηφιακό ιστορικό ανάγνωσμα με πολυμεσικές εφαρμογές, από τη στείρα γεγονοτολογία στην εμπλοκή των ίδιων των μαθητών στην ιστορική έρευνα κυρίως μέσα από την τοπική και προφορική ιστορία κτλ. Οι επιχειρούμενες αλλαγές έγιναν με γνώμονα κυρίως τις κονστρουκτιβιστικές θεωρίες μάθησης, σύμφωνα με τις οποίες ο μαθητής πρέπει να οικοδομεί και να ανακαλύπτει μόνος του τη γνώση.

Οι παραπάνω μεταβολές θα διερευνηθούν σε άμεση συνάρτηση με τους ραγδαίους οικονομικούς, κοινωνικούς και πολιτικούς μετασχηματισμούς που έχουν λάβει χώρα σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο και είχαν άμεση επίπτωση στην Ελλάδα και ειδικότερα στην εκπαιδευτική διαδικασία. Θα γίνει αναφορά βεβαίως και στους έντονους προβληματισμούς και τις διαμάχες που προκλήθηκαν από τις συγκεκριμένες μεταβολές και αφορούσαν, μεταξύ άλλων, στην αντίφαση ανάμεσα στους διακηρυγμένους στόχους των νέων αναλυτικών προγραμμάτων για την Ιστορία και την απαρχαιωμένη δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

Τέλος, θα θίξουμε το ζήτημα της πρωτοφανούς κρίσης που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, καθώς η συσσώρευση των οικονομικών και κοινωνικών προβλημάτων καθιστά αναπόφευκτες τις συγκρούσεις στη δημόσια σφαίρα και ιδιαίτερα γύρω από «επίμαχα» ζητήματα του πρόσφατου ιστορικού παρελθόντος. Η συνεχής αμφισβήτηση θεσμών, αξιών και νοοτροπιών, ως αποτέλεσμα της πολύπλευρης κρίσης, οδηγεί σε επαναπροσδιορισμό της σχέσης παρόντος-παρελθόντος και θέτει επί τάπητος νέα ζητήματα στο πεδίο της εκπαίδευσης και ειδικότερα της διδασκαλίας της ιστορίας.

Η μετάβαση από τον δέκατο ένατο στον εικοστό αιώνα για τις πόλεις του βορειοελλαδικού χώρου – η περίπτωση των αστικών κέντρων της δυτικής Θράκης, όπως αποτυπώνεται στις επίσημες οθωμανικές επετηρίδες και στη γαλλόφωνη επετηρίδα της Ανατολής

Οι οθωμανικές επετηρίδες που εκδίδονταν για το σύνολο των επαρχιών της αυτοκρατορίας, καθώς κι οι αντίστοιχες σε δυτικές γλώσσες, αποτελούν ιδιαίτερα ενδιαφέροντα ιστορικά τεκμήρια για την πολιτική, κοινωνική και οικονομική κατάσταση των πληθυσμών όλων των θρησκευτικών κι εθνικών ομάδων της καθ' ημάς Ανατολής.

Ιδίως στη μετάβαση από το 19ο στον 20ό αιώνα, τα διαλαμβανόμενα σ' αυτές στοιχεία, συνδυαζόμενα μ' αντίστοιχα, δυτικής προέλευσης κείμενα, αποκτούν πρόσθετο ενδιαφέρον, διότι απεικονίζουν τις σημαντικότερες μεταβολές στην περιοχή. Η καταγραφή των πολιτικών και θρησκευτικών αρχών, των εκπαιδευτικών και κοινοτικών δραστηριοτήτων, μουσουλμάνων και μη, αντανakλούν την κοινωνική κινητικότητα και τις διαστρωματώσεις στην περίπλοκη οθωμανική πραγματικότητα της εποχής.

Στις τρεις γενικές οθωμανικές επετηρίδες (Salnama-i Devlet), τις επιμέρους αντίστοιχες εκδόσεις για τις επαρχιακές διοικήσεις (Salnama-i Vilayet) και τη γαλλόφωνη (Annuaire Orientale) που μελετώνται, αποτυπώνονται ιδιαιτέρως σημαντικά στοιχεία για τις μουσουλμανικές, εβραϊκές κι αρμένικες κοινότητες των πόλεων και των επαρχιών τους γενικότερα, και τη ρωμείκη ειδικότερα, που πιστοποιούν συνέχειες κι ασυνέχειες αλλά και προσδιορίζονται τα δεδομένα για την είσοδο ορισμένων αντιπροσωπευτικών σημείων του βορειοελλαδικού χώρου στην νέα εκατονταετηρίδα. Από γεωγραφικής απόψεως, η ανακοίνωση οριοθετείται στις πόλεις της δυτικής Θράκης, διοικητικά υπαγόμενες σε δύο σαντζάκια, αυτά της Κομοτηνής (Gümülcine sancağı) κι Αλεξανδρούπολης (Dedeağaç sancağı).

Μεταξύ των στοιχείων που θα επιμείνουμε, είναι η σύνθεση των πάσης μορφής συλλογικών οργάνων, ο βαθμός συμμετοχής των Ρωμηών σ' αυτά κι οι οικονομικές επιδόσεις της επαρχίας μ' επί-κεντρο τα αστικά κέντρα.

Παράλληλα, στη συνολική περιγραφή της ενότητας, αναλύονται γεωγραφικά, τοπωνυμικά κι ανθρωπωνυμικά στοιχεία, καθώς και τα διοικητικά όρια.

Με το σύνολο των παρεχόμενων αυτών πληροφοριών, τη σύνθεση και την ερμηνεία τους, μορφοποιείται η συνολική εικόνα της περιοχής, η θέση του ρωμείκου στοιχείου στη διοίκηση, την κοινοτική οργάνωση, την οικονομία και την κοινωνία, κι εξάγονται συμπεράσματα για μίαν εποχή της οποίας τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά, εντός ολίγων ετών, με τους Βαλκανικούς και τον πρώτο Παγκόσμιο πόλεμο, πρόκειται ν' ανατραπούν εκ βάθρων και να δώσουν τη θέση τους στη νέα εποχή των εθνικών συγκρούσεων και των «ομογενοποιημένων» κρατών.

Κατά συνέπεια, οι δυνατότητες εξαγωγής συμπερασμάτων, με βάση τα εν λόγω κείμενα, χαράσσουν κατευθύνσεις τόσο στην απόδοση του ιστορικού ενσταντανέ, όσο και των προοπτικών που ανοίγονταν στο νέον αιώνα.

The continuity of archival metaphors in the work of Jannis Kounellis

Jannis Kounellis, an important modern Greek artist born in 1936, moved to Rome 20 years later and is currently living and working there. He is one of the founders of the Arte Povera movement and his works most of the time engage themes opposed to abstract concepts of modern art and highlight the polysemy of simple materials such as clothes, iron, charcoal, etc.

Kounellis' oeuvre is constructed in relation to various archival metaphors - according to Derrida's definition of archive-, which he uses to create a continuity of artistic motifs. Many of his works among which the particular pieces examined in this paper, made in the decades of '60s and 2000s, are inspired by the ancient Greek art archive.

Kounellis started working in the early 1960s and he created his personal archive of works, from which he borrowed motifs in order to create new metaphors each time, by re-contextualizing the already existing works in a new space. In this manner Kounellis takes his critique about the essence of certain materials a step further. The artist tried to make a statement about the present time in different eras in each case. Some of his works which are constructed during the 2000s, as the series of *Untitled* exhibited in the 2012 Athens exhibition, although they are strongly connected to already existing works, are most of the time conceived and examined only as a critique to the present time. Kounellis' endeavour to retain a continuity in the whole of his oeuvre also emerges.

Worth highlighting is also the lack of title in his installations, which in a certain way contributes to their re-contextualization. A very important aspect that we should take into account is how the latest pieces of his work are perceived during the time of the current Greek crisis.

Ποιητικές ανακυκλώσεις

Η εισήγηση αυτή επιχειρεί να διερευνήσει μια πρακτική κατά την οποία οι ποιητές 'ανακυκλώνουν' παλαιότερα κείμενα ή και εδραιωμένους τρόπους τους, προκειμένου να εξυπηρετήσουν νέες χρήσεις. Μολονότι έχει κοινά σημεία με την 'αναθεωρημένη έκδοση', η στρατηγική αυτή διαφέρει κατά το ότι έχει ως προϊόν ένα κείμενο που προτείνεται ως νέο. Οι ανακυκλώσεις αυτές, κάποτε εκδοχές αυτο-παράθεσης, αποτελούν ένα είδος σχολίου ποιητικής, καθώς επιτρέπουν να δει κανείς τι αλλάζει, τι συμπληρώνει ή και πώς ειρωνεύεται τον προγενέστερο ποιητικό του εαυτό ένας ποιητής καθώς ωριμάζει ή επιχειρεί να ανταποκριθεί σε διαφορετικές ανάγκες. Η εισήγηση παρουσιάζει διαφορετικά είδη ανακύκλωσης σε ποιητές όπως οι Παλαμάς, Καβάφης, Λαπαθιώτης και συζητά τις περιστάσεις που υπαγορεύουν τη χρήση παλαιότερου υλικού, ιδίως στα ωριμότερα χρόνια των ποιητών, καθώς και τις ποικίλες σημασίες της ιδιαίτερης μείξης ρήξεων και συνεχειών που ενέχει αυτή η οικονομική πρακτική.

Η Ιδέα της Συνέχειας του Ελληνικού Έθνους στην Ιστοριογραφική Αφήγηση των Διανοούμενων της Βουλγαρικής Αναγέννησης

Σκοπός της συγκεκριμένης ανακοίνωσης είναι να προσδώσει μια επιπλέον διάσταση στο ζήτημα της ιστορικής συνέχειας του ελληνικού έθνους από την πλευρά του Άλλου εξετάζοντας τον τρόπο με τον οποίο απεικονίζεται το ελληνικό εθνικό παρελθόν από τη βουλγαρική διάνοηση της περιόδου της Αναγέννησης (δηλαδή από τα τέλη του 18ου αιώνα και κυρίως μετά τη δεκαετία του 1830 μέχρι την ίδρυση της Αυτόνομης Βουλγαρικής Ηγεμονίας το 1878). Μια από τις διεργασίες που συνδέεται άμεσα με την επικράτηση της εθνικής ιδεολογίας και τη συνακόλουθη διαμόρφωση των εθνικών ταυτοτήτων στα Βαλκάνια είναι η σύνθεση εθνικού αφηγήματος ως συστατικού στοιχείου της τελευταίας. Σ' αυτό το πλαίσιο οι Βούλγαροι διανοούμενοι προβαίνουν σε αναπαράσταση με εθνικούς όρους όχι μόνο της δικής τους ιστορίας αλλά και της ελληνικής, την οποία τουλάχιστον η πρώτη γενιά τους γνώριζε μέσω της φοίτησής της σε ελληνικά σχολεία και της ένταξής της στο ελληνικό πολιτισμικό περιβάλλον. Η ενασχόλησή τους με το ελληνικό παρελθόν συνδέεται κυρίως με τρεις παράγοντες ξεχωριστά ή και σε συνδυασμό μεταξύ τους: είτε με την επιθυμία τους να το συγκρίνουν με το βουλγαρικό επιδιώκοντας να απαξιώσουν το πρώτο και να αναδείξουν την ανωτερότητα του δεύτερου (π.χ. ο Γκεόργκι Ρακόβσκι και ο Ιβάν Σελιμίνσκι), είτε με την πρόθεσή τους να στοιχειοθετήσουν την εικόνα του Έλληνα ως προαιώνιου εχθρού (π.χ. ο Λιούμπεν Καραβέλοφ), είτε με το γεγονός ότι οι Έλληνες εμπλέκονταν αναπόφευκτα στο βουλγαρικό ιστορικό αφήγημα δεδομένου ότι οι δύο λαοί έζησαν επί μακρόν στον ίδιο γεωγραφικό χώρο, είχαν συνεχείς επαφές και υπόκειντο σε αλληλεπίδραση (π.χ. ο μοναχός Παΐσιος Χιλανδαρινός). Με βάση τα παραπάνω συμφραζόμενα λοιπόν οι Βούλγαροι πνευματικοί ηγέτες υιοθέτησαν και πρόβαλλαν με διάφορες αφορμές στα κείμενά τους την ιδέα της ιστορικής συνέχειας του ελληνικού έθνους θεωρώντας ότι οι αρχαίοι Έλληνες ήταν πρόγονοι των σύγχρονών τους Ελλήνων, ότι το Βυζάντιο υπήρξε ελληνική αυτοκρατορία και ότι το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης ήταν ελληνική εκκλησία.

Η «μυθική» μορφή του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου σε έργα της νεοελληνικής λογοτεχνίας

Η προτεινόμενη ανακοίνωση θα εξετάσει την αναπαράσταση του τελευταίου αυτοκράτορα του Βυζαντίου Κωνσταντίνου ΙΑ΄ Δραγάση Παλαιολόγου σε έργα σημαντικών Ελλήνων λογοτεχνών του 19ου και 20ού αιώνα. Βάση έρευνας αποτέλεσε η μελέτη του Φώτη Δημητρακόπουλου, «Μνήμες Κωνσταντίνου Παλαιολόγου στη νεοελληνική λογοτεχνία», στην οποία γίνεται συνοπτική αναφορά των περισσότερων έργων που γράφτηκαν από το 1818 έως και σήμερα και τα οποία έχουν ως ήρωα τον βυζαντινό αυτοκράτορα. Η Άλωση της Κωνσταντινούπολης φαίνεται πως δεν υπήρξε πάντα πρωτεύον θέμα για τους λογοτέχνες. Θρύλοι, παραδόσεις, διηγήσεις και θρήνοι που συντέθηκαν αμέσως μετά την Άλωση και διασώθηκαν μέσω της προφορικής μας παράδοσης, αποτελούν τις πρώτες μαρτυρίες για την τύχη του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου και το υλικό έμπνευσης των λογοτεχνών που έγραψαν στα νεότερα χρόνια. Η επανάσταση του 1821 και τα πολιτικά γεγονότα που ακολούθησαν, με κυρίαρχο γεγονός την ιδεολογική πρωτοκαθεδρία της Μεγάλης Ιδέας, είχαν ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αποκατάσταση του Βυζαντίου στη συνείδηση του Νεοέλληνα. Οι λογοτέχνες της εποχής δεν θα μπορούσαν να μείνουν ανεπηρέαστοι και έτσι άρχισαν να γράφουν σχετικά ποιήματα, διηγήματα και θεατρικά έργα εστιάζοντας στην περίπτωση του τελευταίου αυτοκράτορα.

Στόχος λοιπόν της προτεινόμενης ανακοίνωσής μου είναι να παρουσιάσει ποια ακριβώς στοιχεία άντλησε ο εκάστοτε συγγραφέας που θα μελετηθεί από τους διάφορους μύθους που έπλασε ο λαός αμέσως μετά την Άλωση της Πόλης και κυριάρχησαν για αιώνες. Ερώτημα που επίσης θα γίνει προσπάθεια να απαντηθεί είναι αν οι 4 ιστορικοί της Άλωσης (Δούκας, Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, Μιχαήλ Κριτόβουλος και Γεώργιος Σφραντζής) μαζί με τον Ψευδο-Σφραντζή, οι οποίοι έγραψαν για τα γεγονότα και αποτελούν σημαντικές πηγές για την πτώση της αυτοκρατορίας, υπήρξαν πηγή πληροφόρησης για τους λογοτέχνες και κατά πόσο οι λογοτέχνες άντλησαν στοιχεία από τα έργα τους. Η εξέταση θα έχει ως κέντρο τη μορφή του αυτοκράτορα, όπως αυτή διαγράφεται μέσα από συγκεκριμένα έργα που θα επιλεγούν, και θα αναδειχθούν οι συνέχειες, οι ασυνέχειες ή και οι ρήξεις με την παράδοση. Τέλος, θα γίνει προσπάθεια αναγνώρισης ιστορικών γεγονότων που ενδεχομένως αποτέλεσαν αφορμή αφύπνισης του αγωνιστικού πνεύματος και της έμπνευσης συγγραφέων, οι οποίοι έγραψαν για τον τελευταίο αυτοκράτορα του Βυζαντίου.

Χαρά Νικολακοπούλου

Η ρήξη με τη γλώσσα και η διάρρηξη των σχέσεων με τον κοινωνικό ιστό: το Σόλο του Φίγκαρω του Γιάννη Σκαρίμπα

Η εισήγηση έχει σκοπό να διερευνήσει τις σχέσεις ανάμεσα στη γλωσσική και την κοινωνική συμπεριφορά.

Αν η γλώσσα είναι φορέας κοσμοθεωρίας, και η γλωσσική και κοινωνική συμπεριφορά βρίσκονται σε διαρκή αλληλεπίδραση, τι συμβαίνει όταν έχουμε να αντιμετωπίσουμε μια αποκλίνουσα συμπεριφορά στη γλώσσα;

Όσον αφορά τη λογοτεχνία, συνδέεται αυτή η διαφοροποίηση από την κοινώς αποδεκτή γλωσσική νόρμα, με ανάλογη κοινωνική περιθωριοποίηση του αφηγηματικού υποκειμένου; Και τι ακριβώς υποκρύπτει αυτή η ρήξη με το γλωσσικό περιβάλλον;

Στο Σόλο του Φίγκαρω του Γιάννη Σκαρίμπα, οι γλωσσικές ακρότητες αφθονούν και υποδεικνύουν την κοινωνική απομόνωση και περιθωριοποίηση του κεντρικού ήρωα: πρόκειται για έναν εξαιρετικά αποκλίνοντα τύπο που έχει διάρρήξει οριστικά τις σχέσεις του με τον κοινωνικό περίγυρο.

Πίσω από το γκροτέσκο *alter ego* του, δεν είναι δύσκολο να διακρίνουμε την ιδιότροπη, εκκεντρική φιγούρα του Χαλκιδέου συγγραφέα και την ιδιόμορφη σύγκρουσή του με στο λογοτεχνικό και το κοινωνικό καταστημένο της εποχής του.

Γεωπολιτικές σταθερές και γεωπολιτικές μεταβολές. Η Κρήτη και η Κύπρος στα σχέδια των Μεγάλων Δυνάμεων (1774-1923)

Πρόκειται για μια συγκριτική γεωπολιτική ανάλυση για την Κρήτη και την Κύπρο κατά την περίοδο 1774-1923, που ο γεωπολιτικός αναλυτής μπορεί να αντλήσει ενδιαφέροντα στοιχεία μέσα από το ενδιαφέρον των Μεγάλων Δυνάμεων, όπως αυτό εκδηλώνεται στα σχέδιά τους για τον έλεγχο της Ανατολικής Μεσογείου.

Η γεωπολιτική αυτή ανάλυση θα επικεντρωθεί αφενός α) στις σταθερές – εν πολλοίς συγκρουόμενες μεταξύ τους – της εξωτερικής πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων, και αφετέρου β) στις συγκυρίες εκείνες που μεταβάλλουν το γεωπολιτικό πλαίσιο και κάνουν την γραφή του Braudel για τη σημασία των νησιών στην παγκόσμια ιστορία, διαχρονική και επίκαιρη.

Η ανάλυση μας, πέραν από την αναφορά στα διάφορα σχέδια των ξένων, θα διατρέξει παράλληλα τις μεγάλες τομές και γεγονότα, (παράγοντες που τα προκάλεσαν, είτε ήταν ενδογενείς είτε ήταν εξωγενείς), τα οποία έδρασαν καταλυτικά στην ιστορία των δύο μεγαλόνησων και δημιούργησαν κοινές και διαφορετικές μνήμες.

Συνέχειες, ασυνέχειες και ρήξεις στον ελληνικό κόσμο κατά τα νεώτερα χρόνια: η περίπτωση της Πελοποννήσου (1685-1715)

Η ανακοίνωση αυτή έχει ως αντικείμενο την εξέταση του πολύ σημαντικού ζητήματος των συνεχειών, ασυνεχειών και ρήξεων στην ιστορία του ελληνικού κόσμου μέσα από το παράδειγμα της Πελοποννήσου κατά τη "μετάβαση" από την πρώτη περίοδο της οθωμανικής κυριαρχίας (το 1685/87) στη β' περίοδο της ενετοκρατίας και, εν συνεχεία, πάλι στην οθωμανική κυριαρχία (το 1715). Η διαδοχική αυτή εναλλαγή των ξένων κυριάρχων στην Πελοπόννησο κατά τα τέλη του 17ου και στις αρχές του 18ου αιώνα, προσφέρει ένα πολύ καλό παράδειγμα για να μελετήσουμε το εν λόγω θέμα και να προβληματιστούμε πάνω στο ζήτημα των πολλαπλών συνεπειών της πολιτικής μεταβολής σ' έναν συγκεκριμένο γεωγραφικό χώρο και σε μία συγκεκριμένη ιστορική περίοδο. Πιο συγκεκριμένα, αναλύοντας τα γεγονότα αυτής της περιόδου στον πελοποννησιακό χώρο θα επιχειρήσουμε να δούμε ποιες ήταν οι συνέπειες της εναλλαγής κυριάρχων και αν έχουμε συνέχεια ή ρήξη: α. σε πολιτικό επίπεδο, β. σε θεσμικό επίπεδο (συνέχεια ή ρήξη στους θεσμούς και στη νομοθεσία που επέβαλαν οι δύο αυτοί κατακτητές στην κτήση τους), γ. σε οικονομικό επίπεδο (στη φορολογία που επέβαλαν, στις εμπορικές σχέσεις της Πελοποννήσου με τη Δύση κλπ.) και δ. σε κοινωνικό επίπεδο (αν και σε ποιο βαθμό έχουμε συνέχεια ή ρήξη όσον αφορά την κοινωνική κατάσταση του πελοποννησιακού πληθυσμού, δηλαδή της κατακτημένης κοινωνίας, υπό τους Οθωμανούς και τους Ενετούς, ποιες ήταν οι επιπτώσεις αυτής της πολιτικής αλλαγής στον θρησκευτικό τομέα, λαμβάνοντας υπόψιν ότι η μία κατακτητική δύναμη ήταν μουσουλμανική και η άλλη χριστιανική, κλπ.). Από την άλλη πλευρά, στοχεύουμε να διερευνήσουμε το εξαιρετικά δύσκολο, αλλά και πολύ ενδιαφέρον ζήτημα της πρόσληψης της εναλλαγής κατακτητών από τον ντόπιο χριστιανικό πληθυσμό. Μ' άλλα λόγια, να δούμε αν για τους Πελοποννήσιους το "πέραςμα" από την οθωμανική κυριαρχία στη βενετική και, εκ νέου, στην οθωμανική, βιώθηκε ως μία ρήξη και τομή στην καθημερινή του ζωή, σε σχέση με το παρελθόν, ή ως συνέχεια μιας κατάκτησης, υπό άλλη μορφή, ή μήπως αν η κατάκτηση της Πελοποννήσου από μία χριστιανική δύναμη (το 1685/87) θεωρήθηκε ως απελευθέρωση από τον οθωμανικό ζυγό, δηλαδή ως μία πραγματική πολιτική ρήξη.

Έρωσ- Θάνατος: Η ρήξη των φραγμών στον *Παλιό των ημερών* του Παύλου Μάτεσι

Στην παρούσα εργασία επιλέγουμε να μελετήσουμε το μυθιστόρημα *Ο παλιός των ημερών*, που πρωτοκυκλοφόρησε προ εικοσαετίας, καθώς σε αυτό προβάλλεται με ιδιαίτερα ξεχωριστή ένταση η συγγραφική αντίληψη για έναν κόσμο παράδοξο, εντός του οποίου κάθε αντινομία καταργείται. Το κείμενο έχει μια μοναδικότητα στην τοποθέτηση του στον χωρόχρονο. Παισιωχτικό όσο λίγα έργα της ελληνικής γραμματείας αποτρέπει τον αναγνώστη απ' το να ταυτιστεί με τον όποιο πρωταγωνιστή του. Η υπόθεση εξελίσσεται σε χωριό της ελληνικής επαρχίας και περιγράφει την πορεία δύο αντρών, ενός αγύρτη που εκμεταλλεύεται την ανάγκη των κατοίκων για θαύματα και ενός ντόπιου που, για λόγους εκδίκησης, τον ακολουθεί παριστάνοντας τον πιστό του μαθητή. Μέσω αυτού του ζευγαριού ο Μάτεσις έχει την ευκαιρία να εξερευνήσει και να υπερβεί τους ηθικούς φραγμούς που αφορούν τον ανθρώπινο ερωτισμό και να ανατρέψει τα δεδομένα περί κανονικότητας της ύπαρξης. Το ομόφυλο ζευγάρι, η επιθυμία για εκδίκηση που γίνεται ανάγκη τού συν- ανήκειν, ο φόνος ως τελετουργία ακύρωσης της πεπερασμένης πραγματικότητας και ο οίστρος θανάτου ως ευκαιρία αξίωσης της αληθινής ζωής υπονομεύουν τις ακλόνητες ορθολογικές πεποιθήσεις. Η ετερότητα θεωρείται φυσιολογική και κάθε εκδοχή οντολογικού δυϊσμού ακυρώνεται. Ή, για να μιλήσουμε με τα λόγια του συγγραφέα «Εδώ ο έρωτας και ο θάνατος δίνουν μάχη όπου θα νικήσουν και οι δυο».

Με την εργασία μας, λοιπόν, αυτή επιχειρούμε:

- να σκιαγραφήσουμε τη διαδικασία αποδόμησης κάθε σταθεράς στον *Παλιό των ημερών*,
- να μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο το συγκεκριμένο έργο συνομιλεί με τα υπόλοιπα του ίδιου συγγραφέα, υπό το πρίσμα της ανατροπής της πραγματικότητας και της επαναδιαπραγμάτευσης των ορίων, που διαπερνούν το σύνολο της συγγραφικής παραγωγής του Παύλου Μάτεσι.

Ρήξεις, τήξεις και ανανεώσεις στην ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου

Υιοθετεί ο κινηματογράφος ως το νεότερο μέλος του νεοελληνικού πολιτισμού τη ρήξη ή τη συνέχεια του ανθρωπολογικού παραδείγματος της χώρας; Μπορεί στη γλίσχρη ιστορία της ημεδαπής κινηματογραφίας να αποτυπωθούν ρεύματα που επεδίωξαν τη σύγκρουση με προϋπάρχουσες δομές και μορφές; Και αντίθετα άλλα που αλιεύουν συνειδητά στις κατακτήσεις προγενέστερων γενεών, ενσωματώνουν τα επιτεύγματα τους και συνομιλούν δημιουργικά μαζί τους; Και αν ναι ποια είναι αυτά τα ρεύματα; Συνιστούν γενιά; Και σε ποια πεδία εντοπίζονται οι ρήξεις, οι ασυνέχειες και οι διάλογοι; Και για ποιους λόγους προκρίνεται η μία ή άλλη επιλογή που οδηγεί στην απομάκρυνση ή στην εγγύτητα με την όποια παράδοση;

Και μέχρι ποιου σημείου φτάνει η μία ή άλλη εκλογή; Γίνεται η ρήξη ανανεωτική σε βάθος χρόνου ή μήπως εκτρέπεται σε στεγανά και περιχαρακώσεις και γίνεται εύθραυστη σε βάθος χρόνου, με αποτέλεσμα την ανάγκη δημιουργίας μιας νέας ρήξης, για να υπάρξει αλληλοδιαδοχή; Ποια μπορεί να είναι τα μορφικά και θεματολογικά συμπραζόμενα στη μία ή στην άλλη επιλογή;

Στην ανακοίνωση θα επιχειρηθεί να απαντηθούν αυτά τα ερωτήματα εστιάζοντας σε δύο κρίσιμες ιστορικές περιόδους που συμπίπτουν με μείζονες αλλαγές παραδείγματος για την έβδομη τέχνη. Η πρώτη αφορά την χρονική περίοδο 1967-1974, όταν μια παρέα νεότερων ηλικιακά σκηνοθετών εν σχέσει με τους υπηρετούντες στα κινηματογραφικά στούντιο εισβάλλει ορμητικά στο προσκήνιο της Ιστορίας. Από πού προέρχεται η ρηγματική πολεμική αυτής της παρέας; Μπορεί να αποκληθεί γενιά; Και αν ναι, τα πρότυπά της είναι περισσότερο στη Γαλλία παρά στην Ελλάδα; Είναι αυτό αρκετό για να εξηγήσει μια τέτοια κατεύθυνση; Μήπως υπάρχουν και άλλοι λόγοι που συνδέονται με την κινηματογραφική βιομηχανία, την νεότητα ως πολιτισμική κατηγορία και τον κινηματογράφο ως την απόλυτη Τέχνη της καινοτομίας και της εξύμνισης της νεανικότητας;

Η δεύτερη περίοδος αφορά τη πρώτη δεκαετία του 2000 και εστιάζεται σε σκηνοθέτες που εμφανίστηκαν μετά την είσοδο του 21ου αιώνα και που ως δημιουργοί παίρνουν τη σκυτάλη από την προηγούμενη γενιά. Η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στο βαθμό συνομιλίας ή ρήξης με την ιστορία της ελλαδικής κινηματογραφίας και της ευρωπαϊκής παράδοσης, και θα εντοπίσει εκείνα τα χαρακτηριστικά που μπορούν να καταστήσουν αυτούς τους δημιουργούς μια γενιά.

Πρόσληψη του τεχνολογικού φαινομένου στο μεσοπολεμικό έργο του Γιώργου Σεφέρη. Πρώτα συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στο πλαίσιο Σπουδών της επιστήμης και της τεχνολογίας και ειδικότερα στον κλάδο της πολιτιστικής πρόσληψης του τεχνολογικού φαινομένου, ενώ χρονικά είναι τοποθετημένη την περίοδο του Μεσοπολέμου, την οποία ο Peter Wagner αποκαλεί ως πρώτη κρίση της νεωτερικότητας. Σε αυτά τα ακαδημαϊκά πλαίσια υπάρχει μία πληθώρα μελετών, όπως των M.Hard και A.Jameson, ενώ για την Ελλάδα ιδιαίτερα συναφής είναι η μελέτη του Βασίλη Μπογιατζή Μετέωρος Μοντερνισμός. Τεχνολογία, ιδεολογία της επιστήμης και πολιτική στην Ελλάδα του Μεσοπολέμου (1922-1940).

Η παρούσα μελέτη, που αποτελεί μέρος της διπλωματικής μου εργασίας, στηρίχθηκε στο ποιητικό έργο του Γιώργου Σεφέρη, από το οποίο η προσοχή εστιάστηκε στα ποιήματα με τεχνολογικές αναφορές, όπως για παράδειγμα το «Αυτοκίνητο» (1931) και το «Γράμμα του Μαθιού Πασκάλη» (1928), ενώ συγχρόνως διερευνήθηκαν και οι σελίδες του προσωπικού του ημερολογίου (Μέρες Α', Β' και Γ'), από τις οποίες αντλήθηκαν πολύτιμες πληροφορίες σχετικά με τη στάση του ποιητή απέναντι στις διάφορες πτυχές του τεχνολογικού φαινομένου. Επίσης, κατά την πορεία της έρευνας ελήφθησαν υπόψη οι ειδικές σεφερικές μελέτες των Α. Χριστοδούλου, Γ. Κιουρτσάκη και ιδιαίτερα του Α. Παπαγεωργίου-Βενετά.

Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει και τίθεται στην κρίση της ακαδημαϊκής κοινότητας για αποτίμηση είναι μία τεχνοφοβική διάθεση του ποιητή που διαπερνά το έργο του. Δεδομένου του γενικά αποδεκτού ρόλου του Γιώργου Σεφέρη ως ενός εκ των βασικών δημιουργών της εικόνας της νεωτερικότητας στη χώρα μας και δεδομένου ότι η τεχνολογία αποτελεί βασική συνιστώσα της νεωτερικότητας, το διερώτημα της εργασίας μπορεί να συσχετιστεί με ευρύτερες μελέτες σχετικά με το χαρακτήρα της νεωτερικότητας του 20ού αιώνα στην Ελλάδα.

Παραμυθιακά και μεταφυσικά στοιχεία στο θεατρικό έργο του Σωτήρη Σκίπη

Ο Σωτήρης Σκίπης (1881-1952) είναι μια ιδιαίτερη μορφή των ελληνικών γραμμάτων. Υπήρξε ένας λυρικός ποιητής και συγγραφέας, που εναντιώθηκε σε κάθε είδους ορθολογισμό παραμένοντας ένας ενθουσιώδης εραστής των απλών πραγμάτων. Στα θεατρικά του έργα, "Οι τσιγγανόθει", "Η Αγία Βαρβάρα", "Η νύχτα της πρωτομαγιάς", "Ο Γύρος των Ωρών ", κ.ά. συνδυάζονται τα ηθογραφικά με τα παραμυθιακά και τα μεταφυσικά στοιχεία, καθώς τα πραγματικά πρόσωπα συνυπάρχουν με τα φανταστικά. Η ζωή περιγράφεται συχνά σαν ένα όνειρο και ο συγγραφέας κυριευμένος από μια ρομαντική διάθεση πιστεύει ότι η ζωή που ξεκινά, δανείζεται το φως της από τη ζωή που σβήνει. Οι προσωποποιήσεις φυσικών στοιχείων και φαινομένων, τα φανταστικά και παραμυθιακά σύμβολα συντείνουν στην δημιουργία ενός υπερβατικού κόσμου. Το έργο του διακρίνεται για την ιδιαίτερη σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στον μύθο και την πραγματικότητα. Το ελληνικό στοιχείο ενισχύεται μέσω δανείων από την ελληνική μυθολογία όπως η Κίρκη, οι Σάτυροι και οι Βακχίδες, ενώ οι Βουνοκυράδες, οι Νεράιδες, οι Καλικάντζαροι, οι Μοίρες συνυπάρχουν με τις μορφές της μυθολογίας.

Σύμφωνα με τους κριτικούς της εποχής, στο έργο του Σκίπη εμφανείς είναι οι επιδράσεις από τα ονειροδράματα του Shakespeare, ενώ άλλοι εντοπίζουν στοιχεία από την ατμόσφαιρα της Βαλπούργειας νύχτας του Faust και δάνεια από το έργο του Heine.

Blogging: Accuracies and inaccuracies in the digital representation of the migration experience

The historical, sociological, cross-cultural and economic aspect of Greek migration to different parts of the world has been the focus of many research studies. The motives for leaving Greece as well as living or working conditions and integrating experiences of migrants, relating to the place of settling, have been recorded by researchers, analysed and reported on. These research projects have contributed to the representation of the lived experience and added to the “construction” of the overall Greek migration narrative. Currently, with the new Greek migration trends under way and rising, due to the economic crisis, a large number of people from Greece migrate to many countries, including Australia, in search for a new life. Most of these new migrants, being digitally savvy, opt to record and report on their experience using media such as Facebook, Twitter or blogs. These digital accounts provide other prospective migrants with valuable information of the migration process.

Blogging in particular, gains a growing acceptance amongst migrants, as it provides and creates a new method of constructing the overall migration narrative. Migrants’ blogs, through the revelation of the blogger’s ephemeral emotions, feelings and thoughts associated with their lived migration experiences and the provision of information on the logistics of migrating and settling in a new land, provide prospective migrants with a rich source of information. At the same time, these blogs provide the migration researcher with a primary source of information which can be used for the reconstruction of the migration discourse in a direct and “contemporary” fashion.

In this presentation we focus on blogs created by Geek migrants to Australia and examine how their migration experience is constructed, presented and received by others. We further examine the accuracies and inaccuracies in the representation of the migration experience in contrast to the conventional accounts, given by migrants in interviews or biographies. We conclude with an overall evaluation of the blogs’ contribution to the Greek migration discourse.

Μια περίπτωση δίκης στο Διαρκές Εθνικό Μικτό Συμβούλιο: η «Δίκη των Αρχιγενείων Καθιδρυμάτων» Επιβατών Θράκης 1887-1892/1894

Την περίοδο που η Οθωμανική αυτοκρατορία άφηνε πίσω την οικονομική κρίση που την ταλάνιζε, η κοινότητα Επιβατών προσέφευγε στο Διαρκές Εθνικό Μικτό Συμβούλιο για να επιλύσει μια τοπική κρίση με επίκεντρο το εκπαιδευτικό συγκρότημα των Αρχιγενείων, που βίωνε και τις δύο. Ως τότε ο κύριος στόχος της δωρεάς του Σαράντη και της Ελένης Αρχιγένους, το παρθεναγωγείο (1857), είχε διανύσει τριακονταετή πορεία, στα μισά της οποίας ολοκληρώθηκε το συγκρότημα με την ανέγερση ναού (1863), του Ελένειου αρρεναγωγείου (1868), Οικοτροφείου-Ορφανοτροφείου (1872) και Νηπιαγωγείου (1873), που συνέπεσε με το θάνατο του ιδρυτή (1809-1873). Την περίοδο εκείνη τα Αρχιγένεια είχαν λειτουργήσει με την προσωπική συμβολή της Ελένης υπό τη σκέπη της ισχυρής προσωπικότητας του ιδρυτή και την υπόλοιπη υπό τη διεύθυνση του, από το 1863, γιατρού, καθηγητή και διευθυντή των Αρχιγενείων και, από το 1869, θετού γιου των ιδρυτών Φώτιου Αρχιγένους.

Αιτιολογία της αγωγής υπήρξε η δεινή οικονομική στενοχωρία στην οποία είχαν περιέλθει τα Αρχιγένεια με την εμφάνιση ελλείμματος και την επιβολή διδάκτρων, και αίτημα να καταβάλουν το ποσό που θα αποδεικνυόταν ότι έλειπε οι διαχειριστές. Εκείνοι υπέβαλαν ένσταση για την κοινοτική παρέμβαση και απέδωσαν το έλλειμμα στη μείωση, λόγω της οικονομικής κρίσης, της αξίας των χρεογράφων, στα οποία είχε επενδύσει την περιουσία του ο ιδρυτής, και ζήτησαν την απόρριψή της. Το Συμβούλιο καταρχάς απέρριψε την ένσταση και στη συνέχεια διόρισε τρεις κατά σειρά εξελεγκτικές επιτροπές -ο θάνατος της ιδρύτριας προκάλεσε το διορισμό της τρίτης- για να ελέγξουν την περιουσία του Σ. Αρχιγένους και τη διαχείριση των κληρονόμων του. Η τελική απόφαση του Συμβουλίου βασίσθηκε σε ενέργεια ή μάλλον παράλειψη των διαχειριστών, που σημειώθηκε προ της οικονομικής κρίσης, συγκεκριμένα αμέσως μετά το θάνατο του ιδρυτή. Σύμφωνα με την απόφαση, που ενέταξε τα Αρχιγένεια ως εθνικά στα σχολεία της Αρχιεπισκοπής Κωνσταντινουπόλεως, διορίσθηκε πενταμελής Διοικητική και Διαχειριστική Επιτροπή, στην οποία συμμετείχαν δύο μέλη του Συμβουλίου, δύο της κοινότητας αλλά και ο Φ. Αρχιγένης «εκ σεβασμού προς την μνήμην του μακαρίτου». Επίσης, στην Επιτροπή ανατέθηκε η εξακρίβωση της περιουσίας του ιδρυτή «άνευ της συμπράξεως εν τω θέματι τούτω του Φώτιου Αρχιγένους» (14.10.1892). Ως συνέπεια του πορίσματος της Επιτροπής, το Συμβούλιο καταδίκασε τον Φ. Αρχιγένη να συμπληρώσει το ποσό που έλειπε (16.3.1894), η κοινότητα όμως ζήτησε την παύση του από τη θέση του διευθυντή και διαχειριστή του Ελένειου και την προσάρτηση του ιδρύματος στα Αρχιγένεια υπό την διεύθυνση της Επιτροπής (1.5.1894). Σύντομα το Ελέναιο έκλεισε, η Αρχιγένειος Οικία εντάχθηκε στο συγκρότημα ως χώρος διαμονής των καθηγητών και η Διοικητική και Διαχειριστική Επιτροπή των Αρχιγενείων εμφανίστηκε τετραμελής.

Το αγεφύρωτο ρήγμα στις σχέσεις των δύο πλευρών επιβεβαιώνουν και οι μακροσκελέστερες επιστολές που δημοσίευσαν στον τύπο για να απαντήσουν στις αιτιάσεις της άλλης πλευράς οι αντίδικοι· βρίθουν από σαρκαστικούς χαρακτηρισμούς και αποκαλύπτουν ότι οι συναισθηματικές επήρειες, που προκάλεσαν το ρήγμα, διατηρήθηκαν ως το τέλος χωρίς τροποποίηση: οργή για την παρέμβαση στα Αρχιγένεια από τη μια, οργή για τον αποκλεισμό από τα Αρχιγένεια από την άλλη, υποδηλώνοντας το βαθύτερο αίτιο της σύγκρουσης, τον έλεγχο του σημαντικού ακόμη εκπαιδευτικού συγκροτήματος.

Στα ίχνη μιας χειραφετικής φωνής των αρχών του 20ού αιώνα: η περίπτωση της Λώρας Δάφνη

Στον απόηχο της διένεξης Ροΐδη-«γραφουσών» (1896), κατά την οποία τέθηκε με έμφαση το έμφυλο κριτήριο στην αποτίμηση της γυναικείας λογοτεχνίας, οι γυναίκες συνεχίζουν να διεκδικούν την έξοδο τους από την ιδιωτική στη δημόσια σφαίρα ποικιλοτρόπως. Ένας από αυτούς τους τρόπους ήταν η συγγραφική δραστηριότητα που μαζί με τη συμμετοχή στα κοινά συνέβαλαν σημαντικά στη λεγόμενη ήπια διεκδίκηση δικαιωμάτων εκ μέρους των γυναικών τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Να τονιστεί εδώ ότι το γυναικείο ζήτημα αποτελεί μια από τις πιο ενδιαφέρουσες πτυχές των κοινωνικο-πολιτικών εξελίξεων στην Ελλάδα από τα τέλη του 19ου αιώνα και εξής. Αυτό δε σημαίνει βέβαια ότι τα αιτήματα των γυναικών και ο τρόπος που διεκδικησής τους συνιστούν ένα ομοιογενές κίνημα. Πλάι στις γυναίκες που τίθενται υπέρ της γυναικείας χειραφέτησης υπάρχουν αρκετές που διατυπώνουν έντονες αντιρρήσεις τονίζοντας τις αρνητικές συνέπειες τέτοιων διεκδικήσεων σε επίπεδο κοινωνικό και εθνικό.

Στην ανακοίνωση στο συνέδριο θα επιχειρηθεί η προσέγγιση της συγγραφικής παρουσίας της Λώρας Δάφνη, όπως είναι το ψευδώνυμο της Μαρίας Τρικούπη, που στις αρχές του 20ού αιώνα έδωσε μία σειρά διηγημάτων, τα οποία δημοσιεύθηκαν σε διάφορα περιοδικά λόγου και τέχνης. Επίσης, εξέδωσε τόμο έργων της με τίτλο Από την ζωή της γυναικός. Πρόκειται για διηγήματα στα οποία διατυπώνεται σαφώς θέση υπέρ της χειραφέτησης των γυναικών, γίνονται δηλαδή φορέας έκφρασης μιας συνείδησης του φύλου. Η συνείδηση του φύλου είναι μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις που αναδεικνύουν τα κείμενα αυτά: η αντίληψη που είχαν οι ίδιες οι γυναίκες για τον εαυτό τους και τη θέση τους στην κοινωνία καθώς και η διάθεση να αλλάξουν τους όρους που περιόριζαν την έξοδο τους στη δημόσια σφαίρα και να διεκδικήσουν ένα καλύτερο αύριο. Στο πλαίσιο αυτό, θα εξεταστεί το έργο της όχι μόνο συγγραφικά, αλλά και κοινωνικά δραστήριας Λώρας Δάφνη, μίας συγγραφέα που έχει ελάχιστα μελετηθεί, συμβάλλοντας έτσι στην προσπάθεια ολοκλήρωσης της εικόνας που έχουμε για συγγραφική παρουσία των γυναικών στις αρχές του 20ού αιώνα.

Έλληνες και Πανσλαβισμός με βάση την αρθρογραφία του Κωνσταντίνου Λεόντιεφ: Η ρηγμάτωση των βεβαιοτήτων ή η επιβεβαίωση της ρήξης;

Με την παρούσα εισήγηση αποσκοπούμε στην πρώτη, από όσο γνωρίζουμε, παρουσίαση και κριτική ανάλυση της προσέγγισης του ζητήματος του «Πανσλαβισμού», στην οποία προέβη ο Κωνσταντίνος Λεόντιεφ το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, επιχειρώντας να ανασκευάσει τις σχετικές θέσεις της ελληνικής πλευράς και να υπερασπισθεί το ρόλο της Ρωσικής αυτοκρατορίας στο πλαίσιο των ευρύτερων εθνικών ανταγωνισμών στην Βαλκανική έναντι των ελληνικών αιτιάσεων επί μεροληψία υπέρ των Σλάβων.

Ο Κ. Λεόντιεφ υπήρξε μια πολυτάλαντη προσωπικότητα με πολυσχιδή δράση: Λογοτέχνης, φιλόσοφος (αρχικώς επηρεασμένος από τον δυτικό μηδενισμό), διπλωμάτης και εν τέλει μοναχός βαθύτατα επηρεασμένος από την αγιορειτική πνευματικότητα, διετέλεσε διπλωματικός υπάλληλος του τμήματος ασιατικών υποθέσεων του Ρωσικού υπουργείου των Εξωτερικών. Με την ιδιότητά του αυτή βρέθηκε να υπηρετεί σε μια σειρά ελληνικών περιοχών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας κατά το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα, όπως η Κρήτη, η Ήπειρος και Θράκη, όπου και επωφελούμενος της εκ του σύνεγγυς μελέτης του ελληνικού τρόπου ζωής, αποτύπωσε υπό τη μορφή διηγημάτων το πεντόσταγμα των εμπειριών του. Επιπλέον γνώρισε και προσπάθησε να αξιολογήσει τις ολοένα ογκούμενες ανησυχίες της κοινής γνώμης του μικρού Ελληνικού Βασιλείου για την εθνική ολοκλήρωση του Ελληνισμού, παίρνοντας θέση με ειδικά άρθρα-μελετήματά του αφ' ενός επί του ζητήματος των ελληνοβουλγαρικών διενέξεων στο πλαίσιο του αρχόμενου σκληρού ανταγωνισμού για την διαδοχή της οθωμανικής αυτοκρατορίας στα εδάφη της Μακεδονίας και αφ' ετέρου για το ρόλο της Ρωσίας στο πλαίσιο του λεγόμενου πανσλαβικού σχεδίου.

Οι απόψεις του Ρώσου διπλωμάτη, στο βαθμό που αποκλίνουν από αυτές των ελληνικών αρχουσών ελίτ της εποχής, όντας παράλληλα διατυπωμένες από έναν γνώστη των ελληνικών πραγμάτων που προσπαθεί να κρίνει αντικειμενικά αλλά και ταυτόχρονα απολογητικά υπέρ της πολιτικής δύναμης που εκπροσωπεί, παρουσιάζουν έντονο ενδιαφέρον εφ' όσον μπορούν να αναγνωσθούν αντιστικτικά προς την εδραιωμένη ελληνική πεποίθηση για τον ρόλο της Ρωσίας στα βαλκανικά πράγματα και ειδικότερα στη διαδικασία της ελληνικής εθνικής ολοκλήρωσης από τη λήξη του Κριμαϊκού πολέμου και εντεύθεν. Από αυτή την άποψη οι πολιτικές αναλύσεις του Λεόντιεφ παρουσιάζονται στον σύγχρονο Έλληνα ερευνητή ως πρόκληση «ρηγμάτωσης» των συνειδησιακών βεβαιοτήτων του, και άρα ως μια άσκηση αυτογνωσίας με αντεστραμμένους τους όρους πρόσληψης: διερεύνηση της λειτουργικότητας του ερμηνευτικού «παραδείγματος» του πανσλαβισμού (παραμόνιμη σταθερά στο νεοελληνικό φαντασιακό από την έξωση του Όθωνα και μετά) μέσα από την κριτική αντιπαράθεση με την «αλήθεια» ενός διαπρεπούς, αλλά μάλλον ξεχασμένου σήμερα, εκπροσώπου της άλλης πλευράς.

Ρήξεις και ασυνέχειες στην θεματολογία του ελληνικού θεάτρου σκιών: εισβολή της πολιτικής πραγματικότητας

Η δημιουργία και η εξέλιξη της θεματολογίας του ελληνικού θεάτρου σκιών ακολουθεί μια άκρως ενδιαφέρουσα πορεία, που αρχίζει προς τα τέλη του 19ου αι. με την προσαρμογή σεναρίων της οθωμανικής παράδοσης για το ελληνικό κοινό και εμπλουτίζεται σημαντικά κατά τη διάρκεια του πρώτου μισού του 20ού αι. με δημιουργίες των ελλήνων караγκιοζοπαικτών και υλικό που αντλείται από το ηρωικό παρελθόν, αλλά και από την σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα της εκάστοτε περιόδου.

Κατά τη μεταπολεμική περίοδο, λόγω της απώλειας του παροδοσιακού ενήλικου κοινού παρατηρείται υποχώρηση της ηρωϊκής και δραματικής θεματολογίας, προσαρμογή της παραδοσιακής στο παιδικό κοινό και κατά συνέπεια απλούστευση της πλοκής.

Σοβαρό πλήγμα στη θεματολογία επιφέρει επίσης και ο ανταγωνισμός του, με τον κινηματογράφο, που παρ' ολίγον να προκαλέσει και την ολοκληρωτική εξαφάνισή του, αλλά και με την τηλεόραση.

Προσφάτως όμως, και συγκεκριμένα τις δύο τελευταίες δεκαετίες, παρατηρείται μια σημαντική αλλαγή, γενικά στην εικόνα του θεάτρου σκιών και ειδικά στην θεματολογία του, αποτέλεσμα διαφόρων συνθηκών, όπως η επαφή με άλλες μορφές τέχνης, η έντονη τάση από πλευράς των νέων караγκιοζοπαικτών για ανανέωση, η επιθυμία τους να αναγνωριστούν ως καλλιτέχνες και δημιουργοί και η προσπάθειά τους να ξανακερδίσουν το κοινό των ενηλίκων.

Κατά συνέπεια ο, αρχικά, απολίτικος και αταξικός πρωταγωνιστής του ελληνικού θεάτρου σκιών, εκσυγχρονίζεται, γίνεται επίκαιρος και προσαρμόζεται στη βαθμιαία εξέλιξη των πολιτικών πραγμάτων του ελληνικού χώρου με την εισαγωγή ανάλογων θεμάτων.

Κρισιακό τοπίο και ΜΜΕ: μετατοπίσεις του δημόσιου λόγου και νέα πολιτισμικά πρότυπα στην περίπτωση της ελληνικής τηλεόρασης

Με την εισήγηση αυτή επιδιώκεται να φωτιστούν όψεις του νέου κρισιακού τοπίου που διαμορφώνεται από το 2009 περίπου και ύστερα, στην ελληνική περίπτωση. Υιοθετώντας μια ανθρωπολογική οπτική και προσέγγιση, θεωρείται ότι η οικονομική κρίση με όλες τις βίαιες μεταβολές που επέφερε κυρίως στο οικονομικό/ πολιτικό πεδίο, λειτούργησε ως “συμβάν” ικανό να μετασχηματίσει το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον.

Υποστηρίζεται ότι ένα τέτοιο κρισιακό περιβάλλον είναι προνομιακό πεδίο μελέτης της πολιτισμικής αλλαγής που είναι πολυεπίπεδη και μπορεί να ανιχνευτεί σε πολλά πλαίσια δράσης (νέες μορφές εκλογικής συμπεριφοράς, πρακτικών της επιβίωσης και οργάνωσης της καθημερινότητας, κινηματικής δράσης και διαμαρτυρίας κ.λπ.) στα οποία συναρθρώνονται αντίστοιχοι λόγοι και πρακτικές.

Σε ένα κυρίαρχο πεδίο, αυτό του δημόσιου λόγου όπως εκφράζεται από τα ΜΜΕ και συγκεκριμένα από την τηλεόραση, εστιάζει η παρούσα εισήγηση. Διατυπώνει τον ισχυρισμό ότι μπορούμε να παρατηρήσουμε μετατοπίσεις του δημόσιου λόγου, σε “πολιτισμικά κείμενα” της τηλεόρασης όπως διαφημίσεις, ψυχαγωγικές εκπομπές κ.α. Οι μετατοπίσεις αυτές, εκκινώντας ίσως από μια, τρόπον τινά, προσαρμογή στα νέα δεδομένα, συμβάλουν αποφασιστικά στην εγκαθίδρυση νέων πλαισίων κατανόησης του κοινωνικού κόσμου, συμβατών με την κυρίαρχη τάξη πραγμάτων. Συχνά μάλιστα συνιστούν έναν ηγεμονικό λόγο με την έννοια ακριβώς της “ηγεμονίας” ως μιας φυσικής και δεδομένης θεώρησης/κατανόησης του κοινωνικού κόσμου, και αποδοχής της μέσα σε μια συντηρητική και συναινετική οπτική από τη μεριά του κοινού.

Τα πολιτισμικά αυτά κείμενα χρησιμοποιούν έναν συμβολισμό που επεξεργάζεται την ιδέα του “απλού” “καθημερινού” ανθρώπου, ο οποίος μετατρέπεται σε έναν αφανή “ήρωα” άξιο σεβασμού, προσοχής και αναγνώρισης. Στα πλαίσια αυτά, κατασκευάζεται μια ηθική της ανθρωπιάς, της αλληλεγγύης της γενναιοδωρίας, που “πατάει” στον πιο οικείο συμβολικό χώρο του εθελοντισμού και των Μ.Κ.Ο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η σειρά στον Αντένα «ήρωες ανάμεσά μας» που παρουσιάστηκε κατά την προηγούμενη τηλεοπτική σεζόν του 2012-2013. Πιο πρόσφατη, επίσης, είναι η νέα διαφημιστική καμπάνια κινητής τηλεφωνίας, με πρωταγωνιστές «καθημερινούς ανθρώπους».

Η συγκεκριμένη εισήγηση αντλώντας από τέτοιο υλικό της τηλεόρασης – όπως στα προαναφερθέντα παραδείγματα – παρουσιάζει και αναλύει τον λόγο που πλαισιώνει αυτές τις νέες μιντιακές κατασκευές, επιχειρώντας να ρίξει φως στο πώς συνδέονται με τη διαμορφούμενη κατάσταση στην Ελλάδα της κρίσης, και κυρίως με την οικονομική και πολιτική πραγματικότητα των επιταγών ενός βίαιου νεοφιλελευθερισμού και της κατάλυσης του κράτους πρόνοιας.

Καιροσκόπος ή κοινωνιστής; Η πρόσληψη των πολιτικών και θεατρικών ιδεών του George Bernard Shaw από την ελληνική αριστερή διάνοηση

Ένας από τους πλέον διάσημους συγγραφείς του 20ού αιώνα είναι ο Ιρλανδός συγγραφέας George Bernard Shaw. Αρχικά έγινε γνωστός ως μουσικός και θεατρικός κριτικός με το ψευδώνυμο Corno di Bassetto, ενώ προς το τέλος της δεκαετίας του 1890 στράφηκε στη συγγραφή θεατρικών έργων. Παράλληλα με τις δημοσιογραφικές και θεατρικές ασχολίες του ανέπτυξε αξιόλογη κοινωνική και πολιτική δράση. Ενεργό μέλος της Φαβιανής Εταιρίας έγραψε πολιτικά δοκίμια και άρθρα, μέσω των οποίων προπαγάνδιζε τη σοσιαλιστική ιδεολογία. Από πολύ νωρίς γοητεύτηκε από τα δράματα του Henrik Ibsen (τον οποίο και ερμήνευσε με όρους σοσιαλιστικούς) αλλά και από τις φιλοσοφικές ιδέες του Friedrich Nietzsche και του Arthur Schopenhauer ενώ τόσο στα θεατρικά του έργα όσο και στα πολιτικά του κείμενα υπάρχει έντονη η επιρροή της μαρξιστικής και εγγελιανής φιλοσοφίας. Με όπλα το ρηξικέλευθο χιούμορ και τη σαρκαστική του πένα σατίρισε τη συμβατική ηθική των Άγγλων, καυτηρίασε το φαινόμενο της φτώχειας και έψεξε την αδικία και την υποκρισία «ίνα οι άνθρωποι καταστώσιν ειλικρινέστεροι, εμφρονέστεροι, ανθρωπιστικώτεροι, απλούστεροι, αληθινώτεροι, και ίσως φιλοσοργώτεροι», όπως χαρακτηριστικά έγραψε ο βασικός εισηγητής του στην Ελλάδα, Πλάτωνας Δρακούλης. Ο τελευταίος, ήδη από τα τέλη του 19ου είχε έρθει σε επαφή με τις πολιτικές και θεατρικές ιδέες του Shaw, ενώ στις αρχές του 20ού αιώνα μετέφραζε θεατρικά έργα του «μέγιστου κοινωνιστή» και δημοσίευσε εκτενή άρθρα. Τα χρόνια που ακολούθησαν, και όσο η φήμη του Shaw εδραιωνόταν στο ελληνικό θέατρο, αρκετοί αριστεροί λογοτέχνες και δημοσιογράφοι, όπως ο Μάρκος Αυγέρης, ο Στάθης Δρομάζος, ο Κώστας Μπελλόνιος, κ.ά. άλλοτε με αφορμή το ανέβασμα κάποιας θεατρικής παράστασης και άλλοτε κάποιας δημόσιας δήλωσής του δημοσίευσαν άρθρα όπου ανέλυαν, σχολίαζαν και ασκούσαν κριτική στο έργο και τις ιδέες του Ιρλανδού σοσιαλιστή κωμωδιογράφου. Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να καταγράψει και να ερμηνεύσει τις απόψεις των Ελλήνων αριστερών για τον Bernard Shaw, έτσι όπως αυτές διατυπώθηκαν μέσα από βασικά αριστερά καθημερινά έντυπα, όπως οι εφημερίδες Ριζοσπάστης και Η Αυγή, και περιοδικά όπως η Σοσιαλιστική Επιθεώρηση, τα Ελεύθερα Γράμματα, η Επιθεώρηση Τέχνης, κ.ά. Πώς αντιμετωπίστηκε από τους Έλληνες αριστερούς ένας ευρωπαϊός ομόλογός τους, οι ιδέες του οποίου, όπως και ο τρόπος ζωής του, ήταν επαναστατικές, παράδοξες και, συχνά προκλητικές και αντιφατικές.

Συνέχειες και ασυνέχειες. Παιδική λογοτεχνία και Λογοτεχνία. Αλληλοενδορρηγματικότητα και συνέχειες

Στην εργασία μας αυτή θα παρακολουθήσουμε γενικά τη συνέχεια ή την ασυνέχεια στην (ελληνική) λογοτεχνία και στην παιδική λογοτεχνία, κυρίως από το 19ο αιώνα αλλά και, εφόσον είναι δυνατόν, και πρωιμότερα. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά θα διερευνήσουμε, στα πλαίσια του χρόνου και του χώρου που μας διατίθενται και θα παρακολουθήσουμε, τη συνέχεια ή μη συνέχεια ανάμεσα στη λογοτεχνία (ή λογοτεχνία για ενήλικες, όπως έχει αρχίσει να επικρατεί ως όρος) και στην παιδική λογοτεχνία ή μια πιθανή διάσπασή τους, σε μια ενδεχομένως αλληλοενδορρηγματική σχέση με μια παράλληλη αμοιβαία αλληλεπίδραση και συνεργασία κυρίως σε θεματικό αλλά και συγγραφικό επίπεδο αφενός.

Ακολούθως, θα διερευνήσουμε εάν επισημαίνεται συνέχεια στην παιδική λογοτεχνία στο πέρασμα του χρόνου τόσο από θεματική κυρίως όσο και από γλωσσική άποψη. Έτσι, θα διαπιστώσουμε μια θεματική ή γλωσσική ομοιογένεια ή ενδεχομένως και ανομοιογένεια που θα προσδιορίσει το χαρακτήρα της παιδικής λογοτεχνίας ως προς τα «εθνικά» της χαρακτηριστικά, με πιθανές οριοθετήσεις της «εθνικής και τα τελευταία χρόνια μιας τάσης για «πολυπολιτισμική» παιδική λογοτεχνία, επομένως τη φυσιογνωμία της, καθώς συνεχίζει να εξελίσσεται και να ενηλικιώνεται. Η θεματική και γλωσσική αυτή συνέχεια ή ασυνέχεια είναι χρήσιμη στη διαπίστωση μιας εθνικής συνεκτικότητας ή έλλειψή της. Παράλληλα, η θεματική της (παιδικής) λογοτεχνίας πιθανόν να (ανα)δείξει και προβλήματα οικουμενικά που απασχολούν την ανθρωπότητα και αποτυπώνονται στις εκάστοτε εθνικές λογοτεχνίας για παιδιά, για εφήβους και για ενήλικες και τα οποία ενδεχομένως να αποδειχθούν διαχρονικά. Η θεματολογία εξάλλου θα αναδείξει και τη συνέχεια ή την ασυνέχεια της παιδικής λογοτεχνίας, σε συνδυασμό με άλλες παραμέτρους, όπως οι αφηγηματικές τεχνικές, η πλοκή κ.ά., καθώς εξελίσσεται και δέχεται επιρροές τόσο από τα τεκταινόμενα στον ελληνικό χώρο, λογοτεχνικά και μη, αλλά και από την παγκόσμια λογοτεχνία.

Η φωτογραφική στροφή του ελληνικού μεταμοντερνισμού

Στην ανακοίνωση θα εξεταστεί η φωτογραφική επένδυση του ελληνικού λογοτεχνικού βιβλίου ως στοιχείο μεταμοντερνισμού. Η Ομόνοια 1980 του Γιώργου Ιωάννου (1980) είναι το πρώτο δείγμα πεζογραφικού κειμένου που χρησιμοποιεί τη φωτογραφία όχι ως εικονογράφηση αλλά ως ενεργό στοιχείο της αφήγησης. Ο διάλογος του Ιωάννου με τις φωτογραφίες του Ανδρέα Μπέλια ουσιαστικά θέτει τις βάσεις ενός μεταμοντερνισμού που δεν αυτοορίζεται πλέον αποκλειστικά με κειμενικά κριτήρια.

Θα συζητηθούν μεταγενέστερες περιπτώσεις που επιχειρούν ανάλογους διαλόγους ανάμεσα σε κείμενο και φωτογραφία, όπως τα βιβλία του Μισέλ Φάις, Ύστερο βλέμμα (1996), Η πόλη στα γόνατα (2002), και Κτερίσματα (2012) και του Χρήστου Χρυσόπουλου (Φακός στο στόμα, 2012) με στόχο να ερευνηθεί η μεταβολή που επιφέρουν στο ελληνικό παράδειγμα της μεταμοντερνικότητας. Οι Φάις και Χρυσόπουλος αντιλαμβάνονται τη φωτογραφική εικόνα ως μετα-αφήγηση: όπως θα υποστηριχθεί, η δυνατότητα της φωτογραφίας να αυτοαναπαράγεται ανακυκλώνοντας αμέτρητες φορές το αντικείμενό της την καθιστά μετα-αφηγηματικό μόρφωμα. Μεταμοντερνικά στοιχεία όπως η παρωδία και το παιχνίδι με τις προσδοκίες του αναγνώστη συντελούνται στον ίδιο βαθμό από κείμενο και εικόνα, αλλά και μέσα από το συνδυασμό τους.

Η χρήση της φωτογραφικής εικόνας ως ενεργό αφηγηματικό στοιχείο αποτελεί αποφασιστική στιγμή για τη μετάβαση από τον μοντερνισμό στον μεταμοντερνισμό. Ενώ, δηλαδή, ο μοντερνισμός στηρίζεται στη λογική της διακόσμησης και της εικονογράφησης του κειμένου κυρίως με ζωγραφικά στοιχεία (όπως για παράδειγμα τα διακοσμητικά σχέδια μοντερνιστών ζωγράφων όπως ο Τσαρούχης και ο Μόραλης σε εκδοσεις ποιητικών κειμένων), η μεταμοντέρνα αντίληψη στρέφεται προς τη φωτογραφία, μια ημι-αυτόματη τεχνική της οποίας η καλλιτεχνική υπόσταση ήταν μέχρι πρόσφατα αντικείμενο αμφισβήτησης. Από την άλλη, η επιστροφή της φωτογραφικής εικόνας στο πεζογραφικό βιβλίο απομακρύνεται από τη λογική της εικονογράφησης, της ευθείας δηλαδή μετατροπής του κειμένου σε εικόνα, και στρέφεται στην αφηγηματοποίηση, τη χρήση δηλαδή της εικόνας ως οργανικό στοιχείο της αφήγησης.

Έχει ενδιαφέρον, τέλος, να δει κανείς εάν η φωτογραφία ως προσθήκη στο λογοτεχνικό βιβλίο μπορεί να συντελέσει στη χρονική τοποθέτηση ορίων για την αφετηρία του μεταμοντερνισμού.

Αφηγηματοποιώντας το μέλλον: δυστοπικές προοπτικές και ιδεολογικές αναζητήσεις στην πεζογραφία της Ι. Μπουραζοπούλου

Η μελέτη αυτή εξετάζει μελλοντολογικού χαρακτήρα μυθιστορήματα που τοποθετούνται σε περιβάλλοντα που προβάλλουν νέους κοινωνικούς και πολιτικούς σχηματισμούς. Αναφέρομαι στα μυθιστορήματα της Ιωάννας Μπουραζοπούλου, Τι είδε η γυναίκα του Λωτ (2007), στο οποίο η υπερχειλίση της Νεκράς Θάλασσας αλλάζει τα γεωγραφικά όρια τριών Ηπείρων και η πανίσχυρη «Κοινοπραξία των Εβδομήντα Πέντε» οικοδομεί την Αποικία, μια πολιτεία-επιχείρηση με άβουλους και πειθήνιους υπηκόους-εργαζόμενους, και Η ενοχή της αθωότητας (2011) που εκτυλίσσεται σε μια φανταστική Ευρώπη, στην οποία, υπό το καθεστώς της Συντεχνιακής Δημοκρατίας, έχουν καταργηθεί οι κοινωνικές τάξεις και την έννοια του πολίτη έχει αντικαταστήσει αυτή του επαγγελματία. Ακολουθώντας τους Derrida και Jameson, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι οι ιστορίες για το μέλλον και για την Αποκάλυψη είναι απολύτως κειμενικές και αντανακλούν τις τρέχουσες κοινωνικο-πολιτικές συνθήκες αντί να προσπαθούν να οραματίζονται προφητικά το μέλλον, θα προσεγγίσω τις συγκεκριμένες εκδοχές του μέλλοντος που αποτυπώνουν τα συγκεκριμένα μυθιστορήματα αλλά και τις ιδεολογικές αναπαραστάσεις που εγγράφονται σε αυτές, προκειμένου να διερευνήσω τους τρόπους με τους οποίους αφηγηματοποιούν ανησυχίες και προβληματισμούς που απορρέουν από το κοινωνικο-πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο δημιουργίας τους –ειδικότερα, ό,τι αφορά την ιδεολογία, την εξουσία, την υποκειμενικότητα, την ατομική ελευθερία και την ελεύθερη βούληση. Καθώς δε τα συγκεκριμένα μυθιστορήματα εμφανίζουν στοιχεία που παραπέμπουν στο χώρο της δυστοπίας και των μετα-αποκαλυπτικών αφηγήσεων θα επιχειρήσω, στηριζόμενη στην υπάρχουσα βιβλιογραφία που αναφέρεται στην ουτοπία / δυστοπία (L.T.Sargent, M. K.Booker, D.Suvin, T.Moylan, R.Baccolini) και στην μετα-αποκαλυπτική λογοτεχνία (F.Kermode, L.Parkinson Zamora, J.Berger), να αποσαφηνίσω την έκταση στην οποία αντλούν μοτίβα και τεχνικές από τις συγκεκριμένες λογοτεχνικές περιοχές, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους τις αναπαράγουν ή/και τις αναδιαμορφώνουν. Δεδομένης της κοινωνικο-πολιτικής και μεταφυσικής δυναμικής τόσο της δυστοπίας όσο και των μετα-αποκαλυπτικών αφηγήσεων, αυτό που με ενδιαφέρει να διαφανεί είναι εάν η Ι. Μπουραζοπούλου επιμένει να πειραματίζεται με κειμενικές πρακτικές από τα πεδία αυτά σε μια προσπάθεια ανεύρεσης πρόσφορων τρόπων αφηγηματοποίησης της ανθρώπινης περιπέτειας σε νέες μεταπολιτικές και μετα-ιστορικές πραγματικότητες.

Εκκλησιαστικός λόγος και πολιτική εκπροσώπηση: το ζήτημα της θεσμικής αλλαγής στη διοίκηση του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων κατά τους νεώτερους χρόνους

Η εισήγηση αξιολογεί κριτικά την εξέλιξη του συστήματος διοίκησης της Ορθόδοξης Εκκλησίας Ιεροσολύμων από τα τέλη του 19ου αιώνα έως τη σύγχρονη εποχή, εξετάζοντάς το ως μια κεντρική μορφή της καθόλου πολιτικής εκπροσώπησης των χριστιανικών υποκειμένων στην Παλαιστίνη. Ειδικότερα, στόχος της εργασίας είναι η συγκριτική ανάλυση και η συγκριτική μελέτη του κανονιστικού πλαισίου οργάνωσης και δράσης του Πατριαρχείου, όπως αυτό διαμορφώθηκε ιστορικά κατά τη μετάβαση από το αυτοκρατορικό μοντέλο στην αποικιοκρατία και συνακόλουθα στο ηγεμονικό παράδειγμα του έθνους-κράτους. Κεντρική θέση του σ. είναι ότι τόσο οι θεωρούμενες καταστατικές σταθερές, που διέπουν τη λειτουργία του ιδρύματος, όσο και οι όποιες θεσμικές μεταβολές, που έχουν επιβληθεί συν τω χρόνω, αφενός αντανακλούν τις υπόρρητες στρατηγικές κυριαρχίας των εκάστοτε κεντρικών πολιτικών αρχών, σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, και αφετέρου επικαθορίζονται από τρεις βασικές παραμέτρους:

α) το λεγόμενο «εθνικό» ζήτημα, δηλαδή τη διαμάχη ανάμεσα στην ελληνική ιεραρχία και την αραβική ορθόδοξη κοινότητα σχετικά με την «επινοημένη παράδοση» του ελληνικού χαρακτήρα του ιδρύματος, προϊόν της οποίας είναι ο πρακτικός αποκλεισμός του λαϊκού στοιχείου από την εκκλησιαστική εξουσία.

β) την ανάγκη πιστής εφαρμογής του λεγόμενου status quo στους Αγίους Τόπους, βάσει του οποίου προστατεύονται τα δικαιώματα ιδιοκτησίας, χρήσης και λειτουργίας του Πατριαρχείου επί σημαντικών ιερών χώρων από τυχόν προσπάθειες σφετερισμού τους.

γ) τη διαχείριση της μεγάλης ακίνητης περιουσίας του Πατριαρχείου, η οποία έχει αποκτήσει ιδιαίτερο ρόλο για τη χάραξη των ορίων κυριαρχίας στην περιοχή των Ιεροσολύμων, και της οποίας το καθεστώς αποτελεί το βασικό επίμαχο ζήτημα για την επίλυση του Παλαιστινιακού προβλήματος.

Κατ' αναλογία των διακριτών ιστορικών πλαισίων, εξετάζονται σε τρία κεντρικά μέρη:

α) Η διοικητική δομή της Εκκλησίας κατά τους ύστερους Οθωμανικούς χρόνους βάσει του συστήματος των Μιλλέτ και τον ορισμό του εκάστοτε Πατριάρχη ως πολιτικού εκπροσώπου της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τον «Αυτοκρατορικό» Κανονισμό (1875) του ιδρύματος. Ειδική αναφορά γίνεται και στη μερική αναδιάταξη των ισορροπιών στο ενδοκοινοτικό παιχνίδι εξουσίας, ως αποτέλεσμα της καθεστωτικής αλλαγής με την επανάσταση των Νεότουρκων.

β) Οι προτάσεις της Βρετανικής κυβέρνησης για τη θεσμοθέτηση ενός νέου Κανονισμού λειτουργίας του Πατριαρχείου κατά την περίοδο της Εντολής, σύμφωνα με τους ευρύτερους πολιτικούς σχεδιασμούς του Λονδίνου στο πλαίσιο της αποικιοκρατίας και της γνωστής Διακήρυξης Balfour. Ιδιαίτερης σημασίας κρίνεται η καθιέρωση ενός ιδιότυπου διπολικού συστήματος πολιτικής εκπροσώπησης επί τη βάση τόσο της θρησκευτικής όσο και της εθνικής ταυτότητας.

γ) Η νέα δομή οργάνωσης των κοινοτικών πραγμάτων, όπως ορίζεται από τον Νόμο του Ιορδανικού Βασιλείου (1958), και η εργαλειοποίησή της από το Ισραήλ για την αναπαραγωγή της κυριαρχίας του στην κατεχόμενη Ανατολική Ιερουσαλήμ.

Τέλος, η αλλαγή του παρωχημένου συστήματος διοίκησης του Πατριαρχείου προτείνεται ως προϋπόθεση εκ των ων ουκ άνευ για την εύρυθμη, αυτοδύναμη και ανεξάρτητη πολιτική λειτουργία και κοινωνική δραστηριοποίησή του. Για την εξέταση του πολυσύνθετου αυτού ζητήματος χρησιμοποιούνται ανέκδοτες πηγές από τα κρατικά αρχεία της Βρετανίας, του Ισραήλ και της Ελλάδας, καθώς και από το αρχείο του Πατριαρχείου Ιεροσολύμων.

Ο ρόλος της αυτοκίνησης στην κουλτούρα του ελεύθερου χρόνου των ελληνικών μεσαίων και κατώτερων τάξεων κατά την περίοδο 1950-1970

Η μελέτη εκκινεί από την άποψη ότι η μελέτη της αυτοκίνησης ως υλικής έκφανσης της κουλτούρας μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην κατανόηση των κοινωνικοπολιτισμικών μετασχηματισμών που συνδέονται με την συγκρότηση κοινωνικών ταυτοτήτων κατά την μεταπολεμική περίοδο. Αξιοποιώντας τα θεωρητικά εργαλεία των Σπουδών Επιστήμης και Τεχνολογίας που μελετούν τα κοινωνικοπολιτισμικά φαινόμενα ως άρρηκτα συνδεδεμένα με τις υλικές πραγματικότητες των τεχνολογιών, η παρούσα έρευνα επιχειρεί την σημειωτική ανάλυση της δημόσιας εικόνας των κοινωνικών τάξεων σε συνάφεια με το υλικοτεχνικό δίκτυο της αυτοκίνησης.

Το αυτοκίνητο αποτελεί τέχνημα το οποίο έχει εμβληματικό ρόλο στη διαμόρφωση των καταναλωτικών προτύπων βάσει των οποίων εμπεδώνεται η ταξική ιεράρχηση. Ταυτόχρονα δημιουργεί δίκτυα κινητικότητας (mobility) που αναδιατάσσουν τις συμβατικές κοινωνικές ταξινομήσεις, καθώς είτε συνδέεται με μεταπολεμικά φαινόμενα όπως η γυναικεία χειραφέτηση ή η νεανική κουλτούρα, είτε δημιουργεί νέες πραγματικότητες κοινωνικής ένταξης και αποκλεισμών με βάση αφ' ενός την δυνατότητα ή αδυναμία πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες, και αφ' ετέρου την αναδιάρθρωση ορίων του δημόσιου και ιδιωτικού χώρου.

Βάσει των παραπάνω, η μελέτη διερευνά τον ρόλο της αυτοκίνησης στη διεύρυνση των πρακτικών ελεύθερου χρόνου στις μεσαίες και κατώτερες τάξεις η οποία προβλήθηκε στον κυρίαρχο λόγο ως διαδικασία εκδημοκρατισμού και κοινωνικής ενσωμάτωσης, στο πλαίσιο εγκαθίδρυσης μιας καταναλωτικής κουλτούρας. Η έρευνα επεκτείνεται πέρα από την αποσαφήνιση ζητημάτων που αφορούν στην ταξική ταυτότητα και σε ζητήματα που αφορούν στην συγκρότηση πολιτισμικών ομάδων όπως οι γυναίκες και οι νέοι. Δεδομένου ότι τα υλικά τεχνήματα όπως το αυτοκίνητο έχουν καθοριστικό ρόλο στη δημόσια επίδειξη της σωματικότητας, οι κοινωνικοί δρώντες μελετώνται ως τεχνοκοινωνικά υβρίδια των οποίων τα δίκτυα κίνησης δημιουργούν αισθητηριακές γεωγραφίες που σηματοδοτούν συγκεκριμένους τόπους κοινωνικών συναντήσεων κατά τον ελεύθερο χρόνο, όπως οι χώροι ψυχαγωγίας ή οι παραλίες ως σημεία αναφοράς της ελληνικής μεταπολεμικής κουλτούρας. Τέλος, επιχειρείται να διερευνηθούν οι περιπτώσεις αποκλεισμών που υποκρύπτονται από τη ρητορεία του δημόσιου λόγου και σχετίζονται με την έλλειψη δυνατότητας πρόσβασης σε καταναλωτικές πρακτικές.

Φίλιππος Παππάς

Αναγνώστες, ακροατές, τηλεθεατές, χρήστες διαδικτύου: για μια συνοπτική ιστορία της πρόσληψης προϊόντων μαζικής κουλτούρας στην Ελλάδα, από τους επιφυλλιδομανείς στις δικτυακές κοινότητες

Στόχος της ανακοίνωσής μου θα είναι η περιοδολόγηση και η χάραξη των ορίων που θα περιγράφουν:

- Τη μυθιστοριομανία των οθωνικών χρόνων (1845 κε), τα οικογενειακά περιοδικά και τις πρώτες φτηνές εκδόσεις ογκωδών μυθιστορημάτων.
- Τις πρώτες λογοτεχνικές επιφυλλίδες στις εφημερίδες (1880 κε.) και τις αυτοτελείς εκδόσεις σε φυλλάδια
- Τα ρομάντζα των λαϊκών περιοδικών του μεσοπολέμου, τις λαϊκές σειρές λογοτεχνίας, τη σταδιακή χρήση της φωτογραφίας.
- Τα πρώτα ραδιοφωνικά σίριαλ μεταπολεμικά (Μικρή, πικρή μου αγάπη, Το σπίτι των ανέμων κ.λπ)
- Τις τηλεοπτικές σειρές, ελληνικές και αμερικάνικες, τη δεκαετία του '70 και του '80, όταν το νέο μέσο εισέρχεται ορμητικά.
- Τις δικτυακές κοινότητες και τον τεχνολογικό συγχρονισμό στην εποχή της ευρυζωνικότητας (2005 κε.)

Ο ρόλος της λογοτεχνίας στους περισσότερους από τα μέσα αυτά είναι κεντρικός και θα αποπειραθώ να τον αναδείξω.

Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης προφανώς δεν θα μπορέσω να εξετάσω αναλυτικά όλα τα δεδομένα. Κεντρικός στόχος θα είναι απλώς να χρονολογήσω και να οριοθετήσω τη διαδοχή και την ισχύ των μέσων (βιβλίο, εφημερίδα, φωτογραφία, ήχος, εικόνα, διαδίκτυο).

Βασικά ζητούμενα μου, πέρα από την περιοδολόγηση, θα είναι συνοπτικά

- Να αναζητήσω τη δεκτικότητα του κοινού, τις αντιδράσεις και τις στάσεις απέναντι στο φαινόμενο και κυρίως της τομές στην πολιτισμική διαμεσολάβηση. Πότε εκδίδονται οι εφημερίδες, πότε μπαίνει η εικονογράφηση, πότε εισάγεται το ραδιόφωνο, πότε παγιώνεται η τηλεόραση, πότε έρχεται το διαδίκτυο.
- Να εντοπίσω την καθυστέρηση ή τη σύγκλιση, τον συγχρονισμό ή το πολιτισμικό χάσμα, τη διαφοροποίηση ή την ευθυγράμμιση κάθε μέσου, κάθε εποχής και κάθε είδους σε σχέση με ό,τι συμβαίνει στο εξωτερικό.
- Να προσεγγίσω αδρομερώς αριθμητικά και ποιοτικά στοιχεία το κοινό της κάθε εποχής και του κάθε μέσου.
- Να καθορίσω τις χώρες που αποτελούν τα πρότυπα της πολιτισμικής μεταφοράς (Γαλλία αρχικά, ΗΠΑ πρόσφατα).
- Να προσδιορίσω τη δύναμη του κάθε μέσου σε συνδυασμό με τις οικονομικές και τεχνολογικές εξελίξεις και παράλληλα να εξετάσω κατά πόσον η εμφάνιση του καινούριου αναιρεί την ισχύ του παλαιότερου.
- Να σταθμίσω τη σχέση ελληνικών με ξένα προϊόντα, ερευνώντας τις πολιτισμικές μεταφορές, τη μίμηση προϊόντων και ειδών και την προσπάθεια για δημιουργία πρωτότυπων (επιφυλλίδων, ρομάντσων, ραδιοσίριαλ, τηλεοπτικών σειρών, δικτυακών αναζητήσεων και φόρουμ).

Πρόσληψη της νέας τέχνης. Η κλασικορομαντική αντινομία στο καταληκτικό κεφάλαιο της φιλοσοφικής πραγματείας *Δοκίμιον Καλλιλογίας ήτοι Στοιχεία Αισθητικής* (Ζάκυνθος, 1856) του Κωνσταντίνου Στρατούλη

Στόχος της επικείμενης ανακοίνωσης είναι η κριτική παρουσίαση του Κλασικισμού και του Ρομαντισμού υπό το πρίσμα του έκτου και καταληκτικού κεφαλαίου της φιλοσοφικής πραγματείας του Ιερομονάχου και Διευθυντή του Δευτερεύοντος Σχολείου της Ζακύνθου Κωνσταντίνου Στρατούλη *Δοκίμιον Καλλιλογίας ήτοι Στοιχεία Αισθητικής* (Ζάκυνθος, 1856). Η πρωτοτυπία του πονήματος έγκειται στο ότι το δοκίμιο, μολονότι αποτελεί το πρώτο φιλοσοφικό εγχειρίδιο περί αισθητικής ύστερα από την άγονη θεωρητικά πρώτη περίοδο της νεοελληνικής αφύπνισης, παραμένει σχεδόν παραγκωνισμένο από την κριτική. Αν, μάλιστα, ο καθορισμός των δύο τάσεων είναι δυσχερής και για τον σύγχρονο μελετητή, το τόλμημα αποκτά περισσότερο ενδιαφέρον ως προς την αποτίμηση του ευρύτερου ιδεολογικού πλαισίου της εποχής, όταν επιχειρείται από τον Επτανήσιο θεωρητικό στα τέλη της φάσης του ρομαντικού κινήματος στην Ευρώπη και στην ακμή του στην Ελλάδα. Δεδομένων, δε, των ιδιαίτερων κοινωνικοπολιτικών συνθηκών εκδήλωσης του ελληνικού Κλασικορομαντισμού, στον οποίο, σαφώς, δε γίνεται παρά έμμεση μνεία, ο συγγραφέας αποδεικνύεται επιστημονικά έντιμος και αποτελεσματικός ως προς την αποτύπωση των δύο ρευμάτων. Στο εν λόγω κεφάλαιο εικονογραφεί την αισθητική τους στις κύριες ευρωπαϊκές χώρες εξάπλωσής τους με κριτική ματιά προκειμένου για την επιλογή του καταλληλότερου για τον εκάστοτε χρονότοπο αξιολογικού κώδικα. Παράλληλα, οικοδομεί προοδευτικά τη δική του πρόταση την καθορώμενη υπό το φως γνωσιολογικών και οντολογικών κριτηρίων. Με αυτά ως γνώμονα, επεξεργάζεται αδρομερώς τα κλασικιστικά προστάγματα αποδεχόμενος τη λογική και τη μίμηση των αρχαίων προτύπων, μόνο όταν αυτές λειτουργούν προς όφελος της ζώσας τέχνης, με την οποία μέλλει να ασχοληθεί εκτενώς. Προς αυτή την κατεύθυνση, αναγνωρίζει ως βασική αρχή του Ρομαντισμού τη συγκινησιοκρατούμενη και ενορατική δύναμη της φαντασίας που καθορίζεται, όμως, από την υποκειμενικότητα, την ιστορικότητα και τη σκοπιμότητα. Ως πρότυπα μιας τέτοιας δημιουργικής «εμπλοκής των δυνάμεων» παραθέτει περιπτώσεις εξεχόντων καλλιτεχνών που έδρασαν διαχρονικά και συγχρονικά ως προς τον ίδιο. Τελικά, με μια ιδεαλιστική αλλά και κοινωνιοκεντρική προσέγγιση ο φωτισμένος ιερομόναχος φαίνεται να υποστηρίζει την τέχνη – ως επί το πλείστον τη «μεταρρυθμισμένην» και δυνάμει μεταρρυθμιστική – που συμμορφώνεται στους αναλλοίωτους νόμους της ανθρώπινης καρδιάς και απαντά στις ανάγκες και τα ήθη της εποχής της.

Κ. Π. Καβάφης: Η ποιητική του μεταιχμίου

Η καβαφική «ποιητική του μεταιχμίου» συνδέει τα περισσότερα από τα 154 ποιήματα του κανόνα, από το πρώτο («Τείχη», 1897) έως το τελευταίο («Εις τα περίχωρα της Αντιοχείας», 1933). Μεταξύ αυτών συγκαταλέγονται όλα όσα ξεχώρισαν διαχρονικά για την απήχησή τους στους αναγνώστες και τους κριτικούς: ποιήματα ιστορικά και ψευδοϊστορικά, φιλοσοφικά, συμβολικά ή «διδασκτικά», όλα τα μη αμιγώς ερωτικά και ορισμένα από τα αμιγώς ερωτικά. Εκφάνσεις της ποιητικής του μεταιχμίου έχουν συζητηθεί αυτόνομα και ανεξάρτητα (μεταβατικές ιστορικές περίοδοι, λειτουργία του χώρου, ρητορική του διλήμματος) ή στο πλαίσιο μιας ευρείας ερμηνευτικής προσέγγισης της καβαφικής ποίησης (αμφισημία, ειρωνεία) αλλά δεν υπάρχει συνολική θεώρηση του συγκεκριμένου θέματος. Η ποιητική του μεταιχμίου προτείνει ως στοιχείο ενότητας του καβαφικού έργου τον μεταιχμιακό χωρόχρονο και την ιδεολογική του επένδυση, με ειδικότερες αναφορές σε θέματα όπως: πρόσληψη και μετασχηματισμός της ιστορικής ύλης σε ποίηση, κινητικότητα στον ποιητικό γεωγραφικό ορίζοντα, ταυτότητες, επιλογές βίου, οργάνωση του μη γεωγραφικού ποιητικού χώρου κ. ά. Η ανακοίνωση επιδιώκει να συνθέσει σε ένα όλον ποιητικής φαινομενικά ετερόκλητα ποιήματα, όπως: «Θερμοπύλες» και «Ο Ιουλιανός εν Νικομηδεία», «Περιμένοντας τους βαρβάρους» και «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον», «Ιθάκη» και «Εν πορεία προς την Σινώπην», «Τρώες» και «Ηγεμών εκ Δυτικής Λιβύης». Με ορίζοντα αναφοράς την ποιητική του μεταιχμίου, η ανακοίνωση εξηγεί πώς ο Καβάφης αξιοποιεί τις πηγές του και πώς επιτυγχάνει τη συστηματική αποδραματοποίηση αντιθέσεων που είναι δυνάμει συγκρουσιακές και εγκυμονούν υψηλή ένταση.

Continuities and discontinuities: Kostis Palamas' cultural politics at the end of the nineteenth century

This presentation will focus its examination in Kostis Palamas' poem «Ύμνος των αιώνων» ('Hymn of the Centuries') which will be read in conjunction with his critical work of the same period. Written and published in 1896 –at the time of the first modern Olympics and on the eve of the wars of 1897- the poem is undoubtedly considered a patriotic one; a poem which would be placed in the section of the national poetry composed by the poet. It projects in equal measures hope for the future and anxiety for the anticipated troubled times ahead. However, the poem offers also more nuanced readings. What can we learn through this work and how can it be related to the rest of his poetic corpus, at least that of the same period? What type of messages does the poet aim to project for the nation's trajectory? The end of the nineteenth century is a troubled period where many things take place in the social, political, and cultural field and a whole new world is on the verge of being born -in Greece and elsewhere in Europe. However, this poem has not been chosen simply as a token expression of a certain period or of the width of possibilities projected by Palamas' work. In this poem Palamas' dialogue with the past becomes an example of a cultural and political stance. Critics have often noted and explained the poet's tendency to combine different elements in his effort to create a synthesis. However, his dynamic and even progressive view towards the past has not been emphasized as strongly. His work deserves another reading which will demonstrate his progressive stance and his careful conceptualization of a cultural reform. His cultural politics as can be decoded through this work and other relevant articles of the period bear messages which are still very timely.

Οι εκπαιδευτικές αλλαγές στο πλαίσιο των νέων δεδομένων που θέτει η πολυπολιτισμικότητα: το παράδειγμα των σχολικών εγχειριδίων σύγχρονης ιστορίας

Αντικείμενο της παρούσας εισήγησης είναι η πραγμάτευση της διαδικασίας εισαγωγής νέων σχολικών εγχειριδίων στο Δημοτικό Σχολείο ως προσπάθειας εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης και αλλαγής, αλλά και η εξέταση του βαθμού στον οποίο αυτά αναποκρίνονται στα νέα δεδομένα που τίθενται στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής ελληνικής κοινωνίας. Συγκεκριμένα η εισήγηση επικεντρώνεται στην εξέταση των βιβλίων Ιστορίας της ΣΤ΄ Δημοτικού από το 1989 ως και σήμερα, στις συνθήκες παραγωγής και αντικατάστασής τους ως μέρους της διαδικασίας θεσμικών αλλαγών στην εκπαίδευση και στην εξέτασή τους από διαπολιτισμική σκοπιά, προκειμένου να διαπιστωθεί σε ποιο βαθμό βρίσκονται σε συνάρτηση με τις αλλαγές που αφορούν τη σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού και τη διεθνοποίηση των σύγχρονων κοινωνιών.

Η συγγραφή νέων σχολικών εγχειριδίων αποτελεί συχνά μέρος και συνοδεύει τις απόπειρες εκπαιδευτικών αλλαγών με σκοπό τον «εκσυγχρονισμό» της διδακτικής πράξης και την «αναμόρφωση» του εκπαιδευτικού συστήματος. Ο λόγος που το σχολικό βιβλίο βρίσκεται στο επίκεντρο των αλλαγών αυτών είναι ότι συνιστά πέρα από πληροφοριακό και πολιτικό μέσο και είναι προϊόν, αλλά και παράγοντας κοινωνικών διαδικασιών (Stein 1977). Για το λόγο αυτό τίθεται το ερώτημα σε ποιο βαθμό τα σχολικά βιβλία λαμβάνουν υπόψη τους τα νέα δεδομένα των σύγχρονων κοινωνιών, δηλαδή τον πολυπολιτισμικό χαρακτήρα τους, τις τάσεις ενοποίησης σε υπερεθνικούς σχηματισμούς και την πρόοδο στους τομείς της τεχνολογίας και των επικοινωνιών, παράγοντες που ξεπερνούν τα όρια των εθνικών κρατών και θέτουν νέες προκλήσεις στα εκπαιδευτικά συστήματα (Νικολάου 2005). Στο πλαίσιο αυτό η εκπαιδευτικές αλλαγές και η συγγραφή των σχολικών βιβλίων είναι απαραίτητο να πραγματοποιούνται με άξονα τη διαπολιτισμικότητα και να ανταποκρίνονται στις παραπάνω προκλήσεις.

Στόχος της ερευνητικής προσπάθειας που θα παρουσιαστεί ήταν να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο οι εκπαιδευτικές αλλαγές στην Ελλάδα (μέσω του παραδείγματος των βιβλίων Ιστορίας) επηρεάστηκαν από τα νέα δεδομένα που περιγράφηκαν παραπάνω και ο βαθμός στον οποίο βρίσκονται στην κατεύθυνση διαπολιτισμικής διεύρυνσης στο πλαίσιο της σύγχρονης πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την ανάλυση των σχολικών εγχειριδίων είναι η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου (content analysis) (Μπονίδης 2004) και η ανάλυση curriculum (curriculum analysis) μέσω κριτηρίων-δεικτών (Posner 2004).

Η έρευνα καταλήγει μεταξύ άλλων στη διαπίστωση ότι παρά τις θετικές προσπάθειες για το διαπολιτισμικό προσανατολισμό των σχολικών εγχειριδίων ο μονοπολιτισμικός τους χαρακτήρας παραμένει μέχρι και σήμερα πραγματικότητα σε ό,τι αφορά τουλάχιστον το μάθημα της Ιστορίας. Παράλληλα, από την εξέταση της διαδικασίας παραγωγής και αντικατάστασης των βιβλίων διαπιστώθηκε η ανωριμότητα της ελληνικής κοινωνίας να δεχθεί αλλαγές που απομακρύνονται από το παραδοσιακό «παράδειγμα» προσέγγισης τις ιστορικής γνώσης, αλλά και η σχέση των εκπαιδευτικών αλλαγών σε ελληνικό επίπεδο με την ευρύτερη εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Βιβλιογραφία

Stein, G. (1977). Schulbuchwissen, Politik und Pädagogik. Zur Sache Schulbuch 10. Kastellaun: Aloys Hann Verlag.

Νικολάου, Γ. (2004). Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μπονίδης, Κυριάκος (2004). Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας. Διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις. Αθήνα: Μεταίχμιο.

Posner, George (2004). Analyzing the Curriculum. New York: McGraw-Hill.

Το κόστος της «καταγωγής»

Σύμφωνα με τη φυλετικού χαρακτήρα πολιτισμική-ιστορική προσέγγιση του ύστερου 19ου αιώνα, που ισχυροποιείται στο φόντο της εντατικής επέκτασης των αποικιακών κτήσεων του 1880-1900 και στα απόνερα της ευρωπαϊκής οικονομικής κρίσης, όμοια τεχνοτροπικά τέχνηρα συνιστούσαν τον αρχαιολογικό πολιτισμό μιας διακριτής και συγκεκριμένης ευφυΐας "εθνικής ομάδας" η οποία συγκροτούσε μια οντότητα αιματοσυγγενική, τη "φυλή". Σε αυτό το συγκεκριμένο, αρχαιολόγοι επιδίδονταν σε αναζήτηση των τεχνέργων που θα προσδιόριζαν την πανάρχαια γεωγραφική διασπορά και τα ιστορικά —συνεπώς απαράβαρα— σύγχρονα κυριαρχικά δικαιώματα της εθνικής ομάδας τους. Το ιδεολόγημα αξιοποιήθηκε πολιτικά συστηματικά στις αρχές του 20ού αιώνα: η "Μεγάλη Ιταλία" συνδέθηκε με τις ανασκαφές των Ιταλών στις αλλοτινές ρωμαϊκές επαρχίες της Τριπολίτιδας ως άλλοθι για την κατάκτηση της Λιβύης και την επέκταση της σύγχρονης ιταλικής γεωργίας στην Αφρική, και η γερμανική προϊστορική αρχαιολογία συνέδεσε τα ανθρώπινα οστά της λίθινης εποχής με το προγονικό τους φύλο που είχε αφιχθεί στην περιοχή από την παγετώδη εποχή, συνεπώς με το σύγχρονο δικαίωμα της Γερμανίας να κατέχει την Πολωνία και τα γύρω εδάφη. Αντίστοιχα, στην ελληνική "Μεγάλη Ιδέα" τα αρχαία υλικά κατάλοιπα της Μικράς Ασίας θεωρούνταν δημιουργίες των δυο θεωρούμενων φυλετικά και πολιτισμικά ανόθευτων ελληνικών αυτοκρατοριών, της αλεξανδρινής και της βυζαντινής, των οποίων τα υλικά κατάλοιπα θα τεκμηριώναν το δικαίωμα στην αναδημιουργία της "Μεγάλης Ελλάδας" — ουσιαστικά στο άνοιγμα του δρόμου για επενδύσεις στην Ανατολή σύμφωνα και με τις αναφορές εκπροσώπων του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου. Το επιχείρημα των αρχαιοτήτων είχε διατυπωθεί και στην κρίσιμη συνεδρίαση της Βουλής του Φεβρουαρίου του 1921: κριτήριο ελληνικότητας της Μικράς Ασίας δεν ήταν ο υπέρτερος αριθμός των "επήλυδων κατακτητών" αλλά η Ιστορία και οι αρχαιότητες, και η ανάδειξή τους θα έπειθε τους Συμμάχους που τους είχαν εγκαταλείψει.

Κρίνοντας από τα υψηλά ποσά που δαπανήθηκαν στις ανασκαφικές διεργασίες κατά την κρισιμότερη οικονομικά περίοδο της χώρας, την οποία σφράγισε η διχοτόμηση του χαρτονομίσματος, και κρισιμότερη φάση της εκστρατείας, κατά την οποία είχε αποφασιστεί η προέλαση προς την Άγκυρα, με τους στρατιώτες στην ενδοχώρα να διατρέφονται συχνά με τσάι και μουχλιασμένο ψωμί, το Ελληνικό Βασίλειο επένδυσε πολλά στην ελιτίστικη ιδεολογία της "ευγενούς καταγωγής" των Ελλήνων. Μια ιδέα για την αγοραστική δύναμη των χρημάτων της περιόδου προσφέρει το κόστος των περιοδικών και των εφημερίδων, και τα ημερομίσθια: η ετήσια συνδρομή του περιοδικού Διάπλασις των Παιδών ήταν 16 δραχμές και του περιοδικού Παιδική Χαρά 20 δραχμές, και η τιμή των ημερήσιων εφημερίδων σε Ελλάδα και Σμύρνη 20 και 25 λεπτά αντίστοιχα. Το ημερομίσθιο εργάτριας στην Ελλάδα ήταν 4-6 δρχ. και του χειριστή βαρέων μηχανημάτων 10-12 δρχ., ο μισθός φύλακα αρχαιοτήτων στη Μικρά Ασία 100-250 δρχ. και το ημερομίσθιο εργάτη στις ανασκαφές 2 δρχ. —στην περίπτωση που αμειβόταν. Στον αντίποδα βρίσκονταν οι πολλές χιλιάδες δραχμές που διατίθενταν αφειδώς από την Υπάτη Αρμοστεία Σμύρνης για κάθε ανασκαφή, κάθε δημοσίευση, κάθε μισθό διοικητικού υπαλλήλου της, κάθε αγορά αρχαιοτήτων από εύπορους μικρασιάτες ιδιώτες-συλλέκτες, για μηνιαία επιδόματα, ημερήσιες αποζημιώσεις και οδοιπορικά των αρχαιολόγων.

Από τη φιλολογία στη γενετική κριτική: (α)συνέχειες και ρήξεις στην ερμηνεία και έκδοση του πρώτου σχεδίου γραφής των «Ελεύθερων Πολιορκισμένων» του Διονύσιου Σολωμού

Η συζήτηση γύρω από την ερμηνεία και την έκδοση του πρώτου σχεδίου γραφής των «Ελεύθερων Πολιορκισμένων» –για το σύνολο δηλαδή των αυτογράφων που συνθέτουν την εκδοχή εκείνη που, αρχής γενομένης από την έκδοση Πολυλά (1859), είναι ευρέως γνωστή ως το «β'σχεδιάσμα» του έργου – φαίνεται να βρίσκεται για την ώρα σε ένα αδιέξοδο, που οφείλεται κατά κύριο λόγο σε ένα φιλολογικό “εγκλεισμό” στη μέθοδο και τη διαπραγμάτευση του ζητήματος και στη συνεπακόλουθη έντονη πολεμική που έχει προκαλέσει τα τελευταία χρόνια. Η παρούσα ανακοίνωση εγγράφεται στην προοπτική της γαλλικής γενετικής κριτικής του κειμένου (*critique génétique*) και φιλοδοξεί να μεταθέσει τη συζήτηση πάνω σε νέες βάσεις.

Ο σκοπός της ανακοίνωσης είναι διπλός, αφού η όποια στροφή και επικέντρωση σε ένα νέο ερμηνευτικό και εκδοτικό μοντέλο προϋποθέτει τόσο την αποσαφήνιση των βασικών συνισταμένων του μοντέλου αυτού, όσο και μια ευσύνοπτη συζήτηση των όρων και προϋποθέσεων του υφιστάμενου, κυρίαρχου κειμενοκεντρικού μοντέλου. Σε έναν πρώτο χρόνο λοιπόν, επιχειρείται η συζήτηση των βασικών προβλημάτων που παρουσιάζει η, αμιγώς ή συγκεκριμένα, φιλολογική έκδοση των «Ελεύθερων Πολιορκισμένων», μέσα από χαρακτηριστικά παραδείγματα αντλημένα από τις πλέον έγκυρες εκδόσεις του έργου, τόσο αυτών που εγγράφονται στη “συνθετική” μέθοδο (μόνιμο υπόδειγμα των οποίων αποτελεί η έκδοση του “κανόνα” από τον Πολυλά), όσο και αυτών που ακολουθούν το “αναλυτικό” παράδειγμα (δεν διαθέτουμε – ίσως όχι τυχαία – αναλυτική έκδοση του έργου, αλλά η σχετική μέθοδος είναι επαρκώς εκπεφρασμένη στις σχετικές εκδόσεις άλλων έργων). Ταυτόχρονα, επιχειρείται η ανάδειξη της βασικής στόχευσης αμφοτέρων των μεθόδων για αποκατάσταση ενός “κειμένου” και της συνεπαγόμενης τους αδυναμίας να αποσαφηνίσουν τις διαδικασίες γένεσης του έργου, όπως αυτές λανθάνουν στα σολωμικά αυτόγραφα. Σε ένα δεύτερο χρόνο, και με σκοπό να μετατεθεί η πρωτοκαθεδρία από το κείμενο στο προ-κείμενο (*avant-texte*), η συζήτηση στρέφεται στη θεωρητική και μεθοδολογική επάρκεια της γενετικής κριτικής για μια ουσιαστική και σε βάθος εξέταση των μηχανισμών γένεσης του έργου. Στο πλαίσιο μιας τέτοιας συζήτησης τίγονται ζητήματα όπως: οι διασταυρώσεις και, κυρίως, οι ριζικές διαφορές ανάμεσα φιλολογικής και γενετικής προσέγγισης εν γένει, η οριοθέτηση του “ημιτελούς” του έργου υπό το φως των διαδικασιών γένεσής του όπως αυτές δραματοποιούνται από την αέναη αλληλοδιείσδυση και αλληλεξάρτηση ελληνικών και ιταλικών, η ανάγκη για επανακαθορισμό και μια νέα ταξινόμηση των χειρογράφων του σχεδίου, οι τρόποι αποκατάστασης της χωρο-χρονικότητας της γραφής στα αυτόγραφα των «Ελεύθερων Πολιορκισμένων» ως αναγκαία προϋπόθεση για την όποια γενετικά προσανατολισμένη ερμηνεία και τη μελλοντική γενετική έκδοση του έργου, καθώς και η στόχευση που πρέπει να έχει και η μορφή που μπορεί να πάρει αυτή η τελευταία.

Γιώργος Π. Πεφάνης

Συνέχειες, τομές και διακειμενικά πεδία στη σκηνική αφήγηση της φρίκης. Η περίπτωση της παράστασης «Μέδουσα» του Θωμά Μοσχόπουλου (2011)

Η θεατρική παράσταση Μέδουσα: Σχέδια και αυτοσχεδιασμοί για σχεδίες και ναυάγια
Αποτελεί μια συλλογική σκηνική δημιουργία με σκηνοθέτη τον Θωμά Μοσχόπουλο, που έλαβε χώρα στο πλαίσιο του Ελληνικού Φεστιβάλ στην Αθήνα το 2011.

Η παράσταση διαμορφώνει ένα πολυσύνθετο διακειμενικό πεδίο όπου συγκλίνουν κείμενα ιστορικά, αφηγηματικά, μυθοπλαστικά, (αυτο)βιογραφικά, φιλοσοφικά, λυρικά, υπηρεσιακά, καθώς και εκείνα τα κείμενα που κατά τεκμήριο συγκροτούν το σκηνικό κείμενο: μουσικά, ορχηστικά, κινησιολογικά, ενδυματολογικά κ.ο.κ. Το σκηνικό κείμενο είναι ανοικτό, «ημιτελές», εύπλαστο και δυναμικό, καθώς μπορεί να μεγεθύνεται ή να μειώνεται καθ' οδόν, να προσκαλεί σε προσθέσεις άλλων κειμένων ή αφαιρέσεις δικών του τμημάτων, να δημιουργεί αφηγηματικές συνέχειες, αλλά και ουσιώδεις τομές τόσο στο περιεχόμενο των επιμέρους «αφηγήσεων», όσο και στα αφηγηματικά είδη που χρησιμοποιούνται κατά τη διάρκεια της παράστασης.

Οι σύνθετες διακειμενικές σχέσεις που απλώνονται μάλιστα σε διαφορετικές καλλιτεχνικές περιοχές (μουσική, ποίηση, ζωγραφική, θέατρο), η άρση των ειδολογικών συνόρων, η άναρχη διάταξη και οι σημαίνουσες τομές, οι πολλές αφηγηματικές γωνίες και η πολυεστιακότητα των αναφορών αποτελούν ορισμένα βασικά γνωρίσματα αυτής της σκηνικής αφήγησης της φρίκης.

Ελληνοκεντρισμός και παγκοσμιοποίηση στο ελληνικό θέατρο των τελευταίων δεκαετιών

Μετά το τέλος του εμφύλιου, οι νέοι συγγραφείς που επιβλήθηκαν και έδωσαν τα πρότυπα στις δεκαετίες 1950-60 (Καμπανέλλης, Λυμπεράκη, Κεχαΐδης, Ζιώγας, Αναγνωστάκη, Μουρσελάς, Καρράς) και 1970-80 (Σκούρτης, Μάτεσις, Μητροπούλου, Μανιώτης, Ποντίκας, Ευθυμιάδης, Τσικληρόπουλος, Δωριάδης), χωρίς να εφαρμόσουν στα έργα τους μια ορισμένη φόρμα (παρότι πολλά είναι καθαρά ρεαλιστικά, οι συγγραφείς πειραματίστηκαν με διάφορες), εστίασαν κυρίως σε θέματα, πολιτικές και κοινωνικές δομές, ψυχολογίες και ιστορικά στοιχεία που αφορούσαν κάπως χαρακτηριστικά τον ελληνικό χώρο. Οι γενιές που εμφανίσθηκαν μετά το 1990 (Μέντης, Κατσικονούρης, Σπηλιώτη, Ραΐσης, Πέγκα, Βιτάλη, Δήμου) θέλησαν να ξεφύγουν από την επικέντρωση στα «καθ' ημάς» και ενδεχομένως διακρίνοντας τις δομές της λεγόμενης παγκοσμιοποίησης να εισβάλλουν στον ελληνικό χώρο, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά, επέλεξαν τέτοια ευρύτερα θέματα και ακόμα πιο ελεύθερες φόρμες, με αποτέλεσμα τα έργα τους να μεταφράζονται και να παίζονται πλέον στο εξωτερικό ευκολότερα από όσο γινόταν στο παρελθόν. Το μελέτημα έχει ως στόχο να παρακολουθήσει αυτή την τάση και εξέλιξη της νεοελληνικής δραματουργίας, ως συνέχεια και ως ρήξη με το παρελθόν.

Συνέχειες και ασυνέχειες στην οργάνωση και τη λειτουργία του ελληνόφωνου κόσμου των Παραδουνάβιων ηγεμονιών κατά το πρώτο μισό του 19ου αιώνα

Εντάσσουμε τον προβληματισμό μας στο γενικό πλαίσιο των εθνικών κινημάτων που άλλαξαν τον γεωπολιτικό χάρτη των Βαλκανίων. Το 1830 συστάθηκε το ανεξάρτητο ελληνικό κράτος ενώ η Σερβία και οι Παραδουνάβιες ηγεμονίες απέκτησαν ευρύτερη αυτονομία σε σχέση με την Οθωμανική αυτοκρατορία.

Στον κόσμο των βαλκάνιων πραγματευτών κυριαρχούσαν οι ελληνόφωνοι. Η ανακοίνωση εξετάζει τον ρόλο που διαδραμάτισαν οι κοινότητες των εμπόρων στην αναδιοργάνωση της αστικής ζωής και την διάρθρωση των πολιτικών ελίτ των εθνικών κρατών των Βαλκανίων.

Οι φαναριώτες που είχαν καλλιεργήσει ιδιαίτερους δεσμούς με τον σουλτάνο, ενσωματώθηκαν γρήγορα στις νέες πολιτικές ελίτ, π.χ. ο Νικόλαος Σούτσος και ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής. Οι έμποροι, η σπουδαιότερη και πολυάριθμη ομάδα αποδήμων πρωτοστάτησαν στη δημιουργία της αστικής τάξης των χωρών όπου δραστηριοποιούσαν. Στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες, όπου διατηρήθηκε η αριστοκρατία της γης κατά τα χρόνια της Οθωμανικής κυριαρχίας, οι έμποροι προσπαθούσαν όμως να μιμηθούν τον τρόπο ζωής των μεγάλων αρχόντων. Ως παράδειγμα θα αναφέρουμε τον Στέφανο Μόσχο, γιό του απόδημου Ιωάννη Μόσχου, ο οποίος ασχολήθηκε με τις εμπορικές επιχειρήσεις και εντάχθηκε στο αριστοκρατικό περιβάλλον της αυθεντικής αυλής του Βουκουρεστίου. Ο Στέφανος Μόσχος είναι ένας από τους πρώτους εμπόρους σιτηρών που ανέπτυξε συναλλαγές με τους εμπόρους του Δούναβη, της Μαύρης Θάλασσας και τις ευρωπαϊκές αγορές. Οι έμποροι των παραδουνάβιων πόλεων που ήταν στενά συνδεδεμένοι με τους Ευρωπαίους είναι η κινητήρια δύναμη του ελληνόγλωσσου κόσμου της σύγχρονης Ρουμανίας.

Στον κύκλο των φαναριωτών και μεγαλεμπόρων κινούνταν οι διδάσκαλοι και οι κληρικοί. Οι ελληνοδιδάσκαλοι, οι οποίοι είχαν λειτουργήσει στις Ηγεμονικές Ακαδημίες, αναγκάστηκαν είτε να φύγουν από τη χώρα είτε να προσληφθούν στα ιδιωτικά σχολεία. Η ελληνική γλώσσα διδασκόταν και στα εμπορικά σχολεία που ιδρύθηκαν από το δημόσιο και λειτούργησαν στις παραδουνάβιες πόλεις μέχρι την δεκαετία του 1880. Το 1839 οι έμποροι της Βράϊλας ζήτησαν από το κράτος να επιτραπεί η διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας στο δημόσιο σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης επειδή τη θεωρούσαν αναγκαία για τις εμπορικές συναλλαγές. Τα εκκλησιαστικά ιδρύματα της Ανατολής είχαν μεγάλα αγροτικά κτήματα στις Παραδουνάβιες ηγεμονίες. Απεσταλμένοι μοναχοί εκμεταλλεύονταν αυτά τα κτήματα που θα απαλλοτριωθούν το 1863 από τον ηγεμόνα Κούζα.

Σε αυτό το πλαίσιο, το 1835 το ελληνικό κράτος άνοιξε ελληνικά προξενεία στο Βουκουρέστι, το Ιάσιο και στις παραδουνάβιες πόλεις του Γαλατσιού και της Βράϊλας, και το 1863 οι Έλληνες έμποροι της Βράϊλας αποφάσισαν να ιδρύσουν εκκλησία, σχολείο και πολιτιστικούς συλλόγους προκειμένου να διατηρήσουν τη γλώσσα και την ταυτότητα τους. Με αυτές τις εξελίξεις ο ελληνόφωνος κόσμος της Φαναριωτικής εποχής άνοιγε μια νέα σελίδα.

Nikolaos C. Petropoulos

Rupture in the Sense of Belonging, Rupture in the Sense of Continuity : Modern Greek Literature vis-à-vis the "unworthy heir" syndrome

One of the deeper causes of miscommunication between modern Greece and other Western European States is that modern Greek citizens have always felt an emotional distance from their own state, variously expressed as distrust, dissatisfaction or frustration. Past-mongering by politicians, cultural isolation from the rest of the Balkans and the East, and an accumulated collective experience of being let down or victimised by state power have led to an attitude of pessimism and ironic alienation from any sense of belonging to a larger community or of continuing a glorious past. Snapshots of this development will be traced throughout the history of thought and expression of selected representatives of Modern Greek literature.

Κάποτε υπήρχε ένα χωριό...

ή

Το πανηγύρι ως μέσο αναβίωσης μιας «χαμένης» συλλογικότητας

Παρά το γεγονός ότι διανύουμε μια εποχή άκρατου ατομικισμού, παρατηρούμε ότι συλλογικότητες, διαλυμένες από τραγικά γεγονότα που σφράγισαν τη νεότερη Ιστορία (Εμφύλιος), προσπαθούν εναγωνίως, με διάφορες μορφές, να ανασυγκροτηθούν. Η ανασυγκρότηση αυτή μπορεί να λαμβάνει χώρα σε άλλους τόπους, όμως συντελείται με σταθερό σημείο αναφοράς τον αρχικό τόπο, τη γενέθλια γη.

Μια τέτοια περίπτωση είναι και η κοινότητα αναφοράς, στον ορεινό Ταΰγετο. Διαλυμένη στη διάρκεια του Εμφυλίου και διασπαρμένη στα κοντινά παραλιακά και αστικά κέντρα, προσπαθεί να συντηρήσει και να ενδυναμώσει την αίσθηση του ανήκειν, επιστρέφοντας, μια φορά το χρόνο, στην ερημωμένη γενέθλια γη, με αφορμή το σημαντικότερο κοινωνικό και θρησκευτικό γεγονός, που δεν είναι άλλο από το πανηγύρι προς τιμήν του πολιούχου άγιου.

Η μετάδοση της μνήμης στις νεότερες γενιές μέσα από τις αφηγήσεις παππούδων, γονέων, συγγενών και γειτόνων έχει συμβάλει στη συντήρηση μιας ιδιαίτερης ταυτότητας για τους καταγόμενους από τη συγκεκριμένη κοινότητα. Η συλλογική επιστροφή, έστω μια φορά το χρόνο, λειτουργεί ως ο καλύτερος τρόπος άσκησης της μνήμης τόσο σε ατομικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Αν και έχουν παρέλθει πάνω από εξήντα χρόνια αφότου η κοινότητα εγκαταλείφθηκε, η δύναμη της τοπικής ταυτότητας είναι βαθύτατα ριζωμένη στη συνείδηση των νέων ανθρώπων, οι οποίοι ενώ γεννήθηκαν στους τόπους διασποράς, δίνουν την εντύπωση ότι δεν έφυγαν ούτε για μια στιγμή από τον τόπο καταγωγής: οι αφηγήσεις τους ζωντανές, λιτές και παραστατικές έχουν μέσα τους τέτοια δύναμη, που αν κανείς διάβαζε σε χαρτί τα όσα αφηγούνται χωρίς να βλέπει τα νεανικά τους πρόσωπα, θα πίστευε πως αυτοί οι ίδιοι έχουν βιώσει τα όσα αφηγούνται.

Αν, όπως έχει ειπωθεί, «η μετάδοση της μνήμης είναι υπόλογη για το παρελθόν και το παρόν», τότε οι παλιότερες γενιές της συγκεκριμένης κοινότητας κατάφεραν να εγγράψουν με ανεξίτηλα γράμματα στη μνήμη των νεότερων ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της ιστορίας ενός τόπου, στον οποίο ολόκληρες γενιές μεγάλωσαν, ανδρώθηκαν, αγάπησαν, πόνεσαν και που, στο τέλος, χωρίς να το θέλουν αναγκάστηκαν βίαια να εγκαταλείψουν.

Από την *Graeciam irredentam* στη Μεγάλη Ελλάδα: Οι μεταλλάξεις της Μεγάλης Ιδέας (1912-1922)

Η ανακοίνωσή μου θα εξετάσει τις μεταμορφώσεις της Μεγάλης Ιδέας των Ελλήνων κατά την περίοδο των «εθνικών πολέμων» (1912-22). Η μεταλλαγή πέρασε από διαδοχικά στάδια, μινιμαλισμού και μαξιμαλισμού, ανάλογα με τις προσδοκίες και τις βλέψεις των ηγετικών υποκειμένων. Η έξοδος της Ελλάδας από την ταπεινωτική ήττα και το όνειδος του 1897 σε μια νέα, νικηφόρα πορεία το 1912-13 σηματοδότησαν μία κορυφαία εξέλιξη στα γεωπολιτικά πράγματα της χώρας και για τον ελληνικό μεγαλοϊδεατισμό. Η Θεσσαλονίκη ήταν η πόλη όπου ακούστηκε για πρώτη φορά, μετά την έναρξη του «Βαλκανοτουρκικού» πολέμου, η έννοια Μεγάλη Ελλάς. Πιο συγκεκριμένα, ο μητρ. Θεσσαλονίκης Γεννάδιος, στην προσφώνησή του προς τον βασιλιά Γεώργιο Α΄ (29 Οκτωβρίου 1912), ανέφερε μεταξύ άλλων: «ιδού γίνεται μεγάλη Ελλάς, απελευθερούσα και ανακτώσα μίαν προς μίαν τας υποδούλους Ελληνικάς χώρας». Η πτώση του Μπιζανίου και η απελευθέρωση των Ιωαννίνων ήταν το γεγονός – σταθμός που έκανε τον Ελ. Βενιζέλο να ξεπεράσει τους δισταγμούς του και να κάνει για πρώτη φορά επίσημη αναφορά, από το βήμα της Βουλής των Ελλήνων (2 Μαρτίου 1913, π.η.), στη «μείζονα Νέαν Ελλάδα», που πλέον σχηματιζόταν. Ο κύριος όμως εκφραστής του ελληνικού μεγαλοϊδεατισμού σε εκείνη την πρώτη φάση των «εθνικών πολέμων» ήταν αρχιστράτηγος βασιλιάς Κωνσταντίνος, ο οποίος σε ένα εμπνευσμένο ιστορικό διάγγελμα «προς τον στρατόν και τον στόλον», το οποίο εκδόθηκε κατά τη λήξη του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου (εν Λιβουρόβω 26 Ιουλίου 1913), έκανε λόγο για μίαν Ελλάδα «μεγάλην, αλλά και τετιμημένην και σεβαστήν και ένδοξον εις όλον τον κόσμον», και υπογράμμισε το καθήκον όλων των επιστράτων «να κάμωμεν Ελλάδα πολεμικώς ισχυροτάτην, σεβαστήν εις τους φίλους της και τρομεράν εις τους εχθρούς της».

Το διάγγελμα αυτό του βασιλιά των Ελλήνων συμπύκνωνε, πέραν από την πρόδηλη εδαφική μεγέθυνση του βασιλείου του, το όραμά του για ανύψωση της Ελλάδας σε ένα διεθνές επίπεδο ανώτερο από εκείνο, που είχε υποσχεθεί το 1863 ο πατέρας του Γεώργιος Α΄ (να καταστήσει τη χώρα «πρότυπον Βασιλείου εν τη Ανατολή»), και να την αναβιβάσει σε περιφερειακή Δύναμη της [Εγγύς] «Ανατολής». Το ιδεώδες αυτό, μιας Ελλάδας «πολεμικώς ισχυροτάτης, σεβαστής εις τους φίλους της και τρομεράς εις τους εχθρούς της», ξεπήδησε από τις φλόγες των Βαλκανικών Πολέμων και συνόδευσε τον ελληνισμό για μία ολόκληρη δεκαετία (έως την καταστροφή της Σμύρνης το 1922). Μετά την έκρηξη όμως του Μεγάλου ευρωπαϊκού Πολέμου (1914) σημαιοφόρος αυτού του μεγαλοϊδεατικού συνθήματος αυτοπροβλήθηκε ο Ελ. Βενιζέλος, ο οποίος μάλιστα –τον Σεπτέμβριο του 1916, αναχωρώντας για τη Θεσσαλονίκη– κατηγόρησε τον εστεμμένο αντίπαλό του για αθέτηση των υποσχέσεών του. Η επέκταση της ελληνικής κυριαρχίας στη Δυτική Μικρά Ασία το 1919 θα δημιουργούσε μελλοντικά μίαν Ελλάδα που θα είχε συνολική έκταση 265.000 τ.χλμ., δηλαδή –όπως ο Βενιζέλος εξηγούσε σε υπόμνημά του προς τον Κωνσταντίνο το 1915– μίαν Ελλάδα «ίσην προς την εκ των [Βαλκανικών] πολέμων διπλασιασθείσαν Ελλάδα»(των c.125.000 τ.χλμ.). Μετά την επάνοδο του Κωνσταντίνου οι μετανοεμβριανές (αντιβενιζελικές) κυβερνήσεις προέβαλαν το «βυζαντινόν ιδεώδες» για την ανάκτηση της βασιλεύουσας Πόλης και τη συνολική απελευθέρωση των (χριστιανικών) λαών της Ανατολής από τον Έλληνα βασιλιά.

Greek history in kaleidoscopic vision of Maro Douka's characters: narrative strategies unifying individual and historical experience

The research is devoted to the narrative techniques of contemporary Greek novelist Maro Douka. Her novels dwell mostly on women's way through the troubled years of the Greek history. They possess deep insight into the individual consciousness still keeping the social and political events in focus. Douka is free in integrating the Western European and Greek literary techniques upon which she builds on her own original manner of writing. Her works, being addressed to some burning and controversial issues, undermine the conventional opinion of women's writing as the one limited to themes of low social topicality.

The writer uses a unique approach which allows her follow the destinies of the individuals in tight connection with the history of Greece in the second part of the XXth century. Still the author manages to preserve an unbiased attitude never interfering with her commentaries and letting the action unfold and the characters present their own vision.

Another original feature of Maro Douka's writing is the combination of the first point of view presentation with a polylogue and perspective changes. The writer continues the tradition of modernism using stream of consciousness techniques and inner monologues, though some devices and motives (e.g., motive of a dream or psychodrama device) are characteristic of postmodernist writing.

The research is based on the narrative and structural analysis as well as the comparative analysis that juxtaposes the works by women writers in Greek, English, Russian and Ukrainian. It compares the techniques contemporary women authors use to recreate women's experience in historical context.

Η μαχόμενη δημοτικίστρια Σίτσα Καραϊσκάκη και η σχέση της με τον Εθνικοσοσιαλισμό. Συνέχεια ή ρήξη; Η αλληλογραφία με τον Στρατή Δούκα

Η πορεία της Μικρασιάτισας ποιήτριας, γλωσσολόγου και βυζαντινολόγου, Σίτσας Καραϊσκάκη, αποτελεί εντυπωσιακή περίπτωση λογίας πρόσφυγα, της οποίας η ιδεολογική μετατόπιση μετά το 1922 υπήρξε εντυπωσιακή. Όλοι σχεδόν οι Μικρασιάτες και Κωνσταντινουπολίτες λογοτέχνες αποτύπωσαν την τραυματική μνήμη τους στο λογοτεχνικό έργο τους. Η Σίτσα Καραϊσκάκη, ενταγμένη ως ποιήτρια στη Νέα Σχολή της Πόλης (1892-1922), η οποία στο σύνολό της αποτελείτο από ποιητές που έγραφαν υπό τη βαριά σκιά του Παλαμά, ακολούθησε τους «μαλλιαρούς» του ελλαδικού χώρου και της περιφέρειας, όχι μόνο γλωσσικά, αλλά και ιδεολογικά. Προσχωρώντας στον μαχόμενο δημοτικισμό, υπήρξε και ένθερμη οπαδός του Ελ. Βενιζέλου έως το 1922. Ενώ συνέχιζε τις σπουδές της μετά το 1928 στο Μόναχο με τον γνωστό γλωσσολόγο και βυζαντινολόγο, J.L. Steinmetz, γοητεύτηκε από τον Εθνικοσοσιαλισμό και ιδιαίτερα από την προσωπικότητα του Αδόλφου Χίτλερ και τον ακολούθησε, ανερχόμενη, μάλιστα, ψηλά στην ιεραρχία του Γ΄ Ράιχ. Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1936 και έγινε μέλος της νεολαίας της Ε.Ο.Ν. Διετέλεσε πνευματική καθοδηγήτριά της, διευθύνοντας και το δημοσιογραφικό όργανο του καθεστώτος, περιοδικό "Η Νεολαία". Αυτή η θεαματική έως ακραία ιδεολογική μεταβολή της Καραϊσκάκη εμφανίζεται ως απολογία αλλά και ως αταλάντευτη στάση της σε δύο ανέκδοτες επιστολές της στον φίλο και συντοπίτη της Στρατή Δούκα, ο οποίος την κατηγορεί ως χιτλερική, ενώ η ίδια ισχυρίζεται ότι η ιδεολογία της αποτελεί συνέχεια και όχι ρήξη με την αρχική τοποθέτησή της. Οι απόψεις αυτές της Σίτσας Καραϊσκάκη απηχούν σε ένα μεγάλο βαθμό την ιδεολογική σύγχυση πολλών Μικρασιατών και Κωνσταντινουπολιτών λογίων μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή.

Η ανάδυση της έννοιας του υπερεπαγγελματισμού ως ερμηνεία των δυσχερειών που αντιμετώπιζαν οι μικρές επιχειρήσεις στις αρχές του εικοστού αιώνα

Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1920, πριν και μετά το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης του 1929, κυριαρχεί ο λόγος περί υπερεπαγγελματισμού, δηλαδή περί του υπερβολικού αριθμού επαγγελματιών ο οποίος επιτείνει τον ανταγωνισμό και σε μεγάλο βαθμό ευθύνεται για τις σοβαρές δυσκολίες επιβίωσης που αντιμετωπίζουν μικροί και μεγάλοι έμποροι και παραγωγοί. Βασιζόμενος στη διδακτορική μου διατριβή, η οποία αφορούσε την παραδοσιακή μικροαστική τάξη (μαγαζάτορες και βιοτέχνες) της Αθήνας το 1880-1925, θα επιχειρήσω να αναδείξω τη σταδιακή ανάπτυξη τέτοιων αντιλήψεων (μεταξύ τόσο των ίδιων των ενδιαφερόμενων όσο και δημοσιολόγων όπως ο Αχ. Καλλεύρας κλπ), τονίζοντας την ιδεολογική τομή που σημειώνεται σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν, όταν η δυνατότητα κοινωνικής ανόδου που προσέφερε το άνοιγμα ενός καταστήματος δεν υπήρχε περίπτωση να αμφισβητηθεί ή να αποκτήσει αρνητικά συμφραζόμενα. Αντίθετα από τα 1910 πληθαίνουν οι περιπτώσεις διατύπωσης αιτημάτων να περιοριστεί διοικητικά η πρόσβαση σε διάφορα επαγγέλματα, στα συμφραζόμενα και της ανόδου του κρατισμού.

Θα διερευνήσω, βασιζόμενος στα πενιχρά στατιστικά στοιχεία και επισημαίνοντας τις διαφορές ανάμεσα σε εμπόριο και βιοτεχνία, κατά πόσο η ερμηνεία αυτή της «κρίσης» του εμπορίου μπορεί να θεωρηθεί βάσιμη. Θα αναφερθώ, ασφαλώς, στις ιδιαίτερες συνθήκες που διαμορφώθηκαν με την έλευση των προσφύγων στην Ελλάδα, χωρίς όμως να δώσω σε αυτήν τη βαρύτητα που της δίνεται συνήθως, τουλάχιστον όσον αφορά τον ανταγωνισμό μεταξύ καταστηματαρχών: στην περίπτωση των προσφύγων το βάρος της ανάλυσης θα πέσει στο πλανόδιο εμπόριο και στον «renny capitalism» στον οποίο προσέφυγαν για να επιβιώσουν. Θα τονίσω, τέλος, τη σημασία που είχε για τον λόγο περί υπερεπαγγελματισμού ο υψηλότερος μετά το 1914 πληθωρισμός, καταρχάς, και στη συνέχεια η αντιπληθωριστική πολιτική («εξυγίανση») που εφαρμόζεται από το 1927 κ.ε. Από την οπτική μας βεβαίως δεν θα πρέπει να λείπει το ευρύτερο πλαίσιο της αναπαραγωγής της μικροϊδιοκτησίας στην ελληνική κοινωνία, των οικονομικών/κοινωνικών μηχανισμών αλλά και των νοοτροπιών και ιδεολογικών/πολιτισμικών μοντέλων που την ευνοούσαν.

Μανώλης Αναγνωστάκης, ποιητής μύθων

Αν, όπως λέει ο Theodor Adorno, όσο πιο συντριπτικό είναι το βάρος της κοινωνίας πάνω στο υποκείμενο, τόσο πιο πρόωρη είναι η κατάσταση της λυρικής ποίησης, ίσως μπορούμε να θεωρήσουμε την επιλογή του Μανώλη Αναγνωστάκη να μη γράψει «την καίρια λέξη» – που είχε ήδη πετύχει – γιατί «δεν έπρεπε ακόμα να γραφτεί» (Μ. Αναγνωστάκης, Το περιθώριο, 1968-’69) ως πρόθεση να τοποθετήσει το ποιητικό του έργο μέσα στην εποχή του. Επιλογή που υποδεικνύει από τη μία την ιδεολογία και την προσωπική κοινωνική δράση του ποιητή ως αντίβαρο στην πίεση της οδυνηρής ιστορικής πραγματικότητας, και από την άλλη την ποιητική δημιουργία ως απόπειρα έκφρασης του σύγχρονου συλλογικού υποκειμένου. Ο Αναγνωστάκης αποφεύγει το πρόωρο προκειμένου να ενεργοποιήσει το παρελθόν, τη μνήμη, μέσα από μια παρούσα οπτική του μέλλοντος, μετουσιώνοντας έτσι το φιλοσοφικό του θεώρημα σε έργο τέχνης που απεκδύεται κάθε ιδεολογικό χαρακτήρα.

Αναζήτηση της έκφρασης του αντικειμενικού μέσα από έναν απογυμνωμένο υποκειμενισμό, η ποίηση του Αναγνωστάκη εγγράφεται στο λυρικό λόγο που επιδιώκει την πραγμάτωση της έκφρασης του κοινωνικού υποκειμένου μέσα από το ποιητικό εγώ. Η αντιθετική σχέση του ποιητικού υποκειμένου με την εχθρική κοινωνική πραγματικότητα δεν πραγματώνεται μέσα από τη θεματοποίηση, δεν προκύπτει από την απόδοση των εμπειρικών δεδομένων του ποιητικού υποκειμένου, αλλά εγγράφεται στον λυρικό λόγο του Αναγνωστάκη που επιδιώκει «ποιεί[ν] μύθους» (Πλάτων, Φαίδων), που στοχεύει στην αντικειμενοποίηση του υποκειμενικού μέσα από τη δημιουργία ενός απόλυτου χωρίς βαρύτητα, ενός απόλυτου που αιωρείται. Η ρευστότητα του χρόνου που ακινητοποιείται, η ανάμειξη των προσώπων, η θυσία του άλλου ως ορισμός όλων, η επίκληση μιας σιωπής που σημαίνει, το ερωτηματικό που πολλαπλασιάζει τις πιθανότητες των σημασιών, η ορθότητα και η μοναχικότητα που ορίζουν την ακινησία της ετοιμότητας συνιστούν μια διαλεκτική που προσβλέπει στην ταύτιση μορφής-περιεχομένου και συστήνουν την απόπειρα της ποίησης του Αναγνωστάκη προς την κατάκτηση «του λυρισμού μέσα στο ανέκφραστο».

Η παρούσα πρόταση στοχεύει να μελετήσει τις μορφές αυτές, μέσα στις οποίες κρυσταλλώνεται το εμπειρικό στοιχείο για να αναχθεί σε αντικειμενικό σημείο στο έργο του Μανώλη Αναγνωστάκη.

Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: η περίπτωση του Βίκτωρος Ουγκώ (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Ο περιοδικός τύπος του 19ου συνιστά ένα από τα προνομιακά πεδία των πολιτισμικών διαμεσολαβήσεων (cultural transfer). Είναι γνωστό ότι οι αναζητήσεις και οι ζυμώσεις που καταγράφονται στην ύλη των περιοδικών παίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γραμματείας και σηματοδοτούν τη σχέση της με την ετερότητα. Μέσα από την αρθρογραφία και τις μελέτες που φιλοξενούνται στα περιοδικά καλλιεργείται έτσι η εισροή ξένων λογοτεχνικών ρευμάτων αλλά και η πρόσληψη ξένων συγγραφέων.

Η αποδελτίωση των περιοδικών που γίνεται στο πλαίσιο του προγράμματος Θαλής, μας επιτρέπει να εμπλουτίσουμε τις γνώσεις μας γύρω από την πρόσληψη της γαλλικής γραμματείας στην Ελλάδα κατά την κρίσιμη περίοδο του 19ου όπου διαμορφώνεται και η εθνική ταυτότητα. Η μελέτη των ποικίλων των εντύπων που εκδόθηκαν στο διάστημα αυτό (φιλολογικά, ποικίλης ύλης, ημερολόγια, οικογενειακά περιοδικά) μας επιτρέπουν να ερμηνεύσουμε τις πολιτισμικές δεκτικότητες του νεώτερου ελληνισμού και να διερευνήσουμε, ειδικότερα, τις επαφές του Ελληνισμού με τη γαλλική γραμματεία.

Στο πλαίσιο αυτό, θα αξιοποιήσουμε το παράδειγμα του Βίκτωρος Ουγκώ, τον συγγραφέα που χάρη στο πνευματικό του διάνυσμα αλλά και στη μακροβιότητά του κυριαρχεί στον γαλλικό, και όχι μόνο, 19ο αιώνα. Η περίπτωση του Ουγκώ είναι πολλαπλά ενδιαφέρουσα για τον νεότερο ελληνισμό γιατί ξεφεύγει από τα στενά πλαίσια της λογοτεχνίας. Εκτός από το πολυσχιδές λογοτεχνικό του έργο –μυθιστόρημα, ποίημα, θέατρο, δοκίμιο- που τον ανέδειξε αρχηγό της γαλλικής ρομαντικής σχολής, η ενεργός πολιτική του δράση και οι ποικίλοι κοινωνικοί αγώνες του, τον καθιέρωσαν στη συνείδηση των συγχρόνων του ως προστάτη των αδυνάτων, των καταπιεσμένων. Ωστόσο, στη συλλογική μνήμη των Ελλήνων, ο Ουγκώ καταγράφηκε ως ο μεγαλύτερος Γάλλος φιλέλληνας.

Μελετώντας την σχετική με τον Ουγκώ αρθρογραφία στον ελληνικό περιοδικό τύπο, θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε τη συμβολή των εντύπων αυτών στη συγκρότηση της εικόνας του Γάλλου συγγραφέα στην Ελλάδα. Θα διερευνήσουμε με ποιο τρόπο συνέβαλαν στην καλύτερη γνωριμία του έργου του παράλληλα με τη μεταφραστική δραστηριότητα που παρατηρείται κατά την ίδια περίοδο.

Τρία ποιήματα με σημαία κυβισμού. Ο ρυθμός ως εικαστική πρό(σ)κληση

Τα «Τρία Ποιήματα με σημαία ευκαιρίας» (1982) συνιστούν την πρώτη ποιητική συλλογή που εκδίδει ο Ελύτης μετά την απονομή του βραβείου Nobel και εντάσσονται στην όψιμη φάση της ποιητικής του πορείας. Στην πραγματικότητα, πρόκειται για μια ποιητική σύνθεση αποτελούμενη από τρία, συνθετικού με τη σειρά τους χαρακτήρα, ποιήματα («Ο κήπος βλέπει», «Το αμύγδαλο του κόσμου», «Ad libitum»), καθένα από τα οποία διακρίνεται σε επτά μέρη. Αν κάτι ξαφνιάζει με μια πρώτη ματιά είναι η τυπογραφική διάταξη του ποιήματος: η σελίδα χωρίζεται εμφανώς σε τρεις άξονες (δύο οριζόντιους και έναν κεντρικό κάθετο), οι οποίοι διασταυρώνονται μεταξύ τους. Μια τέτοια μορφή αποθαρρύνει την απαγγελία, κατευθύνοντας την πρόσληψη της σύνθεσης στη βάση της σιωπηλής ανάγνωσης, που δε σημαίνει παρά την δεξίωσή της με όρους οπτικούς από έναν αναγνώστη-θεατή (ή *vice versa*). Μια τέτοιου τύπου στιχική διευθέτηση του ποιήματος μάς οδηγεί πίσω στη «νέα σύνταξη» που καθιέρωσε ο Pierre Reverdy μέσω της καινοτόμου για την εποχή της αλλαγή στην τυπογραφική οργάνωση των ποιητικών στίχων. Φαίνεται πως ο Ελύτης, αν και το 1962 σε άρθρο του για τον γάλλο ομότεχνό του σημείωνε πως οι πειραματισμοί του έμειναν «χωρίς συνέχεια ακόμη και από τον ίδιο» (βλ. Οδυσσέας Ελύτης, «Ο Pierre Reverdy ανάμεσα στην Ελλάδα και στο Solesmes», «Ανοιχτά Χαρτιά», Ίκαρος, Αθήνα 2004 [1η έκδοση Αστερίας 1974], σ. 649), οργανώνει τα «Τρία Ποιήματα με σημαία ευκαιρίας» -με χρονική καθυστέρηση επτά δεκαετιών- σύμφωνα προς το παράδειγμα της κυβιστικής ποίησης του Reverdy. Ο ποιητικός ρυθμός δεν συνιστά πλέον μια εν χρόνω εμπειρία: αντίθετα, χωρο-ποιείται μέσω της οπτικοποίησής του, αποκτώντας εικαστική δυναμική. Αυτός ο εν χώρω ρυθμός, ο οποίος ενεργοποιεί τον αναγνώστη στη σύνδεση των ακμών του –σύνδεση πολλαπλή και πληθυντική- , υπηρετείται αποτελεσματικά από φράσεις-γέφυρες (ταυτόχρονα προ- και μετα-σκελισμοί), που συχνά λαμβάνουν τη μορφή «μέσων στίχων», και εκβάλλει σε μια προβολή του διασκελισμού. Το μεταβαλλόμενο μήκος των στίχων, η μεθοδευμένη χρήση των κενών διαστημάτων στην τυπογραφική σελίδα κατά τρόπο που να δημιουργούν ένα οιονεί δραματικό αποτέλεσμα, η επιμελώς ατημέλητη στίξη, ο ελεύθερος στίχος που κυματοειδώς συσπειρώνεται σε ομάδες, με δυο λόγια ο κυβιστικός στίχος τον οποίο αξιοποιεί ο Ελύτης στα «Τρία Ποιήματα με σημαία ευκαιρίας» οδηγεί στο άνοιγμα της χρονικότητας στη χωρικότητα: το πλέγμα των στίχων δημιουργεί “χώρο” στη σύνθεση, σπάει τη χρονική αλληλουχία κατά τη γραμμική ανάγνωση και τρέπει τον ρυθμό σε οπτικό γεγονός. Πρόκειται για την ακραία συνέπεια της εφαρμογής των ιδανικών του «ποιητή γεωμέτρη».

«Παραμύθια... για μικρούς και μεγάλους» μια τέχνη και τεχνική που διαρκεί στο χρόνο

Στο πλαίσιο της εργασίας αυτής, επιχειρείται να διερευνηθεί η εξέλιξη στη μορφή της προφορικής αφήγησης μέσα στο χρόνο και να οριοθετηθεί το παιδαγωγικό διδακτικό πλαίσιο ανάπτυξης δραστηριοτήτων αφήγησης και συγγραφής παραμυθιού στην εκπαίδευση και στην ευρύτερη κοινωνία. Η τέχνη και η τεχνική του παραμυθιού ενδιαφέρει νηπιαγωγούς, βρεφονηπιοκόμους, δασκάλους, γονείς, φοιτητές και σπουδαστές, καθώς και όσους εργάζονται σε προγράμματα εμπύχωσης και δημιουργικής απασχόλησης, σε παιδικά κέντρα κ.α.

Παράλληλα, επιχειρείται να προβληθεί η σημασία που έχουν για το σύγχρονο κόσμο οι «προφορικές λογοτεχνίες» και να καταδειχθεί πώς οι δρόμοι της προφορικότητας οδηγούν στην καθαυτή λογοτεχνία, και επιδρούν στη φαντασία και τη δημιουργικότητα παιδιών, εφήβων και ενηλίκων. Στο πλαίσιο αυτό αποτυπώνονται παιδαγωγικές πρακτικές και δράσεις παιδιών και ενηλίκων μέσα από ιστορίες της εποχής μας, που δεν χάνουν την ποιότητα των παραμυθιών του χτες. Αυτό αναδεικνύεται μέσα από τη συνεχή παρουσία του παραμυθιού -λαϊκού και έντεχνου- όσο και από την εκπόνηση πολλών αφηγηματικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων σε σχολεία, μουσεία και ποικίλους πολιτιστικούς χώρους. Αναμφισβήτητα, για πολλούς πολιτισμούς της ανθρωπότητας που αναπτύχθηκαν σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, η αφήγηση αποτέλεσε μορφή επικοινωνίας και μέσο διδασκαλίας των νεότερων γενεών. Πρωτοεμφανίστηκε με τη μορφή προφορικού λόγου, εμπλουτισμένου με εκφράσεις του σώματος και χειρονομίες και μάλιστα ένα από τα πρώτα στάδια της αφήγησης μπορούμε να το συναντήσουμε και με τη μορφή σχεδίων χαραγμένων σε τοιχώματα σπηλαίων. Αργότερα, και με την εμφάνιση του γραπτού λόγου, οι ιστορίες άρχισαν να καταγράφονται και να μεταδίδονται από γενιά σε γενιά, μέσα από βιβλία. Με το πέρασμα των χρόνων, αλλά και την τεχνολογική ανάπτυξη, οι ιστορίες άρχισαν να αποκτούν σταδιακά και οπτικοποιημένη μορφή και σήμερα καταγράφονται με τη μορφή ταινιών σε ψηφιακή μορφή. Η πρόοδος που πραγματοποιείται τα τελευταία χρόνια στον τομέα της τεχνολογίας δεν έχει αφήσει ανέγγιχτο τον τομέα της αφήγησης. Στην εποχή του Web 2.0 οι χρήστες δεν είναι απλοί καταναλωτές της διαθέσιμης πληροφορίας, αλλά έχουν τη δυνατότητα να δημοσιεύουν υλικό στο διαδίκτυο, να επεξεργάζονται τις διαθέσιμες πληροφορίες και να συμμετέχουν στο σχολιασμό αλλά και τη μετάδοση αυτών. Η τεχνολογική πρόοδος όταν εφαρμόζεται κατάλληλα, μπορεί να ενισχύσει σημαντικά την εκπαιδευτική αποτελεσματικότητα της τεχνικής της αφήγησης.

Η ψηφιακή αφήγηση επομένως, μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένης της εκπαίδευσης ενηλίκων και δια βίου μάθησης, σε όλα τα επιστημονικά πεδία και μπορεί να συνδυαστεί με πολλές άλλες στρατηγικές μάθησης όπως το παιχνίδι ρόλων. Το παραμύθι μπορεί στην εποχή μας να έχασε την παραδοσιακή του μορφή, δεν έχασε όμως τη δύναμη να μαγεύει μικρούς και μεγάλους, οι οποίοι επιθυμούν να γνωρίσουν τις τεχνικές της και τα μυστικά της.

Corrective feedback and its influence on L2 learners' performans: a case of students of Modern Greek language

Corrective formative feedback has one of the most important influences on learning and achievement. This article examines Modern Greek language learners' perceptions of teachers' corrective feedback, focusing on the cases in which the learners respond to the teachers' feedback and reviewing the evidence related to its impact on learning and achievement. Data are collected from the first-year course of translation at the Faculty of Philology of the University of Belgrade for one semester by classroom observation and homework. According to the data analysis, it has been observed that, although feedback has a great influence, the type of feedback and the way it is given can be differentially effective. The study also examines the range and types of feedback used by the teacher and their relationship to learner uptake and repair of error. We also focus on students' reactions to the teachers' feedback in order to find out if teachers play the main role in "shaping" students' knowledge. The study indicates that formative feedback and written error correction can have beneficial effect on students' performance, but, on the other side, we discuss its negative impacts, which can have an impact on students' further performance in the classes and their motivation. Since translation is one of the most difficult subjects at the first year of studies, corrective feedback can also discourage students by limiting their creativity in using the new language in a process of translation. We will also study the positive and negative effects of interference with students' mother tongue, which can be useful not only for translation classes, but also for teaching and learning grammar and vocabulary. Finally, this analysis is used to suggest ways in which formative corrective feedback can be used to enhance its effectiveness in classrooms, by treating every student as an individual and taking into account their strengths and weaknesses excluding social strain or embarrassment in front of the other students in the classroom.

The (unpublished) correspondence of an famous scholar: Demosthene Russo (1869-1938)

The Romanian academe became more interested in the study of the Helleno-Romanian relations towards the end of the nineteenth century and in the early twentieth one. Demosthene Russo, a young Greek immigrant, educated in Greece and Germany, profited by this favourable trend, managing to establish at the University of Bucharest a powerful centre of Byzantine and Neohellenic researches, and to impose a critical school that he created himself, based upon a rigorous method, in the forefront of the Romanian scientific stage, in direct competition with the line directed by the most highly acknowledged Romanian historian, Nicolae Iorga, a researcher with many achievements and famous initiatives in the study of the South-East European region.

Demosthene Russo was born in 1869, in Peristasi (Eastern Thrace), and attended there the elementary school, and then he was sent by his parents to the School of the Patriarchy of Constantinople, graduating with highest marks in 1888, under the directorship of archimandrite Gregory Palamas. After this, he enrolls at the Philosophy Faculty of the University of Athens, but after two years spent here, Demosthene Russo goes to Germany (Leipzig and Berlin), intending to specialize in philosophy and philology. Besides the Humboldtian ideals and the academic freedom, the *Lehrfreiheit* and *Lehrnfreiheit*, so appreciated in the academic world of the nineteenth century, the German university also granted the guarantee of an intense intellectual life and of a thorough specialization.

In Leipzig and Berlin he attended famous Professors like Overbeck, Wundt, Strümpell, Wachsmuth, Lipsius, Ribbeck, Zeller, Curtius and Heinze, and he was declared in 1893 *philosophiae doctor* with the dissertation *Τῆς Γαζαίου. Συμβολαί εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας τῶν Γαζαίων*. The young man decides in 1894, on the suggestion of his Romanian friend in Leipzig, C. Rădulescu-Motru, to emigrate to Romania, a country where thousands of Greeks were coming, looking for a better future.

For a few years, he worked as secondary teacher and an editor for the "Patris" newspaper in Bucharest; in 1900 he manages to obtain a position of translator in the Romanian Ministry of Foreign Affairs. This was a decisive moment, as the financial stability allowed him the necessary time and energy to study and to publish some works on the Greek-Romanian cultural contacts. Over one decade, the Greek scholar built, meticulously, an image of "proverbial scientific probity".

In the meantime, it appeared a trend favouring the academic specialization in the field of Byzantine and Neohellenic studies: the educational decision makers become aware that an important category of internal historical sources, written in Greek, could provide vital information for the study of the Romanians' past, on the condition that there were researchers with competences in the field.

In this complex environment, Demosthene Russo was called in 1915 as a Professor of Byzantine studies at the University of Bucharest. The Hellenist would exert, from this position, a considerable influence not only among the students, but especially among his colleagues, professors of the Faculty of Letters and Philosophy.

The rich and unpublished correspondence that Demosthene Russo left behind, amounting to over 1,000 items, especially with scholars from Romania (I. Bianu, Șt. Berechet, I. Bogdan, Franz Babinger, N.G. Dossios, N. Cartoian, I. Caragianni, Al. Elian, I.C. Filitti, C. Giurescu and C.C. Giurescu, Vasile Grecu, D. Gusti, C. Rădulescu-Motru, B. Munteanu, P.P. Panaitescu, Sextil Pușcariu, Al. Rosetti, Orest Tafrali etc.) and from Greece (C. Amantos, N. Veis, I. Vernados, D. Vosniakos, I. Gennadios, Sp. Lambros, M. Lascaris, Papadopoulos-Kerameous, N. Politis, Manolis Triantafyllides, C. Triantafyllopoulos, G.

Sotiriou etc.), proves to be fundamental, as we can find here various informations about the scholar, his legendary modesty and his relationship with different personalities that strongly influenced the cultural life in ante- and interwar periods. In addition, the correspondence shows the deep involvement in the scientific life and the research Romanian Greek-Romanian cultural relations, the attachment to the Greek culture, to the old and rare manuscripts and printed books.

The continuous discontinuity of the Greek diaspora in literature or the outsiders of the contemporary Greek literature

Greece is traditionally being considered a country of immigrants and this fact has an impact in all aspects of modern life, even in literature. To speak about the continuous discontinuity of something could seem just an oxymoron, but when it is about the Modern Greek Diaspora, it comes with a lot of meaning.

Obviously, for everyone, diaspora means discontinuity, in the sense of leaving the original country, so it is synonymous of rupture, of a kind of break with origins and roots.

In Greek, nevertheless, diaspora means more than that, just like states Jasiotis (1993: 19), who defines it like «το τμήμα εκείνο του ελληνικού λαού, το οποίο, παρ'όλο που εκπατρίστηκε για διαφόρους λόγους και εγκαταστάθηκε, έστω και με σχετική μόνο μονιμότητα, σε χώρες ή περιοχές εκτός του εθνικού χώρου, εξακολούθησε να συντηρεί με ποικίλους τρόπους τους υλικούς, τους πολιτιστικούς ή έστω τους συναισθηματικούς του δεσμούς με τη γενέτειρα και τη χώρα της άμεσης ή παλαιότερης καταγωγής του» [the part of the Greek people who, despite the fact that, for different reasons, left the home country and settle in other countries or regions outside the national borders, even if it is only temporarily, kept on maintaining, through different means, the material, cultural or even sentimental bonds with the native land and the country of their recent or ancient origins].

Therefore, in what is understood as Greek diaspora, there is a big component of continuity, of an unbreakable link with the home country. In that sense, Greek diaspora also means continuity in the distance.

Because of this strong bond that immigrants kept and keep with Greece and, specially, with Greek culture and language, Greek diaspora was considered to be part of a cultural periphery, whose existence complimented Greece beyond its natural borders and helped, among others, to the formation and the understanding of the concept of “nation” during the whole XIX century. Nowadays, the numbers and distribution of Greek diaspora have changed, as well as its importance, but its existence and reality is something that one needs to take into account when we speak about Greek Literature. Otherwise, we would be either forgetting writers like C.P. Cavafy or Stratis Tsirkas, to mention just two authors, or ignoring the fact that they belonged to the Greek diaspora in Egypt, one of the most important in the whole world, but certainly not the only one.

Speaking about contemporary Greek literature and Greek writers, one cannot forget about names like Theodor Callifatides in Sweden, Vassilis Alexakis in France, Olga Broumas or Jeffrey Eugenides in the United States, Panos Karnezis in England or Dadi Sideri in Germany, some of the authors that might not write (only) in Greek, but who convey Greece in their narrative.

I shall speak in my paper about how the works of the Greek writers of the modern diaspora are the reflection of this xenitia that exile and migration often cause to them and the importance of writing to get over this feeling.

Η γενιά του 1880. Παύλος Καλλιγιάς και Ανδρέας Καρκαβίτσας

Η γενιά του 1880 περιλαμβάνει μια σημαντική ομάδα λογοτεχνών, η οποία επιδεικνύει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές εξελίξεις τόσο στον Ελλαδικό χώρο όσο και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Οι δύο σπουδαιότεροι πεζογράφοι της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου είναι ο Παύλος Καλλιγιάς και ο Ανδρέας Καρκαβίτσας. Ο Παύλος Καλλιγιάς γεννήθηκε το 1814 στη Σμύρνη, έγραψε μόνο ένα λογοτεχνικό έργο με τον τίτλο Θάνος Βλέκας και ολόκληρη τη ζωή την αφιέρωσε στη νομική και πολιτική δράση. Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας θεωρείται ως ένας από τους θεμελιωτές της νεοελληνικής ηθογραφίας, γεννήθηκε το 1865 στα Λεχαινά της Ηλείας και πέθανε το 1922 στο Μαρούσι της Αττικής. Το έργο του ο Ζητιάνος θεωρείται ως ένα από τα καλύτερα νεοελληνικά πεζογραφήματα, μια κοινωνική διαφωτιστική σάτιρα, με κεντρική ιδέα το θρίαμβο του κακού και την εξαθλίωση του λαού, που έπεφτε από σκλαβιά σε σκλαβιά και πνιγόταν απ' την αμάθεια και τη δυστυχία μέσα στην εγκατάλειψη και τη φτώχεια. Στην παρούσα ανακοίνωση θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στη σχέση των δύο παραπάνω έργων με τα ρεύματα και τις τάσεις της πεζογραφίας της εποχής και θα επικεντρώσουμε την προσοχή μας στα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα που προβάλλονται στα δύο μυθιστορήματα. Τόσο το μυθιστόρημα Θάνος Βλέκας του Παύλου Καλλιγιά όσο και ο Ζητιάνος του Ανδρέα Καρκαβίτσα συνιστούν μια ψυχολογημένη μελέτη της νεοελληνικής κοινωνίας των μετεπαναστατικών χρόνων και εντάσσονται στο γενικό πνεύμα της εποχής που συνοψίζεται στην έννοια του ρεαλισμού. Και οι δύο αφηγητές με τα μυθιστορήματά τους υπογράμμισαν έντονα τα κοινωνικοπολιτικά ζητήματα της εποχής τους για να αποδώσουν μία πραγματικότητα πιο εντυπωσιακή από την αντικειμενική προκειμένου να καταστήσουν πιο απτή και πιο προσιτή στον αναγνώστη την αλήθεια της. Με τις ρεαλιστικές τους πραγματείες επιδίωκαν να συμβάλουν στη γενική συνειδητοποίηση των αρνητικών κοινωνικοπολιτικών ζητημάτων και στη βελτίωση του πνευματικού επιπέδου των συμπατριωτών τους. Η Γενιά του 1880, με τις ποικίλες αναζητήσεις και αναμετρήσεις της με την ελληνική παράδοση και το ευρωπαϊκό πολιτισμικό γίγνεσθαι αποτελεί ένα «πνευματικό φαινόμενο» και τα ζητήματα που θέτει γύρω από το εθνικό και το κοσμοπολιτικό μοντέλο λογοτεχνίας θα συνεχίσουν να απασχολούν και τους μεταγενέστερους συγγραφείς.

Η μελοποίηση του ύμνου της Κασσιανής «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή» από Έλληνες συνθέτες του 19ου και του 20ού αιώνα

Η ηγουμένη Κασσιανή ή Κασσία ήταν βυζαντινή ποιήτρια και υμνογράφος. Έγραψε θρησκευτικά ποιήματα και άλλα ποικίλου περιεχομένου, όπως γνωμικά και επιγράμματα. Ο ύμνος της Κασσιανής «Κύριε, η εν πολλαίς αμαρτίαις περιπεσούσα γυνή» είναι από τους πλέον σημαντικούς της βυζαντινής υμνογραφίας και ψάλλεται τη Μ. Τρίτη – είναι το δοξαστικό των Αποστίχων του Όρθρου της Μ. Τετάρτης. Στον ύμνο αυτό, η Κασσιανή εμπνεύστηκε από το χωρίο που υπάρχει στα τρία Ευαγγέλια, του Αγίου Λουκά (ζ, 36-50), του Αγίου Μάρκου (Ιδ' 3-9) και του Αγίου Ματθαίου (κστ', 2-13), το οποίο αναφέρεται στην ανώνυμη αμαρτωλή γυναίκα, που εξέφρασε τη μετάνοιά της και ζήτησε συγχώρεση για τις αμαρτίες της από τον Ιησού εκ βάθους καρδιάς, αλείφοντας με μύρο την κεφαλή και τα πόδια του Ιησού, ραντίζοντάς τα με τα δάκρυά της και σκουπίζοντάς τα με τα μαλλιά της. Στον ύμνο της η Κασσιανή εκφράζει μέσω της αμαρτωλής γυναίκας τη συντετριμμένη προσευχή όλης της ανθρωπότητας για συγχώρεση από τον Σωτήρα Ιησού. Πολλοί Έλληνες συνθέτες μελοποίησαν τον ύμνο της Κασσιανής. Στη μελέτη αυτή παρουσιάζεται αρχικά η μελοποίηση του ύμνου από τον συνθέτη βυζαντινής μουσικής Πέτρου Λαμπαδάριου (αρχές του 19ου αιώνα). Στη συνέχεια εξετάζονται τρεις μελοποιήσεις του ύμνου από τους Έλληνες συνθέτες Νικόλαο Χαλικιόπουλο-Μάντζαρο (τον 19ο αιώνα), Θεμιστοκλή Πολυκράτη (στις αρχές του 20ού αιώνα) και Μίκη Θεοδωράκη (στα μέσα του 20ού αιώνα). Γίνεται επίσης σύγκριση των μελοποιήσεων αυτών.

Ο Πέτρος Λαμπαδάριος συνέθεσε μια μονόφωνη βυζαντινή μελωδία σε ήχο πλάγιο τέταρτο (με μεταβολές και σε άλλους ήχους). Οι άλλοι τρεις συνθέτες έγραψαν χορωδιακά έργα για τετράφωνη ανδρική χορωδία *a capella*. Ο Θεοδωράκης συνέθεσε στη συνέχεια και μια διασκευή για τετράφωνη μικτή χορωδία χωρίς συνοδεία. Οι μελωδικές γραμμές στα τρία χορωδιακά έργα δεν έχουν καμία σχέση με τη βυζαντινή μελωδία του Πέτρου Λαμπαδάριου. Και τα τρία χορωδιακά έργα είναι γραμμένα στο σύστημα μείζονος-ελάσσονος κλίμακας – ο Θεοδωράκης χρησιμοποιεί σε ορισμένα σημεία και έναν τρόπο. Στα χορωδιακά έργα των Μάντζαρου και Πολυκράτη οι φωνές κινούνται σε πολλά σημεία ομοφωνικά, ενώ στο χορωδιακό έργο του Θεοδωράκη οι φωνές κινούνται ομοφωνικά σε λιγότερα σημεία. Ο Μάντζαρος χρησιμοποιεί στο χορωδιακό του έργο τεχνικές μίμησης, στα σημεία όπου πραγματοποιούνται διαδοχικές είσοδοι των φωνών.

«Η ρίζα και η χλόη»: Ρήξεις και συνέχειες στη δραματουργία του Δημητρίου Γρ. Καμπούρογλου

«Μεταξύ ανασκαφομανίας και συγχρονισμού των Αθηνών ευρεθείς», σύμφωνα με τον απολογισμό ζωής που κάνει, ο Δημήτριος Καμπούρογλου (1852-1942) εργάστηκε με ζήλο για να δημιουργήσει γέφυρες ανάμεσα στις μεγάλες αποστάσεις που χωρίζουν τις διαφορετικές φάσεις της ελληνικής ιστορίας. Βρίσκεται ανάμεσα στους πρωτεργάτες, της εξαιρετικά σημαίνουσας για την εγχώρια λογισύνη του ύστερου 19ου αιώνα, πνευματικής μετακίνησης, από το εκτυφλωτικό φως της εξιδανικευμένης κλασικής αρχαιότητας στη μελέτη της λιγότερο λαμπερής ‘μεσαιωνικής’ τουρκοκρατούμενης Αθήνας. Η ιστορική αφήγηση του Καμπούρογλου τέμνεται με την ανάδυση της Λαογραφίας, της Ηθογραφίας του Δημοτικισμού, και οι πρώιμες σατιρικές του βολές εναντίον της εγκατεστημένης ποιητικής μελαγχολίας του Ρομαντισμού δημιουργούν το εύφορο έδαφος για να καλλιεργηθεί μια νέα δραματουργία.

Η εργασία εξετάζει το αδιερεύνητο μέχρι σήμερα δραματουργικό έργο του συγγραφέα και εστιάζει στην αποκαλούμενη, από μερικούς μελετητές, «εθνική τριλογία» του: Η Νεράιδα του κάστρου, Παιδομάζωμα, Στην Ιτιά 'πο κάτω. Από τα τρία δράματα τα δύο ανέβηκαν στην Αθήνα σε μια πολύ σημαντική διετία για το ελληνικό θέατρο: η Νεράιδα το καλοκαίρι του 1894 και η Ιτιά το καλοκαίρι του 1895. Λίγο πριν την παράσταση της Ιτιάς βραβεύεται το Παιδομάζωμα (Μάιος 1895) στον Ρετσιναίο Δραματικό Διαγωνισμό. Για μεθοδολογικούς και μόνο λόγους εξαιρώ την κωμωδιογραφική παραγωγή του Καμπούρογλου, η οποία δεν είναι ευκαταφρόνητη και εξακολουθεί να δρέπει δάφνες σε διαγωνισμούς μέχρι τη στροφή του αιώνα. Πέρα από τις εκδόσεις των δραμάτων και τα δημοσιεύματα στον Τύπο της εποχής, που σχολιάζουν τον αντίκτυπο των παραστάσεων, η έρευνα επεκτείνεται σε ένα μεγάλο αριθμό κειμένων του συγγραφέα αλλά και των ομότεχνών του, με στόχο τη συλλογή και επεξεργασία ενός κατά το δυνατόν εξαντλητικού συνόλου πρωτογενών πηγών. Πρωταρχικός στόχος της εργασίας είναι να διερευνήσει το ιστορικό πλαίσιο και το ιδεολογικό υπόστρωμα των έργων, την πρόσληψη των ευρωπαϊκών πρωτοποριακών ρευμάτων δια μέσου των κειμένων και να αναδείξει την εμμονή σε παλαιότερα δραματουργικά σχήματα και θεματικά μοτίβα. Παράλληλα επιχειρείται η ερμηνεία ρήξεων, ασυνχειών ή και συνεχειών στη γλώσσα, τη μορφή και το περιεχόμενο, σε σύγκριση με την προγενέστερη αλλά και τη νεότερη δραματουργία και διαπιστώνονται οι αλληλεπιδράσεις με την σκηνική πράξη, μέσα στο ευρύτερο πνευματικό και καλλιτεχνικό τοπίο της εγχώριας Μπελ Επόκ.

Τα ακριτικά/επικά άσματα της Κύπρου

Μια από τις πιο πλούσιες πτυχές του κυπριακού δημοτικού τραγουδιού είναι οι ακριτικές 'φωνές', μέσω των οποίων οι παραδοσιακοί εκτελεστές τραγουδούσαν τα ακριτικά ποιήματα/άσματα, αυτά που αντλούν το θέμα τους από τα κατορθώματα και την ηρωική δράση των ακριτών. Σύμφωνα με την παράδοση, η εισαγωγή ακριτικών τραγουδιών στην Κύπρο έγινε μάλλον το δεύτερο μισό του 11ου αιώνα ή λίγο αργότερα, όταν, εξαιτίας της εξαπλώσης των Τούρκων στην ανατολική Ασία μετά την ήττα στο Μαζικέρτ (1071), άρχισε μαζική έξοδος των Ελλήνων της Μικράς Ασίας σε άλλες βυζαντινές περιοχές και στην Κύπρο. Η παράδοση της επικής αφήγησης διατηρήθηκε σε πολύ μεγάλο βαθμό στην Κύπρο, όπου ακόμα και σήμερα απαγγέλλονται και τραγουδιούνται ακριτικά άσματα από ηλικιωμένους, από τους φορείς της παράδοσης.

Στην ανακοίνωση θα γίνει προσπάθεια για συσχέτιση των ακριτικών ποιημάτων/ ασμάτων της Κύπρου με τα αντίστοιχα της Μικράς Ασίας, καθώς και του ευρύτερου Ελληνισμού, έχοντας υπόψη ότι βάση για την επική ποίηση από τα αρχαία χρόνια (αιδοί) μέχρι τις μέρες μας αποτελεί η σύμπραξη της με το μέλος. Επιπρόσθετα, θα γίνει διερεύνηση σε επικά τραγούδια (τρουβέροι) της Δύσης, έτσι ώστε να γίνει μια πρώτη διαπίστωση των κοινών πολιτισμικών αξόνων ή των όποιων διαφοροποιήσεων με τα ακριτικά άσματα. Στόχος της όλης προσπάθειας είναι να διαφανούν και να ερμηνευθούν οι όποιοι διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί διά μέσου των αιώνων και οι πολιτισμικές μεταφορές, που σφραγίζονται με την ποιότητα του λόγου μέσα στο πλαίσιο της κυπριακής διαλέκτου.

Το θέμα της φιλίας κατά την κονταρομαχία: Ρήξεις και συνέχειες στην κορναρική και ομηρική παράδοση

Το Β΄ Μέρος του Ερωτόκριτου του Βιτσέντζου Κορνάρου είναι αφιερωμένο στο κονταροκτύπημα (γκιόστρα) των νέων παλικαριών, με κύριο στόχο την ψυχαγωγία της βασιλοπούλας Αρετής. Σ' αυτό το μέρος ο συγγραφέας βρίσκει την ευκαιρία να αναδείξει, διαλεκτικώ τω τρόπω, τις σωματικές, αλλά πολύ περισσότερο τις ψυχικές αρετές των νέων, καθώς οι κονταρομαχίες γίνονται ανά ζεύγη. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζευγάρι Κρητικού-Νικοστράτη, το οποίο δεν χαρακτηρίζεται από ανταγωνιστικό πνεύμα και αποτελεί ιδεώδες παράδειγμα άμιλλας, αλληλοεκτίμησης και, τελικώς, ανιδιοτελούς φιλίας ανδρών εν ώρα μάχης. Η διάθεση ομόνοιας των δύο νέων φαίνεται να έχει προγονικές καταβολές, αφού οι ίδιοι οι πατεράδες των δύο νέων χαρακτηρίζονταν από αλληλοεκτίμηση και σεβασμό, ενώ η ανάγκη των δύο νέων να συνεχίσουν στο μέλλον αυτού του είδους τη σχέση γίνεται εμφανής μέσα από υποσχέσεις παραχώρησης υλικών αγαθών και έμπρακτης βοήθειας μεταξύ τους.

Στην παρούσα εισήγηση θα συνεξετάσουμε το παράδειγμα φιλίας μεταξύ Κρητικού και Νικοστράτη με το αντίστοιχο παράδειγμα του ομηρικού ζεύγους, Γλαύκου και Διομήδη, έτσι όπως παρουσιάζεται στη Ζ Ραψωδία της Ιλιάδας. Σ' αυτό το επεισόδιο, λοιπόν, αφού επιβεβαιωθεί η πατρική φιλία μεταξύ των δύο πολεμιστών, ακυρώνεται η κονταρομαχία μεταξύ τους, γίνεται ανταλλαγή αγαθών και δίνεται υπόσχεση αμοιβαίας πίστης στο μέλλον. Η παρούσα ανακοίνωση θα συζητήσει σε τρία επίπεδα τα δύο υπό εξέταση ζευγάρια που δένονται με όρκους φιλίας. Αρχικώς θα παρουσιάσει ως προς: α) το περιεχόμενο, τα παράλληλα και τις διαφορές, β) ως προς τη δομή, την έκταση των επεισοδίων, και τον τρόπο ένταξης τους στην ευρύτερη πλοκή του έργου και γ) ως προς το λογοτεχνικό τους είδος, την ανάπτυξη του θέματος της φιλίας, εν ώρα μάχης, στο είδος της μυθιστορίας και του έπους.

Στο τέλος της συνανάγνωσης αυτής θα διαφανούν οι ενδεχόμενες (άμεσες ή έμμεσες) ρήξεις και συνέχειες μεταξύ του Ερωτόκριτου και της ομηρικής παράδοσης.

Η θέση της λογοτεχνίας στη διδασκαλία της νέας ελληνικής ως ξένης γλώσσας

Η λογοτεχνία αποτελούσε ανέκαθεν ένα από τα βασικά συστατικά μελέτης της γλώσσας. Ιδιαίτερα κατά την εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας θεωρείται η πλέον δυνατή μορφή γλωσσικής παραγωγής αλλά και κατανόησης της γλώσσας – στόχου, καθότι τα λογοτεχνικά κείμενα μεταφέρουν ένα σημαντικό γλωσσικό, ιστορικό και πολιτισμικό φορτίο που περιβάλλουν τη νέα γλώσσα. Η εκτενής συζήτηση που γίνεται στη διεθνή βιβλιογραφία για το ρόλο της λογοτεχνίας στην εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας αποδεικνύει τη μεγάλη σημασία που δίνουν οι μελετητές στη χρήση των λογοτεχνικών κειμένων στο ιδιαίτερο αυτό μαθησιακό πλαίσιο. Η διδακτική αξιοποίηση της λογοτεχνίας εντάσσεται στην ευρύτερη διαδικασία γραμματισμού στη δεύτερη/ξένη γλώσσα, που γίνεται αντιληπτή, στην περίπτωση αυτή, ως αλυσίδα διαδοχικών μεταβάσεων από τον προφορικό στον γραπτό λόγο, από τον καθημερινό στον επίσημο, από τον μη πρότυπο στον πρότυπο, από τον αυθόρμητο στον επιμελημένο. Ο σπουδαστής έρχεται σε επαφή με διάφορους τύπους και μορφές της γλώσσας, στην περίπτωση μας την απαιτητική και σύνθετη ελληνική, που αποκλίνουν από την καθημερινή της χρήση. Με τον τρόπο αυτό γίνεται αντιληπτή η σχέση του γλωσσικού κώδικα με τις δραστηριότητες του συνόλου όπου ομιλείται η γλώσσα και επιτυγχάνεται πέρα από την απόκτηση γλωσσικής ικανότητας και αντίστοιχη διαπολιτισμική, επικοινωνιακή. Ακολουθως, μέσω των λογοτεχνικών κειμένων, δίνεται η ευκαιρία στον μελετητή της νέας γλώσσας να αναζητήσει εσωτερικά νοήματα, ενεργοποιώντας τη δική του σκέψη και φαντασία, να τα αντιπαραβάλλει με στοιχεία της δικής του κουλτούρας, να εντοπίσει ομοιότητες και διαφορές. Στην παρούσα ανακοίνωση, πέρα από την εξέταση της μέχρι στιγμής θέσης της λογοτεχνίας στα εγχειρίδια για την εκμάθηση της νέας ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας, θα εστιάσουμε και στο πώς η πλούσια νεοελληνική λογοτεχνική παραγωγή προσφέρει δείγματα με μεγάλες δυνατότητες αξιοποίησης για την εκμάθηση της γλώσσας.

Συνέχειες και ασυνέχειες στη γυναικεία ποίηση του 19ου αιώνα

Η γυναικεία ποίηση του 19ου αι. διέπεται από συνέχειες και ασυνέχειες σε πολλά επίπεδα. Ενώ συνεχίζει την καθιερωμένη από τους άντρες ποιητές ρομαντική παράδοση μορφολογικά και θεματικά εντούτοις με διάφορες κειμενικές στρατηγικές καθιστά προφανή την πρωτοποριακή, για τα μέτρα της εποχής, πράξη της γυναικείας γραφής δημιουργώντας ασυνέχεια στην ποιητική παράδοση. Ενώ η βαρύνουσα σημασία της ποίησης μέχρι τα μέσα του 19ου αι. αρχικά φαίνεται να αποκλείει τις γυναίκες από αυτήν, σταδιακά το είδος αυτό κρίνεται ως αρμόζον με τη γυναικεία φύση. Οι ενοχές των γυναικών για την πράξη της γραφής διατηρούν τη συνέχεια του πατριαρχικού/ηγεμονικού λόγου αλλά η ίδια η πράξη τα δημοσίευσης/ έκδοσης συνιστά μια ασυνέχεια. Ενώ μέσω του λόγου αναπαράγεται η ηγεμονία, ταυτόχρονα η γυναικεία ποίηση ως περιφερειακό τμήμα της λογοτεχνίας, μακράν του κανόνα, και ως μη αναγνωρισμένος λόγος εμπεριέχει την αμφισβήτηση.

Ερώτημα αποτελεί και η σχέση των γυναικών με τον κανόνα της ποίησης. Αν και, φαινομενικά, δεν επιθυμούν να συναγωνιστούν τους άντρες ποιητές δίνουν την αίσθηση της διάθεσης δημιουργίας ενός παράπλευρου κανόνα ενισχύοντας αντί να μειώνουν τη σχέση και απομόνωση από το ευρύτερο λογοτεχνικό πεδίο. Ωστόσο, συνδυασμένη η ποίησή τους με τον λόγο τους περί «χειραφείας» και συμμετοχής στη δημόσια σφαίρα φαίνεται να αποτελεί μια ακόμη ασυνέχεια.

Επιπλέον, η γυναικεία ποίηση εγγράφεται ως κενό στο συνεχές της ιστορίας της λογοτεχνίας εφόσον για μεγάλο χρονικό διάστημα παραμένει στο ερευνητικό σκοτάδι.

Τέλος, και αυτό αποτελεί μια υπόθεση εργασίας της οποίας οι όροι θα τεθούν στην ανακοίνωση, η γυναικεία ποιητική παράδοση του 19ου αι. έτσι όπως την αποκαλύπτει η έρευνα των τελευταίων ετών, είναι δυνατόν να ενταχθεί στο πλέγμα της γυναικείας ποιητικής παράδοσης των αρχών του 20ού αι. αποτελώντας μια ιδιαίτερη συνέχεια.

Η ανακοίνωση επιχειρεί με παραδείγματα από κείμενα ποιητριών από όλο σχεδόν το φάσμα του 19ου αι. να αναδείξει όλες τις πιθανές συνέχειες και ασυνέχειες που διατρέχουν τη γυναικεία ποίηση αυτού του αιώνα.

Μορφές αθεΐας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία: πολιτισμικές ρήξεις εντός ενός ελληνορθόδοξου κοινωνικού περιβάλλοντος

Μέχρι πολύ πρόσφατα ήταν κυρίαρχο στην ελληνική κοινωνία το στερεότυπο ότι σε ένα ποσοστό το οποίο κυμαίνεται από 95 έως 99% οι Έλληνες είναι Ορθόδοξοι Χριστιανοί, τουλάχιστον τυπικά. Εκτός όμως από σποραδικές έρευνες ποσοτικού χαρακτήρα δεν έχουν μέχρι σήμερα γίνει ποιοτικές έρευνες προκειμένου να καταδειχθεί εάν όλοι όσοι δηλώνουν σε μία στατιστική έρευνα ως θρήσκευμα Ορθόδοξος Χριστιανός είναι πράγματι Ορθόδοξοι ή απαντούν με βάση το γεγονός ότι έχουν βαπτισθεί. Συνεπώς, το ερώτημα πόσοι είναι οι Ορθόδοξοι στην ελληνική κοινωνία δεν είναι εύκολο να απαντηθεί, όπως και το συνεπαγόμενο ερώτημα πόσοι είναι οι αγνωστικιστές, οι άθεοι, ή οι θρησκευτικά αδιάφοροι καθώς κοινωνιολογικά ερωτήματα ποιοτικής υφής δεν έχουν μέχρι σήμερα τεθεί στο πεδίο της κοινωνιολογίας της θρησκείας.

Εκείνο το οποίο μπορεί να παρατηρηθεί σε κοινωνικό επίπεδο είναι η σταδιακή παρουσία μορφών αθεΐας και άθεων στο δημόσιο χώρο, αφενός με τη μορφή άρθρων στον τύπο και ειδήσεων σχετικού περιεχομένου και αφετέρου με τη μετάφραση και έκδοση στα ελληνικά βιβλίων με θέμα την αθεΐα. Η αρχή αυτού του εκδοτικού φαινομένου μπορεί να τοποθετηθεί στο 2006-2007 όταν και εκδόθηκαν στα ελληνικά τέσσερα βιβλία με θέμα την αθεΐα μεταξύ αυτών και δύο αυτού που διεθνώς τείνει να ονομάζεται νέος αθεϊσμός (R.Dawkins; D.Dennett). Από τότε έχουν κυκλοφορήσει αρκετά ακόμα μεταφρασμένα βιβλία για την αθεΐα, καθώς και ορισμένες απαντήσεις σε αυτά. Επίσης, από το 2010 συστάθηκε και δρα στην Ελλάδα για πρώτη φορά ένα σωματείο με την επωνυμία Ένωση Αθέων Ελλάδας. Είναι προφανές ότι η διεθνής δυναμική επανεμφάνιση μορφών αθεΐας, ιδίως σε οργανωμένη πλέον μορφή, επηρέασε τη δημόσια συζήτηση στην Ελλάδα και οδήγησε τόσο στην αντίστοιχη ίδρυση και οργάνωση εγχώριου σωματείου όσο και στη σημαντική εκδοτική παραγωγή σχετικών βιβλίων.

Το θέμα της αθεΐας και των μορφών της στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία είναι κάτι που δεν έχει μελετηθεί. Σκοπός αυτής της εισήγησης είναι ακριβώς να γίνει μία πρώτη προσπάθεια καταγραφής του πεδίου και να τεθούν τα πρώτα αρχικά ερωτήματα. Η εισήγηση θα αποτελείται από μέρη. Στο πρώτο θα γίνει μία συνοπτική αναφορά στο θέμα της αθεΐας στην Ελλάδα και διεθνώς. Στο δεύτερο θα γίνει προσπάθεια ανάλυσης των αυτοβιογραφικών ιστοριών ορισμένων αυτο-χαρακτηριζόμενων άθεων, όπως αυτές δημοσιεύθηκαν σε ένα πρόσφατο (2012) βιβλίο με τίτλο 'Αποχαιρετισμός στη θρησκευτική πίστη'. Κάνοντας χρήση της ανάλυσης περιεχομένου θα διερευνηθεί το πολιτισμικό και θρησκευτικό περιβάλλον εντός του οποίου μεγάλωσαν όσοι τώρα δηλώνουν άθεοι, τα αίτια της αποχώρησης και μεταστροφής τους καθώς και οι φιλοσοφικές και ηθικές αντιλήψεις τους περί θεού και θρησκείας. Πρόκειται για την αρχική προσπάθεια μίας ευρύτερης ερευνητικής εργασίας, η οποία έχει ακριβώς ως σκοπό να καλύψει αυτό το κενό στην κοινωνιολογική έρευνα με τη μελέτη των μορφών αθεΐας στη σύγχρονη ελληνική κοινωνία, η οποία αποτελεί μία μορφή ρήξης με το παρελθόν, αλλά και με το κυρίαρχο ελληνορθόδοξο πρότυπο.

Η σύγχρονη κρίση ως αφετηρία αλλαγής παραδείγματος στρατηγικής της ελληνικής άρχουσας τάξης

Η κρίση που βιώνει η χώρα έφερε στην επιφάνεια τα όρια που είχε το συγκεκριμένο υπόδειγμα στρατηγικής που ακολουθήθηκε από την ελληνική άρχουσα τάξη από το τέλος του εμφυλίου και ύστερα.

Πολύ συνοπτικά μπορούμε να πούμε πως η ανάπτυξη του ελληνικού κοινωνικού σχηματισμού από τη δημιουργία του ελληνικού κράτους και μέχρι το 1922 στηρίχτηκε στη στρατηγική της γεωγραφικής επέκτασης (Μεγάλη Ιδέα) και σε υποτελή βαθμό στην οικονομική ανάπτυξη. Η μικρασιατική καταστροφή ανέδειξε το τέλος αυτής της στρατηγικής και γι' αυτό σημειώθηκε σημαντική οικονομική ανάπτυξη στη δεκαετία του '30.

Το τέλος του εμφυλίου σε συνδυασμό με την ενσωμάτωση των Δωδεκανήσων αφενός θα σημάνει μια νέα περίοδο επικεντρωμένη στην οικονομική ανάπτυξη και αφετέρου θα δώσει τέλος στην περαιτέρω προοπτική γεωγραφικής επέκτασης της χώρας. Αυτό σημαίνει πως θα υιοθετηθεί ένα καθεστώς συσσώρευσης που θα βασίζεται στους χαμηλούς μισθούς, στην ανάπτυξη του τουρισμού, των κατασκευών, του εφοπλισμού και στα προϊόντα χαμηλής έντασης κεφαλαίου. Σε αυτό θα προστεθεί από τη δεκαετία του '90 η ανάπτυξη του τραπεζικού κεφαλαίου, οι ευρωπαϊκές επιδοτήσεις και η υπερεκμετάλλευση της ξένης εργατικής δύναμης.

Τούτων δοθέντων το βάρος της ενίσχυσης της θέσης της χώρας στο διεθνές πλέγμα θα επικεντρωθεί στην οικονομική ανάπτυξη η οποία σημείωσε πολύ σημαντικούς ρυθμούς στις δεκαετίες '50, '60, '70. Ως επισφράγιση αυτής της ανόδου θα έρθει και η ένταξη της Ελλάδας στις ευρωπαϊκές κοινότητες.

Η πρώτη εικοσαετία της συμμετοχής της χώρας στις ευρωπαϊκές κοινότητες παρά τις δυσκολίες που παρουσίασε χαρακτηρίστηκε από σχετική ομαλότητα και η οικονομική ανάπτυξη συνεχίστηκε. Ωστόσο τα πράγματα θα αλλάξουν από τη στιγμή που η χώρα θα ενταχθεί στην ΟΝΕ και θα υιοθετήσει το ευρώ ως εθνικό της νόμισμα. Οι διαφορές παραγωγικότητας που χωρίζουν την ελληνική οικονομία σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες του «σκληρού πυρήνα» της ΟΝΕ θα αναδείξουν μια σειρά από προβλήματα ανταγωνιστικότητας της ημεδαπής οικονομίας και θα συμβάλουν στην είσοδο της κρίσης εντός του ελλαδικού χώρου. Το γεγονός αυτό θα έχει ως αποτέλεσμα να γίνει προσπάθεια να υιοθετηθεί ένα νέο μοντέλο συσσώρευσης. Τα χαρακτηριστικά του είναι η πάση θυσία προσπάθεια μείωσης του μισθολογικού κόστους, η επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης, η απόδοση μιας σειράς από λειτουργίες του δημοσίου σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, η εκκαθάριση μιας πληθώρας μικρομεσαίων επιχειρήσεων προς όφελος μονοπωλιακών συγκροτημάτων, η δημιουργία ελεύθερων οικονομικών ζωνών. Ο σκοπός είναι η ενίσχυση του ρόλου και της θέσης των πιο ισχυρών μονοπωλιακών συγκροτημάτων κι αυτό θα επιτευχθεί μέσω της ριζικής μείωσης των δραστηριοτήτων των μη ανταγωνιστικών, για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, επιχειρήσεων σε συνδυασμό με τη μεταφορά πλούτου από τα λαϊκά στρώματα στις μονοπωλιακές μερίδες της κυρίαρχης τάξης. Για να γίνουν αποδεκτά όλα αυτά σημειώνεται και μια αλλαγή στον τρόπο απόσπασης της κοινωνικής συναίνεσης από τα κυρίαρχοι στρώματα: κανείς δεν πιστεύει πως θα ζήσει καλύτερα ή το ίδιο σε σχέση με τους γονείς του αλλά ελπίζει πως θα καταφέρει να έχει τουλάχιστον μια δουλειά και μια κατοικία. Για να επιτευχθεί αυτή η συνειδησιακή μεταβολή σημαντικό ρόλο παίζουν τόσο τα ΜΜΕ όσο και ορισμένοι μετασχηματισμοί κρατικών λειτουργιών που αναδεικνύουν το ρόλο του κράτους εξαίρεσης όπως έχει αναλυθεί από διανοητές όπως ο Πουλαντζάς, ο Αγκάμπεν κ.α

Tradurre la tragedia *Electre* di Jean Giraudoux in greco

Molti termini della lingua greca, dopo essere passati in altri paesi sotto forma di prestiti, sono tornati più tardi in Grecia soprattutto attraverso il linguaggio scientifico. Ciò non ha riguardato solo le parole, ma anche molte opere dell'età classica che hanno influenzato profondamente la cultura occidentale. È accaduto così che anche le tragedie appartenenti alla lezione dell'antica tradizione ellenica siano state reinterpretate spesso in chiave moderna, ritornando poi volta nel paese dove avevano visto la luce, ma questa volta in traduzione, in nuovi contesti storici e culturali.

Quando un'opera fa il suo ingresso in un paese attraverso la traduzione, la sua ricezione è condizionata da una serie di fattori che ne filtrano i contenuti per adattarla meglio al clima culturale e ideologico. Opere a carattere sovversivo per una determinata ideologia difficilmente saranno tradotte ufficialmente e diffuse dagli organi culturali ufficiali. Oppure subiranno adattamenti per essere addomesticate e, per così dire, essere asservite al contesto di arrivo. Questi meccanismi saranno tanto più evidenti quanto più l'ambiente che riceve l'opera straniera è connotato ideologicamente.

Lo scrittore francese Jean Giraudoux mette in scena *Électre* nel 1937, che quasi subito fu ritenuta dalla critica la sua opera teatrale più riuscita. La pièce fu messa in scena in Francia in occasione dell'Esposizione di Parigi il 13 maggio 1937, e ne venne quindi pubblicato un frammento due mesi dopo su «Νεοελληνικά Γράμματα», nella traduzione di Margarita Stevenson. Nonostante la sua apparizione sulla rivista, questa traduzione, pur avendo solo un ruolo di carattere informativo per i lettori del periodico (vista la brevità del frammento), si colloca comunque in una posizione problematica. Essa infatti mette in scena alcuni aspetti che contrastano con le posizioni di quasi neutralità assunte dalla rivista nei confronti del regime politico di dell'epoca in Grecia.

Nel passo tradotto in greco, Egisto, pur essendosi macchiato dell'assassinio di Agamennone, proprio in virtù del ruolo che adesso ricopre, diventa saggio e in qualche modo si dimostra un valido regnante. Quello che colpisce il lettore è il confronto di Elettra e di Egisto, dove predomina la rabbia della protagonista sulla ragione di stato e sul buonsenso. E qui sta la vera portata provocatoria della pubblicazione: Elettra non accetta e non accetterà mai la figura di Egisto.

Η Αναγιγνώσκουσα στη νεοελληνική τέχνη: θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση των γυναικών στην καμπή του 19ου προς τον 20ό αιώνα

Η Αναγιγνώσκουσα, η γυναίκα που κάθεται αναπαυτικά στην πολυθρόνα ή τον καναπέ της και διαβάζει, αποτελεί συχνά θέμα στην εικονογραφία της νεοελληνικής τέχνης του τέλους του 19ου και των πρώτων δεκαετιών του 20ού αιώνα. Σε μια εποχή με παγιωμένες αντιλήψεις σχετικά με τις δραστηριότητες και το χώρο δράσης των δύο φύλων, η Αναγιγνώσκουσα ξεχωρίζει για τη ριζοσπαστικότητά της. Αποτελεί την ενσάρκωση των νέων ενασχολήσεων των γυναικών και τον προάγγελο των αλλαγών που θα επιφέρει η πρόσβασή τους στην εκπαίδευση και η δυνατότητα της ανάγνωσης. Το δικαίωμα των γυναικών στη μόρφωση και οι αλλαγές που θεσμοθετούνται στην εκπαίδευση θα αποτελέσουν σημαντικό παράγοντα που θα μεταβάλλει σταδιακά τις δεσπόζουσες αντιλήψεις για τη θέση και το ρόλο των γυναικών στην κοινωνία, ανοίγοντας το δρόμο των διεκδικήσεων.

Η παρούσα ανακοίνωση μελετά το θέμα της Αναγιγνώσκουσας στη νεοελληνική τέχνη, όπως αποτυπώνεται στα έργα γυναικών εικαστικών στην καμπή του 19ου προς τον 20ό αιώνα. Τα έργα που παρουσιάζονται, εξετάζονται και σε σχέση με αντίστοιχα έργα φιλοτεχνημένα από άνδρες καλλιτέχνες, με στόχο τη διερεύνηση του τρόπου πρόσληψης και απόδοσης της γυναικείας μορφής και την ανίχνευση ιδεολογικά φορτισμένων συμβάσεων αναπαράστασης που αναπαράγουν κυρίαρχες αντιλήψεις σχετικά με την εικόνα, τη θέση και το ρόλο της γυναίκας στην κοινωνία. Ερευνώνται, επίσης, οι κοινωνικές προεκτάσεις του θέματος σε σχέση με τις θεσμικές αλλαγές στην εκπαίδευση και ειδικότερα στην καλλιτεχνική εκπαίδευση των γυναικών. Παράλληλα εξετάζεται η σημασία της ανάγνωσης ως μέσο για τη σταδιακή μετατροπή της αρνητικής εικόνας των γυναικών για τον εαυτό τους μέσα από τη διερεύνηση της ατομικότητάς τους, αλλά και η συμβολή της στην έξοδο των γυναικών από τον κλειστό και περιχαρακωμένο χώρο της ιδιωτικής σφαίρας, στον κόσμο των ιδεών και της δημόσιας σφαίρας που προνομιακά ανήκε στους άνδρες.

Μέρος της έρευνας και των εικόνων που παρουσιάζονται στην παρούσα ανακοίνωση βασίζεται στο υλικό και στα πορίσματα του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Η γυναικεία εικαστική και λογοτεχνική παρουσία στα περιοδικά λόγου και τέχνης (1900-1940)», το οποίο υλοποιήθηκε από την Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών.

Φαναριωτικός περιηγητισμός: καθώς ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος κοιτάζει από την άλλη πλευρά του κατόπτρου

Η προκείμενη ανακοίνωση σκοπεύει να αναδείξει μια διάσταση των πολιτισμικών μεταφορών και ρήξεων που δεν έχει μελετηθεί με επάρκεια μέχρι σήμερα. Ενώ το θέμα του ευρωπαϊκού περιηγητισμού στον ελληνικό χώρο έχει συγκεντρώσει την προσοχή των μελετητών, το αντίστροφο φαινόμενο δεν έχει διερευνηθεί αυτοτελώς. Στο επίκεντρο της ανακοίνωσης τίθεται ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο «εξ απορρήτων» (1641-1709), ένας από τους πρώτους Φαναριώτες, που έζησε και σπούδασε για πολλά χρόνια στη Ιταλία (1657-1664), προτού επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη για να διδάξει στη Σχολή Μανολάκη Καστοριανού και, λίγο αργότερα, να ενταχθεί στη σουλτανική διπλωματική υπαλληλία.

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, σε ένα κείμενό του που δεν χρονολογείται νωρίτερα από το 1690, εισηγείται τα βασικά χαρακτηριστικά και τους στόχους που όφειλε να έχει ένας περιηγητισμός που κατευθύνεται, πλέον, όχι προς την Ανατολή αλλά προς τη Δύση. Τη θέση του αυτή την διατυπώνει με όρους ρήξης προς το παρελθόν, αφού την αντιδιαστέλλει με το χαρακτήρα που είχαν μέχρι τότε τα ταξίδια των Ελληνορθόδοξων στις ευρωπαϊκές χώρες. Μάλιστα, θεωρεί ότι η ρήξη δεν περιορίζεται σε ένα θεωρητικό επίπεδο, αλλά επεκτείνεται και σε εκείνο της πράξης, καθώς αντιλαμβάνεται τον εαυτό του ως τον πρώτο που «περιηγήθηκε» στην Ευρώπη έχοντας στόχους αντίστοιχους των ευρωπαϊκών περιηγητών.

Το περιεχόμενο αυτής της νέας αντίληψης, στον τρόπο που ταξιδεύουν και αντιλαμβάνονται την Ευρώπη οι Ελληνορθόδοξοι της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας γύρω στα 1700, αποσαφηνίζεται σε δύο άλλα κείμενα του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου. Πρόκειται για δύο επιστολές που φαίνεται να στέλνει στο Χρύσανθο Νοταρά, με αφορμή το ταξίδι του τελευταίου για σπουδές στην Ιταλία και τη Γαλλία (από το 1697 ως το 1700 ή 1701). Σε αυτό το ζεύγος επιστολών ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος έχει την ευκαιρία να αναπτύξει περαιτέρω ένα μοντέλο περιηγητισμού για τους ελληνορθόδοξους Οθωμανούς που επιθυμούν να ταξιδέψουν στην Ευρώπη και οι οποίοι δεν είναι, πλέον, λίγοι στην εποχή του.

Τελικά, μέσα από τις παραπάνω κειμενικές μαρτυρίες αναδύεται ένα σύνολο ταξιδιωτικών αντιλήψεων, πρακτικών και στόχων που θα μπορούσε να περιγραφεί ως «φαναριωτικός περιηγητισμός» – με αξιοπρόσεκτες ομοιότητες αλλά και ενδιαφέρουσες διαφορές από το πρότυπό του, τον ευρωπαϊκό περιηγητισμό. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να παρουσιάσει τη ρήξη και το καινούριο που αντιπροσωπεύει ο «φαναριωτικός περιηγητισμός», όπως τον εισηγείται ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος. Μια ρήξη που αφορά το καίριο πεδίο των πολιτισμικών μεταφορών ανάμεσα στην Ευρώπη και τον οθωμανικό Ελληνισμό.

Τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια και τα τραγούδια των Αλβανόφωνων της Ιταλίας. Για μια σύγκριση.

Είναι γνωστό ότι ο πολιτισμός των Αλβανόφωνων της Ιταλίας, ονομαζόμενοι *arbëreshë*, διατηρεί πολλά στοιχεία που συνδέονται με το νεοελληνικό πολιτισμό. Γενικά η ομοιότητα αυτή εντοπίζεται κυρίως στο θρησκευτικό πτυχίο.

Αν θέλουμε όμως να ασχοληθούμε με περισσότερη ακρίβια με το θέμα αυτό, πρέπει να πούμε ότι βρισκόμαστε μπροστά σε μια πραγματικότητα πιο περίπλοκη, γιατί πρέπει να λάβουμε υπ' όψη μας δύο ακόμη στοιχεία: το γλωσσολογικό και το λαογραφικό.

Οι λίγες έρευνες που έγιναν μέχρι σήμερα πάνω στο θέμα των ελληνικών δανείων στη γλώσσα των Αλβανόφωνων της Ιταλίας δείχνουν ότι αυτά τα δάνεια ανήκουν κυρίως σε δύο κατηγορίες: εκείνα που έχουνε μια προέλευση από τα ελληνικά της βυζαντινής λειτουργίας, η οποία χρησιμοποιείται ακόμη σήμερα σε πολλές αλβανόφωνες κοινότητες της Ιταλίας, και εκείνα που περιορίζονται σε μερικές λέξεις μεσαιωνικής και νεοελληνικής προέλευσης που ανήκουν στο καθημερινό λεξιλόγιο, ακόμη σήμερα εν χρήσει στην *arbëreshe* ομιλία.

Λιγότερες έρευνες έγιναν μέχρι σήμερα πάνω στις αναμφισβήτητες ομοιότητες που διαπιστώνονται ανάμεσα σε μερικά δημοτικά τραγούδια των *arbëreshë* και τα ελληνικά δημοτικά τραγούδια.

Εξετάζοντας πρώτα πρώτα τα ελληνικά δάνεια στα *arbëreshe*, και θεωρώντας ότι τα περιθώρια για να κάνω μια γλωσσολογική αναζήτηση ορίζονται από την συναίσθηση, συνδεδεμένη με την δική μου πείρα, της παρουσίας ελληνικών λημμάτων στα *arbëreshe*, και από μια μέτρια ποσότητα ασυστηματοποιητών σπουδών περί του θέματος, διαπίστωσα ότι άλλα διάφορα δείγματα υπαγορεύουν μια ανερεύνηση, με συγκριτική μέθοδο, μεταξύ των αλβανικών δημοτικών τραγουδιών και των ελληνικών.

Από την συλλογή δημοτικών τραγουδιών που συμπεριλαμβάνεται σε ένα χειρόγραφο του πρώτου μισού του ΙΗου αιώνα, γνωστό ως “Il Codice Chieutino”, εμφανίζεται καθαρά το βαλκανικό περιβάλλον μέσα στο οποίο διαδραματίζονται μερικά από τα δημοτικά τραγούδια των Αλβανόφωνων της Ιταλίας.

Σε μερικά από αυτά ποιήματα αναφέρονται συχνά ελληνικές τοποθεσίες όπως Ναύπλιον ή Κορώνη. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι Αλβανοί πέρασαν πρώτα στην Ελλάδα, ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο (το Μοριά), στα τέλη του ΙΓου αιώνα και στις αρχές του ΙΔου αιώνα, πριν φτάσουν στην Ιταλία. Αυτό υπήρξε το αποτέλεσμα του μακρού κύματος μεταναστευτικής πλημμύρας, που ενδιαφέρει τους πληθυσμούς της Αλβανίας από την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Οι Αλβανοί εγκαταστάθηκαν λοιπόν στην Πελοπόννησο, από που κατά τα τέλη του ΙΕου αιώνα μεταβιβάστηκαν στην Ιταλία.

Πρέπει, λοιπόν, να προϋποθέσουμε ότι οι Αλβανοί κατά την άφηξή τους στην Ιταλία έφεραν, μαζί με τη γλώσσα, την ορθόδοξη θρησκεία τους και την βυζαντινή λειτουργία, και το δημοτικό τραγούδι.

Επομένως, αν υποθέσουμε ότι η γλώσσα, στα χρόνια διαμονής των Αλβανών στην Ελλάδα, επηρεάστηκε από τη μεσαιωνική γλώσσα, το ίδιο ισχυεί και για το δημοτικό τραγούδι. Πράγματι γλώσσα και τραγούδι αντιπροσωπεύουν δύο συστήματα επικοινωνίας που, μολονότι διαφορετικά και αυτόνομα, εκφράζουν την ίδια ταυτότητα, διατηρούν τα στοιχεία στα οποία παρακολουθεί κανείς την ιστορία ενός λαού, τις επαφές του και τις πολιτισμικές διαστρωματώσεις του.

Η μεταιχμιακή ποιητική του «απόρριχτου» Ναπολέοντα Λαπαθιώτη: «μικρά τραγούδια σε πεζό ρυθμό»

Η διττή φύση και ο αντισυμβατικός χαρακτήρας του πεζού ποιήματος έφεραν την κριτική αντιμετώπιση με έναν ειδολογικό γρίφο, αποτυπωμένο, εκτός των άλλων, στη μεταγλωσσική αμηχανία που προδίδουν οι ποικίλοι όροι με τους οποίους επιχειρήθηκε, κατά περίπτωση, η απόδοση της αντινομικότητάς του. Ποίημα αλλά και πεζό, το πεζό ποίημα ενδύεται τη μορφή της πρόζας, ανατρέποντας, όμως, και δικά της παραδοσιακά χαρακτηριστικά: έτσι, ερωτοτροπεί με τη λογοτεχνική παράδοση, αλλά για να την υπονομεύσει.

Ο Ναπολέων Λαπαθιώτης υπηρετεί το αιρετικό αυτό υβριδικό είδος, συνθέτοντας επί 35 έτη «μικρά τραγούδια σε πεζό ρυθμό», σε αντίθεση με την πλειονότητα των ομοτέχνων του, οι οποίοι εγκατέλειψαν νωρίς το βραχύβιο αυτό λογοτεχνικό είδος. Ζώντας σε μια εποχή ρευστότητας πολιτικής, ιδεολογικής, κοινωνικής και καλλιτεχνικής, ο Ναπολέων Λαπαθιώτης, γνήσιο τέκνο του καιρού του, κινείται σε ένα πεδίο που δεν μπορεί παρά να διαθέτει ασαφή όρια ή και να αμφισβητεί ολοκληρωτικά τις οριοθετήσεις. Ανήκοντας στη λογοτεχνική μετασυμβολιστική γενιά του ελληνικού μεσοπολέμου, που, εκτοπισμένη στο περιθώριο μιας κοινωνίας που αλλάζει δραματικά, διερευνά τα αδιέξοδα της ποιητικής γλώσσας, ο Λαπαθιώτης επιχειρεί με τη σειρά του να ανανεώσει τη γλώσσα αυτή, προκειμένου να αποδώσει ικανοποιητικά το χάος και την αταξία του περιβάλλοντος κόσμου. Το έργο του Λαπαθιώτη δεν μπορεί να περιχαρακωθεί σε καμία ταυτότητα που κατά καιρούς χαρακτήρισε αβασάνιστα τον ποιητή, με προεξάρχουσα αυτήν του Έλληνα Όσκαρ Ουάιλντ ή του ηδυπαθούς εστέτ.

Η παρούσα εισήγηση μελετά την πεζή ποίηση του «απόρριχτου» (κατά τη δική του έκφραση) της ελληνικής λογοτεχνίας. Από τα πρώτα κείμενα μαθητείας στον ευρωπαϊκό αισθητισμό ως τα έσχατα σπαραχτικά ποιήματα-μελέτες θανάτου τα πεζά ποιήματα του Λαπαθιώτη συστήνουν έναν λυρικό συγγραφέα που προσπαθεί να αξιοποιήσει τις δυνατότητες του είδους: να συστεγάσει την ποίηση με την πεζογραφία, να επιχειρήσει τολμηρές ειδολογικές μείξεις, να εξερευνήσει τα όρια της ποίησης, προσπαθώντας να απαλλάξει τα κείμενά του από το ασφυκτικό ειδολογικό τους κέλυφος και να αμφισβητήσει το λογοτεχνικό κανόνα.

Τα εξεταζόμενα κείμενα μπορούν ακόμα να χρησιμεύσουν ως συνδεδεμένος κρίκος με το υπόλοιπο, πεζογραφικό και ποιητικό, έργο του συγγραφέα. Από την άλλη, τα ποιήματα αυτά, όπως και το συντριπτικά μεγαλύτερο έργο του συγγραφέα, φαίνονται αποστάγματα του ευαίσθητου ψυχισμού του και όχι ψυχρά κείμενα αισθητιστικής πόζας. Ανόμοια καθώς είναι μεταξύ τους, αναθεωρούν ίσως τη συνήθη αντίληψη για την μονότονη ποίηση του Λαπαθιώτη. Επιπλέον, συστήνουν έναν κοσμοπολίτη ποιητή, βαθύ γνώστη της ελληνικής κι ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, ο οποίος προτίμησε να κοιτάζει προς την Ευρώπη, όταν άλλοι επέμεναν στην ιδέα της ελληνικότητας, να υποστηρίζει την αντιποιητικότητα και να νομιμοποιεί την υφολογική ατημελησία, αναζητώντας ενδεχομένως στο πεζό ποίημα τον εκφραστικό δίαυλο που άλλοι αναζήτησαν στη νέα γλώσσα του μοντερνισμού. Τα παραπάνω συνιστούν, εξάλλου, την ιδιαιτερότητα της «συντηρητικής» ποιητικής του.

Αντιδάνεια: η αρχαιόθεμη τραγωδία του Στρίντμπεργκ «Hellas» και η άγνωστη μεταφραστική τύχη της στην Ελλάδα

Στην παρούσα ανακοίνωση αναλύεται η συγγραφή της αρχαιόθεμης τραγωδίας "Hellas" του Σουηδού συγγραφέα Αύγουστου Στρίντμπεργκ. Με κεντρικό πρόσωπο τον Σωκράτη, η τραγωδία απεικονίζει, σε δεκαεννέα εικόνες, τη φθίνουσα πορεία της άλλοτε κραταιάς Αθήνας, την εποχή του Περικλή. Ερευνάται η ένταξη του συγκεκριμένου έργου στο corpus του Στρίντμπεργκ, οι φιλοσοφικές θεωρήσεις πίσω από το έργο, καθώς και η σχέση του συγγραφέα με την ιστορία και την πιστότητα στην ιστορική αλήθεια. Ανιχνεύονται κατόπιν οι ομοιότητες και διαφορές μεταξύ της δραματικής εκδοχής του "Hellas" και της κατοπινής μεταγραφής της αρχαιόθεμης τραγωδίας σε πεζογραφική μορφή, που περικλείεται στις "Ιστορικές Μινιατούρες" (Historiska miniatyrer) του συγγραφέα. Παράλληλα, μελετάται η μεταφραστική πρόσληψη του συγκεκριμένου δημιουργήματος του Σουηδού στην Ελλάδα. Ποιοι είναι οι Έλληνες που μεταφράζουν και από ποια γλώσσα προέλευσης, όπως επίσης και ποια μορφή επιλέγουν, τη δραματική ή την πεζογραφική, και γιατί.

Μεταμορφώσεις της Κλυταιμνήστρας (Σεφέρης-Ρίτσος-Καμπανέλλης)

Η αρχαία ελληνική λογοτεχνία δημιούργησε πολλά πρόσωπα για τα οποία το ενδιαφέρον δεν έχει σβήσει ακόμα και στον 20ό αιώνα και η επίδρασή τους στη σύγχρονη τέχνη – στη λογοτεχνία, το θέατρο ή τις καλές τέχνες - συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας. Ανάμεσά τους είναι μερικά, προς τα οποία το ενδιαφέρον έχει ξεπεράσει τα όρια της λογοτεχνίας ή της ιστοριογραφίας και η συμπεριφορά τους έχει γίνει θέμα συζήτησης από το ευρύ κοινό. Η κοινωνία τα αντιμετωπίζει όχι μόνο ως πρόσωπα λογοτεχνικά, αλλά ως μέλη της κοινωνίας, τα οποία μπορεί να κατηγορήσει ή να επαινέσει. Σε αυτήν την κατηγορία λογοτεχνικών ηρώων ανήκει η Κλυταιμνήστρα. Είναι ένοχη ή όχι η Κλυταιμνήστρα; Ποια ήταν η αληθινή αιτία της ανδροκτονίας; Ήταν η εκδίκηση της μητέρας ή της άπιστης γυναίκας; - είναι ζητήματα στα οποία μέχρι σήμερα δεν έχουν δοθεί οριστικές απαντήσεις. Το ενδιαφέρον προς την Κλυταιμνήστρα στην Ευρώπη αυξήθηκε με την ενδυνάμωση του Φεμινιστικού κινήματος, ενώ στη δεκαετία του 80'-90' γράφτηκαν δεκάδες έργα, κυρίως από γυναίκες συγγραφείς, όπου η Κλυταιμνήστρα ήταν είτε πρωταγωνίστρια είτε δευτερεύον πρόσωπο. Nancy Bogen, *Klytaimnestra Who Stayed at Home*, 1980, Dacia Maraini, *I sogni di Clitennestra*, 1981, Christine Brückner, *Bist du nun glücklich, toter Agamemnon* στο *Wenn du geredet hättest, Desdemona*, 1983, Marie Cardinal, *Le passé empiété*, 1983, Christa Wolf, *Kassandra*, 1983, Christine Brooke-Rose, *Amalgamemnon*, 1984, Séverine Auffret, *Nous, Clytemnestre*, 1984, Magaly Alabau, *Clitennestra*, 1986, Laura Kennelly, *Clytemnestra Junior in Detroit*, 1993, Oksana Zabuzhko, *Clytemnestra*, 1994, Ellen McLaughlin, *Iphigenia and Other Daughters*, 1995 και πολλοί άλλοι άμεσα ή έμμεσα αναφέρονται στο πρόσωπο της Κλυταιμνήστρας προσπαθώντας να επανεξετάσουν τις αιτίες που την οδήγησαν στο φόνο και να την παρουσιάσουν από άλλη οπτική γωνία.

Εάν στην ευρωπαϊκή λογοτεχνία το πρόσωπο της Κλυταιμνήστρας απασχολεί περισσότερο τις γυναίκες συγγραφείς, στη Νεοελληνική λογοτεχνία η πλειοψηφία των λογοτεχνών που επεξεργάστηκαν το θέμα της Κλυταιμνήστρας ήταν άντρες. Ο Σεφέρης, ο Ρίτσος, ο Καμπανέλλης αφιέρωσαν ένα μεγάλο μέρος του έργου τους («Μυθιστόρημα», «Τέταρτη Διάσταση», «Γράμμα στον Ορέστη», «Δείπνος») στην οικογένεια των Ατρείδων και παρουσίασαν την Κλυταιμνήστρα ο καθένας με το δικό του τρόπο. Παρά το γεγονός ότι και οι τρεις διατήρησαν το κορμό του μύθου των Ατρείδων, η Κλυταιμνήστρα τους διαφοροποιείται καθοριστικά από το αρχαίο πρότυπό της.

Στην ομιλία θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε πώς γίνεται η μεταμόρφωση της Κλυταιμνήστρας στα έργα του Σεφέρη, Ρίτσου και Καμπανέλλη, πώς παρουσιάζουν την πιο σκληρή γυναίκα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας οι Νεοέλληνες λογοτέχνες του 20ού αιώνα, πώς διαφοροποιείται η στάση των Ελλήνων συγγραφέων προς την Κλυταιμνήστρα από τη στάση άλλων, μη ελλήνων συγγραφέων.

«Τραγούδια με ήχο και υλικό»: Μελοποιημένη Ποίηση, λαϊκός μοντερνισμός και πολιτιστική πολιτική στη δικτατορία των συνταγματαρχών

Στα πλαίσια αυτής της ανακοίνωσης θα προσπαθήσω να ανιχνεύσω τις πολιτιστικές και πολιτικές συναρθρώσεις τού ρεύματος της Μελοποιημένης Ποίησης κατά τη διάρκεια της δικτατορίας των συνταγματαρχών (1967 -1974).

Το ρεύμα της Μελοποιημένης Ποίησης ξεπηδά ως τμήμα ενός ευρύτερου εθνικολαϊκού πολιτιστικού προγράμματος 'έντεχνης λαϊκής μουσικής' ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, με βασικούς πυλώνες την εμβληματική φυσιογνωμία και το έργο του Μίκη Θεοδωράκη. Κατά την περίοδο της απριλιανής δικτατορίας, ωστόσο, ο εθνικά συσπειρωτικός και ποιοτικά υψηλός χαρακτήρας του πολιτιστικού αυτού ρεύματος συντελούν στο να λειτουργήσει η μελοποιημένη ποίηση ως μια σαφώς αντιδικτατορική πολιτι(σμι)κή πρακτική. Μαζί με τον Θεοδωράκη συνοδοιπορούν πια ο Γιάννης Μαρκόπουλος και ο Νίκος Μαμαγκάκης, συνθέτοντας μουσικά έργα και 'έντεχνα λαϊκά τραγούδια' πάνω σε ποιητικά έργα των Ελύτη, Εγγονόπουλου, Σεφέρη, Κατσαρού, Ρίτσου, Σικελιανού κ.ά.. Παράλληλα όμως, σημειώνεται μια 'διαρροή' από τις εθνικά ηχηρές ποιητικές και στιχουργικές επιλογές από συνθέτες όπως ο Μάνος Χατζιδάκις αλλά και από νέους τραγουδοποιούς όπως ο Διονύσης Σαββόπουλος, ο Μάνος Λοΐζος κι ο Λουκιανός Κηλαηδόνης, οι οποίοι είτε συνεργάζονται με ποιητές από τις παρυφές (Νίκος Γκάτσος, Γιάννης Νεγρεπόντης κ.ά.) ή και εκτός του μοντερνιστικού κανόνα είτε οι ίδιοι συνθέτουν στίχους για τα τραγούδια τους.

Πώς συνδέεται το μελοποιημένο ποιητικό ρεπερτόριο του ελληνικού μοντερνισμού με πολιτικά προστάγματα του αντιδικτατορικού μετώπου και πώς η σύνδεση αυτή ενισχύει την (υπό)θεση για την καλλιέργεια ενός 'λαϊκού μοντερνισμού ποιότητας' που αντιτίθεται στο ποιοτικά χαμηλό πολιτιστικό πρόγραμμα των δικτατόρων; Ποια είναι η στάση των ποιητών σ' αυτήν την λαϊκή υποδοχή και πολιτική λειτουργία της ποίησής τους; Κι επιπλέον, ποιοι εναλλακτικοί μηχανισμοί και ποιοι ρητορικοί τρόποι επιστρατεύονται στα τραγούδια που αφορούν μελοποιήσεις εκτός του μοντερνιστικού ποιητικού κανόνα και πώς αυτοί όχι μόνο συστήνουν ένα νέο μοντέλο λαϊκού τραγουδιού αλλά προβάλλουν κυρίως την ανάγκη για μια διαφορετικού τύπου πολιτισμική αφήγηση;

Η παροικία των Κλεισουριέων στο Ζέμουν (Σεμλίνο). Αμφίδρομες σχέσεις με τον γενέθλιο τόπο

Οι εμπορικές μετακινήσεις πληθυσμών της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θεσσαλίας στη Βόρεια Βαλκανική, στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες και στην Κεντρική Ευρώπη μεταξύ του 17ου και 19ου αιώνα καταγράφονται από την ιστοριογραφία ως μια σημαντική πτυχή στη διαδικασία της οικονομικής ανέλιξης και της εθνικής συγκρότησης των χριστιανικών πληθυσμών του βαλκανικού χώρου. Στα πλαίσια αυτής της διεργασίας εντάσσεται και η ανάδειξη συγκεκριμένων ορεινών οικισμών αυτών των περιοχών σε σημαντικά εμποροβιοτεχνικά κέντρα. Αν και έχει σχετικά επισημανθεί το ιστορικό και οικονομικό πλαίσιο που οδήγησε τους πληθυσμούς τους στην εμπορική διαδικασία και την τελική τους έξοδο προς άλλα μεγάλα κέντρα, ελάχιστα έχουν διερευνηθεί ως τώρα οι επιπτώσεις αυτής της μετακίνησης στις εσωτερικές δομές των κοινωνιών τους. Το κενό αυτό οφείλεται συχνά στην ελλιπή αξιολόγηση των τοπικών πηγών.

Η ανωτέρω προβληματική καθόρισε και το θέμα το παρόντος άρθρου που αφορά την Κλεισούρα, έναν οικισμό της Δυτικής Μακεδονίας που καταγράφεται ως ένα από τα κυριότερα κέντρα διοχέτευσης εμπορικών πληθυσμών στις χώρες της Βόρειας Βαλκανικής και της Κεντρικής Ευρώπης εκείνης της περιόδου. Αγωγιάτες, εμπορικοί πράκτορες, μεγαλέμποροι, χρηματοπιστωτές, λόγιοι, επιστήμονες, πολιτικοί και άλλοι, που διέπρεψαν σε αυτές τις περιοχές, είχαν ως αφετηρία τους την ορεινή πολίχνη της Μακεδονίας.

Η δράση όλων αυτών των ανθρώπων επέφερε σημαντικές μεταβολές στην οικονομική δομή και στην κοινωνική διαστρωμάτωση του πληθυσμού της. Τα στοιχεία αυτά παρατηρούνται στην άσκηση της εξουσίας, στις εθιμικές πρακτικές (δρώμενα, τραγούδια κ.λπ.), στους ενδυματολογικούς κανόνες, στην αρχιτεκτονική και στη διακόσμηση των οικιών, στη διαδικασία μόρφωσης, στη νοοτροπία που χαρακτηρίζει τις ευεργετικές και αφιερωματικές τους πράξεις, στα δικαιοπρατικά έγγραφα και πρωτίστως στον τρόπο τήρησης εμπορικών (εκκλησιαστικών και σχολικών) κατάστιχων, που αποκαλύπτουν σε όλο τους το φάσμα την κοινωνικοοικονομική τους ανέλιξη, τη θρησκευτικότητά τους και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κοινωνίας τους.

Η ενσωμάτωση της παράδοσης στη μουσική επένδυση παραστάσεων του αρχαίου δράματος στην Ελλάδα του εικοστού αιώνα: συνέχειες και ασυνέχειες

Στη μουσική που γράφεται για τις σύγχρονες παραγωγές αρχαίου δράματος στη νεότερη Ελλάδα η παράδοση παίζει σημαντικό ρόλο, καθώς ενισχύει τους δεσμούς της νεοελληνικής φυσιογνωμίας με τον αρχαίο πολιτισμό. Κατά τη διάρκεια του εικοστού αιώνα, ο ρόλος αυτός άλλοτε φορτίζεται με ιδεολογήματα περί «ιστορικής συνέχειας» και «ελληνικότητας», άλλοτε επιλέγεται με αισθητικά κριτήρια και άλλοτε προκύπτει ως συνδυασμός των παραπάνω. Ο κύριος άξονας προβληματισμού αφορά τις πολλαπλές και αναπτυσσόμενες σχέσεις της παράδοσης με θεωρίες για την έννοια του έθνους έτσι όπως εμφανίζονται μέσα από τις μουσικές επενδύσεις παραστάσεων αρχαίου δράματος.

Στη διεύρυνση της μουσικής γλώσσας μέσα από μη δυτικούς προσανατολισμούς, όπως αυτός του Βυζαντίου, συμβάλλει ιδιαίτερα η ιστορική και γεωγραφική θέση της Ελλάδας μεταξύ Ανατολής και Δύσης. Το δίπολο της –διευρυμένης– παράδοσης και των σύγχρονων ευρωπαϊκών εξελίξεων στη μουσική που γράφεται για το αρχαίο δράμα αντανακλά σε μεγάλο βαθμό το δίπολο Ανατολή-Δύση που χαρακτηρίζει γενικότερα τη νεοελληνική ιστορία.

Τα ζητήματα που θα αναλυθούν είναι τα εξής:

- Η εκτεταμένη χρήση ελληνικών δημοτικών και βυζαντινών τρόπων στη μουσική γραμμένη για παραγωγές αρχαίου δράματος
- Παράδοση και αρχετυπική προσέγγιση της αρχαιότητας την εποχή του Μεσοπολέμου
- Η επιμονή και η διεύρυνση της ελληνικής παράδοσης τις δεκαετίες του 1950 και του 1960: Οι ξεχωριστές περιπτώσεις του Μίκη Θεοδωράκη και του Μάνου Χατζιδάκι
- Η επέκταση της γλώσσας της παράδοσης από τη δεκαετία του 1950.

Η μητέρα του σκύλου. Η συνάντηση του Παύλου Μάτεσι με τον Pavel Kohout σε μια σκηνή της Πράγας

Στην Τσεχία ο Παύλος Μάτεσις είναι γνωστός κυρίως μέσα από τα μεταφρασμένα μυθιστορήματά του Ο παλαιός των ημερών και Η μητέρα του σκύλου. Το 2008 έλαβε μεγάλη δημοσιότητα ο θεατρικός μονόλογος του Τσέχου συγγραφέα, Pavel Kohout, που βασίστηκε, επίσης, στη Μητέρα του σκύλου. Το δραματικό έργο του Kohout παίχτηκε με ιδιαίτερη επιτυχία στην 'Πράγα 2008' ('Divadlo Na prádle') και έστρεψε την προσοχή σε μιαν άλλη Ελλάδα, αυτή του 20ού αιώνα. Παράλληλα, η δραματοποίηση από τον Kohout μέρους του μυθιστορήματος, έδωσε την αφορμή που οδήγησε τον ίδιο τον Μάτεσι στη δική του δραματοποίηση της Μητέρας του σκύλου - θεμελιωδώς, βέβαια, διαφορετική απ'αυτήν του Kohout, και που επίσης παρουσιάστηκε στο θέατρο. Η πρεμιέρα δόθηκε το 2010, στη Νέα Σκηνή του Εθνικού Θεάτρου στην Αθήνα.

Στην παρούσα διάλεξη θα παρουσιαστεί Η μητέρα του σκύλου του Pavel Kohout σε συνάρτηση με το πρωτότυπο κείμενο του Παύλου Μάτεσι και ως συνέχεια της δραματικής ιστορίας που κατέθεσε ο Έλληνας συγγραφέας, που προσφάτως απεβίωσε.

Η συνέχεια της ρήξης. Η *Τρισεύγενη* του Κωστή Παλαμά στη Νέα Σκηνή του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου

Η εισήγηση θα προσπαθήσει να φωτίσει τη γνωστή διαμάχη Κωνσταντίνου Χρηστομάνου και Κωστή Παλαμά με επίκεντρο τη ματαίωση του ανεβάσματος του μοναδικού θεατρικού έργου του τελευταίου (*Τρισεύγενη*). Μέχρι σήμερα η διαμάχη αντιμετωπίστηκε κυρίως ως προσωπική διένεξη ανάμεσα στους δυο λογοτέχνες, εδώ επιχειρείται μια διαφορετική προσέγγιση η οποία συνυπολογίζει:

α. τη διαφορετική λειτουργία των δυο προσώπων και την ειδική σχέση που δημιουργείται μεταξύ τους κατά το ανέβασμα της παράστασης (σκηνοθέτης, δραματουργός)

β. την περιρρέουσα ατμόσφαιρα υπέρ ή κατά των δύο προσώπων, τη «βαριά σκιά» του Παλαμά, αλλά και τις αντιπαλαμικές κινήσεις που έχουν ήδη αρχίσει να εμφανίζονται και θα κορυφωθούν αργότερα.

γ. το χρόνο κατά τον οποίο μελετήθηκε για πρώτη φορά η συγκεκριμένη ρήξη (δεκαετία του 1940) και την ειδική αντιμετώπιση που υπάρχει την περίοδο εκείνη, για τον πρώτο και για το δεύτερο λόγο.

Τέλος θα ανιχνεύσει σημάδια συνέχειας της διαμάχης στη λογοτεχνική παραγωγή των δύο συγγραφέων.

Σύγχρονο ελληνικό δράμα, επιστροφή και νεωτερικότητα

Αν η λογοτεχνία από τις ρίζες της τρέφεται με δάνεια και η επιστροφή στο *deja lu* συνεχίζεται συστηματικά, αφού κάθε κείμενο πάνω σε κείμενο "αποτελεί γραφή ενός καινούργιου" (George Steiner, Η σιωπή των βιβλίων). Η πρακτική της διακειμενικότητας, μεταγραφής ή διασκευής φαίνεται να πυκνώνει τα τελευταία χρόνια, προκαλώντας την επινοητικότητα των δημιουργών που παραβιάζουν συχνά παγιωμένους κανόνες.

Δημήτρης Δημητριάδης, Άκης Δήμου, Μαρία Ευσταθιάδη δεν έμειναν αδιάφοροι στην επανάχρηση προηγούμενων γνωστών έργων. Οδυσσέας, Ιθάκη, Όμηρος, ... και Ιουλιέττα, Η Μαργαρίτα Γκωτιέ ταξιδεύει απόψε, Δαίμονας θα γίνουν το αντικείμενο μελέτης σε αυτή την παρέμβαση, με στόχο την ανίχνευση σε θεματικό και μορφικό επίπεδο της νεωτερικότητάς τους.

Με εμφανή την πηγή έμπνευσής τους - συχνά οι τίτλοι αποκαλύπτουν εύγλωττα το υποκείμενο τους, ομηρικά έπη ή μεταγενέστερα θεατρικά ή μυθιστορηματικά κείμενα - σημερινοί συγγραφείς δημιουργούν, συνθέτοντας ένα πρωτότυπο έργο, όπου θέτουν τα προβλήματα των συγχρόνων τους, ενώ βρίσκονται αντιμέτωποι με τη δυσπιστία του κοινού. Γιατί πράγματι, η ευχαρίστηση που προκύπτει από τη συνωμοσία ηθοποιών και θεατών με βάση το *deja vu* ή *deja lu* βασίζεται στον επιτυχή επαναπροσδιορισμό του προηγούμενου μέσα από το νέο.

Με δεδομένο λοιπόν το θαυμασμό για το παλιό και μαζί την υποχρέωση του καινούργιου, αυτά τα έργα δικδικούν την ένταξή τους στο σύγχρονο ρεπερτόριο, συμβάλλοντας στην εξέλιξη και ανανέωση του θεάτρου.

Καβάφης και Πλάτωνας: εραστές και ερώμενοι

Το έτος 2013 ανακηρύχθηκε επισήμως ως το έτος Καβάφη, με αφορμή την πάροδο 150 χρόνων από τη γέννηση του ποιητή και 80 χρόνων από το θάνατό του. Με την ευκαιρία αυτή, πραγματοποιήθηκαν ανά το παγκόσμιο εκδηλώσεις τιμής προς τον ποιητή, διάφορα σεμινάρια, ανακοινώσεις, ομιλίες και άλλα πολλά. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι η μελέτη γύρω από το έργο του Καβάφη φαίνεται να είναι ανεξάντλητη και το ίδιο ενδιαφέρουσα και παραγωγική. Όσα χρόνια και εάν περάσουν, ο Καβάφης αναδεικνύεται ακόμα πιο επίκαιρος και ακόμα πιο πρωτοποριακός από ποτέ. Η ανακοίνωσή μου επικεντρώνεται στο διάλογο του ομοερωτικού έργου του Καβάφη με τις πλατωνικές ιδέες περί έρωτος. Η διαπραγμάτευση του έρωτα από τον Πλάτωνα κυρίως στα έργα του Συμπόσιο και Φαίδρος, αλλά και εν μέρει στην Πολιτεία και στους Νόμους αφομοιώνεται από τον Καβάφη και συναντάται στο έργο του άλλοτε άμεσα και άλλοτε έμμεσα. Έστω και εάν η βιβλιογραφία έχει να επιδείξει μία ενδιαφέρουσα μονογραφία από τη Ρένα Ζαμάρου ως προς τη σχέση Καβάφη και Πλάτωνα, με τίτλο Καβάφης και Πλάτων: πλατωνικά στοιχεία στην καβαφική ποίηση (2005), αξίζει να σημειωθεί ότι εκτενής ανάλυση του συγκεκριμένου θέματος δεν περιλαμβάνεται στη μονογραφία, αλλά και ούτε στην πλούσια καβαφική υπάρχουσα βιβλιογραφία, παρά το τεράστιο ενδιαφέρον που παρουσιάζει. Μέσα από την ανακοίνωση αναδεικνύεται η σχέση του σπουδαίου αυτού νεοέλληνα ομοερωτικού ποιητή με τον αρχαίο ελληνικό κόσμο και την αρχαιοελληνική ομοερωτική λογοτεχνική παράδοση: πρόκειται περί σχέσης συνέχειας ή ασυνέχειας, όπως δηλώνουν άλλωστε και οι όροι του θέματος του Συνεδρίου; Έπειτα, ο Καβάφης αποτέλεσε την μοντέρνα νεοελληνική απαρχή για την έκφραση του ομοερωτικού στοιχείου στη λογοτεχνία · η ανακοίνωση λοιπόν θα περιλαμβάνει και μικρότερες, παράλληλες, συγκριτολογικές αναφορές στη διαχείριση και αξιοποίηση του αρχαιοελληνικού ομοερωτικού λογοτεχνικού στοιχείου και των πλατωνικών ιδεών περί έρωτος στο έργο και άλλων πολύ σημαντικών νεοελλήνων συγγραφέων, όπως είναι ο Άγγελος Σικελιανός και ο Γιώργος Ιωάννου.

Συνέχειες και ασυνέχειες στον ελληνικό λόγο ως προς το αλβανικό κράτος κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα

Η ανακοίνωση εστιάζει στις μεταβολές του πολιτικού παραδείγματος, δηλαδή στις πολιτικές που σχεδιάστηκαν ή πραγματοποιήθηκαν από το ελληνικό κράτος, αναφορικά με το αλβανικό κράτος, καθώς και σε προσλήψεις από τον ελληνικό δημόσιο λόγο ως προς τους Αλβανούς.

Γίνεται προσπάθεια περιοδολόγησης αυτού του λόγου, έχοντας υπόψη τη σχετικότητα της παρατήρησης, ήδη από τα τέλη του 19ου αιώνα και πριν την ίδρυση του αλβανικού κράτους. Σχηματικά, μετά τη διακήρυξη της αλβανικής ανεξαρτησίας μπορούμε να μιλήσουμε για τέσσερις κύριες περιόδους: την περίοδο μετά την ίδρυση του αλβανικού κράτους και το Μεσοπόλεμο, τη δεκαετία του 1940, τον Ψυχρό πόλεμο και τη μεταψυχροπολεμική συγκυρία.

Αναδεικνύονται τα σημαντικότερα ζητήματα στις διακρατικές σχέσεις, όπως η συγκρότηση και τα δικαιώματα - πολιτικά, εκπαιδευτικά και θρησκευτικά - της ελληνικής μειονότητας στην Αλβανία, η συγκρότηση και διοίκηση της αλβανικής αυτοκέφαλης εκκλησίας, το πλαίσιο συνεργασίας των διαφόρων ομάδων - δωσίλογων ή αντιστασιακών - κατά τη δεκαετία του 1940, το ζήτημα των Τσάμηδων, καθώς και νεώτερα προβλήματα, όπως το αντίστοιχο της μετανάστευσης στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1990 και το ζήτημα της ιθαγένειας.

Στόχος δεν είναι η περιγραφική και συνοπτική παρουσίαση των ποικίλων θεμάτων, μία ακόμα επισκόπηση πολιτικής ιστορίας, αλλά διερευνώνται οι συνέχειες και ασυνέχειες στην ελληνική πολιτική, ποια είναι η στάση η οποία προκρίνεται κατά περιόδους από την ελληνική Πολιτεία και γιατί διαφοροποιείται σε συνάρτηση με προηγούμενες ή επόμενες περιόδους σε σχέση με τα προαναφερθέντα ζητήματα.

Συμπερασματικά, έχουμε να κάνουμε με μία περίπτωση στο χώρο της νοτιοανατολικής Ευρώπης κατά την οποία οι δύο λαοί με ένα κοινό παρελθόν στο πλαίσιο πολυεθνικών αυτοκρατοριών αντιμετωπίζουν προβλήματα συνδεδεμένα με το σχηματισμό εθνικών κρατών και όρους σε σχέση με τις νέες εθνικές πραγματικότητες, οι οποίες ανακύπτουν. Έπειτα από έναν αιώνα γεινίασης των δύο εθνικών κρατών υπάρχει μία καλή περίπτωση μελέτης των μεταβολών οι οποίες πραγματοποιήθηκαν.

Αντικατοπτρισμοί και μνήμες της περιόδου 1967-1974 στη ελληνική πεζογραφία – Η «απολιτίκ» μεταπολιτευτική λογοτεχνία αφηγείται την πολιτειακή μεταβολή του 1974

Αντίθετα με την ιστορική μελέτη των γεγονότων της περιόδου της στρατιωτικής δικτατορίας, στην οποία διαπιστώνεται σοβαρότατο έλλειμμα, στη μεταπολιτευτική λογοτεχνία εντοπίζεται ιστορικό πρόσημο. Μετά το 1967 ένας αξιόλογος αριθμός λογοτεχνών υιοθετεί την περίοδο της επταετίας ως κινούν αίτιο της αφήγησης, κι έτσι η λογοτεχνία να αποκρυσταλλώνει, αφομοιώνει κι απηχεί τα πολιτικο-ιστορικά γεγονότα της εποχής, οι επενέργειες των οποίων είναι αδιαμφισβήτητα εμφανείς στο σύνολο της λογοτεχνικής παραγωγής τόσο κατά τη διάρκεια της δικτατορίας όσο και μεταπολιτευτικά.

Στο πλαίσιο αυτό διαπιστώνεται μια σχέση διαπλοκής μεταξύ Λογοτεχνίας και Ιστορίας η οποία μας επιτρέπει να μελετήσουμε μέσω του λογοτεχνικού πρίσματος τα γεγονότα πριν και μετά το έτος-τομή 1974. Η Μεταπολίτευση -ιδωμένη ως η σημαντικότερη πολιτειακή μεταβολή που έλαβε χώρα στη σύγχρονη ελληνική ιστορία- αντικατοπτρίζεται στη λογοτεχνία κι επιχειρείται μια τέτοια είδους ανάγνωση της τελευταίας, ώστε να καταστεί εφικτή μια ενιαία αφήγηση των πολιτικο-ιστορικών γεγονότων που τη σηματοδοτούν.

Η ανακοίνωση θα εστιάσει σε τρία από τα πρωτογενή υλικά της μυθοπλασίας που αντλούνται από το ιστορικό περιεχόμενο και ενσωματώνονται στη λογοτεχνική αφήγηση: το πραξικόπημα της 21ης Απριλίου 1967, τα γεγονότα της εξέγερσης του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973 και την τουρκική εισβολή στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974 που οδηγεί στην πτώση της Χούντας και τη Μεταπολίτευση.

Αυτοί οι τρεις ιστορικοί άξονες και η διαχείρισή τους στο λογοτεχνικό πεδίο θα μας βοηθήσουν να απαντήσουμε σε μια σειρά ερωτημάτων και έτσι να καταλήξουμε σε γόνιμα συμπεράσματα για τη σύγχρονη μεταπολιτευτική λογοτεχνία. Τα ερωτήματα εργασίας είναι λοιπόν: Με ποια αφορμή εντάσσεται η Ιστορία στο συγγραφικό σχέδιο; Με ποιες προσδοκίες αξιοποιείται λογοτεχνικά η υπό εξέταση περίοδος; Πόσο ομοιογενής ή ανομοιογενής είναι η λογοτεχνική αφήγηση των συμβάντων της επταετίας; Ποιοι είναι οι παράγοντες που οδηγούν σε σύγκλιση ή απόκλιση της λογοτεχνικής επεξεργασίας του ιστορικού γεγονότος; Υπάρχει διαφοροποίηση στην μυθοπλαστική αξιοποίηση της Μεταπολίτευσης ανάλογα με την αξιοποίηση της συλλογικής ή ατομικής μνήμης;

Μέσα από αυτά τα ερωτήματα, και διερευνώντας ποικίλα παραδείγματα από τη πεζογραφία μετά το 1974 επιδιώκουμε εν τέλει την περιοδολόγηση και ταυτόχρονα την ανάδειξη των εσωτερικών τομών στις τάσεις της λογοτεχνικής γραφής μετά το 1974 με γνώμονα τον τρόπο με τον οποίο η -σύμφωνα με μια μερίδα της κριτικής 'απολιτίκ'- μεταπολιτευτική λογοτεχνική γενιά προσεγγίζει τα γεγονότα της επταετίας και της Μεταπολίτευσης.

Το Χρονικό μιας πολιτείας του Παντελή Πρεβελάκη και η «μεταβολή» της 4ης Αυγούστου 1936

Η ανάδειξη φιλελεύθερων διανοουμένων σε σημαντικές δημόσιες θέσεις επί Μεταξά δείχνει, σύμφωνα με κάποιους μελετητές, την επιτυχή στρατηγική θεσμικής απορρόφησής τους από το καθεστώς της 4ης Αυγούστου (Γ. Βελουδής, Κ.Α. Δημάδης), και εγείρει, πέρα από την υποψία για επαγγελματικό καιροσκοπισμό, το ερώτημα για τον βαθμό της (αυτο)λογοκρισίας ή και ιδεολογικής τους προσχώρησης σε μια φασίζουσα εκδοχή του φυλετικού εθνοκεντρισμού (Τ. Καγιαλής, Ε. Μαθιόπουλος). Το επιθετικό λιβελογράφημα του Αρίστου Καμπάνη κατά των «γραμματανθρώπων του Παρισινού διεθνούς καφεναείου» στην Ελλάδα (Απρ. 1938, Το Νέον Κράτος) τεκμηριώνει ωστόσο περισσότερο τη δυσπιστία των διανοουμένων στην πρόσκληση του Θεολόγου Νικολούδη, υφυπουργού Τύπου, «να σκεφθούν και να δράσουν μέσα εις το φως της 4ης Αυγούστου» (Σεπτ. 1937, Το Νέον Κράτος), παρά τη μαζική «πνευματική επιστράτευση», που πετυχαίνει το καθεστώς μόλις μετά την κήρυξη του ιταλοελληνικού πολέμου.

Έχει παρατηρηθεί ότι η ιδεολογία της 4ης Αυγούστου εμφορείται από τις ιδέες του Oswald Spengler. Ο Παναγιώτης Νούτσος παρατήρησε πως η ελληνική υποδοχή του συγγραφέα της Παρακμής της Δύσης (Der Untergang des Abendlandes, 1918/22) προετοίμασε ιδεολογικά τη συντηρητική επανάσταση της 4ης Αυγούστου, ενώ η Σουζάνα-Σοφία Σπηλιώτη έδειξε πειστικά πως ο Γερμανός ιστορικός-προφήτης προμήθευσε τις νομιμοποιητικές βάσεις, πάνω στις οποίες ο Ιωάννης Μεταξάς οργάνωσε την αντικοινοβουλευτική του δράση. Εφόσον οι ιδεολογικές ζητήσεις του καθεστώτος καλύπτονται σε μεγάλο βαθμό από την προσωπική κοσμοθεωρία του Ιωάννη Μεταξά, το θέμα της ελληνικής πρόσληψης του Spengler συστήνει τόσο τον πρωθυπουργό, που προχώρησε τη νύχτα της 4ης Αυγούστου 1936 στη «μεταβολή» του πολιτεύματος, όσο και πολλούς αστούς διανοούμενους ως παραγωγικούς αναγνώστες της κοινής προβληματικής, που έθιξε ο Spengler για την κρίση του σύγχρονου πολιτισμού.

Η παρούσα ανακοίνωση εστιάζει κυρίως στις ιδεολογικές χρήσεις του Spengler στο Χρονικό μιας πολιτείας του Παντελή Πρεβελάκη. Η Έλενα Χαμαλίδη φώτισε σχετικά πρόσφατα την προσπάθεια του νεαρού ιστορικού της τέχνης να ερμηνεύσει στο Δοκίμιο γενικής εισαγωγής στην ιστορία της τέχνης (1934) την εξέλιξη καλλιτεχνικών μορφών μέσα από το κυκλικό σχήμα του Spengler για την οργανική εξέλιξη των πολιτισμών. Λιγότερο γνωστές είναι οι οφειλές του Πρεβελάκη στον Spengler για την ιδεολογική δομή του Χρονικού μιας πολιτείας (1938). Ο Πρεβελάκης πίστευε τότε όμως ακράδαντα, όπως έδειξε η έρευνά μου στο προσωπικό αρχείο του συγγραφέα, ότι «στην πόρτα του νέου πολιτισμού, στη νέα αυγή, έπρεπε να ξεκινήσουμε από μια τέχνη ηρωική, αρχαϊκή, υγιή» και βρήκε ερείσματα στον Spengler για να σχεδιάσει μια «μυθιστορία», που θα έσωζε το «αρχαϊκό κάλλος» της Κρήτης από τη μεταδοτική «αρρώστια του αιώνα».

Το πεζογραφικό «ξεκίνημα» του Πρεβελάκη αποτελεί μια ενδιαφέρουσα περίπτωση δημιουργικής πρόσληψης του Spengler στην Ελλάδα, πόσο μάλλον όταν λογαριάσουμε τη συγχρονία της με τον διορισμό του Πρεβελάκη ως διευθυντή Καλών Τεχνών και καθηγητή της Ιστορίας και Επιστήμης της Τέχνης στην Ανώτατη Σχολή Καλών Τεχνών από τον δικτάτορα Μεταξά. Οι συνέχειες αλλά και οι τομές των ερμηνευτικών συνηθειών του Πρεβελάκη για τον Spengler συνιστούν, λοιπόν, μια ευκαιρία να συζητηθεί εκ νέου η λεγόμενη ιδεολογική όσμωση φιλελεύθερων διανοουμένων, εν προκειμένω του Πρεβελάκη, με τους διακηρυκτές του «Τρίτου Ελληνικού Πολιτισμού».

Ο Ανατολικός Θεατής (*Le Spectateur de l'Orient*) διαλέγεται με την Ευρώπη. Οι διακυμάνσεις μιας «εθνικής αφήγησης» (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Το περιοδικό *Le Spectateur de l'Orient* ιδρύθηκε το 1853 από τους Κωνσταντίνο Παπαρρηγόπουλο, Νικόλαο Δραγούμη, Ιωάννη Σούτσο, Αλέξανδρο Ραγκαβή, Γεώργιο Βασιλείου και Μάρκο Ρενιέρη. Ο Ραγκαβής στα Απομνημονεύματά του εκθέτει το στόχο του *Spectateur*: «(...) ην ανάγκη να παρασκευασθή και φωτισθή η ιδίως υπό της Αγγλικής δημοσιογραφίας κατά τα τελευταία έτη ως προς τα της Ελλάδος αδικούς προλήψεις προαχθείσα κοινή της Ευρώπης γνώμη. Διό συνελθόντες τινές φίλοι, απεφασίσαμεν την σύστασιν Γαλλικού περιοδικού, ο απεκαλέσαμεν Ανατολικόν Θεατήν (*Spectateur de l'Orient*).» Η προσπάθεια λοιπόν αυτή εντάσσεται στο πλαίσιο μιας δημοσιογραφικής δραστηριότητας που απευθύνεται σε μη ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό. Ο Ανατολικός Θεατής, θεωρεί καθήκον του την ανασκευή της αρνητικής εικόνας που έχει για την Ελλάδα η «Ευρώπη-παρατηρητής».

Ο Ανατολικός Θεατής κυκλοφορεί την περίοδο του Κριμαϊκού πολέμου η έκβαση του οποίου άλλαξε το συσχετισμό δυνάμεων στην Ευρώπη, ενέτεινε τον εθνικό ανταγωνισμό στα Βαλκάνια και έθεσε ένα νέο πλαίσιο για τη θεώρηση του Ανατολικού Ζητήματος. Κατά την ίδια περίοδο, ο φιλελληνισμός βρίσκεται σε παρακμή και ο Κριμαϊκός Πόλεμος ενισχύει το «εθνοπολιτισμικό» πλήγμα της Ελλάδας.

Μέσα από μια επιλογή άρθρων κυρίως των Ρενιέρη, Δραγούμη και Ραγκαβή θα εξετάσουμε μία από τις εκφάνσεις του ελληνικού εθνικισμού με άξονα τη Μεγάλη Ιδέα, μέσα από διπολικά σχήματα όπως Ανατολή-Δύση, παρακμή-νεωτερικότητα, συνέχεια-ρήξη, μεγαλοϊδεατικός ρομαντισμός-αδυναμία του ελληνικού κράτους. Θα μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι συντάκτες των άρθρων διαλέγονται με την Ευρώπη για να διαπιστώσουμε αν μέσα από τη δική τους «εθνική αφήγηση» επιχειρούν τη ρήξη μεταξύ του ευρωπαϊκού λόγου και του λόγου του Νεοελληνισμού.

Ο αυτοκράτορας Ηράκλειος και η Ισπανία: Ανάπτυξη, ανανέωση και επιβίωση μίας βυζαντινής εποποιίας

Για την χριστιανική Δύση, ο αυτοκράτορας Ηράκλειος ήταν, πάνω απ' όλα, ένας ήρωας, ένα θεόπεμπτο πρόσωπο αγγιγμένο από το θεϊκό χέρι ώστε να απελευθερώσει τους Άγιους Τόπους και να ανακτήσει τον Τίμιο Σταυρό από τους Πέρσες. Μ' αυτήν την μυστικιστική και ηρωική άλως πέρασε ο Ηράκλειος στην νοοτροπία, την πολιτική ιδεολογία και τις τέχνες της Ισπανίας από τον 14ο έως τον 18ο αιώνα. Ξεχωριστή είναι η παρουσία του στην εποχή των Καθολικών Μοναρχών, στο πλαίσιο ενός ιδεολογικού και πολιτικού προγράμματος, σκοπός του οποίου ήταν η διακιολόγηση των ηγεμονικών τους προθέσεων και η ενίσχυση της εικόνας τους ως προστάτες του Σταυρού και ως ανανεωτές του σταυροφορικού πνεύματος.

Το ταξίδι του Ειρηναίου Θείρσιου στην Ελλάδα (1831-1832) μέσα από την αλληλογραφία του με τη γυναίκα του ως πηγή μαρτυρίας για τις ιδεολογικές διενέξεις αναφορικά με τις ρίζες του ελληνικού πολιτισμού

Κατά τη διάρκεια μίας πολύμηνης παραμονής του στην Ελλάδα (1831-32), ο Ειρηναίος Θείρσιος (Friedrich Thiersch) ταξίδευσε σε πολλά μέρη του νεοσυσταθέντος κράτους, κυρίως στην Πελοποννήσου (Ναυπλία, Άργος, Τίρυνς, Μυκήνες, Ολυμπία, Νεμέα, Τριπολιτσά, Στυμφαλία, Κόρινθος, Μυστράς) και στον νησιωτικό χώρο (Ύδρα, Αίγινα, Σάμος, Πάτμος, Νάξος, Πάρος). Μέσα από την αλληλογραφία του με τη γυναίκα του, που αποτελεί μία σημαντική ιστορική πηγή για την εποχή, προκύπτουν και πολύτιμες αρχαιολογικές πληροφορίες για τα μέρη που επισκέφτηκε. Για να κατανοήσουμε το νόημα αυτών των ταξιδιωτικών εντυπώσεων, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη μας το πόσο ενεργά είχε ταχθεί ο Θείρσιος υπέρ του φιλελληνικού κινήματος, αλλά και τις επιστημονικές διενέξεις που διαμείβονταν περί το 1830 ανάμεσα στους ερευνητές της αρχαιότητας σε σχέση με τις ρίζες του ελληνικού πολιτισμού, γεγονός που αποτελεί και το επίκεντρο της παρούσας ανακοίνωσης. Τα πρωτότυπα κείμενα των επιστολών πρόκειται να δημοσιευθούν προσεχώς με εισαγωγή του Η.-Μ. Kirchner και αρχαιολογικό υπομνηματισμό (Hans Rupprecht Goette), συνοδευόμενα από ελληνική μετάφραση και ιστορικο-πολιτισμικό υπομνηματισμό (Ιωάννα Σπηλιοπούλου). Η δίγλωσση αυτή έκδοση θα φέρει τον τίτλο «Ειρηναίος Θείρσιος, Επιστολές από την Ελλάδα. 1831-1832».

Η πρόσληψη της γαλλικής πεζογραφίας μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: η περίπτωση του Εμίλ Ζολά (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Στα πλαίσια του Ερευνητικού Προγράμματος “Χρυσάλλις” (Επιστημονική Υπεύθυνη καθηγήτρια κ. Άννα Ταμπάκη) και με αντικείμενο τις διαπολιτισμικές σχέσεις και μεταφορές ανάμεσα στην εθνική γραμματεία και τις ξένες λογοτεχνίες, η παρούσα εισήγηση θα επιχειρήσει να καταγράψει την πρόσληψη της γαλλικής πεζογραφίας (συγγραφείς, μεταφράσεις, μεταφραστές, λογοτεχνικά και αισθητικά ρεύματα, κριτικά δοκίμια και κριτικές παρουσιάσεις, επιστολές) μέσα από την αποδελτίωση ενός σημαντικού μέρους του περιοδικού Τύπου του 19ου αι. (1839-1890). Η μεγαλύτερη επίδραση στην εξέλιξη της ελληνικής γραμματείας κατά τον 19ο αιώνα προέρχεται, όπως είναι γνωστό, από τη γαλλική λογοτεχνία και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα περίπου 750, κυρίως από τα γαλλικά, μεταφρασμένα μυθιστορήματα που κυκλοφορούν στην ελευθερωμένη Ελλάδα μέχρι το 1880 (βλ. Ντενίση, 1995). Με τη χαρτογράφηση αυτή θα διαπιστώσουμε σε ποιο βαθμό, σε τι είδους κείμενα και με ποιο τρόπο γίνονται δεκτοί οι Γάλλοι συγγραφείς από την ελληνική πραγματικότητα.

Η καταγραφή του “διαλόγου” μεταξύ των δύο χωρών, Ελλάδας-Γαλλίας, που λειτουργούν πολιτισμικά, κυρίως στο 2ο μισό του 19ου αιώνα, ως μητρόπολη και ως περιφέρεια, θα εστιάσει στον Γάλλο νατουραλιστή Εμίλ Ζολά, του οποίου η γόνιμη παρουσία στα ελληνικά λογοτεχνικά δρώμενα της εποχής είναι αδιαμφισβήτητη, αν κρίνει κανείς από τη συγχρονική εμφάνιση της μετάφρασης της Νανάς από τον Ιωάννη Καμπούρογλου στο περιοδικό Ραμπαγιάς υπό μορφή επιφυλλίδας και ενώ δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί η δημοσίευση του πρωτότυπου στο περιοδικό *Le Voltaire* (16 Οκτ. 1879-5 Φεβρ. 1880). Θα μας απασχολήσει ο τρόπος αντιμετώπισης, κριτικής παρουσίασης και μετάφρασης του Ζολά, οι μεταμφιεσμένοι-ανώνυμοι σχολιαστές του (βλ. Σόκιν και Καλιβάν στο περιοδικό *Μη χάνεσαι*), αλλά και οι μεταφραστές του, που παρουσιάζονται σε αρκετές περιπτώσεις μόνο με τα αρχικά τους. Είναι σημαντικό να αναδειχθούν και να σχολιαστούν όλα τα κριτικά κείμενα που πλαισίωσαν θετικά ή αρνητικά την είσοδο της «φυσιολογικής σχολής» στην Ελλάδα και επέδρασαν στην υποδοχή του ευρωπαϊκού Νατουραλισμού στη χώρα μας, πέρα των γνωστών κειμένων του Άγγελου Βλάχου και του Αγησίλαου Γιαννόπουλου.

Ελληνοαγγλικές λογοτεχνικές συναντήσεις του 19ου αι.: πρόσληψη και διαπολιτισμικότητα (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Στην προτεινόμενη εισήγηση θα διερευνήσω την πρόσληψη άγγλων συγγραφέων σε δείγματα του ελληνικού περιοδικού τύπου του 19ου αι, όταν η Αγγλία εξακολουθεί να είναι ηγεμονική δύναμη στην Ευρώπη και στον αποικιοκρατούμενο κόσμο και ενώ, παράλληλα, η λογοτεχνία της παρουσιάζει μεγάλο πλούτο από πλευράς τόσο ρευμάτων όσο και συγγραφέων. Από τον αγγλικό ρομαντισμό που συνδέθηκε τόσο στενά με τον εθνοαπελευρωτικό αγώνα της Ελλάδας κατά τον 19ο αι έως τον πολύ δημοφιλή ρεαλισμό, πεσιμιστικό νατουραλισμό και σκανδαλώδη αισθητισμό κατά τα μέσα και το τέλος του αιώνα, σε όλο αυτό το διάστημα εμφανίστηκαν σπουδαίοι άγγλοι συγγραφείς που μεταφράστηκαν, διασκευάστηκαν και σχολιάστηκαν στα ελληνικά όχι μόνο σε αυτοτελείς εκδόσεις αλλά κυρίως στον περιοδικό τύπο της εποχής. Η διερεύνηση αυτή υποστηρίζεται και παρουσιάζει επιλεκτικά ορισμένα αποτελέσματα της διεπιστημονικής και διαπανεπιστημιακής έρευνας στο πλαίσιο του κοινοτικού Προγράμματος ΘΑΛΗΣ με θέμα «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα» και Συντονίστρια την Άννα Ταμπάκη. Η εξέταση της πρόσληψης της αγγλικής λογοτεχνίας στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα, εποχή που κυριαρχούσε η γαλλική γλώσσα και ο πολιτισμός, αποτελεί μια ευκαιρία για να τεθούν θεωρητικά και να εμπλουτιστούν εμπειρικά ζητήματα και φαινόμενα διαπολιτισμικών συναντήσεων και ανταλλαγών μέσω της πρόσληψης. Εστιάζουμε στην πρόσληψη και τους μετασχηματισμούς που (επιχειρεί να) επιφέρει όσον αφορά την εθνική, κοινωνική ακόμη και έμφυλη ιδεολογία (δεδομένου ότι η Αγγλία εμφάνισε και σπουδαίες γυναίκες συγγραφείς τον 19ο αι.). Ευρύτερα μας απασχολεί τον τρόπο με τον οποίο η πρόσληψη της αγγλικής λογοτεχνίας και πολιτισμού στα περιοδικά αντανάκλα αλλά και διαμορφώνει θέματα και πεδία κοινωνικού και λογοτεχνικού προβληματισμού στην Ελλάδα της εποχής εκείνης, δεδομένου ότι ο περιοδικός τύπος στην Ελλάδα όπως και στο εξωτερικό, λειτούργησε ως δίαυλος επικοινωνίας και μεταφοράς ξένων πολιτισμών, ως παιδαγωγικό και διδακτικό μέσον και ταυτόχρονα ως φορέας και δημιουργός κοινωνικών και λογοτεχνικών συρμών (μόδας) και επομένως κοινής αισθητικής.

Συνέχειες και Ασυνέχειες στην Ιστορία του Οικουμενικού Πατριαρχείου (18ος - 20ός αιώνας)

Η ανακοίνωση θα αποπειραθεί να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της περιοδολόγησης της Ιστορίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά την ύστερη οθωμανική περίοδο, προσπαθώντας να συμπεριλάβει μαζί με τις κλασικές πολιτικές, κοινωνικές και κυρίως οικονομικές παραμέτρους. Έτσι ειδικά κατά τον 19ο αιώνα θα αντιμετωπιστούν συγκριτικά οι δυνητικές τομές του 1821 (Ελληνική Επανάσταση), του 1860 (εισαγωγή των Γενικών Κανονισμών και κατάργηση του συστήματος του Γεροντισμού) και του 1872 (Βουλγαρικό Σχίσμα). Η πολιτικοκεντρική αντιμετώπιση των παραπάνω χρονολογικών τομών αποκρύπτει την οικονομική λειτουργία του εκκλησιαστικού οργανισμού που υπήρξε καθοριστική για τους πολιτικούς προσανατολισμούς των ομάδων που λειτούργησαν μέσα σε αυτό. Η ανακοίνωση θα προσπαθήσει να αναπτύξει πόσο σημαντικές ήταν οι χρονολογικές τομές που αφορούσαν στην εκμετάλλευση των μοναστηριακών προσόδων της Μολδοβλαχίας για την αναπαραγωγή των πολιτικών δομών του Πατριαρχείου. Συνεπώς εξετάζονται ενδελεχώς οι κρίσεις των ετών 1829 (υπαγωγή των Παραδουνάβιων Ηγεμονιών σε ρωσικό έλεγχο) και 1863 (δήμευση των μοναστηριακών κτημάτων των Ανατολικών Ορθόδοξων Πατριαρχείων και των μοναστικών κοινοτήτων του Αγίου Όρους και του Σινά από την κυβέρνηση του Αλέξανδρου Ιωάννη Κούζα).

Τομές και ρήξεις στη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης

Μιλώντας για "Λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης" δεν αναφέρομαι σε μια επαρχιακή λογοτεχνία που θέλει να ξεχωρίσει από τον κορμό της νεοελληνικής μας γραμματείας με μόνο κριτήριο την εντοπιότητά της, αλλά εννοώ μια λογοτεχνία που άνοιξε καινούριους δρόμους-ή ίσως κεφάλαια- στη νεοελληνική λογοτεχνία της χώρας και δημιούργησε παράδοση. Μιλώντας για τομές, εννοώ τις σημαντικές αλλαγές που σημειώθηκαν στη λογοτεχνία της πόλης κατά την ιστορική πορεία των εκατό χρόνων από την ενσωμάτωση της Θεσσαλονίκης στον ελληνικό εθνικό κορμό. Μιλώντας για ρήξεις, εννοώ τις ανατροπές μιας λογοτεχνικής παράδοσης που είχε εμπεδωθεί στην πόλη, και γενικότερα στα γράμματά μας, από νεότερους λογοτέχνες συνήθως της επόμενης γενιάς. Βέβαια, οι τομές, οι ρήξεις και η πορεία αυτή της λογοτεχνίας στη Θεσσαλονίκη είναι άμεσα συνδεδεμένες με τα πολιτικά και τα κοινωνικά γεγονότα των χρόνων αυτών και η εξέταση των τομών και των ρήξεων για τις οποίες θα μιλήσω, προϋποθέτουν και τις ανάλογες αναφορές και αλλαγές στα ιστορικά, πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά γεγονότα που σημάδεψαν την πόλη και τη χώρα γενικότερα. Επισημαίνω ότι για όλα τα παραπάνω έχουν πολλά γραφτεί αναλυτικά και περιληπτικά και βρίσκονται δημοσιευμένα είτε σε τόμους πρακτικών για τη λογοτεχνία της Θεσσαλονίκης, είτε σε διάφορες μελέτες, ακόμα και ως εισαγωγές σε ανθολογίες λογοτεχνών της πόλης, ωστόσο η δική μου θεώρηση θα έχει συνθετικό χαρακτήρα και θα αποτελεί μια επανεκτίμηση ορισμένων στοιχείων που φαίνονται παγιωμένα στη σχετική έρευνα.

Η παρουσία της Μικρασιατικής Καταστροφής στη νεοελληνική πεζογραφία

Η τραγωδία του 1922 και η μεγάλη «Έξοδος», από τα κορυφαία γεγονότα της νεότερης ελληνικής ιστορίας, αποτέλεσαν σχεδόν αμέσως θέμα μιας πολύ μεγάλης σειράς λογοτεχνικών έργων. Αρχικά ήταν κυρίως έργα βιωμένης εμπειρίας από Μικρασιάτες δημιουργούς, αλλά σύντομα το τεράστιο αυτό ζήτημα με τις ποικίλες προεκτάσεις του προκάλεσε το ενδιαφέρον και άλλων λογοτεχνών. Είναι γεγονός ότι το θέμα αναπτύχθηκε ιδίως στην πεζογραφία, ίσως επειδή ο συνοπτικός, υπαινικτικός και μεταφορικός ποιητικός λόγος, αν και συναισθηματικά ισχυρότερος, υστερούσε στη λεπτομερή απεικόνιση των γεγονότων, στην αφήγηση προσωπικών ιστοριών, στη δημιουργία εικόνων ζωής, στην προβολή αυτής της τραγωδίας με καταγγελτικό τρόπο και στη διατήρηση μιας καθαρής περιγραφής των χαμένων πατρίδων στη μνήμη.

Έργα με ανάλογες υποθέσεις συνέχισαν να δημοσιεύονται σε όλη τη διάρκεια του 20ού αιώνα, ενώ παράλληλα η ζωή στη Μικρά Ασία ή η μικρασιατική καταγωγή ενός ήρωα εντάχθηκαν σε μυθιστορήματα άλλης θεματικής, παγιώνοντας με τον τρόπο αυτό στην πεζογραφία μας τη συνεισφορά της ιστορικής περιόδου και του συγκεκριμένου τόπου στο συνολικό βίο της Ελλάδας.

Σχεδόν έναν αιώνα αργότερα τα γεγονότα και ο αντίκτυπός τους γονιμοποιούν ακόμη την έμπνευση νεότερων λογοτεχνών σε κείμενα στα οποία όχι πλέον η μνήμη, αλλά οι παλαιότερες αφηγήσεις και η φαντασία συνδυάζονται με την ιστορική έρευνα. Ενώ τα χρονολογικά πρώτα και ειδικότερα όσα ανήκουν σε συγγραφείς της γενιάς του '30, έγιναν αντικείμενο έρευνας και μελέτης τόσο μεμονωμένα κατά συγγραφέα όσο και συνολικά, η σύγχρονη παραγωγή δεν έχει ως τώρα μελετηθεί συστηματικά.

Στόχος της ανακοίνωσής μου είναι η συνολική αποτίμηση αυτής της θεματικής, για να διερευνηθεί η εξέλιξη από τα έργα βιοματικής μαρτυρίας στα ιστορικά μυθιστορήματα και στα έργα σύγχρονου προβληματισμού, και για να επισημανθούν τα σταθερά στοιχεία αλλά και οι ουσιώδεις αλλαγές, όπως η πολιτική διάσταση, η εξέταση αμφιλεγόμενων προσωπικοτήτων (π.χ. Στεργιάδης), η επανεκτίμηση των ευθυνών, το ερωτικό στοιχείο κ.ά.

Late Byzantine Empire: Rupture or Transformation? A Constant Question Reframed

“Institutional change is a complicated process because the changes at the margins can be a consequence of changes in rules, in informal constraints, and in kinds and effectiveness in enforcement. Moreover, institutions typically change incrementally rather than in discontinuous fashion”.

This is the core concept in the groundbreaking analysis of the Nobel-prize economist and historian Douglass C. North, which I for the first time test on the field of Byzantine studies, with reference to the implications his assertions have for the social and economic history of the Late Byzantine empire. The question I pose in my paper is how the local society of the city of Thessalonike, operating within a specific institutional framework, responded and adapted to the socio-economic conditions, which the political and economic turmoil of the 14th and 15th centuries engendered. Specifically speaking, I investigate the economic behaviour and relationship between two key actors, the ecclesiastical/monastic foundations and local aristocracy, and the way this interplay shaped the economic structures of the Late Byzantine city.

Moreover, such a venture can provide answers to existing fervent discussions, instigated by current political and economic affairs, about the issue of continuities, discontinuities and rupture in the European world; at the heart of this debate stands a sharp North/South or East/West model of dichotomy, which, although sober approaches and recent scholarship tone down, still remains an overly utilized theme in mainstream argumentation. As a result of this approach, south-eastern Europe seems accountable for possessing longstanding rigid structures and a lack of a flexible response to novel conditions, which is often anachronistically projected to the Middle Ages and Early Modern period, by overemphasizing the different direction European societies followed. This view has a profound weakness to acknowledge the particularities and complexities of different historical periods and societies and underestimates the issue of cultural exchange diachronically. By extension, it discredits Late Byzantine empire as a multi-ethnic environment, point of cultural interaction, or a dynamic economic construct, and does little justice to its aptitude to adapt.

My aim is to develop an argument against the aforementioned thesis by addressing two major issues: i) the nature of the Thessalonian elite, its wealth and economic activities; ii) the process of transference of economic power to ecclesiastical institutions. The novelty I introduce into this study is a systematic and in-depth analysis of the transmutation of formal and non-formal economic institutions and practices in order to underscore the non-static character of the Late Byzantine society and economic system; on a secondary level, I want to demonstrate that the overstated disparity with economic developments in the West, was one of degree and rate, influenced to an extent by external factors, and not necessarily an issue of structural deficiency.

Aegean Ruptures in Elia Kazan's Fiction

Celebrated as a legendary director of American stage and cinema, Elia Kazan (1909-2003) also became the target of vehement criticism after his testimony in front of the House Committee on Un-American Activities (HUAC) in 1952. There has been a proliferation of scholarly works about his films, but a surprising lack of critical interest in Kazan's fictional work. Born in Constantinople and brought to America at the age of four, Kazan often felt at war with the Anatolian culture he was raised in, but was just as critical of the American practices and ideologies he had to adapt to and embrace.

In this paper, I will discuss his trilogy *America-America* (1961), *The Anatolian* (1982) and *Beyond the Aegean* (1994), in which Kazan created an extraordinary array of characters, settings, and events within fascinating plots whose cinematic quality add to their complexity and force. Drawing on his family's history of subservience and persecution under the Turkish rule in Asia Minor and its subsequent experiences as poor immigrants in America, Kazan defends and condemns his protagonist Stavros Topouzoglou and his "Anatolian smile" that appears cordial but covers resentment and a strong sense of cultural superiority. *America America*, set in 1896 Turkey, is Kazan's first work of fiction. The novel is written in the laconic style of a film script and relies on stereotypical characters and situations, which run the risk of becoming exoticized objects of ethnic value, but Kazan avoids romanticizing his pre-modern ethnic past. With minimal narrative intervention, truthful dialogues, and fast action, Kazan unfolds a part of the then unfamiliar pre-immigration history. Spanning the decade 1909-1919 and set in New York, *The Anatolian* bears the marks of the paradigmatic assimilation narrative of the immigrant novel of success without, however, concealing the highly traumatic psychological and cultural ruptures inherent in the Americanization process. The contradictions between the rigidly religious system of the old world and the modernization forces of the new prompt a reconsideration of the immigrant's dream, calling attention to the unpredictable aspects and internal tensions of diasporic life. The characters in this novel, both the Greek and non-Greek, unfold and develop in well-orchestrated scenes that underscore one of the author's main concerns: the possibility of self-redemption within conflicting cultural and sociopolitical currents. *Beyond the Aegean* begins exactly where the previous novel stopped, Stavros returns to Turkey in 1919 for personal and business reasons. Kazan, however, moves beyond individual experience to address the historical time and space within which his characters take major decisions. The national dream of a Greater Greece (Megali Idea) and its repercussions is remarkably rendered. Improbable turns of the plot save the characters Kazan mostly admires but also serve to expose the victimizing forces behind nationalism and patriotism.

Kazan, as participant and observer, effectively goes through the ruptures of dispossession and diaspora to dramatize the indeterminacy of complex social and cultural affiliations for the individual. Kazan's Aegean is the site where these ruptures intersect and are possibly redeemed.

Η ποίηση ως συνέχεια/ασυνέχεια ζύμωσης και ρήξης πραγματικού και ονειρικού: η περίπτωση του Μίλτου Σαχτούρη

Στον κόσμο της ποίησης του Σαχτούρη — τερατώδη συνήθως κι εφιαλτικό αλλά απέραντα ανθρώπινο— ο λόγος είναι λιτός, απογυμνωμένος από στολίδια, δημιουργικός, ζωγραφικός, εικονοπλαστικός και εικονοκλαστικός. Έτσι τα θέματα είναι ζυμωμένα με την πραγματική εμπειρία αλλά εγγεγραμμένα σε μια φανταστική πραγματικότητα: έτσι τη βιώνει ο ίδιος τη ζωή, ως μια συνεχή/ασυνεχή διαδικασία ζύμωσης αλλά και ρήξης ανάμεσα στο πραγματικό και το ονειρικό-εφιαλτικό, από την οποία ξεκινά το λυτρωτικό αλλά επώδυνο έργο της ποίησης. Η ποίησή του είναι ποίηση σε καιρό κρίσης. Έτσι τον συστήνει και η Νόρα Αναγνωστάκη με το άρθρο της «Ο Μίλτος Σαχτούρης και οι δύσκολοι καιροί» στο περιοδικό Κριτική.

Ο Σαχτούρης είναι ο ποιητής που δεν αποστρέφει το βλέμμα από τη φθορά, αλλά κοντοστέκεται με επιμονή κοιτάζοντάς τη κατάματα. Κι όταν εντοπίσει τις συντεταγμένες της, δεν αναζητεί μόνο τα συστατικά της στοιχεία, έστω καλά προστατευμένα κάτω από προσωπίδες και προσωπεία, αλλά τα φτερά για να τα ζωσθεί σαν νάταν όπλα και να πολεμήσει μην τύχει κι ο κόσμος μείνει μόνο στους δύσκολους καιρούς και δεν πορευθεί παρακάτω... και δεν ονειρευθεί παραπάνω τα μεγάλα όνειρα της ζωής! Αναζητεί και τους τρόπους: το πώς. Πώς να το κάνει ο ίδιος; Και πώς ο κόσμος; Το ξέρει εκείνος βαθιά μέσα του ότι αυτό είναι το δικό του έργο: πονεμένος ακόμα από τη γέννηση και την εξέλιξη στην «αιμάσσουσα» διαδικασία που λέγεται ζωή, να αναγεννηθεί και να αναδιπλωθεί μέσα στην «αιματηρή υπόθεση της ποίησης» και να πετάξει. Εκείνος πρώτος έχει το χρέος. Από τη Λησμονημένη(1945) μέχρι τα Ποιήματα (1980-1998) ο Σαχτούρης γράφει ποίηση, γιατί έτσι νιώθει τη ζωή: αυτό είναι το βαρύ τίμημα της θητείας στον κόσμο του ονείρου που συμπλέκεται αξεδιάλυτα με τους εφιάλτες· αυτό και της μαθητείας στον Απόλλωνα που πυρπολεί με φως και αρμονία για να δώσει το δικαίωμα στα χρώματα και τα σχήματα — από αυτά είναι γεμάτη η ποίηση του Μίλτου Σαχτούρη.

Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα». Εισαγωγή – Παρουσίαση των στόχων της έρευνας και των πρώτων πορισμάτων της

Ο 19ος αιώνας αποτελεί μια περίοδο έντονων ιδεολογικών, πνευματικών και πολιτισμικών αναζητήσεων, καθώς και ποικίλων κοινωνικοπολιτικών ζυμώσεων, που είναι άμεσα συνυφασμένες με τη διαμόρφωση και τη στερέρωση της εθνικής ταυτότητας καθώς και με τον αυτοπροσδιορισμό του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Μερικές από τις σταθερές που τον χαρακτηρίζουν είναι η σύσφιξη των σχέσεων με το αρχαιοελληνικό παρελθόν, η προσπάθεια αποκατάστασης του Βυζαντίου (περί τα μέσα του 19ου αιώνα), η προβολή του ελληνοχριστιανικού ιδεώδους και της άρρηκτης συνέχειας του ελληνικού έθνους, η αμφίθυμη στάση απέναντι στη Δύση· αφενός μεν αίτημα (εκ)συγχρονισμού με την Ευρώπη, αλλά και αφετέρου αίτημα εθνικής καθαρότητας από τις δυτικές προσμειξείς.

Σημαντικό μέρος αυτών των αναζητήσεων διατυπώνεται μέσα από τον περιοδικό τύπο της εποχής, ο οποίος γνωρίζει σημαντική άνθηση. Η ποικιλία των εντύπων (εγκυκλοπαιδικά περιοδικά, φιλολογικά ή/και οικογενειακά περιοδικά, ημερολόγια) και το εύρος των θεματικών πεδίων που καλύπτουν επιτρέπουν την ανασυγκρότηση της συλλογικής μνήμης, καθώς οι εκδόσεις αυτές απευθύνονται σε ένα ευρύ και λιγότερο λόγιο αναγνωστικό κοινό από αυτό των βιβλίων. Οι αναζητήσεις και οι ζυμώσεις που καταγράφονται στην ύλη των περιοδικών διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της νεοελληνικής γραμματείας και σφραγίζουν τη σχέση της με την ετερότητα. Μέσα από την αρθρογραφία και τις μελέτες που φιλοξενούνται στα περιοδικά ενισχύεται το αίτημα για συγκρότηση μιας «εθνικής λογοτεχνίας», ενώ τροφοδοτούνται συστηματικά οι συζητήσεις για την επίδραση επείσακτων λογοτεχνικών προϊόντων, για τον ελληνοκεντρισμό, για το γλωσσικό ζήτημα, την αναβίωση αρχαίων μέτρων, για την εισροή ξένων λογοτεχνικών ρευμάτων κ.λπ.

Τα ζητούμενα της έρευνας εγγράφονται σε τρεις θεματικούς άξονες:

I. Πολιτισμικές ζυμώσεις: γραμματειακά γένη, λογοτεχνικά και ιδεολογικά ρεύματα. Μελέτη του τρόπου με τον οποίον προσλαμβάνονται, επιβιώνουν ή και αναβιώνουν ιδεολογικά και λογοτεχνικά ρεύματα και ανάδειξη των όρων που συμβάλλουν στη διαμόρφωση των γραμματειακών γενών (λυρική ποίηση, μυθιστόρημα και διήγημα, χρονογράφημα, λογοτεχνική κριτική, ιστορική αφήγηση, ιστοριογραφία, βιογραφία – ιστορική και πλασματική, κ.λπ.).

II. Η πρόσληψη των δραματουργικών ειδών (συγγραφείς, ιδεολογικά και αισθητικά ρεύματα, θεωρία του δράματος): Α. Κατάταξη και μελέτη των ειδών. Αντικείμενο αποτελεί ο εντοπισμός, η καταγραφή, η συγκέντρωση και η αξιολόγηση όλων των σχετικών με τα δραματουργικά είδη (ποιητικό θέατρο, θέατρο πρόζας και λυρικό θέατρο) κειμένων που δημοσιεύονται στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα. Παράλληλος άξονας της έρευνας εστιάζεται στην πρόσληψη της μουσικής και του λυρικού θεάτρου.

III. Θεωρήσεις διαπολιτισμικών σχέσεων και μεταφορών: Η εθνική γραμματεία ανάμεσα στο ξένο και στο οικείο. Στόχος είναι η μελέτη και η κωδικοποίηση θεωρητικών αντιλήψεων για τις διαπολιτισμικές σχέσεις και μεταφορές, οι οποίες διατυπώνονται σε κείμενα κριτικής, πρωτότυπα ή μεταφρασμένα, και δημοσιευμένα στον περιοδικό τύπο του δέκατου ένατου αιώνα.

Θα αναζητηθούν οι κεντρικές έννοιες που πλαισιώνουν τις θεωρητικές προσεγγίσεις του ξένου, τα θεωρητικά πλαίσια που συνδέουν μεταξύ τους κατηγορίες όπως είναι η «μετάφραση», η «ερμηνεία» και η «παρερμηνεία», η «μίμηση», ή «η διασκευή» και η «πρόσληψη», η σχέση του ξένου με το οικείο και πως αυτή διατυπώνεται ως πλαίσιο επιβεβαίωσης ή αμφισβήτησης συγκεκριμένων πολιτισμικών μορφωμάτων και ιδεολογικών ρευμάτων τα οποία θεωρούνται μέρος της εθνικής ταυτότητας, και τέλος, με ποιον τρόπο

έννοιες και προσεγγίσεις που πραγματεύονται το ξένο συνιστούν ένα βασικό άξονα διαμόρφωσης της έννοιας της «εθνικής» γραμματείας.

Το ταξίδι του Καζαντζάκη στην Κίνα και την Ιαπωνία: διαπολιτισμικοί μετασχηματισμοί στον Βραχόκηπο

Ο Βραχόκηπος αποτελεί τη μυθιστορηματική ανάπλαση του ταξιδιού του Καζαντζάκη στην Κίνα και την Ιαπωνία, που αποδίδεται μέσα από την περιήγηση ενός ευρωπαίου διανοούμενου στην Άπω Ανατολή. Ο αφηγηματικός ιστός του μυθιστορήματος υπαγορεύεται από μια διπλή στόχευση. Αφενός να καταγραφεί η εσωτερική και φιλοσοφική αναζήτηση του καζαντζακικού αφηγητή στην Άπω Ανατολή και αφετέρου να αποδοθεί η πολιτική σύγκρουση της Κίνας με την Ιαπωνία κατά την περίοδο του μεσοπολέμου. Η εσωτερική αναζήτηση παραπέμπει τόσο στον οριενταλισμό και την κυριαρχική στάση της Δύσης απέναντι στην Ανατολή όσο και σε στοιχεία μιας ψυχολογίας που διαμορφώνεται διαπολιτισμικά μέσα από την κοινωνική και πολιτισμική επιρροή των διαφορετικών πολιτισμών. Η πολιτική διάσταση του μυθιστορήματος δημιουργείται από την οξεία πολιτική κριτική που ασκεί ο αφηγητής στο ιστορικό παρόν της Κίνας και της Ιαπωνίας, τονίζοντας ταυτόχρονα την ασυνέχεια ανάμεσα στο πολιτισμικό παρελθόν και το ιστορικό παρόν των δύο λαών. Η σύγχρονη Ιαπωνία, όπως την προσλαμβάνει ο αφηγητής, είναι πλέον αμερικανοποιημένη, έχει αφομοιώσει τις τεχνολογικές κατακτήσεις της Δύσης, έχει αφήσει πίσω της τα πνεύματα των προγόνων μαζί με τις τελετές του τσαγιού, τα κιμονό, τα αισθηματικά χάι-κάν και προσβλέπει σε μια μεγάλη Ιαπωνία που θα υπηρετεί το «πνεύμα των απογόνων». Αντίθετα, η Κίνα παρά την αναγνώριση του υψηλού αρχαίου πολιτισμού της ταυτίζεται στο ιστορικό της παρόν με την εξαθλίωση, καθώς «είναι καμωμένη από τη λάσπη που κατεβάζουν οι ποταμοί της κι από τις κοπριές των ανθρώπων και προ παντός από τα κουφάρια –τις τρίχες, τις σάρκες και τα κόκαλα– των προγόνων». Παράλληλα, τα συναισθήματα του καζαντζακικού αφηγητή μετασχηματίζονται μέσα από την επαφή με το διαφορετικό κοινωνικό και πολιτισμικό πλαίσιο των δύο λαών σε μια εποχή μεγάλων πολιτικών μεταβολών, καθώς λίγο αργότερα θα ξεσπάσει ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και η Ιαπωνία θα συμπράξει με τα ευρωπαϊκά φασιστικά καθεστώτα. Συνοψίζοντας, στο έργο αυτό ο Καζαντζάκης θέτει σαφή πολιτικά αντίβαρα στην οριενταλιστική οπτική αναδεικνύοντας μια διαπολιτισμικά διαμορφωμένη ψυχολογία και ταυτόχρονα πραγματεύεται τις μεγάλες ενότητες της Άπω Ανατολής (Κίνα, Ιαπωνία) προβάλλοντας την ασυνέχεια ανάμεσα στο ιστορικό παρόν και το πολιτισμικό παρελθόν.

Εθνικές και παγκόσμιες κρίσεις στη δεκαετία του 1940: η «ανακάλυψη» του ρεμπέτικου και η νεοελληνική λογοτεχνία

Η λεγόμενη «ανακάλυψη» του ρεμπέτικου συνδέεται με την ομιλία του Μάνου Χατζιδάκι τον Ιανουάριο του 1949 μέσα στο πλαίσιο μιας σειράς διαλέξεων που διοργάνωσε το Θέατρο Τέχνης. Όπως είναι φυσικό, η ομιλία αυτή αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς σε μουσικολογικές μελέτες σχετικά με το ρεμπέτικο και το λεγόμενο «έντεχνο λαϊκό τραγούδι». Σε αυτές ιδιαίτερο βάρος δίνεται στις ιδεολογικές/πολιτικές τοποθετήσεις τόσο των υποστηρικτών όσο και των πολέμιων των θέσεων που εξέφραζε ο Χατζιδάκις και δίνονται στοιχεία για την προϊστορία της «ανακάλυψης» του ρεμπέτικου ή αλλιώς για τον μύθο της. Αλλά η ομιλία αυτή του Χατζιδάκι έχει επίσης τραβήξει την προσοχή σύγχρονων μελετητών της νεοελληνικής λογοτεχνίας και πιο συγκεκριμένα της λογοτεχνικής «γενιάς του '30». Σε αυτές τις μελέτες ο Χατζιδάκις έχει χαρακτηριστεί σαφώς ως επίγονος της «γενιάς του '30».

Στην ομιλία μου θα εξετάσω την «ανακάλυψη» του ρεμπέτικου σε σχέση με τα λογοτεχνικά συμφραζόμενα της δεκαετίας του '40, αλλά μέσα σε ένα πολύ ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο, όπου το θέατρο, η βυζαντινή μουσική και λογοτέχνες πέραν της λεγόμενης «γενιάς του '30» παίζουν καθοριστικό ρόλο. Η αναζήτηση της ελληνικότητας στη δεκαετία του '40 θα συνδεθεί με την πολύπλοκη διαχείριση στο εσωτερικό της Ελλάδας των εθνικών και παγκόσμιων κρίσεων, αλλά και με τις αναζητήσεις στη Δύση εναλλακτικών πολιτισμικών προτύπων ύστερα από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η ομιλία του Χατζιδάκι θα αντιμετωπιστεί ως πρόκληση για να προσεγγίσουμε από μια καινούργια οπτική γωνία τις σύνθετες πολιτισμικές διεργασίες που συνδέονται με την ανάγκη ρήξης και συνέχειας με το παρελθόν, θίγοντας έτσι εκ νέου το ζήτημα του μύθου της «γενιάς του '30».

“Καλόφεγγα” -“κακόφεγγα”: concerning the nominations of lunar phases

The paper generally refers to the words and set expressions that are used to nominate the moon phases and (taken together with their derivatives) form the lexical corpus which can be figuratively called “lunar vocabular”. It particularly focuses on lexical items καλόφεγγα [liter. “good moon”] / κακόφεγγα [liter. “bad moon”] that within different local traditions may be defined as ‘waxing moon’ and ‘waning moon’ (the converse is also true), ‘full moon’ and ‘new moon’, ‘time period appropriate / inappropriate for certain agricultural activities’. Meanwhile the former items tend to be considered synonymic to the common γέμιση ‘waxing moon’ and χάζη ‘waning moon’, they may define other time periods, i.e. κακόφεγγα ‘9th, 19th and 29th day of the lunar month’ (Cyprus) or καλόφεγγα ‘Elijah's Day’ (Amorgos) in the following example «τ’ ἄη-Λιᾶ εἶναι καλόφεγγα θὰ λαδώσουν οἱ ἐλιές» [Σιέττα 1975:161].

The nominative model is based on the traditional folk beliefs on the “good, prosperous” and “bad, ill-fated” time periods that in the widest sense are thought of as being the time of life or death. Despite the universalism of such beliefs, however, they rarely get embodied in the language, in the terminology. Greek idiomatic dictionaries provide us with loads of examples of that kind (note also derivatives like κακοφεγγίτικα ‘babies born during the period of waning moon and therefore considered weak and unhealthy’ (Cyprus), καλοφεγγίζω ‘to start a new work during the period of the waxing moon’ (Cythera) etc.) fixed in Cyprus, Tinos, Kos, Carpathos, Kasos, Amorgos, Cythara as well as within the Greeks of Calabria. The geography of the fixation may be explained by the fact of lexical borrowing from Italian into Greek (note a buona luna ‘during the period of waxing moon’, a cattiva luna ‘during the period of the full moon’, tagliato a bona, a cattiva luna [cut during the period of good / bad moon] ‘referring to lucky / unlucky person’).

Η κυριαρχία της αγοράς, η απίσχναση της δημοκρατίας και η διαπολιτισμική αγωγή στην Ελλάδα (1974-2013)

Μετέχοντας η ελληνική κοινωνία στο καπιταλιστικό φαντασιακό της απεριόριστης ανάπτυξης, εγκατέστησε κατά τη διάρκεια του 20ού αιώνα την οικονομία στο κέντρο της κοινωνικής ζωής, καθιστώντας την ύστατο σκοπό του ανθρώπινου βίου. Ιδιαίτερως από τη μεταπολίτευση και μετά άρχισε σταδιακά να γίνεται στην κοινωνία αυτή κυρίαρχη η φιγούρα ενός ανθρωπολογικού τύπου ατόμου που δίνει νόημα στη ζωή του, ενσαρκώνοντας αποκλειστικά την ιδέα που απαιτεί να είναι κεντρικός σκοπός της ζωής η απόκτηση χρήματος, ισχύος και γοήτρου. Αυτή η κίνηση, όμως, δεν έμεινε χωρίς αντίκρισμα. Αντιθέτως, οδήγησε σε μια ηθική κατάπτωση, γεγονός που έγινε φανερό τόσο μέσα από την απαξίωση της εργασίας όσο και τη μετατροπή της παιδείας σε μια ψευδοπαιδεία κενή περιεχομένου, που αναδεικνύει το ασήμαντο ως σημαντικό. Κυρίως, όμως, οδήγησε σε μια πολιτική κατάπτωση. Η δημοκρατία διασύρθηκε, καθώς το νόημα της συστηματικά διαστρεβλώθηκε μέσα από την καταστροφή των πολιτικών σημασιών και το ξεθώριασμα των αξιών που την εκπροσωπούν. Αυτή η πολιτική και ηθική κατάπτωση οδήγησε μάλιστα όχι μόνο στην απώλεια της ικανότητας της ελληνικής κοινωνίας να δημιουργεί μία σχέση ουσιαστική με την ιστορία της, αλλά και στην εκδήλωση συμπεριφορών (ολοένα και περισσότερο ορατών σήμερα) που θα μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ολοκληρωτικές.

Την ίδια εποχή εμφανίζεται για πρώτη φορά στον χώρο της εκπαίδευσης το αίτημα της δρομολόγησης μιας αγωγής που φιλοδόξησε να έχει έναν διαπολιτισμικό χαρακτήρα: μιας αγωγής, η οποία θεμελιώνεται επί της φιλοσοφίας και της ιστορικής, έστω και μερικής, πραγμάτωσης των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Ωστόσο, εκτός από το γεγονός ότι η διαπολιτισμική παιδαγωγική δεν ανταποκρίθηκε επαρκώς στην ανάγκη να αποσαφηνισθούν οι βασικές έννοιες που ορίζουν το πεδίο της διαπολιτισμικής αγωγής, προκειμένου να λάβει χώρα μια αξιολογη θεωρητική διερεύνηση, όπως και ιδέες για ικανοποιητικές παιδαγωγικές παρεμβάσεις, υπέπεσε και σε δύο σφάλματα τα οποία ναρκοθετούν το πεδίο αυτής της αγωγής, καθώς συνιστούν εκδηλώσεις μιας κατ' ουσίαν παραλογίας. Το πρώτο σχετίζεται με την αδυναμία της να αναγνωρίσει επαρκώς τις συνέπειες του γεγονότος ότι η διαπολιτισμική αγωγή δεν μπορεί παρά να αφορά μόνο μια δημοκρατική κοινωνία και, άρα, η δυνατότητα πραγμάτωσής της πρέπει να συνεξετάζεται με τη δυνατότητα διαρκούς πραγμάτωσης και ενδυνάμωσης της ίδιας της δημοκρατίας. Το δεύτερο σχετίζεται με μια ακόμα πιο πολύ αυστηρά λογική απαίτηση: Για να τεθεί και μόνον το αίτημα μιας διαπολιτισμικής αγωγής θα πρέπει να υπάρχουν ήδη συγκροτημένοι πολιτισμοί και μάλιστα, για να ακριβολογούμε, κατεξοχήν αυτός ο πολιτισμός που είναι ο μόνος που έθεσε την απαίτηση μιας τέτοιας αγωγής: δηλαδή ο ελληνοδυτικός πολιτισμός. Πώς συγκροτείται, όμως, στη συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζουμε, η ταυτότητα αυτού του πολιτισμού και εκπροσωπείται από την ελληνική κοινωνία, όταν σήμερα ο εαυτός αυτής της κοινωνίας, παγκοσμιοποιούμενος μέσω της οικονομίας και, συναφώς, της συρρύκνωσης της δημοκρατίας, παύει να διατηρεί μια σχέση ουσιαστική με την ιστορία του; Εάν η διαπολιτισμική παιδαγωγική δεν μπορέσει να σταθεί απέναντι σε αυτά τα ζητήματα και να τα αντιμετωπίσει επαρκώς, όχι μόνο η προσπάθεια για την εφαρμογή μιας αληθινά διαπολιτισμικής αγωγής δεν θα έχει κανένα αντίκρισμα, αλλά και θα διασυρθεί εσφαλμένα, διασύροντας ταυτόχρονα την παράδοση εντός της οποίας προέκυψε και την οποία πρέπει πάση θυσία να διατηρήσουμε ζωντανή.

Το ιδιώδημο και ο δημόσιος χώρος στη νεότερη Ελλάδα

Η απόπειρα να κατανοήσει κάποιος τη νεοελληνική κοινωνία οδηγεί εύκολα σε δυο βασικές διαπιστώσεις: στην έλλειψη των χαρακτηριστικών της ιδιότητας του πολίτη (πολιτότητα, citizenship),(1) και, στην κυριαρχία της αντίληψης του ιδιώδημου στη νοοτροπία μας και στην καθημερινότητά μας. Ο νεολογισμός «ιδιώδημο» παράγεται από τη σύνθεση των λέξεων ιδιωτικός (private) και δημόσιος (public). (2)

Η ιδιότητα του πολίτη και ο σεβασμός του δημόσιου χώρου αποτελούν θεμελιακά και συγκροτητικά συστατικά μιας νεοτερικής κοινωνίας και ενός νεοτερικού κράτους. Στην Ελλάδα για διάφορους λόγους δεν θεσμοθετήθηκε τέτοιο νομοθετικό πλαίσιο, ώστε να ευδοκιμήσει η ιδιότητα του πολίτη και να καλλιεργηθεί ο σεβασμός του δημόσιου ή του κοινόχρηστου χώρου. Καταλυτικός παράγοντας αυτής της νεοελληνικής αδυναμίας είναι η διαρκής εδαφική αναοριοθέτηση (1830-1947) της χώρας με αναπόφευκτες δημογραφικές προσθήκες, νοοτροπίες και πολιτικές κουλτούρες από πρώην οθωμανικές περιοχές με κοινοτική οργάνωση της πολιτικής και κοινωνικής ζωής.

Η Ελλάδα είναι μια αρκετά ως πολύ νέα δημοκρατία και, ως τέτοια, (3) έχει δικαίωμα να κάνει λάθη και να παρουσιάζει σοβαρές θεσμικές ελλείψεις και αδυναμίες- πόσω μάλλον, όταν δεν ήταν αποκλειστικώς υπαίτια των πολιτικών που ασκήθηκαν, λόγω των σχέσεων εξάρτησης και των ισχυρών γεωπολιτικών συμφερόντων στην επικράτειά της.

Η εργασία μας θα ασχοληθεί με τους συγκεκριμένους ιστορικούς λόγους, με τα ποικίλα πολιτισμικά πρότυπα και τους ασαφείς αξιακούς κώδικες που έχουν συμβάλει σε αυτή την εκτρωματική ανάπτυξη ιδιοτήτων, που είναι αφενός απολιτικές και αντικοινωνικές και αφετέρου βαθιά συντηρητικές, εφόσον συντηρούν την ιδιοτέλεια και τα πελατειακά χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος.

σημειώσεις

1. Περισσότερα στο: Θεολόγου Κ., 2005, Πολίτης και Κοινωνία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Προσέγγιση στα υπερεθνικά χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής πολιτιότητας. Αθήνα, Παπαζήση.
2. Πρώτη φορά το απέδωσα ως priblic, κατά το glocal (>global+local), και ανακοίνωσα την εννοιολόγησή του στο Συνέδριο του ΤΕΕ στη Θεσσαλονίκη «Δημόσιος Χώρος ... Αναζητείται» τον Οκτώβριο του 2011. Το πρόγραμμα του συνεδρίου: http://epress-fasx.blogspot.gr/2011/10/blog-post_06.html
3. Το πολίτευμά μας μόλις το 1974 έπαψε να είναι βασιλευόμενη δημοκρατία.

Επτανήσιοι μεταφραστές: η περίπτωση του Αντ. Μάτεσι και του Γεράσιμου Μαρκορά

Η μεταφραστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται στα Επτάνησα κατά τον αιώνα του ρομαντισμού έχει δικαιολογημένα αντιμετωπιστεί ως μια διακριτή περιοχή που συνδέεται με το ιδιαίτερο πολιτισμικό μόρφωμα των Επτανήσων στην ιδιαιτερότητα του οποίου συγχρόνως συμβάλλει καθοριστικά.

Με βάση την περίπτωση του ισχνού και εσωστρεφούς μεταφραστικού έργου του Σολωμού (π.χ. στίχοι από τη Σ της Ιλιάδας, μια ωδή του Πετράρχη, ένα ποίημα του Felice Romani, αποσπάσματα από τον Μεταστάσιο και τον Οθέλο του Σαίξπηρ) αλλά και τις ρητές δηλώσεις άλλων επιφανών επτανησίων μεταφραστών και κριτικών (π.χ. Ιάκωβος Πολυλάς, Λορέντζος Μαβίλης, Ειρήνη Δενδρινού) προκύπτει ότι ο βασικός στόχος της μεταφραστικής δραστηριότητας ήταν η καλλιέργεια της πρωτότυπης λογοτεχνίας και γλώσσας, μαζί, ασφαλώς, με τη μεταφορά εκφραστικών τρόπων και πολιτισμικών τρόπων των ξένων λογοτεχνιών. Επίσης, από μια πρώτη επόπτευση του καταγεγραμμένου μεταφραστικού έργου φαίνεται ότι έμφαση δίνεται στην ιταλική, την αγγλική και τη γερμανική λογοτεχνία (ενώ παρόντα είναι έργα παλιότερων γραμματειών, όπως της αρχαίας ελληνικής και της λατινικής).

Ωστόσο, πρόκειται αναμφίβολα για ένα φαινόμενο του οποίου η έκταση ακόμα δεν έχει χαρτογραφηθεί, εφόσον, κατά την ομολογία του Λ. Μαβίλη, όλοι σχεδόν οι λογοτέχνες του 19ου αιώνα έχουν στο ενεργητικό τους κάποια μεταφραστική απόπειρα. Συνακόλουθα, παρά τις χρήσιμες επιμέρους αποτιμήσεις (βλ. Π. Καραγιώργος, Ευρ. Γαραντούδης, Δ. Πολυχρονάκης) ζητούμενα παραμένουν η συστηματική μελέτη του μεταφραστικού όγκου, των επιμέρους περιπτώσεων, τη θεωρίας που υπόκειται καθώς και των κατορθωμένων αποτελεσμάτων.

Προς αυτή την κατεύθυνση επιχειρεί να συμβάλει η παρούσα ανακοίνωση, εστιάζοντας στο έργο δύο από τους παλιότερους χρονικά ποιητές-μεταφραστές, τον Αντώνιο Μάτεσι και τον Γεράσιμο Μαρκορά. Βασικά ερωτήματα που θα αντιμετωπιστούν είναι ακριβώς το σκεπτικό που διέπει τόσο την επιλογή των προς μετάφραση έργων όσο και η συγκρότηση της μεταφραστικής πρακτικής.

Μια ρήξη στη δομή των ελληνικών ανάμεσα στον 7ο και τον 11 αι. Η εμφάνιση του «ρηματικού συντάγματος»

Σκοπός αυτής της ανακοίνωσης είναι να κάνουμε έναν σύντομο απολογισμό των κυριότερων φαινομένων που άλλαξαν τη δομή των ελληνικών ανάμεσα στην αραβική κατάκτηση της Αίγυπτου και τον 11αι. Στην περίοδο αυτή, η φωνητική της γλώσσας παραμένει περίπου η ίδια. Η μορφολογία του ουσιαστικού δεν αλλάζει παρά λίγο. Αντίθετα, με την εμφάνιση του προκλιτικού μορφήματος « να », το ρηματικό σύστημα αρχίζει να γίνεται αναλυτικό. Κάτι παρόμοιο γίνεται με τις μονοσύλλαβες προσωπικές αντωνυμίες που χάνουν την αυτονομία τους για να μπουν στην ομάδα του ρήματος. Τότε δημιουργούνται τονικές ενότητες χαρακτηριστικές των νέων ελληνικών, τα ρηματικά συντάγματα.

Κατάταξη των νεοελληνικών φρασεολογισμών: προσέγγιση στο θέμα (με βάση τη ρωσική θεωρία της γλωσσολογίας)

Η φρασεολογία είναι σχετικά νέος κλάδος της γλωσσολογίας. Για το λόγο αυτό υπάρχει μια σειρά από διαφορετικές θεωρίες για κατάταξη των ΦΜ (φρασεολογικών μονάδων) και διαφορετική ορολογία για την ονομασία τους [Baranov, Dobrovolsky: 8]. Στη σύγχρονη φρασεολογία διακρίνονται τρία στάδια κατάταξης των ΦΜ: το λεγόμενο κλασσικό στάδιο (εκπρόσωποι Vinogradov, Shansky κ.α.), όταν οι ΦΜ κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με τη δομή και της διάρθρωσή τους, το μετακλασσικό στάδιο όταν οι ΦΜ εξετάζονται από την άποψη των μορφολογικών κριτηρίων τους (Amosov, Anichkov, Kunin, Chernyshova κ.α.). Σημειωτέον ότι στο στάδιο αυτό η κατάταξη βασίζεται στα μορφολογικά κριτήρια με χρήση δομικής ανάλυσης και μελέτη ονομαστικής λειτουργίας των ΦΜ [Kovshova: 8]. Το τρίο στάδιο είναι το σύγχρονο που γέννησε ολόκληρη επιστήμη, την πολιτισμική γλωσσολογία (linguoculturology) η οποία βασίζεται στην γνωστική ερμηνευτική μέθοδο και επεξεργάζεται το ερμηνευτικό μοντέλο της έννοιας της ΦΜ [Telia: 14].

Σχετικά με την ελληνική φρασεολογία φαίνεται χρήσιμο να εφαρμοστούν όλες οι μεθοδολογίες που υπάρχουν σε διάφορα στάδια ύπαρξης της φρασεολογίας, επειδή μέχρι στιγμής σχεδόν κανένας (αν εξαιρέσουμε την Μότσιου και τον Συμεωνίδη) δεν έχει ασχοληθεί με τακτική και μεθοδική κατάταξη των ελληνικών ΦΜ. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το τελευταίο στάδιο, γνωστικό και ερμηνευτικό, όπου η ίδια ΦΜ μπορεί να ερμηνεύεται ως ανήκουσα σε διαφορετικές κατηγορίες νοημάτων (π.χ. ΦΜ τον παίρνω 1) του τηλεφωνώ, 2) κοιμάμαι, 3) κάνω σεξ)

1. Баранов А.Н. Добровольский Д.О. Аспекты теории фразеологии, М., Знак, 2008.
2. Ковшова М.Л. Языковая и культурная специфика фразеологического знака: теоретические и методологические основы исследования.// Вопросы филологии, № 3, 2006. С. 6 – 12
3. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантические, прагматологические и лингвокультурологические аспекты. М., Языки русской культуры, 1996.

**«Πίστευε τον εαυτό του αθεράπευτα καταταγμένο στο παρελθόν»:
ανιχνεύοντας την παρουσία του μύθου των Ατρείδων στο παρόν της
Μενεξεδένιας Πολιτείας του Άγγελου Τερζάκη**

Η Τζίνα Πολίτη, σε σχετικό της άρθρο, έχει αναλύσει την καθήλωση των μυθιστορηματικών ηρώων της Μενεξεδένιας Πολιτείας στο παρελθόν και την αδυναμία τους να εξελιχθούν. Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει να αναδείξει μια άλλη διάσταση του παρελθόντος στο έργο αυτό: εκτός από το ατομικό παρελθόν των χαρακτήρων, μπορούμε να διακρίνουμε στο υπόστρωμα του κειμένου το μυθολογικό παρελθόν και την αναμέτρησή των ηρώων με τους διακειμενικούς τους προγόνους. Έχοντας ως αφετηρία την μοναδική πρόδηλη αναφορικότητα του νεοελληνικού έργου στον αρχαίο μύθο μέσω του νεαρού Ορέστη Μαλβή, θα διερευνήσουμε την λογοτεχνική μετάπλαση του αρχαίου μύθου σε ένα μυθιστόρημα της λεγόμενης γενιάς του '30. Θα προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε τον βαθμό που ο μετασχηματισμός της δράσης των μυθικών προσώπων στο σύγχρονο περιβάλλον του μυθιστορήματος υπαγορεύεται από το πολιτισμικό σύστημα της εποχής του Μεσοπολέμου. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον θα έχει η προσπάθεια συσχέτισης της πρόσληψης του αρχαίου μύθου από τον Τερζάκη με εκείνη των άλλων εκπροσώπων της γενιάς του '30, προκειμένου να εντοπίσουμε κοινές στάσεις ή αποκλίσεις. Σε ποιο βαθμό τα μυθιστορηματικά πρόσωπα του Τερζάκη μπορούν να θεωρηθούν σύγχρονες εκφάνσεις του Αγαμέμνονα, της Κλυταιμνήστρας, του Ορέστη και της Ηλέκτρας, οι οποίες εμπλουτίζουν τον λογοτεχνικό μύθο των Ατρείδων, όπως αυτός έχει ως τώρα διαμορφωθεί από την νεώτερη ελληνική λογοτεχνία; Σε ποιο βαθμό ο Τερζάκης επιστρατεύει την μυθική αφήγηση για να μετατρέψει τους αντιήρωές του σε σύμβολα μιας σύγχρονης κατάστασης και να αναδείξει την κρίση του αστικού πολιτισμού, η οποία αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό τόσο της ποιητικής του όσο και του δοκιμιακού του έργου; Η μελέτη του διαλόγου της Μενεξεδένιας Πολιτείας με την μυθική κληρονομιά επιθυμεί να αναδείξει τη συνθετότητα και την πολυσημία της λογοτεχνικής δημιουργίας του Άγγελου Τερζάκη, αναδεικνύοντας μια ακόμη διάσταση του έργου που το συνδέει με το σύγχρονο νεωτερικό μυθιστόρημα.

Η μεταφραστική δραστηριότητα της «γενιάς του 1920»: μεταγγίζοντας όψεις πολιτισμού στην ελληνική κοινωνία

Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξετάσουμε τη μετάφραση ως έναν από τους βασικότερους φορείς πολιτισμού μεταξύ διαφόρων χωρών, υπό το πρίσμα των εκάστοτε πνευματικών, φιλοσοφικών, λογοτεχνικών αναζητήσεων και αναγκών μιας κοινωνίας. Θα μελετήσουμε τον βαθμό κατά τον οποίο μια «μεταφραστική κίνηση», εντοπισμένη σε προσδιορισμένο κάθε φορά χρονικό πλαίσιο, αποτελεί τον αντιπροσωπευτικότερο καθρέφτη των τάσεων και των προτιμήσεων που χαρακτηρίζουν την λογοτεχνική κοινωνία της εκάστοτε περιόδου.

Πιο συγκεκριμένα, παρατηρούμε ότι στα χρόνια 1900-1930, η λεγόμενη ποιητική «γενιά του 1920» στην Ελλάδα, παρουσιάζει μια αξιοσημείωτα αυξημένη μεταφραστική δραστηριότητα, η οποία τοποθετείται σε χρονικό πλαίσιο κρίσης του 'εγώ' του λογοτέχνη σε συνάρτηση με τους σκοπούς και τις δυνατότητες της λογοτεχνικής δημιουργίας στην τότε πραγματικότητα. Θα διερευνήσουμε εάν αυτή η μεταφραστική δραστηριοποίηση των ποιητών της «γενιάς του '20» (σ' ό, τι αφορά τα ονόματα των ξένων λογοτεχνών που μεταφράζονται εκείνη την περίοδο, το περιεχόμενο των κειμένων, κ. ά.) υποδηλώνει μια σκόπιμη συνειδητή ή ασυνείδητη προσπάθεια από πλευράς των Ελλήνων, να μεταγγίσουν με αυτόν τον τρόπο στην ελληνική κοινωνία το δραστήριο πνεύμα και το λογοτεχνικό κλίμα του εξωτερικού, σε χρόνια απροσδιόριστα για το περιεχόμενο και τη φύση της ελληνικής λογοτεχνικής δημιουργίας της εποχής, καθώς και σε χρόνια σημαντικών ρήξεων σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο στην Ελλάδα.

Συνέχειες και ρήξεις στην τιμωρία στη βενετοκρατούμενη Κρήτη (13ος-17ος αι.)

Στην πολιτική διακυβέρνηση των κτήσεών της, όπου σε πρώτη θέση ερχόταν το δημόσιο συμφέρον και το συμφέρον του κράτους, η Βενετία προσπάθησε να ασκήσει απόλυτα την εξουσία της. Το δίκαιο της κυριάρχου πόλης καθιερώθηκε αργά αλλά σταθερά ως το βασικό δίκαιο στη λειτουργία της δικαιοσύνης των υπηκόων. Η εξουσία της Βενετίας και η διάθεσή της να προσανατολίσει τις κτήσεις της σε μια ομοιογένεια εκφράστηκε κυρίως στον ποινικό τομέα. Στην προσπάθεια αυτή της σταδιακής επιβολής του βενετικού δικαίου, η απόφαση της Βενετίας να χορηγήσει ορισμένη αυτονομία στις κτήσεις της και να σεβαστεί τη νομοθεσία, όπου υπήρχε, και τις «συνήθειες» των κτήσεων είναι αναμφισβήτητη, ωστόσο διατηρώντας πάντα το δικαίωμα να παρεμβαίνει και να τροποποιεί το δίκαιο ανάλογα με τα αιτήματα των υπηκόων ή το συμφέρον της.

Έπειτα, κάθε τόσο εκδίδονταν από τα όργανα της Βενετίας νομοθετικές διατάξεις, είτε για όλες τις κτήσεις της είτε μεμονωμένα για κάθε κτήση (συχνά από τη βενετική διοίκηση σε αυτή), σύμφωνα με τα εκάστοτε δεδομένα, και γι' αυτό συχνά αναιρέσιμες ή προσαρμόσιμες στις ανάγκες της μητρόπολης και της κτήσης. Οι διατάξεις αυτές αποσκοπούσαν πρωτίστως στην ανάγκη ελέγχου της ασφάλειας και της υπεράσπισης των οικονομικών συμφερόντων του βενετικού κράτους.

Στην Κρήτη, που οργανώθηκε διοικητικά κατά το πρότυπο της μητρόπολης, οι Βενετοί κατόρθωσαν να έχουν μακραίωνη πολιτική κυριαρχία, χωρίς, ωστόσο, να λείπουν οι συγκρούσεις με τον εγχώριο πληθυσμό. Σε κάθε επαναστατική κίνηση ή εσωτερική αναστάτωση στο νησί, που σήμαινε αμφισβήτηση της βενετικής εξουσίας και της βενετικής νομοθεσίας, σημειώνονται σημαντικές παραχωρήσεις εκ μέρους της Βενετίας στα συμφέροντα των μεγάλων οικογενειών ή των τοπικών αρχόντων. Κατά συνέπεια, όταν η Κρήτη βίωνε κατά καιρούς καταστάσεις εντάσεων, κοινωνικοπολιτικών ή εκκλησιαστικών, η Βενετία ακολούθησε συχνά την πολιτική της διατήρησης της ισορροπίας, με απώτερο σκοπό τη σταθερότητα του κράτους, υποβαθμίζοντας η ίδια την απονομή της δικαιοσύνης και την απρόσκοπτη λειτουργία των θεσμών, ιδίως όταν οι εντάσεις αυτές συνέπιπταν με περιόδους κρίσης, όπως ήταν οι περίοδοι σιτοδειών, πανώλης, προετοιμασίας για την αντιμετώπιση της τουρκικής απειλής ή ενός πολέμου.

Κυρίως σε αυτές τις περιόδους κρίσεων, η τιμωρία συχνά καθοριζόταν από τη δύναμη και το κύρος στην τοπική κοινωνία των εμπλεκόμενων προσώπων, από τις ιδιαίτερες σχέσεις τους με τη βενετική διοίκηση και την ανώτερη τάξη (ευγενείς) του νησιού, από την επιρροή τους στον πληθυσμό, από τις υπηρεσίες, τέλος, που παρείχαν στη μητρόπολη, αλλά και από τη δεδομένη ιστορική στιγμή, καθώς το κράτος, όταν δεν είχε τη δυνατότητα να διαπραγματευτεί με τους ισχυρούς, συχνά υποχωρούσε, αφήνοντας ευρέα πεδία δράσης, ακόμη και παράνομης, στους τοπικούς άρχοντες, εκείνους, δηλαδή, στους οποίους στηριζόταν για την άσκηση της εξουσίας του.

Στο πλαίσιο αυτό, στην ανακοίνωσή μου στο Συνέδριο θα προσπαθήσω να διερευνήσω τις συνέχειες και τις ρήξεις στην τιμωρία και στην επιβολή των ποινών στο νησί, σε συνάρτηση με την πολυμορφία των σχέσεων αρχόντων-αρχομένων, κυρίως σε αυτές τις περιόδους κρίσεων, κατά τη μακραίωνη βενετική κυριαρχία.

Συνέχειες και ρήξεις στην παράδοση της αιογγραφίας: Ο μετασχηματισμός της δράσης των Κολακιωτών από το 18ο έως και τον 20ό αιώνα

Η δράση των κολακιωτών αιογράφων ξεκίνησε στο β' μισό του 18ου αιώνα και συνεχίστηκε έως και τον 20ο. Στη διάρκεια των δύο αυτών αιώνων η παραγωγή τους, που αφορά τόσο σε φορητά έργα και τοιχογραφίες, όσο και σε χρύσωμα τέμπλων, διακόσμηση αμβώνων, δεσποτικών θρόνων, λαβάρων κλπ, πέρασε από διάφορες διακυμάνσεις ακολουθώντας τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες στη Μακεδονία και στη Θεσσαλία, όπου και εντοπίζεται ο μεγαλύτερος αριθμός των έργων τους. Στη διάρκεια αυτή αντίστοιχες συνθήκες επιβάλλουν την αλλαγή των προτύπων τους, την εισαγωγή λαϊκών στοιχείων στην τέχνη τους, την υιοθέτηση δυτικών τάσεων μέσω του Αγίου Όρους, την επαναφορά παραδοσιακών στοιχείων στην τέχνη τους αλλά και την υιοθέτηση ακαδημαϊκών τάσεων στο τέλος της πορείας τους. Παρά όμως τα κοινά τεχνοτροπικά στοιχεία που συνθέτουν τη συντεχνία υπό τη σκέπη του επιφανούς επισκόπου Θεόφιλου Παπαφίλη, οι ζωγράφοι στο διάβα των χρόνων υιοθετούν μεν τις εξελίξεις των νέων τάσεων, αλλά διατηρούν ταυτόχρονα στοιχεία του προσωπικού τους ύφους, αποτέλεσμα ίσως της πλούσιας μόρφωσής τους και της παιδείας που έλαβαν στη γενέτειρά τους. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με τα προβλήματα των καιρικών συνθηκών και τις συχνές υπερχειλίσεις του ποταμού Αξιού στην Κολακιά οδηγεί κάποιους από αυτούς στη μετοίκηση τους σε γειτονικές περιοχές και στην ανεξαρτητοποίησή τους από τη συντεχνία. Στην αυγή του 20ού αιώνα, και ενώ οι κύριοι εκπρόσωποι της οικογένειας εγκαταλείπουν το επάγγελμα, νέοι ζωγράφοι από την περιοχή, συγγενείς των παλαιότερων, συνεχίζουν την παραγωγή υπό το πρίσμα των δυτικών τάσεων της εποχής στο πλαίσιο πια των κανόνων της θρησκευτικής ζωγραφικής. Έτσι η λαϊκότροπη αρχικά τέχνη μετασχηματίζεται σε τεχνοτροπία επηρεασμένη από το Άγιο Όρος στο β' μισό του 19ου αιώνα και αυτή με τη σειρά της δίνει τη θέση της στα δυτικότροπα πρότυπα του 20ού αιώνα. Αυτή την εξέλιξη και το μετασχηματισμό της συντεχνίας, τις αναφορές στην παράδοση αλλά και τη ρήξη της με αυτή θα διαπραγματευτούμε στην παρούσα εργασία.

Continuities and discontinuities in the Hellenic cultural history of 19th century, through Hellenic publications of musical books, during the same period

The announcement is based upon a set of written testimonies about music and in particular, it is consisted of musical theory books, that have been compiled in Hellenic language, they don't make use of semantics' musical notation and have been published in Hellas, during the period 1830–1892. Their collection has been accomplished with the application, for the very first time in the specific scientific field of Musicology, of the Academy of Athens' Convention and they are included as Corpus in the researcher's still under elaboration Phd diss.

It has been revealed after its study, the recantation of the myth about a country which, speaking of musical intelligentsia was just a passive receiver of the 'enlightened world's' innovations, as well about the domain of exclusively one kind of music, the later so-called "Byzantine". On the contrary, already as far as 1830, we observe the beginning of an effort, which –for reasons that will be explained– should attract the international scientific interest, for the creation of a pure, Hellenic, musical theory (from the point of language which they are trying to use, musical notation for example, notes, even from the point of their philosophy) in which ecclesiastical and cosmic coexist and project a common, extroversive direction –an effort that will be continued at least for half a century on, till its rapid interruption in 1892.

We are going to observe this course, which we can characterize as an unfinished effort for transition, not only in its own context (among words such as 'art' 'fine-art' etc.) but mostly, incorporated to the wider social and political history of new Hellenic State, where we can trace an "admirable coincidence" of situations and ideas. Finally we will see in a peripheral way the diverse relationship between civilization and economy, which can be a very useful example about the modern way we today determine the term 'development'.

Χορευτικά σώματα και Ιστορία: αναλύοντας τρεις στιγμές από την ιστορία του χορού και της Ελλάδας

Ο μοντέρνος θεατρικός χορός, γέννημα θρέμμα της μετάβασης του Δυτικού πολιτισμού στον 20ο αιώνα, εδραιώνεται επισήμως στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1930, ταυτόχρονα σχεδόν με το μπαλέτο, ένα θεατρικό είδος άμεσα συνδεδεμένο τόσο με την ιστορία της Ευρωπαϊκής μοναρχίας όσο και της νεωτερικότητας. Η περιορισμένη ελληνική βιογραφία για την ιστορία του χορού στην Ελλάδα μελετάει το χορό ως φαινόμενο που αναπτύσσεται με μια τάση προς τον πλουραλισμό, τη χειραφέτηση και τον εκδημοκρατισμό του χορευτικού σώματος. Η παρούσα εισήγηση αντιπροτείνει ένα μοντέλο ερμηνείας όπου οι χορευτικές τεχνικές του σώματος προσεγγίζονται ως «τεχνικές του σώματος» (M. Mauss), δηλαδή ως γνώση για τη χρήση του σώματος που διατέμνει ποικίλες κοινωνικές ομάδες και εθνικά κράτη και παρουσιάζουν ιστορική διασπορά, ενώ τα ίδια τα σώματα είναι «ιστορικά εγγεγραμμένα» (M. Foucault).

Ιδέες, έννοιες ή ιδεώδη που συνδέονται με την κλασική αρχαιότητα ή τον 'αρχαίο χορευτή' αποτέλεσαν τίτλους ευγενείας και πηγή έμπνευσης για το θεατρικό χορό (μοντέρνο και μπαλέτο) ανά τους αιώνες. Από την άλλη μεριά, οι ίδιες οι χορευτικές τεχνικές, δηλαδή ο συγκεκριμένος τρόπος χρήσης του χορευτικού σώματος, αποτελούν πεδία ενσώματης πράξης και γνώσης που σε κάθε έργο έχουν ένα πεπερασμένο ορίζοντα ερμηνειών ανάλογα με τις ιστορικές, κοινωνικές, ιδεολογικές και πολιτισμικές συνδηλώσεις του χορογραφικού έργου. Δηλαδή, τόσο οι ίδιες οι τεχνικές αποτελούν μια κοινωνικο-ιστορική κατασκευή αλλά και η διασπορά, ενσωμάτωση, χρήση και ερμηνεία τους ορίζεται από τα κοινωνικά, ιστορικά ιδεολογικά, σημειολογικά και πολιτισμικά συμφραζόμενα.

Η παρουσίαση θα εστιάσει σε τρία έργα Ελλήνων χορογράφων που πραγματεύονται θεματολογικά (άμεσα ή έμμεσα) την αρχαιότητα, χρησιμοποιώντας μια μεθοδολογία «διπλής ανάγνωσης», δηλαδή προσεγγίζοντας τόσο το χορευτικό έργο και τις χορευτικές/σωματικές τεχνικές που χρησιμοποιεί, όσο και τα γραπτά του ίχνη (κείμενα, κριτικές, εφήμερα εφημερίδων) για να εντοπίσει τις έννοιες με τις οποίες προσεγγίζεται ο χορός κάθε φορά. Η εισήγηση θα αναλύσει δηλαδή τρεις διαφορετικές σωματικές τεχνικές του σύγχρονου χορού, όπως αυτές εφαρμόστηκαν στην Ελλάδα, σε τρεις χρονικές στιγμές του 20ού αιώνα - το μεσοπόλεμο, τη δεκαετία του 1950 (Ψυχρός Πόλεμος) και τη δεκαετία του 1990 (περίοδο του εξευρωπαϊσμού). Στόχος της παρουσίασης είναι να αναδείξει συγκλίσεις, εντάσεις και ζητήματα που εγείρει μια ενσώματη μελέτη της ελληνικής ιστορίας μέσα από το πρίσμα ενός διαπολιτισμικού εργαλείου όπως οι χορευτικές τεχνικές.

Πολιτικές διαχείρισης της μειονοτικής παρουσίας στην ελληνική εκπαίδευση 1923-2000

Η ελληνική πολιτική για τη διαχείριση της μειονοτικής παρουσίας στο χώρο της ελληνικής εκπαίδευσης ακολούθησε την πορεία της εθνικής, γλωσσικής και πολιτισμικής ομοιογενοποίησης που επιβλήθηκε μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα παιδιά των γλωσσικών, πολιτισμικών ή άλλων μειονοτήτων στην Ελλάδα. Οι μειονοτικοί πληθυσμοί είχαν αντιμετώπιση , η οποία εξαρτιόταν από τα στερεότυπα που είχε η ελληνική κοινωνία απέναντι στη συγκεκριμένη ομάδα και βέβαια από τη σημασία που απέδιδαν οι ελληνικές αρχές στο ρόλο τους ως "απειλή " για την εθνική ασφάλεια του κράτους.

Σημαντικό είναι να επισημανθεί ότι οι παιδαγωγικές αντιλήψεις κατά τη διάρκεια του μεγαλύτερου μέρους του 20ού αιώνα δεν άφηναν περιθώρια για άλλες λύσεις πέρα από την αφομοίωση.

Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας προσεγγίζονται και ερμηνεύονται οι επιλογές και οι πολιτικές για την εκπαίδευση των μειονοτήτων, αναλύονται τα κριτήριά τους και συζητείται η ύπαρξη ή όχι δόμης σ' αυτές. Σημαντικό στοιχείο που διερευνάται είναι σε ποιο βαθμό οι επιλογές αυτές συνδέονται με τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις τις ευρείας αυτής περιόδου.

Η εργασία στηρίζεται σε αδημοσίευτο αρχειακό υλικό από το Αρχείο Βενιζέλου, το Αρχείο της Επιθεώρησης Ξένων και Μειονοτικών Σχολείων, από το Αρχείο του Foreign Office καθώς και του Ευάγγελου Αβέρωφ και χρησιμοποιείται δημοσιευμένο αρχειακό υλικό και οι διαθέσιμες βιβλιογραφικές πηγές.

Στην εργασία διαπιστώνεται ότι οι πολιτικές αυτές κινούνταν στη λογική της αφομοίωσης και δευτερευόντως του διαχωρισμού , με τις συνέχειες και τις ασυνέχειές τους, ποτέ όμως δεν κινήθηκαν σε μια ξεκάθαρη κατεύθυνση ενσωμάτωσης. Μια τέτοια στροφή πραγματοποιήθηκε ματά το 1996 χωρίς όμως και αυτή να έχει ολοκληρωμένα χαρακτηριστικά και ενιαία φιλοσοφία.

Διαδικτυακά περιοδικά: η ψηφιακή συνέχεια μίας διαχρονικής συνήθειας

Τα περιοδικά εντάσσονται στις σημαντικότερες πηγές για το ιδεολογικό και πολιτισμικό παρελθόν μίας κοινωνίας, αποτελώντας σημαντικό κομμάτι της γραπτής παράδοσής της. Το πέρασμα στην ψηφιακή εποχή επηρέασε, μεταξύ άλλων, και τη βιωσιμότητα του περιοδικού τύπου, δοκιμάζοντας τις αντοχές και το βαθμό προσαρμοστικότητας του. Πολλά περιοδικά αναγκάστηκαν να αναστείλουν την έκδοσή τους λόγω της συνεχιζόμενης μείωσης της κυκλοφορίας τους ενώ άλλα, ανταποκρινόμενα στις απαιτήσεις των καιρών, δημιούργησαν ψηφιακές εκδόσεις είτε παράλληλα με την έντυπή τους είτε αποκλειστικά διαδικτυακές. Τα ψηφιακά περιοδικά, ωστόσο, δεν πρέπει να θεωρηθούν ως απλές αναπαραγωγές των έντυπων αδερφών τους (αν υπάρχουν), δεν είναι τα ψηφιοποιημένα δημιουργήματα (*alter ego*) των έντυπων μορφών τους. Είναι από τη φύση τους διαδραστικά και δημιουργημένα εξ αρχής σε μία ψηφιακή πλατφόρμα (διαδίκτυο, ιδιωτικά δίκτυα, iPad κ.ά.). Η σημερινή εποχή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί υβριδική λόγω της συνύπαρξης των έντυπων και των ηλεκτρονικών περιοδικών. Συνεχίζοντας την μακρόβια παράδοση του ο περιοδικός τύπος χρησιμοποιεί τις σύγχρονες τεχνολογικές δυνατότητες για να αντιμετωπίσει με επιτυχία κάποια από τα εγγενή προβλήματά του. Το πρώτο είναι οι χωρικοί περιορισμοί, οι οποίοι όπως και σε όλες τις άλλες μορφές διαδικτυακής επικοινωνίας πλέον δεν υφίστανται. Δυνητικά, μπορεί να φτάσουν σε οποιονδήποτε έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο, αντιθέτως με την έντυπη μορφή τους που βασίζεται στα κανάλια διανομής. Οι μηχανές αναζήτησης, οι ηλεκτρονικοί κατάλογοι και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης μπορούν να διευκολύνουν την «ανακάλυψη» ενός περιοδικού. Ο χρόνος είναι ένα από τα στοιχεία τα οποία ελαχιστοποιούνται καθώς οι συνδρομητές, αν η έκδοση δεν είναι ελεύθερη κόστους, έχουν τη δυνατότητα να λαμβάνουν το τεύχος του περιοδικού αμέσως μετά την ολοκλήρωση της εγγραφής και τα επόμενα τεύχη τη στιγμή της κυκλοφορίας τους, αντικαθιστώντας τις μακροχρόνιες αναμονές, ειδικότερα για συνδρομές διεθνών περιοδικών. Το κόστος, επίσης, είναι ένα σημαντικό στοιχείο, καθώς η συνδρομή σε ένα διαδικτυακό περιοδικό είναι χαμηλότερη από ότι σε κάποιο έντυπο ή, σε πολλές περιπτώσεις, τα περιοδικά προσφέρονται για δωρεάν ανάγνωση. Όσον αφορά στο περιεχόμενό τους οι αναγνώστες είναι σε θέση να κάνουν αναζήτηση στις θεματικές και στην ύλη των περιοδικών με τον ίδιο τρόπο όπως και με μία μηχανή αναζήτησης. Τέλος, με τη δημιουργία ψηφιακών αρχείων δίνεται η δυνατότητα να αποθηκευτούν σε οποιοδήποτε ψηφιακό μέσο χωρίς τα προβλήματα χώρου ή βάρους. Όπως σε όλες τις μορφές ηλεκτρονικού κειμένου, έτσι και στα περιοδικά, η συνδεσιμότητα (*linkable*) αποτελεί μία από τις σημαντικότερες παραμέτρους για τον αναγνώστη. Η «κατοικία» των ψηφιακών άρθρων ή κειμένων εντοπίζεται σε υπολογιστές και διακομιστές και όχι σε χαρτί, και αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να συνδεθούν με μεγάλη ευκολία με κάποια άλλα άρθρα. Η σύνδεση αφορά σε κείμενα στον ίδιο υπολογιστή ή σε κείμενα σε κάποιον άλλο υπολογιστή στην άλλη άκρη του πλανήτη. Η ικανότητα για ψηφιακά κείμενα δημιουργεί και τις προϋποθέσεις για εννοιολογικές συνδέσεις, μέσω της σύγκλισης πληροφοριών, οι οποίες με άλλους τρόπους θα ήταν αδύνατες. Στην ερευνητική εργασία μελετώνται, βιβλιογραφικά, οι δυνατότητες, οι περιορισμοί και τα κριτήρια αξιολόγησης αυτής της νέας μορφής επικοινωνίας.

Ο ελληνισμός της Τσεχοσλοβακίας – Από τη μια ρήξη στην άλλη

Η ανακοίνωση στηρίζεται σε έρευνα των τσεχικών αρχείων και της προσφυγικής εφημερίδας «Αγωνιστής». Επιχειρεί να ανακεφαλαιώσει την ιστορία της ελληνικής προσφυγικής κοινότητας στην Τσεχοσλοβακία την περίοδο 1948 – 1989, εστιάζοντας σε τρία γεγονότα - σταθμούς:

- τη διάσπαση των οργανώσεων του ΚΚΕ και ακολούθως των προσφυγικών κοινοτήτων το 1956 μετά την αποπομπή του Νίκου Ζαχαριάδη από την ηγεσία του ΚΚΕ.
- την επίδραση των γεγονότων της περιόδου 1967-68 στην Ελλάδα και στην Τσεχοσλοβακία. Πως οι έλληνες πρόσφυγες βίωσαν την επιβολή της δικτατορίας στην Ελλάδα, το σύντομο πείραμα του «σοσιαλισμού με ανθρώπινο πρόσωπο» στην Τσεχοσλοβακία και την καταστολή της Άνοιξης της Πράγας, καθώς και τη διάσπαση του ΚΚΕ το 1968.
- την πρόσληψη των γεγονότων του Πολυτεχνείου και της πτώσης της δικτατορίας στην Ελλάδα η οποία προκάλεσε ένα αυθόρμητο κύμα επαναπατριsmού. Τέλος, το σοκ της πρώτης επαφής με την πατρώα γη μετά την αναγκαστική υπερρορία μιας τριακονταετίας.

Η ανακοίνωση επιχειρεί να ανιχνεύσει την επιρροή σημαντικών πολιτικών γεγονότων και ανατροπών στη ζωή μιας σχετικά κλειστής κοινότητας περίπου δεκατριών χιλιάδων προσφύγων, οι οποίοι αποτελούσαν τη δεύτερη μεγαλύτερη προσφυγική κοινότητα στις πρώην σοσιαλιστικές χώρες (μετά από αυτήν της Τασκένδης), καθώς και τη μεγαλύτερη κοινότητα «αλλοδαπών» στην κομμουνιστική Τσεχοσλοβακία. Εξετάζεται η απόλυτη εξάρτηση της ζωής αυτών των ανθρώπων από τις εκάστοτε μεταλλάξεις στην πολιτική γραμμή της Σοβιετικής Ένωσης και της φιλοξενούσας χώρας (Τσεχοσλοβακία), παράλληλα με τις εξελίξεις που σημειώνονταν στη χώρα καταγωγής τους (Ελλάδα), τις αλλαγές και τις διαφωνίες που εκδηλώνονταν με δραματικό τρόπο στο εσωτερικό του ΚΚΕ. Η ανακοίνωση δεν περιορίζεται στην πρόσληψη αυτών των γεγονότων από τους πρόσφυγες. Επιχειρεί να εξετάσει την επίδρασή τους στη συνοχή των προσφυγικών κοινοτήτων και στη χάραξη στρατηγικών επιβίωσης των ελλήνων προσφύγων μέχρι την περίοδο του οριστικού επαναπατριsmού τους.

Ρήξη και συνέχεια στην αναζήτηση του ελληνικού πολιτισμού: Τα μυθιστορήματα του Βασίλη Αλεξάκη *Η μητρική γλώσσα* και *μ.Χ.*

Ο Βασίλης Αλεξάκης στα μυθιστορήματά του *Η μητρική γλώσσα* (1995) και *μ.Χ.* (2007) αναζητά τη συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού στο επίπεδο της γλώσσας, της θρησκείας, της τέχνης και της ιστορίας. Και τα δύο μυθιστορήματα αποτελούν καταγραφές προσωπικής έρευνας του συγγραφέα, στον κόσμο της σύγχρονης πολιτικής και της σύγχρονης ιδεολογίας καθώς συνδέονται καθοριστικά με τους τομείς του πολιτισμού. Η ιστορία και η εξέλιξη της γλώσσας, της ζωγραφικής, της γλυπτικής, της θρησκευτικής λατρείας μέσα από την οπτική του σύγχρονου ελληνικού κόσμου, η σύνδεση του πολιτισμικού παρελθόντος με το παρόν αλλά και η ερμηνεία του πολιτισμικού παρόντος μέσω της ιστορίας, συνιστούν ταυτόχρονα τόσο την ιστορική συνέχεια όσο και την ιστορική ρήξη. Η διαρκής παρουσία των δύο καταστάσεων, της συνέχειας και της ρήξης, αλληλοδιαδεχόμενων και αλληλοαναιρούμενων, διασφαλίζεται μέσω της διαρκούς ιδεολογικής πολυφωνίας των δύο μυθιστορημάτων. Η πολυφωνία των απόψεων αναδύεται μέσα από τα προσωπικά βιώματα του συγγραφέα και των ηρώων του στον χώρο της σύγχρονης Ελλάδας και της πολιτισμικής παράδοσης. Ο συγγραφέας εμπλέκεται προσωπικά σε μια πολυεπίπεδη αναζήτηση που συνδέεται με τις πτυχές του ελληνικού πολιτισμού: Αφενός μεν τον αρχαίο κόσμο, με έμφαση στη δυνατότητα σύνδεσής του με τον σύγχρονό μας πολιτισμό, στοιχείο που συνιστά την πολιτισμική συνέχεια, όπως αποδίδεται στη *Μητρική γλώσσα*. Αφετέρου τον βυζαντινό χριστιανικό κόσμο και τη ρήξη του με τον αρχαίο προκάτοχό του, όπως υπογραμμίζεται στο *μ.Χ.* Ο αρχαίος και ο βυζαντινός κόσμος, μετά την ιστορική τους ρήξη, συναντιούνται στο πεδίο του νεοελληνικού κόσμου, δημιουργώντας πολλαπλές συνέχειες και ρήξεις, στη γλώσσα, τη θρησκεία και την τέχνη, με πολιτικό πλαίσιο την επανάσταση του 1821 αλλά κυρίως όλους τους πολέμους και τις πολιτικές ανατροπές του 20ού αιώνα και με ξεχωριστή έμφαση στη σύγχρονη παρουσία της Ελλάδας στον πολιτικό χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Και τα δύο έργα αποκαλύπτουν την προσωπική περιπέτεια του Αλεξάκη ως Έλληνα της διασποράς και τη συνακόλουθη αναζήτηση της Ελλάδας και του πολιτισμού της, ως ενιαίου ή ως κατακερματισμένου σώματος.

Αξιολόγηση εκπαιδευτικών λογισμικών στο μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας από μετάφραση

Η ραγδαία ανάπτυξη της ψηφιακής τεχνολογίας στην εποχή μας και η μεγάλη εξοικείωση των νέων με ποικίλες εφαρμογές της «κατέστησε αναγκαία» την αξιοποίησή της στη διδασκαλία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Προκειμένου να καλυφθεί αυτή η ανάγκη δημιουργήθηκαν ποικίλα εκπαιδευτικά λογισμικά από διάφορους φορείς.

Στην εισήγηση αυτή παρουσιάζεται μια κριτική αποτίμηση τριών λογισμικών για την Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση (Α, Β, Γ, Γυμνασίου), κατά τη διδασκαλία της οποίας υιοθετούνται πρακτικές αντίστοιχες με τη διδασκαλία της νεοελληνικής γραμματείας. Τα υπό μελέτη λογισμικά είναι:

- «Φιλοσοφικά κείμενα» (ΟΕΔΒ, 2006) – Γ΄ Γυμνασίου
- «Ομηρικά έπη» (Παιδαγωγικό Ινστιτούτο) – Α΄ και Β΄ Γυμνασίου
- «Δημόδωρος, Μια μέρα στο Αρχαίο Θέατρο» (1999, Πρόγραμμα Μελίνα Εκπαίδευση και Πολιτισμός, Lynx A. E.) – Γ΄ Γυμνασίου

Θα γίνει επίσης σύντομη αναφορά και στα παλαιότερα λογισμικά, «Ηρόδοτος» και «Ομηρικά έπη» (ΙΕΛ, Σειρά “Θύμησις”).

Η αξιολόγηση των λογισμικών εστιάζεται στους ακόλουθους άξονες:

α) Περιεχόμενο – διδακτικό αντικείμενο: Σύνδεση ή όχι με το αναλυτικό πρόγραμμα και το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών. Διακρίβωση της εγκυρότητας, της πληρότητας και της επικαιρότητας των παρεχόμενων γνώσεων για το συγκεκριμένο αντικείμενο, αλλά και καλλιέργεια αξιών – στάσεων ζωής και ευαισθητοποίηση σε ποικίλα θέματα (σεβασμός της ετερότητας, εκπαίδευση της ειρήνης, περιβαλλοντική αγωγή), καθώς επίσης η διαθεματική διάσταση και η αξιοποίηση των Τεχνών στη διδασκαλία φιλολογικών μαθημάτων.

β) Θεωρητική μεθοδολογική προσέγγιση και διδακτικές πρακτικές: αξιοποίηση της διερευνητικής-ανακαλυπτικής μεθόδου, ενθάρρυνση της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας, ανάπτυξη της κριτικής και της δημιουργικής σκέψης του μαθητή, τρόπος εμπλοκής - διαδραστικότητας με τον χρήστη-μαθητή (ενεργός / παθητικός). Εν τέλει μας ενδιαφέρει να δούμε τι ταυτότητες μαθητών και εκπαιδευτικών προϋποθέτει το κάθε λογισμικό και τι ταυτότητες σκοπεύει να δημιουργήσει.

γ) Επιδιωκόμενες δεξιότητες και είδη γραμματισμού που παρέχει στους χρήστες του το λογισμικό (κλασικό, νέο γραμματισμό, κριτικό γραμματισμό).

δ) Λειτουργία του λογισμικού και απαιτούμενη υλικο-τεχνική υποδομή (αν είναι απαραίτητη η εγκατάσταση, αν προϋποθέτει εξειδικευμένες γνώσεις, αν είναι φιλικό ως προς τον χρήστη, αν υποστηρίζεται από σχετικό έντυπο ή ηλεκτρονικό υλικό (οδηγίες).

ε) Σχεδιασμός και αισθητικά - μορφολογικά χαρακτηριστικά (γραφικά, χρώματα, γραμματοσειρές, κλπ), ψυχαγωγική – παιγνιώδης διάσταση.

στ) Ελεύθερη προσβασιμότητα του λογισμικού στο διαδίκτυο ή η απαίτηση ιδιωτικής δαπάνης.

Εν κατακλείδι εξετάζεται αν τα παραπάνω λογισμικά εξυπηρετούν τους στόχους του “νέου σχολείου”, διδάσκοντας τον μαθητή όχι μόνο γνώσεις αλλά και πώς να μαθαίνει.

Τα παραπάνω λογισμικά έχουν χρησιμοποιηθεί στη διδασκαλία των αντίστοιχων μαθημάτων σε τμήματα του Γυμνασίου και η παρούσα εισήγηση αξιοποιεί τη σχετική διδακτική εμπειρία και αξιολογεί την ανταπόκριση των μαθητών.

Il buon governo: σχεδιάζοντας το σύστημα διακυβέρνησης στην ελληνοβενετική Ανατολή. Το παράδειγμα της Κρήτης (13ος-17ος αι.)

Η στρατηγική θέση της Κρήτης στο χώρο της ανατολικής Μεσογείου της προσέδωσε κατά την περίοδο αυτή κυρίαρχο ρόλο στην προσπάθεια προώθησης των εμπορικών και πολιτικών κυρίως σχεδίων της βενετικής Πολιτείας και ανάδειξης της δυναμικής παρουσίας της στα ευρύτερα δρώμενα στο χώρο αυτό. Η μελέτη αυτή επιχειρεί τη διερεύνηση των μηχανισμών συγκρότησης και λειτουργίας των διοικητικών και των πολιτικών δομών στη διοικητική περιφέρεια των Χανίων κατά τη βενετική περίοδο, εστιάζοντας στις εξελίξεις που συντελούνται κατά το 16ο και 17ο αιώνα. Υπό το ερμηνευτικό πρίσμα του σχήματος «κέντρο-περιφέρεια» και των μεθοδολογικών εργαλείων που παρέχει η θεωρία της διακυβέρνησης επιχειρείται η ανάγνωση της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας των δυο πόλων της κυβερνητικής εξουσίας στα Χανιά, των ανώτερων, δηλαδή, διοικητικών Αρχών και του κοινοτικού σώματος. Αναζητώντας τις συγκλίσεις και τις αποκλίσεις του συστήματος, τις τομές και τις συνέχειες, θα σκιαγραφηθεί η εξελικτική πορεία του κυβερνητικού οργανισμού από τους πρώτους αιώνες της βενετικής παρουσίας στα Χανιά, η σύνδεσή του τόσο με την ανώτερη διοίκηση του νησιού, που έδρευε στο Χάνδακα, όσο και με το μητροπολιτικό κέντρο, αλλά και οι δυνατότητες αυτονόμησης στο πεδίο άσκησης της εξουσίας, δίνοντας, τελικά, έμφαση στο σχήμα, όπως αυτό αποκρυσταλλώθηκε στα τέλη του 16ου αιώνα και στις πρώτες δεκαετίες του 17ου αιώνα. Στη χρονική αυτή περίοδο η θέση των Χανίων στο δίκτυο περιφερειακής οργάνωσης του βενετικού κράτους, οι ευρύτερες τοπικές εξελίξεις, αλλά και οι στόχοι του ίδιου του βενετικού κέντρου υπαγόρευαν την εφαρμογή μεταρρυθμίσεων, που διαμόρφωναν νέους όρους στον κυβερνητικό χάρτη της κρητικής περιφέρειας.

Κατερίνα Τζάμου

Βασίλειος Κουρεμένος και ταφική αρχιτεκτονική: Τα όρια και οι υπερβάσεις του νεοκλασικισμού

Στην παρούσα εισήγηση θα γίνει παρουσίαση των ταφικών μνημείων του Βασιλείου Κουρεμένου, επιφανούς νεοκλασικιστή αρχιτέκτονα, καθηγητή της Αρχιτεκτονικής Σχολής του ΕΜΠ και ιδρυτικού μέλους της Ακαδημίας Αθηνών. Θα αναζητηθούν οι σχέσεις του με την παραδοσιακή τυπολογία της μνημειακής αρχιτεκτονικής, έτσι όπως ορίζονται από την *École Nationale et Spéciale des Beaux-Arts* του Παρισιού, στην οποία φοίτησε, και οι δημιουργικές υπερβάσεις του εκλεκτικισμού μέσα από την επαφή του με την *art déco*.

Σύγχρονη νεοελληνική ποίηση και πολιτικός λόγος. Συνέχεια ή ασυνέχεια;

Κατά την τελευταία δεκαετία (2000-2010) παρατηρούνται δειλές απόπειρες επανεμφάνισης του πολιτικού ποιητικού λόγου, με στρατευμένα, ιδεολογικά και αξιακά χαρακτηριστικά, γύρω από ζητήματα του κοινωνικοπολιτικού βίου και της πολιτικής εξουσίας. Δεδομένου ότι, μεσολαβούσης της γενιάς του "ιδιωτικού οράματος", ο κύκλος αυτός, της συνειδητής επιλογής των ποιητών για πολιτική έκφραση μέσω της τέχνης τους, φαινόταν να έχει ολοκληρωθεί με την επίσημη έναρξη της Μεταπολίτευσης, ενδιαφέρον προκαλεί η επανεμφάνιση αυτής της τάσης (έστω, και ισχνώς, ακόμη), εναρχόμενης της νέας χιλιετίας και εδραιούμενης της παγκοσμιοποιημένης πραγματικότητας. Οι νέοι ποιητές, με κοινή τους βάση τη μεταμοντέρνα, άναρχη αισθητική, φαίνεται να επιδιώκουν την αναδόμηση της ανάγκης για πολιτική ποίηση και όχι τόσο της πολιτικής ποίησης καθεαυτήν, ως διεκδικήτριας μιας άλλης ζωής-σημείο στο οποίο εντοπίζεται και η διαφορά με προγενέστερους "πολιτικούς" ποιητές του 20ού αιώνα (Βάρναλης, Ρίτσος, Αναγνωστάκης, Πούλιος, Τζ. Μαστοράκη και άλλοι). Μέσα από ένα συγκριτικό πλαίσιο βασισμένο σε συγκεκριμένα ποιητικά παραδείγματα τα οποία έχουν επιλεγεί από τη σύγχρονη αλλά και παλαιότερη, ποιητική λογοτεχνική παραγωγή, το παρόν κείμενο αποσκοπεί στη διαλεύκανση του ερωτήματος "συνέχεια ή ασυνέχεια;", θέτωντας υπό διερεύνηση τον, εν εξελίξει, ποιητικό κόσμο, σε μια πρώτη ανάγνωση.

Εκκλησιαστική συνέχεια και ρήξη μετά την προσάρτηση των Νέων Χωρών: οι θέσεις του Μητροπολίτου Σερρών Αποστόλου Χριστοδούλου (1909-1917) για τις σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας

Η εισήγηση πραγματεύεται πληροφορίες που προσφέρουν ανέκδοτες επιστολές του Μητροπολίτου Σερρών Αποστόλου Χριστοδούλου προς τους συγχρόνους του Θεσσαλονίκης Γεννάδιο Αλεξιάδη (1912-1951) και Δράμας Αγαθάγγελο Β' Κωνσταντινίδη (1910-1922, διάδοχο του Χρυσοστόμου Σμύρνης), οι οποίες αναφέρονται στις σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας, με αφορμή τις εργασίες της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για τον Πρώτο Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Ελλάδος. Μέσα από τις επιστολές του καταγόμενου εξ Ίμβρου Αποστόλου φωτίζονται παρασκήνια των επαφών μεταξύ ιεραρχών απελευθερωμένων επαρχιών της Μακεδονίας που έχουν διαφορετική τοποθέτηση εξαιτίας της μέχρι τότε εκκλησιαστικής αναφοράς τους στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και της σχεδιαζόμενης άμεσα στην Εκκλησία της Ελλάδος. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει η στεντόρεια απάντηση του Μητροπολίτου Αποστόλου προς το Υπουργείο των Εκκλησιαστικών τον Σεπτέμβριο του 1915 απέναντι στα προσχέδια που σκόπευε να εισαγάγει στη βουλή. Δύο έτη μετά την απελευθέρωση των Σερρών στα 1913 και το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων ο Απόστολος, βιώνοντας την πρόσφατη μεταβολή του πολιτικού μοντέλου με την προσάρτηση της επαρχίας του στο εθνικό κράτος μετά την ήττα της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, διαφωνεί με τις προθέσεις της ελληνικής κυβερνήσεως, τον ρόλο της αρμόδιας νομοπαρασκευαστικής Επιτροπής, την καταστρατήγηση των Ιερών Κανόνων και την παραγκώνιση του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Για το σοβαρό αυτό θέμα ζητά μεν τη σύγκληση της Ιεραρχίας, αλλά η ρευστότητα του πολιτικού σκηνικού (στα πρόθυρα του Εθνικού Διχασμού και του Α' Παγκοσμίου) και η εξάλειψη του φόβου κατάθεσης των προσχεδίων στη βουλή τον οδηγούν στην πρόταση αναβολής της σύσκεψης των ιεραρχών. Η εισήγηση θα επιχειρήσει να ερμηνεύσει τη διαφορετική στάση των ιεραρχών και τη ρήξη τους είτε με τη νέα είτε με την παρελθούσα κατάσταση, βάσει των σπουδών τους, της εκκλησιαστικής τους διαδρομής και της μετάθεσής τους επί Οικουμενικού Πατριάρχου Ιωακείμ Γ' στις ευαίσθητες Μητροπόλεις της Μακεδονίας, της θέσης τους απέναντι στα πολιτικά δρώμενα του ελλαδικού βασιλείου, της εθναρχικής ή εθνικής συνείδησης, της υποστήριξης της Μεγάλης Ιδέας ή της αυτοκρατορικής οικουμένης.

Σύνολο λέξεων: 300.

Λέξεις –κλειδιά: Καταστατικός Χάρτης, Εκκλησία της Ελλάδος, νομοπαρασκευαστική επιτροπή, σχέσεις Εκκλησίας – Πολιτείας, προσχέδια νόμου, βουλή, ιεραρχία, Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Η ηθική διαπαιδαγώγηση των αγοριών και κοριτσιών τον 19ο και αρχές 20ού αιώνα μέσα από εγχειρίδια Ηθικής και Παιδαγωγικά κείμενα: μία πρώτη προσέγγιση

Η ηθική διάσταση της παιδείας αποτελεί έναν βασικό άξονα προβληματισμού στη σύγχρονη εκπαίδευση. Στα εγχειρίδια Φιλοσοφίας της Παιδείας αφιερώνονται ολόκληρες ενότητες για την ηθική αγωγή και μόρφωση των νέων. Στη διαμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής επίσης, ένας σημαντικός άξονας σχετίζεται με θέματα Ηθικής. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τέλος, σε θέματα Ηθικής και εκπαίδευσης καταγράφεται με την κυκλοφορία ειδικών περιοδικών όπου θίγονται σύγχρονες διαστάσεις του σχετικού προβληματισμού. Η προσέγγιση της θεωρίας της Ηθικής και η εφαρμογή της στην εκπαιδευτική πράξη κατά τον 19ο και αρχές 20ού αιώνα δίνει απαντήσεις σε βασικά ερωτήματα σχετικά με την εξέλιξη της θεωρίας της ηθικής στην εκπαίδευση των μαθητών και μαθητριών. Σημαντικό ζήτημα που χρειάζεται διερεύνηση αποτελούν οι διαφορετικές επιδιώξεις ως προς την ηθική διαπαιδαγώγηση των αγοριών και των κοριτσιών την εποχή εκείνη που εναρμονίζονται με την επικρατούσα αντίληψη για τα διαφορετικά χαρακτηριστικά και τον απόλυτα διαχωρισμένο κοινωνικό ρόλο των δύο φύλων. Η διαφοροποίηση αυτή της ηθικής διάστασης της εκπαίδευσης των αγοριών και των κοριτσιών χαρακτηρίζει τόσο το Ελληνικό Κράτος, όσο και τον έξω ελληνισμό. Μπορούμε να μελετήσουμε τους στόχους της ηθικο-κοινωνικής διαπαιδαγώγησης των μαθητών και μαθητριών, μέσα από τα εγχειρίδια Ηθικής που διδάσκονται αλλά και τα κείμενα των Παιδαγωγών, των εκπαιδευτικών και των λογίων καθώς και την κοινωνικοοικονομική και φιλοσοφικοϊδεολογική πραγματικότητα της εποχής. Μελετάται ο κατάλογος αρετών της εποχής και το θέμα της δικαιολόγησης της αρετής και των ηθικών συμπεριφορών μέσα από την θρησκευτική ή την κοσμική διάσταση. Η διαμόρφωση, ανάπτυξη και αποκρυστάλλωση της έννοιας της Ηθικής και η σύνδεσή της με την εκπαίδευση των ελληνοπαίδων λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικο-οικονομικό, ιστορικό, πολιτικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο της κάθε περιόδου, συνδέεται, οπωσδήποτε, άμεσα με την έκδοση των εγχειριδίων αυτών στα οποία καταγράφεται η σχετική συζήτηση και αποτυπώνεται ο προβληματισμός των λογίων και εκπαιδευτικών. Ως προς το χρόνο, θα μας απασχολήσουν οι αιώνες 19ος και αρχές 20ού, περίοδος ιδιαίτερη δύσκολη, διότι έχουμε τη μετάβαση από την οθωμανική κυβέρνηση στο ελεύθερο ελληνικό κράτος, ενώ αρχίζει να συστηματοποιείται και η γυναικεία εκπαίδευση. Την περίοδο αυτή οι βαθμίδες εκπαίδευσης που θα μας απασχολήσουν αφορούν στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση-Δημοτικά σχολεία-και την μέση εκπαίδευση δηλαδή τα Ελληνικά σχολεία και τα Γυμνάσια, όπου διδάσκονται οι μαθητές και οι μαθήτριες το μάθημα της Ηθικής. Η μέθοδος που ακολουθείται είναι η ιστορική-ερμηνευτική και ως προς τα δύο της επίπεδα: α) το συστηματικό ιστορικό – ιστοριογραφικό: καταγράφονται και παρουσιάζονται τα βασικά κείμενα Ηθικής καθώς και Παιδαγωγικά κείμενα του 19ου και των αρχών του 20ού αιώνα, και β) το αναλυτικό – ερμηνευτικό: αναλύονται και ερμηνεύονται τα συγκεκριμένα κείμενα με βάση τα ιστορικά, πολιτικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά συμφραζόμενα.

Η Σονάτα του Σεληνόφωτος: Το χρονικό συνεχές ως τομή στην ποίηση του Γιάννη Ρίτσου

Η συγγραφή της Σονάτας του σεληνόφωτος πιστοποιεί την «επίσημη» στροφή του Γιάννη Ρίτσου στην υιοθέτηση της αισθητικής του μοντερνισμού, εγκαινιάζει την ενεργοποίηση της ερωτικής θεματολογίας (που δεν κατείχε ως τότε δεσπόζουσα θέση στην ποίηση του), αλλά κυρίως επικυρώνει την πρόθεση του δημιουργού να αναμετρηθεί με το παρελθόν υπερβαίνοντας την ευθύγραμμη οπτιμιστική θεώρηση του σοσιαλιστικού ρεαλισμού. Ο χειρισμός του χρόνου στη Σονάτα, εστιασμένος εν πολλοίς στο παρελθόν, και μάλιστα με όρους εσωτερικής αναπόλησης, δηλαδή με μια ατομοκεντρική και υποκειμενική προοπτική, συγκρούεται με τον λογοτεχνικό κανόνα της αριστερής ορθοδοξίας, στο πλαίσιο του οποίου η αναφορά στο παρελθόν ήταν αναπόφευκτα συνδεδεμένη με την ανάδειξη της συλλογικής μνήμης και των κοινωνικών αγώνων.

Έτσι, το περιεχόμενο της Σονάτας δείχνει να αναγγέλλει την πρόθεση του ποιητή να διερευνήσει συστηματικά και σε βάθος το θέμα του χρόνου, υιοθετώντας όμως μια εποπτεία υπό μια ενοποιητική οπτική, που φαίνεται να συναρτάται με αυτήν του Μαρσέλ Προύστ στο Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο, καθώς εδραιώνεται στη λειτουργία της αθέλητης, ασυνείδητης μνήμης και του συνειρμού, ο οποίος ανακαλεί, μέσω των αισθήσεων, όλο το χρονικό πεδίο της συνείδησης.

Με αφορμή το έργο του Προύστ, φαίνεται να διανοίγεται, μέσω της Σονάτας, ένα πλαίσιο διαλόγου του Ρίτσου με την ποίηση του Σεφέρη, που σχετίζεται όχι μόνο με την αντίληψη του χρόνου και τη λειτουργία της μνήμης, αλλά και με την θεώρηση της ερωτικής επιθυμίας ως παράγοντα καθοριστικού στη διαμόρφωση του ανθρώπινου ψυχισμού. Στο πλαίσιο αυτό, η διαφοροποίηση της οπτικής των δύο ποιητών αναδεικνύει, όχι μόνο τις επί μέρους αντιθετικές προσεγγίσεις τους, αλλά και την ευρύτερη ιδεολογική απόκλιση που παρουσιάζουν τα έργα τους αναφορικά με την αισιόδοξη ή απαισιόδοξη προσέγγιση της πραγματικότητας.

Κόντρα στο ρεύμα: Ο Ανδρέας Καρκαβίτσας και οι ρήξεις του με τη νεοελληνική κοινωνία και τις αναμονές του αναγνωστικού κοινού

Στην προτεινόμενη ανακοίνωση θα αναδειχθεί η προκλητική προσωπικότητα του Ανδρέα Καρκαβίτσα, ο οποίος κατά τη διάρκεια του βίου του κοντράρεται σταθερά με παγιωμένες αντιλήψεις της νεοελληνικής κοινωνίας αλλά και με τις αναμονές του αναγνωστικού του κοινού.

Σκοπός της ανακοίνωσης είναι να έλθει στην επιφάνεια μια σχετικά άγνωστη ή αποσιωπημένη διάσταση της προσωπικότητας και της δράσης του Ανδρέα Καρκαβίτσα, ο οποίος εμφανίζεται, σχεδόν προγραμματικά, να πηγαίνει κόντρα στο ρεύμα, ενάντια σ' αυτό που οι πολλοί αποδέχονται ως ορθό και αναμφισβήτητο. Το διαπιστώνουμε αυτό τόσο στην αρθρογραφία του για κοινωνικά, θρησκευτικά, πολιτικά, αθλητικά κ.ά. ζητήματα όσο και στη λογοτεχνική του παραγωγή. Αναφέρω μερικές από αυτές τις τοποθετήσεις του που οδήγησαν τους πολλούς που διαφωνούσαν να τις αποκαλέσουν «τρέλας συμπτώματα»: τη βλάσφημη αντιμετώπιση του Ιησού ως εθνικού προδότη σε σημείωμά του τα Χριστούγεννα του 1895, την εριστική στάση του έναντι του μαζικού ενθουσιασμού για τη νίκη του Σπύρου Λούη στον μαραθώνιο των πρώτων Ολυμπιακών Αγώνων την άνοιξη του 1896, την κυνική του ματιά απέναντι στα παθήματα των κολίγων του θεσσαλικού κάμπου στον έργο του Ζητιάνος (1896), τη γενικότερα αρνητική του στάση απέναντι στους κατοίκους της θεσσαλικής πεδιάδας σε σειρά περιηγητικών κειμένων κ.ά. πολλά.

Ο διάλογος για τη μετάφραση στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα: στοιχεία για την έκταση και τους όρους του (Στρογγυλό Τραπέζι «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα»)

Η ανακοίνωση θα διερευνήσει το βαθμό στον οποίο μπορούμε να διακρίνουμε, στο πλαίσιο της συγγραφικής δραστηριότητας επιλεγμένων ελληνικών περιοδικών του 19ου αιώνα, αναπτυγμένο και συστηματικό προβληματισμό για τη μεταφραστική δραστηριότητα, τις προϋποθέσεις και λειτουργίες της. Εφόσον διαπιστωθεί σχετικός διάλογος, το ερώτημα θα προχωρήσει εξετάζοντας αν υπάρχουν τάσεις ορισμένων τρόπων θεώρησης της μετάφρασης, ίσως μάλιστα και καλλιέργειας σχετικών θεωριών ή σύνδεσης με φιλοσοφικούς προβληματισμούς που από την αρχή του 19ου αιώνα έχουν αρχίσει και αναπτύσσονται συστηματικά στην Ευρώπη, ιδιαίτερα μάλιστα στο πλαίσιο του γερμανικού ρομαντισμού (ας αναφέρω χαρακτηριστικά το δίλημμα που διατύπωσε σε καίρια μορφή ο Φρήντριχ Σλάιερμαχερ για τους δύο εναλλακτικούς και εν πολλοίς ασύμβατους δρόμους της μεταφραστικής γραφής, δηλαδή προς τη γλώσσα του πρωτοτύπου ή του μεταφραστή). Σε περίπτωση που διαπιστωθεί ότι ο διάλογος είναι μάλλον περιορισμένος ή απολύτως αποσπασματικός, θα αναρωτηθούμε για τους όρους και τις ενδεχόμενες ιδεολογικές προϋποθέσεις του γεγονότος.

Παράλληλα με την αξιοποίηση σχετικής ιστορικής βιβλιογραφίας, η ανακοίνωση θα στηριχθεί σε συγκεκριμένο υλικό που θα περιλαμβάνει επιλεγμένα άρθρα δύο κυρίως ειδών. Μία πρώτη κατηγορία θα είναι άρθρα που ρητά αναφέρονται στο μεταφραστικό φαινόμενο θέτοντας ζητήματα ιστορίας, μεθόδου ή δεοντολογίας στη μετάφραση. Τέτοια άρθρα είναι μάλλον σπάνια. Περισσότερη σημασία για το πεδίο των ελληνικών περιοδικών έχει μια δεύτερη κατηγορία σχετικών άρθρων: κείμενα κριτικής λογοτεχνικών έργων που είτε παρουσιάζονται ως μεταφράσεις είτε ενέχουν σε μεγάλο βαθμό γραφή μεταφραστικού τύπου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, το πολύ ενδιαφέρον κριτικό σημείωμα του Ν. Λεβαδιέως στον Ευρωπαϊκό Ερασιστή (3. 1 & 3.2, 1840 & 1841) για το ποίημα του Παν. Σούτσου «Ωδή εις τον Ναπολέοντα Βοναπάρτην συντεθείσα κατά την ανακομιδήν των λειψάνων του από της Αγίας Ελένης». Το ποίημα τοποθετείται ανάμεσα στη μετάφραση και στο πρωτότυπο έργο. Ο συγγραφέας του σημειώματος το χαρακτηρίζει «ύφασμα μιμήσεως και μιμήσεως όχι επιτυχούς» και η κριτική του, με τη διαβρωτική της ειρωνεία, δεν δείχνει να δίνει τόσο σημασία στο γεγονός της «μιμήσεως» όσο στο ανεπιτυχές του εγχειρήματός της, καταγράφοντας αστοχίες, αδεξιότητες και αντιφάσεις του ποιητικού λόγου.

Από την ιταλική αναγέννηση στην επτανησιακή λαϊκή παράδοση. Η περίπτωση της *Κωμωδίας των Ψευτογιατρών* του Σαβόγια Ρούσμελη (18ος αι.)

Αντικείμενο της ανακοίνωσης αποτελεί η μελέτη της Κωμωδίας των Ψευτογιατρών του Σαβόγια Ρούσμελη, στο πλαίσιο διερεύνησης των ανταλλαγών και αλληλεπιδράσεων που διαμόρφωσαν την πρώιμη νεοελληνική κωμωδιογραφία. Το έργο παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, τόσο εξαιτίας της πρωτότυπης θεματολογίας του όσο και χάρη στην καινοτόμα δραματουργική του τεχνική. Η Κωμωδία των Ψευτογιατρών, βγαίνοντας μέσα από έναν αδιάλειπτο πολιτισμικό διάλογο αιώνων, αποτελεί κατεξοχήν προϊόν συνεχειών αλλά και ρήξεων. Στην εργασία θα διερευνηθεί η σχέση του έργου με τη δραματουργία της αναγεννησιακής Κρήτης και της μητρόπολης Βενετίας, καθώς και η συνδιαλλαγή στοιχείων της λαϊκής κουλτούρας με τη λόγια τοπική παράδοση και οι τρόποι εισαγωγής τους στην κωμωδία. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, επίσης, στις επιδράσεις της κοινωνικής συμπεριφοράς και των νοοτροπιών των κατοίκων της Ζακύνθου στη συγγραφή του κειμένου και τη σκιαγράφηση των δραματικών προσώπων. Η τυπολογία τους, με διαρκείς αναφορές στην καθημερινή ζωή, ξεφεύγει από τους στερεότυπους κωμικούς χαρακτήρες της μέχρι τότε δραματουργίας και δημιουργεί τις προϋποθέσεις για νέους κωμικούς τύπους και μοτίβα. Η σπονδυλωτή δομή του έργου και η πηγαία σατιρική του διάθεση παραπέμπει στις ζακυνθινές "ομιλίες", έχοντας απομακρυνθεί αισθητά από τη μορφολογία της προγενέστερης δραματουργικής γραφής. Με επιρροές από την ιταλική κωμωδιογραφία της αναγέννησης αλλά και από την επτανησιακή κουλτούρα, όπως διαμορφώθηκε μέσα από τις ιστορικοκοινωνικές συνθήκες σε ένα κατεξοχήν πολυπολιτισμικό περιβάλλον, το έργο αποδομεί τις συμβατικές φόρμες και δημιουργεί τομή στη νεοελληνική δραματουργία, τόσο σε επίπεδο κειμενικό, αλλά και εν δυνάμει παραστασιακό.

Ερωτική επιθυμία και εθνικισμός: το θεματικό μοτίβο της αδελφικής αιμομειξίας στην ελληνική ρομαντική δραματουργία του 19ου αιώνα

Η αιμομειξία αποτέλεσε ένα από τα πιο αγαπημένα θεματικά μοτίβα του ευρωπαϊκού προ-ρομαντικού και ρομαντικού κινήματος (π.χ. του Byron και του ζεύγους Shelley, για να αναφερθούμε μόνον σε ελάχιστα επιφανή παραδείγματα). Παρότι θεωρούνταν ανέκαθεν ως μία από τις πιο σοβαρές παραβιάσεις της κοινωνικής ευταξίας, το μεγαλύτερο αμάρτημα-ταμπού των δυτικών κοινωνιών, η θεμελιώδης διαχωριστική γραμμή, μέσω της οποίας το ανθρώπινο είδος περνά από την κυριαρχία της Φύσης στο στάδιο του πολιτισμού, σύμφωνα με τον πατέρα της ψυχανάλυσης Sigmund Freud και τους ανθρωπολόγους Claude Levi-Strauss και Bronislaw Malinowski, εντούτοις πλήθος ρομαντικών δραμάτων, ποιημάτων και μυθιστορημάτων αναλώθηκε στην πραγμάτευση του συγκεκριμένου ζητήματος, σε μίαν εποχή, όπου π.χ. στη Γερμανία η ποινή του θανάτου για τους αιμομεικτές εφαρμοζόταν έως τα τέλη του 19ου αιώνα, ενώ στη Σκωτία εφαρμοζόταν έως το 1887, όταν μετατράπηκε σε δια βίου φυλάκιση. Στις περισσότερες λογοτεχνικές περιπτώσεις, η αιμομειξία μεταξύ ετερόφυλων αδελφών, μεταξύ μητέρας-γιου και μεταξύ πατέρα-κόρης συντελείται εν αγνοία των πρωταγωνιστών, καθώς η ταυτότητα και η συγγενεία τους αποκαλύπτεται εκ των υστέρων, γεγονός που ελαφραίνει κάπως αυτή τη μέγιστη κοινωνική παράβαση. Μέσω του συγκεκριμένου θεματικού μοτίβου, οι Ευρωπαίοι ρομαντικοί αποπειράθηκαν να σπάσουν κάθε έννοια κλασικιστικής ευταξίας και ευπρέπειας, κάθε λογοτεχνικό κανόνα, αλλά και να διαταράξουν συθέμελα τις ηθικές, θρησκευτικές, κοινωνικές νόρμες και τις καθιερωμένες έμφυλες ταυτότητες των πατριαρχικών κοινωνικών δομών της εποχής τους.

Στην παρούσα ανακοίνωση πρόκειται να μας απασχολήσει ιδιαίτερα η αιμομεικτική συνάφεια μεταξύ αδελφού-αδελφής, το επονομαζόμενο σύνδρομο της Αντιγόνης, σχήμα που εμφανίζεται συχνότερα στην ιστορία, τη μυθολογία και τη λογοτεχνία σε σχέση με αυτό μεταξύ πατέρα-κόρης και μητέρας-γιου, σύμφωνα με τον Otto Rank. Στη ρομαντική Ευρώπη η λογοτεχνική ενασχόληση με την αδελφική αιμομειξία επηρεάστηκε από τις φιλοσοφικές αντιλήψεις του G.W.F. Hegel σχετικά με τον ηθικό σύνδεσμο των ετερόφυλων αδελφών, παρότι ο φιλόσοφος δεν αναφέρθηκε ρητά σε αιμομειξία, ενώ συνδυάστηκε και με την καντιανή έμφαση πάνω στην απόσχιση του υποκειμένου από τον κόσμο και τη νέα αίσθηση της μοναξιάς του ατόμου. Ακουμπώντας πάνω στον Hegel και τον Kant, οι Ευρωπαίοι ρομαντικοί επεκτάθηκαν στην περιγραφή της βαθιάς συναισθηματικής, αλλά και αιμομεικτικής, εγγύτητας των αδελφών. Έτσι, το αδελφικό αιμομεικτικό μοτίβο συνιστά την επιτομή της ρομαντικής ναρκισσιστικής αγάπης και του αυτοαντανακλώμενου έρωτα, του έρωτα προς εαυτόν, ο οποίος συνδέει την αδελφή με τον αφηγητή/πρωταγωνιστή ως το νέο θηλυκό alter ego του.

Ξεκινώντας από τις ευρωπαϊκές ρομαντικές αντιλήψεις πάνω στο συγκεκριμένο ζήτημα, η ανακοίνωση θα επιχειρήσει να εξερευνήσει τις ιδιομορφίες του ελληνικού παραδείγματος, μέσα από κάποια εγχώρια ιστορικά δράματα του 19ου αιώνα, τα οποία να μεν προσπαθούν διακαώς να μιμηθούν τη ρομαντική Ευρώπη, αλλά τελικά παρεκκλίνουν του αρχικού τους στόχου, εξαιτίας της καθοριστικής παρέμβασης του εγχώριου εθνικιστικού λόγου.

Ο δημιουργός σε α' πρόσωπο: έντυπες συνεντεύξεις σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων

Βασισμένη σε εκτενές σώμα κειμένων που δημοσιεύτηκαν στον ημερήσιο και περιοδικό Τύπο της τελευταίας δεκαετίας, η παρούσα εισήγηση μελετά τις συνεντεύξεις σύγχρονων Ελλήνων συγγραφέων (πεζογράφων, ποιητών και θεατρικών συγγραφέων), στο πλαίσιο μιας γενικότερης προβληματικής που αφορά την ελληνική πολιτιστική δημοσιογραφία του 21ου αιώνα και ειδικότερα την υποδοχή της λογοτεχνίας και του θεάτρου από τα έντυπα ΜΜΕ. Διαμορφώνοντας ένα διεπιστημονικό θεωρητικό πλαίσιο, που συνδυάζει στοιχεία από τη θεωρία της λογοτεχνίας και του θεάτρου, την ανάλυση του δημοσιογραφικού-μιντιακού λόγου, καθώς και κοινωνιολογικές προσεγγίσεις της ιδιότητας του συγγραφέα, οριοθετούμε αρχικά τη συνέντευξη ως δημοσιογραφική πρακτική και ξεχωριστό είδος λόγου, με συγκεκριμένη δομή, χαρακτηριστικά και τεχνική, που θέτει στο επίκεντρό της το πρόσωπο (τον συνεντευξιζόμενο). Εξειδικεύοντας στη συνέχεια τη μελέτη μας στις συνεντεύξεις συγγραφέων, εξετάζουμε τις ποικιλίες, τα διακυβεύματα και τις λειτουργίες τους, τόσο σε σχέση με το μέσο που τις φιλοξενεί όσο και σε συνάρτηση με το λογοτεχνικό-θεατρικό έργο που πλαισιώνουν.

Μεταξύ άλλων, διερευνώνται και σχολιάζονται ζητήματα όπως:

- Πτυχές, συνέχειες και μεταλλαγές των σχέσεων δημοσιογραφίας και λογοτεχνίας, δημοσιογραφίας και θεάτρου: το νεοελληνικό τοπίο.
- Οι συνεντεύξεις συγγραφέων ως πολιτιστικό γεγονός και ως είδηση.
- Το επικοινωνιακό πλαίσιο της συγγραφικής συνέντευξης, τα προαπαιτούμενα και οι συμβάσεις του.
- Ο διπλός φορέας της εκφώνησης (δημοσιογράφος & συγγραφέας) και τα παρεπόμενά του.
- Η τυπολογία της συγγραφικής συνέντευξης και η εξέλιξή της. Οι τακτικές των ελληνικών εφημερίδων και περιοδικών.
- Οι εκδοχές του δημιουργού και η δημόσια εικόνα του Έλληνα συγγραφέα ως προσωπική αλλά και ως δημοσιογραφική κατασκευή.
- Τα ίχνη της συγγραφικής ιδιότητας και του έντεχνου λόγου – ή και η απουσία τους – στη γλώσσα της συνέντευξης.
- Η συνέντευξη ως στρατηγική προβολής και προώθησης στα πεδία της λογοτεχνίας και του θεάτρου.
- Η συνέντευξη ως παραπλήρωμα ή υποκατάστατο της πρωτογενούς λογοτεχνικής και θεατρικής πρόσληψης.
- Επικαιρικές και διαχρονικές διαστάσεις της συγγραφικής συνέντευξης. Η χρησιμότητά της στις λογοτεχνικές και θεατρικές σπουδές.

Η ελευθέρωση του στίχου στο ποιητικό έργο του Τ. Κ. Παπατσώνη

Η σταδιακή μετάβαση από την παραδοσιακή στη μοντέρνα ποίηση, που ξεκίνησε στην Ελλάδα από τις αρχές του εικοστού αιώνα, γνώρισε τη λεγόμενη ελευθέρωση της στιχουργικής μορφής από την ομοιοκαταληξία και το μέτρο, στοιχείο που αργότερα αποτέλεσε ένα από τα κύρια γνωρίσματά της. Ανάμεσα στους τότε πρωτοπόρους που έδειξαν μια συνειδητή, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, παρέκκλιση από το παλαμικό πρότυπο και στους οποίους οφείλεται αυτή η ρήξη, σπουδαία προσωπικότητα υπήρξε ο λογοτέχνης και ακαδημαϊκός Τ. Κ. Παπατσώνης. Η σημερινή κριτική συμφωνεί ότι ο Παπατσώνης, ήδη το 1920, συνέθεσε κάποια ποιήματα τα οποία μπορούν εύλογα να χαρακτηριστούν ως τα πρώτα ελληνικά ποιήματα γραμμένα σε ελεύθερο στίχο. Το ποίημα <Μιαν ανάβαση στο βουνό των ελάτων λίγο πριν από τα Χριστούγεννα> εμφανίστηκε στις σελίδες του περιοδικού "Ελληνική Επιθεώρησις" τον Δεκέμβριο του 1920, ενώ το <Beata Beatrix>, γραμμένο επίσης το 1920, συμπεριλήφθηκε στην περίφημη ανθολογία του Τέλλου Άγρα "Οι νέοι", που είδε το φως το 1922. Από εκείνη τη χρονιά έως το 1944, ημερομηνία στην οποία δημοσιεύεται η συλλογή "Ursa Minor", αποκορύφωμα της ποίησής του, ο λογοτέχνης διανύει τη σαφώς κρισιμότερη φάση της δημιουργικής του ωρίμασης. Από τη μία πλευρά, κατά τη δεκαετία του 1920 η εξέλιξή του χαρακτηρίζεται από την αναζήτηση εικόνων, θεμάτων και στιχουργικών σχημάτων που θα σηματοδεύσουν τη μετέπειτα παραγωγή του. Από την άλλη, η δεκαετία του 1930 θα είναι η κατεξοχήν γόνιμη περίοδος του ποιητή, το έργο του οποίου θα ανθίζει ποσοτικά αλλά και ποιοτικά μέχρι το 1944.

Μέσω αυτής της ανακοίνωσης θα επισημανθεί αφενός η διαδρομή αυτής της εξέλιξης από τα πρώιμα έμμετρα ποιήματα του Τ. Κ. Παπατσώνη, που εμφανίζονται το 1914 στις σελίδες της εφημερίδας "Ακρόπολις", έως αυτά της δεκαετίας του 1940, όπου εμφανίζεται το αποτέλεσμα της δημιουργικής αναζήτησης ενός ώριμου πλέον ποιητή. Αφετέρου, θα επιχειρηθεί μια προσπάθεια συγκρότησης των κύριων γνωρισμάτων του ποιητικού έργου του Παπατσώνη, ο οποίος επρόκειτο να σηματοδύσει τη στιχουργική παραγωγή στα ελληνικά γράμματα, θέτοντας τις βάσεις της μοντέρνας ποίησης.

Ένας πρώιμος κανόνας της “γενιάς του τριάντα”: Πέτρου Σπανδωνίδη, «Η πεζογραφία των νέων (1929-1930)», Θεσσαλονίκη 1934

Ο Πέτρος Σπανδωνίδης (1890-1964) έχει συνδεθεί άρρηκτα με την “γενιά του τριάντα” ευρύτερα (της οποίας θεωρείται σημαντικός κριτικός) και πιο συγκεκριμένα με την “Σχολή Θεσσαλονίκης”, ως πρωτεργάτης της έκδοσης του περιοδικού «Μακεδονικές Ημέρες». Πρόκειται για το περιοδικό το οποίο, πρωτίστως μέσω των μεταφρασμένων λογοτεχνικών κειμένων και τις σελίδες κριτικής του, σφράγισε την πρώτη δεκαετία του ελληνικού λογοτεχνικού μοντερνισμού.

Θεωρητικές σκέψεις και κριτικά σημειώματα του Πέτρου Σπανδωνίδη εμφανίζονται από το πρώτο τεύχος του περιοδικού (Μάρτιος 1932). Πολύ σύντομα σε ένα από τα κριτικά του σημειώματα γράφει: «Είμαι πολύ περιέργος για την πεζογραφία των νέων. Η πεζογραφία τους οφείλει να είναι κάτι καινούργιο» και στην συνέχεια προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά των «νέων»: «αδιάλλακτοι, περήφανοι, απομονωμένοι συνεχιστές του εαυτού τους. Που παλεύουν να εμφανίσουν όλες τις δυνατότητες του είναι τους αυθόρμητα, ειλικρινά» (περ. «Μακεδονικές Ημέρες», τχ. 5 - 6, Ιούλιος - Αύγουστος 1932, σ. 207).

Στο δεύτερο έτος κυκλοφορίας του περιοδικού (Ιανουάριος 1934 και εξής) ο Πέτρος Σπανδωνίδης δημοσιεύει σε συνέχειες, στα τρία πρώτα τεύχη, σελίδες κριτικών σημειωμάτων (άλλα σύντομα και άλλα εκτενέστερα) υπό τον τίτλο «Η πεζογραφία των νέων (1929 - 1930)». Στο τέλος της τρίτης συνέχειας τυπώνεται το σύνθημα «(Ακολουθεί)» και στο οπισθόφυλλο του ίδιου τεύχους αναγγέλλεται η έκδοση, «Προσεχώς», ομότιτλου βιβλίου του Σπανδωνίδη. Ωστόσο, στο επόμενο τεύχος δεν ακολουθεί καμιά συνέχεια και όπως συνάγεται από βιβλιογραφικά δεδομένα το βιβλίο κυκλοφορεί τον Μάιο του 1934. Κρίνεται αμέσως από τον Πέτρο Χάρη στο περ. «Νέα Εστία» (τχ. 179, 1 Ιουνίου 1934), ενώ εκτενής λόγος γίνεται στο περ. «Μακεδονικές Ημέρες» (τχ. 6 - 7, Ιούνιος - Ιούλιος 1934).

Τα ζητήματα που θα με απασχολήσουν στην εισήγησή μου είναι τα εξής:

α) Η σημασία της διάρθρωσης του, ενενήντα δύο σελίδων, βιβλίου σε δυο μέρη: το μεγαλύτερο (σ. 5- 76) περιλαμβάνει σε χρονολογική διάταξη τα βιβλία που κρίνονται, και το μικρότερο (επιλογικό) τις θεωρητικές αρχές του κριτικού, μοιρασμένες σε δεκαέξι αριθμημένα σημειώματα. Βάσει των αρχών αυτών, εννοείται πως, κρίνονται τα επιλεγμένα πεζογραφήματα, και ταυτόχρονα προβάλλεται το είδος της πεζογραφίας που θεωρείται αξιόλογο και διακρίνεται από την υπόλοιπη —παλαιότερη (μη μοντέρνα)— λογοτεχνία.

β) Η επεξεργασία ποσοτικών δεδομένων: πόσα βιβλία, πόσοι συγγραφείς περιέχονται συγκριτικά ποσοστά θετικών ή απορριπτικών σχολίων.

γ) Ποια η σχέση της επιλογής του Σπανδωνίδη με δικές του προηγούμενες κριτικές, την δημοσίευση κριτικών για τους ίδιους λογοτέχνες και τα ίδια βιβλία σε άλλα περιοδικά: οι διαφοροποιήσεις, οι αποκλεισμοί του, οι προτιμήσεις του.

δ) Μελέτη των αντιδράσεων που προκάλεσε η δημοσίευση σε βιβλίο των κριτικών του Σπανδωνίδη.

ε) Ποιοι σώθηκαν και ποιοι βούλιαξαν από τους κριθέντες στο πέρασμα του χρόνου; Ο λογοτεχνικός κανόνας που είχε αρχίσει να διαμορφώνεται ήδη, ποιους συμπεριέλαβε και τους διέσωσε; Γιατί, τέλος, μπορούμε να θεωρήσουμε την συναγωγή των συγκεκριμένων κριτικών σημειωμάτων του Σπανδωνίδη, έναν πρώιμο κανόνα της πιο πολυσυζητημένης γενιάς της σύγχρονης λογοτεχνίας μας;

Ρισκάροντας επιχειρηματικά εν καιρώ κρίσης: ο εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη και το περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα*

Στη διάρκεια της δεκαετίας του '30 ο εκδοτικός οίκος Ελευθερουδάκη αποτελούσε έναν εκδοτικό κολοσσό που συσπείρωσε την πλειονότητα της ελληνικής διανοήσης και αποτέλεσε ένα βήμα διαλόγου για σημαντικά ιδεολογικά ζητήματα και αντεγκλήσεις της εποχής. Η εκδοτική δραστηριότητα του οίκου ήταν πολύπλευρη και κεφαλαιώδους σημασίας για το ελληνικό μεσοπολεμικό πνευματικό γίγνεσθαι. Το *magnum opus*, όμως, του εκδοτικού οίκου ήταν το δωδεκάτομο *Εγκυκλοπαιδικόν Λεξικόν*. Ο Ελευθερουδάκης, μολονότι είχε καταφέρει να εδραιωθεί στην ελληνική εκδοτική αγορά, δεν εφησύχασε και έχοντας ως ουσιαστική φιλοδοξία του να κάνει προσιτή τη γνώση σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο πλήθος ανθρώπων έκανε το τολμηρό βήμα να εκδώσει ένα μαζικό μέσο επικοινωνίας και πληροφόρησης που ήταν το περιοδικό *Νεοελληνικά Γράμματα*. Έτσι, έπειτα από μια μεγάλη διαφημιστική καμπάνια – αναγγελία στον ημερήσιο τύπο, στις 14 Απριλίου 1935, κυκλοφόρησε για πρώτη φορά υπό την αιγίδα του κραταιού εκδοτικού οίκου Ελευθερουδάκη η «εβδομαδιαία φιλολογική, καλλιτεχνική και επιστημονική εφημερίς» *Νεοελληνικά Γράμματα* με διευθυντή τον Κώστα Ελευθερουδάκη και αρχισυντάκτη τον Κώστα Καρθαίο. Βασικό χαρακτηριστικό του εντύπου αποτελεί η ιδεολογική σύγκλισή του με τα περιοδικά της αριστερής μεσοπολεμικής διανοήσης σε μια σειρά από θέματα όπως η αξία της λαϊκής παράδοσης, η σχέση των λογοτεχνών με την κοινωνία κ.ά. Η ιδεολογική αυτή σύγκλιση με την αριστερά θα μπορούσε να δικαιολογηθεί από τις πολιτικές πεποιθήσεις του Κώστα Ελευθερουδάκη, ιδρυτή του περιοδικού. Ναι μεν ήταν φιλοβενιζελικών φρονημάτων, αλλά τον γοήτευαν και οι αρχές του μπολσεβικισμού. Το εγχείρημα αυτό του Ελευθερουδάκη μολονότι προκάλεσε αίσθηση στους κύκλους της διανοήσης της εποχής και κέντρισε το αναγνωστικό ενδιαφέρον του κοινού, τόσο του κέντρου (Αθήνα - Πειραιάς) όσο και της επαρχίας, τον Φεβρουάριο του 1936 διέκοψε την έκδοσή του. Στην ανακοίνωσή μου θα προσπαθήσω να δώσω το συνολικό χρονικό αυτού του εκδοτικού εγχειρήματος επιχειρώντας ταυτόχρονα να αναδείξω και τις βασικές διεργασίες της μεσοπολεμικής εκδοτικής βιομηχανίας.

Η γυναίκα και το γυναικείο σώμα στην ελληνική και τσεχική υπερρεαλιστική ποίηση του μεσοπολέμου

Στην ανακοίνωση θα ασχοληθώ με το κεντρικό θέμα του υπερρεαλισμού, δηλαδή τον έρωτα και την εικόνα της γυναίκας και του γυναικείου σώματος, στο έργο των Ελλήνων υπερρεαλιστών του μεσοπολέμου (Α. Εμπειρικός, Ν. Εγγονόπουλος, Ο. Ελύτης) και θα επιχειρήσω τη σύγκριση με την προσέγγιση του θέματος από την πλευρά των Τσέχων υπερρεαλιστών της ίδιας εποχής (Vítězslav Nezval).

Συγκεκριμένα θα αναλύσω τις βασικές μορφές της υπερρεαλιστικής γυναίκας: γυναίκα-παιδί που ιδιαίτερα στην ποίηση του Εμπειρικού, όπως και στη γαλλική υπερρεαλιστική ποίηση, συνδυάζει το ερωτικό στοιχείο με το όραμα του μελλοντικού κόσμου, και γυναίκα-μητέρα που παίρνει διάφορες μορφές, όπως π.χ. τη μορφή τοπίου (locus amoenus). Επίσης θα εξετάσω το θέμα της καταστρεπτικής γυναικείας μορφής που σχετίζεται με τη δίπολη μορφή του έρωτα στην οποία, σύμφωνα με τον G. Bataille, είναι πάντα παρόν το στοιχείο του θανάτου. Η μορφή αυτή είναι ιδιαίτερα έντονη στην ποίηση του Τσέχου υπερρεαλιστή V. Nezval που επηρεάστηκε βαθιά από το ζωγραφικό και λογοτεχνικό έργο του Salvador Dalí.

Επομένως θα ασχοληθώ με τον τρόπο αναπαράστασης του γυναικείου σώματος ως μικρόκοσμου που η εικόνα του ανταποκρίνεται στον τρόπο με τον οποίο ο συγγραφέας αντιμετωπίζει την εξωτερική πραγματικότητα (μακρόκοσμος). Η απόδοση του σώματος στη λογοτεχνία φανερώνει τη στάση του ποιητή προς τον έξω κόσμο (το σώμα ως μέτρο των πάντων σύμφωνα με τον Maurice Merleau-Ponty): το ιδανικό και τέλειο σώμα ως έκφραση της εμπιστοσύνης προς το μέλλον (Εμπειρικός), το παραμορφωμένο και ακροτηριασμένο σώμα (εφιαλτικές εικόνες του Nezval) ως έκφραση του φόβου και του αδιεξόδου. Από αυτή την άποψη θα εξεταστεί η διαφορετική προσέγγιση των Ελλήνων και Τσέχων υπερρεαλιστών, η επίδραση της λογοτεχνικής παράδοσης (νεορομαντική ποίηση και καρυωτακισμός στην ελληνική λογοτεχνία, ποιητισμός στην τσεχική λογοτεχνία) και των διαφορετικών πολιτιστικών και ιστορικών συμφραζομένων σχετικά με αυτό το θέμα και οι προσπάθειες των λογοτεχνών να έρθουν σε ρήξη με το παρελθόν μέσω των αναφερόμενων θεμάτων.

Επίσης θα αναφερθώ στην αλλαγή της προσέγγισης του θέματος στην ποίηση των Ελλήνων συγγραφέων της πρώτης μεταπολεμικής γενιάς (Μίλτος Σαχτούρης) που επηρεασμένοι από τα γεγονότα του παγκοσμίου πολέμου προσάρμοσαν την εικόνα της γυναίκας στις τραγικές εμπειρίες τους.

Η γραφή της κρίσης: Γιώργος Χειμωνάς - Δημήτρης Δημητριάδης

Ως οριακό ιστορικό γεγονός η σημερινή κρίση διαρρηγνύει τη συνέχεια του γραμμικού χρόνου, συνεπιφέροντας μια αγωνιώδη αναζήτηση ταυτότητας εκ μέρους του εθνικού υποκειμένου εν όψει της οριστικής κατάρρευσης σε επίπεδο κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό αλλά και εν μέσω μιας γενικευμένης αμφισβήτησης όσον αφορά την (ελληνική) παράδοση και ιστορία· σε μια εποχή μεταιχμιακή και μετέωρη με συνολικά και κρίσιμα διακυβεύματα, όπως αυτή που διανύουμε, τα κείμενα του Γιώργου Χειμωνά και του Δημήτρη Δημητριάδη διαβάζονται ως κείμενα εξαιρετικά επίκαιρα ή και προφητικά. Η προτεινόμενη ανακοίνωση θα επιχειρήσει να εξειδικεύσει και να αναλύσει τα σημεία σύγκλισης των δύο λογοτεχνών με κέντρο την έννοια της «γραφής της κρίσης»: μιας γραφής οριακής και παραβατικής, η οποία θεματοποιεί και δραματοποιεί την καταστροφή, τη ρήξη, την ασυνέχεια ως προϋποθέσεις για την έναρξη ενός νέου ιστορικού κύκλου, για μια νέα αρχή, που θα απορρέει από ένα αναπόφευκτο τέλος. Μέσα στο πλαίσιο του συνολικού έργου των δύο συγγραφέων, τόσο του λογοτεχνικού όσο και του δοκιμιακού, η εξέταση θα επικεντρωθεί κυρίως στον Γιατρό Ινεότη (1971) και τους Χτίστες (1979) του Χειμωνά από τη μια μεριά και το Πεθαίνω σα χώρα (1978) του Δημητριάδη, από την άλλη, ανιχνεύοντας τις πληγές στο «σώμα της ιστορίας» (Τζίνα Πολίτη) της μεταπολεμικής και μετα-μεταπολιτευτικής Ελλάδας, καθώς και τα σημάδια της πολιτισμικής κρίσης στη γραφή, σε συσχετισμό και με τη σημερινή πραγματικότητα.

Η λογοτεχνική τακτική ρήξης με την παράδοση της νεοελληνικής λογοτεχνίας, την οποία υιοθετεί η «γραφή της κρίσης» ή η «κρίσιμη λογοτεχνία» του Χειμωνά και του Δημητριάδη, αποτελεί έκφραση και ταυτοχρόνως υπέρβαση μιας βαθιάς κρίσης του λόγου, αντανακλά και ενσωματώνει, με τον πιο εύγλωττο τρόπο, μια κρίση πολιτισμική και αξιακή, αλλά και αγγίζει το τραύμα του ιστορικού γεγονότος, αποτυπώνοντας την έκλειψη του παρελθόντος, την παρακμή που διακρίνει το παρόν (: απουσία παρόντος) και την απορία σχετικά με το μέλλον. Διαβάζει και αφηγείται, με τον τρόπο της έλλειψης, της ασυνέχειας, της αποσπασματικότητας, του πάθους, που σωματοποιεί τα συναισθήματα, της υψηλής υπερβολής, που διογκώνει το «γεγονός» και διασπά τον χρόνο, σε διάλογο με λογοτέχνες και στοχαστές όπως ο Μπλανσό και ο Μπατάιγ, εποχές στις οποίες διαφαίνεται η ανάγκη της ρήξης, της διακοπής των δεσμών με την παράδοση, στις οποίες ο λόγος δεν αναμασά παρά τετριμμένες ιστορίες, που υποδηλώνουν το τέλος του (ελληνικού) πολιτισμού. Αν όμως «παράδοση είναι [...] η αγωνιώδης, μανιασμένη, βακχική πορεία μιας λυμένης εσωτερικότητας μέσα στο σκοτάδι προς το άγνωστο», ή, τελικά, «η παραδοχή της καταστροφής, του ολέθρου και του μηδενός», αν «παράδοση είναι ο θάνατος», αλλά και «θεμελιώδης προϋπόθεση ζωής», όπως γράφει ο Δημητριάδης με αφορμή τον Μπλανσό, τότε ζωή και θάνατος δεν νοούνται ως αντίθετα και το τέλος ορίζεται ως αδυναμία τέλους, συνεχής αναβολή του τέλους – συμφύρεται με την αρχή. Στα κείμενα των δύο συγγραφέων, που αποδεικνύονται σήμερα προφητικά, η προβληματική του θανάτου της Ελλάδας, του πολιτισμού, της διάλυσης μιας κοινωνίας, της συντέλειας ή του αφανισμού ενός γένους ανθρώπων, συνυφαίνεται με το κεφαλαιώδες ζήτημα της καταγωγής και του προορισμού της ίδιας της λογοτεχνίας νοούμενης ως «το τέλος του κόσμου».

Η δεξίωση του Κωνσταντίνου Καβάφη στην Ισπανία: το παράδειγμα του Καταλανού ποιητή Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα

Ο Κ. Καβάφης "μπήκε" στην Ισπανία μέσω δύο οδών: της Μάλαγα, με τη μετάφραση του ποιητή Χοσέ Άνχελ Βαλέντε και της Βαρκελώνης, με τη μετάφραση στα καταλανικά του νεοελληνιστή Κάρλες Ρίμπες. Από τους πρώτους Ισπανούς ποιητές που διάβασαν τα μεταφρασμένα ποιήματα του Αλεξανδρινού ήταν και ο ποιητής από τη Βαρκελώνη, ο Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα (1929-1990), ένας από τους επιφανέστερους εκπροσώπους της λεγόμενης "γενιάς του 50", αλλά και γενικότερα ένας από τους κορυφαίους ποιητές της ισπανικής λογοτεχνίας του 20ού αιώνα. Τα κοινά σημεία της ποίησής του με αυτής του Καβάφη είναι πολλά. Πρώτα πρώτα η ειρωνεία, ένα από τα ουσιώδη συστατικά της ποίησης και των δύο. Πρόκειται για μια ειρωνεία όχι χτυπητή, αλλά λεπτή και ανεπαίσθητη, η οποία απευθύνεται σε έναν αναγνώστη υποψιασμένο. Μια ειρωνεία που, όπως λέει η Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, σκοτώνει χωρίς να φαίνεται η πληγή. Πολύ συχνά, αυτή η ειρωνεία σχετίζεται με το δραματικό ή τραγικό στοιχείο: άλλη άποψη έχει ο ομιλητής για τα πράγματα και άλλη το πεπρωμένο (η ειμαρμένη), με αποτέλεσμα το ποιητικό υποκείμενο να πέφτει έξω στους υπολογισμούς του και να μην διαβλέπει την αντίξοχη μοίρα που τον ζυγώνει. Με άλλα λόγια, η ιδέα του ήρωα για την πραγματικότητα δεν είναι παρά μια τραγική αυταπάτη. Σύμφωνα με το Νασο Βαγενά, η μοναδικότητα του Καβάφη δεν έγκειται τόσο στη συχνότητα της δραματικής του ειρωνείας, όσο στον ιδιαίτερο τρόπο με τον οποίο συνδυάζεται στο έργο του η λεκτική με τη δραματική ειρωνεία. Το χώνεμα των δύο αυτών στοιχείων επέτυχε με μοναδικό τρόπο στην ποίησή του και ο Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα.

Πολλές φορές η ειρωνεία που διαποτίζει την ποίηση του Καβάφη και του Χιλ ντε Μπιέδμα πραγματοποιείται μέσα από τον δραματικό μονόλογο: ο ομιλητής (για τον οποίο δεν γνωρίζουμε τίποτα, ούτε για το παρελθόν του ούτε για το παρόν του) αυτοπροσωπογραφείται μπροστά στα μάτια μας μέσα από τα λεγόμενά του. Τόσο ο Καβάφης όσο και ο Χιλ ντε Μπιέδμα συνέθεσαν αξιομνημόνευτους μονολόγους: «Φιλέλλην», «Συμεών», «Επάνοδος από την Ελλάδα» ο πρώτος, «Εναντίον του Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα» («Contra Jaime Gil de Biedma»), «Μετά το θάνατο του Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα» («Después de la muerte de Jaime Gil de Biedma») ο δεύτερος. Και οι δυο τους είχαν υπ' όψιν τους τους δραματικούς μονολόγους του Αγγλου ποιητή (δεξιότητη του είδους) Ρόμπερτ Μπράουνινγκ.

Στον Καβάφη ο δραματικός μονόλογος συνδέεται –κυρίως στα λεγόμενα ιστορικά ποιήματα – με το προσωπίο, την ποιητική persona (η Κατερίνα Κωστίου κάνει λόγο για «ειρωνικό προσωπίο»): ο ποιητής φορά τη μάσκα ενός ιστορικού προσώπου, πραγματικού ή φανταστικού, υποδύεται τους τρόπους και τα λεγόμενά του. Στο Χάιμε Χιλ ντε Μπιέδμα η επιλογή του δραματικού μονολόγου συνδέεται επίσης με το ειρωνικό προσωπίο, αλλά πάνω από όλα με την τακτική που ονομάζεται «αναδίπλωση του εγώ» (desdoblamiento del yo): ο ποιητής βγαίνει από τον εαυτό του, αποστασιοποιείται για να κοιτάξει το εγώ του αντικειμενικά (απ' έξω) κι όχι υποκειμενικά (από μέσα).

Εκτός από το δραματικό μονόλογο, το δραματικό στοιχείο εν γένει είναι παρόν στο έργο των δύο ποιητών. Ήδη, από πολύ νωρίς, ο Σεφέρης μίλησε για δραματικό στοιχείο στον Καβάφη, για αίσθημα του χρόνου και μυθική μέθοδο παράλληλη με αυτή του Θ. Σ. Έλιοτ στην Έρημη Χώρα. Η δραματικότητα στην ποίηση των δύο αυτών δημιουργών αντιπροσωπεύεται από το στοιχείο της αντίθεσης, της σύγκρουσης, είτε πρόκειται για αντικρουόμενα αισθήματα (mixed emotions) στην ψυχοσύνθεση του ίδιου ατόμου, είτε για αντικρουόμενες οπτικές γωνίες, οι οποίες εκτός από δραματική ένταση, γεννούν συγχρόνως ειρωνεία.

Με το δραματικό στοιχείο και την ειρωνική ματιά είναι άμεσα συνδεδεμένη και η πολυφωνία (όρος που εισήγαγε ο Μιχαήλ Μπαχτίν): στο ποίημα δεν ακούγεται μόνο μια φωνή, παρά διάφορες φωνές–φορείς διαφορετικών απόψεων, όλες ενορχηστρωμένες με μεγάλη δεξιοτεχνία από την πλευρά του δημιουργού, όπως ζητά ο Θ. Σ. Έλιοτ στο γνωστό άρθρο του για τις τρεις φωνές στην ποίηση (1953). Η ειρωνεία σε συνδυασμό με το δραματικό μονόλογο και την πολυφωνία έχουν ως αποτέλεσμα:

τοσο την αποστασιοποίηση (detachment) του ποιητή ως προς το θέμα του έργου του (αυτό που ο Λουίς Θερνούδα υπονοοεί όταν επισημαίνει ότι πρέπει να υπάρχει απόσταση ανάμεσα στον άνθρωπο που πάσχει και στον ποιητή που συνθέτει) όσο και την αντικειμενικοποίηση (objetivación) της προσωπικής εμπειρίας.

Τέλος, η ποίηση και των δύο εντάσσεται στη λεγόμενη 'ποίηση της εμπειρίας' ('poetry of experience'). Ο Χάιμε Χιλ υπήρξε μάλιστα από τους πρώτους που εισήγαγαν τον όρο στην Ισπανία ύστερα από την ανάγνωση του βιβλίου του Langbaum. Στην ποίηση και των δύο επανέρχεται συνέχεια το μοτίβο της πόλης, το αστικό περιβάλλον, όχι μόνο σα φόντο (background) του ποιήματος αλλά σαν ένα ακόμη πρόσωπο του δράματος που παίζεται, κάποτε ακόμη και σαν πρωταγωνιστής της ιστορίας και όλης της βιωματικής πορείας του ποιητή.

Τέλος, να σημειωθεί ότι η παρουσίαση δεν αναζητά απαραίτητα επιρροές και επιδράσεις του ενός ποιητή στον άλλο. Αυτό που επιθυμείται είναι να υπογραμμιστούν τα κοινά σημεία, οι «αναλογίες» (όρος που χρησιμοποιεί ο συγκριτολόγος Αδριάν Μαρίνο), οι συνάφεις και συγγένειες βασισμένες σε παράλληλες κοσμοθεωρίες (Weltanschauung) που διατρέχουν το έργο των δυο ποιητών (αυτό που ο Άλφρεντ Σμέλινγκ ονομάζει «αναλογία των συμφραζομένων» [analogía de contextos]). Για το λόγο αυτό, η ανακοίνωση αυτή θα μπορούσε να καταταχθεί σε αυτό που ο Γουίλιαμ Φώλκνερ προσδιόρισε σαν «γύρη των ιδεών» (pollen of ideas): σύμφωνα με τον Αμερικανό συγγραφέα, σε διάφορα μέρη του κόσμου υπάρχουν ιδέες που γονιμοποιούν την παραγωγή των συγγραφέων ή των καλλιτεχνών χωρίς αναγκαστικά να έχει υπάρξει προηγουμένως άμεση επαφή ανάμεσά τους.

Από το σχολείο της μεταπολίτευσης στο σχολείο της κρίσης

Σκοπός της ανακοίνωσής μου είναι να αναδείξω τις επιδράσεις της κρίσης στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την εκπαιδευτική πρακτική. Για να διαφανούν οι επιδράσεις θα αναφερθώ στην εκπαιδευτική πορεία από τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις της Μεταπολίτευσης (1976, 1982) μέχρι τη διαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των αναλυτικών προγραμμάτων στο σημερινό σχολείο με κύριο άξονα το συσχετισμό της εκπαίδευσης στα ελληνικά σχολεία με την έννοια της δημοκρατίας. Η συμβολή μου με αυτή την ανακοίνωση είναι να αναδείξω τις θετικές και εποικοδομητικές επιδράσεις της κρίσης στο επίπεδο της αφύπνισης και της εμπάθυνης εννοιών με θεσμικές διαστάσεις όπως η δημοκρατία και ο πλουραλισμός κατά την εκπαιδευτική διαδικασία. Αναλυτικότερα, θα αναπτύξω τη φιλοσοφία της εκπαίδευσης και τα περίοδο της μεταπολίτευσης διερευνώντας τις ιδεολογικές διαστάσεις των θεωρητικών μαθημάτων κατά τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις. Δεύτερον, αφού αναλύσω την ιδεολογική διάσταση της συγκρότησης του 'νέου σχολείου' και τα σημεία στα οποία αλλάζει την έννοια και την προοπτική αυτού του θεσμού θα αναπτύξω τις κοινωνικές και οικονομικές συγκυρίες καθώς και τη δυναμική τους για την οποία επιχειρηματολογώ ότι είναι επαρκής να αλλάξει τον ίδιο το θεσμό του σχολείου αλλά και τον σκοπό της εκπαιδευτικής πρακτικής. Τέλος, θα ισχυριστώ ότι η κοινωνική και οικονομική κατάσταση της κρίσης αλλάζει από μόνη της το νόημα και το σκοπούς των θεωρητικών μαθημάτων του σχολικού προγράμματος αλλά και των λεγόμενων θετικών μαθημάτων. Συνεπώς η ανακοίνωσή μου θα αξιοποιήσει τα δεδομένα και της σημερινού εκπαιδευτικού τοπίου στην Ελλάδα για να ελέγξει το κατά πόσο μπορεί να συμβάλει σε μία διεύρυνση του θεσμού του σχολείου της Ελλάδας του 2013.

Η έννοια του «ξένου» μέσα από γλωσσικές παρατηρήσεις. Συνέχειες και ασυνέχειες

Η εχθρική αντιμετώπιση του ξένου, του αλλοδαπού και αλλοεθνή, φαινόμενο που απασχολεί έντονα, τελευταία, τη σύγχρονη ελληνική κοινωνική πραγματικότητα, κάθε άλλο παρά καινούρια είναι. Ως γνωστόν, η διπολική αντιπαράθεση του «εμείς» και του «οι άλλοι» είναι τόσο παλιά όσο και το ανθρώπινο γένος. Ωστόσο, μέσα στο διαχρονικό άξονα, οι στάσεις απέναντι στον «ξένο», αυτόν που βρίσκεται έξω από τα όρια της οικείας ομάδας, και κατά συνέπεια προσλαμβάνεται ως άγνωστος και οιονεί επικίνδυνος, παρόλο που διατηρούν, ασφαλώς, ένα αρνητικό πρόσημο, διαφοροποιούνται, αλλάζουν όρια και μετασχηματίζονται. Στην παρούσα ανακοίνωση μας απασχολούν οι γλωσσικές αποτυπώσεις της έννοιας του «ξένου», καθώς γίνονται συχνά μάρτυρες αυτών των μετασχηματισμών και διαφοροποιήσεων. Συγκεκριμένα, επιχειρείται να παρουσιαστεί και να μελετηθεί συγκριτικά γλωσσικό υλικό που προέρχεται αφενός από την παραδοσιακή ελληνική κοινωνία και αφετέρου από τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα. Το πρώτο αντλείται α) από το ανέκδοτο διαλεκτικό υλικό του Αρχείου του Κέντρου Ερεύνης των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών, β) από σχετικές με το θέμα της πρόσληψης του ξένου λαϊκές ρήσεις (μέσα σε παροιμίες, γνωμικά, ανέκδοτα, παραμύθια κ.λπ.) και γ) από βιβλιογραφικές πηγές (βλ. π.χ. Κοντοσόπουλος Νικόλαος, 2004. «Ο Έλληνας και οι άλλοι», Επετηρίδα του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Λαογραφίας, τόμ. 29-30 (1999-2003), Αθήνα, Ακαδημία Αθηνών, σ. 283-300) ενώ το δεύτερο από σύγχρονα δημοσιεύματα του τύπου και του Διαδικτύου. Αλλότριος, λουδαπός (=αλλοδαπός), ξένος, αλλοκοσμίτης, ξενομερίτης, αλλόφυλος, καρίπης (<αραβ. garib), λαχιτικός, (αλ)λούτερος, ξανάφαντος, μηδιαγόρατος (<μηδέ +ορατός, αυτός που δεν τον «βλέπουν») είναι μερικές από τις λαϊκές ονομασίες του ξένου, αλλά και ξενάκης, ξενικάκης, ξενούτσικος, παντάξενος, λέξεις που προσδίδουν μια χροιά συμπόνοιας και προστατευτικότητας. Άλλωστε και η ίδια η λέξη «ξένος», παραδοσιακά, σχετίζεται περισσότερο με τον ξενιτεμένο και έτσι περιβάλλεται με συμπάθεια, οίκτο και νοσταλγία για την πατρίδα: «Ο ξένος και ο ποταμός τον τόπο τους γυρεύουν» (παροιμ.), «μα τ' είδαν τα ματάκια μου / τουν ξένουν πώς τουν θάφτουν / δίχους θυμιάμα κι κηρί / δίχους παπά κι ψάλτη...» (άσμ.) Έτσι, παρά τα, παραδοσιακά, γνωστά στερεότυπα για συγκεκριμένες φυλετικές και εθνοτικές ομάδες («γύφτους», «οβριούς», «αράπηδες» κ.ά.), παρά τον κοινό, διαχρονικά, εκ πρώτης, αρνητισμό για τον «άλλο», υπάρχουν ασυνέχειες που δημιουργούν τομές. Και που μας οδηγούν σε σκέψεις για το πόσο όμοιες είναι οι αντιμετώπισεις του «ξένου» άλλοτε και τώρα, ποιοι και με ποιο τρόπο είναι οι αποδέκτες του γλωσσικού ρατσισμού, αν και πώς επανέρχονται τα παραδοσιακά στερεότυπα για διάφορες εθνικές και εθνοτικές ομάδες. Και κατά πόσο, τελικά, κοινωνίες όπου το πολιτικά ορθό ήταν έννοια άγνωστη, μπορεί να αντιμετώπιζαν τον «άλλο» με θετικότερο τρόπο από σήμερα.

Οραματικά κείμενα του 16ου αιώνα

Από το 16ο αιώνα εμφανίζονται σε χειρόγραφη μορφή πεζά κείμενα γραμμένα σε δημώδη γλώσσα, τα οποία περιγράφουν μεταθανάτιες εμπειρίες σε μορφή οραμάτων ή οπτασιών. Πρόκειται για δείγματα μιας οραματικής γραφής που κατά τα φαινόμενα αποτελούν αγαπητό ανάγνωσμα της εποχής και εντυπωσιάζουν το σημερινό μελετητή με τη γλαφυρότητα του λόγου, την πλούσια εικονοποιία αλλά και το αινιγματικό περιεχόμενό τους.

Ένα τέτοιο κείμενο θα παρουσιαστεί στην παρούσα ανακοίνωση, καταδεικνύοντας την εξέλιξη και τη δυναμική της γλώσσας ως κύτταρο δημιουργίας, ενώ παράλληλα θα ανασυντεθεί το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο της συγγραφής και ο ρόλος τους στη λειτουργία και την εξέλιξη του εν λόγω μοτίβου.

Η ανατρεπτική «ποιητική του Τύπου»: ο Κωνσταντίνος Πωπ και η «επικίνδυνος [ειδολογική] καινοτομία» του νεοελληνικού χρονογραφήματος (1848)

Στην παρούσα ανακοίνωση υποστηρίζεται ότι η δημιουργία του είδους του νεοελληνικού χρονογραφήματος από το λόγιο Κωνσταντίνο Πωπ (1848) συνιστά μια ρηξικέλευθη ειδολογική επινόηση που διεμβολίζει το λογοτεχνικό κανόνα της εποχής μέσα από ένα σώμα 45 κειμένων δημοσιευμένων υπό τον επίτιτλο «Έργα και Ημέραι» (1848-1855) στο δημοφιλές οικογενειακό περιοδικό *Ευτέρπη*. Η κατά τον Φώτο Πολίτη «επικίνδυνος καινοτομία» του νεοελληνικού χρονογραφήματος έγκειται πρωτίστως στο ότι στην περίπτωση του η λογοτεχνική συγγραφική δράση κατασκευάζει ένα καινοφανές είδος του οποίου οι αισθητικές συμβάσεις διαμορφώνονται εγγενώς από το νέο και ιδιαίτον πολυτροπικό περιβάλλον του (περιοδικού τότε) Τύπου.

Θεματικά, μορφικά και επικοινωνιακά το «ανυπάκουο» χρονογράφημα του Πωπ κλονίζει με τον αιρετικό ειδολογικό κανόνα που εισάγει τις βεβαιότητες της λογοτεχνικής παράδοσης. Προκλητικά ανένταχτο στη λογοτεχνική ταξινόμηση της εποχής του, με την καλειδοσκοπική πρισματικότητα του (αναμυθοπλασμένου) επικαιρικού υλικού του και τη μορφολογική του «αστασία», διαρρηγνύει πρωτοποριακά αλλά αθόρυβα με τον παιγνιώδη χρονογραφηματικό τρόπο το ρομαντικό κέλυφος και τα στερεότυπα της σύγχρονης του ελληνικής κοινωνίας μέσα από έναν αναδυόμενο πραγματοσκοπικό ορίζοντα. Με αυτές τις αξονικές θεματομορφικές επιλογές, ο Πωπ αγκυρώνοντας ταυτόχρονα επικοινωνιακά το αιρετικό του είδος σε ένα κοινό κοινωνικά παραγκωνισμένο, όπως είναι το τότε γυναικείο κοινό, δημιουργεί νέες αναγνωστικές συνθήκες και νέο αναγνωστικό ορίζοντα.

Έτσι με την αισθητικών προδιαγραφών κειμενική κατασκευή του ο Πωπ διαρρηγνύει ουσιαστικά διά του Τύπου τον κλοιό των κατεστημένων ειδών (διηγήματος-μυθιστορημάτων), των οποίων οι ειδολογικές συμβάσεις δεν του παρέχουν την ευελιξία διαρκούς παρακολούθησης του κοινωνικού «αιμετάβολου» ορίζοντα της εποχής του, μιας και η ρητή απώτερη πρόθεση του πρώτου έλληνα χρονογράφου είναι η καίρια συμβολή του στην κριτική ανατομία της ελληνικής κοινωνίας και την επί της ουσίας πρόοδό της. Αυτή δε η «άλλη», καλλιτεχνικής απόβλεψης, χρονογραφηματική θέαση του κόσμου, ανατρεπτική των στερεοτυπικών αντιλήψεων, λειτουργεί αντιστικτικά προς τη δεσπόζουσα πληροφοριακή στόχευση του γενέθλιου συγκείμενου του Τύπου.

Η γέννηση του χρονογραφήματος συνεπώς προκαλεί μια αισθητή ρωγμή στο λογοτεχνικό κανόνα της απελεύθερης Ελλάδας του 19ου αιώνα εγκαινιάζοντας αυτό που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε “ποιητική του Τύπου”, την ποιητική δηλαδή των εφημεριδογενών ειδών, η οποία διαφοροποιείται καινοτομικά από τις αισθητικές συμβάσεις της λεγόμενης «νόμιμης» λογοτεχνίας. Κοντά δε στο αμφίσημο και ακροβατικής ισορροπίας (κατά τον Νικόλαο Επισκοπόπουλο) χρονογράφημα, θα εμφανιστεί στον ελληνικό Τύπο στη συνέχεια το «απολλώνειο» χαρακτήρα είδος της επιφυλλίδας όπως και το «διονυσιακού» στίγματος είδος του ευθυμογραφήματος.

Representations of Late-Ottoman Thessaloniki in Contemporary Greek Literature

In the late 1990s and 2000s there was an increasing historiographic as well as cultural interest in more nuanced accounts of Greek and Christian experiences during the Ottoman period. The increasing contemporary cultural plurality in Greece, that was a consequence of globalization processes and immigration, can have spurred the curiosity towards earlier experiences of multifaceted cultural coexistence. The break-up of Yugoslavia in the 1990s brought back memories of the pre-WWI 'Ottoman Balkans' and now, twenty years later, the centenaries of the Balkan Wars have once again triggered a plethora of historiographic and cultural publications and events interpreting the transitions from the multicultural imperial society to more or less homogenous national societies. Up through the 2000s Thessaloniki has been a focal point in reconsidering a multicultural past that confronts national narratives of ethnic and religious homogeneity. The historiographic interest, along with an opening towards Turkish cultural products, in particular soap operas, has been followed up by a wave of popular Greek historical novels situated in the Ottoman period (i.e. Kalpouzou, Zourgos, Themelis, Kakouri and others). The current popular novels differ from earlier experimental 'postmodern' novels of the 'historiographic metafiction' (Kosmas 2002, Katsan 2013) through their said intention to 'tell the truth', even when this is 'the truth of others' (Themelis 2008). As part of a larger research project on popular historical fiction on the Ottoman period, this paper will present an analysis of representations of late Ottoman Thessaloniki in a number of Greek novels published between 2005 and 2012. The paper examines the ways in which these novels represent cross-cultural and cross-religious relations in pre-national Thessaloniki and it will be discussed how the contemporary fiction differs from earlier 'nationalist' Greek fiction about the Ottoman period. A significant characteristic of the contemporary novels is the explicit reference to extensive historiographic secondary literature and in some cases even historical sources. What does this eagerness to prove the truthfulness of the historical context say about the authors' intentions? These novelists have apparently become part of revisionist trends in history writing, but what consequences does that have for the literary depiction of characters and for formulations of cultural, linguistic and religious belonging in the novels?

Τα λογοτεχνικά μυστήρια της θάλασσας του Νότου: Από τη Βαρκελώνη της μεταπολίτευσης στην Αθήνα της κρίσης

Υπάρχει κάποια λογοτεχνική παράδοση στην αστυνομική λογοτεχνία της Μεσογείου ή απλά κάποιες εκλεκτικές συγγένειες; Οι κοινωνίες των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου, πέρα από τους αρχαίους ιστορικούς δεσμούς που τις ενώνουν, αντιμετωπίζουν τα ίδια άλυτα προβλήματα αντιμετώπισης με την ιστορία και το μέλλον τους. Ένα σημαντικό κοινό στοιχείο τους είναι ικανότητα των συγγραφέων αστυνομικής λογοτεχνίας, όπως ο Μανουέλ Βάσκεθ Μονταλμπάν και ο Πέτρος Μάρκαρης να συνθέτουν καθημερινές τοπολογίες μυστηρίου και να στοιχειοθετούν αστυνομικούς ερευνητές της πραγματικότητας της Ισπανίας και της Ελλάδας. Ο Πέπε Καρβάλιο και ο Κώστας Χαρίτος, εθνικά και αντιπροσωπευτικά στερεότυπα του Ισπανού και του Έλληνα ντετέκτιβ ερευνούν τα εγκλήματα που διαπράχθηκαν και διαπράττονται στις μεσογειακό αστικό περιβάλλον. Είναι αποτελεσματικοί, ευφυείς, υποψιασμένοι και λάτρεις της καλής ζωής, των απλών απολαύσεων της καθημερινής ζωής των μεσογειακών λαών. Ο Μονταλμπάν γνώριζε καλά την ισπανική κοινωνία της μετα-Φράνκο εποχής και ο Μάρκαρης γνωρίζει καλά την κοινωνία της κρίσης. Ίσως αυτός είναι ο λόγος που τα έργα τους έχουν τόσο μεγάλη απήχηση στο κοινό των χωρών του Ευρωπαϊκού Νότου. Είναι η αστυνομική λογοτεχνία της Μεσογείου μια ιδιαίτερη σχολή αστυνομικής λογοτεχνίας ή ο Μονταλμπάν και ο Μάρκαρης είναι κοινωνιολόγοι της σχολής του εγκλήματος στη Μεσόγειο; Η παρουσίαση στοχεύει να διερευνήσει την διαπολιτισμική σχέση των έργων Οι θάλασσες του Νότου του Μανουέλ Βάσκεθ Μονταλμπάν και Ληξιπρόθεσμα Δάνεια του Πέτρου Μάρκαρη μέσα από την συγκριτική τους ανάλυση με κατεύθυνση τις λογοτεχνικές επιλογές, το κοινωνικό πλαίσιο αναφοράς και το αστικό τοπίο.

Εκθρονίζοντας τον «Νέον Ανακρέοντα»: Η ρήξη ως αποκατάσταση της συνέχειας στα *Μέλη Ανακρεοντικά* (1817) του Ιωάννη Ζαμπέλιου

Ο Ιωάννης Ζαμπέλιος (1787-1856) εξέδωσε την ποιητική συλλογή *Μέλη Ανακρεοντικά* (Κέρκυρα 1817) έχοντας ως δηλωμένο στόχο την αλλαγή παραδείγματος στο πεδίο της νεοελληνικής λογοτεχνίας και ειδικότερα στο είδος της ανακρεόντειας (βακχικής / συμποτικής και ερωτικής) ποίησης. Το είδος της ανακρεόντειας ποίησης καταλάμβανε την περίοδο αυτή το μεγαλύτερο τμήμα του λυρικού γένους και ήταν εξαιρετικά δημοφιλής και προβεβλημένη. Ειδικότερα, αποτελούσε τον προνομιακό χώρο των Φαναριωτών με κυρίαρχο εκπρόσωπο τον Αθανάσιο Χριστόπουλο (1772-1847), ο οποίος χαρακτηρίστηκε «νέος Ανακρέων» και θεωρούνταν ο σημαντικότερος ελληνόγλωσσος ποιητής της εποχής. Από την άλλη, ο Ιωάννης Ζαμπέλιος ήταν από τους σημαντικότερους εισηγητές μιας «νέας» ποίησης υφολογικά και θεματολογικά. Βασική επιδίωξη αυτής της τάσης ήταν η διαμόρφωση μιας ποιητικής έκφρασης που θα προσέγγιζε όσο το δυνατόν περισσότερο την αρχαιοελληνική ποιητική αρμονία. Στην προοπτική αυτή ο πρόλογος της έκδοσης των *Μελών Ανακρεοντικών* λειτουργούσε ως λογοτεχνικό/αισθητικό μανιφέστο που έθετε απερίφραστα στο στόχαστρο την καθιερωμένη ποιητική πραγματικότητα του νεοελληνικού κόσμου κατά την προεπαναστατική περίοδο. Έγραφε ο Ζαμπέλιος: «Η νέα [δηλ. η σημερινή ανακρεόντεια ποίηση], ήτις μεταχειρίζεται το ομοιοκατάληκτον, το μέτρον των Συλλαβών, και τον τόνον, δεν με πληροφορεί [= ικανοποιεί] ως δουλικόν, και εφεύρημα ξένον» (σ. [6]). Με άλλα λόγια, ο Ζαμπέλιος απόρριπτε την κυρίαρχη ποίηση της εποχής του ως αποκλίνουσα από το αρχαιοελληνικό ποιητικό πρότυπο και ως εκ τούτου αμφισβητούσε στον Χριστόπουλο το δικαίωμα να προβληθεί ως άξιος συνεχιστής και σύγχρονη εκδοχή του Ανακρέοντα. Κατά μία έννοια ο Ζαμπέλιος διαπίστωνε μια «παραχάραξη» και έναν «σφετερισμό». Κατ' επέκταση, με τη δική του ποιητική πρόταση αποσκοπούσε να αποκαταστήσει τη συνέχεια της νεοελληνικής ανακρεόντειας ποίησης με την αρχαιοελληνική πρόγονό της, επιβεβλημένη τόσο από τον περιρρέοντα ευρωπαϊκό νεοκλασικισμό όσο και από προφανείς ιδεολογικές ανάγκες του αναγεννώμενου ελληνισμού. Έτσι, κατά έναν οξύμωρο τρόπο, ακριβώς στο επίκεντρο του λογοτεχνικού πεδίου, η «ορθόδοξη» συνέχεια αποτελούσε την άλλη όψη μιας ρήξης.

Η προτεινόμενη ανακοίνωση αποσκοπεί στο να περιγράψει τις παραμέτρους και τους όρους αυτής της ρήξης μέσα στα λογοτεχνικά, ιδεολογικά και πολιτικά συμφραζόμενα της εποχής και να αναδείξει τη σημασία της για κατοπινές εξελίξεις της σύγχρονης νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Θανάσης Παπακωνσταντίνου: ισορροπώντας στο μεταίχμιο μεταξύ συνέχειας και ασυνέχειας της λαϊκής παράδοσης

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η ανάδειξη του μουσικο-ποιητικού πλούτου της σύγχρονης Ελλάδας, ο οποίος πηγάζει από την λαϊκή/δημοτική παράδοση. Θα αναδειχθεί η λειτουργία της “διακαλλιτεχνικότητας”, όπου η ποίηση και η μουσική συμπεριφέρονται σαν παράλληλοι δρόμοι, που διαστραυρώνονται και αλληλοεπιδρούν. Σκοπός είναι επίσης η μεταφραστική προσπάθεια σε άλλη γλώσσα (στα ιταλικά, στην προκειμένη περίπτωση) των τραγουδιών αυτών, για να μπορέσουν αυτά τα ιδιαίτερα “έργα τέχνης” να γίνουν αντιληπτά και αγαπητά και έξω από το πολιτισμικό περιβάλλον στο οποίο δημιουργήθηκαν.

Αντικείμενο: θα εξεταστούν συγκεκριμένες περιπτώσεις “συνεργασίας” ποιητών/στιχουργών και μουσικών και περιπτώσεις όπου ο ίδιος ο καλλιτέχνης μπορεί να θεωρηθεί συγχρόνως και άξιος μουσικός, και άξιος ποιητής. Συγκεκριμένα, αντικείμενο της έρευνας θα είναι η ποιητική γραφή του μουσικοσυνθέτη Θανάση Παπακωνσταντίνου, ο οποίος, στη διαλεκτική σχέση μουσικής και ποίησης, επιλέγει να “ντύσει” τους στίχους του με μουσικούς δρόμους και όργανα που παραπέμπουν στον λαϊκό παραδοσιακό πολιτισμό, προσθέτοντας, στο επίπεδο της σύνθεσης, τον προσωπικό του γλωσσικό και μουσικό πειραματισμό.

Θρηνητικοί λόγοι για τον Μέγα Αλέξανδρο στην αιθιοπική μετάφραση (14ος-16ος αιώνας μ.Χ.) του μυθιστορήματος του Ψευδο-Καλλισθένη και την αραβική παράδοση

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι η μελέτη των θρηνητικών λόγων που οι φιλόσοφοι εκφώνησαν μπροστά στο νεκρό σώμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου, οι οποίοι απαντώνται στην αιθιοπική μετάφραση (14ος-16ος αιώνας μ.Χ.) του μυθιστορήματος του Ψευδο-Καλλισθένη και στις λεγόμενες «οικουμενικές ιστορίες» Αράβων ιστοριογράφων, καθώς και σε ορισμένες συλλογές της λεγόμενης «σοφιολογικής γραμματείας» γραμμένες στα Αραβικά. Οι υπό εξέταση θρηνητικοί λόγοι αντικατοπτρίζουν διάφορες ελληνικές παραδόσεις που πέρασαν στις παραδόσεις των λαών της Εγγύς και Μέσης Ανατολής σε διαφορετικά χρονικά στάδια.

Οι εν λόγω θρηνητικοί λόγοι είναι σύντομα αποφθέγματα, τα οποία αποτελούν το τελευταίο μέρος των αφηγήσεων σχετικά με το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου και τα ταφικά έθιμα. Ο αριθμός των θρηνητικών λόγων που παρατίθενται στις διάφορες παραδόσεις ποικίλει. Η αιθιοπική παραλλαγή του μυθιστορήματος του Ψευδο-Καλλισθένη που μεταφράστηκε από τα Αραβικά διασώζει έναν αριθμό θρηνητικών λόγων. Οι σύντομοι αυτοί θρηνητικοί λόγοι θα συγκριθούν ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο με εκείνους που σώζονται σε άλλα έργα της αραβικής γραμματείας, ιδιαίτερα ιστοριογράφων. Αναλύοντας αυτούς τους θρηνητικούς λόγους παρατηρούμε ότι οι περισσότεροι εξ αυτών αναφέρονται στο νόημα της ζωής και του θανάτου ή στην τύχη, στο εύθραυστο της ανθρώπινης φύσης, στη ματαιοδοξία των ανθρώπων και στην αδυναμία μπροστά στο θάνατο. Με άλλα λόγια, οι θρηνητικοί λόγοι που διασώζονται στα αναφερθέντα κείμενα έχουν χαρακτήρα ηθικό και ο σκοπός τους είναι διδακτικός. Οι θρηνητικοί λόγοι της Ολυμπιάδας, της μητέρας του Μεγάλου Αλεξάνδρου, καθώς και της Ρωξάνης, της συζύγου του, μπορούν να ιδωθούν ως παραδείγματα λόγων ανατρεπτικών ως προς το δεσπόζον ανδροκρατούμενο σύστημα αξιών. Το σύνολο αυτών των θρηνητικών λόγων που εκφωνούνται προς τιμή ενός μεγάλου στρατηλάτη φαίνεται πως δεν στοχεύει μόνο ανθρώπους της εξουσίας αλλά και το ευρύτερο αναγνωστικό κοινό. Αναφορικά με την προέλευση αυτών των θρηνητικών λόγων της αιθιοπικής παραλλαγής της ιστορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου που μεταφράστηκε από τα Αραβικά μπορεί να ειπωθεί πως το υπόβαθρό τους είναι ελληνικό, περσικό και συριακό, αν και υπάρχουν περιπτώσεις που δείχνουν χρήση αραβικών μοτίβων.

Η ποιητική πρόσληψη του Edward Young από τον Γεώργιο Σακελλάριο

Η επίδραση που άσκησε ο Άγγλος προρομαντικός ποιητής Edward Young (1683–1765) στον Κοζανίτη ιατροφιλόσοφο, λόγιο και ποιητή Γεώργιο Σακελλάριο (1765–1838) είναι φανερή στην ποιητική συλλογή «Ποιημάτια» του τελευταίου. Η επίδραση αυτή επιβεβαιώνεται από τον Κ.Θ. Δημαρά, ο οποίος μελέτησε τις δύο πρώτες «Νύχτες» του Young παράλληλα με τη «Νυξ Πρώτη» και «Νυξ Δευτέρα» του Σακελλάριου. Η ποίηση του Σακελλάριου, ο οποίος ήταν Φαναριώτης, τοποθετείται εντός του Προρομαντισμού και του Ρομαντισμού της Πρώτης Αθηναϊκής Σχολής. Δημιουργός με βαθιά λογοτεχνική παιδεία, εισάγει στην Ελλάδα την προρομαντική νυκτερινή θρηνωδία κατά το πρότυπο της ποιητικής συλλογής «Νύχτες» του Young. Με αφετηρία την τρίτη «Νύχτα» του Young η οποία αναφέρεται στο θάνατο της αγαπημένης κόρης του ποιητή Ναρκίσσας και στον ψυχικά ταραγμένο εσωτερικό κόσμο του ποιητή από αυτή την απώλεια, θα εστιάσουμε στον πρώτο «Ιάλεμο» του Σακελλάριου όπου γίνεται λόγος για την απώλεια της αγαπημένης του πρώτης συζύγου Αναστασίας Καρακάση. Ο δεύτερος «Ιάλεμος» αποτελεί προέκταση του πρώτου. Στους δύο «Ιαλέμους» ο Σακελλάριος εξωτερικεύει το συναισθηματικό κόσμο του και με γνώμονα τη μοναξιά του, η οποία έχει μετατραπεί σε καθημερινό βίωμα και με αφετηρία την απώλεια της συζύγου του, ο ίδιος στοχάζεται για τη ματαιότητα των ανθρωπίνων πραγμάτων, το θάνατο, το εφήμερο της ζωής. Τα στοιχεία αυτά εντοπίζονται και στην περίπτωση του θρήνου του Young για τη νεκρή κόρη του. Κατ' επέκταση το συναισθηματικό υπόβαθρο, δηλαδή το πένθος, η διάχυτη θλίψη σε συνδυασμό με την οδύνη της απώλειας, η μελαγχολική ενατένιση παράλληλα με το στοχασμό για τον θάνατο είναι μερικές από τις κοινές συνισταμένες των εν λόγω ποιητών. Ακόμη αξίζει να επισημανθούν, ο κοινός τρόπος προσφώνησης των αγαπημένων νεκρών προσώπων, η κοινή γλωσσική манιέρα μέσα από διάφορες λεξιλογικές αναφορές και οι δυνατές οπτικοακουστικές εικόνες, οι οποίες είναι δηλωτικές της κατάστασής τους καθώς και της τεχνοτροπικής απήχησης του Άγγλου στον Έλληνα ποιητή. Στόχος της ανακοίνωσης είναι ο εντοπισμός των κοινών αντιλήψεων των ποιητών για ποικίλα θέματα που τους απασχόλησαν μερικά από τα οποία είναι το παράπονο από την εγκατάλειψη των φίλων, η φύση των έμβιων όντων, ευρύτεροι στοχασμοί για τη ζωή σε απόλυτη συνάρτηση με το θάνατο και το ευμετάβολο της τύχης. Οι κοινές αντιλήψεις τους παίρνουν τη μορφή γνωμικών. Εξετάζεται, εντέλει, μια γόνιμη «ποιητική συνομιλία», καθώς ο Σακελλάριος φαίνεται να φιλοδοξεί να γίνει ο συνεχιστής του Young στην Ελλάδα.